

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΖΑ - Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ - Δ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ
Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ - Θ. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ - Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ψηφιοποιήθηκε από το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Λογοτεχνικής Πολιτικής

1972
ΣΠΕ
ΝΕΟ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

8

9 $\text{OR} \rightarrow \text{RD}$

$$\begin{array}{r} 40 \\ 13 \\ \hline 53 \end{array}$$

(a) 26 (a)

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ

Κύριε, σάν ἥρθεν ἡ βραδιά, σοῦ λέω τὴν προσευχή μου.

Ἄλλη ψυχὴ δὲν ἔβλαψα στὸν κόσμο ἀπ’ τὴ δική μου.

Ἐκεῖνοι, ποὺ μὲν πλήγωσαν, ἤταν ἀγαπημένοι.

Τὴν πίκρα μου τὴ βάστηξα. Μοῦ δίνεις καὶ τὴν ξένη.

Δὲν ἔχω δόξα. Εἰν' ἡσυχα τὰ ἔργα, ποὺ ἔχω πράξει.

Ἀκουσα τὴ γλυκεία βροχή. Τὴ δύσι ἔχω κοιτάξει.

Ἐδώκα στὰ παιδιά χαρές, σὲ σκύλους λίγο χάδι.

Ζευγάδες καλησπέρισα, ποὺ γύριζαν τὸ βράδυ.

Τώρα δὲν ἔχω τίποτα νὰ διώξω ἢ νὰ κρατήσω.

Δὲν περιμένω ἀνταμοιβή. Πολύ ναι τέτοια ἐλπίδα.

Εύδόκησε ν’ ἀφανιστῶ, χωρὶς νὰ ξαναζήσω . . .

Σ’ εὐχαριστῶ γιὰ τὰ βουνά καὶ γιὰ τοὺς κάμπους ποὺ εἶδα.

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

2. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΩΝ

Τὰ σπιτάκια τῆς Ναζαρέτ, « σὰ φούχτα μαργαριτάρια σὲ σμαραγδένιο χωνὶ σκορπισμένα », ἔφεγγαν κάτασπρα στὶς πλαγιές τοῦ βουνοῦ ἀνάμεσα σὲ φουντωτὰ περιβόλια ὅλο σκιές, πορτοκαλιές, δράνες καὶ ροδιές. Οἱ Ἐβραῖοι τὴν ἔλεγαν « Λαμπάν », τὸ ἀσπροχώρι, καὶ ἄλλοι « Λουλούδι τῆς Γαλιλαίας ».

Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἰησοῦς.

Ἡ ζωὴ του ἤταν σὰν τὴ ζωὴ ὅλων τῶν παιδιῶν τῆς Γαλιλαίας.

Γράμματα πολλὰ δὲ μάθαιναν· ὁ ραββίνος (δάσκαλος) τοῦ χωριοῦ τοὺς μάθαινε νὰ διαβάζουν τὴ Γραφὴ καὶ τὸ Νόμο τοῦ Μωυσῆ καὶ τὸ πολὺ - πολὺ νὰ γράφουν.

Ἀναθρεμένος σὰν ὅλα τὰ παιδιά τῆς Γαλιλαίας, μαθαίνοντας τὰ ἴδια μαθήματα καὶ παίζοντας τὰ ἴδια παιγνίδια, ὁ Ἰησοῦς ἔμενε διαφορετικὸς ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα.

Οι γονεῖς του ήταν δάνθρωποι έργαστικοί, πού ζοῦσαν ἀπό τὴν ἔργασία τους. 'Ο 'Ιησοῦς δούλευε καὶ αὐτὸς στὸ ἔργαστήρι τοῦ 'Ιωσήφ μὲ τ' ἀδέλφια του, παιδιὰ τοῦ 'Ιωσήφ ἀπό τὴν πρώτη του γυναικα, ἔπαιζε μὲ τοὺς συντρόφους του, πήγαινε στὸ ναὸ μαζὶ μὲ τοὺς γονεῖς του, μάθαινε, δ,τι μάθαιναν ὅλα τὰ παιδιά.

Καὶ ὅμως ξεχώριζε ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα καὶ ἡ μητέρα του τὸ ἔβλεπε καὶ μάζευε μέσα τῆς τὰ λόγια του ἐνα - ἐνα καὶ τὰ φύλαγε σὰν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Καὶ μεγάλωνε ὁ 'Ιησοῦς καὶ δυνάμωνε τὸ πνεῦμά του καὶ γέμιζε σοφία, καὶ ἡ χάρι τοῦ Θεοῦ ήταν ἐπάνω του.

Κάθε χρόνο, κατὰ τὸ ἔθιμο τῶν Ἐβραίων, ὁ 'Ιωσήφ πήγαινε μὲ τὴν Μαρία στὴν Ἱερουσαλήμ γιὰ τὶς Ἑορτὲς τοῦ Πάσχα.

Τὸ Πάσχα ήταν ἡ μεγάλη θρησκευτικὴ ἑορτὴ τῶν Ἐβραίων. Ἐώρταζαν ἑκείνη τὴν μέρα τὴν ἀπελευθέρωσί τους ἀπὸ τὴν δουλεία τῆς Αἰγύπτου. Τὴν ἑώρταζαν μὲ μεγάλη ἐπισημότητα στὴν Ἱερουσαλήμ, στὸ ναὸ τοῦ Σολομῶντος, καὶ οἱ Ἐβραῖοι ὅλης τῆς Παλαιστίνης τὸ θεωροῦσαν καθῆκον νὰ πᾶνε ἑκεῖ, νὰ ἐκτελέσουν τὰ θρησκευτικά τους χρέη καὶ νὰ φᾶνε τὸ πασχαλιὸν ἀρνί.

"Οταν ἔγινεν ὁ 'Ιησοῦς δώδεκα χρονῶν, ὅταν ἔφτασε δηλαδὴ στὴν ἡλικία, δῆπου τὰ παιδιὰ τῶν Ἐβραίων ἀρχιζαν νὰ διδάσκωνται τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ γυμνάζωνται στὰ θρησκευτικά τους καθήκοντα, τὸν πῆραν οἱ γονεῖς του κι ἑκεῖνον στὴν Ἱερουσαλήμ μαζὶ τους.

'Αφοῦ λοιπὸν τελείωσαν οἱ ἕορτὲς καὶ οἱ προσκυνητὲς ὅλοι γύριζαν στὰ σπίτια τους, στὸ δρόμο ἔξαφνα ὁ 'Ιωσήφ καὶ ἡ Μαρία ἀντιλήφθηκαν, πώς ὁ 'Ιησοῦς δὲν ήταν πιὰ μαζὶ τους. Μὲ τὴν ίδεα δύμως, πώς ἵσως βρίσκεται μὲ ἄλλους ταξιδιῶτες, φίλους ἢ συγγενεῖς, ἔξακολούθησαν τὸ δρόμο τους ὀλόκληρη τὴν μέρα. Μὰ ὅταν τὸ βράδυ τὸν ζήτησαν παντοῦ καὶ δὲν τὸν βρῆκαν, τρόμαξαν καὶ γύρισαν πίσω στὴν Ἱερουσαλήμ, δῆπου τρεῖς μέρες τὸν γύρευαν. Τέλος τὴν τετάρτη μέρα πήγαν καὶ στὸ ναό, κι ἔκει τὸν βρῆκαν.

Καθισμένος ἀνάμεσα στοὺς δασκάλους, μὲ τὸ πρόσωπο φωτισμένο ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ψυχῆς του, ὁ 'Ιησοῦς τοὺς ἀκουε, συζητοῦσε μαζὶ τους καὶ τοὺς ἔξηγοῦσε ὅσα αὐτοὶ δὲν καταλάβαιναν. Καὶ αὐτοὶ οἱ σοφοὶ μὲ ἀσπρα μαλλιά, ποὺ εἶχαν γεράσει στὴ μελέτη τῆς Γραφῆς, εἶχαν μαζευτῆ γῦρό του καὶ μὲ ἀπορία ζητοῦσαν καὶ ἀκουαν

καὶ θαύμαζαν, πῶς νὰ βρίσκεται τόση σοφία στὸ κεφάλι παιδιοῦ δώδεκα χρονῶν!

Καθὼς τὸν εἶδεν ἡ Μαρία, ἔτρεξε κοντά του καὶ τοῦ εἶπε:

— Παιδί μου, γιατί μᾶς τὸ ἔκαμες αὐτό; κοίταξε, ὁ πατέρας σου κι ἐγὼ καταθλιμμένοι σὲ γυρεύομε.

‘Απόρησε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀποκρίθηκε:

— Καὶ γιατί μὲ γυρεύατε; δὲν ξέρατε, δτὶ πρέπει νὰ μένω ἐγὼ στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου;

Δὲν κατάλαβαν οἱ γονεῖς τὰ λόγια τοῦ παιδιοῦ τός, δὲν ἤξεραν, ποιὸς ἦταν ἑκεῖνος, ποὺ ὁ Ἰησοῦς ὠνόμαζε Πατέρα, οὔτε πῶς ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἦταν τὸ σπίτι του. Ἡ μητέρα του ὅμως μάζευε πάλι μέσα στὴν καρδιά της τὰ λόγια του αὐτὰ καὶ τὰ φύλαγε ὅλα σὰν ὀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Σηκώθηκε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀκολούθησε τοὺς γονεῖς του καὶ μαζὶ γύρισε στὴ Ναζαρέτ, γλυκὸς καὶ εὐάγωγος σὰν πάντα, ὑποταγμένος σὲ ὅ,τι τοῦ ἔλεγαν ἑκεῖνοι.

Περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ πρόκοβε ὁ Ἰησοῦς στὴν ἥλικία καὶ στὴ γνῶσι, κοντὰ στὸ Θεό καὶ στοὺς ἀνθρώπους.

«Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ»

Πηνελόπη Δέλτα

3. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

‘Αφοῦ, Θεέ, μ’ ἐπροίκισας μὲ νοῦν καὶ μὲ αἰσθήσεις, τοὺς ὀφθαλμούς μου ἤνοιξα καὶ εἶδα... Ποία φύσις! Εἶδα τὸ πᾶν, πλὴν τοῦ παντὸς τὸν Ποιητὴν δὲν εἶδα κι ἡρώτησα «Τίς ἔθεσε τοῦ κόσμου τὴν κρηπῖδα*;»

Καὶ μ’ ἔκραξε μιぢ φωνῇ κοινῇ ἡ ἀνθρωπότης:

«Μία ἀρχὴ ἀυθύπαρκτος..., ἐν "Ον, ... μία Θεότης".

... Ναὶ εἰσαι Σύ, ἀθάνατε, ὅστις πρὸ τῶν αἰώνων ὡς παντοδύναμος ἀρχὴ μ’ ἐν «Γεννηθήτω» μόνον δὲν τὸ μηδὲν ἐποίησας, τὸ χάος ἐγκοσμήσας*, τὴν δέρριν* τὴν οὐράνιον λαμπρῶς χρυσοκεντήσας.

*Ηλίας Τανταλίδης

4. ΧΑΙΡΕ, ΜΑΡΙΑ

‘Ο συγγραφεύς περιγράφει τὴν ἐν Τήνῳ, κατὰ τὴν 15ην Αὐγούστου, λιτάνευσιν τῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου, μετὰ τὴν ἐπίσημον λειτουργίαν.

Τόνοι μουσικῆς φθάνουν ἔξαφνα ἀπὸ τὸ προαύλιον τῆς Παναγίας καὶ τὰ πλήθη τῶν προσκυνητῶν ἀναταράσσονται, ώστὲ κύματα θαλάσσης εἰς τὴν βαρεῖαν πνοὴν τοῦ βοριᾶ.

‘Ο κόσμος πυκνὸς γεμίζει φράκτας, πεζοδρόμια, παράθυρα, πεζούλια, στρέφων μὲ δάνυπτομονησίαν τὰς κεφαλὰς καὶ ἀλληλοερωτώμενος.

Πρὸ πάντων ὅμως εἰς τὸν περίβολον τῆς ἐκκλησίας τὸ πλῆθος εἶναι μᾶζα ἀδιάσπαστος.

‘Ἄπὸ τὰ παράθυρα, τὰ κελλία, τοὺς ἔξωστας, ὀλόκληρα ἀνθρώπινα σταφύλια προβάλλουν καὶ κρέμονται πυκνὰ καὶ μυριόχρωμα, ὅπου τὰ τσεμπέρια ἀνακατεύονται μὲ τὰ φέσια, μὲ τὶς ἀνοικτὲς ὁμπρέλλες καὶ τὰ μαῦρα καπέλλα τῶν ἀνδρῶν.

‘Ἄπ’ ἕκεī ἔως τὴν ἄκρη τοῦ Ἱεροῦ δρόμου, ὅπου φθάνει τὸ βλέμμα, δύο ἀτελείωτα μαῦρα φίδια ἀπλώνονται. Εἶναι αἱ δύο γραμμαὶ τοῦ κόσμου, ποὺ περιμένει.

‘Ἀλλὰ καὶ τὸ λιθόστρωτον εἰς τὸ μέσον δὲν μένει ἔλεύθερον. Θέαμα παράξενον καὶ πρωτοφανές ἀπλώνεται ἕκεī. “Ολοὶ οἱ πάσχοντες, τυφλοί, κωφοί, ἀνάπτηροι, ὀλη ἡ ἀνθρώπινη δυστυχία ἔχει ἔξαπλωθῆ κατὰ γῆς κατὰ σειράν, σῶμα πρὸς σῶμα, πλευρὸν πρὸς πλευρόν, εἰς σφικτὴν γραμμὴν, καὶ γεμίζει τὸ μέσον τοῦ δρόμου, διὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ πάνω τους ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν, διὰ νὰ τοὺς λυπηθῇ καὶ τοὺς ἔλεήσῃ ἡ Παναγία.

Τέλος πάντων ἡ λιτανεία προβάλλει.

Βοὴ συγκεχυμένη, μαζὶ μὲ ψαλμῷδίας καὶ τόνους μουσικῆς, φθάνει καθαρώτερα εἰς τὸ πλῆθος. Ἡ κεφαλὴ τῆς λιτανείας ἐφάνη εἰς τὴν θύραν τῆς αὐλῆς.

Προπορεύεται ἀργά, ἀργὰ ἡ μουσικὴ τοῦ ναυτικοῦ, ἥλιοψημένοι ναῦται. Φθάνει μὲ βῆμα βραδὺ καὶ κανονικόν, μὲ ζωηρούς σελαγισμούς* τοῦ ἥλιακοῦ φωτὸς εἰς τὸ μέταλλον τῶν σαλπίγγων των. Ἀκολουθοῦν κατόπιν τὰ Ἱερὰ λάβαρα. Πολύχρωμος κυματισμὸς χρυσοῦ, κεντητῶν πολυτίμων ὑφασμάτων, ἀνακινούμενος εἰς τὸν ἔλαφρὸν

άνεμον, ἔπειτα φανάρια, σταυροί, ἔξαπτέρυγα, Χερουβείμ μὲ ἀνοικτὰς πτέρυγας εἰς τὸ ἔνδοξον πρωινὸν φῶς. Καὶ ὁ ἥλιος ἔξακολουθεῖ νὰ πλανᾷ σελαγισμούς εἰς τὰ χρυσοκέντητα ἄμφια, λαμπυρίζει εἰς τὰ μέταλλα τῶν ἔξαπτερύγων καὶ τῶν λαβάρων, ἀντανακλᾶται εἰς ἀστραπὰς ἐπὶ τῶν ξιφολογχῶν τῶν πεζοναυτῶν, ζωογονεῖ εἰς μυριόχρωμον πανόραμα τὴν ἀτελείωτον θάλασσαν τοῦ κόσμου.

Εἰς τὸ μέσον πλήθους Ἱερέων ἔρχεται τώρα ὁ Δεσπότης, μεγαλοπρεπῆς καὶ χρυσοκέντητος, μὲ μίτραν σπινθηρίζουσαν ἀπὸ λίθους, προχωρῶν ἀργά, ἀργά. Πλησίον του δὲ τέλος, φερομένη εἰς τὴν ἀγκάλην ἐνὸς Ἱερέως ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν, ἀστράπτουσα ὅλη ἀπὸ χρυσὸν καὶ διαμάντια, ἀντανακλῶσα τὴν ἥλιακήν λάμψιν, ὡς ἄλλος ἥλιος, ὡσὰν φωτοστέφανος καὶ αἴγλη *, κάτι ἔνδοξον καὶ φωτοβόλον, ποὺ περνᾷ ὡς ὀπτασία πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν πιστῶν.

Τὴν εἰκόνα ἀκολουθοῦν οἱ ἐπίσημοι : 'Ο Νομάρχης, ὁ Δήμαρχος, οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων, ἀγαπημέναι ναυτικαὶ στολαὶ μὲ πλατείας κροσσωτάς ἐπωμίδας καὶ χρυσοστόλιστα τρικαντά *.

Τέλος αἱ διμοιρίαι τῶν ναυτῶν, οἱ ὅποιοι, μελαψοί, εὐρωστοδεμένοι, σοβαροί, βαδίζουν σιωπηλοὶ μὲ τὸ βλέμμα ἐμπρὸς καὶ τὸ ὅπλον ἐπ' ὕμουν.

"Ἐπειτα ἔρχεται ὁ κόσμος τῶν προσκυνητῶν πυκνός, συμπαγής *, οὐρὰ ἀτελεύτητος, σκεπάζουσα ὅλον τὸν δρόμον, μέσα εἰς ἐλαφρὸν σύννεφον ἥλιοπλημμυρισμένου κονιορτοῦ.

Καὶ ἡ εὐωδία τοῦ μοσχολιβάνου σκορπίζεται εἰς τὸν ἀέρα, αἱ ψαλμῳδίαι ἐνώνονται μὲ τοὺς διαρκεῖς ἤχους τῆς καμπάνας καὶ τὰ ἐμβατήρια τῆς μουσικῆς.

Τὰ μάτια ὑγραίνονται, τὰ σώματα φρικιάζουν ἀπὸ Ἱεράν συγκίνησιν, τὰ δάκτυλα κινοῦνται εἰς ἀδιάκοπα καὶ νευρικὰ σταυροκοπήματα.

- Παναγία Παρθένε μου !
- Εὐαγγελίστριά μου, βοήθησε !
- Μεγαλόχαρή μου, κάμε τὸ θαῦμά Σου !

'Απὸ ὅλους τοὺς ἔξώστας καὶ τὰ παράθυρα, ἀπὸ τὰ πεζούλια καὶ τὴν πυκνὴν παράταξιν τοῦ κόσμου μιὰ διαρκής μόνον κίνησις χιλιάδων χεριῶν διακρίνεται. Σταυροκόπημα ἀδιάκοπον, ἐνῷ μικρὰ πήγινα θυμιατὰ ἀπὸ κάθε σπιτάκι ἀφήνουν μικρὰ θαυμβώματα θυμιάματος καὶ τὰ χείλη ψιθυρίζουν παρακλήσεις καὶ προσευχάς.

Δάκρυα ήγραινουν τὰ μάτια. "Υστερικαὶ * γυναῖκες ἀφήνουν διαπεραστικὰς φωνάς, ώσταν δυνατὰ σπαθοκοπήματα, ἄλλαι κλαίουν σπασμωδικῶς.

*Από τοὺς ἔξωστας καὶ τὰ πεζούλια τώρα βροχὴ λουλουδιῶν ραίνει τὴν εἰκόνα καὶ τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτήν.

*Η λιτανεία ἔξακολουθεῖ καὶ ὁ Ἱερεὺς μὲ τὴν εἰκόνα διασκελίζει τὰ ἔξαπλωμένα σώματα, ποὺ βρέχουν μὲ δάκρυα τὰς σκληρὰς πέτρας.

— Δός μου τὴν ύγεια μου, Παναγία μου !

Μερικοὶ ἀπὸ αὐτούς, μόλις ἡ εἰκὼν περάσῃ, μένουν εἰς τὴν θέσιν των, ώσταν νὰ ἐμαγγητίσθησαν. "Ἄλλοι σείονται ἀπὸ σπασμούς καὶ χαράσσουν τὰς πέτρας μὲ τὰ νύχια. "Ολοὶ χύνουν δάκρυα.

Εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Μαρίας, ἡ ἑορτὴ τῆς Παρθένου... Ἐλάτε ὅσοι εἴχατε μητέρας, ὅσοι φυλάσσετε μέσα εἰς τὸ στῆθός σας τὴν ἀνάμνησιν μιᾶς εὐλογημένης μορφῆς, ἡ ὅποια σᾶς ἔδωσε τὴν ζωὴν καὶ σᾶς ἔμαθε τὴν ἀγάπην.

Εἶναι ἡ μεγάλη, ἡ αἰώνια μητέρα αὐτή . . . Ἀνοίξατε τὰς καρδίας σας καὶ ταπεινώσατε τὰς ψυχάς σας ! Γενεᾶν ἐπέρασσαν, ἰστορίαι καὶ δόξαι καὶ θρύλοι ἐλλησμονήθησαν ύπο τὴν σκόνην τῶν αἰώνων, σάβανα δομίχλης ἐσκέπασσαν παρελθόν καὶ δυνατούς, ἀλλὰ Σὺ δὲν θὰ ἀποθάνῃς, Μεγάλη Μητέρα ! . . .

Διότι ἐνίκησες τὴν νίκην τῆς καρδίας Σύ ! Δὲν θ' ἀποθάνῃς, ὅπως δὲν θὰ λείψῃ ποτὲ ἀπὸ τὸν κόσμον ἡ εὐσπλαγχνία, ἡ ἐλπὶς καὶ τὸ ἔλεος *. Θὰ μείνῃς αἰώνιως, νὰ ἴλαρύνῃ * ἡ γλυκυτάτη μορφῇ Σου καὶ ἄλλα μέτωπα, νὰ χαρίσῃ γαλήνην καὶ εἰς ἄλλας καρδίας, Παρθένε, Μήτηρ, Μάρτυς, τριάς τρυφερά καὶ ἀκατάλυτος, τῆς ὅποιας τὸ ἔπος ἐπλήρωσε τὴν ἰστορίαν τῶν γενεῶν.

« Μεγαλόχαρη »

"Αγγελος Τενάγρας

5. ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα, καλή μου Παναγία,

ποὺ ἀκοῦς τὴν δέησι τῶν παιδιῶν, ἀθάνατη Μαρία,

ἄκου καὶ μᾶς, ποὺ ὑψώνουμε σ' Ἐσὲ τὴν προσευχή μας,

ποὺ ἀπ' τὴν πιστὴ ψυχή μας

βγαίνει γιὰ Σὲ θερμή.

”Εχε, Κυρά, στή σκέπτη Σου τὴν πικραμένη χήρα,
στὸν πεινασμένο ἄνοιξε, Σύ, σπλαχνικὰ τὴ θύρα,
δῶσε τοῦ σκλάβου, Δέσποινα, ἐλεύθερη πατρίδα,
τοῦ ναύτη τὴν ἐλπίδα,
ποὺ πλέει στή ξενιτειά.

Τὴ μάννα παρηγόρησε πόσχει παιδὶ στὰ ξένα
καὶ χῦσε μιὰν ἀκτῖνά Σου γιὰ τὸν τυφλό, Παρθένα.
Κράτα τὸ γάλα ἀμίσαντο τοῦ βρέφους, ποὺ βυζαίνει,
στρέψε στὴν οἰκουμένη
τὸ βλέμμα σπλαχνικό.

Εὔλογησε τὰ δάκρυα, καλή μου Παναγία,
ὅπου μὲ πάθος χύνονται μπροστὰ στὴ δυστυχία.
Συγχώρεσε καὶ φώτισε καὶ κεῖνον, ποὺ ἐπλανήθη,
καὶ χῦσε του στὰ στήθη
τὴν πίστι τὴν γλυκειά.

Βόηθα καὶ τὴν Ἑλλάδα μας, τὴν ὅμορφη Πάτριδα,
πάλι στὸν κόσμο δεῖξε την μὲ σκῆπτρο καὶ χλαμύδα*.
Κάμε νὰ σφίξῃ ἐλεύθερα μέσ' στὴ θερμὴ ἀγκαλιά της
τὰ μαῦρα τὰ παιδιά της,
ποὺ κλαῖνε στὴ σκλαβιά.

«Νέα Ἀνθολογία»

*Ανδρέας Μαρτζώκης

6. ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Σήμερα μαῦρος ούρανός, σήμερα μαύρη μέρα,
σήμερ' ἀγγέλοι, ἀρχάγγελοι, ὅλοι μαυροφοροῦνε,
σήμερα ὅλοι θλίβονται καὶ τὰ βουνὰ λυποῦνται,
σήμερα πᾶνε κι ἔρχονται στῆς Παναγιᾶς τὴν πόρτα.

Η Παναγιὰ ἡ Δέσποινα καθόταν στὸ θρονί της,
τὴν προσευχή της ἔκανε γιὰ τὸ μονογενῆ της.
Ἀκούει βροντές, ἀκούει ἀστραπές καὶ ταραχές μεγάλες,

προβάλλει ἀπὸ τὴν θύρα της νὰ δῇ τὴν γειτονιά της.
Βλέπει τὸν οὐρανὸν θαμπό καὶ τ' ἀστρα βουρκωμένα,
ἀκούει φωνή, ἀκούει λαλιὰ ἀπὸ ἀρχαγγέλου στόμα :

« Σῶσε, κερά μου Παναγιά, τούτην δὰ τὴν ὥρα
καὶ τὸν Ὅγιό σου ἐπιάσανε καὶ στὸ σταυρὸν πᾶνε ».
‘Η Παναγιά σὰν ἄκουσε, ἔπεσε καὶ λιγώθη,
καὶ σὰν τὴν συνεφέρανε, τοῦτο τὸ λόγο λέει :
«Οσοι πονᾶτε τὸ Χριστό, ὅλοι κοντά μου ἐλάτε ».
‘Η Μάρθα, ἡ Μαγδαληνὴ καὶ τοῦ Λαζάρου ἡ μάννα,
τοῦ Ἰακώβου ἡ ἀδελφή, κι οἱ τέσσερες ἀντάμα,
ἐπῆραν τὸ στρατὶ στρατί, στρατὶ τὸ μονοπάτι.
Τηρᾶν ζερβά, τηρᾶν δεξιά, κανένα δὲ γνωρίζουν,
τηρᾶν καὶ πιὸ δεξιώτερα, θωροῦν τὸν “Αἰ - Γιάννη.

«Αἰ μου Γιάννη, Πρόδρομε καὶ Βαφτιστὴ τοῦ γυιοῦ μου,
μὴν εἰδέσ μου τὸ τέκνο μου καὶ σὲ τὸ δάσκαλό σου ; »
« Ποιὸς ἔχει χείλη νὰ σ' τὸ πῆ, καρδιὰ νὰ μολογήσῃ,
ποιὸς ἔχει χειροπάλαμα, γιὰ νὰ σοῦ τόνε δείξῃ ; »
«Ἐχεις καὶ χείλη νὰ τὸ πῆς, καρδιὰ νὰ μολογήσῃς,
ἔχεις καὶ χειροπάλαμα, γιὰ νὰ μοῦ τόνε δείξης ».
« Θωρεῖς ἐκεῖνον τὸ γυμνό, τὸν παραπονεμένο,
ὅπου φορεῖ στὴν κεφαλὴν ἀγκάθινο στεφάνι ;
Ἐκεῖνος εἶναι ὁ γυιόκας σου κι ἐμὲ ὁ δάσκαλός μου ».

Κι ἡ Παναγιά, σὰν τ' ἄκουσε, τοῦτον τὸ λόγο λέει :
« Ποῦναι γκρεμνὸς νὰ γκρεμιστῶ, γιαλὸς νὰ πάω νὰ πέσω ; »
Κανένας δὲν τῆς μίλησε, νὰ τὴν παρηγορήσῃ.
Μόν' ὁ Χριστὸς τῆς μίλησε ἀπ' τὸν Σταυρὸν ἐπάνω :
« Κάνε, μαννούλα, ύπομονὴ καὶ διάφορο* δέν ἔχεις.
Στρῶσε τραπέζι θλιβερό, νὰ φᾶνε οἱ θλιμμένοι
καὶ τὸ Μεγάλο Σάββατο κάθου νὰ μ' ἀπαντέχης.
Τὴν Κυριακίτσα τὸ πρωὶ θὰ ποῦν Χριστὸς ἀνέστη ! ».

Δημοτικὸν

7. ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ

‘Ο συγγραφεὺς περιγράφει τὸν ἐσπερινὸν τῆς παραμονῆς τοῦ
‘Αγίου Νικολάου εἰς τὸν ὄμώνυμον ναὸν τῆς πατρίδος του Σκιάθου.

Ἐβράδυνασεν. ‘Ο ἥλιος, δύων ὅπισθεν τοῦ πευκοφύτου ὄρους,
ἐπεμπεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἄκρας τῆς νήσου καὶ εἰς τὰ πρὸ τοῦ
λιμένος νησίδια τὰς τελευταίας του ἀκτίνας, λαμβάνων μεθ’ ἔαυτοῦ
όλο τὸ εὐφρόσυνον τῆς ἡμέρας θάλπος* καὶ ἀφήνων, εἰς τὰ βουνὰ
νὰ στέλλωσι τὸ δέκανο τοῦ χειμῶνος ἀπόγαιον*. ἀγάλη

‘Ο λιμὴν ἦτο ἀκίνητος ὡς λίμνη. Τρία, τέσσαρα καίκια ἤρχοντο
βιαστικὰ ν’ ἀράξωσι χάριν τῆς ἕορτῆς. Αἱ λέμβοι τῶν ἀλιέων ἔσπευ-
δον καὶ αὐταὶ νὰ προσορμισθῶσι καὶ ἀπὸ τὴν ἔξοχὴν οἱ ποιμένες
καὶ γεωργοὶ κατήρχοντο εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν.
Καὶ μόνος ὁ πράκτωρ τῆς ἀτμοπλοϊκῆς ἐταιρείας ἀνεβοκατέβαινεν
ἀκόμη εἰς τὸ παράλιον περιμένων τὸ ἀτμόπλοιον.

“Ομως ἐνύκτωσε καὶ ἥρχισε νὰ σημαίνῃ ν’ ἀγρυπνία. ‘Ο γλυ-
κὺς τοῦ κώδωνος ἥχος ἐλαλοῦσεν, ἐκελαδοῦσεν, ἐνόμιζες, τὴν πα-
νήγυριν.

Εἰς ὅποιανδήποτε νῆσον καὶ ἀν ἀποβιβασθῆς, θὰ ἀπαντήσῃς
τὸν ναὸν τοῦ ‘Αγίου Νικολάου μικρὸν ἢ μέγαν, μὲ μάρμαρα ἢ μὲ
πλίνθους. ‘Ο ‘Αγιος Νικόλαος εἶναι ὁ παπποῦς τοῦ ναυτικοῦ μας, ἢ
γλυκυτέρα τοῦ ναύτου παραμυθία*, τῶν θαλασσῶν ὁ ‘Αγιος. Εἰς
τὴν ἀγρυπνίαν ἔπρεπεν ὅλοι νὰ παρευρεθῶσι, διότι ηύτυχησαν νὰ
πανηγυρίσουν τὴν ἕορτήν του εἰς τὸ νησάκι των. ‘Ο ναύτης καὶ
ὅταν εὐδαίμων ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν νῆσόν του, φέρει τὸ τάξιμόν του
εἰς τὸν ‘Αγιον, εὐχηθείς, ὅταν ἦτο εἰς τὸ πέλαγος, νὰ τύχῃ κατὰ τὴν
ἕορτήν εἰς τὴν πατρίδα του, ν’ ἀγρυπνήσῃ ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ
ὅταν πάλιν ναυαγὸς εἰς μίαν σανίδα σωθῇ ἢ εἰς ξηρὸν βράχον ἀπὸ
τὰ δόντια τοῦ θανάτου γλυτώσῃ, πρῶτα - πρῶτα θὰ φέρῃ τὸ τάξιμό
του εἰς τὸν ‘Αγιον, λαμπάδα μεγάλην ἢ ἀργυροῦν κανδήλιον, καὶ
ὕστερον θὰ μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ χαιρετήσῃ τὴν μητέρα του
ἢ τὴν σύζυγόν του. ‘Αλλ’ ἐνίστε δὲν ἐπανέρχεται. Τὸ τάξιμόν του
ἦτο βαρύ.

Εἶχε τάξει ὅλην τὴν ζωήν του. Νὰ γίνῃ καλόγηρος! Καὶ οὕτως
ὅ εὐλαβής, διασώσας τὴν ζωήν του ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης

πηγαίνει νὰ τὴν κλείσῃ εἰς τοὺς ἀφώνους τοῦ μοναστηριοῦ τοίχους, εἰς τὸν "Αθωνα.

Πάντες, γεωργοὶ καὶ ναῦται, συνηθροίζοντο εἰς τὴν ἀγρυπνίαν συνωστιζόμενοι * ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ 'Αγίου Νικολάου, παλαιᾶς βυζαντινῆς ἀγιογραφίας, ὀλίγον μαυρισμένης ἢ ἀπὸ τοῦ χρόνου, ἢ διότι ὁ ζωγράφος ἡθέλησε διὰ τοῦ σκιεροῦ χρώματος νὰ παραστήσῃ τὸ αὐτηρὸν πρόσωπον τοῦ θαυματουργοῦ ἀρχιερέως. Καὶ ἡναπτὸν ὅλας τὰς μεγάλας λαμπάδας οἱ ναῦται, τὰς ὅποιας εἶχον φέρει ἀπὸ τὸ ταξίδιον, καὶ ἔλαμπεν ἡ εἰκών, καὶ ἔλαμπεν ὅλη ἡ ἐκκλησία. Καὶ ἀκτινοβολοῦσε τὸ πρᾶξον τοῦ 'Αγίου πρόσωπον ἐκ χαρᾶς, νομίζεις, ὡς νὰ τηύχαριστεῖτο, ὅτι τὴν στιγμὴν ἑκείνην ἔβούτιζεν ὁ μικρὸς ναὸς ἐκ τῆς φαιδρᾶς τῶν ᾠδημάτων ψαλμῳδίας, μετ' ἴδιαιτέρας ἀγάπης ἐπαναλαμβανούσης τὸ « 'Αγιε Νικόλαε » ἐν τοῖς ἐγκωμιαστικοῖς ὕμνοις. Καὶ τηύχαριστοῦντο γῦρο - γῦρο οἱ ναῦται ἀκούοντες τὰ ᾠδηματα καὶ προσβλέποντες ἀτενῶς* εἰς τὴν εἰκόνα, κατάφορτον ἀπὸ τῶν ἀναθημάτων *, ἐν οἷς διέπρεπον ὀργυρᾶ μικρὰ πλοιάρια, πλοιάρχων ἀφιερώματα. Κατὰ τὰς στιγμὰς ἑκείνας ἐνόμιζες, ὅτι ἡ εἰκὼν προσελάμβανε θαυμασίαν τινὰ κίνησιν καὶ ζωὴν αἰφνίδιον. 'Ενόμιζες, ὅτι ἐκινοῦντο οἱ ὄφθαλμοὶ τοῦ 'Αγίου καὶ εὐλογοῦσεν ἡ χεὶρ τοὺς προσφιλεῖς του ναυτίλους καὶ ὅτι συχνὰ μετέβαλλεν ὅψιν τὸ γηραιόν του πρόσωπον.

"Άλλος ἐκ τῶν ἑκεῖ παρισταμένων, ἔχων εἰς τὸν νοῦν του τὴν παροιμιώδη τοῦ 'Αγίου Νικολάου ἐλεημοσύνην καὶ πρὸς τοὺς πένητας συμπάθειαν, τὸν ἔβλεπε γλυκύν καὶ μειδιῶντα*, ὡς ὅτε ἔσωζε κρυφὰ τὰς τρεῖς ἑκείνας θυγατέρας ἀπὸ τοῦ ἥθικοῦ θανάτου, παρέχων τὰ μέσα τῆς ὑπανδρείας, καὶ ἔτεινε καὶ αὐτὸς τὴν χεῖρα, νομίζων ὅτι ὁ "Αγιος φλωρία ἐμοίραζε τὴν στιγμὴν ἑκείνην. "Άλλος πάλιν ἔχων εἰς τὸν νοῦν του, ὅτι ποτὲ ὁ ἐπίσκοπος τῶν Μύρων*, ἄγριος καὶ ἀπειλητικὸς ἐμφανισθείς, ἐκράτησε τοῦ δημίου τὴν χεῖρα, ἔτοιμον νὰ θανατώσῃ τρεῖς ἄνδρας ἀθώους, συκοφαντηθέντας, τὸν ἔβλεπεν εἰς τὴν εἰκόνα ἄγριον καὶ ἀπειλητικὸν μὲ πύρινα βλέμματα. 'Ο δὲ ναύτης, διαλογιζόμενος τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὅποιαν ὁ "Αγιος ἔσωσε τὸ κλυδωνιζόμενον σκάφος, ἔτοιμον νὰ καταποντισθῇ, ἔφαντά-ζετο τὸν "Αγιον ἰστάμενον ἀτρόμητον ἐν τῇ πρύμνῃ καὶ βαστάζοντα κραταιῶς τὸ πηδάλιον, ἐνῷ ἡ εἰκὼν παρίστα τοῦτον καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ εὐλογοῦντα." Εκεῖνος δὲ πάλιν, ὁ ἐνθυμούμενος τὴν στιγμήν,

κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ "Ἄγιος βυθισθεὶς ἐν τῷ πόντῳ ἔσωσεν ἡμίπτνικτον τὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου πεσόντα ναύτην, ἐνόμιζεν, ὅτι ἔβλεπε διάβροχον τὸν Ἱεράρχην καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ κοντὸν λευκὸν του γένειον ἔσταζεν ἀκόμη θάλασσα.

Τόσην ζωὴν παράδοξον ἐλάμβανεν ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν ὑπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα φῶτα καὶ τὴν φαιδρὰν ψαλμῷδίαν . . .

«Τῶν θαλασσῶν ὁ "Ἄγιος» (ἀπέσπασμα)

^{Αλέξανδρος Μωραϊτίδης}

8. ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΣΤΟΝ ΠΙΝΔΟ

"Ολο τὸ χειμῶνα ὁ Πίνδος μένει βουβός, ἥσυχος, δὲν ἀκούγεται καθόλου. Νομίζει κανείς, πώς κοιμᾶται κάτω ἀπ' τὸ παχὺ κάτασπρο πάπλωμα τῶν χιονιῶν, βυθισμένος σ' ἔναν ὑπνον δλοκλήρων μηνῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν, ποὺ οἱ μισοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τοσοπάνηδες, κατεβαίνουν τότε μαζὶ μὲ τὶς οἰκογένειές τους στὰ χειμαδιά. Ἐπὶ ὅσους μένουν ἐκεῖ, οἱ ἄνδρες, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν καμμιὰ δουλειὰ πάνω στὶς ἄγονες κορυφές του, ξενιτεύονται σὲ χῶρες μακρινές, γιὰ νὰ ἔξοικον μήσουν τὰ ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς.

Μένουν λοιπὸν ἐκεῖ μερικοὶ γέροντες, ἀπόστρατοι τῆς βιοτικῆς πάλης, ποὺ ταράσσουν μὲ τὶς πολύλογες συζητήσεις των τὴν μονότονη ἐρημιὰ τῶν μεσοχωριῶν καὶ τὴ σιγαλιὰ τῶν χαγιαστῶν τῆς κάθε ἐκκλησιᾶς, καθὼς καὶ ἀρκετές γυναῖκες καὶ κοπέλλες.

Αὔτες κάθονται κλεισμένες μέσα στὰ σπίτια τους, γνέθουν τὰ μάλλινα ὑφάσματά τους, λένε τὴν νύχτα παραμύθια γῦρο ἀπ' τὴ φωτιὰ καὶ στὸν ὑπνο τους δύνειρεύονται τὸ γυρισμὸ τῶν κολῶν τους.

"Ωσπου ἔρχεται ἡ ἀνοιξὶ . . . "Ωσπου πλησιάζει τὸ Πάσχα, ἡ χαριτωμένη Λαμπρή . . .

Τότε παύουν οἱ μπόρες κι οἱ κακοκαιριές. 'Ο οὐρανὸς ἀλαφρώνεται ἀπ' τὰ πυκνὰ σύγνεφα καὶ τὸ πλάτος του ἀνοίγεται καθαρό, καταγάλανο. 'Ο ἥλιος ἀνατέλλει στὸν ὁρίζοντα θερμὸς καὶ ζωγόνος. Λειώνουν τὰ χιόνια στὰ χαμηλώματα τοῦ Πίνδου, καὶ τὰ νερὰ σχηματίζουν μεγάλα, θολὰ κι ὄρμητικά ρέματα.

Στὰ σπλάχνα τῆς γῆς ξυπνᾷ τὸ μικρὸ χόρτο καὶ φουντώνει

τὸ λουλουδάκι ἀπὸ τὰ ζεστὰ τοῦ ἥλιου φιλιά. Μόνον οἱ κορυφὲς λαμπτοκοποῦν ὀκόμα κατάλευκες καὶ παγωμένες.

Τότε ἀρχίζει νὰ ξυπνᾶ κι ὁ Πίνδος. 'Η καρδιά του πυρώνεται καὶ ξεπαγών' ἡ φωνή του. Οἱ γέροντες τῶν χωριῶν του κατεβαίνουν συχνότερα στὰ μεσοχώρια καὶ στὰ χαγιάτια τῶν ἐκκλησιῶν, τὰ πρόσωπά τους παίρνουν φαιδρὴ ὅψι κι οἱ συζητήσεις τους ζωηρότερο ὔφος.

Οἱ γυναῖκες κι οἱ κοπέλλες δὲν κλείνουν πιὰ ἔρμητικὰ τὰ παράθυρα καὶ τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Παρατοῦν κάπου - κάπου τὸ μελαγχολικὸ ἀργαλειὸ καὶ πιάνουν τ' ἀνοιχτὰ λιακωτά, μὲ τὴ ρόκα στὴ μασχάλη καὶ μὲ τὸ τραγούδι στὰ χεῖλη τους, τὸ τραγούδι τῆς ἐλπίδας, τοῦ γυρισμοῦ τῶν ξενιτεμένων τους.

Κι αὐτοί, ἀφοῦ γεμίσουν τὰ πορτοφόλια τους μὲ παρᾶδες, ἀφήνουν πιὰ τὴν ξενιτειά καὶ ξεκινᾶνε γιὰ τὴν πατρίδα τους, γιὰ τὸ σπίτι τους, γιὰ τὸν Πίνδο.

— Μέρες Λαμπριάτικες . . . θὰ γυρίσω τώρα στὸν τόπο μου, λέει χαρούμενο κάθε ξενιτεμένο παιδί τοῦ Πίνδου.

Τὸ Μεγαλόβραδο οἱ ξενιτεμένοι βρίσκονται ὅλοι στὸ δρόμο καὶ φτάνουν στὶς πατρίδες τους ὡς τὸ βράδυ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Εἶναι συνήθεια, νὰ πᾶνε ὅλοι στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ τους ἑκείνη τῇ νύχτα καὶ ν' ἀκολουθήσουν τὸ γύρισμα τοῦ 'Επιταφίου.

Πόση συγκίνησι, πόση χαρά, πόση ποίησι ἔχει ὁ γυρισμὸς αὐτῶν τῶν ξενιτεμένων! Κι οἱ καμπάνες, ποὺ στολίζουν, ἀπὸ τρεῖς κι ἀπὸ πέντε μαζί, τὰ ψηλὰ καμπαναριὰ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Πίνδου, ἀναστατώνουν αὐτές τὶς ἡμέρες μὲ τοὺς ἥχους των ὅλη τὴν ἔκτασι τῶν βουνῶν καὶ τὰ βάθη τῶν ἀγρίων ἑκείνων φαρογγιῶν. Νομίζει κανείς, πώς ἀλαλάζουν κι αὐτὰ ἀπ' τὴ χαρά τους γιὰ τὸν ἐρχομό τῶν ξενιτεμένων.

Πιὸ χαρωπὲς ὅμως ἀντηχοῦν οἱ καμπάνες στὸν ὅρθρο τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, στὴν πρώτη 'Ανάστασι. Καὶ σημαίνουν, σημαίνουν ὀδιάκοπα τότε, σάν νὰ θέλουν νὰ ξυπνήσουν καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπ' τὰ μνήματά τους, γιὰ νὰ γιορτάσουν στὴν ἐκκλησιὰ τὴ μεγάλη 'Ανάστασι.

Εἶναι σὰ νὰ κράζουν τοῦ γέρου - Πίνδου νὰ σηκωθῇ πιὰ ἀπ' τὸν βαρὺ ὄπινο του, νὰ ξετιναχθῇ, νὰ ἴδῃ τὸν ἐρχομὸ τῆς γλυκειᾶς ἀνοιξης, ν' ἀκούσῃ τὸ γλυκό κελάδημα τῶν πουλιῶν τοῦ 'Απρίλη,

σάν νὰ σαλπίζουν πολεμικὸ ἔγερτήριο στὸν κοιμισμένο, στὸ σκλα-
βωμένο λαὸ τῆς Ἡπείρου.

Μεμιᾶς τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν φωτίζονται ὅλα, οἱ πόρτες
ἀνοίγουντες ὡς πέρα καὶ βγαίνουν ἀπ' αὐτὲς οἱ χωρικοί, ἀνδρες καὶ
γυναῖκες καὶ παιδιά, ὅλοι καλοντυμένοι καὶ στολισμένοι μὲ τὰ δῶρα,
ποὺ τοὺς ἔφεραν ἀπὸ τὶς μακρινὲς χῶρες οἱ ξενιτεμένοι τους καὶ τρέ-
χουν μὲ τὶς λαμπάδες τῶν τὶς λευκὲς στὴν ἐκκλησιά.

Ἡ ἐκκλησιὰ πλημμυρίζει ἀπὸ φῶτα στὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ
τοῦ ἀνεσπέρου φωτός », ποὺ λέει ὁ παπᾶς, βγαίνοντας λαμπροφο-
ρεμένος στὴν Ὁραία Πύλη μὲ ἀναμμένα τὰ τρικέρια κι ἀντηχεῖ ἀπὸ
ψιθυρισμοὺς χαρωπούς μὲ τὴν ἐκφώνησι τοῦ « Χριστὸς Ἀνέστη ».
« Άλλες κωδωνοκρουσίες δυνατὲς ἐπακολουθοῦν τότε κι ἄλλοι ἀντί-
λαοι μακρινοί. »

Κι ὅταν βγαίνουν ἀπολείτουργα ἀπ' τὴν ἐκκλησιά, τοὺς χαι-
ρετίζει μὲ χαμόγελα τὸ ροδόλευκο γλυκοχάραγμα, ποὺ βάφει μὲ τὴν
πορφύρα του τὶς ἄκρες τ' οὐρανοῦ καὶ τῶν κορυφῶν τὰ χιόνια καὶ
μυρώνει μὲ θεϊκὰ ἀρώματα τὰ χλοερὰ χαλιὰ τῶν χαμηλωμάτων καὶ
τὸν αἰθέρα καὶ διαλύει τὰ σκοτάδια τῶν βαθιῶν φαραγγιῶν.

Νὰ κι ὁ ἥλιος, ποὺ ἀνατέλλει σὲ λίγο, ὁ λαμπρός, ὁ ζεστός,
ὁ γλυκός, ὁ πρόσχαρος ἥλιος τῆς Λαμπρῆς, ποὺ φιλεῖ μὲ τόσην
ἀγάπη, μὲ τόσον πόνο τοὺς κατοίκους τοῦ Πίνδου, καὶ πρὸ πάντων
τοὺς ξενιτεμένους, σὰν νὰ τοὺς σφίγγῃ στὴν ἀγκαλιά του πατρικό,
σὰ νὰ τοὺς λέῃ νὰ λησμονήσουν τὴν κακοπέρασι τῆς ξενιτειᾶς,
σὰν νὰ τοὺς ὑπόσχεται γιὰ πολλοὺς μῆνες νὰ μὴ τοὺς ἀναγκάσῃ
ν' ἀφήσουν τὸν τόπο τους, τὴν οἰκογένειά τους.

Χαϊδεύει ὁ Λαμπριάτικος ἥλιος τὸν χιονισμένο Πίνδο, τὸν χαι-
δεύει καὶ τοῦ ὁρκίζεται, πῶς θὰ συγκεντρώσῃ ὅλες τὶς φλόγες καὶ θὰ
ἀναλύσῃ γρήγορα τὰ παχιὰ χιόνια του, θὰ τὸν ξεφορτώσῃ ἀπ' τοὺς
βαριοὺς πάγους, θὰ τὸν στολίσῃ πάλι μὲ ἥσκιους, μὲ λουλούδια, μὲ
πουλιὰ καὶ θὰ φέρη πάλι στὴν ἀγκαλιά του κάτω ἀπ' τὰ χειμαδιὰ
τὰ πρόβατα μὲ τὰ λαμπρά τους κουδούνια, τοὺς βοσκούς μὲ τὶς
γλυκειές τους φλογέρες, τὶς βλαχοπούλες μὲ τὰ γλυκά τους τραγούδια
καὶ τοὺς κλέφτες του, τοὺς παλιούς μὲ τ' ἀστημένια τους ἄρματα.

Καὶ χαμογελάει τώρα ὁ Πίνδος καὶ λησμονάει τὸ μακρὺ χειμω-
νιάτικο ὑπνὸ του καὶ ξαναπαίρνει ζωὴ καὶ δύναμι.

Τ' ἀπομεστήμερο τῆς Κυριακῆς γίνεται στὶς ἐκκλησιὲς ἡ δεύτερη

Ανάστασι, ή λεγομένη Ἀγάπη. Χορτασμένοι ἐκεῖ ὅλοι ἀπ' τὸ πασχαλινὸ τραπέζι, μεθυσμένοι ἀπ' τὴ χαρὰ καὶ τὴν εύτυχία καὶ ζεσταμένοι ἀπὸ τῆς ἀχτίδες τοῦ εὐεργετικοῦ ἥλιου, ξεχύνουν γῦρό τους τὸ τραγούδι τῆς ζωῆς.

Ἄλλαζουν τώρα τὸ φιλί τῆς Ἀγάπης, πάνω στὸ χορό, ποὺ στήνουν οἱ μαυρομάτες στὰ χοροστάσια, στὶς πλατείες αὐλές καὶ στὰ χορταρόστρωτα σιάδια* τῶν χωριῶν.

Αὐτὸς εἶναι τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο. Εἶναι τὸ πρῶτο ἔγκυρο θέμα τοῦ θαρρού, βαρύτατο χειμωνιάτικο ὑπνο. Εἶναι ἡ πρώτη Ἀνάστασι τῆς ζωῆς ὑστερ' ἀπὸ μιὰ μεγάλη νάρκη κι ἓνα βαθὺ μαρασμό. Καὶ γι' αὐτὸς γιορτάζεται τόσο χαριτωμένα, τόσο πρωτότυπα.

*Εφημερίς «Ἡχὸν τῶν Ἀθηνῶν», 1892

Κώστας Κρυστάλλης

9. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Πολλοὶ ποιμένες συνεκεντρώθησαν τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων εἰς μίαν στάνην Ἡπειρωτικοῦ χειμαδιοῦ.

— Ρίχνετε ἀκόμα στὴ φωτιὰ κλαδούρια, ρίχνε, Χριστο,
σ' ἔκαψε κεῖνο τὸ δαυλί, γέρο Καψάλη; σβῆστ' το.
Νάσο, πετάξου ἐσύ νὰ ἴδῃς τὰ ζωντανὰ στὴ στάνη
καὶ τί καιρὸ θὰ κάνη.

— Κύρ Τάκη, ξεφεγγάρωσε καὶ μὲ τὸ χιόνι τώρα,
ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιὰ χαρὰ ἀσπρίζει ἡ Βαλαώρα*.
Κι εἶναι μιὰ βούβαση βαθειὰ στὴ γῆ, στὰ οὐράνια πάστρα,
καὶ λάμπουν πλήθια τ' ἄστρα.

Τὰ ζωντανὰ μέσ' στὸ μαντρὶ κλειστὰ καταλαγιόζουν,
στὸν τσάρκο* κάπου μονοχὰ μικράκια ἀρνιά βελάζουν.
Εἶναι τὰ γκρέκια* τους ζεστὰ καὶ τρῶν κλαρὶ τὰ πρᾶτα
κομμένο ἀπ' τὰ ζέρβάτα.*

— Τώρα σταθῆτε όλόγυρα, παιδιά, καὶ ἀκουρμαστῆτε *·
τοῦ κόσμου δὲ Ἀφέντης δὲ Χριστὸς — νὰ μὴ τὸ λησμονῆτε —
γεννήθηκε σὲ μιὰ σπηλιά, ποὺ ζωντανὰ μαντρίζουν,
τ' ἄρνιά Τὸν χουχουλίζουν*.

Μέσ' ἀπὸ κείνη βλόγησε κάθε βοσκοῦ κοπάδι
καὶ σὰν ἀπόψε ἀρότας, γυρνᾷ μέσ' στὸ σκοτάδι,
καὶ παίρνει ἀράδα τὰ μαντριά, κοπάδια ὅπου φυλᾶνε
ρωτῶντας πῶς περνᾶνε.

Καὶ τοῦτο ἀκουρμαστῆτε το — δὲν εἶναι παραμύθι —,
κατόπι ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα καὶ μὲ τὸ πρῶτο ὁρίθι,
στὴ μάντρα ἔνα Χριστόψωμο νὰ γλείψουν, φέρτε γύρα,
γαλάρια ἀρνιά καὶ στείρα.

Τὶ ἐμάθαν τὸν Ἀφέντη μας, διπώγλειψε στὰ γέννα
καὶ τὸ θυμοῦνται χρονικῆς, παιδιά, τὰ βλογημένα,
κι ἂν δὲν τὸ γλείψουν τὸ ψωμί, τὴν ὥρ' αὐτὴ βελάζουν,
σὰ γνωστικὰ ἀνακράζουν.

Καὶ τώρα φέρτε τὰ δεντρὰ καὶ τὸ κρασί, τὸ λάδι,
γιὰ νὰ παντρέψω τὴ φωτιά, ἀκόμ' αὐτὸ τὸ βράδυ,
τὶ γέρασα κι εἰν' ἀγνωρο τοῦ χρόνου τί μὲ βρίσκει·
λίγη ζωὴ μοῦ μνήσκει *.

Πρῶτα παντρεύω τὴ φωτιά μὲ τοῦτο τὸ πουρνάρι,
διπώχει τὸ κορμὶ στοιχεὶο καὶ δράκο τὸ κλωνάρι,
ώσὰν αὐτὸ χιλιόχρονη νὰ ζῆσι νὰ μὴ γεράζησι,
νὰ καῖς παντοῦ, νὰ βράζησι.

Σοῦ δίνω καὶ τὸν πλάτανο μὲ τὰ πλατιὰ τὰ φύλλα,
παντοῦ ν' ἀπλώνησι γύρα σου καὶ στὰ ψηλὰ καπνίλα,
νὰ δείχνεσαι πῶς πάντα ζῆσι καὶ ζοῦν μαζί σου ἀνθρῶποι,
σὲ πόλι ή βοσκοτόπι.

Απὸ τὴν στρουγγοκάλυβα ποτὲ νὰ μὴ μοῦ λείπης,
τὶ μοῦ εἰσαι τῆς χαρᾶς ζωὴ κι ὁχτρὸς τρανὸς τῆς λύπης.
Νὰ σ' ἀνακράζω νὰ μ' ἀκοῦσ, νὰ βράζῃς νὰ μοῦ κραίνῃς*
γλυκὰ νὰ μὲ θερμαίνῃς.

Νὰ ζήσετε χρόνια πολλὰ κι ἀπίκραντα, παιδιά μου,
σὰν τὰ ρουπάκια* τοῦ Ζυγοῦ, σὰν τὰ βουνὰ τοῦ Γράμμου.
Νὰ μὴ σᾶς εὔρουνε ποτὲς τὰ ἔρημα τὰ γέρα ! . . .

— Νὰ ζῆς καὶ σύ, πατέρα !

« 'Ο Τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης »

Κώστας Κρυστάλλης

10. Ο ΠΑΠΑ - ΔΙΑΝΕΛΛΟΣ

Ο ἥρως τοῦ παρόντος διηγήματός εἶναι ὁ κύρ Κωνσταντὸς ὁ Ζ' μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος τοῦ δήμου Λίτης, τοῦ χωρίου Α, δοστις ὑπεσχέθη, ὡς εἶχε πάντοτε συνήθειαν εὐκόλως νὰ ὑπόσχεται, (εἰς τὴν ἀρετὴν δὲ ταύτην ἵσως ὄφειλε καὶ τὴν ἐπιτυχίαν του εἰς τὰ πολιτικά, διότι ἐνῷ δ' α' καὶ β' πάρεδρος εἰς πᾶσαν ἐκλογὴν ἐμάχοντο πάντοτε περὶ τῆς πρώτης τάξεως πρὸς ἀλλήλους, αὐτὸς μετριόφρων καὶ χωρὶς κεράσματα ἔξελέγετο ἀσφαλῶς τρίτος ἑκάστοτε, μὴ ὑπάρχοντος τετάρτου συναγωνιστοῦ) ὑπεσχέθη, λέγω, νὰ ὑπάγῃ νὰ συλλειτουργήσῃ μὲ τὸν παπᾶ - Διανέλλον τὸν Πρωτέκδικον, ἔξω εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ο ναΐσκος εὐρίσκετο τρεῖς ώρας μακράν τῆς πόλεως, καὶ ὁ παπᾶ - Διανέλλος ὁ Πρωτέκδικος εἶχεν ἀπέλθει ἐκεῖ ἀπὸ τῆς πρωίας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ κύρ - Κωνσταντοῦ, ὅτι θὰ ἔφθανε πρὸς τὸ βράδυ, διὰ νὰ ψάλῃ καὶ συνεορτάσωσιν ὅμοῦ τὴν Ἀνάστασιν. "Αλλον βοηθὸν δὲ παπᾶς δὲν εἶχεν· ὁ νεώτερος υἱός του ἐτοιμαζόμενος ἐφέτος δι' ἔξετάσεις εἰς τὸ Διδασκαλεῖον δὲν ἤδυνήθη νὰ ἔλθῃ τὸ Πάσχα. 'Ο ἄλλος ἔλειπε διαρκῶς ναύτης μὲ τὰ καράβια του. Θυγατέρες, τὸ ἀφθονον τοῦτο προϊὸν τοῦ τόπου, τοῦ εἶχεν ἀφήσει πλησμονὴν ἡ μακαρίτισσα ἡ πρεσβυτέρα, πέντε τὸν ἀριθμὸν — ἄς εἶχαν ζωὴν — ὅποιὺ δὲν ἔπαιναν ἀενάως νὰ μεγαλώνουν — νὰ μὴν ἀβασκαθοῦν· ἥσαν τόσον γείτονες τὴν ἡλικίαν, ὥστε δὲν ἐπρόφθανε νὰ μεγαλώσῃ ἡ μία, καὶ ἡ ἄλλη ἀμέσως τὴν ἔφθανεν·

ὅσον ἐμεγάλωναν, τόσον ἐφαίνοντο, καὶ μάλιστα αἱ μεσαῖαι τρεῖς, οἵσαι περίπου εἴς τὰ χρόνια, οἵσως καὶ εἰς τὸ ἀνάστημα· καὶ ὁ παπᾶ - Διανέλλος, ἀκούσιος Ἱερομόναχος, δὲν ἦτο ἐλέυθερος οὔτε εἰς μοναστήριον νὰ καταφύγῃ.

Τὸν τριῶν ὥρῶν δρόμον ἀπὸ τὴν πολίχνην εἰς τὸ ἔξωκλήσιον εἶχε διανύσει τὸ πρωί, ἀπολείτουργα, ὁ παπᾶ - Διανέλλος, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὰς δύο νεωτέρας θυγατέρας του, κορασίδας δέκα καὶ δώδεκα ἔτῶν, καὶ ἀπὸ δύμάδα ἐπτά ἢ ὅκτὼ γυναικῶν φίλεόρτων, προπορευομένου τοῦ ὄνου του φορτωμένου μὲ δισάκκιον μὲ τὰ Ἱερά τοῦ παπᾶ. 'Ο ἥλιος ἦτον ὡς δύο καλαμίες ὑψηλός, ὅταν ἐξῆλθον εἰς τοῦ Γιατροῦ τ' ἀμπέλι, εἴτα ἐφθασαν εἰς τὰ Βουρλίδια, εἴτα ἀνῆλθον ἀσθμαίνοντες εἰς τοῦ Ματαρώνα τὸν Πεῦκον, ὅστις ἴστατο τότε ἀκόμη ἔκει καὶ εὐηργέτει τοὺς ὁδοιπόρους μὲ τὴν παρήγορον σκιάν του εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος. Εἰσῆλθον εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ καὶ ἐξεφόρτωσαν τὸ δύναριον.

'Εκ τῶν γυναικῶν, αἱ μὲν συνέλεξαν χαμόκλαδα καὶ ἥναψαν φωτιάν, διὰ νὰ ψήσωσι καφὲν καὶ προσφέρωσιν εἰς τὸν Ἱερέα, αἱ δὲ ἔδραξαν ἐκ τῶν εὐωδῶν θάμνων δέσμας σχοίνων καὶ πριναρίων καὶ φασκομηλεῶν καὶ συνέδεσαν προχείρως διὰ κλωστῆς σκούπτας, καὶ ἥρχισαν γοργὰ καὶ στρωτὰ νὰ σκουπίζωσιν, ἄλλαι τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἄλλαι τὸ προαύλιον. 'Ο Ἱερέυς ἀπετέλεσε σκούπταν ἐκ δάφνης καὶ μύρτου καὶ δενδρολιβάνου, καὶ ἐσάρωσε μόνος του τὸ θυσιαστήριον, καὶ ὅλον τὸ Ἱερὸν Βῆμα. Δὲν ἔπαιε δὲ νὰ γογγύζῃ καὶ νὰ διάμαρτύρεται ἐναντίον τῆς ἀβελτηρίας* ὡς ἔλεγε, τῶν βοσκῶν καὶ τῶν αἰτόλων, αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες τὸν εἶχον προσκαλέσει νὰ τοὺς κάμη 'Ανάστασιν εἰς τὸ Βουνόν, καὶ ἐκ τῶν ὅποιών κανεὶς δὲν εἶχε φανῆ ἀκόμη· αὐτοὶ προέβαινον ἐνίοτε μέχρι τῆς βεβηλώσεως τοῦ νὰ εἰσάγωσιν, ισως ἐν καιρῷ βροχῆς, τὰ θρέμματά των ἐντὸς τῶν ἔξωκλησίων, ὡς ἡδύνατο νὰ πεισθῇ τις ἐκ τῆς παρουσίας διαφόρων ἵχνῶν τῆς εἰσβολῆς, τὰ δόποια οὐδὲν εἶχον λάβει τὸν κόπον νὰ ἐξαλείψωσιν. "Ενδοθεν τοῦ Ἱεροῦ βήματος, ἐνῷ ἔκυπτε διὰ νὰ σκουπίσῃ, ἥκούετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ψιθυρίζων μετὰ στεναγμοῦ.

— "Αχ ! ἀλλοίμονο . . . « ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώστης, Κύριε ! »

— Δὲν τσάκισε κανεὶς τὸ ποδαράκι του; ἔκραξεν ἀπαντῶσα ἔξωθεν εἰς τὸν στεναγμὸν τοῦ Ἱερέως ἡ Θειά - Σειραϊνώ, ἡ ἀληθής σημαιοφόρος τῶν ἔξοχικῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν πανηγυριῶν.

— «'Ανθρώπους καὶ κτήνη ! » ἐψιθύρισεν πάλιν ὁ Ἱερεύς.

Εἶχε παρέλθει ἡδη ἡ μεσημβρία καὶ ὁ Ἱερεύς μετὰ τοῦ μικροῦ ποιμνίου ἐκάθισαν νὰ γευματίσωσιν ὑπὸ τὴν Ἱεράνη ἐλαίαν, ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναΐσκου, ἔγγὺς τοῦ παμπαλαίου ἐκείνου λιθοκτίστου κιθουρίου, τὸ δόποιον κατ' ἄλλους ἦτο στέρνα ὕδατος καὶ κατ' ἄλλους κοιμητήριον ἢ ὁ στεοθήκη. 'Η θειά Μαθηνώ, γηραιά εὐλαβῆς γυνή, ἀποβλέψασα πρὸς τὸ κτίριον τοῦτο μετὰ στεναγμοῦ εἶπε :

— 'Ημεῖς τρῶμε, κορίτσια· νὰ ἔχουν τάχα κι οἱ φτωχοὶ νὰ φᾶνε ;

— Τρῶν, οἱ πεθαμένοι, θειά - Μαθηνώ ; εἶπε τὸ 'Αγλαώ, ἡ δωδεκαέτις παιδίσκη τοῦ Ἱερέως.

— Οἱ πεθαμένοι τρῶνε κόλλυβα, ἔγὼ τὸ ξέρω, προσέθηκε τὸ Καλλιοπώ, ἡ δωδεκαέτις μικρὰ ἀδελφή της, καὶ γι' αὐτὸν ἡμεῖς στὸ σπίτι, ὅσα κόλλυβα μᾶς φέρνουνε, ὅλα τὰ μοιράζουμε στοὺς φτωχοὺς καὶ στὰ παιδιά τὰ γειτονόπουλα, γιὰ νὰ ἔχῃ ἡ μάννα μας, ἡ φτωχὴ νὰ φάη στὸν ἄλλον κόσμο . . .

Τὸ δειλινὸν ἐφάνησαν μακρόθεν νὰ κατεβαίνωσι τὴν ράχιν ἐρχόμεναι αἱ καλυβιώτισσαι γυναῖκες, αἱ ποιμενίδες καὶ βοσκίδες τῶν ἀγροτικῶν συνοικιῶν. Ἡλθον φέρουσαι πελωρίους κοφίνους γεμάτους ἄνθη, λαμπάδας, κηρία καὶ ὄγγεια μὲ ἐλαιον καὶ πρόσφορα καὶ μικρὰς φισλίδας μὲ νᾶμα, ἡ δδηγοῦσαι ὀνάρια μὲ τὰ σάγματα ἐπεστρωμένα διὰ κιλιμίων καὶ χραμίων, φορτωμένα τορβάδες καὶ δισάκκια μὲ φλάσκας οἴνου, μὲ τυρία νωπά ἢ ζεματισμένα καὶ κόκκινα αύγα.

Κατόπιν ἐφάνησαν σφυρίζοντες ἀλλοκότως δύο ἢ τρεῖς βοσκοὶ μὲ τὰς ἀγέλας των, τὰς δόποιας ὡδήγησαν παρὰ τὸν ἀπότομον κρημνὸν πρὸς τὴν θάλασσαν. Οἱ τράγοι ἐπήδων ἀπὸ βράχον εἰς βράχον, ἀπὸ ὄχθον εἰς ὄχθον, ἀπὸ κοιλώματος εἰς κοίλωμα, ἐνῷ τὰ ἐρίφια χαριέντως σκιρτῶντα ἔτρεχον κατόπιν τῶν αἰγῶν βελάζοντα, ἀγαλλόμενα πρὸς τὴν νέαν δι' αὐτὰ ἀπόλαυσιν τοῦ ἀγνώστου τούτου πράγματος τῆς ζωῆς, ἐκθέτοντα εἰς τὸν ἥλιον τὰ στακτερά ἢ στικτὰ καὶ λευκὰ καὶ μαῦρα τριχώματά των.

Τελευταῖοι ἐφθασαν οἱ ποιμένες, ἄνευ τῶν ἀμνάδων των, τὰς δόποιας εἶχον ἀφῆσει ὀπίσω εἰς τὰς μάνδρας, κομίσαντες μόνον δύο ἀρνία σφαγμένα. "Ἐφθασαν συγγυρισμένοι, ὀλλαγμένοι, στολισμένοι ὅλοι των, μὲ καθαρούς χιτῶνας, κοντὰ βρακία καὶ ὑψηλὰς βλαχό-

καλτσας, μὲ πλατέα ζωνάρια κίτρινα ή κόκκινα, ξυραφισμένοι καὶ μὲ τοὺς λινόχρους ἢ καστανούς μύστακας ἀγκιστροειδεῖς.

Ταχέως ἔκλινεν ἡ ἡμέρα καὶ ὁ ἥλιος ἔδυσεν εἰς μίαν ράχιν τοῦ Πηλίου, ἀντικρύ, ἀφοῦ ἐπὶ πέντε λεπτὰ τῆς ὥρας εἶχε μείνει στεφανωμένος μὲ κυάνεια καὶ περιπόρφυρα χρυσαυγῇ νέφῃ, ἀντιλαμβάνων ὁ ἴδιος ὅσην ἀπέδιδε δόξαν καὶ λάμψιν, καὶ ἐπὶ δέκα λεπτὰ ἀκόμη, ἀφοῦ ἐβασίλευσεν, αἱ ἀκτίνες τῆς στέψεώς του ἔμειναν χρυσοφαεῖς, πορφυρίζουσαι, κυανίζουσαι, βάπτουσαι τὸ βουνὸν μὲ ἵωδες χρῶμα.

Εἶτα κατῆλθεν ἡρέμα ἐπὶ τοῦ ὅρους ἡ νύξ, σπείρουσα παντοῦ τὸ βαθὺ καὶ ἄρρητον μυστήριον της. Καὶ ὁ μπάρμπα - Κωνσταντὸς ὁ Ζ'μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος τοῦ χωρίου Α, τοῦ δήμου Λίτης, δὲν ἔφανη οὐδαμόθεν νὰ ἔρχεται.

“ Ήτο δὲ ἀνήσυχος ὁ Ἱερεὺς καὶ φόβος ἦτο νὰ μείνωσι χωρὶς Ἀνάστασιν καὶ λειτουργίαν. Διότι εὐλόγως δὲν ἥδυνατο ἄνευ βοηθείας νὰ Ἱεροπρακτήσῃ. Λειτουργία χωρὶς ἓνα τούλάχιστον ψάλτην ἢ ἀναγνώστην δὲν γίνεται. Οἱ ποιμένες καὶ οἱ βοσκοὶ ἦσαν ὅλοι, ὡς εἰκός, οὐ μόνον ἀγράμματοι, ἀλλὰ καὶ ἀλιβάνιστοι οἱ κακόμοιροι πολλοὶ τούτων.

— Τώρα τί νὰ κάμωμε ; ‘Ορίστε, σοῦ ύπόσχονται σίγουρα μιὰ δουλειά, κι ὑστερα σ’ ἀφήνουνε μέσ’ στὴ μέση. »’Ανθρώπους καὶ κτήνη σώσης, Κύριε ! ».

“ Ηλπίζεν ἐν τούτοις ἀκόμη, ὅτι ὁ μπάρμπα - Κωνσταντὸς θὰ ἔρχετο. Ἀργοστόλιστος ἦτο πάντοτε, τὸν ἤξευρεν. Ἄλλὰ τώρα ἦτο σκοτεινὴ ἀκόμη νύξ καὶ μόνον τὰ ἀστρα ἔλαμπαν ἄνω. Ὁλίγον ὑστερα ἀνέτειλεν ἡ σελήνη, καὶ τότε ἔλπις ἦτο νὰ ἔλθῃ.

Παρῆλθον δύο ὥραι καὶ ἡ σελήνη κολοβή ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν βουνὸν ἄνω, ἀνερχομένη βραδέως εἰς τὸ στερέωμα, καὶ οἱ τάξεις τῶν ἀστρῶν ἡραιώθησαν ἐπ’ ἀπειρον καὶ σχεδόν ἡμαυρώθησαν εἰς τὴν διάβασιν της. Παρῆλθεν ἀκόμη μία ὥρα. ‘Ο μπάρμπα - Κωνσταντὸς δὲν ἔφαντ.

‘Ο Ἱερεὺς ἔρχισε ν’ ἀγανακτῇ.

— ‘Ο ἀσυνείδητος ! ὁ μωρός . . . “ Ήμαρτον Κύριε ! »’Ανθρώπους καὶ κτήνη . . . ! ».

— Τὰ ξέρω ἐγὼ ἀπὸ ὅξου τὰ πλιότερα τὰ γράμματα, παπᾶ, τοῦ ἔλεγεν ἡ θειὰ τὸ Μαθηνώ, διὰ νὰ τοῦ δώσῃ θάρρος τὰ κανοναρχῶ

κειδά στ' αύτὶ τοῦ γέρο - Φιλιππῆ, κι ὁ γέρο - Φιλιππῆς, ὃποῦν' θεοφιβούμενος ἄνθρωπος θὰ τὰ λέη κειδὰ ὅπως - ὅπως . . .

— Νὰ δὰ ἡ ὥρα νὰ σὲ κάνουμε καὶ ψάλτη, Μαθηνώ ! ἀπήντησε γελάσας ὁ Ἱερεύς.

‘Ως τόσον ἐπλησίαζε μεσονύκτιον καὶ δὲν ἦτον ἐλπῖς νὰ ἔλθῃ πλέον ὁ μπάρμπα - Κωνσταντός, ὁ τρίτος πάρεδρος.

‘Ο παπᾶ - Διανέλλος ἐσηκώθη στενάζων, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν καὶ προσεκύνησεν εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ Ἱεροῦ βήματος. Εύθὺς κατόπιν του ἔτρεξαν ἡ γριά - Μαθηνώ καὶ ἡ θεία Σειραϊνώ, ἡ σημαιοφόρος τῶν πανηγύρεων. Αἱ δύο γυναῖκες ἤρχισαν νὰ ἀναζωπυρῶσι τὰ φυτίλια, νὰ ρίπτωσιν ἔλαιον εἰς τὰς κανδήλας καὶ νὰ κάμνωσιν ἔγκαρδίους σταυρούς. Ἡσθάνοντο ἀνέκφραστον χαρὰν καὶ γλύκαν εἰς τὰ σωθικά των. Ἡταν Ἀνάστασις. Ἀνάστασις ! Τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἔλαμπε μὲν ἄγιον φῶς, δεξιὰ τῆς Ἱερᾶς Πύλης. Ἡ μορφὴ τῆς Δεσποίνης Θεοτόκου ἤστραπτεν ἐξ ἀφάτου χαρᾶς ἀριστερόθεν, κρατούσης τὸ θεῖον βρέφος της.

Τέλος δὲν ἦτο ἐλπῖς νὰ ἔλθῃ ὁ κύρ - Κωνσταντός, καὶ ὥφειλον ἐκ τῶν ἐνόντων νὰ ψάλωσι τὴν ἀκολουθίαν. Αἱ ἐκ τῆς πόλεως γυναῖκες, ἡ μία μετὰ τὴν ἀλλήν, ἀποτινάχασαι τὴν ὑπνώδη νάρκην, εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸσκον. Αἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν ποιμενίδες δὲν ἤργησαν νὰ ἔξυπνήσωσιν, ὁ δὲ παπᾶ - Διανέλλος ἐξῆλθε πρὸς στιγμὴν καὶ λαβὼν τεμάχιον παλαιᾶς σανίδος καὶ σφυροειδές ξύλον, κατεσκεύασεν αὐτοσχέδιον σήμαντρον, διότι φεῦ ! δὲν ὑπῆρχε πρὸ πολλοῦ κώδων, ὅστις νὰ ἔξυπνα τοὺς ἀπὸ αἰώνων κοιμηθέντας, καὶ νὰ συγκινῇ τὴν κόνιν τῶν ἀπὸ γενεῶν κοιμηθέντων κατοίκων τῆς πάλαι ποτὲ ὑπαρξάστης πόλεως. Διὰ τοῦ σημάντρου τούτου ἤρχισε νὰ κρούῃ ὁ Ἱερεὺς εἰς τροχαίους πρῶτον (τὸν ἀδάμ, ἀδάμ, ἀδάμ), εἴτα εἰς ίάμβους (τὸ τάλαντον, τὸ τάλαντον). Οἱ βοσκοὶ ἐνωτισθέντες τὸν μονότονον ἥχον ἐτινάχθησαν διὰ μιᾶς ἐπάνω, ἐπέταξαν τὰς κάπτας των, ἐνίφθησαν καὶ ἔτρεξαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των.

‘Ο Ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν, ἔψαλε μόνος του τὴν παννυχίδα, ὅλον τὸ «Κύματι Θαλάσσης», ἐθυμίασεν, ἔκαμεν ἀπόλυσιν, εἴτα φορέσας ἐπιτραχήλιον καὶ φελόνιον, ἤναψε μεγάλην λαμπάδα καὶ βαστάζων αὐτὴν ἐξῆλθεν εἰς τὰ βημάτυρα, καὶ ἤρχισε νὰ ψάλλῃ μεγαλοφώνως τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς». Οἱ βοσκοὶ ἤναψαν τὰς λαμπάδας των, δόμοις καὶ αἱ γυναῖκες κι ἐξῆλθον ὅλοι εἰς τὸ προαύλιον,

τοῦ Ἱερέως κρατοῦντος τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον μετὰ τοῦ θυμιατοῦ καὶ ψάλλοντος «Τὴν Ἀνάστασίν σου, Χριστὲ Σωτήρ». Εἴτα ἡ Ἱερά εἰκὼν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπετέθησαν ἐπὶ τῆς πεζούλας, ἐκπληρούστης χρέη τρισκελίου, ἐφ' ἃς αἱ γυναῖκες εἶχον στρώσει μεταξούφες μικρὸν προσόψιον. ‘Ο Ἱερεὺς ἀνέγνω ἄργα τὸ κατὰ Μάρκον «Διαγενομένου τοῦ Σαββάτου», εἴτα θυμιάσας καὶ ἐκφωνήσας τὸ «Δόξα τῇ δόμοισσι», ἥρχισε νὰ ψάλλῃ λαμπρῷ τῇ φωνῇ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη...»

«Λαμπριάτικος Ψάλτης» ('Απόσπασμα)   'Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

11. ΟΙ ΚΡΥΦΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Τὴν 9ην ὥραν τῆς πρωίας τουρκιστί, δηλαδὴ περὶ τὴν τρίτην μετὰ τὸ μεσονύκτιον, σπάνιοι τινες διαβάται, οἱ τελευταῖοι ἀπομειναντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς πρώτης Ἀναστάσεως, ἐπέστρεφαν σπεύδοντες εἰς τὰς οἰκίας των. Μετ' ὀλίγον οὕτε ἔν βῆμα ἀντήχει εἰς τὸν δρόμον, σιγὴ δὲ νεκρικὴ ἐβασίλευε καθ' ὅλην τὴν τουρκικὴν συνοικίαν. “Ἐξαφνα ἡ θύρα τῆς αὐλῆς μεγάλης τινὸς οἰκίας ἡνοίχθη χωρὶς κρότον καὶ ἐφάνη προκύψασα κεφαλὴ ἀνθρώπου. Ἡ κεφαλὴ ἐστράφη δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ώς νὰ ἔξηταζε μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ σκότους, ἐπειτα ἀπεσύρθη καὶ ἀνεφάνη πάλιν διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἔξέτασιν.

—Ἐλάτε, δὲν είναι κανείς, ήκούσθη χαμηλὴ φωνή.

Ψιθυρισμὸς ἐλαφρὸς ἡκολούθησε, καὶ τρία σώματα, σκιαὶ μᾶλλον, ἡ μία μεγάλη, αἱ ἄλλαι μικρότεραι, ἔξηλθον εἰς τὸν δρόμον.

‘Αλλὰ παρευθὺς βῆματα ἀντίχησαν, κατ' ἀρχὰς μόλις ἀκουόμενα, ἐπειτα δὲ βαρέα καὶ πλησιάζοντα. Αἱ τρεῖς σκιαὶ ἀπεσύρθησαν ἀμέσως ἐντὸς τῆς αὐλῆς, καὶ ἡ θύρα ἐπανεκλείσθη. “Οτε ὁ διαβάτης ἐπέρασε καὶ ἐσβησεν ὁ κρότος τῶν βημάτων του, προέκυψεν ἐκ νέου ἡ κεφαλὴ ἐκ τῆς ἡμιανοιχθείσης θύρας, ἐστράφη, ἔξητασε, καὶ τὰ τρία πρόσωπα ἔξηλθον πάλιν.

— Πᾶμε γρήγορα, ἐψιθύρισεν ὁ ὑψηλὸς ἀνήρ· πᾶμε γρήγορα. ‘Αργήσαμε πολύ, καὶ θὰ μᾶς περιμένει... . Βάλε καλύτερα τὸ γιασμάκι σου, ‘Ελιφέτ - Ρεσσίτ, δῶσέ μου τὸ χέρι σου!

Καὶ οἱ τρεῖς ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ σκότος τοῦ μικροῦ δρόμου καὶ

ἐπροχώρουν σιωπηλοί· ἀλλὰ μόλις ἔστρεψαν αὐτόν, εύρεθησαν πρὸ γραίας γυναικός, κρατούστης εἰς τὴν χείρα λαμπάδα ἀναμμένην. Ἐβάδιζεν αὐτή μετὰ κόπου ἔνεκα τῆς ἡλικίας της, ἐσύρετο σχεδόν, διὰ νὰ φέρῃ εἰς τὸ σπίτι της τὸ « ἄγιον φῶς », πού εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Εἰς τὴν θέαν τοῦ φωτὸς καὶ οἱ τρεῖς ἔστρεψαν τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος, διὰ νὰ μὴ ἀναγνωρισθοῦν.

‘Αλλὰ ματαίως· ἡ γραία ὑψώσεν δλίγον τὸ φῶς, καὶ ἐφώτισεν αὐτούς περισσότερον διὰ τῶν ἀκτίνων του καὶ τῶν βλεμμάτων της. ‘Ο δρόμος ἦτο στενός. Τὰ πλατιά ἐνδύματα τῆς Ἐλιφέτ, μετατοπίζοντα τὸν ἄέρα, παρ’ ὀλίγον εἰς τὸ σκότος νὰ σβήσουν τὴν φλόγα τῆς λαμπάδος.

— Πολλὰ τὰ ἔτη σας, Μεχμέτ μπέη, εἶπεν ἡ γραία χαιρετίζουσα.

— Καλημέρα, κερά· ἀπήντησεν ἐκεῖνος· καὶ τοῦ χρόνου. Καὶ ἐπροχώρησε μετὰ τῆς συνοδείας του.

Ἡ γραία στραφεῖσα τότε τοὺς παρηκολούθησεν ἐπ’ ὀλίγον διὰ τοῦ βλέμματος, ὅταν δὲ τοὺς ἔχασεν εἰς τὸ σκότος, εἶπε μέσα της:

— Τέτοια ὥρα ὁ Μεχμέτ μπέης μὲ μιὰ χανούμ καὶ τὸ γυιό του... Ποῦ νὰ πηγαίνουνε; Χριστέ μου, μέρα πού ’ναι, δὲ ρίχνεις μιὰ φωτιὰ νὰ τὸν κάψης, νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἔνα κακὸ σκύλο οἱ Χριστιανοί;

Εἰς τὸ σκότος ἦτο βυθισμένος καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ. Πρὸ μικροῦ χιλιάδες κηρίων κατεφώτιζον αὐτόν· πρὸ μικροῦ πλήθη εὔσεβῶν συνῳθοῦντο καὶ εἰς τὰς αὐλάς του ἀκόμη, πρὸ μικροῦ χαρμόσυνοι ψαλμῷδιαι ἀντήχουν ύπὸ τοὺς θόλους του καὶ τὸ « Χριστὸς ἀνέστη » ἀπὸ στόματος εἰς στόμα μετεδίδετο ὡς ὁ γλυκύτατος τῶν ἀσπασμῶν. Τώρα ἀπέμεινε μόνον τὸ ἀνάμικτον ἄρωμα τῶν λιβανωτῶν καὶ τῶν κηρίων, γεμίζον τὴν ἀτμόσφαιραν, ἡ πρὸ τῆς ἐπαργύρου εἰκόνος τῆς Παναγίας κανδήλα, αὐτὴ μόνον διατηροῦσα τὸ ἀμυδρὸν φῶς της, καὶ σιγή, σιγή πανταχοῦ...

Δύο κτύποι ἀκούονται αἴφνης εἰς τὴν ἐσωτερικὴν θύραν, ἐξ ἐνὸς παρ’ αὐτὴν στασιδίου ἐγείρεται τις καθήμενος, ἀναμένων, καὶ σπεύδει μὲ βῆμα ἀσταθές, ὑποτρέμων, ν’ ἀνοίξῃ. Ἡτο ὁ ἱερεύς.

Εἰσέρχεται εἰς, κλίνει τὸ σῶμα καὶ ἀσπάζεται τὴν δεξιάν του. Εἰσέρχεται ἄλλος, εἰσέρχεται τρίτος καὶ ἐπαναλαμβάνουν τὰ αὐτά. ‘Ἐπειτα ἡ θύρα κλείεται, οἱ δὲ εἰσελθόντες, προπορευομένου τοῦ ἱερέως, πλησιάζουν ἀθορύβως πρὸ τοῦ τέμπλου καὶ γονατίζουν, κάμνοντες τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

‘Ο ιερεὺς Γρηγόριος, γέρων σεβάσμιος, μὲ μακράν ὀλόλευκον γενειάδα, εἰσέρχεται διὰ τῆς πλαγίας θύρας εἰς τὸ ‘Ιερόν, ἀνοίγει τὴν ‘Ωραίαν Πύλην καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν μικρότερον τῶν γοννητεούντων :

— “Ελα, παιδί μου, ἐδῶ νὰ μὲ βοηθήσῃς. Καὶ παραδίδει εἰς τὰς τρεμούσας ἐκ συγκινήσεως χεῖρας τοῦ σπεύσαντος δεκαετοῦς μικροῦ παιδίου μικράν λαμπάδα, ἀφοῦ ἥγαψεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀκοιμήτου φωτός, ποὺ φυλάσσεται ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου.

“Ἐπειτα, μετά τινας στιγμάς, φορέσας τὸ χρυσοπράσινον αὐτοῦ πετραχήλιον καὶ λαβὼν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ λιθοκόλλητον δισκοπότηρον τῆς ‘Αγίας Κοινωνίας ἐπλησίασε πρὸς τὴν ‘Ωραίαν Πύλην ψιθυρίζων εὐχάς τινας μὲ χαμηλήν φωνήν.

Πρὸ αὐτῆς ἐστέκετο ὁ λαμπαδοφόρος παῖς μὲ συμπαθῆ ὡραίαν ὅψιν, ὡχρός, συγκινημένος, μὴ τολμῶν νὰ ὑψώσῃ πρὸς τὸν Ἱερέα τὰ ὅμματα.

— Πλησιάσατε, εἶπεν ὁ ιερεὺς πρὸς τοὺς ἄλλους δύο.

‘Ἐν πρώτοις ἐπλησίασε γυνή, τριάντα ἔως τριανταπέντε ἑτῶν. Τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἐπιπτεν ὅλον ἐπὶ τῆς μορφῆς της, τῆς ὅποιας ἡ ἀπταιστος κανονικότης καὶ ἡ ἔρασμία αὐστηρότης παρουσίαζον τέλειον τύπον βυζαντινῆς ἀγιογραφίας. Ἡτο ἐπίσης ὡχρὰ καὶ βαθέως συγκινημένη. Ἐχρειάσθη νὰ τὴν στηρίξῃ διὰ τῆς χειρὸς ὁ πλησίον ἰστάμενος, διὰ νὰ μὴ πέσῃ, ἀναβαίνουσα τὰς βαθμίδας, ποὺ τὴν ἔχωριζον ἀπὸ τοῦ ιερέως. Οἱ μεγάλοι μαῆροι δόφθαλμοί της ἦσαν δάκρυσμένοι.

— «Μεταλαμβάνει ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Μαρία, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ‘Αγίου Πνεύματος».

Ταῦτα ἀπήγγειλε βραδέως καὶ μετ’ ἔξαιρετικῆς ἐπισημότητος διὸ ιερεὺς, πλησιάζων πρὸς τὸ στόμα τῆς τὴν θείαν μετάληψιν.

Δύο μεγάλα δάκρυα ἐφάνησαν ἐπὶ τῶν δόφθαλμῶν καὶ ἐκυλίσθησαν εἰς τὰς παρειὰς τῆς μεταλαβούσης.

— Μνήσθητί μου, Κύριε, εἶπεν αὐτῇ μετὰ συντριβῆς, κάμνουσα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ὀπισθοχωροῦσα. “Ἐπειτα, εἰς ἐν νεῦμα τοῦ ιερέως, ἔλαβε τὴν λαμπάδα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ παιδός, διὰ νὰ πλησιάσῃ καὶ οὗτος.

— «Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Νικόλαος, ἐπανέλαβεν διὸ ιερεὺς, περιβάλλων τὸν παῖδα διὰ φιλοστόργου βλέμματος».

“Ηλθε καὶ ἡ σειρὰ τοῦ ἀνδρός. Ἀνέβη καὶ οὗτος μὲν θάρρος τὴν ἀνωτέραν πρὸς τὸ ἱερὸν βαθμίδα καὶ ἐπλησίασεν. Αἱ ἀκτῖνες τῆς λαμπτόδος τρέμουν, διότι τρέμει καὶ ἡ χεὶρ τῆς κρατούσης αὐτὴν Μαρίας. Πρὸ τοῦ «σώματος καὶ τοῦ αἵματος» ἡ αὔστηρά καὶ ἐπιβλητικὴ ὅψις του καθίσταται ἡμερος καὶ συμπαθής, ὡς μορφὴ μάρτυρος, τὸ δὲ κινούμενον φῶς δίδει ἀνέκφραστόν τινα γλυκύτητα εἰς τοὺς συγκινημένους χαρακτῆρας τοῦ προσώπου του, εἰς τοὺς ἀκτινοβολοῦντας ἐκ χαρᾶς ὁφθαλμούς του.

— «Μεταλαμβάνει δὲ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μανουήλ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ‘Ἄγιου Πνεύματος», ἐπανέλαβε διὰ τρίτην φορὰν μετ’ ἐπιταθείσης εἰς τὸ ἔπακρον συγκινήσεως ὁ ἴερεύς καὶ ἐδάκρυσε καὶ οὗτος.

— ‘Αμήν· εἶπε διὰ βραχνῆς φωνῆς ὁ μεταλαβών.

“Οταν μετά τινα λεπτὰ αἱ τρεῖς σκιαὶ, διασχίζουσαι τὸ ἐπικρατοῦν ἔτι σκότος εἰς τὰς στενωπούς τοῦ ‘Ηρακλείου, ἐπέστρεφαν βιαστικαὶ εἰς τὴν οἰκίαν των, γραϊά τις δὲν ἔτυχεν εἰς τὸν δρόμον, διὰ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ κηρίου τῆς ‘Αναστάσεως. Ἄν εύρισκετο καὶ ἔβλεπε τὸν Μεχμέτ μπέην, τὴν σύζυγόν του ‘Ελιφέτ καὶ τὸν υἱόν του Ρεσσίτ, θὰ τοὺς κατηράτο καὶ αὕτη «νὰ ρίξῃ μιὰ φωτιὰ καὶ νὰ τοὺς κάψῃ ὁ Χριστὸς ἡμέρα πού ’ναι, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἔνα κακὸ σκύλο οἱ Χριστιανοί».

Διότι δὲ ἔχαιρε φήμην σκληροῦ καὶ τυραννικοῦ μπέη, μόνος δὲ ὁ παπᾶ-Γρηγόρης ἔγνωριζε ποίους θησαυρούς πίστεως, ἀγάπης καὶ αὐταπαρνήσεως περιεῖχον αἱ καρδίαι τοῦ Μανουήλ, τῆς Μαρίας καὶ τοῦ υἱοῦ των, οἱ ὅποιοι, κακοὶ εἰς τὸ φανερὸν Τοῦρκοι, ἐξήσκουν κρυφὰ διὰ τῆς σεβασμίας χειρός του πᾶσαν χριστιανικὴν ἀρετὴν, θύματα καὶ αὐτοὶ δυστυχισμένα τῆς κατακτήσεως καὶ τῆς βίας, διατηροῦντα ἀσβεστον, ἀλλὰ μυστικήν, εἰς τὰς ψυχάς των τὴν Ἱεράν παράδοσιν τῆς πίστεως, πτωχοὶ μάρτυρες, φέροντες ἀντὶ βαρέος σταυροῦ ἐλαφρὸν σαρίκιον, ἀλλὰ τὸ ὅποιον μόνον μετὰ τῆς κεφαλῆς των ἦτο δυνατὸν ν’ ἀποσπασθῆ.

Ματαίως θὰ κτυπήσετε τώρα τὴν θύραν τοῦ μεγάλου κονακίου. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξῃ. Αἱ σκλάβαι καὶ οἱ ὑπηρέται δῆλοι ἐστάλησαν ἀπὸ χθὲς εἰς τὸ μακρὰν τῆς πόλεως κείμενον μετόχι τοῦ Μεχμέτ μπέη, ὃπου θὰ ἐπήγαιναν τὴν ἐπαύριον καὶ οἱ κύριοι των. “Εμειναν

οὗτοι μόνοι εἰς τὸ κονάκι, ἀλλὰ ματαίως θὰ κρούσετε. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξῃ, διότι κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀκούσῃ. 'Ο Μεχμέτ, ἡ Ἐλιφέτ καὶ δικιρός Ρεσσίτ δὲν εἶναι ἔδω. Τὸ κονάκι κατάκλειστον, κατασκότεινον. Μόνον εἰς τὸ ὑπόγειον ἡδύνατο κανεὶς νὰ εὔρῃ ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὲν εἶναι οὕτοι γνωστοὶ εἰς κανένα. Εἶναι τρεῖς πτωχοὶ χριστιανοί, προσευχόμενοι πρὸ τῆς εἰκόνος τοῦ Ἑσταυρωμένου. 'Ο τρίτος, ὁ υἱός, στέκεται πλησίον μικρᾶς τραπέζης, ἐπὶ τῆς ὁποίας κάνιστρον γεμάτον κόκκινα αύγα, καὶ ἀναγινώσκει εἰς χρυσόδετον βιβλίον μὲ χαμηλὴν φωνήν:

« Οὕστης ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἔκεινη, τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἥσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἥλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν».

Καὶ οἱ ἀκούοντες προσθέτουν μετὰ συντριβῆς:

— Κύριε, ἔλέησον...

« Οἱ Κρῆτές μου », σελ. 141 - 146

Ιωάννης Δαμβέργης

12. Ο ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Στὸ ρημαγμένο παρεκκλήσι
τῆς ἀνοίξης τὸ θεῖο κοντύλι
εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει
μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

Ο τῆλιος, γέρνοντας στὴ δύσι,
μπροστὰ στοῦ ἱεροῦ τὴν πύλη
μπαίνει δειλὰ γὰ προσκυνήσῃ
κι ἀνάφτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπάει γλυκειά μοσκοβολιά
δάφνη στὸν τοῖχο ριζωμένη,
— θυμίαμα, ποὺ καίει ἡ πίστις —

καὶ μιὰ χελιδονοφωλιά
ψηλὰ στὸ νάρθηκα χτισμένη
ψάλλει τὸ « Δόξα ἐν 'Ψύστοις ».

Γεώργιος Δροσίνης

13. ΤΟ ΞΩΚΚΛΗΣΙ

Γίγαντας ὁ πλάτανος, χιλιόχρονος,
κι ἡ κουφάλα του κρυφὸ ξωκκλήσι,
κεῖ διωγμένοι οἱ χριστιανοὶ τὴν πίστι τους
μέσ' στὸν κούφιο πλάτανο εἶχαν κλείσει.

'Απ' τὰ μάτια τοῦ διαβάτη ἀπόκρυψαν
σκῖνοι καὶ λυγαρίες τὸ μονοπάτι
κι εἶχε γιὰ σκεπῆ τὰ πλατανόφυλλα
καὶ τὴν πόρτα του ἔφραζαν οἱ βάτοι.

"Ἐνας - ἔνας μὲ λαχτάρα πήγαιναν
σύθαμπα τὸν ὄρθρο καὶ τὸ βράδυ,
γιὰ νὰ θυμιατίσουν τὰ εἰκονίσματα
καὶ νὰ βάλουν στὸ καντήλι λάδι.

Τώρα, ὅταν διαβαίνωμε ἀπ' τὸν πλάτανο,
τίποτ' ἄλλο πιὸ δὲν ἀπομένει,
παρὰ μόνον ἡ κουφάλα ξέσκεπη,
σάπια, τρύπια καὶ σαρακωμένη.

Κι ἀπ' τῆς πίστης τ' ἀγιασμένο χάλασμα
κάθε γλυκοχάραμα καὶ δείλι,
θὰ μυρίζῃ κάτι, σὰ θυμίαμα,
θὰ φωτίζῃ κάτι, σὰν καντήλι.

« Θὰ βραδυάζει »

Γεώργιος Δροσίνης

14. Ο ΛΟΥΜΠΑΡΔΙΑΡΗΣ

Α'

'Ο ἥλιος γέρνει. 'Ο Γιουσούφ ἀγᾶς, ἀγριος ἀγᾶς, πίνει τὸ σιρόπι
του ξαπλωμένος ἐπάνω σὲ μαλακὸ καὶ παχὺ τάπητα, σ' ἔνα προση-
λιακὸ μέρος, κάτω ἀπὸ τὰ Προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως, τῆς ὅποιας
εἶναι ὁ κυρίαρχος Ἀγᾶς τοῦ κάστρου, σοῦ λέει ὁ ἄλλος!...

Δίπλα του ἔνα κομμάτι σπασμένης κολώνας. Κάποτε ἀνασηκώ-
νεται ὁ Ἀγᾶς καὶ ἀκουμπᾶ σ' αὐτὸ ἐπάνω τὴ μέση του νὰ ξεμουδιάσῃ.

Ἐνδε
Ικεχ ιδ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Φορεῖ κατακόκκινα. Πυκνὸς καπνὸς βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα του, σωστή καμινάδα.

Καμμιὰ ὅμως ἡμέρα δὲν ἥταν ὁ Ἀγᾶς στὶς κακές του, ὅπως σήμερα. Ἀπὸ τὸ πρωὶ βρίζει καὶ δέρνει. "Αμα δὲν ἔχει τί νὰ χτυπήσῃ, χτυπᾶ τὰ χέρια του, τὰ πόδια του. "Ολα τοῦ φταῖνε, καὶ τὸ χῶμα ποὺ πατεῖ· τί χῶμα! Γυρεύει κάποιον νὰ ξεσπάσῃ ἐπάνω του καὶ δικάποιος αὐτὸς στὸ τέλος βρέθηκε· ἥταν ἔνας φτωχὸς ξωτάρης, ποὺ ἡ κακή του μοῖρα τὸν ἔσπρωξε καὶ πέρασε κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο καβάλλα στὸ μουλάρι του.

Χτύπησε τρεῖς φορὲς παλαμάκια καὶ καμμιὰ δεκαριὰ Καστριῶτες φρουροὶ πετάχτηκαν πίσω ἀπὸ τὰ χαλάσματα, σὰ νὰ ξεφύτρωσαν ἀπὸ τὴ γῆ.

— Πιάστε αὐτὸν, ποὺ περνᾷ κάτω ἀπὸ τὴ μύτη μας καβάλλα! Δέστε τον χειροπόδαρα, φέρτε τον ἐπάνω καὶ ρίχτε τον στὴ φυλακῆ· ύστερα βλέπομε...

Ο Ἀγᾶς τώρα περπατεῖ ἐπάνω κάτω· συλλογίζεται φαίνεται, ποιὰ τιμωρία τοῦ χρειάζεται. "Εξαφνα στέκεται, σὰν καρφωμένος, στηκώνει τὸ κεφάλι του, τεντώνει τὰ χέρια του. Οἱ πυκνὲς τρίχες τοῦ προσώπου του, ποὺ τὸ σκεπάζουν ὀλόκληρο, ἀνασηκώνονται σὰν τόσες καρφοβελόνες... Φταρνίζεται καὶ βήχει μαζὶ· τρέμει ὀλόκληρος ἀπὸ τὸ θυμό του.

— Μπρὲ σεῖς, κοιμᾶστε; Δὲ βλέπετε πάσος κόσμος πάει τὸν ἀνήφορο; Γέροι, γριές, νέοι, νέες, ώς καὶ μωρὰ ἀκόμη! Ποὺ πᾶνε, μπρὲ σεῖς, αὐτοὶ οἱ ραγιᾶδες;

— Εἴμαστε νιοφερμένοι, Ἀγᾶ μου. Πάω νὰ ρωτήσω κανένα παλιό, ἀποκρίθηκε ὁ πιὸ κοντινός.

— Καὶ ἔδω εἶσαι ἀκόμη; Νά! Καὶ τοῦ ἔδωσε μιὰ δ ἄγριος ἀγᾶς. Ρώτα καλύτερα τὸ φυλακισμένο. Στὴ στιγμὴ νὰ γυρίσῃς.

Σὰν ἀστραπὴ πῆγε καὶ γύρισε.

— Αὔριο, Ἀγᾶ μου, ἔχει πανηγύρι δ "Αἰ - Δημήτρης, αὐτὴ ἡ ἐκκλησίτσα, ποὺ φαίνεται ἐκεῖ κάτω, καὶ εἰ αἴπιστοι πᾶνε στὸν ἔσπερινό.

— Πανηγύρι ρωμαίικο! Μπρὸς στὰ μάτια μας! Στὸ τιμημένο Κάστρο μας ἀπὸ κάτω! 'Ο Ἀλλάχ νὰ μᾶς φυλάξῃ! Καὶ γιατὶ εἴμαι ἔγω ἔδω! Ξέρω τί τοὺς χρειάζεται. Πρέπει νὰ λείψη αὐτὴ ἡ ντροπὴ μιὰ γιὰ πάντα...

3
1

2

3

Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες, τὰ δόντια του τρίζουν. Σωστή πυρκαϊά ἡ ψυχή του.

— Φέρτε μου ἐδῶ σούρνοντας τὸν φυλακισμένο... "Όχι, σταθῆτε!..."

Κάποια μεγάλη ἴδεα κατέβασε δ 'Αγᾶς. Τὸ πρόσωπό του γλυκαίνει τώρα, ὅσο μπορεῖ νὰ γλυκάνῃ τὸ θηρίο.

— Χά!... Χά!... Φέρτε τον ἐδῶ τὸ ραγιᾶ, μὲ καλὸ τρόπο. "Ἄν τὸν πειράξῃ κανένας, φίδι ποὺ τὸν ἔφαγε.

B'.

Φέρνουν τὸν ξωτάρη μισοπεθαμένο ἀπὸ τὸ φόβο του. Πέφτει στὰ πόδια τοῦ 'Αγᾶ καὶ ζητεῖ ἔλεος.

— Σήκω ἐπάνω· μὴ φοβᾶσαι. Εἰχα σκοπὸν νὰ σὲ κρεμάσω, μὰ μετάνοιωσα. Τυχερὸς ἄνθρωπος εἶσαι... Πρόσεξε νὰ κάνης, ὅτι θὰ σὲ προστάξω, γιατὶ ἀλλοιῶς χάθηκες!

— "Ο, τι προστάξης, 'Αγᾶ μου! "Ο, τι προστάξης...

— Σούτ! πολλὰ λέσ! Μόνο αὐτὶὰ νὰ ἔχῃς, στόμα νὰ μὴν ἔχῃς. Καλὸ ἦταν ἔτσι κοντὰ στὸ Κάστρο μας νὰ μὴ βρίσκεται ἐκκλησία, μὰ μιὰ φορὰ ποὺ βρέθηκε, πρέπει νὰ μένῃ καὶ νὰ λειτουργιέται. Θὰ τὴν ἔκαμαν οἱ καλοί μας παπποῦδες στοὺς δικούς σας δῶρο... 'Εγώ, ἡ ἀλήθεια είναι, πώς δρίζω τὸ Κάστρο μου, λύκος ποὺ τὸν ἔφαγε, ὅποιος τὸ στραβοκοιτάξῃ! Μὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκκλησούλα λογαριάζω, πώς βρίσκεται στὴν ἔξουσία μου μέσα, ἀφοῦ είναι κάτω ἀπὸ τὸ στόμα τῶν κανονιῶν μου.

Καὶ ζάρωσε τὸ πρόσωπό του μὲ νόημα. Κακόμοιροι χριστιανοί!

— 'Ο Δεσπότης σας δὲν ἥρθε νὰ μὲ χαιρετήσῃ· ἀς είναι. Τὸ κατάλαβε φαίνεται; καὶ αὐτός, πώς δὲν τακτοποιήθηκα ἀκόμη καὶ δὲν ἔχω ὅρει γιὰ λόγια μὲ δίχως νόημα. Πήγαινε μ' ὅλον τοῦτο — δὲν ἀφέντης δὲν πρέπει νὰ συνερίζεται τοὺς δούλους του — καὶ χαιρέτησέ τον ἀπὸ μέρος μου καὶ πές του πώς, ἀφοῦ ἔτυχε καὶ μὲ ἔρριξε ἡ κακή μου τύχη στὸν πετρότοπό του καὶ γίνεται τὸ πρῶτο ρωμαΐκο πανηγύρι, ποὺ βλέπω, εἰς τὰ μέρη τῆς ἔξουσίας μου, ἔχω μεγάλη ἐπιθυμία νὰ γίνη, ὅπως πρέπει...

— 'Ο "Άγιος σας κάτι θᾶξιζε, γιὰ ν' ἀγιάσῃ. Θὰ τὸν τιμωρήσω λοιπόν! Πρέπει νὰ γίνη μονοκκλησιά. "Ολες οἱ ἀλλες ἐκκλησίες νὰ μὴ

τηνίσω

λειτουργήσουν καὶ νὰ μαζευτοῦν ὅλες οἱ ἐνορίες μὲ τοὺς Ἱερεῖς τῶν ἔδω στὸν Ἀϊ - Δημήτρη. Πέντε καὶ στοὺς ἄρχοντες καὶ στοὺς προεστοὺς καὶ σὲ κάθε νοικοκύρη, ποὺ θ' ἀπαντήσῃς, πέντε ἀπὸ μέρους μου, πῶς αὐτὸς εἶναι ἡ θέλησις μου. "Οποιος δὲ θά 'ρθῇ, ἐμένα θὰ προσβάλῃ· ἔλα τρέχα, φύγε ὀπὸ τὰ μάτια μου!..."

Μὰ γιὰ στάσου! "Ακουσε. Αὔριο πρωὶ, ποὺ θὰ ψάλλουν στὴν ἐκκλησία τὸ τροπάρι τοῦ Ἀγίου σας, ν' ἀνεβῆται σ' Ἑνα ψήλωμα, κοντὰ στὴν ἐκκλησία καὶ νὰ κουνήσῃς γιὰ σημάδι Ἑνα κόκκινο πανί, γιὰ νὰ βάλωμε φωτιὰ στὴν λουμπάρδα - τὸ μεγάλο πυροβόλο - καὶ στὰ ἄλλα κανόνια τοῦ Κάστρου, νὰ τιμήσωμε τὸν Ἀγιό σας. "Ε, ἀς γίνη κι' αὐτό!... Φύγε τώρα: σὲ βαρέθηκα. Τυχερὸς ἀνθρωπὸς εἶσαι..."

"Ο ραγιᾶς ἔκαμε μιὰ μετάνοια καὶ ἀγγιξε ἡ μύτη του στὸ χῶμα. "Ο Ἀγᾶς, χωρὶς νὰ τὸν κοιτάξῃ, γύρισε στοὺς ἀνθρώπους του καὶ εἶπε:

«Τί ὡραῖος ποὺ θὰ εἶναι ὁ τόπος αὔριο τὸ πρωὶ γῦρο στὸν Ἀϊ - Δημήτρη, γεμάτος κόσμο, ποὺ νὰ μὴν πέφτη χάμω οὔτε μῆλο!...» Καὶ κουνῶντας τὸ κεφάλι του κοίταξε τὸ ραγιᾶ, ποὺ ἔφευγε τρεχάτος.

— Τὸν παρασφίξατε τὸν ἀνθρωπὸ ἀθεόφιθοι, καὶ πηγαίνει τὸν κατήφορο σὰν ξεβιδωμένος. Χά!... Χά!... Χά!... Ξεφώνησε τρεῖς φορές, χωρὶς νὰ γελάσῃ τὸ πρόσωπό του.

Γ'.

Δέν εἶναι ἄλλος Θεός ἀπὸ τὸν Ἀλλὰχ καὶ ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης αὐτοῦ, ἀκούστηκε ἀπὸ τὸ μιναρὲ τοῦ Παρθενῶνος ἡ φωνὴ τοῦ μουεζίνη, ποὺ καλοῦσε τοὺς πιστούς νὰ προσευχηθοῦν.

Σκοτείνιασε. 'Ο Ἀγᾶς πρόσταξε νὰ φύγουν ὅλοι· καὶ ὅλοι ἔφυγαν. Δύο μονάχα ἔμειναν καὶ κρυφομιλοῦν. 'Ο Ἀγᾶς καὶ ὁ ἀρχιπυροβολητὴς Ἀχμέτ.

— Κοίταξε, Ἀχμέτ, νὰ τὰ καταφέρης καλά! Τὸ στοιχειωμένο μαρμαρόσπιτό μου, καὶ ἔδειχνε τὰ Προπύλαια, ποὺ ἡ τύχη μ' ἔρριξε καὶ κάθομαι μέσα, ἔχει μπαρούτη, ὅστι θέλεις μπόμπες ἔχομε, ἄλλο τίποτε, λογιῶν - λογιῶν· δὲ χρειάζεται δὰ καὶ μεγάλη φασαρία! Τὸ μόνο, ποὺ φοβοῦμαι, εἶναι ὁ καιρός, νὰ μὴ μᾶς τὰ χαλάσῃ...

“Υστερα ἀπὸ καλοκαιρινὴ λιακάδα, ὁ ούρανὸς ἔγινε πίσσα.

— Μή λές τὸν κακὸν λόγον, Ἀγᾶς μου! “Ολα θὰ πάνε καλά· μή σὲ μέλῃ... ‘Ο μουφτής τί γνώμη θὰ εἶχε τάχα;

— Καὶ ποιὸς τὸν ρωτᾷ; Μοῦ κάνει τὸ μεγάλο. Αὔριο βλέπομε τίνος τὸ ὄνομα θὰ βουίξῃ στὰ ἐφτά βασίλεια. Θὰ εἰπούμε, πώς ἔγινε λάθος. Ἐγὼ εἶπα γιὰ μπαρούτη μονάχα· κατάλαβες; Ἐγὼ πάω τώρα νὰ φάω καὶ νὰ πλαγιάσω, καὶ πρὶν νὰ χαράξη, θὰ εἴμαι στὸ πόδι. Πέτρες, χῶμα καὶ ἀνθρωποι νὰ γίνουν ἔνα... Ήσαν τὰ τελευταῖα λόγια, ποὺ εἶπε ὁ Γιουσούφ καὶ ἔφυγε.

‘Ο Ἀχμέτ προσκαλεῖ τοὺς πυροβολητές. Τὰ πυροβόλα τῶν Προπυλαίων ἔτοιμάζονται· μεταφέρονται ἀκόμη καὶ τὰ κανόνια τῶν ἑορτῶν ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Ἐρεχθείου. Στή μέστη βάζουν τὴν περίφημη λουμπάρδα γιὰ ἐπίδειξι, ὅπως εἶπε ὁ φρούραρχος.

Γενικὴ κίνησις στὸ Κάστρο καὶ συζήτησις γιὰ τὴν τιμή, ποὺ θὰ δώσῃ ὁ Ἀγᾶς στοὺς ραγιᾶδες. Οἱ περισσότεροι βρίσκουν σωστὴ τὴν ἀπόφασί του.

— “Οσο πιὸ εὐχαριστημένοι εἶναι οἱ ραγιᾶδες, τόσο πιὸ πολὺ δουλεύουν, πρόσθεσε ὁ γέροντας τοῦ Ἀγᾶ. Τὰ τουρκόπουλα εἶναι καταχαρούμενα. ‘Ο ίμάμης ὅμως τοῦ Μεγάλου τζαμιοῦ τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἔνας ἐπίσημος διαβατικός Δερβίσης ἔχουν ὅλη γνώμη· ἀφοῦ ὅμως δὲν ἔχουν τὴ δύναμιν νὰ ἀντιπράξουν στὴ μεγάλη τιμή, φεύγουν μουρμουρίζοντας τὴ γνώμη τους.

Τὸ μυστικὸν μόνον ὁ Ἀχμέτ τὸ γνωρίζει.

Εἶναι νύχτα βαθειά. “Ολοι κοιμοῦνται. Οἱ πυρπολητές ἔφυγαν καὶ οἱ τελευταῖοι. Νέκρα εἰς τὸν βράχον.

Σὲ λίγο μιὰ σκιὰ ζυγώνει στὰ πυροβόλα. Πηγαινοέρχεται. Φέρνει σφαῖρες, τὶς βάζει στὰ κανόνια καὶ τὶς σπρώχνει μὲ τὸ γεμιστήρι μὲ μεγάλη δύναμι καὶ λίγον κρότο. Γεμίζει καὶ τὴ λουμπάρδα μὲ τὴν πιὸ μεγάλη μπόμπα καὶ ξαπλώνεται στὰ μάρμαρα κουρασμένος.

Μιὰ μεγάλη ἀστραπὴ φωτίζει τὸν κατάμαυρο οὐρανὸν καὶ φανερώνει τὴν ὅγυρια τοῦ Ἀχμέτ ὅψι, ἐνῷ μακριὰ στὰ πρόσθορρα, ἐπάνω ἀπ’ τὸ φρούριο τοῦ Θρασύβουλου, κεραυνὸς αὐλακώνει τὸ στερέωμα. ‘Ο Ἀχμέτ φεύγει σὲ λίγο καὶ αὐτός. ‘Η δουλειά του τελείωσε.

Εἶναι μεσάνυχτα. ‘Ολίγη ὥρα περνᾶ καὶ βροντὲς τραντάζουν τὸ ἔδαφος. Ἔρχεται σὰν ἐλαφρὸς πρόσκοπος ἔνα ψυχρὸ ἀεράκι.

Καὶ ἀρχίζουν ὕστερα νὰ πέφτουν χονδρὲς ψιχάλες. Κοντεύει νὰ ξημερώσῃ, ἀλλὰ τὸ σκοτάδι εἶναι ἀκόμη βαθύ.

Δ'.

‘Ο κακότυχος καὶ ἀπονήρευτος ξωτάρης ἔχοντας πάντα δίπλα του καὶ ἔναν ἄνθρωπο τοῦ Κάστρου, ἀρματωμένο σὰν ἀστακό, ἔκαμε, ὅ, τι τοῦ εἴπε ὁ Ἀγᾶς.

‘Ο φρόνιμος Μητροπολίτης ὅμως, δ “Ανθίμος, ἀφοῦ ἀκουσε καὶ τὴ γνώμη τῶν Δημογερόντων, ηὗρε ἔνα μεσιανὸ δρόμο: Νὰ μὴ γίνη δηλαδὴ μονοκλησιά, ἀλλὰ νὰ λειτουργήσουν μόνο ὅλοι οἱ “Αἱ - Δημήτρηδες· δ Κατηφόρης, δ Νέος, τὸ Παρεκκλήσι κ.ἄ.

Θαμποφέγγει. Μὲ ὅλη τὴν κακοκαιρία κάμπτοσι φάίνονται κατὰ τὸν ἀνήφορο, ποὺ πηγαίνουν νὰ προσκυνήσουν. Ἀρχίζουν νὰ κοκκινίζουν τὰ κόκκινα σκουφώματα τῶν ἐργατικῶν καὶ κάπου - κάπου καὶ κανένα σκιάδι ἄρχοντα. Δὲν εἶναι ὅμως οἱ πανηγυριῶτες τόσοι, ὅσους τοὺς ἥθελε δ Γιουσούφ.

‘Η λειτουργία ἄρχισε· ἡ βροχὴ πέφτει μὲ τὸ ἀσκί.

— Μᾶς τὰ χάλασε ἡ βροχή! ὠρύεται δ Ἀγᾶς μέσα στὸ ὑπνοδωμάτιο του καὶ στριφογυρίζει σὰ λιοντάρι στὴν καλύβα του.

Οἱ βροντὲς εἶναι ἀδιάκοπες τώρα. ‘Ο Ἀγᾶς ἔτοιμάζεται νὰ φύγῃ. Ρίχνει μιὰ γούνα ἐπάνω του, περνᾷ βιαστικὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο δωμάτιο, ποὺ εἶναι μαζεμένη ὅλη του ἡ οἰκογένεια, χωρὶς νὰ βγάλῃ λέξι, ἀνεβάίνει σὲ ἔνα φεγγύτη, ποὺ βλέπει κατὰ τὰ πυροβόλα.

Τὸ χαλάζι τὸν χτυπᾷ στὸ πρόσωπο. ‘Ο ἄνεμος τὸν ἐκνευρίζει. Εἶναι νὰ σκάσῃ.

— Τὴν πάθαμε, ’Αγᾶ! Τοῦ φωνάζει ἀπὸ κάτω δ Ἀχιμέτ. ‘Ο καιρὸς θὰ σηκώσῃ κι ἐμᾶς καὶ τὰ κανόνια μας. Λίγοι ραγιᾶδες πέρασαν. ‘Ο τόπος εἶναι ἔρημος. Μόλις ποῦ καὶ ποῦ φαίνεται ἀπὸ κανένας. Νὰ ἄλλοι δυό, τρεῖς ἀκόμη πηγαίνουν.

— Τί κάνει αὐτὸς ἔκει; ... “Α, κουνάει ἔνα κόκκινο πανί!

— “Αχ! βογγᾶ δ ’Αγᾶς. ‘Ο παπᾶς βιάζεται· θὰ ψάλῃ τώρα τὸ τροπάρι τοῦ ’Αγίου. Γι’ αὐτὸ δ ξωτάρης κουνάει τὸ κόκκινο πανί, καθὼς τὸν πρόσταξα. Σὲ λίγο θὰ τελειώσῃ ἡ λειτουργία!... Γρήγορα, λοιπόν, ’Αχιμέτ. Γύρισε ὅλα τὰ κανόνια κατὰ τὴν ἐκκλησία ἐπάνω καὶ φωτιά! Πέτρα στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ! Νὰ μὴ φανῇ

πιά ούτε ή θέσι, πού ήταν ή έκκλησία. Σέ θέλω, 'Αχμέτ, σέ θέλω !... Φωτιά !...

Σά δαιμονισμένος δ' ἀρχιπυροβολητής τριγυρίζει τὰ πυροβόλα, τὰ κουνεῖ δεξιά, ὀριστερά, σκύβει, σηκώνεται, ξανασκύβει, ξανασηκώνεται, ώς πού τὰ βάζει στὸ σημάδι. Δυνατή βροχή ἔπιασε τώρα. 'Ο 'Αχμέτ ζυγώνει ἀναμμένο τὸ ἀλειμματοκέρι πρῶτα στὴν λουμπάρδα...

Τὴν ἵδια στιγμὴ ὅμως, ἐπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του, χύνεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ φωτιά. Κρότως φοβερός καὶ ξερός, κρότος ἄγριος... "Ολη ἡ 'Ακρόπολις σείεται... Κεραυνὸς πέφτει στὰ Προπύλαια, ἐπάνω στὴν πυριτιδαποθήκη. Καταστροφὴ καὶ θάνατος !

"Αν είναι δ' Ἀχμέτ καλὸς σημαδευτής, είναι δ' οὐρανὸς καλύτερος. 'Η καταστροφὴ είναι φοβερή. Οἱ περιηγητὲς γράφουν γι' αὐτὴ μὲ φρίκη καὶ θαυμασμό !... 'Ηταν μιὰ φορὰ κάποιος φρούραρχος Γιουσούφ. Εἶχε μάννα, εἶχε τέσσερες γυναῖκες, εἶχε δυὸς γυιούς, εἶχε καὶ μιὰ κόρη ὀρφανή· ούτε σημάδι δὲ βρέθηκε ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς.

'Ηταν μιὰ φορὰ ἔνας ἀρχιπυροβολητής Ἀχμέτ. Χάθηκε κι αὐτός...

Τὰ πυροβόλα σκορπίστηκαν, ἡ λουμπάρδα ἔγινε κομμάτια. Πέτρες καὶ χῶμα καὶ ἀνθρωποί ἔγιναν ἔνα.

'Η 26η Οκτωβρίου 1658 ἐμεινε πιὰ ιστορική. ✕

Οἱ Καστριῶτες κατατρομαγμένοι μαζεύονται στὸν τόπο τῆς καταστροφῆς. Οἱ χριστιανοὶ σταυροκοπούμενοι πετιοῦνται ὅλοι ἔξω ἀπὸ τὸ ἔκκλησάκι τ' 'Αι - Δημήτρη καὶ μόνο ὁ παπᾶς μένει νὰ τελειώσῃ τὴ λειτουργία.

'Η βροχὴ ὑστερα ἀπὸ τὴν καταστροφὴ ἔπαισε. 'Ο οὐρανὸς καθάρισε. Σὰν νὰ μὴν ἔγινε τίποτε ! Τὸ θαῦμα καὶ ποιὸς δὲν τὸ ἔμαθε !

'Ο 'Αι - Δημήτρης πῆρε μὲ τὸ δίκιο του τὸ παρανόμι, ποὺ τοῦ ἔπειρε, καὶ ἵσαμε τώρα λέγεται Λουμπαρδιάρης - βομβαρδιστής.

Δυστυχισμένα Προπύλαια !...

« Τὸ 'Ελληνικὸ Διήγημα »

Δημ. Καμπούρογλου

15. ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟΒΡΑΔΟ

Γλυκειά | ναι ἀπόψε ἡ βραδιά κι ἡ φύσις ἡσυχάζει.
Κανέναν ἥχο δὲν ἀκοῦσ, μηδὲ βοσκοῦ φλογέρα,

μηδὲ κελάδημα πουλιοῦ ἢ βέλασμα προβάτου,
μηδὲ στὰ φύλλα δὲν ὀκοῦς τὸ χάιδεμα τοῦ ὄγερα.

΄Απανεμιά καὶ σιωπή βαθειά... Νά! – τί καμπάνα
τίχολογεῖ ἀπὸ μακριά στὸν ἥσυχο ἀέρα;

Μήπως γιὰ θάνατο κτυπᾷ ἢ γιὰ χαρὰ σημαίνει;
΄Απόψε Σαββατόβραδο κι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία

σημαίνει γιὰ τὴν αὔριανὴ ἡμέρα ἡ καμπάνα.

΄Ω χωρικοί, σπογγίσατε ἀπὸ τὸ μέτωπό σας

τὸν ἴδρωτα, ποὺ ἄγιασεν ἐξ ἡμερῶν σας κόπος.

Αὔριον εἶναι Κυριακή, χαρᾶς κι ἀγάπης μέρα!

Εύτυχισμένοι χωρικοί, πλαγιάστε, κοιμηθῆτε
καὶ θάλθουν ὅνειρα γλυκὰ στὸν ἥσυχό σας ὑπνο-

καὶ αὔριο πρωὶ - πρωὶ καλόκαρδοι, ἀθῷοι,
μὲ τὴ γυναικα στὸ πλευρό, τὸ τέκνο στὴν ἀγκάλη,

πηγαίνεται στὴν Ἐκκλησιὰ γιὰ νὰ λειτουργηθῆτε.

« Θρησκευτικὴ Ἀνθολογία »

Δημήτριος Βικέλας

16. ΣΙΜΩΝ ΠΕΤΡΟΣ
Χαράματα. Βαριὰ κοιμᾶται ἡ Ρώμη
μὲ τ' ὅνειρο τῆς πυρκαγιᾶς στὰ μάτια.
Στάχτη οἱ ναοὶ καὶ στάχτη τὰ παλάτια.
μ' αἴματα χριστιανῶν βαμμένοι οἱ δρόμοι.

Μιὰ κουστωδία, μὲ δόρατα ώπλισμένη
φέρνουν τὸν Πέτρο, σπρώχνοντάς τον ὅλο:
στοῦ μαρτυρίου τὸν τόπο, ἔξω ἀπ' τὴν πόλι.
Ἐκεῖ ὁ σταυρὸς στημένος τὸν προσμένει.

Σκυφτός, χλωμὸς ἐκεῖνος, μὲ τὰ χέρια
πιστάγκωνα δεμένα, ἀργὰ βαδίζει
στὴ νέα ζωή. Ἡ ἀνατολὴ ροδίζει,
σβηοῦν τὰ στερνὰ ξαγρυπνισμένα ἀστέρια.

Τώρα δειλὰ - δειλὰ χαράζ² ἡ ἡμέρα,
πάχνη θολὴ σηκώνεται ἀπ' τὰ βύθη
τοῦ ποταμοῦ, καὶ τῆς αὐγῆς τ' ὄρυίθι,
τὸ τρίτο ὄρυίθι, ἀκούγεται ἀπὸ πέρα.

Στὴν ἀγωνία τοῦ σταυρικοῦ θανάτου
τ' ἀκούει ὁ Πέτρος καὶ θυμᾶται πάλι
μιὰν νύχταν ἀλησμόνητη, μιὰν ἄλλη
νύχτα, τὴν νύχτα ἐκείνη τοῦ Πιλάτου.

Τότε εἶχε κλάψει, τώρα στὴ θλιμμένη
τὴν ὅψι του ἡ χαρὰ γλυκοχαράζει,
καὶ στρέφοντας ψηλὰ τὰ μάτια, κράζει:
— «Βλέπεις ; δὲν σ' ἀπαρνιέμαι !» Καὶ πεθαίνει...

²Ιωάννης Πολέμης

17. ΑΙ ΔΥΟ ΔΕΗΣΕΙΣ

Τὸ κατωτέρω συμβάν ἀναφέρεται εἰς τὸν 'Ελληνοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913, ὅτε αἱ ἡρωïκαι 'Ελληνικαι φάλαγγες ἤλευθέρων τὴν 'Ανατολικὴν Μακεδονίαν.

'Ο λόχος ἐκίνησε βουβός πρὸς τὸ πλάτωμα, ποὺ τὸ ἐπλαισίωνεν δ ψίθυρος τῶν δρυῶν, καὶ ἐστάθη εἰς τὴν ἐλαφροκύμαντην πρασινάδα τῆς χλόης. Εἰς τὸ πλάγι του παρετάχθησαν οἱ λοιποὶ λόχοι τοῦ Τάγματος. Καὶ ὅταν συνεκεντρώθησαν οἱ λόχοι ὅλων τῶν ταγμάτων τοῦ συντάγματος, ἐσχηματίσθησαν τρεῖς πλευραὶ μεγάλου τετραγώνου.

Στή μέση τοῦ τετραγώνου ἐστέκετο σοθαρὸς καὶ σκεπτικὸς ὁ Διοικητής. Γῦρό του, ἀμίλητοι οἱ ταγματάρχαι, ὁ ὑπασπιστής του, ὁ γιατρός.

‘Ο παπᾶς ἐπροχώρησε τότε εἰς τὸ μέσον. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ του ἐστάθμησαν δύο στρατιῶται, οἱ ψάλται τῶν ὑπαιθρίων Ἱεροτελεστιῶν. Ἐξεδίπλωσεν ἀργὰ τὸ πετραχήλι του καὶ τὸ ἐπέρασεν εἰς τὸν λαιμόν του. “Ἐβγαλε τὸν κοῦκον μὲ τὸ μαῦρο καταυχένιον* καὶ μὲ τὸ δεξί του χέρι ἀπόλυσε τὰ μαλλιά εἰς τοὺς ὄμους. ”Ἐπειτα ἐκοίταξε γιὰ μιὰ στιγμὴ κατὰ τὴν ἀνατολὴν τὸν οὐρανό, πέρα ἀπὸ τοὺς κλώνους τῶν βαλανιδιῶν καὶ γυρίζοντας τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ζωντανὸ τετράγωνο, ποὺ ἀνάσαινε βαθιὰ σὲ μιὰν ἀπόλυτη σιωπή, εἶπε:

— Προσοχή, παιδιά ! Θά κάμουμε μιὰ προσευχὴ στὸ Θεό γιὰ τὰ ὅπλα μας κι ἄλλη μιὰ γιὰ τὴν ἀνάπτωσι τῶν ψυχῶν ἐκείνων, ποὺ ἔπεισαν ἔως τώρα. ‘Ο Θεός δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χρυσοστολισμένες ἐκκλησίες, γιὰ ν’ ἀκούσῃ τὴν δέησί μας. «Καρδίαν καθαρὰν» θέλει ὁ Κύριος· αὐτὴ εἶναι ή ὥραιότερη ἐκκλησία στὰ μάτια τοῦ Δημιουργοῦ μας. Συλλογισθῆτε, ὅτι ή Πατρίδα μας μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ μᾶς ἐμπιστευθῇ τὰ ὅπλα της, γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσωμε. Μὲ τὸν Θεόν, ποὺ μᾶς παραστέκει, θά κάμωμεν ὅλοι, ὅ,τι μποροῦμε.

Προσοχὴ λοιπόν. Βγάλτε τὰ πηλήκιά σας !

Μιὰ γενικὴ κίνησις χεριῶν καὶ τὰ κεφάλια τῶν πολεμιστῶν ἔγειραν ἀκάλυπτα μπροστά στὴν ἀφραστην* ἱερότητα τῆς στιγμῆς ἐκείνης· ἔγερναν τὰ ἡλιοκαμένα μέτωπα εὐλαβητικά, τὰ μέτωπα, ποὺ ἀντίκρυζαν ξάστερα καὶ περήφανα στὶς μάχες τὸν θάνατον.

‘Ο παπᾶς ἐσταυροκοπήθη καὶ τὸν ἐμιμήθη ὁ Διοικητής καὶ ὅλο τὸ σύνταγμα.

“Ἐνα πουλὶ ἐκελαδοῦσε μακριά, μέσα στὸ δάσος. Ἀπὸ μακρύτερα ἔφθισε ξεψυχισμένη ἡ ἀπήγησις τοῦ μυκηθμοῦ κάποιου βωδιοῦ, ποὺ θὰ ἔβοσκε στὰ ἡλιοφώτιστα λειβάδια, πρὸς τὸ χωριό. Λαμπρόχρωμες πεταλοῦδες ἐπετοῦσαν ἀπὸ θάμνο σὲ θάμνο.

‘Ο παπᾶς ἀπήγγειλε τώρα ἤρεμα καὶ μ’ εὐλάβεια ἐκστατικὴν τὶς προσευχές, ποὺ χίλιες φορὲς εἶχαν ἀκούσει οἱ στρατιῶτες.

«Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς...».

‘Αλλ’ ἔπαιρναν τώρα οἱ προσευχὲς αὐτὲς μιὰ ἔξαιρετικὴ σημασία, σὰν νὰ τὶς ἀκουαν πρώτη φορά· κι ἡταν ἰσχυρὸ καὶ ἀνέκφραστο

τὸ καταστάλαγμά των στὶς διάπλατες καρδιὲς τῶν μαχητῶν, ποὺ αὔριο θὰ ἔτρικυμίζοντο ξανὰ ἀπὸ τὸ κάλεσμα τῆς Νίκης, στὸν ἀνεμοστρόβιλο τῶν ἐφόδων...

«Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου...», ἔψελναν τώρα μελῳδικά οἱ δύο στρατιῶτες, ποὺ ἐπαράστεκαν τὸν παπᾶ. 'Ο Διοικητής ἐσήκωσε τὸ μέτωπο καὶ μ' ἐνα ἐλαφρὸ γενικὸ κίνημα οἱ στρατιῶτες ἔκαμαν τὸ ἴδιο· γιατὶ ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου ἔνοιωθε, πώς ἡταν ἄξιος τῆς βιοθείας τοῦ Θεοῦ του.

«... Νίκας τοῖς εὐσεβέσι...»

'Αστράφτουν τὰ μάτια σὲ βουθὴν εὐγλωττίαν. Τρεῖς φορές βαφτισμένο στὸ ἀγίασμα τῆς πίστεως καὶ τῆς παντοδύναμης θελήσεως λαμπτοκοπᾶ σὲ κάθε ματιὰ τὸ ἀτσάλι τῆς ἀποφάσεως καὶ τῆς ἐνδόμυχης ὑποσχέσεως.

"Επειτα, ἐνῷ μόνον τὸ ψιθύρισμα τοῦ δάσους ἀπλώνεται ὅπαλά κάτω ἀπὸ τὸν δινέφελον, δλογάλανον οὐρανόν, ὑψώνεται ἡ ὑποβλητικὴ μελῳδία τῶν ἐπιμνημοσύνων ψαλμῳδιῶν :

«... καὶ κατάταξον αὐτοὺς ἐν Παραδείσῳ, ὅπου χοροὶ τῶν Ἀγίων, Κύριε, καὶ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάπτασις».

'Ασυναίσθητα τὰ μέτωπα ὑψώνονται πρὸς τὸν οὐρανόν. Οἱ φυσιογνωμίες φωτίζονται, ώσδαν ἀπὸ τὸ ὄραμα τῆς μακαριότητος τῶν ἀγαπημένων, ποὺ ἐκάλεσεν ὁ "Ἄγγελος τοῦ Πολέμου στὴν αἰώνιότητα τῆς ἐλληνικῆς ἀναμνήσεως. "Ἐνας στρατιώτης μ' ἔντονα χαρακτηριστικά, μέτωπο δυνατὸ καὶ πλούσια μαῦρα μαλλιά, ποὺ τὰ ἥλιοκαμένα του μάγουλα μόλις σκιάζει τῆς «ἐρατεινῆς* ἥβης του» ἡ ἀβρά ἀνθήσις, στηλώνει τὴ σοβαρή του ματιὰ στὴν κορυφὴ ἐνὸς δένδρου, ποὺ ἀργολικνίζεται* στὸ πέρασμα τῆς αύρας. "Ἐνας ἄλλος, μὲ γένεια πυκνά, μὲ τὴν ἀπλοϊκὴν ἔκφρασιν τῶν νησιωτῶν τοῦ Αἰγαίου, ποὺ λάμπει ἀπὸ τιμίαν ἐγκαρδιότητα, ἔχει τὰ μάτια του καρφωμένα στὸν παπᾶ σὲ μιὰ βαθυτάτην διειροπόλησιν. Μερικοὶ σταυροκοποῦνται μὲ συγκινητικὴ ταπεινοφροσύνη. "Ἐνας ταγματάρχης εἰς στάσιν προσοχῆς, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα, εἶχεν τὴν ἔκφρασιν βαθεῖας περισυλλογῆς* στὸ αύστηρὸ πρόσωπό του.

«Αἰώνια ἡ μνήμη...» ψάλλουν οἱ δύο στρατιῶτες μαζὶ μὲ τὸν παπᾶ. «Αἰώνια των ἡ μνήμη», ἐπαναλαμβάνει μὲ μιὰ βαθύφωνη βοὴ τὸ σύνταγμα καὶ μὲ τὰ μέτωπα χαμηλωμένα ὅλοι σταυροκοποῦνται.

‘Ο παπᾶς ἀνασηκώνει τὰ μαλλιά του καὶ τὰ κρύβει μέσα στὸν κοῦκόν του. ‘Ο Διοικητής κάτι τοῦ ψιθυρίζει.

— Παιδιά ! λέγει δὲ παπᾶς, μπορεῖ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς σας, ποὺ σκοτώθηκαν, νὰ σᾶς εἴχε πικράνει μὲ κανένα του λόγο βαρὺ ἐπάνω στὸ ζῆλό του, γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ καλύτερα τὴν ὑπηρεσίαν του· νὰ εἰσαστε βέβαιοι, ὅτι θὰ τὸ ἔκαμε χωρὶς κακία. Παιδιά, μὲ τὴν καρδιά σας καθαρὴ καὶ μὲ χείλη ἀληθινὰ σχωρέστε τους !

— Θεός σχωρέσ’ τους ! ἀντίχησε σάν ψίθυρος δλόθερμος καὶ σιγανὸς καὶ πολλὰ βλέφαρα, ποὺ ποτὲ δὲν ἐταπεινώθησαν στὸ ἀντίκρυσμα τοῦ θανάτου, ἔγειραν βαριὰ ἀπὸ κάτι, ποὺ τὰ ἔκαιγε.

“Ἐπειτα δὲ παπᾶς ἔβγαλε τὸ πετραχήλι του.

Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπροχώρησαν μὲ τὸν Διοικητὴν κατὰ τὴν σκηνὴν του. Οἱ λόχοι ἐπέστρεψαν ἀμίλητοι στ’ ἀντίσκηνά των. Μιὰ Ἱερότης ἐμοσχοβιολοῦσε στὸν ἀέρα. “Ἐνα αἴσθημα βαθὺ καὶ δυνατὸ καὶ ἀνέκφραστο ἐσυγχώνευ τὶς ψυχὲς σὲ μιὰ καὶ μόνη καὶ κάθε καρδιὰ ἅκουε μέσα της τοὺς δυνατοὺς παλμοὺς ὄλων τῶν ἄλλων.

« Πόλεμος Ἑλλάδος - Βουλγαρίας »

Νικ. Καρβούνης

18. Η ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

“Ἔχουν περάσει τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακή. Οἱ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ εἰναι μαζεμένοι στὴν Ἱερουσαλήμ, ἐπάνω στὸ ὑπερῷο, ποὺ ἔγινε ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος. Εἰναι γεμάτοι λύπη κι ἀπογοήτευσι γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Δασκάλου κι ἐτοιμάζονται, μόλις περάσῃ ἡ μπόρα τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ, νὰ ξαναγυρίσουν στὰ δίχτυα καὶ τὶς ἀκροθαλασσιές τῆς Τιβεριάδος.

Μὰ δὲν εἶχαν τὶς ἴδιες σκέψεις καὶ οἱ ἄγιες γυναῖκες, ποὺ ἀγαποῦσαν τὸ Χριστό. Δὲν ἔβαλαν βέβαια μὲ τὸ νοῦ τους, πώς θ’ ἀναστηθῇ, οὔτε τὶς ἔνοιαζε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Στὶς δικές τους καρδιές ἥταν πιὰ Ἐκεῖνος βασιλιάς.

Τὸν ἀγαποῦσαν μ’ ὅλη τὴ δύναμί τους. Γι’ αὐτὸ εἶχαν προμηθευτῆς ἀποβραδίς πολύτιμα μύρα, γιὰ νάρθουν τὰ ξημερώματα στὸν Τάφο καὶ ν’ ἀλείψουν μὲ μύρα καὶ μὲ δάκρυα τὸ ἄχραντο Σῶμα τοῦ

Δασκάλου. "Ηταν ἀκόμα νύχτα βαθειά, ὅταν ὅλες μαζί ξεκίνησαν γιὰ τὸ λόφο τοῦ Γολγοθᾶ.

Δέν κατάλαβαν διόλου πότε ἀνέβηκαν τὸν ἀνηφορικὸ δρόμο καὶ πότε ἔφθασαν στὸ Γολγοθᾶ· τόση ἡταν ἡ λαχτάρα τους. Τί τὶς περίμενε ὅμως ἐκεῖ!... 'Ο Τάφος ἡταν ἀνοιχτὸς καὶ ἄδειος· οἱ στρατιῶτες ἦσαν φευγάτοι· κι ἐρημιὰ κι ἡσυχία ἡταν ἀπλωμένη παντοῦ. Δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν τί συνέβη. Πῶς ἔλειπε τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου; Τὸ μετέφεραν ἀλλοῦ; Καὶ ξέσπασαν σ' ἔνα κλόμα!...

Ξαφνικά, ἐπάνω στὴν πλάκα τοῦ Τάφου βλέπουν καθισμένο ἔνα παλληκάρι, ποὺ ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο μέσα στὸ σκοτάδι καὶ τὰ φορέματά του ἡταν λευκὰ σὰν τὸ χιόνι. Τραβήχτηκαν τρομαγμένες.

— Μὴ φοβᾶστε, τοὺς λέει ὁ ἄγγελος μ' ὀλόγλυκη φωνή. Ποιὸν ζητᾶτε; Τὸν Ἰησοῦ τὸ Ναζωραῖο, τὸ Σταυρωμένο; Δὲν εἶναι ἔδω. Δὲ σᾶς τὸ εἶχε πεῖ; 'Αναστήθηκε.

Οἱ ἀπλοίκες γυναικεῖς δὲν κατάλαβαν τίποτε ἀπ' αὐτὰ τὰ λόγια. "Ενοιωσαν μόνον μιὰ ἀνακούφισι στὴν καρδιά τους, ἔτσι σὰν δροσιὰ ἀπ' τὸν Οὐρανό.

Σαστισμένες πιὸ πολὺ τώρα, ἄρχισαν μὲθρήνους νὰ γυρίζουν τὸ λόφο, σὰ νὰ ἥθελαν νὰ ψάξουν γιὰ νὰ βροῦν τὸ Χριστό. "Ολα εἶναι ἀναστατωμένα ἐπάνω στὸ Γολγοθᾶ ἀπ' τὴν προχθεσινή ταραχή. Οἱ τρεῖς σταυροὶ εἶναι ἀκόμα ύψωμένοι ἐπάνω στὸ λόφο. Στὶς πρῶτες ἀντιφεγγιές τῆς ἀνατολῆς μοιάζουν μὲ μαῦρες κολῶνες καὶ μόνο ὁ μεσαῖος Σταυρὸς ἔχει ἐπάνω του μιὰ φωτεινή δέσμη ἀπὸ λεπτές ἀκτῖνες.

Συγώνουν κοντά του, γονατίζουν εὔλαβικά, φιλοῦν μὲ σπαραγμὸ τὰ πηγμένα αἷματα καὶ θρηνοῦν ἀδιάκοπα, κρατῶντας στὰ χέρια τους τὰ βάζα μὲ τὰ πολύτιμα μύρα. Νόμιζαν, πώς Τὸν ἔβλεπαν κρεμασμένον, πώς ἄκουγαν τὰ παραπονετικὰ λόγια Του, πώς αἰσθάνονταν τὴ δίψα του.

Μὰ πάλι ἐτρόμαξαν. Κάποιος ἄγνωστος πέρασε ἀπὸ ἐκεῖ, σὰν σκιὰ μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ στάθηκε κοντά τους.

— Χαίρετε! τοὺς εἶπε μὲ γλυκειὰ φωνή, γεμάτη στοργή.

Κι ἀμέσως ρωτάει τὴ Μαγδαληνή, ποὺ ἔκλαιγε ἀπαρηγόρητα.

— Γυναῖκα, γιατὶ κλαῖς; Ποιὸν ζητᾶς;

'Εκείνη σκέφθηκε, πώς θὰ εἶναι ὁ κηπουρὸς τοῦ κήπου καὶ θὰ ξέρῃ αὐτός, ποὺ πῆγαν τὸ Σῶμα τοῦ Δασκάλου. Πῆρε θάρρος, ζύ-

γωσε κοντά του, γονάτισε μπροστά του κι ἀρχισε μὲ θρῆνο νὰ τὸν παρακαλή:

— Κύριε, ἀν σήκωσες ἐσὺ τὸ Σῶμά Του, πές μου, ποῦ τὸ ἔβαλες; Θέλω νὰ τὸ πάρω. Μὴ μοῦ ἀρνηθῆς αὐτή τὴ χάρι, κύριε. "Ηρθαμε μὲ λαχτάρα ν' ἀλείψωμε μὲ μύρα τὸ Σῶμα καὶ δὲ λογαριάσαμε τίποτε· οὔτε πού ἥταν νύχτα ἀκόμα. "Αν σὺ Τὸν πῆγες σ' ἄλλον τάφο, κύριε, πές μας νὰ τὰμε νὰ τὸν σηκώσουμε. Μὴ μᾶς ἀρνηθῆς, κύριε, αὐτή τὴ χάρι !...

'Ο ξένος στάθηκε ἀμίλητος γιὰ λίγες στιγμές, κι ἔπειτα βγῆκε ἀπ' τὸ στόμα του μιὰ γνώριμη φωνή !

— Μαρία !...

— Δάσκαλέ μου ! φώναξε τρομαγμένη καὶ χαρούμενη ἡ μυροφόρα κι ἔπεσαν ὅλες στὰ πόδια τοῦ Δασκάλου. Εἶχαν ἀξιωθῆ, πρῶτες αὐτές νὰ ἴδουν τὸ Χριστὸ μετὰ τὴν Ἀνάστασί Του.

'Αλλὰ χαλάλι τους ! Μόνο αὐτὲς Τὸν είχαν νοιώσει βαθιά. Μόνο αὐτὲς δὲν ἔφυγαν οὔτε μιὰ στιγμή ἀπὸ κοντά Του τὶς ὥρες τοῦ πόνου Του. Κι ἀξιζαν αὐτὲς πρῶτες νὰ ἴδουν καὶ τὴν Ἀνάστασί Του καὶ νὰ τὴ διαλαλήσουν στοὺς φοβισμένους Μαθητάς.

Τὸν ξαναεῖδαν λοιπὸν τὸν ἀγαπημένο Δάσκαλο καὶ ἀνακουφίστηκαν. Καὶ τώρα τί τὶς ἔνοιαζε κι ἀν ἔπειτα ἀπὸ ἔνα προδοτικὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα, Τὸν ἔπιασαν σὰν κακοῦργο ; Τί κι ἀν Τὸν ὡδήγησαν δέσμιο στὶς αὐλές τοῦ Ἀννα καὶ τοῦ Καϊάφα ; Τί κι ἀν Τὸν κατεδίκασαν σὲ θάνατο ; Τί κι ἀν Τὸν κάρφωσαν μὲ λύσσα ἐπάνω στὸ ξύλο ; Τί κι ἀν ἐπάνω σὲ ὁδυνηρὲς στιγμές φώναξε τὸ « τετέλεσται » κι ἔγειρε τὸ κεφάλι Του νεκρό ; Ἐκεῖνος τὴν τρίτην ἡμέραν ἀναστήθηκε ! Καὶ χιλιάδες στόματα προφέρουν σήμερα τὶς δυὸ αὐτὲς λέξεις μ' ἀνατριχιασμένα κορμιά καὶ δακρυσμένα μάτια. Καμμιὰ χαρὰ στὸν κόσμο δὲν ὑπῆρξε τόσο μεγάλη. Χριστὸς ἀνέστη !

'Ο μυρωμένος ἀνοιξιάτικος ζέφυρος σφυρίζει γλυκά. Τὰ καθάρια ρυάκια κελαρύζουν· τ' ἀνθισμένα κλαδιά τῶν δένδρων σκορπίζουν ὀδοφρίᾳ καὶ μύρα· τ' ἀηδόνια τραγουδοῦν ὀλόγλυκα· οἱ ἀνθρωποι σκιρτοῦν ἀπὸ χαρὰ κι' ὅλα μαζὶ ψάλλουν :

— Χριστὸς ἀνέστη !

Π. Φωστίνης, Μητροπολίτης Καρυστίας

19. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙ Ι ΚΟ ΠΑΣΧΑ

Έκεινο τὸ χρόνο – 1820 – τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Κολοκοτρώνης μαζὶ μὲ τοὺς λίγους ἐμπίστους του στὸ πλάτωμα τοῦ ξωκκλησιοῦ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, στὴ Ζάκυνθο. Ἐκεῖ μποροῦσε νὰ συγκεντρωθῇ περισσότερο στὸν ἔαυτό του καὶ στὶς σκέψεις του. Γιατὶ στὴν ἐκκλησιὰ ἔκεινη εἶχε ταφῆ ἡ ἀγαπημένη του γυναῖκα, γιατὶ στὴν ἐκκλησιὰ ἔκεινη ὁ παπᾶς - Ἀνθιμος Ἀργυρόπουλος τὸν εἶχε ὀρκίσει στὴ Φιλικὴ Ἐταιρεία, γιατὶ ἀπὸ τὸ ρωμαντικὸ αὐτὸ τοπίο μποροῦσε ν' ἀντικρύζῃ μὲ μαράζι τὸν ἀπέναντι Μωριᾶ, τὴν ὠνειρευμένη πατρίδα του, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ ξαναϊδῇ ὅσο ὁ ξένος δυνάστης τὴν πατοῦσε.

Μόλις εἶχε περάσει ἔνας χρόνος ἀπὸ τὴν εὐλογημένη ἡμέρα, ποὺ ὁ Φιλικὸς Πάγκαλος εἶχεν ἔρθει στὴ Ζάκυνθο κι εἶχε ξεμυστηρευθῆ σὲ λίγους Ζακυνθινούς καὶ σὲ μερικοὺς Μωραΐτες, ποὺ ζοῦσαν ἔκει πρόσφυγες, περιμένοντας τὴν ἀνάστασι τοῦ Γένους, τὸ μυστήριο τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας μὲ τὸν ἀόρατο ἀρχηγό, μὲ τὴ ρωσικὴ βοήθεια, μὲ τὶς χιμαιρικὲς ἐλπίδες. Κι ὅλοι οἱ πατριῶται εἶχαν ὀρκισθῆ καὶ περίμεναν τὴ φωνή, ποὺ θὰ τοὺς ἔκραζε νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς πατρίδος.

‘Ο Κολοκοτρώνης, περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νὰ βροντήσῃ τὸ καριοφίλι, γιατὶ εἶχε παλιοὺς λογαριασμοὺς μὲ τοὺς δυνάστας, ποὺ τοῦ εἶχαν σκοτώσει τόσους ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του καὶ τὸν εἶχαν ἀναγκάσει νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν τόπο του καὶ ν' ἀναγκασθῆ νὰ ζῇ στὴ Ζάκυνθο κάνοντας τὸ χασάπη. Ἄλλα χρόνια τώρα περίμενε, πολλές ύποσχέσεις εἶχε ἀκούσει, καὶ τίποτε δὲν ἔβλεπε. ‘Ο γαλανὸς ούρανὸς τῆς Ζακύνθου, τὰ λουλούδια τοῦ ὥραίου νησιοῦ, ἡ γλυκεία καὶ γελαστὴ φύσις, ποὺ τὸν τριγύριζε, δὲν ἔφθανε νὰ τὸν κάμη εὕθυμο. Ξενιτεμένος ἦταν, μολονότι δὲν εἶχε κανένα παράπονο γιὰ τοὺς Ζακυνθινούς, ποὺ τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν καὶ γύρευαν μὲ κάθε τρόπο νὰ τοῦ κάμουν ὅσο τὸ δυνατὸ λιγώτερο πικρὴ τὴν ξενιτειά.

Πολλές φορές εἶχε τραβήξει τὸν ἀνήφορο ἔκεινον κι εἶχε πάει στὴν ἔπαυλι τοῦ Στράνη, ὅπου περνοῦσε ἡσυχα ὁ κόντε - Σολωμός. Στὸν ποιητὴ εὗρισκε ὁ πολεμιστὴς παρηγοριά, γιατὶ τοῦ μιλοῦσε μὲ τὴ φαντασία του, μὲ τὰ ὄνειρά του, μὲ τοὺς πόθους του, ποὺ ἤσαν

καὶ δικοί του. Γιατί τοῦ ἔλεγε, πώς δὲν μποροῦσε ν' ἀργήσῃ ἡ ἄγια ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως. Καὶ ὁ ἄξεστος Μωραΐτης ἀκουγε μὲθαυμα- σμὸ τὸν ἄρχοντα ποιητὴ, ὁ πατριώτης τὸν πατριώτη, γιατί τοὺς ἔνωνε καὶ τοὺς ἔξισωνε τὸ ὑψηλὸ αἴσθημα τοῦ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ παρηγορεῖτο.

"Οταν ὅμως ἔμενε μονάχος ὁ Κολοκοτρώνης, πάλι συνιέφιαζε, πάλι κυριεύοταν ἀπὸ πικρὴ μελαγχολία, γιατὶ ἔβλεπε νὰ περνᾶ ὁ καιρὸς ὅδικα κι οἱ ἐλπίδες του νὰ μένουν πάντα ὄνειρα. Γι' αὐτό, τὸ χρόνο ἔκεινο, τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ πικραμένος. Τὰ παιδιά του, οἱ φίλοι του ἐφρόντιζαν γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ἀρνιοῦ, ποὺ μοσχοβολοῦσε γυρίζοντας στὴν ξύλινη σούβλα. Πάνω στὸ χορ- τάρι εἶχε στρωθῆ τὸ τραπέζι πρόχειρο, ἀπλό, φτωχικό. Ἡ δλόξανθη Ζακυνθινὴ βερντέα* ἔχρυσιζε στὶς χιλιάρες μπουκάλες ὅραδια- σμένες ἔκει σιμά. "Ελείπε ὅμως κάτι πολύτιμο — ἡ εὔθυμιά — ποὺ κα- νένα κρασὶ δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ. Κι ὁ Κολοκοτρώνης ἔτρωγε μελαγ- χολικός, σιωπηλός, σὰν νὰ μὴ βρισκόταν πραγματικὰ ἔκει. "Ηταν μακριά, ἔκει ἀπέναντι, στὸ Μωριᾶ του, ποὺ ξαγνάντευε μὲ μαράζι καὶ νοσταλγία.

Ἐάφνου ἔνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους του φωνάζει χαρούμενος.

— Λοιπὸν τοῦ χρόνου θὰ κάμωμε Πάσχα στὸ Μωριᾶ! Καλὰ μαν- τάτα! Γιὰ κοιτᾶχτε ἔδω!

Καὶ σήκωσε ψηλὰ γιὰ νὰ τοὺς δείξῃ τὴν πλάτη τ' ἀρνιοῦ.

— Νά το, ἔδω είναι γραμμένο! Κοιτᾶχτε!

Οἱ ἀρματολοὶ καὶ οἱ κλέφτες πίστευαν στὴ μαγικὴ δύναμι τῆς πλάτης τοῦ ἀρνιοῦ. "Υπῆρχαν μάλιστα καὶ μερικοὶ γέροι, ποὺ μπο- ροῦσαν νὰ διαβάσουν στὴν πλάτη αὐτή, σὰν σὲ ἀνοιχτὸ βιβλίο, τὸ μέλλον. "Ενας ἀπὸ τοὺς γέρους λοιπὸν τῆς συντροφιᾶς τοῦ Κολοκο- τρώνη διάβασε τὴν προφητικὴ πλάτη τοῦ ἀρνιοῦ, κι εἰδε γραμμένο μέσα τὸ εύτυχισμένο προμήνυμα, ποὺ μὲ τόση χαρὰ τοὺς ἀπο- κάλυψε.

"Ολοι τότε γελαστοί, εὔθυμοι, χαρωποὶ σήκωσαν τὰ ποτήρια των κι ἐφώναξαν:

—'Απὸ τὸ στόμα σου καὶ στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί. Καλὴ πατρίδα τοῦ χρόνου!

Γνώριζαν, ὅτι ἡ εὐχὴ αὐτὴ ἐστήμαινε πόλεμο, μαστοκύλισμα, θανατικό, κίνδυνο τῆς ζωῆς των, ποὺ τώρα περνοῦσε ἥσυχα κι

άμεριμνη. Άλλα δὲν τοὺς ἔμελλε. Γιὰ τὴν πατρίδα ἡσαν ἔτοιμοι νὰ δώσουν καὶ τῇ ζωῇ των.

Κι ὅταν τὸ πασχαλινὸ τραπέζι τέλειωσε, ὁ Κολοκοτρώνης σηκώθηκε πρῶτος, ἔκοψε ἔνα κλαδί ἀπὸ μιὰ φουντωτὴ δάφνη, ποὺ ἦταν ἑκεῖ κοντά, καὶ δείχνοντας μ' αὐτὴ τὸ ἀντικρινὸ κάστρο Χλουμούτσι, στὸ Μωριᾶ, τοὺς εἶπε μὲ συγκίνησι, ποὺ δὲν κατώρθωνε νὰ κρύψῃ:

—Ο Θεὸς νὰ δώσῃ, παιδιά, τοῦ χρόνου νὰ ψήσωμε τὰ πασχαλινὰ ἀρνιὰ ἑκεῖ κάτου, ποὺ μᾶς καρτεροῦν τ' ἀδέλφια μας γιὰ τὴν ἐλευθερία !

Κι ἔνα δάκρυ κύλησε ἀπὸ τὰ μάτια του, ποὺ τὰ σκέπαζαν πυκνά, κατάμαυρα φρύδια.

Καὶ ἡ εὔχὴ γίνηκε πραγματικότης. Ο Κολοκοτρώνης δὲν ἔργησε νὰ μάθῃ τὶς ἔτοιμασίες γιὰ τὴν Ἐπανάστασι. Οἱ Μωραΐτες δὲν ἐστηκώνυντο, ἀν δὲν εἶχαν μαζί των τὸ πρωτοπαλλήκαρό των, τὸ Γέρο τοῦ Μωριᾶ.

Τὰ πράγματα ἡσαν πιὰ ἔτοιμα. Ἐπρεπε ὅμως νὰ φύγῃ, χωρὶς νὰ δώσῃ ὑποψία στὴν ἀγγλικὴ ἀστυνομία τῆς Ζακύνθου, ποὺ παρακολουθοῦσε τοὺς πατριῶτες μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, νὰ περάσουν στὸ Μωριᾶ. Άλλα ὁ Κολοκοτρώνης κατώρθωσε νὰ τοὺς γελάσῃ, προφασισθεὶς, ὅτι θὰ πήγαινε στὰ νησιά τοῦ Αίγαιου γιὰ ἐμπόριο.

Στὰς 16 τοῦ Γενάρη τοῦ 1821 ὁ Κολοκοτρώνης κατώρθωσε νὰ φύγῃ μὲ καίκι καὶ νὰ περάσῃ στὴ Μάνη, δπου κρύφθηκε στὸ σπίτι τοῦ Μούρτζινου, ἔως τὴν εὐλογημένη ἡμέρα, ποὺ σηκώθηκαν πιὰ οἱ "Ελληνες.

Τὸ Πάσχα τοῦ 1821 τὸ πέρασε πολὺ διαφορετικὰ ὁ Κολοκοτρώνης. Δὲν εἶχε πιὰ τὴν ἡσυχία τοῦ καταπράσινου μαγικοῦ τοπίου τῆς Ζακύνθου, ὅπως τὸν περασμένο χρόνο. Άλλὰ πατοῦσε τὸ ἀγαπημένο του χῶμα, ἥταν στὸ Μωριᾶ του, καὶ μ' ὄλας τὰς στερήσεις, μ' ὄλους τοὺς κινδύνους, μ' ὄλες τὶς στενοχώριες, ὁ Κολοκοτρώνης τὴν ἡμέρα ἑκείνη ἥταν χαρούμενος. Καὶ στὸ πασχαλινὸ του δεῖπνο θυμήθηκε τὸ σύντροφό του, ποὺ στὴ Ζάκυνθο εἶχε διαβάσει στὴν πλάτη τοῦ ἀρνιοῦ τὴν εύτυχία, ποὺ εἶχε γίνει πιὰ πραγματικότης. Σήκωσε λοιπὸν τὸ ποτήρι, ὅχι μὲ δακρυσμένο μάτι, ἀλλὰ χαρούμενος, εύτυχισμένος κι ἐβροντοφώναξε !

— Χριστός ἀνέστη, παλληκάρια ! 'Η Πατρίδα ἀνέστη !

—'Αληθῶς ἀνέστη, ἀπάντησαν οἱ σύντροφοί του.

Κι ἐφιλήθησαν ὅλοι μὲ τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν τοῦ Πάσχα,
εὔτυχισμένοι, θαρρετοί, βέβαιοι γιὰ τὴ νίκη...

« Νεολαία »

Κώστας Καιροφύλας

20. Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
τῆς αύγῆς τὸ δροσᾶτο ὑστερὸν ἀστέρι,
σύγνεφο, καταχνιά, δὲν ὀπερνοῦσε
τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη
καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἀργοφυσοῦσε
τόσο γλυκὸ στὸ πρόσωπο τ' ἀγέρι,
ποὺ λέσ καὶ λέει μέσ' στῆς καρδιᾶς τὰ φύλλα:
« Γλυκεὶά ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα ! »

προκηνύνω ἀρχ.

φυτοκαρδία -

Χριστὸς ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἔτοιμαστῆτε
μέσα στὶς ἐκκλησιές τὶς δαφνοφόρες → κοκκινη
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχθῆτε: 6υν+βαζωνυ
ἀνοίξατε ἀγκαλιές εἰρηνοφόρες
ἐμπροστὰ στοὺς Ἅγιους, καὶ φιληθῆτε:
φιληθῆτε γλυκὰ χείλη μὲ χείλη,
πέστε Χριστὸς ἀνέστη, ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι,
καὶ βρέφη ὡραῖα στὴν ἀγκαλιὰ οἱ μαννάδες,
γλυκόφωνα, κοιτῶντας τὶς ζωγραφι-
σμένες εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες.
Λάμπει τὸ ἀσήμι, λάμπει τὸ χρυσάφι,
ἀπὸ τὸ φῶς, ποὺ χύνουνε οἱ λαμπτάδες.
κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἀγιοκέρι,
ὅπου κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ στὸ χέρι.

Διονύσιος Σολωμός

21. « Η ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ »

...’Επάνω είς τὸν θαλασσόπληκτον βράχον, ὅπου τὰ κύματα φαίνονται νὰ τραγουδοῦν μυστηριῶδες νανούρισμα, ἐκεὶ ἀσπριζε ἀκόμη τότε τὸ παλαιὸν ἔρημο μοναστηράκι, προκύπτον μέσα ἀπὸ τὴν βαθεῖαν χλόην, ἀνάμεσα εἰς τὰς πίτυς καὶ τὰς καστανέας, ὀλίγον ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν ὥραίσιν θαλασσίαν ἀγκάλην τοῦ Ἀσελήνου, ὅπου ἔβασιλευε γλυκά, σιγά ὁ ἥλιος, ὡς νὰ ἔκρυπτεν ὀλίγον κατ’ ὀλίγον τὰ χρυσᾶ καὶ στίλβοντα στολίδια του μέσα εἰς τὸν θησαυρόν του.

Κι ὅταν ἡ μικρὴ καμπάνα ἐκάλει τοὺς ἀγροίκους βοσκούς τοῦ βουνοῦ εἰς τὴν προσευχὴν — οἱ ὄποιοι δὲν ἐπήγαιναν, ἀλλ’ ἔκαναν μακρόθεν ἔνα σταυρὸν — κι ἐδιάβαζεν ὁ πάτερ Ἐφραίμ, ὁ πνευματικός, τὸν ἑσπερινὸν μαζὶ μὲ τὸν Μιχαίαν, τὸν ὑποτακτικὸν του, κατέβαινε τὰ σκαλοπάτια δι γέρων ἔως τὴν βρύσην, διὰ ν’ ἀπολαύσῃ καὶ ἀπαξ ἀκόμη τὴν γλυκεῖαν μελαγχολίαν τῆς μοναξιᾶς, μέσα εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην, τὴν ὄποιαν αὐτὸς εἶχεν ὀνομάσει « γωνίαν τοῦ Παραδείσου ». Καὶ τῆς βρύσης τὸ μάρμαρον, τὸν κρουνὸν καὶ τὴν λεκάνην τὰ εἶχε φάγει τὸ νερόν. Καὶ μόλις ἡμποροῦσε νὰ διαβάσῃ τις, μισοσβῆσμένους τοὺς ἱαμβικοὺς στίχους, τοὺς ὄποιους εἶχε γράψει ποτὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς πηγῆς, διάσημος ἀσκητὴς Διονύσιος:

Χεῖρας, πρόσωπα καὶ πόδας νίπτων ἀβρῶς,
δόμοῦ δὲ καὶ διαυγὲς νῦν ὕδωρ πίνων
τῆς καλλιρρείθρου τῆσδε τῆς κρήνης, ξένε,
ψυχῆς τότε μνήσθητι Διονυσίου.

Καὶ ψηλὰ εἰς τὸ πλάγι, σιμὰ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, ἵστατο ἀκόμη ὅρθὸς δι χιλιετῆς πεῦκος, ὅπου εἰς τοὺς κλάδους ἐπάνω, ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλῶνάς του, εἶχεν εὔρεθη ἔνα καιρὸν αἰωρουμένη ἡ λαμπρὰ εἰκὼν τῆς Παναγίας.

‘Ο πεῦκος δμοιάζει μὲ ἀνθρωπον, ὅπου δὲν ἐκάρη τὴν κόμην εἰς ὅλην του τὴν ζωήν. ’Απὸ τριακοσίων χρόνων καὶ πλέον κανεὶς δὲν ἔχαμωσε νὰ κόψῃ φύλλον ἀπὸ τὸ γιγαντιαῖον δένδρον. “Ολοι οἱ κωνίσκοι, οἱ καρποὶ τοῦ πεῦκου, μυριάδες ἀναρίθμητοι, ἔξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐκρέμοντο ἀνάμεσα εἰς τοὺς κλῶνάς του.

Ἐίναι βέβαιον ὅτι ἐκεὶ ἐπάνω εὑρέθη μίαν πρωίαν εἰς τὰ χίλια ἔξακόσια τόσα, ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας. Ἡτο ζωγραφισμένη ὡς προ-

τομή παιδίσκης, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὸν Χριστὸν βρέφος εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἐσχετίσθη μὲ τὰ εἰσόδια, ὅταν προσεφέρθη ὡς « τριετίζουσα δάμαλις » εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ δὲ ναῖσκος τοῦ μικροῦ ἀσκητηρίου ἐτιμᾶτο ἐπ’ ὄνόματι τῶν Εἰσοδίων. Ἡ εὐρεθεῖσα παραδόξως τότε εἰκὼν ἐφάνη εἰς τοὺς χριστιανούς, τοὺς τότε, ὡς νὰ ἥτο κόρη εὐαίσθητος, ἥτις ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κάμη κούνια, νὰ λικνισθῇ, αἰωρουμένη ἐπὶ τῶν κλάδων τοῦ δένδρου. Καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάσθη « Πιαναγία Κουνιστριώτισσα ».

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὅψι,
ποὺ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

2

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ Ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὁ, χαῖρε, Ἐλευθεριά !

3

Ἐκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἔνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
ἔλα πάλι, νὰ σοῦ πῆ.

4

Ἄργειε νά λθη ἐκείνη ἡ μέρα
καὶ ἥταν δλα σιωπηλά,
γιατὶ τά σκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

5

Δυστυχής ! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νὰ λεῖ
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς.

6

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἔνα ἐκτύπας τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

7

κι ἔλεε : « πότε, ᾧ ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἑρμιές ; »
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψεις, ἄλυσες, φωνές.

8

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' στὰ κλάϊματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχό σου ἔσταζες αἷμα,
πλήθισ αἷμα Ἑλληνικό.

9

Μὲ τὰ ροῦχα αἵματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά
νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

10

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ξέανάλθεις μοναχή.
Δὲν εἴν' εὔκολες οἱ θύρες,
ἔὰν ἡ χρεία τές κουρταλῆ.

11

« Άλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἄλλ' ἀνάσασιν καμμιά.
Άλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά !

12

« Άλλοι, διμέ ! στὴ συμφορά σου
δποὺ ἔχαίροντο πολύ,
« σύρε νά βρης τὰ παιδιά σου,
σύρε », ἐλέγαν οἱ σκληροί.

13

Φεύγει δόπισω τὸ ποδάρι
καὶ δλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα ἢ τὸ χορτάρι,
ποὺ τὴν δόξα σου ἐνθυμεῖ.

14

Ταπεινότατη σοῦ γέρινει
ἢ τρισάθλια κεφαλή,
σὰν πτωχοῦ, ποὺ θυροδέρνει
κι εἶναι βάρος του ἢ ζωή.

«Απαντα», ἔκδ. Λ. Πολίτη, 1948, σ. 71 - 73.

15

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ δρμή,
ποὺ ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη ἢ τὴ θανή.

16

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ιερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὡ, χαῖρε, Ἐλευθεριά !

Διονύσιος Σολωμός

2. Η ΔΟΞΑ

Δόξα στὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων,
παγκόσμιον φωτὸς πηγήν,
δόξα στὰ ὅπλα ἡρώων νέων,
ποὺ λύτρωσαν αὐτὴν τὴν γῆν.

Μ' ἐκείνων τὴ χρυσῇ σοφίᾳ,
μὲ τούτων τὴν ἀγία δρμή,
νέαν ἃς πλάσωμεν ἴστορία
γεμάτη δόξα καὶ τιμή.

Ἐχει στεφάνι ἡ Νίκη ἀκόμη
στὸ δέντρο της τὸ ιερό.
Ἀπάτητοι τῆς Δόξας δρόμοι
προσμένουν ἡρωα τολμηρό.

Ἐμπρός ! Στῶν ἔργων τὸν ἀγῶνα !
ἐκεῖ εἰν' ὁ πύρινος παλμός.
Ἐκεῖ τῆς νίκης ἡ κορώνα,
κι ἀθανασίας ἀσπασμός.

«Νέα Ανθοὶ γ. 2»

Ἀριστομένης Προβενέγ. γ. 2

3. Ο ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Δικαίως θαυμάζεται ὁ Ἀριστείδης περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον πολιτικὸν ἄνδρα τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν διὰ τὴν σώφρονα διαγωγήν του καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολιτικοῦ του βίου.

‘Ο Ἀριστείδης παρευρεθεὶς καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐνδόξους κατὰ τῶν Περσῶν μάχας, ὅχι μόνον ἄνδρείων ἡγωνίσθη, ἀλλ' εἰς ἑκάστην ἐξ αὐτῶν ἔδωσε μεγάλα καὶ σωτήρια μαθήματα ἀρετῆς καὶ φιλοτιμίας.

Εἰς τὸν Μαραθῶνα μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι δὲν εἶναι ἔξευτελισμός, ἀλλὰ μάλιστα ἔντιμον εἰς ἡμᾶς καὶ σωτήριον εἰς τὴν πατρίδα, τὸ νὰ παραχωρῶμεν τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς ἐμπειροτέρους καὶ ίκανωτέρους ἡμῶν.

Εἰς τὴν μάχην τῆς Σαλαμίνος μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος κάθε προσωπικὸν πάθος πρέπει προθύμως νὰ θυσιάζωμεν, κάθε ἔχθραν νὰ λησμονῶμεν καὶ καλὸν ἀντὶ κακοῦ ν' ἀποδίδωμεν, πᾶν δὲ προτέρημα καὶ πᾶσαν ὑπεροχὴν τοῦ ἔχθροῦ μας δημοσίως ν' ἀναγνωρίζωμεν.

Εἰς δὲ τὴν μάχην τῶν Πλασταιῶν, μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι εἶναι μωρία τὸ νὰ ζητῶμεν τιμὴν ἀπὸ τὰς θέσεις, διότι αἱ θέσεις δὲν τιμοῦν τοὺς κατέχοντας αὐτάς, ἀλλ' ἡ ίκανότης καὶ ἡ ἀρετὴ τιμοῦν τὰς θέσεις καὶ ὅτι, χωρὶς ἔνωσιν καὶ ὅμονοιαν, κανέν μέγα ἔργον δὲν κατορθώνεται διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ὅτε τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφῆκαν τὸν πτωχόν, ἀλλ' ἐνάρετον Ἀριστείδην, νὰ φυλάξῃ τοὺς αἰχμαλώτους Πέρσας καὶ τὰ πλουσιώτατα λάφυρα.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τόσης ἀφθονίας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, χωρὶς οὐδεμίαν ἐπιτήρησιν, οὔτε αὐτὸς ἡθέλησε νὰ ἐγγίσῃ τίποτε ἀπὸ τὰ λάφυρα, οὔτε εἰς ἄλλον ἐπέτρεψε νὰ λάβῃ τίποτε ἀπὸ αὐτά. «Χρεωστοῦμεν» ἔλεγε πρὸς τοὺς συμπολίτας του «νὰ ὑπηρετῶμεν τὴν πατρίδα, ὅχι διὰ νὰ πλουτίσωμεν ἢ διὰ νὰ δοξασθῶμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν τὰ πρὸς αὐτὴν ἱερὰ τοῦ πολίτου καθήκοντα, ἔστω καὶ χωρὶς πληρωμήν, ἔστω καὶ χωρὶς δόξαν».

Εἰς τὴν εὐγενῆ του ψυχὴν ἡ ἀγάπη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πατρίδος ἐμηδένιζε κάθε ἄλλο αἰσθημα, ἐπομένως καὶ τῶν χρημάτων τὴν ἀγάπην καὶ τῆς δόξης τὴν δίψαν.

Ἐὰν ὁ Ἀριστείδης καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν συμπολιτῶν του δὲν ἤσαν

τοιοῦτοι, ἀλλὰ φιλοχρήματοι, τρυφηλοὶ καὶ πολυτελεῖς, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλασταιῶν δὲν ἥθελε σώσει τὴν Ἑλλάδα ἐκ τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, ἡ δὲ ἐλληνικὴ ἐλευθερία, τὰ φῶτα καὶ ὁ πολιτισμὸς ἥθελον ἐκλείψει ἔκτοτε διὰ παντός.

Ο Ξέρξης, ἀναχωρήσας ἐντροπιασμένος εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν στρατηγόν του Μαρδόνιον, διὰ νὰ ὑποδουλώσῃ τοὺς ἐλευθέρους Ἐλληνας. Ο δὲ Μαρδόνιος νομίζων ὅτι εὐκολώτερον ἦτο νὰ ὑποδουλώσῃ αὐτοὺς διὰ τοὺς χρυσίους παρὰ διὰ τῶν ὅπλων, ἀπέστειλε πρέσβυτον πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Οὗτοι τότε δυστυχεῖς, πένητες καὶ ἄστεγοι εἶχον ἐπανέλθει εἰς τὰς Ἀθήνας, τὰς δόποις τὸ πῦρ καὶ ὁ σίδηρος τοῦ Ξέρξου εἶχον ἐρημώσει καὶ καταστρέψει.

Ο πρέσβυτος τοῦ Μαρδονίου ἐπρότεινε λοιπὸν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους τὰ ἔξης : 'Ο Μαρδόνιος εἶναι ἔτοιμος ν' ἀνιδρύσῃ δι' ἔξοδων του ὅλας τὰς κατακαείσας οἰκίας σας καὶ τοὺς καταστραφέντας ναούς, νὰ σᾶς χορηγήσῃ δὲ ἀφονα χρήματα καὶ νὰ σᾶς κάμη κυρίους τῶν ἄλλων Ἐλλήνων, ἐάν ἔδεχεσθε νὰ καταθέστητε τὰ ὅπλα σας.

Οι Σπαρτιάται, γνωρίζοντες τὴν ἄκραν πτωχείαν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον καταντήσει οἱ Ἀθηναῖοι ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῶν ἀγρῶν των, ἐφοβήθησαν, μήπως εἰς τὴν ἀπελπισίαν των παραδεχθοῦν τὰς χρηματικάς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου. Δι' αὐτὸν ἔστειλαν συγχρόνως πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παρεκάλουν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀπορρίψουν τὰς περσικάς προτάσεις καὶ νὰ ἔξακολουθήσουν ἀγωνίζομενοι ὑπέρ τῆς Ἑλλάδος.

Τότε ὁ Ἀριστείδης, ἐκφράζων καὶ τὰ ἴδικά του καὶ τῶν συμπολιτῶν του τὰ αἰσθήματα, ἔδωσε τὴν ὁραίαν ἐκείνην καὶ ἀξιοθαύμαστον ἀπάντησιν, ἡ ὁποία καὶ μόνη ἦτο ἵκανη ν' ἀπαθανατίσῃ τὸ ὄνομά του. Ἰδού ἡ ἀπάντησις τοῦ πτωχοῦ Ἀριστείδου.

«Συγχωροῦμεν εἰς τὸν Πέρσας νὰ νομίζουν, ὅτι τὰ πάντα δύνανται νὰ ἔξαγορασθοῦν μὲ τὰ χρήματα, διότι αὐτοὶ οὐδὲν πολυτιμότερον τοῦ χρυσίου γνωρίζουν. Ἄλλ' ἀγανακτοῦμεν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὁποῖοι, ἀποβλέποντες εἰς τὴν πτωχείαν καὶ δυστυχίαν μας, λησμονοῦν τὴν ἐλληνικὴν ἀρετὴν καὶ φιλοτιμίαν μας. Ἅς πληροφορηθοῦν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅτι οὔτε δι' ὅλον τὸ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐντὸς αὐτῆς χρυσίον ἥθελαν ποτὲ πωλήσει οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἅς μάθῃ δὲ καὶ ὁ Μαρδόνιος, ὅτι μόνον, ὅταν

δ ἥλιος παύσῃ τὸν δρόμον του, θέλομεν παύσει καὶ ἡμεῖς ἀγωνιζόμενοι ύπερ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας».

Μετὰ τὴν γενναίαν ταύτην ἀπάντησιν, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν ἔγινεν, ὁ Μαρδόνιος κατεστράφη καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐσώθη.

«Ο Γεροστάθης»

Λέων Μελᾶς

4. ΣΑΛΑΜΙΝΑ

1

Σαλαμῖνα, νησὶ πολυδόξαστο !
ποὺ δὲ ὁ δόμορφότερος κόλπος θωπεύει
τὰ λευκά σου ἀκρογιάλια κι ὡς μάγουλα
ντροπαλῆς κοκκινίζουν παρθένας,

2

τὰ νερά σου τὸ θαῦμα τὸ ἀσύγκριτο
τῶν αἰώνων κρατᾶνε βαθιά τους,
καὶ ρυθμοὶ μακρυαντίλαλοι οἱ φλοισβοὶ τους
νικητήριους παιᾶνες ἀρμόζουν.

3

Τῆς Εὐρώπης ἐσύ ἄφταστο Τρόπαιο
κι ἐσύ τάφος ὑγρὸς τῆς Ἀσίας,
οἱ γενιὲς ποὺ διαβαίνουνε θά ρχωνται
σὰν σ' αἰθέριο ναὸν καὶ γαλάζιο,

4

νὰ προσφέρουν λατρείας ἀφιερώματα
στὴν ψυχὴν τῆς Ἑλλάδας τὴν ἵδια,
ποὺ θεὰ ἀναδυομένη, στὰ κύματα
τὰ γλαυκά σου ἀφρολούζεται αἰώνια.

«Ἀπολλώνιον Ἄσμα», 1919

Σωτήρης Σκίπης

5. Η ΑΡΓΕΙΑ ΤΕΛΕΣΙΛΛΑ

“Η Τελέσιλλα, λυρική ποιήτρια ἀπὸ τὸ “Αργος, εἶχε καρδίαν εὐαίσθητον, ἔξευγενισθεῖσαν μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν μάθησιν. ”Ἐχουσα δὲ καρδίαν, ἡγάπα θερμῶς τὴν πατρίδα της.

“Οθεν, ὅτε οἱ Ἀργεῖοι εἶχον πόλεμον κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ Τελέσιλλα κατώρθωσε νὰ σχηματίσῃ τάγμα ἐξ Ἀργείων γυναικῶν καὶ ἀφοῦ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ, συνηγωνίσθη ἀνδρείως μετὰ τῶν συμπολιτῶν της, ἔξαπτουσα τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν γενναιότητά των διὰ τῆς ποιητικῆς της λύρας καὶ διὰ τοῦ ἴδιου της παραδείγματος.

Τοιουτοτρόπως οἱ Σπαρτιᾶται ἐνικήθησαν καὶ εἰς τὴν Τελέσιλλαν προσεφέρθη ὁ στέφανος τῆς νίκης. Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἀνήγειραν οἱ Ἀργεῖοι τὸ ἄγαλμα τῆς ἡρωίδος, φέρον ἐμβλήματα τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ἡρωικῆς φιλοπατρίας.

‘Ορθότατα ἔλεγεν ὁ σοφὸς Σόλων, ὅτι ἔκειναι αἱ πόλεις εὐδαιμονοῦν, εἰς τὰς ὅποιας οἱ μὲν ἀγαθοὶ τιμῶνται, οἱ δὲ κακοὶ τιμωροῦνται. ’Ἐνόσῳ οἱ “Ἐλληνες ἐτίμων τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φιλοπατρίαν, ἀπαθανατίζοντες μὲ εἰκόνας καὶ ἀνδριάντας τὰς Τελεσίλλας καὶ τοὺς ἄλλους εὐεργέτας τῆς πατρίδος, ἡ ‘Ἐλλὰς ηύτυχει καὶ ἔδοξάζετο. Παρήκμασε δὲ καὶ κατεστράφη, ὅτε οἱ μὲν μοχθηροὶ καὶ διεφθαρμένοι, οἱ ἀμαθεῖς καὶ οἱ ἄρπαγες Κλέωνες καὶ Δημάδαι ἐτιμήθησαν, οἱ δὲ ἐνάρετοι Σωκράται καὶ Φωκίωνες ἔπιναν εἰς τὸ δεσμωτήριον τὸ κώνειον.

“Ο Γερωστάθης”

Λέων Μελάς

6. Ο ΛΥΜΠΙΑ

“Ἐνας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς.

“Ἐνας ἥλιος γεννιέται καὶ γλυκοφίλει τ’ Ἀρκαδικὰ βευνά.

Μέσα εἰς τὸ λευκὸν μεθύσι τοῦ φωτὸς σπινθηρίζουν τρελλὰ τ’ ἀσημένια νερά τοῦ Ἀλφειού, σπινθηρίζουν τρελλὰ τ’ ἀσημένια νερά τοῦ Κλαδέου κάτω ἀπὸ τὰς σιωπηλὰς σκιάς.

Καὶ ὁ ἀθάνατος λαὸς* τῶν μαρμάρων θριαμβεύει μέσα εἰς τὶς πρασινάδες τῆς Ἀλτεως.

“Ενας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς
καὶ γλυκοφίλει τ’ Ἀρκαδικὰ βουνά.

Οἱ σάλπιγγες δονοῦν τὸν πρωινὸν ἀέρα, ὃ νεότης. Καὶ ἡ καλλιστέφανος ἐλαία χαμηλώνει τοὺς κλάδους τῆς κάτω ἀπὸ τὰ μάρμαρα τοῦ προστύλου. Αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ ἀνοίγονται ἐμπρὸς σου. ‘Ο θρόνος τοῦ Θεοῦ ἀστράφτει ἀντικρύ σου ἀπὸ τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἐλέφαντَ^{*} καὶ τοὺς τιμίους λίθους. Καὶ ἐπ’ αὐτοῦ διφρηλατεῖ^{*} ὁ ἥλιος. ‘Ο αἰώνιος, μὲ τὴν χρυσῆν χαίτην του σοῦ δείχνει τὴν χρυσελεφαντίνην Νίκην καὶ ὑψώνει ἐνώπιόν σου ἐπὶ τοῦ ἀστραφτεροῦ σκήπτρου τὸν Ἀετόν.

“Ομοσε*, ὃ νεότης, τὸν ἱερὸν ὅρκον !

Αἱ σάλπιγγες δονοῦν τὸν πρωινὸν ἀέρα. Ρίψε τὴν χλαμύδα καὶ δεῖξε θριαμβευτικὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον τὸ ἐφηβικὸν σῶμα. Πέτα, ὃ νεότης ! ‘Η γῆ γλιστρᾷ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια καὶ ὁ ἀέρας σχίζεται ἐμπρός σου καὶ σοῦ φιλεῖ τὸ ίδρωμένον μέτωπον καὶ σοῦ ἀνεμίζει τὴν ἔνασθην κόμην.

Οἱ θαλλοὶ τῶν φοινίκων ὑψώνονται εἰς τὸ τέρμα, ἔτοιμοι νὰ φιλήσουν τοὺς βοστρύχους τῆς κόμης σου. ‘Ο Πραξιτέλης μεθᾶ εἰς τὸ ἄνθισμα τῆς σαρκός σου καὶ τὸ μάρμαρον, μὲ τὸ ὅποιον πλάττει τοὺς θεοὺς, ἀνατριχιάζει μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς γῆς.

‘Η αἰώνια ”Αλτις ἀπλώνεται ἐμπρός μας.

‘Ο ἥλιος γλυκοφίλει τ’ Ἀρκαδικὰ βουνὰ καὶ τὰ διαμάντια τοῦ Κλαδέου.

‘Η καλλιστέφανος ἐλαία γέρνει τ’ ἀθάνατα κλαδιά της ἐπάνω εἰς τοὺς κροτάφους τῆς παντοτινῆς νεότητος.

« Φύσις καὶ ζωὴ »

Παῦλος Νιρβάνας

7. Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ ΔΙΟΣ

Εἰς τὸ Ζάππειον μᾶς ἐλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὄλυμπίου Διός· καὶ πλησιάζομεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται οἱ δέκα ἔξι ἐκεῖνοι στῦλοι, οἱ ὅποιοι μακρόθεν, ὅπως ἵστανται μεμονωμέ-

νοι ἐν τῷ μέσω τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν κομψοτεχνήματος ! Ἀρκεῖ νὰ σταθῶμεν παρὰ τὴν βάσιν των καὶ νὰ ύψωσωμεν τοὺς δόφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἐπάνω, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ ὅλην μας τὴν μικρότητα...

Τί θὰ ἥτο λοιπὸν ὁ ναὸς αὐτὸς ὄλοκληρος, ὅταν ὀλίγα του μόνον λείψανα μᾶς καταπλήττουν σήμερον μὲ τόσον μεγαλεῖον ! Φαντασθῆτε, ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἔξι κίονες, ἐνῷ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν ἐν ὅλῳ ἑκατὸν τέσσαρας ! Κάμετε τώρα τὴν σύγκρισιν καὶ συλλογισθῆτε τί ἔκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναός, μεγαλύτερος τοῦ ὅποιου δὲν ὑπῆρχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ ἐφέσω ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἔξι αὐτῶν κιόνων μόνον οἱ δεκαπέντε σώζονται δρθιοι. Ὁ δέκατος ἕκτος κατάκειται « μέγας μαγαλωστί », ὅπως λέγει ὁ "Ομηρος, ριφθεὶς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τῇ νύκτα τῆς 26ης Ὁκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοι του, τὰ τεμάχια δηλαδὴ ἐκ τῶν ὅποιών ἀποτελεῖται, εύρισκονται κατὰ γῆς τὸ ἐν πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειράν, ὅπως, ὅταν ρίπτῃ κανεὶς στήλην νομισμάτων.

Αὕτη εἰναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὅποια ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἐνδιξον ἐρείπειον. Ἄλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δὲν ἤλλοισαν τὴν ὄψιν του ! Οἱ σεισμοὶ καὶ οἱ ἀνεμοὶ δὲν θὰ εἶχον τόσην ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ’ αὐτοῦ, ἀν τὸ ἔργον των δὲν συνεπάλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου... Πισάκις δὲν ἐκάη, δὲν ἐσυλήθη, δὲν ἐγυμνώθη, δὲν ἡκρωτηριάσθη ! Εἰναι γνωστὸν, ὅτι κάποιος Βοϊβόδας τῶν Ἀθηνῶν ἔκαυσε καὶ μετεποίησεν εἰς ἄσθετον ἔνα τῶν κιόνων χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς. Ἄλλὰ πόσαι δὲν εἰναι αἱ ἀγνωστοὶ βεβηλώσεις καὶ καταστροφαί, τὰς ὅποιας φαντάζεται τις μόνον, βλέπων σήμερον ὀλίγα ἐρείπια εἰς τὴν θέσιν τοῦ παμμεγίστου ναοῦ.

‘Ο ναὸς τοῦ Ὄλυμπίου Διός εἰναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπτειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὅποια γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθῆτε, ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὅποιαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμα, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἐδέησε νὰ παρέλθουν ἔξι αἰῶνες ὄλοκληροι, διὰ νὰ τελειώσῃ ! Μετὰ τὴν ἔξορίαν τοῦ Ἰππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸν εἰς τὸν Ρωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἄλλὰ μετὰ

τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρῆλθον σχεδὸν τρεῖς αἱῶνες ἀκόμα, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὔτὴν τὴν φοράν ὅμως ἐπερατώθη, καὶ τὸ φθινόπτωρον τοῦ ἔτους 129 μ.Χ. ἐτελέσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνια του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ Σμύρνης ρήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

‘Ἄλλ’ οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἤσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἡσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυρούς δεσπότας, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκείνος, ὁ προωρισμένος ἀρχαιόθεν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἀργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνη καὶ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ Ἱερέυς, ὁ προσφέρων θυσίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἄνακτα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔθυε συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νέον θεὸν τῶν Ἀθηναίων !

‘Η ἀλήθεια είναι, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἀδικον νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύσουν τόσον. Ὁ Ρωμαῖος ἐκείνος αὐτοκράτωρ ἡγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των, ὃσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπής, φιλόκαλος, γενναιόδωρος, ὁ Ἀδριανὸς μετέβαλε τὴν ὅψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἔδωκε νέαν αἰγλην καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. ‘Υπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην αἱ Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δέν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἡ παλαιὰ πόλις, ἀλλὰ καὶ νέα ἱδρύθη παρ’ αὐτήν, ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός ἔμελλε νὰ είναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. ‘Η μεγάλη αὐτὴ ἐκτασις, ἢ παρὰ τὰς ὅχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως καὶ μᾶλλον ἔξοχική, κατεκοσμήθη ἡδη διὰ περιστύλων καὶ δενδροφύτων περιπάτων, διὰ Ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύλεων. Τὸ Ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σωζόμενον ἀκόμη, ἥρδευε πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνήν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἐν μέρος, διὰ νὰ ἐνωθῇ μετ’ ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ’ αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος καὶ ἐκεῖ, ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός,

ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχομένη, ἀνιδρύθη ὁ ὅρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος ἄψις, ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ολυμπίου. Εἰναι μιὰ μεγάλη ἄψις, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἄνοιγμα πλάτους ἔξι μέτρων. "Ἀλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κιόνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὅποιών οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. "Ανωθεν τοῦ περιστυλίου, διὰ κιονίσκων σχηματίζονται τρία ἄνοιγματα, ὅμοια μὲν θυρίδας — ἀλλοτε κλειστὰς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν —, καὶ τὸ ὅλον ἐπεστέφετο δι' ἀετώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ μίαν ὅψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἔξης ἐπιγραφήν:

Αἴδ' εἰσ' Ἀθῆναι, Θησέως ἡ πρὶν πόλις.

Δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἰναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θησέως. Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὅψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἔξης ἐπιγραφή:

Αἴδ' εἰσ' Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θησέως πόλις.

Δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἰναι αἱ Ἀθῆναι οὐχὶ τοῦ Θησέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ὁ ἴσταμενος παρὰ τὸν ὅρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ολυμπιείου, ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἡσαν ποτε ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι. Πόλιν τόσον περικαλλῆ καὶ τόσον ἔνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὃσον ἡσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰώνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἡ ἀρχαιότης. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὥραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων, μόνον μίαν φορὰν ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον !

Γρηγόριος Ξενόπουλος

8. Ο ΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

'Αρχαῖο πνεῦμ' ἀθάνατο, ἀγνὲ πατέρα
τοῦ ὥραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ,
κατέβα, φανερώσου κι ἀστραψε ἐδῶ πέρα
στὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ.

Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλεμα καὶ στὸ λιθάρι,
στῶν εὐγενῶν Ἀγώνων λάμψε τὴν ὁρμὴ
καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
καὶ σιδερένιο πλάσε κι ἄξιο τὸ κορμί.

Κάμποι, βουνὰ καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σὰν ἔνας λευκοπόρφυρος μέγας ναός.
Καὶ τρέχει στὸ ναὸ ἐδῶ προσκυνητής σου,
Ἀρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, κάθε λαός.

«Ἡ Ἀσάλευτη Ζωὴ»

Κωστῆς Παλαμᾶς

9. ΤΟ ΣΤΑΔΙΟΝ

Βλέπω μπροστὰ στὰ πρόθυρα βωμὸ αίματοβαμμένο.
Ἐκεῖ τ' ὀλάστραφτο σχοινί, δεμένο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη,
προσμένει νὰ τ' ἀφήσουμε κάτω στὴ γῆ νὰ πέσῃ,
νὰ δώσῃ αὐτὸ τὴν προσταγή, τὸ τρέξιμο ν' ἀρχίσῃ.

‘Ολόρθη μπρός του στέκεται τετράγωνη κολώνα,
χιονόλευκη μέσ’ στὴ σκιὰ κι ἀστραφτερὴ στὸν ἥλιο.
Βουβὴ σὰν τ' ἄλλα μάρμαρα δὲν εἰναι’ ἡ θεία χάρι
βροντόφωνη τὴν ἔστησε κι « ΑΡΙΣΤΕΥΕ ! » φωνάζει.

“Ἐχει δυὸ ἄλλες ἀδελφές, ὅμοιες μ’ αὐτὴ στὴν ὅψι.
Ἡ τρίτη στέκεται μακριά, κατὰ τὴν ἄλλη ἄκρη,
περήφανη, καμαρωτή κι αὐτὴ φωνάζει : « ΣΤΡΕΨΕ ! »

‘Ἡ δεύτερη σηκώνεται ἀνάμεσα στὶς δυό των
καὶ δίνει θάρρος καὶ ζωὴ σ’ αὐτοὺς, ποὺ τρέχουν πλάγια
καὶ λέγει στὸν καθένα των: « Βιάσου νὰ ξεπεράστης ! »

‘Ιωάννης Πολέμης

10. Ο ΧΡΥΣΟΥΣ ΤΡΙΠΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΙΤΑ ΣΟΦΟΙ

Ἐνῷ μερικοὶ Κῶι ἔσυρον ἐκ τῆς θαλάσσης τὸ δίκτυόν των, μερικοὶ Μιλήσιοι ἡγόρασαν ὅσα μὲ αὐτὸ ἐπρόκειτο ν' ἀνασυρθοῦν.

Ἄλλὰ τὸ δίκτυον μεταξὺ τῶν ἰχθύων ἀνέσυρε καὶ ἔνα χρυσοῦν τρίποδα, τὸν ὅποιον ἐλέγετο ὅτι ἡ Ἐλένη τοῦ Μενελάου εἶχε ρίψει ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

Ἐγεννήθη τότε φιλονικία μεταξὺ τῶν πωλητῶν καὶ τῶν ἀγοραστῶν περὶ τοῦ χρυσοῦ τούτου τρίποδος. Διότι οἱ μὲν διετείνοντο, ὅτι μόνον ἰχθύς ἐπώλησαν, οἱ δὲ ὅτι ἡγόρασαν πᾶν τὸ περιεχόμενον ἐντὸς τοῦ δικτύου. Ἄλλὰ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος διέλυσε τὴν διαφοράν, διότι, ἐρωτηθεῖσα ἡ Πυθία, ἀπήντησεν ὅτι ὁ τρίποδες ἐπρεπενὰ δοθῆ εἰς τὸν σοφώτατον πάντων.

Οθεν οἱ Κῶι προθύμως προσέφερον τὸν χρυσοῦν τρίποδα εἰς τὸν Θαλῆν, ἀν καὶ Μιλήσιον, διότι αὐτὸν ἐσέβοντο περισσότερον μεταξὺ τῶν τότε ἐπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Ο Θαλῆς ὅμως δὲν ἐδέχθη τὴν προσφοράν, εἰπὼν ὅτι σοφώτερον τοῦ ἔαυτοῦ του θεωρεῖ τὸν Βίαντα. Ἄλλὰ καὶ ὁ Βίας ἀπέστειλε τὸν τρίποδα εἰς ἄλλο ἐκ τῶν ἐπτὰ σοφῶν.

Τοιουτοτρόπως ὁ τρίποδες περιῆλθε καὶ τοὺς ἐπτὰ σοφούς, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέχθη αὐτὸν, διότι ἡ μετριοφροσύνη, θυγάτηρ τῆς ἀληθοῦς σοφίας, δὲν ἔσυγχώρει εἰς κανένα ἔξ αὐτῶν νὰ νομισθῇ σοφώτερος τῶν ἄλλων.

Οθεν ὁ χρυσοῦν τρίποδες ἀφιερώθη τότε ὑπὸ τῶν Κάρων εἰς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα, ὡς τὸν σοφώτερον πάντων.

« Γεροστάθης »

Λέων Μελᾶς

11. ΟΡΚΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

« οὐ καταισχυνῶ ὅπλα τὰ ιερά...»

Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὅπλα αὐτὰ καὶ δὲ θὰ τὰ ντροπιάσω καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιὰ κι ἔδῶ κι ὅπου κι ἀν λάχω.

Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω, καὶ τὴν παταρίδα μιὰ φορὰ μεγάλη θὰ τὴν κάμω.

Καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους, θὰ κατατρέχω τὸν κακό, θὰ σφάζω τὸν προδότη, κι ἀν ἵσως ψέματα μιλῶ, κολάστε με, θεοί μου !

«Τύμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν», 1889, σελ. 22.

Κωστῆς Παλαμᾶς

12. ΠΩΣ ΕΣΩΘΗ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

“Οταν ἀποφασίσανε οἱ “Ἐλληνες νὰ ἐλευθερωθοῦνε καὶ ἀρτάξανε τὰ ὅπλα, ἔτυχεν ὁ φοβερὸς Ὀδυσσεύς, ὁ γυιὸς τοῦ Ἀνδρούτσου, νὰ πολιορκῇ τὴν Ἀκρόπολι τῶν Ἀθηνῶν, ὃπου εὑρίσκοντο κλεισμένοι οἱ Τούρκοι καὶ τὴν ὑπερασπίζοντο μὲ μεγάλη καρτεροψυχία. Τότε ἀκόμη καὶ ὁ πόλεμος ἐγίνετο καθὼς εἰς τὸν καιρὸ τοῦ Ὁμήρου. Μάλιστα εἰς τὶς πολιορκίες ἐπροχωροῦσε ἀργά. Οἱ ἄνθρωποι ἐσκοτώνοντο μὲ τὴν ἡσυχία τους, δὲν ἐγνωρίζοντο ὅλα ἐκεῖνα τὰ καταστρεπτικά μέσα, ὃπου ἡ φιλανθρωπία τῶν ἔθνων καὶ ἡ Χριστιανοσύνη τῶν βασιλέων ἐφεύρηκαν μετὰ ταῦτα καὶ δὲν ἦτο σπάνιο κάπου νὰ βλέπηται τὰ ἐναντία χέρια σταυρωμένα καὶ ἀνεργα διὰ τὴν Ἑλλειψι ἀπὸ πολεμοφόδια. Κάτι παρόμοιο θὰ συνέβαινε βέθαια καὶ τὴν ἡμέραν, ὃπου ἔτυχε τὸ ἀκόλουθον συμβάν.

Ἐξύπνησαν κάποια παλληκάρια τοῦ Ὀδυσσέως πρωὶ - πρωὶ καὶ ρίχνοντας κατὰ τύχη τὰ μάτια ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολι, ροδοκόκκινη ἀπὸ τὸ πρῶτο γλυκοχάραγμα, ἔμειναν ἐκστατικοὶ βλέποντας τοὺς Τούρκους ἀνεβασμένους ἐπάνω στὸν Παρθενῶνα καὶ ἐργαζομένους μὲ μεγάλη βίᾳ νὰ χαλοῦν τὰ ὥρατα ἐκεῖνα μνημεῖα. Τόσο παράξενη καὶ ἀκατανόητη τοὺς ἐφάνη τέτοια ἀνωφελής βαρβαρότης, ὃπου ἔτρεξαν ἀμέσως νὰ εἰδοποιήσουν τὸν Ὀδυσσέα. Ἄφοῦ δὲ στρατηγὸς ἐβεβαιώθηκε μὲ τὰ μάτια του, ἀπέλυσε τρία τέσσαρα ἀπὸ τὰ παλληκάρια του νὰ πλησιάσουν στὴν Ἀκρόπολι καὶ νὰ ρωτήσουν τοὺς Τούρκους, γιατί ἔδειχναν τέτοιαν ἀγριότητα μὲ τὰ μάρμαρα, τὰ ὄποια δὲν τοὺς προξενοῦσαν καμμία βλάβη. Ἐπέταξαν μὲ μιᾶς ἐκεῖνοι οἱ γενναῖοι καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγην ὥραν ἐφεραν στὸ στρατηγὸ τὴν ἀπόκρισι, διὰ οἵ τούρκοι, μὴ ἔχοντας ἄλλο μολύβι διὰ νὰ χύσουν βόλια καὶ ξανοίχαντες διὰ μέσα εἰς ἐκεῖνα τὰ μάρμαρα εὐρίσκετο τοῦτο τὸ μέταλλο χωμένο ἐπίτηδες διὰ νὰ δίνῃ δύναμι καὶ σταθερότητα, εἶχαν ἀποφασίσει νὰ προστρέξουνε εἰς ἐκεῖνο τὸ χαλασμό, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἔξακολουθήσουνε τὸν πόλεμο.

Τέτοια ἀπόκρισι ἐπροξένησε μεγάλη ἀπελπισία εἰς τοὺς “Ἐλληνας καὶ ἀφοῦ ἐστοχάστηκαν τί νὰ πράξουν διὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τὸν δλεθρὸ τὰ μνημεῖα τοῦ μεγαλείου των, ὅλοι μὲ μιὰ φωνὴ ἀπεφάσισαν νὰ μηνύσουν εἰς τοὺς ἀποκλεισμένους νὰ παύσουν τὴν καταστροφὴν καὶ ἡσαν ἔτοιμοι νὰ τοὺς προμηθεύσουν ὅσο μολύβι τοὺς ἔχρειάζετο,

επρεψεις ήταν
διάχορη

διὰ τὴν ὑπεράσπισίν τους. Οὕτω καὶ ἐγένετο. "Εστερξαν οἱ Τοῦρκοι,
καὶ οἱ "Ἐλληνες, δίδοντας εἰς τοὺς ἔχθροὺς βόλια, διὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν, ἔξαγόρασαν μὲ τὸ αἷμα τους τὰ πολύτιμα ἐκεῖνα μάρμαρα, τὰ ὅπιοια ἥσαν προωρισμένα νὰ ζήσουν, διὰ νὰ ἴδουν καὶ πάλιν ἀναστημένο δόλογυρά τους ἐκεῖνο τὸ ἔθνος, τὸ ὅπιον ἀπὸ τόσους αἰῶνας ἐφαίνετο βυθισμένο σὲ λήθαργο.

Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

13. ΟΙ ΚΟΡΕΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

"Οταν μιλόρδος ἐπῆρε τὴν μιὰ ἀπὸ τὶς ἔξι κόρες τοῦ Κάστρου, ἀφησε παραγγελία στοὺς Τούρκους νὰ τοῦ κουβαλήσουν καὶ τὶς ἄλλες τὴν νύχτα. Ἀλλὰ ἐκεῖ ποὺ πήγαιναν νὰ τὶς βγάλουν, τὶς ἀκοῦν νὰ σκούζουν λυπητερὰ καὶ νὰ φωνάζουν τὴν ἀδερφή τους. Οἱ Τοῦρκοι τρομαγμένοι ἔφυγαν καὶ μὲ κανένα λόγο δὲν ἤθελαν νὰ δοκιμάσουν νὰ τὶς βγάλουν. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο τὶς ἀκουγαν τὶς μαρμαρένιες κόρες νὰ κλαίνε τὴν νύχτα γιὰ τὴν ἀδερφή τους, ποὺ τοὺς τὴν πήραν.

« Παραδόσεις τοῦ 'Ελληνικοῦ Λαοῦ »

Νικόλαος Πολίτης

14. Η ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Μεταξὺ τῶν πολλῶν προτερημάτων, τὰ ὅπιοια ἀνέδειξαν μέγαν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας 'Αλέξανδρον, ἦτο καὶ ἡ ἐγκράτεια. Πολὺ βασιλικώτερον ἔθεώρει ὁ Μέγας 'Αλέξανδρος τὸ νὰ νικᾷ τὰ πάθη του, παρὰ τοὺς ἔχθρούς του. Μὲ τὴν ἐγκράτεια σωζόμεθα ἀπὸ πλῆθος κινδύνων καὶ δυστυχιῶν καὶ ζῶμεν ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς.

— Είναι πολὺ χειρότερον, ἔλεγεν ὁ Πυθαγόρας, νὰ εἴμεθα δοῦλοι τῶν πατῶν, παρὰ δοῦλοι τῶν τυράννων. Είναι δὲ ὀδύνατον νὰ είναι τις ἐλεύθερος, ἀν είναι δοῦλος τῶν παθῶν του καὶ κυριεύεται ἀπὸ αὐτά.

"Οτε ὁ Μέγας 'Αλέξανδρος, ἀφοῦ ἐκυρίευσε τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διώρισε βασιλισσαν τῆς Καρίας τὴν "Αδαν, αὕτη ὡς δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης της ἔστελλε πρὸς αὐτὸν καθ' ἡμέραν ποικίλα φαγητά

καὶ ζυμαρικά. Ἐπὶ τέλους δὲ τῷ ἔστειλε τοὺς καλυτέρους μαγείρους καὶ ἀρτοποιούς της, νομίζουσα ὅτι θὰ ηύχαριστει τὸν εὐεργέτην της.

‘Ἀλλ’ δὲ Ἀλέξανδρος οὔτε τὰ ὡραῖα φαγητὰ τῆς Ἄδας ἔγεύετο, οὔτε τοὺς περιφήμους μαγείρους της ἐδέχθη, εἰπὼν ὅτι « πολὺ καλυτέρους μαγείρους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ παιδαγωγός του Λεωνίδας· αὐτοὶ δὲ ἥσαν ὁ πρωινός του περίπατος διὰ τὸ νοστιμώτατον γεῦμά του καὶ ἡ εἰς τὸ γεῦμά του δλιγοφαγία διὰ τὸ ὀρεκτικώτατον δεῖπνόν του ».

Ἐκστρατεύων δὲ κάποτε μετὰ τοῦ ἵππικοῦ του διὰ μέσου ξηρῶν καὶ ἀνύδρων τόπων, πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου, βασιλέως τῆς Περσίας, ὑπέφερε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἵππεις του δίψαν μεγίστην. Κατὰ καλὴν δὲ τύχην ἀπήντησαν Μακεδόνας τινάς, οἱ ὅποιοι ἔφερον μακρόθεν δλίγον ύδωρ. Οἱ Μακεδόνες, ὅτε εἶδον τὸν Ἀλέξανδρον πάσχοντα ἐκ δίψης, προθύμως τῷ ἔδωκαν νὰ πίῃ. Οἱ Ἀλέξανδρος λαμβάνει ἀνὰ χείρας τὸ ύδωρ, ἀλλὰ στρέψας τοὺς ὄφθαλμούς πρὸς τοὺς ἵππεις του καὶ παρατηρήσας, ὅτι τὸ ύδωρ δὲν ἐπαρκεῖ δι’ ὅλους, χωρὶς νὰ τὸ ἐγγίσῃ εἰς τὰ διψῶντα χείλη του, τὸ ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς Μακεδόνας, εἰπὼν ὅτι « δὲν ἀνέχεται αὐτὸς μὲν νὰ πίῃ, οἱ δὲ Μακεδόνες του νὰ διψοῦν ».

Τὴν ἐγκράτειαν αὐτὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου θαυμάσαντες οἱ στρατιῶται του καὶ ἐνθουσιασθέντες διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην του, ἐλησμόνησαν ἀμέσως καὶ τὴν δίψαν, καὶ τοὺς κόπους των καὶ κτυπήσαντες τοὺς ἵππους των ἐφώναξαν:

—’Εμπρός ! Μὲ τοιοῦτον ἀρχηγὸν οὔτε δίψαν οὔτε κόπους αἰσθανόμεθα, ἀλλ’ οὔτε ὅτι εἴπεθα θνητοὶ πιστεύομεν.

« Γεροστάθης »

Λέων Μελᾶς.

15. ΖΗ Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ;

Μέσ’ στὸ πλατύ τὸ πέλαγο καράβι ταξιδεύει.

Τριγύρα νύχτ’ ἀπλώνεται

καὶ μὲ τὸ ἀγέρι, ποὺ ἐλαφρὰ τὰ κύματα χαῖδεύει,
τὸ μπρίκι τὸ ἀσπροφόρετο κουνιέται, ἀργοσαλεύει
σὰν νύφη, ποὺ ὅλο καὶ λυγῷ καὶ γλυκοκαμαρώνεται.

Μὰ ξάφνω, σὰ νὰ κάρφωσε σ' ἀμμουδιαστὸ ἀκρογιάλι
τὶς δυό του ἄγκυρες μαζὶ,
τὸ μπρίκι στέκει ἵαὶ μπροστὰ στὴν πλώρη του προβάλλει
Γοργόνα θαλασσόβρεχτη μὲ δύριωπό κεφάλι.
—Ο βασιλιᾶς Ἀλέξανδρος ἀπέθανε γιὰ ζῆ ;

Βροντολογῷ τὸ στόμα της καὶ τὰ νερὰ ἀναδεύει
μὲ τὴν ψαρίσια της οὐρὰ
καὶ τὸ γυναίκειο της αὐτὶ ἀπόκρισι γυρεύει.
—Ο βασιλιᾶς Ἀλέξανδρος στὸν κόσμο βασιλεύει,
ὅ ναύτης ἀποκρίνεται, ζωὴ νάχης, Κυρά !

Ἄλλοι μόνο, ἀν τῆς ἔλεγε, πῶς εἶναι πεθαμένος
ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ παλιά !
Εύθὺς τὴν ἴδια τὴ στιγμὴν ὁ ναύτης ὁ καπμένος
μαζὶ μὲ τὸ καράβι του θὰ βούλιαζε πνιγμένος
καὶ ἡ Γοργόνα θ' ἀρχίζε νὰ κλαίῃ τὸ βασιλιᾶ.

Μὰ τώρα, πῶμαθε πῶς ζῆ, τὴν δψι της ἀλλάζει
καὶ μ' ὄμορφιές στολίζεται.
γίνεται κόρη λυγερή, στὰ κύματα πλασιάζει
μὲ δυὸ ματάκια δλόγυλυκα τριγῦρο της κοιτάζει
κι ἀπ' τὰ ξανθά της τὰ μαλλιά τὸ πέλαγος φωτίζεται.

Τὸ μπρίκι πάλι ξεκινᾷ καὶ σιγαλαρμενίζει
στὴ θάλασσα τὴ γαλανὴ
καὶ ἡ Γοργόνα στὸν ἀφρὸ σὰ γλάρος φτερουγίζει.
Λύρα κρατάει δλόχρυση καὶ παίζοντας ἀρχίζει
νὰ τραγουδῇ στὸ πέλαγος μ' οὐράνια φωνή !

Γεώργιος Δροσίνης

16. ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Α'

1

Τὰ Διονύσια τελεῖ·
τῆς Ἀθηνᾶς ἡ φίλη πόλις
καὶ θεαταὶ ἔκει πολλοὶ
ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἥλθον ὅλης.

2

Πολλὰ θεάματα αὐτή
θὰ περιλάβῃ ἡ ἡμέρα.
‘Ως μία παύση τελετὴ
ἀμέσως θ’ ἄρχεται ἐτέρα.

3

Τῆς Ἀκροπόλεως ἐμπρὸς
τὸ μέγα θέατρον ἀνέρπει
καὶ ὑπεράνω του λαμπρὸς
δὲ Παρθενών τὸ βλέμμα τέρπει.

4

Δραματικός ἔκει ἀγῶν
θὰ γίνη πάντας προσελκύων,
κι εἰς τὸν νικῶντα χορηγὸν
θὰ δοθῇ τρίπους ὡς βραβείον.

5

Μ’ εὐθύμους δὲ λαός φωνάς
κατὰ τὸ θέατρον προβαίνει.
Διψῶν μεγάλας ἡδονάς,
τὴν ὕραν κάν δὲν περιμένει.

6

Πολλὰ ἔδωλια πληροῦν
οἱ πρέσβεις μόνοι τῶν συμμάχων,
δόσοι ὡς φόρον θεωροῦν
τῆς Ἀκροπόλεως τὸν βράχον.

7

Οἱ ἄρχοντες, ἐγγύς αὐτῶν,
ἔπι πυκνῶν πατοῦν στρωμάτων.
‘Αρχῆς σημεῖον φθονητόν,
στέμμα κοσμεῖ τὰ μέτωπά των.

8

Καὶ ὑπεράνω αἱ σειραὶ
τῶν ἐπιλοίπων Ἀθηναίων.
Εἰν’ αἱ φωναὶ των τολμηραὶ
κι ἥθος ἐμφαίνουσι γενναῖον.

9

Οἱ δοῦλοι ὅρθιοι μακρὰν
βαναύσως παίζουν ἡ ληροῦσι
καὶ τὴν δουλείαν τὴν πικρὰν
ἐντὸς τῆς τύρβης λησμονοῦσι.

10

‘Ολων τὸ βλέμμα προσηλοῖ
αὐτὸς ἐδῶ δὲ νεανίας.
‘Εχει μορφὴν περικαλλῆ
καὶ σῶμα ἐμπλεον μαγείας.

11

Εἰν’ ἡ στολὴ αὐτοῦ χρυσῆ
καὶ εἰς τὸ κάλλος του προσθέτει.
‘Αλκιβιάδη, εἰσαι σὺ
εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης ἔτι.

12

‘Ο Εὔριπίδης παρεκεῖ
τὸ νέον δρᾶμα περιμένει.
Εἰναι τὸ ἥθος του γλυκύ
καὶ νοῦν ὑπέρτερον ἐμφαίνει.

13

Θὰ ίδ' ἡ δάφνη ποιητοῦ
ἀλλου τὸ μέτωπον νὰ στέφῃ,
χωρὶς τὸ μέτωπον αὐτοῦ
νὰ συσκιάζουν φθόνου νέφη.

15

Ο δχλος ἀνυπομονῶν,
ὅτι βραδύν^ν ἡ ὥρα βλέπει
καὶ διὰ κρότων καὶ φωνῶν
τέλος ν' ἀρχίσωσι προτρέπει.

16

Αλλ' αἴφνης γίνεται σιγὴ
καὶ ἡ αὐλαία πίπτει ἄμα.
Εύδαιμων ὅστις χορηγεῖ !
«Νεφέλαι» λέγεται, τὸ δρᾶμα.

17

Χαῖρε, μεγάλε ποιητά !
Εἰς τὴν σκηνὴν καθὼς ἐφάνης,
ἀπὸ τὰ στόματα πετᾶξ
ὄνομα ἔν: «Ἀριστοφάνης».

18

Ολων εὐφράνει τὴν ψυχὴν
τῆς στιχουργίας σου τὸ μέλος,
κι εἰς πάντα στίχον σου τραχὺν
ἄσβεστος ρήγνυται δέ γέλως.

19

Πλὴν διὰ τί τοὺς θεατὰς
τόση χαρὰ καταλαμβάνει ;
Τί ὄνομ' ἄρα γε πετᾶξ
εἰς τὸν λαόν, Ἀριστοφάνη ;

20

Ἐχθρὸς ραγδαῖος τῆς τρυφῆς
τὰ χαλαρὰ μαστίζεις ἤθη
ἡ τοὺς ἀσήμους συγγραφεῖς,
οἵτινες φειρούσι τὰ πλήθη ;

14

Ως πρὸς τὰ ἤθη θεωρῶν
ἐπιβλαβεῖς τὰς κωμῳδίας,
κάθηται μ' ἤθος λυπτηρὸν
ό εὔσεβής ἔκει Νικίας.

B'

21

Τῶν ἀναιδῶν δημαγωγῶν
ἐμπαίζεις ἵσως τὰς μωρίας,
ὅσοι τὸν φαῦλόν των ζυγὸν
καλύπτουν μ' ἄνθη κολακείας.

22

Ἐκεῖ τὸν Κλέωνα ίδε,
πῶς τρέμει ὅλος περιμένων
νέον σου βέλος, ἀοιδέ,
εἰς δηλητήριον βαμμένον.

23

Αλλ' ὅχι ! Τῆς σκηνῆς αὐτῆς
ἡ μνήμη ἀς ταφῇ εἰς ζόφον.
Υβρίζει μέγας ποιητής
τὸν ἀρχηγὸν τῶν φιλοσόφων !

24

Ο δχλος ἔπληττε σκληρὰ
καὶ ἀπητείτο παιδιά τις,
καὶ τῷ ἐρρίφθη ὡς βορὰ
μεγάλη δόξα, δὲ Σωκράτης.

25

Ναί, δὲ Σωκράτης ! Ἀγενεῖς
μ' αὐτὸν γελῶσιν οἱ πολῖται.
Αὐτὸς ἐπάνω τῆς σκηνῆς
βαρβάρως τώρα κωμῳδεῖται.

26

Εἰς σοφιστήν, τῶν σοφιστῶν
ἐχθρὸς ἔκεινος, μετεβλήθη,
ἀπὸ ὀσέβειαν μεστὸν
καὶ φενακίζοντα τὰ πλήθη.

Αλλὰ μὴ χαίρης, ποιητά,
διὰ τὸ νέον τοῦτο στέμμα.
Αν θάλλῃ τώρα, σ' ἀπατᾷ.
Ταχέως θὰ βαφῆ μὲν αἷμα !

Τῶν Ἀθηναίων ἡ ψυχὴ
εἰς τὸ δριμὺ ἐθέλχθη δρᾶμα
καὶ ἀκροῶντ' ἐν προσοχῇ
τῆς στιχουργίας του τὸ νᾶμα.

Μάλιστα εἰς τῶν θεατῶν
ὑπέρ τους ἄλλους πάντα χαίρει,
προσεκτικῶς ἐπικροτῶν
τὰ εὔτελῆ τοῦ ἔργου μέρη.

Πρεσβύτης οὗτος κεκυφώς,
εἶναι βαθεῖς οἱ ὁφθαλμοί του,
καὶ ἀπὸ μύχιόν τι φῶς
λάμπουσα φαίνετ' ἡ μορφή του.

Λευκὸν ἴματιον φορεῖ,
ἄνευ ματαίων κοσμημάτων,
πρὸς τὴν θυμέλην θεωρεῖ
ὅψιν γαλήνιον φυλάττων.

Εἰν' ὁ Σωκράτης. Εὐλαβεῖς
οἱ μαθηταὶ αὐτὸν κυκλοῦσι.
Μετὰ δικαίας συντριβῆς
τὴν ἀδικίαν θεωροῦσι.

Πρὸ πάντων δὲ ὁ Ξενοφῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους διαπρέπει.
Τὸν πέριξ ὅχλον ἀψηφῶν
δρυγῆς ἀκράτου ρίπτει ἐπτῇ.

Μίσους ἀρχὰς εἰς τὸν λαὸν
ἐνσπείρει τὸ γλυκύ σου φέσμα
καὶ ὅπισθέν σου μειδιῶν
τὸ τοῦ Μελίτου βλέπω φάσμα.

Ἐαυτοῦ πλέον δὲν κρατεῖ,
ζέσεως πλήρης ἀδαμάστου.
Ἄλλ' ὁ Σωκράτης νουθετεῖ
καὶ καταστέλλει τὰς ὁρμάς του.

Τοὺς ὁφθαλμούς των πρὸς αὐτὸι
ἔχουσι πάντες ἐστραμμένους
καὶ τὸν δεικνύουν πολιτῶν
ἀπειροὶ δάκτυλοι εἰς τοὺς ξένους.

Εἰδ' ὁ Σωκράτης τὸν λαόν,
νὰ τὸν ἰδῇ, ὅτι ἐπόθει,
καὶ γαληναίως μειδιῶν
ἐπὶ τῆς ἔδρας ἀνωρθώθη.

Ἄντι μακρὰν τῶν θεατῶν
περιδεής ν' ἀποχωρήσῃ,
φαιδρὸς προσέφερ' ἐαυτὸν
κι εἰς εἰρωνείας καὶ εἰς μίστη.

Τὸ πλῆθος ἐπαυσε γελῶν
εὐθύς, κι εἰς σέβας ἐκινήθη.
Ω ποιητὰ τῶν «Νεφελῶν»,
ὁ ύβρισθεὶς ἑξεδικήθη.

Αὐτὸν καὶ μόνον εὐφημεῖ
ἡ πόλις ἀπασα συνάμα,
καὶ παραβλέπει — ω, τιμή !
χάριν τοῦ ἥρωος τὸ δρᾶμα.

41

Πλὴν τοῦ Σωκράτους ἀπαθής
ἔμειν' ἡ ὄψις ἡ γλυκεῖα.
Γνωρίζει ὅτι ἀσταθής
εἴναι τοῦ ὄχλου ἡ φιλία.

42

Γέλως, τοὺς ἄλλους ἀπατῶν,
ἐπὶ τὰ χείλη του ἀνέβη.
Ὑπὸ τὸν θρίαμβον αὐτὸν
ἴσως τὸ κώνειον μαντεύει.

Δ'

43

Συμβάντων ἔμπλεοι αύτοὶ¹
ἡδη ἐπέρασαν οἱ χρόνοι.
Καὶ ἡδη πάλιν τελετὴ
τοὺς Ἀθηναίους συνενώνει.

44

Τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἀγορά
πρὸς τὶ λαοῦ τοσούτου βρίθει;
Καὶ πόθεν ἄραγ' ἡ χαρά,
ἥτις κατέλαβε τὰ πλήθη;

45

*Ἀγγελος ἴσως φθάς ταχὺς
νίκης ἐκόμισεν εἰδήσεις
καὶ διὰ τοῦτο εὐτυχεῖς
φαίνονται ἀπαντεῖς ἐπίστης;

46

*Ἄλλ' ὁχι, ἡ πόλις ἀφρονεῖ
κι ἔγκλημα εἴναι ἡ χαρά της.
Πάθη ἑξάψας ἀγενῆ,
κώνειον πίνει ὁ Σωκράτης.

47

Δρόμον διέτρεξεν εὔρύν.
Πλὴν θῦμα δάχρείων κατηγόρων,
σήμερον ἔτισε βαρύν
τῆς εύφυΐας του τὸν φόρον.

48

Τοιαύτη ὑπῆρξ' ἡ ἀμοιβὴ
τῶν ὑψηλῶν του διδαγμάτων,
ὅσα μὲ χείρα εὐλαβῆ
τῆς λήθης ἔσωσεν ὁ Πλάτων!

49

Διὰ τοῦ θείου του νοὸς
κατὰ τῆς φύσεως παλαίων,
ἀκόμη δὲν ἦτο θεός,
ἀλλ' ἀνθρωπος δὲν ἦτο πλέον.

50

*Ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτὸν
τῆς Ιουδαίας ἡ θρησκεία.
Κι ἐμάντευ' ἴσως τὸν Χριστόν,
ἐνῷ ἐλάτρευε τὸν Δία.

51

"Οταν προβαίνῃ ἡ αὔγή,
ἐρυθριῶσα ἔτι κόρη,
πρὶν φωτισθῇ ἡ ἄλλη γῆ,
τὰ ὑψηλὰ φωτίζει ὅρη.

52

*Ο κοῦφος ὄχλος μὲ χαρὰν
διὰ τὸν θάνατον ὥμιλει
καὶ μίαν ὕβριν ἡ ἀράν
ὅλων ἐπρόφερον τὰ χείλη.

53

— Δέν ἦτον φίλος τῶν θεῶν.
— Διαφθορεὺς τῶν νέων ἦτον.
— *Ἐβλαπτε λίαν τὸν λαόν,
ψευδῆ σοφίσματα κηρύττων.

54

*Ο πέριξ ὄχλος μὲ θυμὸν
αὐτὰ καὶ ἄλλα ἐβλασφήμει,
νὰ μείνῃ μὴ ἐπιθυμῶν
ἀγνὴ τοῦ μάρτυρος ἡ μνήμη.

Ε'

55

Μακρὰν τῶν ἄλλων πολιτῶν
ἀνήρ βαρὺς βαδίζει μόνος.

Εἰς πρώτην ὅψιν ἐπ' αὐτὸν
καταφανῆς εἶναι ὁ πόνος.

56

Τὸν ὀφθαλμὸν του τὸν θολὸν
συχνὰ ύψοι πρὸς τοὺς αἰθέρας
καὶ τότε φαίνεται λαλῶν
σιγὰ μὲ δῆν τι ἄλλης σφαίρας.

57

Εἴναι αὐτὸς ὁ ποιητής,
ὁ ἔξυβρίσας τὸν Σωκράτην.
Πρὸ τῆς πικρᾶς του τελευτῆς
θλίβεται σήμερον εἰς μάτην.

58

“Υπὸ τὸ πνεῦμα τῶν ἑτῶν
ἡ παλαιὰ ἐσβέσθη πλάνη
κι ἔνοχον βλέπει ἔαυτόν.
“Ω, σὲ λυποῦμ’ Ἀριστοφάνη !

63

Ἐνῷ βαδίζει ἐμβριθῆς
κι εἰν’ ἡ ὁδύνη του μεγάλη,
φωνὴ γλυκεῖα, συμπαθῆς
αἴφνης τὰ ὥτα του προσβάλλει.

64

«Ἀκάνθας φαίνεται κακάς
μὲ ἀνθη θάλλοντα τυλίσσεις,
κι ἔχουσι λίαν τραγικάς
αἱ κωμωδίαι σου τὰς λύσεις ».

59

Πλήρης θελγήτρων δαψιλῶν,
ὅταν ἐποίεις τὰς « Νεφέλας »,
διὰ τὸ ἔργον τὸ καλὸν
ἴσως τὴν ἀγάλλεσο κι ἐγέλας.

60

‘Αλλ’ ἂν σοὶ ἔλεγε κανείς,
ἐνῷ τὸν κάλαμον ἐκράτεις,
διποίας ἔμελλε θανῆς
νὰ τύχῃ τώρα ὁ Σωκράτης.

61

Καὶ δῆτι σύ, ἀπατηθείς,
εἰς τὴν θανήν του θὰ συντείνῃς,
μακρὰν θὰ ἔριπτες εὔθυν
τὸν κάλαμόν σου μετ’ αἰσχύνης.

62

Πλὴν τὸ ἡγνόεις, κι ἐκφυγὸν
μακρὰν ἐπέταξε τὸ βέλος.
Πρὸς παιδιάν ἦν ὁ ἄγρων
κι αίματηρὸν ἔλαβε τέλος.

ΣΤ'

65

‘Επιθυμῶν νὰ ἴδῃ, τὶς
ὅ τὰς μελέτας του ταράττων,
στρέφετ’ εὔθυνς ὁ ποιητής
καὶ βλέπει δῆτι εἰν’ ὁ Πλάτων.

66

‘Απὸ τοῦ φόνου τὴν σκηνὴν
μὲ βαρύ βῆμα ἐπιστρέφει
καὶ τὴν ὁδύνην ἀλγεινὴν
εἰς τὴν καδίαν ἔτι τρέφει.

67

Πρὸ τῶν βημάτων του εύρών Ἐάν εύρισκεσο παρόν
 τὸν ύβριστὴν τοῦ διδασκάλου, κι ἔβλεπες θνήσκοντα ἐκεῖνον,
 σκῶμα τῷ ἔρριψεν ὄβρον, θρῆνον θὰ ἥνους γοερὸν
 δεῖγμα τοῦ πόνου τοῦ μεγάλου.

68

Ἐπιληξίς ἡ φράσις ἡ δεινὴ¹
 τὸν δυστυχῆ Ἀριστοφάνη.
 Ὡς ἡ ἀμέλικτος φωνὴ
 τοῦ συνειδότος τῷ ἐφάνη.

69

Θέλων νὰ μάθῃ ἀκριβῶς
 σκηνὴν ἀκόμη πλήρη ζόφου,
 προσαγορεύει εὐλαβῶς
 τὸν μαθητὴν τοῦ φιλοσόφου :

70

— Εἰπέ μοι, Πλάτων, θλιβεράς
 ν' ἀκούσω θέλω ἀληθείας.
 Ἐνῷ ἔξεπνεεν, ἀράς,
 εἰπέ, μοι ἔστελλεν ἀγρίας ;

71

— Λόγοι γαλήνης ψυχικῆς
 οἱ ἔσχατοι του ἥσαν λόγοι.
 Κι εἰς φίλους κι εἰς ἔχθρους γλυκύς, κι εἰς τοὺς αἰῶνας θὰ πετάξῃ
 ἐπίσης ἅπαντας ηὐλόγει.

72

Εἰχ' εἰς τὰ βάθη τοῦ νοός
 ζωῆς μελλούστης προαισθήσεις.
 Ἡτο ἀνέφελος ἡώς
 δ θάνατός του, ὅχι δύσις.

73

Ἐδίδασκ² ἔτι ἀπαθής,
 ἐνῷ τὴν κύλικα ἐκράτει,
 καὶ στοχασμὸς ἥτο βαθὺς
 καὶ ἡ πνοή του ἡ ἔσχάτη.

74

Πῶς συνεχώρει ἐκ ψυχῆς
 τοὺς ύβριστὰς ἀν ἡκροᾶσσο,
 διὰ τοὺς στίχους τοὺς τραχεῖς
 σὺ σεαυτὸν θὰ κατηρᾶσσο.

75

Διότι εἶναι ἀγαθή,
 Ἀριστοφάνη, ἡ ψυχή σου,
 καὶ μὲ δακρύων θὰ πλυθῇ
 χοάς ἀφθόνους ἡ κηλίς σου.

77

Ἄλλὰ σ' ἀφήνω. Ἱερὸν
 νὰ ἑκπληρώσω χρέος πρέπει,
 ἀπὸ τὰς τύχας τῶν καιρῶν
 τ' ἀθάνατά του σώζων ἔπη.

78

Θὰ τὰ συλλέξω, ποιητά,
 μετ' εὐλαβοῦς ἔγώ καλάμου,
 Κι εἰς τοὺς αἰῶνας θὰ πετάξῃ
 μὲ τ' ὄνομά του τ' ὄνομά μου.

79

Ὦς γλύπτης ὄνομα θνητοῦ
 εἰς θεοῦ ἄγαλμα χαράττων,
 ἐπὶ τὰ θεῖα ἔργα αὐτοῦ
 τρέμων κι ἔγώ θὰ γράφω «Πλάτων».

80

Ο τοῦ Σωκράτους προσφιλής
 ὑπὸ λυγμῶν πικρῶν ἔπνιγη.
 Κι ἔκει νὰ κλαύσῃ συσταλεῖς
 μετὰ τοῦ πλήθους ἀνεμίγη.

81

Σκοτία ἥδη ζοφερὰ
περικαλύπτει τὰς Ἀθήνας.
Καὶ εἰς τοὺς οἰκους τὰ πυρά
ἀμυδρὰς ρίπτουσιν ἀκτῖνας.

82

Τὸ πλῆθος φεύγει τὸ πολὺ^ν
διατριβάς ζητοῦν ἐτέρας,
καὶ φεῦγον ἔτι, ὁμιλεῖ
διὰ τὸ νέον τῆς ἡμέρας.

85

Πέπλον ἐπίσημον σιγῆς
ἀπανταχοῦ ἢ νῦξ ἔκτείνει.
Δὲν ρίπτει φῶς ἐπὶ τῆς γῆς
κρυμμεν' εἰς νέφη ἢ σελήνη.

86

Ἄλλ' ἐνῷ ἀπασσα κοινῇ
ἢ ἡχηρὰ κοιμᾶται πόλις,
τίς ἡ σκιὰ ἡ σκοτεινή,
ἥτις ἔκει δρᾶται μόλις;

83

Καὶ ὅμως μόνος του μακρὰν
δ ποιητής ἔκει βαδίζει
καὶ ἀκουσίως τὴν πικρὰν
ἀκόμη χλεύην ψιθυρίζει :

84

«Ακάνθας φαίνεται κακὸς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσσεις
κι ἔχουσι λίαν τραγικάς
αἱ κωμῳδίαι σου τὰς λύσεις ».

Z'

87

Εἶναι ἀνήρ γονυπετῶν
ἐμπρὸς εἰς μάρμαρον ὄρατον
κι ἔκει ἐπάνω ἀναρτῶν
θάλλοντα στέφανον ἀνθέων.

88

Φθόγγους ἀτάκτους ἐκφωνεῖ,
πάντοτε λήγοντας εἰς θρήνους
καὶ εἰς τὸ πνεῦμ' ἀνακινεῖ
συλλογισμούς πολυωδύνους.

89

‘Η Φοίβη πρὸς στιγμὴν χρυσῆ
ἐν μέσῳ λάμπει τῶν συννέφων. . .
‘Αριστοφάνη, εἰσαι σύ,
τὸ τοῦ Σωκράτους μνῆμα στέφων.

“Ἐργα”

‘Αλέξανδρος Βυζάντιος

17. ΔΗΛΟΣ

“Ἐνα ταξίδι μὲ μιὰ φανταστικὴ μηχανή, ποὺ δὲ διασχίζει μόνο τὴ θάλασσα, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰῶνας, εἶναι τὸ ταξίδι τῆς Δήλου. Ἀποβι-
βάζεται κανεὶς ἀπὸ τὸ πλοϊο σ' ἀκρογιάλια τοῦ νησιοῦ καὶ νομίζει,
πῶς βρίσκεται αἰῶνας πίσω.

Μόλις πατήσῃ ό ταξιδιώτης τὸ πόδι του στὴν ξηρά, πληροφορεῖται ότι πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες εἶχαν ἔκει γεννητούρια.

— Βλέπετε ἔκει ἐπάνω μιὰ μικρὴ λίμνη, ποὺ γυαλίζει μέσα στὰ καλάμια; Πληροφορεῖ τοὺς νεοφερμένους ταξιδιῶτες ό ξεναγός τους καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας. Λοιπόν, ἔκει κοντά, κάτω ἀπὸ μιὰ φοινικὰ γέννησε ἡ καημένη ἡ Λητώ.

Τόσο ήταν βέβαιο, ότι τὸ πρᾶγμα εἶχε γίνει μόλις τώρα, ὥστε πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ταξιδιῶτες νόμισαν, πώς ἄκουσαν καὶ τὶς φωνοῦλες τοῦ μωροῦ.

Τὸ μυστήριον αὐτὸν τῆς Δήλου, ὅπου γίνεται κανεὶς σύγχρονος δλῶν τῶν αἰώνων, ποὺ πέρασαν ἐπάνω της, διείλεται ἀποκλειστικὰ στὴν παρουσίᾳ δλῶν ἑκείνων τῶν πραγμάτων, ποὺ ἤρθαν σ' ἀμεση ἐπαφὴ πρὸς τὴν ἴδιαίτερη ζωὴν τῶν ἀρχαίων ἀνθρώπων.

Βέβαια, τὰ μάρμαρα τῶν ναῶν, τῶν κιόνων, τῶν ἀγαλμάτων, τῶν στοῶν, ὁ ἀπέραντος λευκὸς σωρὸς τῶν ἐρειπίων, ποὺ ἀπλώνεται ἐμπρὸς στὸν σημερινὸν ἀνθρωπὸν, δλ' αὐτὰ μᾶς μιλοῦν γιὰ μιὰ πολὺ μακρινὴ ἐποχὴ. Ἀλλὰ τὸ σπίτι, ὅπου ἔζησαν οἱ ἀνθρωποί, τὰ δρομαλάκια, ὅπου περπάτησαν, τὰ μαγαζιά, ὅπου ἔκαμαν τὰ ψώνια τους, αὐτὰ εἶναι κοντά, πολὺ κοντά μας.

Μόλις ἀποβιβαστῇ κανεὶς στὴν ξηρά, βρίσκεται ἀμέσως ἐμπρὸς στὶς ἀποθῆκες τοῦ λιμένος, ὅπου ἀποβιβάζονται τὰ πλούσια ἐμπορεύματα, ποὺ ἔφταναν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Νὰ ἀκόμη ἀνάμεσα στοὺς τοίχους μιὰ ἀποθήκη κι ἔνας μαρμαρινὸς λουτήρας. Δὲν εἶναι λουτήρας ὅμως, εἶναι ἔνα εἶδος παναρχαίου κανταριοῦ. Μόνον οἱ ἀρχαῖοι χαμάληδες λείπουν, γιὰ νὰ πάρῃ ό τόπος δλη τὴ δαιμονισμένη κίνησι τοῦ ἐμπορικοῦ λιμανιοῦ.

Ἐπάνω στὸ λόφο ἀπλώνεται ἡ πόλι. Εἶναι κι αὐτὴ χτεσινή. Νομίζεις ότι ἔνας σεισμὸς χτεσινὸς τὴ γκρέμισε. Πέρπατεῖ κανεὶς στὰ δρομαλάκια της, μπαίνει στὰ σπίτια της, τριγυρίζει στὰ δωμάτιά τους, πατεῖ ὠραῖα μωσαϊκὰ τῆς κεντρικῆς αὐλῆς τους.

Αὐτὸν τὸ σπίτι θὰ ήταν βέβαια κάποιου ἀρχαίου πλουσίου ἐφοπλιστοῦ. "Εχει τὰ σήματά του χαραγμένα στὸ ψηφιδωτὸ τῆς εἰσόδου: μιὰν ἄγκυρα κι ἔνα Τρίτωνα.

Σταθήκαμε καὶ καμαρώναμε τὸ ἀρχοντόσπιτο.

— Κρίμα νὰ μὴν εἶναι ό ἵδιος ό οἰκοδεσπότης ἐδῶ νὰ μᾶς περιποι-

ηθῇ ! εἶπε ὁ ὀδηγός μας. «Ἐνα γλυκὸ κι ἔνα ποτήρι νερὸ θᾶξιζε ὃ, τι πῆς αὐτὴ τὴν ὥρα.

«Ἐνας μικρός, πού μᾶς εἶχε ἀκολουθήσει, πουλῶντας λουκούμια συριανά καὶ κρύο νερό, ἔτρεξε τότε νὰ μᾶς περιποιηθῇ, σὰ νὰ εἴχε καταλάβει τὴν ἐπιθυμίαν μας καὶ σὰ νάθελε νὰ ἴκανοποιήσῃ τὸν οἰκοδεσπότη.

— Λουκούμια καὶ νερό, κύριοι ! . . .

Τὰ δεχτήκαμε μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐχαρίστησι. Κάποιος τότε γύρισε πρὸς τὸ μικρὸ καὶ τοῦ εἶπε :

— Δὲ μοῦ λέσ, παιδί μου, ἀρχαῖος εἶσαι καὶ σύ ;

‘Ο μικρὸς δὲν κατάλαβε.

— Μάλιστα, κύριε, εἶπε. . .

Καὶ σὰν παιδὶ τοῦ πέμπτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, ὅπως τὸ εἶχαμε φανταστῇ, μοίραζε ὀλόγυρα λουκούμια καὶ νερό. Πιστεύαμε ὅτι τὴν περιποίησι μᾶς τὴν ἔκανε ὁ φιλόξενος οἰκοδεσπότης. Τότε ἔνας ξένος, ποὺ ἦταν μαζί μας στὴν ἐκδρομή, ἔβγαλε τὸ σημειωματάριό του καὶ σημείωσε :

«Στὰ σπίτια τῆς ἀρχαίας Δήλου προσφέρονται στοὺς ἐπισκέπτας ὡραῖα συριανὰ λουκούμια καὶ δροσερὸ νερό. . . »

— Ἀπὸ ποῦ πᾶνε στὸ ἐπάνω πάτωμα, παιδί μου ; Ρωτήσαμε τότε τὸν μικρό.

— ‘Ορίστε ἡ σκάλα, κύριε ! μᾶς ἀπαντᾷ ὁ μικρός. Δὲν τὴ βλέπετε ;

‘Εμπρὸς ἦταν πραγματικὰ ἡ σκάλα, ποὺ ἔφερνε στὸ ἐπάνω πάτωμα. Ἄλλὰ τί εἶναι αὐτὰ τὰ παιδιακότικα ὄρνιθοσκαλίσματα, ποὺ βρίσκονται χωραγμένα στὸ σοβᾶ τοῦ τοίχου ; Δὲν ἀργεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ κανείς. Τὰ παιδιά τοῦ 450 π.Χ. εἶχαν τὴ κακὴ συνήθεια, ὅπως καὶ τὰ σημερινὰ παιδιά, νὰ γράφουν ἀνοησίες ἐπάνω στοὺς τοίχους. ‘Ο μικρὸς ‘Ερμίας, λοιπόν, ἔπαιζε τὰ κότσια μὲ τὸ μικρούλη Δημήτριον — παιδιά πλουσίων πατέρων — καὶ ὁ ‘Ερμίας ἔκλεβε τὸν ἄλλο, χωρὶς νὰ παίρνῃ εἴδησι. Κάποιος ἄλλος μικρὸς τότε, ποὺ εἶχε μυριστῇ τὴν ἀπάτη, ἔπιασε κι ἔγραψε ἐπάνω στὸν τοῖχο μὲ τὸ παιδικὸ ὑφος, μὲ ταυτολογίες καὶ ἐπαναλήψεις :

«Δημήτριος τυφλός, οὐδὲ βλέπει οὐδέν, παιζὼν ἀστραγάλους.

‘Εκλεψεν αὐτῷ ‘Ερμίας ἀστραγάλους ». Δηλαδή :

«Ο Δημήτριος εἶναι στραβός καὶ δὲ βλέπει τίποτε, ὅταν παίζῃ κότσια. ‘Ο ‘Ερμίας τοῦ ἔκλεψε κάμποσα κότσια ».

—'Εσύ τάγραψες, παιδί μου, αύτά ; είπα στὸ παιδάκι μὲ τὰ συριανὰ λουκούμια.

‘Ο μικρούλης τὰ χρειάστηκε.

—“Οχι, μπάρμπα ! φώναξε. Δὲν τάγραψα ἔγω.

Καὶ ὅμως δὲν ἦταν καθόλου ἀπίθανο νὰ τὰ εἶχε γράψει αὐτό.

Στὴ Δῆλο γίνεται κανεὶς σύγχρονος ὅλων τῶν αἰώνων.

«Ημερολόγιον ‘Οδοιπορικοῦ Συνδέσμου »

Παῦλος Νιρβάνας

18. ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ

—'Αρχόντισσα Ροδίτισσα, πᾶς μπῆκες ;

Γυναίκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
ἔδωθε.

— “Εχω ἔνα ἀνίψι, τὸν Εὔκλέα,
τρία ἀδέρφια, γυιό, πατέρα Ὄλυμπιονίκες.

νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει, ‘Ελλανοδίκες,
καὶ γὼ νὰ καμαρώσω μέσ’ στὰ ὠραῖα
κορμιά, ποὺ γιὰ τὸ ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
παλεύουν, θαυμαστές ψυχές ἀντρίκιες.

Μὲ τὶς ἄλλες γυναίκες δὲν είμαι ὅμοια·
στὸν αἰῶνα τὸ σόῃ μου θὰ φαντάζῃ
μὲ τῆς ἀντρειᾶς τὰ ἀμάραντα προνόμια.

Μὲ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου
ύμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου.

«Ἐργα »

Λορέντζος Μαζίλης

19. ΔΕΛΦΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἐσένα, τὸν κιθαριστὴ τὸν κοσμοξακουσμένο
θὰ ψάλω τοῦ τρανοῦ Διός, Ἐσένα τὸ βλαστάρι,
τὰ λόγια Σου τ’ ἀθάνατα θὰ τραγουδήσω ἐκεῖνα,
ποὺ φανερώνεις, ὃ Θεέ, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅλους

κοντά στὸ χιονοστέφανο τὸ βράχο ! Θὰ κηρύξω τὸν μαντικὸ τὸν τρίποδα, ποὺ ὥρμησες καὶ πῆρες, τὸν τρίποδα, ποὺ δὲ δράκοντας δὲ ἐπίβουλος κρατοῦσε σφυρίζοντας, ἀλύπητος· καὶ πῶς μὲ τὸ δοξάρι τοῦ τρύπησες τὸ παρδαλό, τὸ στριφογυρισμένο κορμί ! Καὶ πῶς ἐκράτησες παράλυτο μπροστά Σου, μ' ὅλη του τὴν παλληκαριά, τὸν ἄπιστο Γαλάτη* ! Τοῦ βροντεροῦ Διὸς 'Εσεῖς πανώριες θυγατέρες*, ποὺ δρίζετε πυκνόδεντρο τὸν 'Ελικῶνα, ἐλᾶτε, καὶ μὲ τραγούδια καὶ χορούς ύμνείτε, διαλαλεῖτε τ' ἀδέρφι σας τὸ θεϊκό, τὸ χρυσομάλλη Φοῖβο.

'Απάνου κεῖ στοῦ Παρνασσοῦ τοὺς δίκορφους τοὺς θρόνους, στὰ κρουσταλλένια τὰ νερὰ τῆς Κασταλίας προβάλλει ἀνάμεσα στὰ Δελφικὰ τὰ πανηγύρια 'Αφέντης τοῦ φημισμένου αὐτοῦ βουνοῦ, τοῦ μαντικοῦ τοῦ βράχου. Καὶ χαίρε, ὡς πολυδόξαστη μεγάλη χώρα, 'Αθήνα, τῆς πολεμόχαρης θεᾶς λάτρισσα, ριζωμένη σὲ γῆν ἀπάνου ἀσάλευτη γι' αὐτή σου τὴν λατρεία !

'Ο 'Ηφαιστος καὶ ἀραβικὸ θυμίαμα σκορπίζει ψηλά - ψηλά ὡς τὸν "Ολυμπο μαζὶ μὲ τῇ φωτιά Του. Χίλια λαλήμαστα κι δ αὐλός δ λυγερὸς* κυλάει, ύμνους κι ἡ γλυκερόφωνη χρυσῆ κιθάρα ἀπλώνει. Τῶν 'Αθηναίων δ λαός, Θεέ, σὲ προσκυνάει.

«Σχολικὴ 'Ανθολογία»

Κωστής Παλαμᾶς

20. ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΗΡΩΙΣΜΟΙ ΕΙΣ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ

'Ο τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον διεξάγονται σήμερον οἱ πόλεμοι, δὲν βοηθεῖ νὰ λάβωμεν πλήρη ἵδεαν τῶν καταστροφῶν, αἵτινες κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἀνέμενον τοὺς κατοίκους τοῦ ἡττηθέντος κράτους, ἀμα δὲ ἔχθρὸς εἰσήρχετο εἰς τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας κατελάμβανεν. 'Ο φόνος, δὲ ἔξανδραποδισμὸς* καὶ ἡ ἀτίμωσις ἡσαν ἡ διαβολικὴ τριάς, ἡ ὁποία μὲ τοὺς πολιορκητικοὺς κριοὺς ἐκλόνιζε καὶ συνέτριβε τὰς πόλεις. 'Η θέσις τῶν γυναικῶν ἦτο τότε λίαν ὀδυνηρά. Καὶ διὰ νὰ σχηματίσωμεν ἀμυνδρὰν* ἵδεαν πόλεως παραδοθείστης ὡς

λείας εις τὸν νικητὴν αὐτῆς, ἃς ἀτενίσωμεν τὴν ζωντανὴν εἰκόνα, ποὺ ἐζωγράφισεν Ἰωάννης δὲ Ἀναγνώστης, περιγράφων τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν IE' αἰῶνα.

 Πανταχοῦ, διηγεῖται δὲ χρονογράφος, ἡκούοντο οἱ μωγαὶ* καὶ ἕρρεον δάκρυα. Τὰ νήπια, ὅσα ἔφέροντο εἰς τὴν μητρικὴν ἀγκάλην, ἐκλαυθμύριζον ἔλεινά, ζητοῦντα τὰς μητέρας, ποὺ ἔτρεχον θρηνοῦσαι καὶ δεικνύουσαι αἱμοσταγεῖς ἀπὸ τὸν κοπετὸν* παρειάς. Κύππουσαι αἱ δυστυχεῖς μητέρες ἀνὰ μέσον τῶν συντριμμάτων ἥρεύνων, ὅπως ἀνακαλύψουν τὰ μικρά των. Οἱ ἀνδρες, βλέποντες τὰς γυναικάς των νὰ ἔχουν περιέλθει εἰς τὴν ἔξουσίαν ἄλλων, ὡδύροντο καὶ αὐτοί, ἐνῷ ἄλλα πλήθη γυναικῶν ἔθεῶντο, περιερχόμενα τὰς σκηνάς, ὅπου ἥρωτων πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα μὲ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια, διὰ νὰ εὔρουν καὶ πάλιν τοὺς συζύγους των. Τὸν μεγαλύτερον ὅμως θόρυβον τὸν ἐπροξένουν τὰ παιδιά ὅλων τῶν ἡλικιῶν, ποὺ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ὑποφέρουν τὴν στέρησιν τῶν γονέων των.

Ἡ φρικιαστικὴ μοῖρα, ἡ ὅποια ἀνέμενε τὰς γυναικάς τῶν βυζαντινῶν πόλεων, ἔκαμεν αὐτὰς νὰ ἐγκαταλείπουσι τὰς οἰκιακάς των ἀσχολίας καὶ εἰς ἡμέρας κοινῶν κινδύνων νὰ ἀναλαμβάνουν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀνδρῶν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν τειχῶν.

Αἱ γυναικες τῆς Θεσσαλονίκης, κατὰ τὴν μοιραίαν ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν της, ἔδειξαν ἀνδρείαν ὄντως ἐπικήν*. Διότι καὶ γυναικες ἔξι αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐπιφανῶν συμμετεῖχον τοῦ πολέμου ἀνδρικῶς, κομίζουσαι μὲ ὅλην των τὴν ψυχὴν ἐπὶ τῶν τειχῶν λίθους καὶ δοχεῖα πλήρη ζέοντος * Ὅδατος, ὅπως ἐκσφενδονίζωνται κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων ἐφόδους ἔχθρῶν. Πολλαὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτάς, λησμονήσασάι δτὶ ἡσαν γυναικες, ἐπεδείκνυον ἐντελῶς ἀνδρικὸν θάρρος, ἴσταμεναι παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἀνδρῶν καὶ προτρέπουσαι αὐτοὺς νὰ ἀγωνίζωνται κατὰ τῶν ἔχθρῶν μὲ ἀντόχην καὶ γενναιότητα.

 Δὲν φαίνεται δὲ νὰ περιορίζεται τὸ γυναικεῖον ἐνδιαφέρον, κατὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτούς, μόνον εἰς πολεμικάς ἀσχολίας. Ἡ φιλαληθία δὲν τὰς ἀπησχόλει καὶ τότε ὀλιγώτερον.

Βεβαίως, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχον οὕτε οἱ σημερινοὶ. Ἐρυθροὶ Σταυροὶ οὕτε αἱ ὥργανωμέναι ὑπηρεσίαι εἰς τοὺς στρατούς. Ἄλλ' ὡς ἄγγελοι παρηγορίας, ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς μακρινοὺς ἐκείνους αἰῶνας, δὲν ἔπαινον νὰ κύππουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν τραυ-

ματιῶν, νὰ παρέχουν εἰς αὐτοὺς τὰς πρώτας βοηθείας καὶ νὰ τοὺς ἀνακουφίζουν ἀπὸ τὰς ἀλγηδόνας* τῶν ὁδυνηρῶν πληγῶν, ποὺ ἥνοιγον εἰς τὸ σῶμά των τὰ ὄγκιστρωτά βέλη καὶ αἱ βαρεῖαι λόγχαι.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὰ 1422, γυναῖκες τῆς πρωτευούστης, κατὰ τὴν ἀφήγησιν Ἰωάννου τοῦ Κανανοῦ*, ὅσαι δὲν μετέφερον πέτρας εἰς τὸ τείχος, ἐκρατούσαν « ὡὰ καὶ στουππία* » καὶ τοὺς λαβωμένους ἴατρευον ». Ἀλλαὶ, φορτωμέναι μεγάλα δοχεῖα πλήρη ἀπὸ νερὸν ἢ ἀπὸ κρασί, ἔσπευδον πρὸς τὰ μέρη, ὅπου ἐμαίνετο ἡ συμπλοκή, καὶ ἐκεῖ, ὑπὸ χάλαζαν βελῶν, λίθων καὶ ἀκοντίων, μέσα εἰς τὰ δαιμονιώδη κρημνίσματα, τὰ ὄποια ὑφίσταντο τὰ ρηγνύμενα* τείχη, ἔδιδον νὰ δροσισθοῦν καὶ νὰ τονώσουν τὰς δυνάμεις των οἱ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ἔξηντλημένοι ὑπερασπισταί, διὰ νὰ τρέξουν πάλιν καὶ νὰ τοξεύσουν κατὰ τῶν ἔχθρῶν βέλη περιτυλιγμένα διὰ στουππίων ἀλειμμένων μὲ τὸ ὑγρὸν πῦρ.

Τὰ ἐπὶ τῶν τειχῶν τρεχάματα αὔτὰ τῶν γυναικῶν μιᾶς πόλεως ὑφισταμένης ἐπίθεσιν δὲν ἦσαν ἀκίνδυνα, παρατηρεῖ δὲ ὁ χρονογράφος, ὅτι κατὰ τὴν πολιορκίαν αὔτην μερικαὶ γυναῖκες ἐκ τῶν εὐρισκομένων ἐκεῖ ἐπάνω « ἐλαβώθησαν μὲ σαγίττας ». Ὁ κίνδυνος ὅμως, δὲ ὄποιος δὲν ἤπειλει μόνον αὐτάς, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ παιδιά των, τοὺς ἔδιδε πάντοτε θάρρος, ὡς φαίνεται, μεγαλύτερον ἐκείνου, ποὺ ἐνέπνεε κάποτε τοὺς συζύγους των. Διὰ τοῦτο ἀναδεικνυόμεναι ἡρωίδες μυθικῶν χρόνων, ἐνεκα τοῦ μητρικοῦ των φίλτρου, ἐσήκωναν τὰ φορέματά των καὶ ἀνερριχῶντο* μέχρι τῶν ἐπισφαλεστέρων μερῶν τῶν προμαχώνων κατὰ « τοὺς γνησίους αὔτῶν ὀδελφοὺς καὶ τέκνα καὶ τοὺς ὄμοιζύγους κατεμπόδιζον μὴ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ τείχους τοῦ κάστρου ».

‘Ο ρόλος δὲ ἡρωικὸς τῶν γυναικῶν εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς πόλεις τὰς ὑφισταμένας ἐφόδους μαρτυρεῖται παρὰ τῶν ἱστορικῶν. ‘Υπάρχει μάλιστα καὶ εὐσεβής θρῦλος διασωθεὶς μέχρις ἡμῶν παρὰ τῶν χρονογράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σύμφωνα πρὸς τὸν ὄποιον, κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμὴν τῆς τουρκικῆς ἐφόδου ἐναντίον τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ἀγαρηνοὶ εἶδον μετὰ θάμβους νὰ περιπατῇ ἐπὶ τῶν προμαχώνων μία γυναῖκα, στολισμένη μὲ φορέματα ἰόχροα*, ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς ὄποιας ἐσκοτίσθησαν οἱ ἐπιτιθέμενοι, κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Εἰς ὅλην ἐποχὴν

προγενεστέραν, ὅταν οἱ Ἀθαροὶ ἐπολιόρκουν τὴν Πόλιν, ἡ ἴοχρωμος ὁπτασία ἐφάνη καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν τειχῶν καὶ, ὅταν ὁ ἔχθρὸς ἐξηφανίσθη ἀπὸ τὸν δρίζοντα δεκατισθεῖς*, ἐτονίσθη ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τῆς ὁ θριαμβευτικὸς ψαλμός :

Τῇ ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια !

Μήπως κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἐνάτου αἰῶνος δὲν συνετρίβησαν τὰ πλοιαὶ τῶν Ρώσων, ποὺ εἶχον φράξει τὸν Βόσπορον, χάρις εἰς τὴν τρικυμίαν τὴν ἐγερθεῖσαν μόλις ἡ καλύπτρα της ἐβυθίσθη εἰς τὸ γαληνιαῖον παράλιον ;

Οὕτως ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὀγωνιζομένων γυναικῶν εὐρίσκετο, κατὰ τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ, ἡ Παναγία, ὑπὸ τὴν σκέπτην τῆς ὅποις εἶχε ταχθῆ ἡ Θεοφύλακτος*, καὶ ἀπὸ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μοναστήρια τῆς ὅποιας ἀνήρχοντο ὕμνοι λατρείας, χαιρετίζοντες τὴν βλαστήσασαν τὸ ρόδον τὸ ἀμάραντον, τὴν τέξασαν τὸ μῆλον τὸ εὔοσμον.

«Ἡ Βασίλισσα καὶ αἱ Βυζαντιναὶ ἀρχόντισσαι», 1920 σ. 117 - 121.

Πλάτων Ροδοκανάκης

21. Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

‘Ακόμη καὶ σήμερον, ὅταν εἰσερχόμεθα εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, μένομεν ἔκθαμψοι. Τί θὰ ἡσθανόμεθα, ἀν εἰσηρχόμεθα κατὰ τὴν ὄραν τῆς λειτουργίας κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχήν... ‘Ἡ μουσικὴ ἥτο ἀνάλογος πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς της. Ἐκείνη ἡ μουσική, μὲ τὴν ὅποιαν οἱ Βυζαντινοὶ ὕμνουν τὸν Θεόν κατόπιν ἀπὸ μεγάλας νίκας ἡ τὸν παρεκάλουν εἰς τὰς δυσκόλους στιγμάς, ἥτο ἀπλῆ, χωρὶς τὴν σημερινὴν τετραφωνίαν. Ἡτο ὅμως τόσον μεγαλοπρεπής, τόσον σοβαρὰ καὶ κατανυκτική*, ὡστε ἔφερε συγκίνησιν εἰς τὰς καρδίας ὅλων.

Διὰ τὴν κτίσιν τῆς Ἁγίας Σοφίας ὑπάρχουν πολλαὶ παραδόσεις. Μία ἔξ αὐτῶν είναι καὶ ἡ ἔξης :

‘Ο Ἰουστινιανὸς μίαν ἡμέραν, πολὺ λυπημένος, ἔστεκεν εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ καὶ παρηκολούθει τοὺς κτίστας, οἱ ὅποιοι εἰργάζοντο. Πέντε χιλιάδες ἔκτιζον εἰς τὴν μίαν πλευρὰν καὶ πέντε χιλιάδες εἰς τὴν ἄλλην. ‘Ἡ οἰκοδομὴ εἶχεν ὑψωθῆ ἀρκετά ! Πῶς νὰ εἴπῃ εἰς ὅλους ἔκείνους, ὅτι θὰ σταματήσῃ ἡ ἐργασία, διότι δὲν εἶχε χρήματα νὰ τοὺς πληρώσῃ ;

"Ηδη είς πολλούς ἔχρεωστει τὰ ἡμερομίσθια. Καὶ σμως μὲ πόσον
ζῆλον εἶχεν ἀρχίσει τὸ ἔργον! Μετὰ τὸν ἀγιασμὸν εἶχε τοποθετήσει
ὁ ἕδιος τὸν θεμέλιον λίθον, ἐπῆρεν ὁ ἕδιος ἀσβέστην μὲ τὰ βασιλικὰ
του χέρια καὶ πρῶτος αὐτὸς ἤρχισε νὰ κτίζῃ.

Τώρα, μὲ σκυμμένη τὴν κεφαλήν ἐσκέπτετο καὶ δὲν παρετήρησεν,
ὅτι κάποιος τὸν ἔκοιταζε προσεκτικά . . . 'Ωμοίαζε μὲ ἄρχοντα, διότι
ἡτο πλουσιώτατα ἐνδεδυμένος.

‘Ο δύνωστος τὸν ἐπλησίασε.

- Δέσποτα Βασιλεῦ, τὸν ἐρωτᾶ, διατί εἶσαι τόσον λυπημένος ;
‘Ο Ἰουστινιανὸς εἶπε τὸν λόγον, διὰ τὸν ὅποιον ἔστενοχωρεῖτο.
  - Μὴ στενοχωρῆσαι, Δέσποτα ἀπαντᾶ ὁ ἄρχων. Στεῖλε τοὺς πιστούς σου ἀνθρώπους εἰς τὴν Χρυσῆν Πύλην, ὅπου μένω, στεῖλε καὶ ζῶα. Θὰ σοῦ δανείσω ὅσα χρήματα χρείάζεσαι.

"Ἐτσι καὶ ἔγινεν.

"Οταν ἔφθασαν οἱ ἀπεσταλμένοι εἰς τὴν Χρυσῆν Πύλην, εἶδον ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν ἐνὸς ὥραίου παλατίου τὸν ἕδιον ἐκεῖνον ἄρχοντα νὰ τοὺς περιμένῃ. Μόνος ἐβοήθησε νὰ φορτώσουν τὰ ζῆα μὲ βαρεῖς σάκκους. Ἡσαν δὲ οἱ γεμᾶτοι μὲ χρυσᾶ νομίσματα.

"Εστειλεν ἀμέσως δ ὸΙουστινιανὸς νὰ εύχαριστήσῃ τὸν γενναῖον δωρητήν, νὰ τὸν προσκαλέσῃ νὰ ἔλθῃ, νὰ γνωρισθοῦν περισσότερον,

"Εκπληκτοί ὅμως διεπίστωσαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅτι οὕτε παλάτι ὑπῆρχε πλέον εἰς ἐκείνην τὴν θέσιν οὔτε ἄνθρωπος !

⁷ Ήτο ἄγγελος, τὸν ὅποιον δὲ Θεὸς εἶχε στείλει. . .

"Οταν ἐτελείωσεν ἡ οἰκοδομή, τὴν ἑκαλλώπισεν* ἐσωτερικῶς ὁ Ἰουστινιανὸς πλουσιώτατα. Τὸν ἄμβωνα τὸν ἐστόλισε μὲ χρυσὸν καὶ μὲ πολυτίμους λίθους. Πλησίον τοῦ ἄμβωνος ἔφερε καὶ ἐστησε τὸ ἴδιον τὸ στόμιον τοῦ φρέατος, ἐπάνω εἰς τὸ δόποιον ὁ Χριστὸς ἐκάθισεν, ὅταν ἐδίδαξε τὴν Σαμαρείτιδα.

Γῦρο δὲ ἀπὸ τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν ἔχάραξε τὴν ἔξης ἐπιγραφήν :

«Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν, Χριστὲ, οἱ δοῦλοι σου
Ιουστινιανὸς καὶ Θεοδώρα. Δέξου τα. Σύ. δ' ἡμᾶς σταυρωθείς».

« 'Η Αστυμένια Στέγη », 1922, σ. 14 - 17.

Αστιγόνη Παπαδοπούλου

22. ΘΟΥΡΙΟΣ ΥΜΝΟΣ

“Ως πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
 μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά ;
 Σπηλιές νὰ κατοικῶμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
 νὰ φεύγωμ’ ἀπὸ τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά ;
 Νὰ χάνωμεν ἀδέλφια, πατρίδα καὶ γονεῖς,
 τοὺς φίλους, τὰ παιδιά μας κι ὅλους τοὺς συγγενεῖς ;
 Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
 παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβιά καὶ φυλακή.
 Τί σ’ ὡφελεῖ κι ἀν ζήσης καὶ εἰσαι στὴ σκλαβιά ;
 Στοχάσου πώς σὲ ψήνουν καθ’ ὥραν στὴ φωτιά !
 ’Ελατε μ’ ἔνα ζῆλον σὲ τοῦτον τὸν καιρό,
 νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκον ἐπάνω στὸν Σταυρόν.
 Σᾶς κράζει ἡ πατρίδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ,
 ζητᾶ τὴν συνδρομή σας μὲ μητρική φωνή.

Απόσπασμα

Ρήγας Φεραίος

23. ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

’Απ’ ἔξω μαυροφόρ’ ἀπελπισιά,
 πικρῆς σκλαβιᾶς χειροπιαστὸ σκοτάδι,
 καὶ μέσα στὴ θολόχτιστη ἐκκλησιά
 (στὴν ἐκκλησιά, ποὺ παίρνει κάθε βράδυ
 τὴν ὄψι τοῦ σχολειοῦ),
 τὸ φοιτισμένο φῶς τοῦ καντηλιοῦ
 τρεμάμενο τὰ δύνειρατα ἀναδεύει
 καὶ γῦρο τὰ σκλαβόπουλα μαζεύει.
 ’Εκεī καταδιωγμένη κατοικεῖ
 τοῦ σκλάβου ἡ ἀλυσόδετη πατρίδα.
 Βραχὺ δ παπᾶς δ δάσκαλος ἐκεī
 θεριεύει τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα
 μὲ λόγια μαγικά·
 ἐκεī ἡ ψυχὴ πικρότερο ἀγροικῆ
 τὸν πόνο τῆς σκλαβιᾶς της, ἐκεī βλέπει
 τί ἔχασε, τί ἔχει, τί τῆς πρέπει.

Κι ἀπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ψηλά,
ποὺ ἔβούθανε τὰ στόματα τῶν πλάνων
καὶ ρίχνει καὶ συντρίβει καὶ κυλᾶ
στὴν ἄβυσσο τοὺς θρόνους τῶν τυράννων,
κι ἀπὸ τῆς σιγαλιά,
ποὺ δένει στὸ λαιμὸ πνιγμοῦ θηλειά,
κι ἀπ' τῶν προγόνων τάφθαρτα βιβλία,
ποὺ δείχνουν τὰ πανάρχαια μεγαλεῖα,

ἴνας ψαλμὸς ἀκούγεται βαθὺς
σὲ μελῳδίες ἐνὸς κόσμου ἄλλου
κι ἀνατριχιάζει ἀκούοντας καθεὶς
προφητικὰ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου
μὲ μιὰ φωνὴ βαριά :
« Μὴ σκιάζεστε στὰ σκότη. Ἡ λευτεριά,
σὰν τῆς αὔγης τὸ φεγγοθόλο ἀστέρι,
τῆς νύχτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρῃ ». Ιωάννης Πολέμης

«Αλέξαστρα»

24. ΚΛΕΦΤΙΚΟ

Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα, γλεντᾶνε, τὰ καπημένα.
Κι ἔνα μικρὸ κλεφτόπουλο δὲν παίζει, δὲ χορεύει.
Μὸν τ' ἄρματα συγύραγε καὶ τὸ σπαθὶ τροχάει.
« Τουφέκι μου περήφανο, σπαθὶ μου παινεμένο,
πολλὲς φορὲς μὲ γλύτωσες, βόηθα κι αὐτὴ τὴν ὥρα,
νὰ σ' ἀσημώσω μάλαμα, νὰ σὲ σμαρτώσω ἀσήμι ». Δημοτικὸν

«Εκλογαὶ Ν. Πολίτου»

25. Ο ΟΛΥΜΠΟΣ ΚΙ Ο ΚΙΣΣΑΒΟΣ

‘Ο “Ολυμπος κι δ Κίσσαβος, τὰ δυὸ βουνά, μαλώνουν,
τὸ ποιὸ νὰ ρίξῃ τὴ βροχή, τὸ ποιὸ νὰ ρίξῃ χιόνι.
Κι δ Κίσσαβος ρίχνει βροχή κι δ “Ολυμπος τὸ χιόνι.
Γυρίζει τότ’ δ “Ολυμπος καὶ λέγει τοῦ Κισσάβου :

— Μή μὲ μαλώνης, Κίσσαβε, μπρέ τουρκοπατημένε,
πού σὲ πατάει ἡ Κονιαριὰ κι οἱ Λαρσινοὶ ἀγάδες.
'Εγὼ εἰμ' ὁ γέρο "Ολυμπος, στὸν κόσμο ξακουσμένος·
ἔχω σαράντα δυὸς κορφές κι ἔξηντα δυὸς βρυσοῦλες·
κάθε κορφὴ καὶ φλάμπουρο*, κάθε κλαδὶ καὶ κλέφτης.
Κι ὅταν τὸ παίρνῃ ἡ ἄνοιξι κι ἀνοίγουν τὰ κλαδάκια,
γεμίζουν τὰ βουνά Κλεφτιὰ καὶ τὰ λαγκάδια σκλάβους.
'Έχω καὶ τὸν χρυσὸν δίτο, τὸν χρυσοπλουμισμένο,
πάνω στὴν πέτρα κάθεται καὶ μὲ τὸν ἥλιο λέγει :
— "Ηλιε μ' δὲν κροῦς τ' ἀποταχύ, μὸν κροῦς τὸ μεσημέρι,
νὰ ζεσταθοῦν τὰ νύχια μου, τὰ νυχοπόδαρά μου ;

Συλλογὴ N. Πολέτου

Δημοτικὸν

26. ΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

"Ο πατέρας μου κατήγετο ἀπὸ ἐν χωρίον τῆς Παρνασσίδος.
Εἶχεν ἀποκατασταθῆ εἰς τὴν "Αμφισσαν καὶ ἔκαμνεν ἐκεῖ τὸν πραγματευτήν
μέχρι τοῦ ἔτους 1807. Τότε ἡναγκάσθη ἔξαφνα νὰ φύγῃ διὰ
νυκτὸς καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἰθάκην, διὰ τὸν ἔξης λόγον :

"Ἐνας Τοῦρκος ἀγᾶς ἐκ τῶν προκρίτων τῆς 'Αμφίσσης ἡγόρασε
πολλὰς πραγματείας ἀπὸ τὸν πατέρα μου, τὰς ὅποιας δὲν ἐπλήρωσεν
ἀμέσως, ἡρνήθη δὲ καὶ κατόπιν νὰ πληρώσῃ. 'Ο πατέρας μου
ἐπέμενεν εἰς τὸ δίκαιον του καὶ ἔφερε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸν Τοῦρκον
δικαστήν, τὸν κατῆν. 'Αλλ' ὁ ἀγᾶς, ζητῶν πάντοτε πρόφασιν, ἐθεώρησε
τὴν ὑπόληψίν του προσβληθεῖσαν καὶ τόσον ἔξηγριάθη,
ὡστε ἡπείλησεν, ὅτι θὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα μου καὶ θὰ καύσῃ τὸ
μαγαζί του. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἦθελε πολύ, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπειλήν
του, ὁ πατέρας μου ἀνησυχῶν ὅχι τόσον περὶ τοῦ ἔαυτοῦ του, δύσον
περὶ τῆς μητρός μου, τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ μου καὶ ἐμοῦ, μᾶς ἐπῆρε
μίαν νύκτα τοῦ Νοεμβρίου σκοτεινήν, ἐπῆρε καὶ τὰς πολυτιμοτέρας
πραγματείας του κατέβημεν εἰς τὸ Γαλαξείδιον καὶ ἀπ' ἐκεῖ διὰ
τοῦ πλοίου ἐνὸς κουμπάρου του μετὰ δύο ἡμερῶν ταξίδιον ἐφθάσα-
μεν εἰς τὴν Ἰθάκην.

Τότε ἤμην μόλις ὀκτὼ ἔτῶν, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι πολὺ καλά τὸ
δυσάρεστον ἐκεῖνο ταξίδιον. Εἰς τὴν Ἰθάκην εἴχαμεν πλήρη ἀσφάλειαν

καὶ συγγενεῖς ἔκει ἀπὸ τὴν μητέρα μου, οἱ δόποιοι μᾶς ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἀρχήν, καὶ δλίγον κατ' δλίγον ἔστρωσαν αἱ ἑργασίαι τοῦ πατέρα μου καὶ ἐπῆραν καλὸν δρόμον. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐλάττωσε τὴν διαρκῆ λύπην, ποὺ τὸν κατεῖχεν, ὅτι ἀφῆσε τὴν πατρίδα του, καὶ ἔβραζε μέσα του κρυμμένον τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν Τούρκων, μῖσος πατροπαράδοτον, ποὺ τὸ ἐδυνάμωσεν ἡ τελευταία αὐτῇ περίστασις.

Εἰς τὴν Ἰθάκην δὲ πατέρας μου ἐφρόντισε πῶς νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὸν ἀδελφόν μου Θανάσην καὶ ἐμέ. 'Ο Θανάσης ἦτο τρία ἔτη μικρότερός μου καὶ δὲ πατέρας μου τὸν ἥθελε νὰ γίνη παπᾶς' ἐμένα ἥθελε νὰ μὲ κάμη πραγματευτήν, βοηθὸν εἰς τὴν ἑργασίαν του. Μᾶς ἔστελλεν εἰς ἑνὸς γέροντος διδασκάλου τὸ σπίτι, ὃπου μαζὶ μὲ πέντ' ἔξ αλλα παιδιά ἐμανθάναμεν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, κατήχησιν καὶ ἴστορίαν. 'Ο διδάσκαλος αὐτὸς δὲν ἦτον πολυμαθής καὶ σοφός, εἶχεν δῆμος πολὺ ζῆλον καὶ ἐκτὸς τούτου δὲν περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ μᾶς μάθῃ ξερὰ γράμματα, ἀλλὰ ἐφρόντιζε πῶς νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ δύο μεγάλα αἰσθήματα, ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη κοντόν, σκυφτόν, μὲ τὰ ἄσπρα του γένεια, μὲ τὰ μικρά του μάτια καὶ τὰ μεγάλα γυαλιά εἰς τὴν μύτην, μὲ τὴν φαλακρὰν κεφαλήν του, ποὺ τὴν ἐσκέπαζε διαρκῶς μαῦρος σκοῦφος. Τὸν ἐνθυμοῦμαι, πῶς ἤναπτεν ἡ ὅψις του ἡ γεροντική, πῶς ἐσπιθειολούσαν τὰ μάτια του, ὅταν μᾶς ώμιλοῦσε διὰ τὴν πατρίδα μας τὴν δουλωμένην. Μᾶς διηγεῖτο πῶς ἦτον μεγάλη εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους, πῶς αὐτὴ ἦτον πρώτη εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅταν οἱ ἄλλοι δλοὶ ἤσαν βάρβαροι. Καὶ ἀνεστηλώνετο ἔξαφνα καὶ ἐφαίνετο νεώτερος, ὅταν μᾶς παρίστανε τὸν Λεωνίδαν πολεμοῦντα εἰς τὰς Θερμοπύλας, τὸν Θεμιστοκλέα τρέποντα εἰς φυγὴν τὸν περσικὸν στόλον εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνος, τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον κατακτῶντα τὴν Ἀσίαν. Καὶ ἔχαμήλωνε τὴν κεφαλήν καὶ δάκρυα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ μάτια του, ὅταν ἥρχετο ἔπειτα εἰς τὰ μαύρα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς ἴστορίας : τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου, τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων.

—'Ἐχάθη πλέον ἡ Ἑλλάς, ἔλεγε μὲ ἀναστεναγμόν, κατήντησε ταπεινὴ σκλάβια τῶν Τούρκων αὐτὴ ἡ βασίλισσα τῆς Ἀνατολῆς.

'Αλλ' ἔξαφνα ἀνεσήκωνε τὴν κεφαλήν, ώσταν νὰ ἥκουε μακρινὴν φωνὴν, ἐκάρφωνε τὰ βλέμματα ὑψηλὰ πρὸς τὸν τοῖχον, ώσταν νὰ

διέκρινε μακρινὸν σημεῖον, καὶ μὲ φωνὴν ζωηρὰν καὶ μὲ δψιν φωτι-
σμένην ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν ἐπρόσθετεν :

— „Οχι, όχι ! δὲν είναι μακριά ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας. Ο σπόρος
τοῦ Ρήγα θὰ φυτρώσῃ καὶ σεῖς θὰ θερίσετε τὸν καρπὸν ὅχι μὲ δρέπανα,
ἀλλὰ μὲ σπαθιά. Νὰ εἰπῆτε τὸν θούριόν του τώρα καὶ ἔπειτα νὰ σχο-
λάσετε.

Καὶ ὁ γέρων διδάσκαλος μὲ φωνὴν τρέμουσαν ἀπὸ συγκίνησιν
ἀπήγγελλε τοὺς φλογεροὺς στίχους, καὶ ἡμεῖς ὅλοι μαζὶ τοὺς ἐπανα-
λαμβάναμεν :

„Ως πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά !

Αλλὰ καὶ εἰς τὸ σπίτι ὁ πατέρας μου, ἀν καὶ δὲν ἤξευρεν ιστορίαν,
μᾶς ὠμιλοῦσε ὅμως διὰ σύγχρονα ἡ χθεσινὰ πράγματα, διὰ τοὺς
ἄγῶνας τῶν Σουλιωτῶν, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως
τοῦ 1770, διὰ τὸν ἥρωα Λάμπρον Κατσώνην καὶ τὸν μάρτυρα Ρήγαν
Φεραίον, διὰ τὰς φοβερὰς σκληρότητας τῶν Τούρκων. Μᾶς ἔλεγεν,
ὅτι ἡ κατάστασις αὐτὴ δὲν ἡμπορεῖ νὰ διαρκέσῃ πλέον ἐπὶ πολὺ καὶ
ἴσως εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν τῶν νέων ἥτο γραμμένον νὰ ἐλευθερωθῇ
ἡ Ἑλλάς. Καὶ ἡ μητέρα μου ἀκόμη μᾶς εἶχε μάθει εἰς τὴν προσευχὴν
μας τὸ βράδυ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα νὰ προσθέτωμεν καὶ τὴν παράκλησιν:

— Παναγία μου, νὰ ἐλευθερώσῃς τὴν πατρίδα μας !

Καὶ δὲν ἤξεύρω διατί, ὅταν ἔλεγα τὰ λόγια αὐτὰ ἐμπρὸς
εἰς τὰς εἰκόνας, ἡσθανόμην κάτι εἰς ὅλον μου τὸ σῶμα, ὡσδάν νὰ μ'
ἔβρεχεν ἔξαφνα παγωμένον νερόν.

Απὸ τὰ 1814 ἥρχισα νὰ βοηθῶ τὸν πατέρα μου εἰς τὴν ἐργασίαν
του. „Ολην τὴν ἡμέραν ἔμενα εἰς τὸ μαγαζί μας κάτω εἰς τὴν προκυμαί-
αν καὶ μόνον ὅταν ἐνύκτωνε, ἐπιτηγάνιαμεν εἰς τὸ σπίτι. „Ανθρωποι
ποιλοὶ ἥρχοντο εἰς τὸ μαγαζί· οἱ περισσότεροι διὰ ν' ἀγοράσουν
πραγματείας, μερικοὶ διὰ νὰ ἴδουν τὸν πατέρα μου καὶ νὰ συνομι-
λήσουν δλίγον. „Εγὼ δάκα ἔβλεπτα κανένα εἰς τὴν θύραν, εὐθὺς ἐκάρ-
φωνα τὸ βλέμμα ἐπάνω του. Καὶ ἀν μὲν ἔβλεπτα ὅτι ἔρχεται διὰ ν' ἀγο-
ράσῃ τίποτε, ἔτρεχα νὰ τὸν περιποιηθῶ, ἀν ὅμως ἥρχετο μὲ τὸν σκο-
πὸν ἀπλῆς ἐπισκέψεως καὶ συνομιλίας, ἔγυριζα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰ
μάτια μου δυσαρεστημένος, ὅτι ἥρχετο νὰ μᾶς χασομερήσῃ ἀδίκως.
Μὲ μεγάλην περιέργειαν λοιπὸν εἶδα ἔνα πρωὶ τὸν πρῶτον ἀν-

θρωπον, που ἐμβῆκεν εἰς τὸ μαγαζί μας. Ὅτον μεσόκοπος μὲ μαῦρα γένεια, σκεπασμένος μὲ μακρόν, χονδρὸν ἐπανωφόρι καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν ἔφοροῦσε καλογηρικὸν σκούφον. Ἐφαίνετο ὅτι ἡτον ξένος καὶ ὅτι ἥρχετο ἀπὸ ταξίδι. "Αμα τὸν εἶδα, εἴπα μέσα μου :

—'Εδῶ θά κάνωμε καλή δουλειά !

Καὶ ἔτρεξα γελαστὸς νὰ τὸν προύπαντήσω. Αὔτὸς ὅμως μοῦ λέγει μὲ σοβαρὸν ὑφος :

— Ποῦ είναι ὁ πατέρας σου;

—'Εδῶ εἰμ' ἔγώ νὰ σᾶς ὑπηρετήσω εἰς ὃ, τι θέλετε. Προστάξετε !

— Καλά, παιδί μου, σ' εὐχαριστῶ, μὰ θέλω τὸν ἴδιον τὸν πατέρα σου, ἐπαναλαμβάνει μὲ σοβαρὸν καὶ προστακτικὸν τρόπον.

‘Ο πατέρας μου ἡτον ὅπισω εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ μαγαζιοῦ καὶ ἡνοιγε μερικὰ κιβώτια μὲ πανικά, ποὺ μᾶς εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν Τεργεστην. Ἔτρεξα νὰ τοῦ φωνάξω, πειραγμένος δλίγον ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ ξένου, ποὺ δὲν μ' ἔκρινεν ἄξιον ἐμένα, ἀλλὰ ἥθελε καὶ καλὰ τὸν πατέρα μου.

— Δὲν πειράζει, εἴπεν δ ξένος, ἀφησε τον εἰς τὴν ἐργασίαν του πηγαίνω ἔγώ καὶ τὸν εύρισκω. Καὶ ἐπροχώρησε κατ' εύθειαν πρὸς τὸ βάθος.

Ειδα ὅτι ἔδωκεν ἐν γράμμα εἰς τὸν πατέρα μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸ ἔδιόθασε μὲ προσοχήν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν μοῦ ἐφάνηκε ὅτι κάπως ἐταράχθηκε· ἀπλωσε τὸ χέρι του εἰς τὸν ξένον καὶ εἶπε :

— Καθίστε μίαν στιγμὴν καὶ τελειώνω.

Τὸν ἔβαλε καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ ὅπισω εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν, ἀφοῦ μοῦ εἶπε :

— Δῆμο, ὅποιος μὲ ζητήσῃ, πές πώς ἔχω δουλειά καὶ νὰ ξαναπεράσῃ. Τὸν νοῦν σου ἔσυ στὸ μαγαζί.

Τι ἔλεγαν ἐκεῖ ὅπισω ἀπὸ τὴν κλειστὴν θύραν ἐπὶ δύο ὥρας ὁ πατέρας μου καὶ ὁ ἀγνωστος, δὲν ἦξεύρω. Θά ἡσαν ὅμως πολὺ σοβαρὰ πράγματα. "Οταν ἐπὶ τέλους ἡνοιξεν ἡ θύρα καὶ ἐξῆλθεν δ ξένος διὰ νὰ φύγῃ, ἡ φυσιογνωμία τοῦ πατέρα μου μοῦ ἐφάντηκε πολὺ συλλογισμένη. 'Ο ξένος ἐπέρασε κοντά μου, ἐστάθηκεν ἐμπρός μου καὶ μ' ἐκοίταξε μέσα εἰς τὰ μάτια· ἔπειτα μ' ἐκτύπησε μὲ τὸ χέρι εἰς τὸν δύμον καὶ εἶπε :

— Καρδιά, παλληκάρι μου !

Καὶ ἔχασθηκε . . .

‘Ο τρόπος, που μοῦ τὰ εἶπεν αὐτά τὰ λόγια, ήτο παράξενος· τὸ δόλον φέρσιμον τοῦ ἀγνώστου μ' ἔβαλεν εἰς ἀπορίαν καὶ ἀνησυχίαν.

Ἐτόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου:

— Τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός;

Καὶ ἐκεῖνος μοῦ ἀποκρίθηκε ξηρά - ξηρά καὶ μοῦ ἔκοψε κάθε ἄλλην ἐρώτησιν:

— “Ἐνας καλὸς πατριώτης· μοῦ ἔφερε γράμμα ἀπὸ τὸν δεσπότην μας τὸν Ἡσαΐαν.

Ἐκτότε δὲν τὸν εἶδα πλέον τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν, παρὰ τὸν Ἱανουάριον τοῦ 1821. Ἐμβῆκε πάλιν μὲ τὸν ὕδιον τρόπον ἔνα πρωὶ καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἐπῆρεν εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔμειναν ὥραν κλεισμένοι μαζί. Ἔπειτα ἔξῆλθε καὶ ἐστάθηκεν ὀλίγον ἐμπρός μου. Μοῦ ἐφάνηκεν, ὅτι εἶχε πολὺ καταβληθῆ καὶ γηράσει ἀπὸ τὸν καιρὸν, ποὺ τὸν εἶχα πρωτοϊδεῖ. Τὴν φορὰν αὐτὴν δὲν μ' ἐκτύπησεν εἰς τὸν ὄμονον μοῦ ἔδωκε τὸ χέρι καὶ μοῦ εἶπε σιγαλά:

— Δῆμο, ὅ, τι σοῦ εἶπῃ ὁ πατέρας σου εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προσταγὴ τῆς πατρίδος!

Καὶ ἔχαθηκε πάλιν . . .

Τόσον μ' ἐτάραξαν οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ξένου, ὡστε δὲν εἶχα νοῦν νὰ ἐργασθῶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Τὸν πατέρα μου δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω· τὸν ἔβλεπα καὶ ἐκεῖνον πολὺ συγχυσμένον καὶ μίαν στιγμὴν μοῦ ἐφάνη, ὅτι μὲ τὸ δάκτυλον ἐσφόγγισε τὰ δακρυσμένα μάτια του.

Τέλος πάντων τὸ βράδυ, ὅταν ἦταν ὥρα νὰ κλείσωμεν, μοῦ λέγει :

— Κλεῖσε ἀπὸ μέσα τὴν πόρτα, βάλε τὸν λύχνον ἐκεῖ κι ἔλα κάθησε νὰ σοῦ εἴπω.

‘Αφοῦ ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπεν, ἀρχίζει μὲ φωνήν, ποὺ ἔτρεμε ἀπὸ συγκίνησιν:

— Δῆμό μου, παιδί μου, ὅ, τι θὰ σοῦ εἴπω εἶναι μεγάλο μυστικό. Ξεύρω τὴν καρδιά σου καὶ σοῦ τὸ ἐμπιστεύομαι. Δὲν εἶναι μυστικὸ δικό μας, εἶναι τῆς πατρίδος. Δὲν θέλω νὰ μοῦ δρκισθῆς, πώς θὰ τὸ κρατήσῃς· ἀν εἶχα τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἔλεγα. Λοιπὸν ἄκουσε· ὅλα εἶναι ἔτοιμα, εἰς ὀλίγον καιρὸν ἡ φωτιά θὰ ἀνάψῃ ἀπ’ ἄκρη σ’ ἄκρη· οἱ Τούρκοι θὰ διωχθοῦν καὶ ἡ ‘Ελλὰς θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοὺς τυράννους της. Τότε θὰ γυρίσωμεν πάλιν

εις τὴν πατρίδα μας, νὰ περάσωμεν ἔκει τὰ ύστερνά μας χρόνια, ἀντὸ θελήσῃ ὁ Θεός ! 'Ο ξένος αὐτός, ποὺ εἶδες σήμερα, εἶναι ἔνας ἄξιος πατριώτης, ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς 'Εταιρείας, καὶ γυρίζει ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἀδελφώνει τούς ἄλλους πατριώτας εἰς τὴν ίδεαν τῆς 'Εταιρείας. Σκοπὸς τῆς 'Εταιρείας εἶναι νὰ συνενώσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους πατριώτας, διὰ νὰ ἐργασθοῦν ὅλοι μαζὶ καὶ τὸ κατὰ δύναμιν καθένας διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. 'Η 'Εταιρεία ἔχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προστάτας καὶ τὰ μέλη της μετροῦνται κατὰ χιλιάδας εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Εύρωπην. Τί λέσθιοπόν ;

"Οσον ἄκουα αὐτά, τὸ αἷμα ἀνέβαινεν εἰς τὴν κεφαλήν μου, ἡ καρδία μου ἐκτυποῦσε δυνατὰ εἰς τὰ στήθη. 'Αντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἔπεισα εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ πατέρα μου :

— Σ' εὔχαριστῶ, πατέρα ! ἐψιθύρισα.

Καὶ τὸν ἑκαταφιλοῦσα δακρυσμένος καὶ τὸν εὔχαριστοῦσα καὶ διὰ τὴν χαριμόσυνον αὐτὴν εἰδῆσιν καὶ διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, ποὺ μοῦ ἔδειχνε μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ Ἱεροῦ μυστικοῦ. "Ἐπειτα ἀνατινάχθηκα ἐπάνω· μία ίδεα ἥλθεν εἰς τὸν νοῦν μου :

— Πατέρα, ὅταν οἱ ἄλλοι θὰ πολεμοῦν ἔκει, ἐγὼ θὰ κάθωμαι μὲ τὸν πῆχυν ἐδῶ στὸ μαγαζὶ ;

— "Οχι, παιδί μου, αὐτὴν τὴν προσβολὴν δὲν θὰ τὴν κάμω εἰς ἕστενα καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. 'Εγὼ εἴμαι ἀνίκανος πλέον, ὁ ἀδελφός σου ὁ Θανάστης μικρὸς καὶ ἀρρωστιάρης, ἐσὺ θὰ πᾶς γιὰ ὅλους μας, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα. Θὰ σὲ στείλω εἰς τὸν καπετάν Πανουριᾶ. Πρὸς τὸ παρόν ή μητέρα σου καὶ ὁ ἀδελφός σου νὰ μὴ μάθουν τίποτε. Σιωπή ! "Ας πηγαίνωμεν τώρα στὸ σπίτι, νὰ μὴν ἀνησυχοῦν, ποὺ ἀργοῦμε. Εἰσαι ἄνδρας, δὲν εἰσαι πιὰ παιδί τώρα. Θάρρος καὶ φρόνησις Δῆμό μου !

« 'Ο Μπάρμπα - Δῆμος » Γεώργιος Δροσίνης

27. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΛΗ ΠΑΣΑ

'Επέσανε τὰ Γιάννενα, σιγὰ νὰ κοιμηθοῦνε,
ἐσβήσανε τὰ φῶτά τους, ἐκλείσανε τὰ μάτια.

'Η μάννα σφίγγει τὸ παιδί βαθιὰ στὴν ἀγκαλιά της,
γιατὶ εἶναι χρόνοι δίσεχτοι καὶ τρέμει μὴν τὸ χάστη.

Τραγουύδι δὲν ἀκούγεται, ψυχὴ δὲν ἀνασαίνει.
 Ὁ ὑπνος εἶναι θάνατος καὶ μνῆμα τὸ κρεβάτι,
 κι ἡ χώρα κοιμητήριο κι ἡ νύχτα ρημοκκλήσι.
 Ἀγρυπνος δ Ἀλῆ - πασᾶς, ἀκόμη δὲν νυστάζει,
 κι εἰς ἔνα δέρμα λιογταριοῦ βρίσκεται ξαπλωμένος.
 Τὸ μέτωπό του εἶναι βαρύ, θολό, συγνεφιασμένο
 καὶ τῷβαλεν ἀντίστυλο τὸ χέρι του, μήν πέσῃ.
 Χαϊδεύει μὲ τὰ δάχτυλα τὰ κάτασπρά του γένεια,
 ποὺ σέρνονται στοῦ λιονταριοῦ τῇ φοβερῇ τῇ χαῖτῃ.
 Ἀγκαλιασμένα τὰ θεριά, σοῦ φαίνονται, πώς ἔχουν
 ἔνα κορμὶ δικέφαλο· τὸ μάτι δὲν γνωρίζει
 ποιὸ τάχα νὰν τὸ ζωντανὸ καὶ ποιὸ τὸ σκοτωμένο.

« Εργά »

Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

28. ΤΗΣ ΔΕΣΠΩΣ

(25 Δεκεμβρίου 1803)

Ἄχος βαρύς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.
 Μήνα σὲ γάμο ρίχνονται, μήνα σὲ χαροκόπι ;
 Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι.
 Ή Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.
 Αρβανιτιά τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλᾶ τὸν πύργο.
 — Γιώργαινα, ρῖξε τ' ἄρματα, δὲν εἰν' ἐδῶ τὸ Σούλι.
 Εδῶ εἰσαὶ σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Αρβανίτων.
 — Τὸ Σούλι κι ἀν προσκύνησε κι ἀν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,
 ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκαμε, δὲν κάνει.
 Δαυλὶ στὸ χέριν ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει.
 — Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιά μ' μαζί μου ἐλάτε.
 Καὶ τὰ φυσέκια ἀνάψωνε, κι ὅλοι φωτιά γενῆκαν.

Δημοτικὸν

29. Ο ΒΥΡΩΝ ΣΤΗ ΣΚΛΑΒΩΜΕΝΗ ΑΘΗΝΑ

Στὰ 1810 ἡ σκλαβωμένη Ἀθήνα φιλοξενεῖ τὸ μεγάλο "Αγγλο ποιητὴ καὶ θερμὸ φιλέλληνα λόρδο Βύρωνα.

Λίγα κιτρινιασμένα φύλλα ἀπόμειναν πιὰ στὴ μεγάλη κλημα-

ταριά, πού σκεπτάζει ὅλο τὸ παζάρι· γῦρο στὸ συντριβάνι είναι τοποθετημένοι μεγάλοι πάγκοι, γιὰ νὰ χωροῦν τοὺς κατακτητές, ποὺ κάθονται σταυροπόδι. 'Ο καφετζῆς πηγαινοέρχεται, κι αὐτοὶ καπνίζουν τὸ τσιμπούκι τους ἢ ρουφοῦν τὸ ναργιλέ τους, εύχαριστημένοι ποὺ ἔχουν σκλάβα μιὰ τέτοια ὅμορφη χώρα.

Εἰδαν νὰ διαβαίνῃ ἀποκεῖ καὶ νὰ τοὺς περιεργάζεται ὁ Βύρων. Τὸν φώναξαν νὰ πάρῃ καφέ καὶ αὐτὸς δέχτηκε. Ἡταν ὅλοι εὔθυμοι καὶ γελαστοὶ καὶ ἀκόμη — σπάνιο πρᾶμα γιὰ τοὺς κατακτητές — ἥταν ὅμιλητικοί.

Εἶπαν πολλὰ καὶ διάφορα. 'Ανάμεσα στὰ ἄλλα ἔνας εἶπε, πῶς τὴν νῦχτα βρέθηκε σκοτωμένος ἔνας ἐπίσημος 'Αθηναῖος καὶ κανεὶς δὲν ἔμαθε ποιὸς τὸν σκότωσε.

— Μή σκοτίζεστε γι' αὐτό, εἶπε είρωνικά ἔνας ἄλλος, θὰ τὸν ἔφαγε ἢ Λάμια.. .

— Αὐτὸς θὰ είναι, αὐτὸς θὰ είναι ! . . . εἶπαν κ' οἱ ἄλλοι, κι ἔβαλαν ὅλοι τὰ γέλια.

'Ο Βύρων θύμωσε πολύ. Σηκώθηκε σὲ λίγο κι ἔφυγε, χωρὶς καλὰ — καλὰ νὰ τοὺς χαιρετήσῃ. Εἶχε πάρει ὅμως τὸ μάτι του ἔνα χριστιανό, ποὺ κοντοστεκόταν καὶ κρυφάκουγε τὴν κουβέντα τῶν κατακτητῶν.

Ἡταν ἔνα ώραίο καὶ εύρωστο παλληκάρι ὁ νέος αὐτός. Πιὸ κάτω ὁ Βύρων τοῦ γνέφει νὰ σταθῇ.

— Είσαι "Ελληνας ; τοῦ λέει. οὐδὲ πάλι μάτια ἢ στάκεψαν τονίζει

— Ναί, Μιλόρδε.

— 'Αθηναῖος ;

— Μάλιστα.

— Πῶς σὲ λένε ;

— Νικόλα Σαρῆ.

— Ακουσεις τί ἔλεγαν οἱ ἀγάδες καὶ γελοῦσαν ;

— Τὸ ἄκουσα.

— Καὶ τραβήξ τὸ δρόμο σου ; Στάσου ! . . . "Οχι ἔτσι ταπεινά.

Στάσου ἵσια ! Δυστυχισμένοι, πῶς καταντήσατε !

— Μᾶς τοσάκισε ἢ σκλαβιά, Μιλόρδε, εἶπε ὁ νέος.

— Ή σκλαβιὰ αὐτὴ θηρίο είναι ;

— Μεγάλο καὶ φοβερό.

— Τότε σκοτῶστέ το.

— "Εχει ἔνα σωρὸ κεφάλια.

- Καὶ σεῖς ἔχετε ἔνα σωρὸ χέρια.
- Τὰ χέρια τί ὡφελοῦν σὰν. . .
- Σὰν δὲν ἔχετε καρδιά ;
- Σὰν δὲν ἔχομε ἄρματα.
- Τὰ λιοντάρια ἔχουν ἄρματα :

Τότε ὁ Σαρῆς ἥσυχα - ἥσυχα καὶ μὲ κάποια ἀξιοπρέπεια τοῦ λέει :

— "Ακουσέ με, Μιλόρδε. "Αν σηκώσῃ κανεὶς ἀπὸ μᾶς χέρι πάνω σὲ κάποιον κατακτητή, δὲ θὰ χαθῇ μονάχα αὐτός. Θὰ πάθῃ ὅλο του τὸ σῷ. Θὰ πάθουν ἀθῆσοι ἄνθρωποι. Καμμιὰ φορὰ κι ὅλη ἡ χώρα. "Επειτα τί νὰ κάμουν δυὸ καὶ τρεῖς ἄνθρωποι ;

— Φρόνιμα τὰ λές, δυστυχισμένε ραγιδ ! Μὰ ἡ φρονιμάδα δὲ χρησιμεύει πάντα. Φρονιμώτερο ἀπ' τὴ δειλία δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμο. Πάντα ἔχει τὸ δίκιο της. Μὰ ὅταν σᾶς σκλάβωσαν οἱ κατακτητές, ἥταν φρόνιμο ; Τὸ ἀλυσοδεμένο χέρι πρέπει νὰ προσπαθῇ νὰ σπάσῃ τὶς ἀλυσίδες του, ὅχι νὰ ζητᾶ βοήθεια ἀπὸ τὸν οὐρανό. "Ενας ἀλυσοδεμένος σκλάβος σήκωσε μιὰ φορὰ ψηλὰ τὸ χέρι του καὶ ζητοῦσε τὴν προστασία τοῦ οὐρανοῦ" καὶ ξέρεις τί ἔκαμε τότε ὁ οὐρανός ; "Ερριξε κεραυνὸ καὶ τὸ ἔκαψε. . ." Οταν ἔνας κάμη τὸ χρέος του στὴν πατρίδα του, τὸ κάνουν, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν, κι ὅλοι οἱ ἄλλοι μαζί. Φαίνεται, πώς ἡ φωτιά σας ἔσβησε πιά ! "Ολο κυπαρίσσια εἶναι γεμάτη ἡ Ἀθήνα σας. Δὲν εἶδα πουθενὰ μυρτιές ! . . . Δὲ σᾶς ἀξίζει πιά οὔτε ἀγάπη, οὔτε ἐλπίδα !

‘Ο Σαρῆς, ὅσο μιλᾶ ὁ Βύρων, ἀλλάζει ὀλοένα ἔκφρασι στὸ πρόσωπό του. Καὶ τώρα σκεπτάζει τὸ πρόσωπό του μὲ τὰ δυό του χέρια καὶ κλαίει.

‘Ο Βύρων ἀλλάζει ἀμέσως, μαλακώνει καὶ τὸν πλησιάζει.

— Δυστυχισμένο παιδί ! . . . Μήν ἀλλάζῃς τὸ αἷμά σου σὲ δάκρυα ! 'Απὸ τὴ σκλαβιὰ ὡς τὴν ἐλευθερία καὶ τὸν τάφο ἡ ἐκλογή εἶναι εὔκολη. Σώνει πιά. "Αν ἡ χώρα σας εἶναι σκλαβωμένη, τὰ βουνά σας κι ἡ θάλασσα εἶναι ἐλεύθερα. Τὶ ἔχετε νὰ φοβᾶστε ἔκει ;

‘Ο Σαρῆς προχωρεῖ δυὸ - τρία βήματα καὶ γυρίζει πίσω. Εἶναι τώρα ἄλλος ἄνθρωπος.

— Μιλόρδε ! Κάθε φορά, ποὺ βρίσκεται σκοτωμένος κι ἀπὸ ἔνας χριστιανὸς — τὸ ἀκούσατε -- οἱ κατακτητὲς μᾶς ἐμπαίζουν καὶ μᾶς λένε πώς τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια . . .

— Λοιπόν ;

— Σοῦ δρκίζομαι, Μιλόρδε, πώς ἡ Λάμια θ' ἀρχίσῃ ἀπὸ τώρα νὰ τρώῃ καὶ κατακτητές.

Καὶ φεύγει. Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες.

Κι δέ Βύρων ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος τραβᾷ μὲ βῆμα γοργό. ↗

‘Απὸ τότε, ἀλήθεια, βρίσκονταν συχνὰ σκοτωμένοι καὶ κατακτητές : Τοὺς σκότωνε ὁ Σαρῆς, ποὺ εἶχε γίνει ἀντάρτης καὶ μὲ τὰ παλληκάρια του εἶχε πάρει τὰ βουνά τῆς Ἀττικῆς.

Δημήτριος Καμπούρογλου

30. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Κόβω γιὰ σὲ τὰ βάγια

τοῦ τραγουδιοῦ Ἱερά,

στὸ μέτωπο στὰ πλέκω

στεφάνια γιορτερά.

Βωμὸς τὸ μέτωπό σου !

Θυμᾶσαι ; Μιὰ φορά

στὸ 'γγίξαν καὶ στ' ἔγιάσαν

τῆς Δόξας τὰ φτερά.

« Στροφὲς »

Κωστής Παλαμᾶς

31. Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΟΜΙΛΕΙ ΕΙΣ ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ

« Παιδιά μου ! Εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ὅποιù ἐγὼ πατῶ σήμερα, ἐπιπατοῦσαν καὶ ἐδημηγοροῦσαν τὸν παλαιὸν καιρὸν ἄνδρες συφοὶ καὶ ἄνδρες μὲ τοὺς ὄποιούς δὲν εῖμαι ἄξιος νὰ συγκριθῶ καὶ οὔτε νὰ φάσω τὰ ἵχνη των !

Ἐγὼ ἐπιθυμοῦσα νὰ σᾶς ίδω, παιδιά μου, εἰς τὴν μεγάλην δόξαν τῶν προπατόρων μας, καὶ ἔρχομαι νὰ σᾶς εἰπῶ δσα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀγῶνός μας, καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ ὑστερα ἀπὸ αὐτόν, δὲν ἰδιος ἐπαρατήρησα.

Εἰς τὸν τόπον, τὸν ὄποιον κατοικοῦμεν, ἐκατοικοῦσαν οἱ παλαιοὶ Ελληνες, ἀπὸ τοὺς ὄποιούς ἡμεῖς καταγόμεθα καὶ ἐλάβαμε τὸ ὄνομα

τοῦτο. Αύτοὶ διέφεραν ἀπὸ ἡμᾶς εἰς τὴν θρησκείαν. Ἀφοῦ ὕστερα ἤλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστός, οἱ λαοὶ ὅλοι ἐπίστευσαν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον Του καὶ ἔπαινον νὰ λατρεύουν τὰ εἴδωλα. Δὲν ἐπῆρε μαζὶ Του οὔτε σοφούς, οὔτε προκομμένους, ἀλλὰ ἀπλοὺς ἀνθρώπους, χωρικοὺς καὶ ψαρᾶδες, καὶ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Ἅγιου Πνεύματος ἔμαθαν δλες τις γλῶσσες τοῦ κόσμου. Μολονότι καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ τύραννοι τοὺς κατέτρεχαν, δὲν ἦμπρότερε κανένας νὰ τοὺς κάμη τίποτα. Αύτοὶ ἐστερέωσαν τὴν πίστιν.

Οἱ παλαιοὶ “Ελληνες, οἱ πρόγονοί μας, ἔπεισαν εἰς τὴν διχόνοιαν καὶ ἐτρώγονταν μεταξύ τους καὶ ἔτσι Ἐλαβαν καιρὸν πρῶτα οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἔπειτα ἄλλοι βάρβαροι καὶ τοὺς ὑπέταξαν. “Υστέρα ἤλθαν οἱ Μεσουσιλμάνοι καὶ ἔκαμαν δὲν τὴν ἥμπτορούσαν, διὰ νὰ ἀλλάξῃ δὲ λαὸς τὴν πίστιν του. ”Ἐκοψαν γλῶσσες εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀλλ’ ἐστάθη ἀδύνατον νὰ τὸ κατορθώσουν. Τὸν ἔνα ἔκοπταν, δὲ ἄλλος τὸν σταυρό του ἔκαμε.

Οἱ ἔμποροι καὶ οἱ προκομμένοι, μὴ ὑποφέροντες τὸν ζυγόν, ἐφευγαν καὶ οἱ γραμματισμένοι ἐπῆραν καὶ ἐφυγαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τὴν πατρίδα των, καὶ ἔτσι ἔμεινε δὲ λαός, ὅστις, στερημένος ἀπὸ τὰ μέσα τῆς προκοπῆς, ἐκατάντησεν εἰς ἀθλίαν κατάστασι. Καὶ αὐτὴ αὔξανε κάθε ἡμέρα χειρότερα.

Εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχισμένη κατάστασι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς φυγάδες γραμματισμένους ἐμετάφραζαν καὶ ἔστελναν εἰς τὴν Ἑλλάδα βιβλία.

Καὶ εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ χρεωστοῦμε εὐγνωμοσύνη, διότι εὐθὺς ὅπού κανένας ἀνθρωπος ἀπὸ τὸν λαὸν ἐμάνθανε τὰ κοινὰ γράμματα, ἐδιάβαζεν αὐτὰ τὰ βιβλία καὶ ἔβλεπε ποίους εἶχαμε προγόνους, τί ἔκαμεν δὲ Θεμιστοκλῆς, δὲν Ἀριστείδης καὶ ἄλλοι παλαιοί μας καὶ ἔβλέπομε καὶ εἰς ποίαν κατάστασι εύρισκόμεθα τότε. “Οθεν μᾶς ἤλθεν εἰς τὸν νοῦν νὰ τοὺς μιμηθοῦμε καὶ νὰ γίνωμε εύτυχέστεροι. Καὶ ἔτσι ἔγινεν καὶ ἐπροώδευσεν ἡ Ἐταιρεία*.

“Οταν ἀποφασίσαμε νὰ κάμωμε τὴν Ἐπανάστασιν, δὲν ἐσύλλογισθήκαμε οὔτε πέσοι εἰμεθα, οὔτε πώς δὲν ἔχομε ἄρματα, οὔτε ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐβαστοῦσαν τὰ κάστρα καὶ τὰς πόλεις, οὔτε καὶ κανένας φρόνιμος μᾶς εἶπε « ποῦ πάτε ἐδῶ νὰ πολεμήσετε μὲ σταροκάραβα βατσέλα α* », ἀλλὰ ὡς μία βροχή ἐπεσεν εἰς ὅλους μας ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐλευθερίας μας.

Καὶ ὅλοι, καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ προεστοὶ καὶ οἱ καπεταναῖοι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι καὶ οἱ ἔμπτοροι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὅλοι ἐσυμφωνήσαμε τὴν Ἐπανάστασι.

Εἰς τὸν πρῶτο χρόνο τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχαμε μεγάλη ὁμόνοια καὶ ὅλοι ἐτρέχαμε σύμφωνοι. Ὁ ἕνας ἐπῆγεν εἰς τὸν πόλεμον, ὁ ἀδελφός του ἔφερνε ξύλα, ἡ γυναικα του ἔζύμωνε, τὸ παιδί του ἔκουβαλοῦσε ψωμί καὶ μπαρουτόβολα εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ ἂν αὐτὴ ἡ ὁμόνοια ἐβαστοῦσε ἀκόμη δύο χρόνους, ἡθέλαμε κυριεύσει καὶ τὴν Θεσσαλία καὶ τὴν Μακεδονία καὶ Ἰωνίας ἐφθάναμεν καὶ ἔως τὴν Κωνσταντινούπολι. Τόσον ἐτρομάξαμε τοὺς Τούρκους, ὅποιού ἀκουγαν "Ἐλληνα καὶ ἑφευγαν χίλια μίλια μακριά. Ἐκατὸν "Ἐλληνες ἐβαζαν πέντε χιλιάδες ἐμπρός καὶ ἔνα καράβι μίαν ἀρμάδα.

"Ἀλλὰ δὲν ἐβάσταξεν. Ἡλθαν μερικοὶ καὶ ἡθέλησαν νὰ γένουν μπαρμπέρηδες εἰς τοῦ κασίδη τὸ κεφάλι. Μᾶς πονοῦσε τὸ μπαρμπέρισμά τους. Μὰ τί νὰ κάνωμε; Εἶχαμε καὶ αὐτουνῶν τὴν ἀνάγκη. Ἀπὸ τότε ἥρχισεν ἡ διχόνοια καὶ ἐχάθη ἡ πρώτη προθυμία καὶ ὁμόνοια. Καὶ ὅταν ἔλεγες τὸν Κώστα νὰ δώσῃ χρήματα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ "Ἐθνους ἢ νὰ ύπαγῃ εἰς τὸν πόλεμον, τοῦτος ἐπρόβαλλε τὸν Γιάννη. Καὶ τοῦτο ἐγίνετο, ἐπειδὴ δὲν εἶχαμε ἔναν ἀρχηγὸ καὶ μίαν κεφαλή.

"Ισως ὅλοι ἡθέλαμε τὸ καλό, πλὴν καθένας κατὰ τὴ γνώμη του. "Οταν προστάζουνε πολλοί, ποτὲ τὸ σπίτι δὲν χτίζεται, οὔτε τελειώνει. Ὁ ἕνας λέγει ὅτι ἡ πόρτα πρέπει νὰ βλέπῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸ μέρος, ὁ ἄλλος εἰς τὸ ἀντικρυνὸ καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὸν βορέα, σὰν νὰ ἥταν τὸ σπίτι εἰς τὸν ἀραμπᾶ καὶ νὰ γυρίζῃ καθὼς λέγει ὁ καθένας. Μὲ τοῦτο τὸν τρόπο δὲ κτίζεται ποτὲ τὸ σπίτι, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἴναι ἔνας ἀρχιτέκτων, ὃπου νὰ προστάζῃ, πῶς θὰ γενῇ.

Παρομοίως καὶ ἡμεῖς ἐχρειαζόμεθα ἔναν ἀρχηγὸ καὶ ἔναν ἀρχιτέκτονα, ὅστις νὰ προστάζῃ καὶ οἱ ἄλλοι νὰ ύπακούουν καὶ νὰ ἀκολουθοῦν. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰμεθα εἰς τέτοια κατάστασι ἔξ αἰτίας τῆς διχονοίας μᾶς ἐπεσε ἡ Τουρκία ἐπάνω μας καὶ κοντέψαμε νὰ χαθοῦμε. Καὶ εἰς τοὺς στερνοὺς ἐπτὰ χρόνους δὲν κατωρθώσαμε μεγάλα πράγματα.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἔρχεται ὁ βασιλεύς, τὰ πράγματα ἡσυχάζουν καὶ τὸ ἐμπόριο καὶ ἡ γεωργία καὶ οἱ τέχνες ἀρχίζουν νὰ προσδεύουν καὶ μάλιστα ἡ παιδεία. Αὐτὴ ἡ μάθησις θὰ μᾶς αὐξήσῃ

καὶ θὰ μᾶς εύτυχήσῃ. Ἐλλὰ διὰ νὰ αὐξήσωμεν, χρειάζεται καὶ ἡ στερέωσις τῆς πολιτείας * μας.

Πρέπει νὰ φυλάξετε τὴν πίστι σας καὶ νὰ τὴν στερεώσετε, διότι, ὅταν ἐπιάσσαμε τὰ ἄρματα, εἴπαμε πρῶτα ὑπὲρ πίστεως καὶ ἔπειτα ὑπὲρ πατρίδος. "Ολα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἔχουν καὶ φυλάττουν μιὰ θρησκεία.

Νὰ μὴν ἔχετε πολυτέλεια, νὰ μὴν πηγαίνετε εἰς τοὺς καφενέδες. Νὰ δοθῆτε εἰς τὰς σπουδάς σας καὶ καλύτερα νὰ κοπιάσετε δλίγον δυὸς καὶ τρεῖς χρόνους καὶ νὰ ζήσετε ἐλεύθεροι εἰς τὸ ἐπίλοιπο τῆς ζωῆς σας, παρὰ νὰ περάσετε τέσσαρους - πέντε χρόνους τῇ νεότητά σας καὶ νὰ μείνετε ἀγράμματοι. Νὰ σκλαβωθῆτε εἰς τὰ γράμματά σας. Νὰ ἀκούετε τὰς συμβουλὰς τῶν διδάσκαλων καὶ τῶν γεροντοτέρων καί, κατὰ τὴν παροιμία, « μύρια ἥξεν περι τοιούταναν καὶ χίλια μάθαινε ».

Ἡ προκοπή σας καὶ ἡ μάθησί σας νὰ μὴν γίνη σκερπάνι μόνον διὰ τὸ ἀτομόν σας, ἀλλὰ νὰ κοιτάζῃ τὸ καλὸ τῆς Κοινότητος, καὶ μέσα εἰς τὸ καλὸ αὐτὸν εύρισκεται καὶ τὸ δικό σας.

Ἐγώ, παιδιά μου, κατὰ κακή μου τύχη, ἔξ αἰτίας τῶν περιστάσεων, ἔμεινα ἀγράμματος καὶ διὰ τοῦτο σᾶς ζητῶ συχώρεσι, διότι δὲν διλῶ καθὼς οἱ διδάσκαλοι σας.

Σᾶς εἶπα, δσα δ Ἰδιος εἶδα, ήκουσα καὶ ἐγνώρισα, διὰ νὰ ὠφεληθῆτε ἀπὸ τὰ περασμένα καὶ ἀπὸ τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς διχόνιοις, τὴν ὁποίαν νὰ ἀποστρέψεθε καὶ νὰ ἔχετε δμόνοια. Ἐμᾶς μὴ μᾶς τηρᾶτε πλέον. Τὸ ἔργο μας καὶ δοκιμάστε μας ἐπέρασε. Καὶ αἱ ἡμέραι τῆς γενεᾶς, ἡ ὁποία σᾶς ἀνοιχεῖ τὸ δρόμο, θέλουν μετ' ὀλίγον περάσει. Εἰς σᾶς μένει νὰ ισάσετε καὶ νὰ στολίσετε τὸν τόπο, ὅπου ἡμεῖς ἔλευθερώσαμε. Καὶ διὰ νὰ γίνη τοῦτο, πρέπει νὰ ἔχετε ὡς θεμέλια τῆς πολιτείας τὴν δμόνοια, τὴν θρησκεία καὶ τὴν φρόνιμον ἔλευθερία.

Τελειώνω τὸν λόγο μου.

Ζήτω δ βασιλεύς μας "Οθων ! Ζήτω οἱ σοφοὶ διδάσκαλοι ! Ζήτω ἡ Ἑλληνικὴ Νεολαία ! "

« Ἰστορικὸν Λεύκωμα »

Γεώργιος Τερτσέτης

32. ΤΡΟΠΑΙΟ ΣΤΗ ΜΕΘΩΝΗ

Στὶς εἴκοσι ἑφτὰ τοῦ Ἀπρίλη τὰ καράβια τοῦ Μιαούλη, ποὺ ἐπῆγαν νὰ φέρουν τρόφιμα καὶ νερὸ γιὰ τὸ στόλο, ἔμαθαν τὴν ἄλωσι τῆς Σφακτηρίας. Ὁ ναύαρχος ἀπόμεινε ἀμίλητος καὶ συντριμμένος.

Σὲ δυὸ μέρες πέρασε ἔξω ἀπὸ τὸ Ναυαρίνο, νὰ ίδῃ τί γίνεται. Ἀκουσε τὸ φοβερὸ κανονίδι, ποὺ ἐδούλευε ἀκατάπταστα. Ὁ Ἰμπραήμ χτυποῦσε τὸ κάστρο. Ὁ Μιαούλης φώναξε τοὺς καπετάνιους στὸ καράβι του.

— Ἡ καρδιά μου ραγίζει, τοὺς εἶπε, νὰ βλέπω τὴν καταστρφ ωφὴ καὶ νὰ μὴ μπορῶ νὰ δώσω βοήθεια. Ἄλλα δὲν πρέπει ν' ἀπελπιζώμαστε. Ὁ Θεός εἶναι μεγάλος. Θά μᾶς λυπηθῇ. Ἐχω τὴν γνώμην, πώς πρέπει νὰ πάμε στὸ Μαραθωνήσι, νὰ κοιτάξωμε τὶς ἐλλείψεις τῶν καραβιῶν μας καὶ νὰ περιμένουμε νὰ μᾶς ἔρθουν μπουρλότα*. Τότε, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νὰ πασχίσωμε νὰ δώσωμε στὸν ἔχθρὸ κανένα δυνατὸ χτύπημα. Προσέχετε νὰ μήν παραλύσουν τὰ πληρώματα. Ἡ ψυχὴ μᾶς ἀπόμεινε· ἀν τὴ χάσωμε κι αὐτή, ὁ ἀφανισμὸς μας θὰ γίνη τέλειος.

Οἱ καπετάνιοι συμφώνησαν.

Λίγο πρὶν χαράξῃ, πῆρε νὰ φυσήξῃ κάπως. Ὁ Μιαούλης μὲ τὰ καράβια του ἀρμενίζει. Εἶναι σκοτάδι ἀκόμη κι ἔχει πέσει δυμίχλη στὸ πέλαγο.

— Ὁ ναύαρχος, προσμένοντας πάντα βοήθειες ἀπὸ τὴν "Υδρα, γυρίζει καὶ ξαναγυρίζει στὸ μυαλό του τὸ πῶς θὰ δώσῃ τὸ χτύπημα. Θέλει νὰ ἔτοιμάσῃ τὰ μπουρλότα.

Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι, ὅταν ὁ Πιπίνος κι ὁ Πολίτης ἐτοίμαζαν τὰ μπουρλότα καὶ τὰ πληρώματά τους, εἰδαν ἔξαφνα νὰ τοὺς ζυγώνῃ μιὰ μικρὴ κολώνα καραβιῶν. "Ολοι ἀνάσαναν, ἀμα τὰ εἰδαν νὰ σηκώνουν τὴν ἐπαναστατικὴ σημαία. Ἡταν ἡ βοήθεια, ποὺ πρόσμεναν ἀπὸ τὴν "Υδρα.

— Ἡ μορφὴ τοῦ Μιαούλη φωτίστηκε ἀπὸ χαρὰ κι ἐλπίδα. Στὴ στιγμὴ πῆρε τὴν ἀπόφασι νὰ χτυπήσῃ. Φώναξε τοὺς καπετάνιους τῶν μπουρλότων· βεβαιώθηκε, πώς δλος ἥταν ἔτοιμα, κι ἔβαλε πλώρη γιὰ τὸ Νιόκαστρο*.

Ἐκεῖ ποὺ ἀρμένιζαν τὸ ἀπόγευμα στὰ ἀνοιχτὰ τῆς Σαπιέτζας, ἀπάντησαν ἔνα καράβι ἐφτανησιώτικο. Ὁ καραβοκύρης, Θιακός,

τοὺς ζύγωσε γιὰ νὰ τοὺς πῆ : « "Αν πᾶτε γιὰ τὸν ἔχθρο, δὲν εἶναι πιὰ στὸ Νιόκαστρο· στὰ Μοθωκόρωνα τραβᾶτε. Αὐτοῦ εἶναι ἀραγμένος".

Κι ἔτσι ἀπλοϊκὰ γυρίζει καὶ λέει στὸν 'Αντώνη Κριεζῆ :

— Μωρὲ δὲν πᾶτε νὰ τὸν κάψετε ;

'Ο καπετάν 'Αντώνης ἔβαλε τὰ γέλια· τρέχει νὰ τὸ πῆ στὸν Μιαούλη.

'Ο ναύαρχος σηκώνει στὴ στιγμὴ τὸ σῆμα : « 'Ακολουθῆτε τὰ κινήματά μου ! »

Κι ἔβαλε πλώρη γιὰ τὸ στενό, ἀνάμεσα Σαπιέτζας καὶ στεριᾶς, πρὸς τὴ Μεθώνη. "Ηταν ἀνήσυχος γιὰ τὴν τύχη τοῦ φίλου του καπετάν 'Αναστάση Τσαμαδοῦ, τοῦ Σταύρου Σαχίνη καὶ τόσων 'Υδραίων. "Εβλεπε, πῶς ήταν ἀνάγκη νὰ βρεθῇ τρόπος νὰ σηκωθῇ τὸ πεσμένο φρόνημα τῶν ἀνδρῶν. Εἶχε κανονίσει νὰ μπῆ ἔξαφνα στὸ λιμάνι τῆς Μεθώνης, νὰ παραλύσῃ τὸν ἔχθρο μὲ τὴ ξαφνικὴ παρουσία του, νὰ μήν προφτάσῃ νὰ κάμῃ τὸ παραμικρό.

Δὲν ἔχουν ζυγώσει στὸ λιμάνι ἀκόμα. Κατεβαίνει στὴν κάμαρά του. 'Απὸ τὴ μιὰ της πάντα, πίσω ἀπὸ μιὰ μεγάλη κουρτίνα, εἶναι τὸ ἐκκλησάκι τοῦ καραβιοῦ. Μέσα στὸ μισόφωτο, ψηλὰ στὸ εἰκονοστάσι, φαντάζουν οἱ μορφὲς τῶν ἀγίων. "Ενα καντήλι καίει σὲ τούτη τὴ σεπτή μοναξιά.

'Ο Μιαούλης μπαίνει στὸ ἐκκλησάκι. Στέκεται μὲ τὸ κεφόλι γυρτὸ μπροστὰ στὰ είκονίσματα. Σταυροκοπιέται καὶ δέεται ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του :

« Ταπεινὸς κι ἀμαρτωλὸς δοῦλός Σου εῖμαι, Κύριε· καὶ τὸ Γένος μου ἔχει μακρύνει πολλὲς φορὲς ἀπὸ τὸ δρόμο Σου. Μὰ κάμε τώρα τὸ ἔλεός Σου. Καὶ συμπόνεσε τὰ πάθη μας. Καὶ βοήθα νὰ συντρίψωμε τὸν 'Αγαρηνό* . . . »

Ἐκεī τὸν βρῆκε ὁ λοστρόμος του, γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν εἰδησι, πῶς εἶναι ἀγνάντια στὴ Μεθώνη. Βρίσκεται στὴ στιγμὴ στὸ κατάστρωμα, στὴν πρύμη, πάνω ἀπὸ τὸ δοιάκι, στὴ συνηθισμένη θέσι του, μὲ τὸ κιάλι καὶ τὴν τρόμπτα - μαρίνα.

Μὲ τὴ χαρούμενη λαχτάρα τοῦ γερακιοῦ, ποὺ ξανοίγει ἀπὸ ψηλὰ μπόλικο κυνήγι, βλέπει δάσος τὰ κατάρτια στὸ λιμάνι. Εἶναι ὡς εἰκοσιοχτὼ καράβια, δεκάξι πολεμικά, τὰ περισσότερα ἀλγερινικά, καὶ δώδεκα φορτηγά.

Μπαίνει στὸ λιμάνι σὰν κεραυνὸς μὲ γεμᾶτα πανιά, σηκώνοντας τὸ ἄλικο* σῆμα τοῦ πολέμου. 'Η ναυαρχίδα καὶ τὰ καράβια του ἀδειάζουν τὶς μπαταριές τους στὸν ἀραγμένο ἔχθρο, πρὶν προφτάσῃ καλὰ - καλὰ νὰ καταλάβῃ τί γίνεται.

"**Ηταν κάτι ἀφάνταστο ἡ σύγχυσι καὶ ἡ ταραχὴ στὰ δεμένα καράβια τῶν ἀραπάδων. Μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ πληρώματά τους εἶναι στὴ στεριά. Οἱ ἀξιωματικοί, ποὺ βρίσκονται ἐπάνω, τοὺς κράζουν μ' ἀπελπισμένα σήματα, νὰ τρέξουν νὰ βοηθήσουν. "Αλλοι ἄκοῦν καὶ φτάνουν. "Αλλοι φεύγουν. Κι ὅσοι βρίσκονται στὰ καράβια δὲ ξέρουν τί νὰ κάμουν. "Αλλοι κόβουν τὶς ἄγκυρες, χωρὶς ὥστόσσο νὰ εἶναι κι εὔκολο νὰ κουνήσουν τὰ καράβια. Καὶ ἡ τρομάρα καὶ ἡ παραζάλη κυριεύει ὅλους, μεγάλους καὶ μικρούς.**

'Ο Μιαούλης δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ συνέλθουν. Πάνω στὸ πρῶτο σάστισμα τοῦ ἔχθροῦ κάνει σημεῖο στὰ μπουρλότα νὰ προχωρήσουν. Προβαίνουν τὸ ἔνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο κι' ἔχουν ὅλα μπροστά τους πλούσια τροφή. 'Αγνάντια του στέκει ἡ «'Ασία», περήφανη φρεγάδα, μὲ πενήντα τέσσερα κανόνια, ἔνα πολεμικὸ ἀπ' τὰ καλύτερα τοῦ Ἰμπραήμ· μιὰ ἄλλη φρεγάδα μὲ τριανταέξ κανόνια· δυὸ κορβέτες μὲ είκοσιέξ κανόνια ἡ κάθε μιά· καὶ τέλος τὰ πολεμικὰ μπρίκια.

Τὰ τέσσερα πρῶτα μπουρλότα μοιράζονται τὰ μεγάλα κομμάτια· τ' ἄλλα δυὸ πέφτουν μέσα στὰ μπρίκια καὶ τὰ φορτηγά. Στὸν καπνὸν καὶ στοὺς βρόντους τῶν κανονιῶν προβαίνουν τὸ ἔνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο τὰ καράβια τοῦτα τῆς καταστροφῆς. "Οσοι πυροβοληταὶ βρέθηκαν στ' ἀραγμένα καράβια πάσχισαν νὰ χτυπήσουν μὲ τὰ κανόνια· μὰ γρήγορα παρατήθηκαν· οἱ μπάλες τους χτυποῦσαν τοὺς δικούς τους. Δὲν τοὺς ἀπόμεινε παρὰ ἡ ψιλὴ φωτιά· μὲ τούτη δούλευαν. Μὰ τοῦ κάκου. 'Η λύσσα τῶν μπουρλοτιέρηδων εἶναι τόση, ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς κρατήσῃ τίποτε. Κανεὶς δὲ χάνει τὸ σκοπό του· καὶ τὰ ἔξ μπουρλότα ποὺ ὥρμησαν, καὶ τὰ ἔξ κόλλησαν στὶς φρεγάδες καὶ στὶς κορβέτες. Κι οἱ φλόγες ἄρχισαν ν' ἀνεβαίνουν σὲ λίγο καλὰ θρεμμένες.

Σὰν νὰ ἥταν ἀπὸ θέλημα Θεοῦ, σηκώθηκε ἐπάνω στὴν ὥρα δυνατὸς ἀέρας· κι ἐψυσοῦσε ἀπ' τὴν εἰσόδο γεμᾶτα κι δλόισσα στὸ λιμάνι· καὶ δὲν ἀφήνε τὰ καράβια τοῦ ἔχθροῦ νὰ σηκώσουν πανιά. Καὶ τὰ ἔσπρωχνε νὰ πέφτουν τὸ ἔνα ἐπάνω στὸ ἄλλο. Καὶ συδαύλιζε μὲ μανία τὶς φωτιές.

“Οταν βράδυασε, όλα τὰ καράβια εἶχαν πάρει φωτιά, οὕτ’ ἔνα δὲν εἶχε μείνει.

Οἱ βάρκες τῶν μπουρλότων εἶχαν γυρίσει στὰ καράβια. Κανεὶς δὲν ἔπαθε. ‘Ο Μιαούλης ἔκαμε σημεῖο νὰ τὸν ἀκολουθήσουν’ τραβήχτηκε καὶ στάθηκε στὶς μικρὲς βόλτες.

Νύχτωσε. Οὔρανός, στεριά, πέλαγο ἔφεγγαν ἀπ’ τὴν τεράστια πυρκαϊά. Οἱ φλόγες ἀπὸ τὰ εἴκοσι δύτικα καράβια ἔφτιαν ἔνα πελώριο τόξο, τετράψηλο καὶ κυματιστό. “Εγλειφαν ὅλο τὸ λιμάνι, σπίτια κι ἀποθήκες. Χυνόνταν μέσα σ’ αὐτὴ τὴν πόλι κι ἀνέμιζαν ψηλάτης ψηλάτης στὰ οὐράνια μὲ ἄπειρα πύρινα κρόσσια.

‘Ο ἄνεμος βογγοῦσε. Κάθε τόσο ἀκουόταν κι ἔνας φοβερός κρότος ἀπ’ τὶς μπαρουσταποθῆκες τῶν καραβιῶν. Σύγνεφα πυκνὰ σκέπασαν σὲ λίγο τὴ Μεθώνη. “Ως τὰ μεσάνυχτα ἔβλεπαν ἀπ’ τὰ καράβια τοῦτο τὸ ἀτελείωτο πυροτέχνημα.

‘Αποτραβήχτηκαν. Πρωὶ - πρωὶ τοὺς ἔφεραν εἰδησι γιὰ τὸν χαμό τοῦ Τσαμαδοῦ καὶ τοῦ Σαχίνη. ‘Ο Μιαούλης θλίβεται. ‘Η μόνη του παρηγοριά εἶναι, πώς ἐκδικήθηκε τὸν ἔχθρὸ γιὰ τὸ θάνατό τους. Πρόσταξε νὰ γίνη μνημόσυνο γιὰ τὴν ψυχὴ τους καὶ δοξολογία γιὰ τὸ τρόπαιο στὴ Μεθώνη.

‘Ο Στόλος εἶχε ξαναύρει τὸ θάρρος του!

« Ναύαρχος Μιαούλης »

Σπύρος Μελάς

33. ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

Μεσάνυχτα δὲ πυρπολητής ἔγύρισε κι ἐπήδησε ἀπ’ τὸ γλήγορο καίκι, πιστὸς νὰ φέρῃ μὲ τὰ πόδια ὀλόγυμνα στὴν ἐκκλησιὰ τὸ τάμα γιὰ τὴ νίκη.

Τὸ χέρι, ποὺ ἄτρομο ἔσπειρε τὸ θάνατο μὲ τὸ δαυλὸ — τὸ φοβερὸ τὸ χέρι — τώρα ταπεινωμένο καὶ τρεμάμενο στὴν Παναγιάν ἀνάφτει ἔνα ἀγιοκέρι.

« Πύρινη Ρομφαία »

Γεώργιος Δροσίνης

34. ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ

Εις τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἕνας ζωντανός. Οἱ ἥλιοι, προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἔχαιρέτισεν δρθίους ὅλους, ἐφώτισε τὰς λευκὰς φουστανέλλας, ἔχαίδευσε τὰς μαύρας κόμας των, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς των δρθαλιμούς, ἔχρυσωσε τῶν δρμάτων των τὰς λαβάς. Καὶ τώρα, δύων ἐκεῖ κάτω μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα, καὶ χάνεται ἀργά - ἀργά, ὡς μέγα κλειόμενον ἐρυθρὸν ὅμμα, ὅπερ σβῆνον θέλει ἀκόμη νὰ ρίψῃ τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους.

"Ολην τὴν ἡμέραν ἄσιτοι καὶ ἀποτοι ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, ἔχλεύασαν τὴν ὄρμὴν τῆς ρομφαίας καὶ τὴν βίαν τῆς λόγχης.

Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μπαρούτην μὲ τὴν φούχταν, ἀφοῦ καὶ ὁ ἔσχατος κόκκος τῆς ἑσώθη, ἀφοῦ ἔρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὅπλου των ἡ κάννα, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιαταγάνι ἔσπασε μέσα εἰς τὸ χέρι των, ἔπεσαν χαμαί, ἄψυχοι ναί, ἡττημένοι ὅχι. Κι ἐν τῷ μέσῳ των ὁ Παπαφλέσσας, ὁ πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδνός, ἔξηπλωμένος, μὲ πλαστεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατῶν ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμῆμα αἵμοστάζον μὲ σφιχτὰ δάκτυλα.

Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῷ ἵππων καὶ κλαγγῇ ξιφῶν, ἐν ἥχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῆ, ἐνῷ αἱ σημαῖαι του ἀναπεπταμέναι φρίσσουν εἰς τὸν ἀνεμον τῆς ἐσπέρας. Μυρμηκιάς ἀνὰ τὴν πεδιάδα καὶ τὰ ὑψώματα ὁ συρφετός, καὶ βαρύ ἀκούεται τὸ βῆμά του.

"Ηδη ὁ ἀρχηγός των ἔφθασεν εἰς τὴν ὁφρὺν τοῦ λόφου, ἀνέβη, ἐστάθη ἐπ' αὐτῆς, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὸ κοκκινίσαν ἔδαφος, ὅπερ πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἐπεσκόπησεν τὸν ἀνερχόμενον στρατόν, εἰδε κύκλῳ τοὺς πεσόντας. Καὶ μ' ἀνοικτὸν τὸ ὅμμα, ἐκπληκτὸν, ἀναμετρᾷ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέρνα των, τοὺς βραχίονάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὠραίας των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ εἰς τὴν ὅψιν του νέφος τι

διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται ἐλαφρῶς, παλμὸς συσπῆ τὰ χεῖλη του.

— Κρίμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες!

Καὶ βλέπει, βλέπει γύρο, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ώσταν νὰ μὴ πιστεύῃ, ὅτι ἔχαθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες.

— Ποῖος εἶναι ὁ Παπαφλέσσας;

Οἱ δόδηγοι του ἔσπευσαν, ἔδειξαν τὸ πτῶμα, διάβροχον, περιρρέομενον ἐκ τοῦ ίδρωτος τοῦ ἀγῶνος, καταρρακωμένον τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

— Σηκῶστε τον, πιάστε τον.. . Πλύντε τον, πλύντε τὸ παλληκάρι.. .

Δύο ἄνδρες ἔλαθον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἥγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του, κι ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς παραρρέουσαν πηγήν. Ἐκεī τοῦ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἔξέτριψαν τὸν πηλὸν καὶ τὸν ίδρωτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τοῦ καπνοῦ, τὸν ἔσπόγγισαν, ἔτακτοποίησαν τὰ ξεσχισμένα ἐνδύματά του κι ἐγύρισαν πίσω φέροντές τον.

— Στῆστε τον ἐκεī ἀπὸ κάτω.. .

Οἱ ἄνδρες κρατοῦντες αὐτόν, ὤδευσαν πρὸς τὸ δειχθὲν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ρίζαν του, τὸν ύψωσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἔστερέωσαν εἰς τὸν κορμὸν αὐτοῦ, ώσανεὶ ζῶντα. Ἔπειτα ἐτραβήχθησαν, ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφῆκαν μόνον, βασταζόμενον ὑπὸ τῆς ίδιας του δυνάμεως. Τὸ πτῶμα ἐναπέμεινεν ἀκίνητον, μὲ προτεταμένον τὸν θώρακα καὶ ύψηλὰ τὴν κεφαλήν.

Τότε ὁ Ἰμπραήμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἴσταται καὶ βλέπει σιγηλὸς τὸ πτῶμα τοῦ ἀντιπάλου του καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἡτις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἐκείνην, αἱματόχρους, ώσει βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ χυθέντος αἷματος, φίλει παρατεταμένον φίλημα τὸν ὅρθιον νεκρόν.

Μιγχάλη Μητσάκης

35. ΤΟ NEPO ΤΩΝ ΔΙΨΑΣΜΕΝΩΝ

Ο γέρος ἀγωνιστής ἐκοίταζε τὸ θολὸν νερὸ μέσα στὸ πτοτήρι, ἀνεβοκατέβαζε τὰ κάτασπρα δασιά του φρύδια καὶ, κουνῶντας τὸ κεφάλι του, εἶπε:

— Μωρέ, ποῦ κατάντησε τὸ δόλιο τὸ Μεσολόγγι μ' αὐτὸν τὸν θεο-

σκοτωμένο τὸ Δήμαρχο! Οὔτε στὸν «κλεισμὸν» δὲν πίναμε τέτοιο νερό...

‘Ο γέρο ἀγωνιστὴς εἶχε τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν τέχνη ἀπὸ κάθε κουβέντα, μ' ἐνα πήδημα νὰ φτάνῃ στὴν πολιορκία καὶ στὴν ἔξοδο, καὶ χρεωστοῦσε μάλιστα χάρι σὲ μένα, πού, παιδάκι τότε λαίμαργο γιὰ ιστορίες, ἡμουν ὁ πιὸ καλόβολος ἀκροαστής του.

— Οὔτε στὸν κλεισμό, μωρὲ παιδί μου, μὰ τοῦτον τὸ σταυρό, νὰ τὸν κάμω καὶ νὰ βγῆ ἡ ψυχή μου.

Τὸν καιρό, ποὺ ὁ Μπραΐμης μᾶς ἔκοψε τὸ νερό, πάντεχε, πῶς θὰ παραδοθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα ἢ θὰ σκάσωμε σὰν τὰ ποντίκια· ἐμεῖς ὅμως ἀνοίξαμε πηγάδια στὸν “Αἱ - Νικόλα, στὶς τάπιες”, ὅπου βλέπαμε χῶμα γλυκό, καὶ βγάλαμε νερό. Θὰ πῆσ κακὸ καὶ ψυχρό, ἀρμυρό, θολό, βαρύ, μὰ κεῖνο μᾶς ἔφτανε, γιὰ νὰ μὴν κάμωμε τὸ χατήρι τοῦ Μπραΐμη καὶ τοῦ Κιουτάγια. Αὐτοὶ μάθαιναν τί νερὸ πίναμε καὶ ἀποροῦσαν, πῶς ἀκόμα βαστᾶμε.

Μιὰ φορὰ κάμαμε ράϊ (ἀνακωχὴ) καὶ μᾶς στείλανε μέσα τρεῖς μπέτδες, νὰ μᾶς προτείνουν νὰ παραδοθοῦμε. Πολλὲς φορὲς τὸ ἔκαναν αὐτό.

Τὸ περισσότερον ὅμως ἤθελαν, νὰ ἴδουν τί νερό πίναμε, γιὰ νὰ καταλάβουν πόσο θὰ κρατήσωμε ἀκόμα.

‘Ο Θανάσης ὁ Ραζηκότσικας ἦταν τότε πολιτάρχης. Αὐτὸς εἶχε θηλυκὸ μυαλὸ καὶ κατάλαβε τὸ σκοπό τους.

— Σταθῆτε, λέει, καὶ θὰ ἴδητε καὶ μένα.

Κράζει τὶς γυναῖκες, ποὺ μᾶς ἔδιναν τὰ φυσέκια καὶ μᾶς ἔφερναν τὸ φαῖ, καὶ τὶς διατάζει νὰ βγάλουν νερὸ ἀπὸ τὸ καλύτερο πηγάδι, νὰ τὸ στραγγίζουν καλά, καὶ νὰ τὸ περάσουν πολλὲς φορὲς ἀπὸ πανὶ ἔξηντα νούμερο, καὶ ἀμα λαγαρίση καλά, νὰ γεμίσουν μ' αὐτὸ ἔνα ἀσκί. Κράζει καὶ τὸ Ντάγλα, ποὺ ἦταν ἔξυπνος καὶ πιστός καὶ τὸν εἶχε στὸ σπίτι του ὁ πολιτάρχης, καὶ τὸν ὀρμηνεύει τί νὰ κάμη, σὰν ἔρθουν οἱ μπέτδες.

Τὴν οἰ μπέτδες καὶ πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ Κότσικα. Ἐκεῖ, ποὺ εἶναι ἀκόμα τώρα τὸ Κοτσικαϊκό, τότε ἦταν χαμηλὰ ἀκόμα τὸ ἐπάνω πάτωμα· τὸ εἶχαν χαλάσει οἱ μπόμπες καὶ οἱ ἕδιοι οἱ νοικοκυραῖοι τὸ εἶχαν ἀπογκρεμίσει.

Ἐκαμαν τεμενᾶδες, ρώτησαν « πῶς τὰ περνᾶμε » καὶ ὑστερα ἥρθαν στὴν κουβέντα. τεμενᾶδες

— Καπετάν Θανάση, τοῦ λένε, τί περιμένετε; δὲ βλέπετε, ποὺ είστε κλεισμένοι ἀπ' ὅλες τὶς μεριές; Νὰ παραδοθῆτε τώρα, καὶ κανεὶς δὲ θὰ σᾶς κατηγορήσῃ. Οἱ πασᾶδες σᾶς χαρίζουν τὴ ζωὴ καὶ τὸ βιό σας, νὰ ζήσωμε, ὅπως καὶ πρίν, ήσυχοι καὶ ἀγαπημένοι.

‘Ο Ραζηκότσικας τοὺς λέει:

— Καὶ νὰ θέλαμε, μπέηδες μου, νὰ παραδοθοῦμε, εἰναι ντροπή μας τώρα, ποὺ περιμένουμε ώρα τὴν ώρα τὸν καπετάν Μιαούλη, καὶ μᾶς φέρνει τοῦ κόσμου τὰ καλά.

Ψέματα τοὺς ἔλεγε.

Κάμαμε κι ἄλλες κουβέντες καὶ κάποια ώρα οἱ μπέηδες καμώθηκαν, πῶς δίψασαν καὶ ζήτησαν νερό.

‘Ο πολιτάρχης πρόσταξε τὸ Ντάγλα νὰ φέρῃ τ' ἀσημένιο τάσι.

‘Ο Ντάγλας, ὅπως ήταν ὁρμηνεμένος, εἶχε δυὸς ἀσκιά, ἕνα μὲ τὸ καθαρό, ποὺ είχαν λαγαρίσει οἱ γυναῖκες, καὶ ἔνα μὲ τὸ νερό, ποὺ πίναμε.

Λύνει τὸ ἀσκὶ μὲ τὸ θολὸ νερό καὶ γεμίζει τὸ τάσι.

— Γιὰ νὰ σοῦ εἴπω, τοῦ λέει ὁ πολιτάρχης, ἀπὸ τὸ νερό, ποὺ ἔχομε γιὰ τὰ ζᾶ μας δίνεις, στοὺς μπέηδες;

Τοῦ δίνει ἔνα μπάτσο, δίνει καὶ μιὰ κλωτσιὰ στ' ἀσκὶ καὶ χύνει δλο τὸ νερό. Ραζηκότσικας = Βενιακέρης Καπετάνιος

‘Ο Ντάγλας λύνει τὸ ἄλλο ἀσκὶ, γεμίζει τρία τάσια μὲ καθαρὸ νερὸ καὶ τὰ δίνει στοὺς μπέηδες.

‘Εκεῖνοι, σὰν βγῆκαν γελασμένοι, χαιρετᾶν καὶ φεύγουν. Πᾶνε στοὺς πασᾶδες καὶ λένε « τὸ καὶ τό, οἱ Μεσολογγίτες ἔχουν καθαρὸ νερὸ καὶ ἐκεῖνο τὸ θολὸ τῷχουν γιὰ τὰ ζᾶ τους καὶ τὸ χύνουν ἀλύπητα ». Οἱ πασᾶδες ἀπελπίστηκαν τότε, πῶς θὰ παραδοθοῦμε.

Τέτοιος ήταν ὁ πολιτάρχης μας. Τώρα κάνομε δημάρχους καὶ μουλάρια.

‘Εσύ, μωρέ, νὰ γράψως αὐτά, σὰ μεγαλώσης, νὰ τὰ μάθῃ ὁ κόσμος· νὰ ἴδῃ πῶς τὸ βαστάξαμε τὸ Μεσολόγγι.

— Θὰ τὰ γράψω, μπάρμπα - Γεωργούλα.

Καὶ νά, ποὺ ἐκτελῶ τὴν ὑπόσχεσί μου, τώρα ποὺ ἔγινα κι ἔγώ μπάρμπα - 'Αντώνης.

« 'Αναμνήσεις καὶ 'Εντυπώσεις »

'Αντώνης Τραυλαντώνης

36. ΑΠΑΝΤΗΣΙ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΜΠΡΑΗΜ

“Οταν δ' Ἰμπραήμ μὲ τὸν κεχαγιᾶ του ἔστειλεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν διαταγὴν νὰ προσκυνήσουν, διότι ἄλλως, καθὼς ἡπείλει, « θ' ὀκολουθήσῃ φωτὶ καὶ τσεκούρι », δ' Κολοκοτρώνις ἀπήντησεν, « ὅχι ἀπὸ μέρος του, ἀπὸ μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας » :

« Αὐτό, ὅπού μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ καρποφόρα δένδρα μας, δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργου· διατὶ τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἔναντιώνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι, ὅπού ἔναντιώνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβώνουν· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δικαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅχι μὲ τὰ ἄψυχα δένδρα· ὅχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψῃς, ὅχι τὰ δένδρα, ὅχι τὰ σπίτια, ποὺ μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἐπάνω στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ, ἐμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν· τί τὰ δένδρα μας ἀν τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσης. Καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆ, ποὺ τὰ ἔθρεψε, αὔτὴ ἡ ἴδια ἡ γῆ θὰ μένη δική μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἔνας Ἐλληνας νὰ μείνῃ, πάντα πολεμοῦμε καὶ μήν ἐλπίζῃς, πῶς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμης δική σου, βγάλτο ἀπὸ τὸ νοῦ σου ». |

« Ἀπομνημονεύματα »

Γεώργιος Τερτσέτης

37. ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Λάμπουν τὰ χιόνια στὰ βουνά κι δ' ἥλιος στὰ λαγκάδια, +

λάμπουν καὶ τάλαφρά σπαθιά τῶν Κολοκοτρωναίων,

πᾶχουν τάσήμια τὰ πολλά, τὶς ἀσημένιες πάλες,

τὶς πέντε ἀράδες τὰ κουμπιά, τὶς ἔξι τὰ τσαπτράζια·

ὅπού δὲν καταδέχονται τὴ γῆ νὰ τὴν πατήσουν.

Καβάλλα τρῶντε τὸ ψωμί, καβάλλα πολεμᾶνε,

καβάλλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε,

καβάλλα παίρν' ἀντίδερο ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.

Φλωριά ρίχνουν στὴν Παναγιά, φλωριά ρίχνουν στοὺς ἀγιους.

καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλες.

«Χριστέ μας, βλόγα τὰ σπαθιά, βλόγα μας καὶ τὰ χέρια». +

Δημοτικὸν

38. Η ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Εἰς τοὺς ἀρχαίους "Ελληνας πᾶσα συγκέντρωσις οἵασδήποτε φύσεως ἔδιδεν ἀφορμὴν νὰ τελῶνται ἀγῶνες. Καὶ οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἔξειλιχθῆσαν ἀπὸ θρησκευτικὰς τελετάς. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐτελέσθησαν πρώτην φορὰν τὸ 884 π.Χ. ὑπὲ τοῦ Ἰφίτου, βασιλέως τῆς Ἡλιδος, δόποιος ἡθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν πανήγυριν παμπελοποννησιακὸν χαρακτῆρα. Ἐκτοτε οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο τακτικῶς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνὰ πᾶσαν τετραετίαν. Τὸ μεταξὺ δὲ ἐκάστης ἐορτῆς τετραετὲς διάστημα ἐκαλεῖτο Ὀλυμπιάς. Ἡ Ὀλυμπιὰς ἔχρησιμοποιήθη ὡς κοινὴ χρονολογία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τὰς Ὀλυμπιάδας ὅμως ἐτακτοποίησε πρῶτος καὶ ἡρίθμησεν ὁ Ἡλεῖος Ἰππίας. Καθωρίζετο δὲ ἡ Ὀλυμπιὰς μὲ τὸν αὐξοντα ἀριθμὸν τῆς καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ σταδιονίου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὡς πρώτη Ὀλυμπιὰς καθωρίσθη ἔκεινη, ἡ ὁποία ἥρχισε τὸ 776 π.Χ., ὅτε νικητὴς τοῦ σταδίου ἀνεκτηρύχθη δός Ἡλεῖος Κόροιβος. Οἱ ἀγῶνες, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐτελοῦντο κατὰ Ἱούλιον μῆνα. Μέγιστον δὲ ἦτο τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν. Προσήρχοντο, ὅχι μόνον ἀπὸ τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἀποικίας, διὰ νὰ θαυμάσουν τοὺς ἀλκίμους ἀθλητάς.

'Απὸ τοῦ Κοροίβου καὶ ἐντεῦθεν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν 293 φοράς. Τὸ 394 μ.Χ., ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, οἱ περίλαμπροι παλαιοὶ ἀγῶνες κατηργήθησαν καὶ δὲν ἐτελέσθησαν πλέον.

"Η ἀνασύστασις τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων τὸ 1896 ἐθεωρήθη ὡς μέγα βῆμα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸ μέγιστον γυμναστικὸν γεγονός τοῦ 19ου αἰῶνος. Τὴν ίδεαν τῆς ἀνασυστάσεως συνέλαβεν δό Γάλλος βαρῶνος ντὲ Κουμπερτέν καὶ τὴν ἐξέθεσε τὸ 1893 εἰς Παρισίους κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς πέμπτης ἐπετείου τῆς Ἐνώσεως τῶν ἀθλητικῶν σωματείων τῆς Γαλλίας. Τὸν Ἱούνιον τοῦ 1894 εἰς Παρισίους ἔγινε διεθνὲς ἀθλητικὸν συνέδριον, εἰς τὸ δόποιον εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τὸ θέμα τῆς ἀναβιώσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων ἐκυριάρχησε τῶν ἀλλων θεμάτων. Τὴν πρώτην αὐτὴν ἡμέραν ἤκούσθη καὶ δό ύμνος τοῦ Ἀπόλλωνος, δό δόποιος τότε προσφάτως εἶχεν ἀνευρεθῆ εἰς τὰ ἐρείπια τῶν Δελφῶν. Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ συνέδριον ἐκεῖνο ἦτο δό συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς Δημήτριος Βικέλας.

“Οταν ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις νὰ ἀνασυσταθοῦν οἱ περίφημοι ἀγῶνες διὰ τὸ ἔτος 1896, ὁ Βικέλας, ὡς μέρος τελέσεως αὐτῶν, προέτεινε τὰς Ἀθήνας. Καὶ εἶπεν εἰς τοὺς συνέδρους :

— Δὲν ἔχομεν τὰ μέσα νὰ τελέσωμεν ἑορτὰς μεγαλοπρεπεῖς, ἀλλὰ τὸ ἐγκάρδιον τῆς ὑποδοχῆς θ’ ἀναπληρώσῃ τὰς πολλὰς ἐλείψεις μας. Δὲν θὰ παράσχωμεν εἰς τοὺς ξένους μας διασκεδάσεις ἀξίας τῆς περιστάσεως. Ἀλλ’ ἔχομεν νὰ δείξωμεν τὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαιότητος, θὰ τοὺς ὅδηγήσωμεν ἐκεῖ, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι ἐτέλουν τοὺς ἐνδόξους ἀγῶνάς των, εἰς τὴν Ὁλυμπίαν, τὴν Ἰσθμίαν, τοὺς Δελφούς, τὴν Ἐπίδαυρον.

Τὸ συνέδριον ἐκθύμως ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν. Ἀλλ’ ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο τόσον ἀνθηρὰ καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Τρικούπη μὲ κανένα λόγο δὲν ἐδέχετο νὰ συνδράμῃ ὑλικῶς τὸ ἔργον. Παρὰ ταῦτα, ὁ λαὸς εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ θύελλαν ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Πολυμελής τότε ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τότε διαδόχου Κωνσταντίνου ἀνέλαβε νὰ δώσῃ σάρκα καὶ ὁστᾶ εἰς τὴν μεγάλην ἰδέαν. Τὸ οἰκονομικὸν ὅμως πρόβλημα πάντοτε δὲν ἦτο τόσον εὔκολον διὰ νὰ λυθῇ. Οἱ ἔρανοι, οἱ ὄποιοι ἔγιναν, δὲν ἦταν τόσον ἴκανοποιητικοί. Ἐχρειάζετο κολοσσιαῖον ποσόν, διὰ νὰ παρουσιασθῇ τὸ στάδιον, τὸ ὄποιον τότε ἦτο ἀκαλλιέργητος ἀγρός, πλήρης μαρμαρίνων συντριμμάτων, ὅπου παῖδες διεξῆγον τὰ διάφορα παιγνίδιά των.

Εὔτυχῶς, ἐν ἑκ τῶν μελῶν τῆς δωδεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς, ὁ Γεώργιος Ρώμας, προτείνει ν’ ἀποσταλῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁ μέγας φιλόπατρις Τιμολέων Φιλήμων, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομήν τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Ἔθνους Γεωργίου Ἀβέρωφ. ‘Ο Διάδοχος ἐνθουσιάζεται μὲ τὴν πρότασιν καὶ ἀποστέλλει τὸν Φιλήμονα εἰς Ἀλεξάνδρειαν κομιστὴν ἱδιογράφου ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Ἀβέρωφ. ‘Ο γενναῖος ἐθνικὸς χορηγός, εὐθὺς ὡς ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολήν, ἐδήλωσεν, ὅτι ἀναλαμβάνει ὀλόκληρον τὴν δαπάνην διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Παναθηναϊκοῦ σταδίου. Καὶ μειδιῶν ἔδειξε τότε εἰς τὸν Φιλήμονα ἐν παλαιὸν φύλλον τῆς ἐφημερίδος « Αἰών » τοῦ 1872, εἰς τὸ ὄποιον δὲ ἕδιος ὁ Φιλήμων, ἐμπνεόμενος ἀπὸ ἀλλας γενναιοδωρίας τοῦ Ἀβέρωφ, εἶχε γράψει : « Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ’ ἥν ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ θὰ καταστῇ ὁ πρῶτος Ὁλυμπιονίκης, ἀνασυνιστῶν τοὺς

ἀγῶνας τῆς ἀρχαιότητος διὰ τῶν γενναίων χορηγιῶν του».

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Φιλήμονος, ἡ ἐπιτροπὴ ἀμέσως ἀνέλαβε τὴν φρόντιδα τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ σταδίου ἐπὶ σχεδίων τοῦ ἀρχιτέκτονος Ἀναστασίου Μεταξᾶ. Καὶ τὸ στάδιον μετ' ὀλίγον ὑψοῦτο ἀρκετὰ ὑπέρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἔδαφους, κατάλευκον ἐκ πεντελησίου μαρμάρου μεγαλούργημα. Συγχρόνως ἡ ἐπιτροπὴ ἀπέστειλεν ἀνὰ τὴν ὑφῆλιον προσκλήσεις συμμετοχῆς διὰ τοὺς πρώτους Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας τῆς νεωτέρας Ἐλλάδος.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ παγκοσμίου ἀθλητισμοῦ, οἱ ὅποιοι ἐφίλοδόξησαν ὡς ὑψίστην τιμὴν τὴν ἀπόκτησιν ἐνὸς στεφάνου ἀπὸ κότινον, ἐσπευσαν ἀθρόοι πρὸς τὴν φωνὴν τῆς Ἐλλάδος, τῆς μεγάλης Μητρὸς τοῦ πολιτισμοῦ.

Καὶ οἱ πρῶτοι νέοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν ἐν Ἀθήναις μὲ πᾶσαν μεγαλοπρέπειαν. Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα τοῦ 1896 ἔγιναν τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ἀβέρωφ, παρὰ τὴν εἰσοδον τοῦ σταδίου. Τὴν δ' ἐπομένην, ἡ ὁποία ἦτο καὶ ἡ 25η Μαρτίου, ἥρχισαν οἱ ἀγῶνες. Ὁ Ἐλληνικὸς λαός, ὁ εὐγενής καὶ ἐκ κληρονομικότητος φίλαθλος, μὲ τὸ ἀγωνιστικόν του πνεῦμα ἔχαρισεν εἰς τοὺς ξένους συγκινήσεις, τὰς δποίας οὗτοι ἤγνόησαν κατὰ τὰς ἐπομένας Ὀλυμπιάδας.

Τὸ στάδιον, ἐπειδὴ τὸ προύπολογισθὲν ποσὸν εἶχεν ἔξαντληθῆ, πρὶν ἀκόμη ἀποπερατωθῆ τὸ ἔργον, κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ διάζωμα εἶχε συμπληρωθῆ διὰ σανίδων. Τὸ 1899 ὁ ἐθνικὸς εὐεργέτης ἀπέθανε. Διὰ διαθήκης του ὅμως ὅριζε τὸ ἐν πέμπτον τῆς περιουσίας του νὰ διατεθῆ ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ σταδίου. Τοιουτοτρόπως τὸ μέγα ἔργον συνεπληρώθη τάχιστα.

Στέλιος Σπεράντσας

39. Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Εἰς τοῦ Σαιτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδεις, πιὸ ἐφερε τὸ «Πανελλήνιον». Μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλίδος νὰ πάρῃ, ἀλλ' ἐνῷ ἔφθασεν ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίασε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμεναν ἀκόμη τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ἥσαν δεκαπέντε καὶ περισσότεροι. Ὁ Ἀναγνώστης δὲ Πλατῆς, καθήμενος, κατέγραφεν ἑκείνους, πιὸ ἐλάμβανον ὅπλα,

δ δὲ Σαΐτονικολῆς, ὅρθιος, τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχήν:

— Καλορρίζικο! Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾶς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλῃ!
Καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

‘Ο Ἀνδρουλιός, ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος* καὶ ἀπωθῶν ἔκινδυνευε νὰ μὴ πάρη τίποτε· ἀλλ’ ἐπὶ τέλους εύρεθη ἐνώπιον τοῦ Σαΐτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν, ὃπου εἶχον τοποθετήθη τὰ ὅπλα, καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἓνα σισανέν. “Ηνοιγε δὲ τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχήν καὶ ὁ Ἀνδρουλιός ἔκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε δὲ Σαΐτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ:

— Μωρέ, δὲν ἀφήνεις, κατημένε Ὀνδρουλιό, νὰ τὸ πάρη κανεὶς ἄλλος; τοῦ εἴπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ποὺ ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός. ‘Εσύ, τί νὰ σοῦ πῶ; . . .

‘Ο Σαΐτονικολῆς ἥθελε νὰ εἴπῃ: ‘Εσύ τί νὰ τὸ κάμης;

Καὶ ὁ Ὀνδρουλιός, ὅσον καὶ ἀν ἦτο πρᾶος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη. Δὲν εἴπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ’ ἀποεσύρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἄκρην, ὡς νὰ μὴ ἔβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ. ‘Ο Σαΐτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληράν του φράσιν, ἀλλ’ ἦτο πλέον ἀργά, διότι ἔσπευσαν καὶ ἥρπασαν τὰ ύπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχήν.

— Τὸ πίστεψες αὐτό, ποὺ σοῦπα, Ὀνδρουλιό, κι ἀφῆκες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι; Ἐφώναξε πρὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα. ‘Εγὼ σὲ θαρροῦσα γιὰ πιὸ ξυπνητό. ‘Ακοῦς, ν’ ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι!

— Δὲ θέλω σισανέ, καπετάν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ Ὀνδρουλιός. Καλύτερα, ποὺ τὸν πῆρε ἄλλος. “Ἐχω μιὰ παλιολαζαρίνα ἔγω. . . κάνει κι αὐτὴ δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον· ἐμειδία* μάλιστα τώρα τὸ σύνηθες καλοκάγαθον μειδίαμά του, ἀλλ’ εἰς τὰ γαλανά του μάτια ἐκυλίετο ἐν δάκρυ.

‘Ο Ὀνδρουλιός ἦτο νέος ἀνθρωπός, τριάντα περίπου ἑτῶν, κοντός, μὲ παχὺ ξανθόν μούστακι καὶ μὲ κνήμας ἰσχνάς.

‘Αλλ’ ἂς μή ύποθέση κανεῖς, ὅτι ὁ Ὀνδρουλιός ήτο ἔλαφρόν καὶ μάταιον* ύποκείμενον. ‘Ολίγοι ἦσαν φιλόπονοι ὡσὰν αὐτὸν εἰς τὸ χωριό. “Αμα ἐτελείωνε τὰς ὀγροτικάς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο*

έπι τινας μῆνας τὸν κτίστην, εὗρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὅποιον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδερφοῦ του. Ἐθεώρει θέάρεστον ἔργον νὰ ἑκτελῇ χρέη νεωκόρου, νὰ κρούῃ τὸν κώδωνα τῆς ἐκκλησίας, νὰ φέρῃ φωτιάν διὰ τὸ θυμιατόν, νὰ ἀνάβῃ καὶ νὰ περιποιῆται τὰ κανδήλια, νὰ βοηθῇ τὸν Ἱερέα κατὰ τὰ βαπτίσια· ἐλυπεῖτο δέ, διότι δὲν ἔγνωριζε γράμματα, διὰ νὰ δύναται νὰ ἑκτελῇ χρέη ψάλτου, ἀλλ’ ὅπωσδήποτε καθ’ ὅλην τὴν λειτουργίαν δὲν ἔπαινε νὰ συνοδεύῃ μὲ σιγανὸν μουρμούρισμα τὴν ψαλμῳδίαν.

Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὔσεβειά του μόνον εἰς αὐτά, ἀλλ’ εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς. Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἔξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος, καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαντάζοντο ως μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἔχθρον, φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ὁγάπην, τὴν ὅποιαν ἐνέπινε, δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευή του, ἡ σχεδὸν καχεκτική, καὶ τὸ μικρόν του ἀνάστημα. Καὶ ὅταν εἴς τὸν χορὸν ἐπεδείκνυεν εὐστροφίαν καὶ ἔχοροπήδα, αἱ γυναῖκες ἐδάγκωναν τὰ χείλη, διὰ νὰ μὴ ξεκαρδισθοῦν.

‘Αλλ’ ὁ Ἀνδρουλιός, καὶ ὅταν φανερὰ ἔβλεπεν, ὅτι τὸν ἔχλεύαζον*, δὲν ὠργίζετο, οὐδὲ ἐδυσθύμει*. Ἐνίοτε μάλιστα συνεμερίζετο* τοὺς γέλωτας τῶν ἄλλων, ώς διὰ νὰ διασκεδάζῃ περισσότερον τοὺς θεατάς.

Δὲν γνωρίζω, ἂν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν τούτων χοροπηδημάτων του ἦθελε νὰ ἐπιδείξῃ παλληκαρισμόν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσε φιλονικίαν καί, ἂν κάποτε ἄλλοι τὸν προεκάλουν, αὐτὸς ὑπεχώρει.

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του. “Οταν δὲ ἤρχισεν ἡ Ἐπανάστασις καὶ ἡκούσθη, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός θὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἐγέλασαν καὶ τὰ νήπια. Πάει ἡ Τουρκία! Τινὲς ἔξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ κάμη χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι, ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάποιος μ’ ἐβεβαίωνεν, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός ἔξελάμβανε τὸν πόλεμον ως χειροπάλαιμα καὶ ὅτι εἶχε κόψει τὰ μελλιά του σύρριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ’ αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

‘Ως εἰδομεν, καὶ αὐτὸς ὁ Σαϊτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν· Ιδέαν. Ἀλλ’ ὁ Ἀνδρουλιός δὲν ἐμνησιάκησε**· μετά τινας ὥρας μάλιστα ἐφαί-

νετο, ώς νὰ είχε παντελῶς λησμονήσει τὴν πικρὰν τοῦ ὄπλαρχηγοῦ φράσιν. Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν* ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τί γέλια ἔγιναν μ' ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὅποιας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὅποια είχε μάκρος τριῶν πήχεων!

— Μωρ' αὐτό, 'Ανδρουλιό, είναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι, εἴπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν* είχεν ἀναμειχθῆ ἵσως μὲ ξενοχωριανούς ἢ πιθανώτερον είχε κρυφθῆ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανεῖδον καὶ τὸ φέσι του ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ είχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησεν μὲ τὴν λαζαρίναν του. Τουλάχιστον ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σκοποβολήν.

'Αλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἢ κακολογία ἔβουβάθη. 'Ο 'Ανδρουλιός ἐμάχετο ὅρθιος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἕκαμνεν ἀπὸ ἀγνοιαν τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζει*. 'Αλλ' ὁ 'Ανδρουλιός δὲν ἦθελησε νὰ ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲν μὲ πιάνει μπάλα, εἴπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲν σὲ πιάνει μπάλα; Πῶς τὸ κατέχεις*;

— Ἐχω τίμιο ξύλο.

— Ἀλήθεια;

— Ἐχω αὐτό, ἀπήντησεν δ 'Ανδρουλιός σοβαρῶς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε; "Οποιος κάνει τὸ σταυρό του, ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του.

~~Μετά~~ τινα καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἔθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ δροπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοὶ θάξεωιθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἀν δὲν τοὺς ἔβοήθει ἡ ὄμιχλη καὶ ἀν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγουν διὰ ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ δ 'Ανδρουλιός, δ ὅποιος πολλοὺς ἔθελοντάς ἔσωσεν. Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δὲ ἐκείνῳ καὶ ἐντὸς τῆς ὄμιχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἔνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτη! τοῦ ἐφώναξε. Μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσῃς στοὺς Τούρκους.

‘Ο φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλ'

ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἀνδρουλιὸς διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ τὸ καλοσκεφθῆ καὶ ἐκεῖνος, τὸν ὄποιον κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ως ἔθελοντήν, ὡρμησε κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην.

"Οπισθεν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ ἦτο κρήμνος, στρωμένος μὲ χαλίκια, ἢ δὲ ἀπόστασις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἦτο τόσον μικρά, ὥστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἔχθροῦ τὴν μακρὰν λαζαρίναν.

"Η λόγχη ἐπήρχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν :

— Θεέ μου !

Καὶ μετὰ πατάγου, παρασύρων τοὺς χάλικας, κατεκυλίσθη εἰς τὸν κρημνόν, προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικὸν τῆς θύρυβον τῆς λαζαρίνας. Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινεν ἀκίνητος. 'Ο δὲ Κιρκάσιος, ἀφοῦ ἐπὶ τινας στιγμὰς τὸν ἔβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα ἐζήτει μέρος διὰ νὰ κατέλθῃ μέχρις αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν αἴχμαλωτίσῃ ἢ νὰ τὸν ἀποτελειώσῃ. 'Επὶ τέλους εὗρε μονοπάτι καὶ ἤρχισε νὰ καταβαίνῃ, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ Ἀνδρουλιός. 'Ο Θεός εἶχε βοηθήσει, ὥστε μόνον ἀσημάντους τινὰς ἐκδοράς καὶ ἔλαφρὰν ζάλην εἶχε πάθει. 'Αλλὰ μόλις ἐσηκώθη, ἥκούσθη πυροβολισμὸς καὶ μία σφαῖρα ἐπέρασε πλησίον του. 'Η λαζαρίνα ἦτο ἐνώπιόν του καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς τὴν ἥρπασεν, ἐρριψε ταχὺ βλέμμα εἰς τὴν πιάστραν καὶ κρὰ - κράκ τὴν ἑστριψε κατὰ τοῦ Κιρκασίου. Νέος πυροβολισμὸς ἀντήχησεν εἰς τὴν χαράδραν καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ νεκρός. .

Τὴν ἐπιούσαγ* ἔξαφνα ἐνέστειρε πανικὸν εἰς τὸ χωριὸν ἡ κραυγὴ «Τούρκοι ! Κερκέζοι ! ».

'Ο κόσμος ἔγινεν ἄνω κάτω καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχον νὰ πάρουν τὰ τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιά των, ὅλλοι νὰ ἀποκρούσουν τὴν εἰσβολήν. 'Αλλ' ἀντὶ Τούρκων καὶ Κιρκασίων είδον ἄνα μόνον Κιρκάσιον, ὅστις παραδόξως ἔφερεν ἐπ' ὅμου δύο τουφέκια, ἔνευε* δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἐλληνιστί :

— Μωρ' ἔγώ 'μαι ! 'Εγώ 'μαι ! Μὴ φοβᾶστε !

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν καὶ ἐπειτα τὴν εύθυμιάν τῶν χωριανῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ Κιρκασιανοῦ ίματισμοῦ, δὲ ὄποιος, σημειώσατε, τοῦ ἥρχετο ὀλίγον μακρὺς καὶ ὑπὲρ τὸ δέον πλατάνυ.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲν ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἡρώτων, ἐνῷ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἔξῆταζον τὸν καυκασιανὸν ἴματισμόν του, τοῦ δποίου τὸ στήθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσιγγιοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησε τὸν καπετάν Σαϊτονικολῆν καὶ ὁ Ἀνδρουλιός τοῦ προσέφερε τὸ ὅπλον τοῦ Κιρκασίου, λέγων :

— Αὔτὸ τὸ σισανδέάκι πρέπει νὰ τὸ χῆς τοῦ λόγου σου, καπετάν Νικολῆ.

‘Ο Σαϊτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθιν τὸ ὄρατον καὶ ἐλαφρὸν ὅπλον. ‘Αλλ’ ἐνθυμηθεὶς ἵσως τὴν προσβολήν, τὴν δποίαν ἔκαμε πρὸς τὸν Ἀνδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

— “Οχι! ὅχι! Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τόχης.

‘Ο Ἀνδρουλιός ἀπήντησεν ἡρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— ‘Εγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο.

‘Απὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἀνδρουλιός ἐπωνομάσθη Κερκέζος.

« “Οταν ἤμουν δάσκαλος »

Ιωάννης Κονδυλάκης

40. ΗΡΩΙΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

A'

‘Ο ἀρχηγός, τὸ ὄνομα τοῦ δποίου ἀνεμίμησκε τόσας νίκας, ἥ δὲ ἀνδρεία του ἐγένεντα τόσας ἐλπίδας, ἐκάθητο σύννους καὶ κατηφής πρὸ οἰκίσκου, τὸν δποίον εἶχε μεταβάλει εἰς ἀρχηγεῖον, περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν παλληκαριῶν του. Ἡ σκυθρωπότης του ἀντεκατοπτρίζετο ἐπὶ τῶν προσώπων των καὶ ἡ σιωπή του ὠμίλει καὶ ἔλεγε λόγους θλιβερούς εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου. Δὲν εἶχον πλέον τροφάς, δὲν εἶχον πλέον πολεμοφόδια. ‘Ο ἔχθρός, προσλαβών ἐπικουρίας, ἀφοῦ ἔκλεισε πᾶσαν δόδον σωτηρίας, ἡπείλει ἥδη καὶ τὸ χωρίον, τοῦ δποίου ἐτάχθησαν φρουροί.

— “Ἐναν ἀνθρωπο νὰ εἶχα γιὰ πέταμα. . . εἶπε τέλος ὁ ἀρχηγός συνεχίζων σκέψιν, τὴν δποίαν πρὸ πολλοῦ ἐνεκυμόνει ἥ κεφαλή του.

— “Ἐναν ἀνθρωπο ; Καὶ τί εἴμαστε ;

— Καὶ δὲν εἶναι κανεὶς ἀπὸ μᾶς ἄξιος ; ἡρώτησαν τὰ παλληκάρια τὸν ἀρχηγόν των.

— Γιὰ πέταμα ; "Οχι ! ἀπήντησε διὰ βαρείας φωνῆς ὁ ἀρχηγός, περιβάλλων ὅλους ὅμοι δι' ἡδός καὶ φιλοστόργου βλέμματος. Μετὰ μικρὰν δὲ σιωπήν, προσέθηκε :

— "Αφῆστε νὰ συλλογιστῶ ἀκόμη.

Θρησκευτικὴ σιγὴ ἐπηκολούθησε, διακοπτομένη πότε καὶ πότε ὑπὸ θορυβώδους φυσήματος, διὰ τοῦ ὅποιου ὁ ἀρχηγὸς ἔξεπεμπεν ἐκ τοῦ στόματός του τὸν καπνὸν τοῦ βραχέος τσιμπουκίου του καὶ τὴν ἐντὸς τοῦ στήθους του κοχλάζουσαν βαρυθυμίαν.

— "Ας περάσῃ καὶ ἀπόψε, εἴπε τέλος ἔγειρόμενος. "Εχει ὁ Θεός. "Ας πάη καθένας στὴ θέσι του. "Ολοι - ὅλοι ἀπομείναμε εἰκοσιδύνο. "Οποιος κάμη τίποτε χωρὶς τὴ διαταγὴ μου, είναι σᾶν νὰ σκοτώνῃ δέκα χριστιανούς. Συλλογισθῆτε πόσοι κρέμουνται ἀπὸ μᾶς !

Καὶ στραφεὶς ἐπροχώρησε μὲ βῆμα βραδὺ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ οἰκίσκου.

Ο λόφος, ἐπὶ τοῦ ὅποιου ἔξετείνετο τὸ χωρίον, ἦτο δυσπόρθητος. Οἱ ἔχθροὶ τὸ ἔγνωριζον καλῶς καὶ δὲν ἐτόλμων νὰ κάμουν τρίτην ἔφοδον, ἀφοῦ τόσον ἀκριβὰ εἶχον πληρώσει τὰς δύο προγενεστέρας. "Εκριναν φρονιμώτερον νὰ καταβάλουν τοὺς χριστιανούς διὰ τῆς πείνης καὶ ὀχυρωθέντες εἰς τὰς πέριξ διόδους ἀνέμενον τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀποκλεισμοῦ.

Ο ἀρχηγός, ἐννοήσας τὸ σχέδιον, ἐμαίνετο ὡς λέων ἐν κλωβῷ. Νὰ ἀποτολμήσῃ ταχεῖαν κάθιδον, θὰ ἦτο τὸ αὐτὸ ὡς νὰ ὠδήγει τοὺς διπλίτας του εἰς βεβαίαν παγίδα. Νὰ περιμένῃ ; "Απὸ δύο ήμερῶν εἰς ἕκείνους μὲν εἶχε διανείμει τέταρτον σιτηρεσίου, αὐτὸς δὲ δὲν ἔφαγε καθόλου.

Καὶ τί θὰ ἔλεγον οἱ καλοθελητάι του, ὅταν θὰ ἔμάνθανον, ὅτι ἐκ τῆς ἀδεξιότητός του βέβαια καὶ αὐτὸς ἔπεσε καὶ τοὺς ἀνθρώπους του κατέστρεψε, χωρὶς νὰ παρεμποδίσῃ τὴν πρόοδον τοῦ ἔχθροῦ ;

— Βέβαια, τὰ λόγια εἶναι εὔκολα!... ἐμονολόγει χαμηλοφώνως. Αὐτὸ θὰ ποῦνε, ἃς εἴμαι καὶ σκοτωμένος. "Εκείνη ἡ μαίμοι, ὁ Κοντονικόλας, ποὺ δὲν εἶναι γιὰ τίποτε ἀξιος, θὰ κάμη τὴ φωνή μου — θαρρῶ πώς τὸν βλέπω — καὶ θὰ λέη ὅ,τι τοὺς εἶπα, σὰν τοὺς ἀποχαιρετοῦσα : « "Εννοια σας! 'Εγὼ θὰ εἴμαι ἔκει! » Νά τώρα. . .

Καὶ ἀνοίξας τοὺς δακτύλους τῆς δεξιᾶς χειρὸς κατέφερε βαρέως τὴν παλάμην ἐπὶ τοῦ προσώπου του.

Β'

— Γιατί βαρυβογγάς ἔτσι, καπετάνιο μου ; ἡρώτησε πλησιάζουσα γραία ἑξηκοντοῦτις περίπου, βραχύσωμος καὶ ἴσχνή. Σὲ βλέπω καὶ ραγίζεται ἡ καρδιά μου.

— "Α ! ἐσύ εἶσαι, κερά - Χρυσῆ ;

— Εγώ, γυνέ μου.

— "Αμ' τί νὰ ἔχω ; Δὲν τὰ βλέπεις καὶ τοῦ λόγου σου ; 'Εχαθή-καμε, κερά - Χρυσῆ !

— "Εχει ὁ Θεός, παιδί μου. . .

— Τὸ ξέρω, μά. . . πρέπει νᾶχωμε καὶ μεῖς.

Καὶ ἐκτύπησε διὰ τῆς χειρός τὴν κεφαλήν του.

— Καὶ μήγαρις εἶναι δικό σου τὸ φταίξιμο ;

— Μὴ κοιτάζῃς τί εἶναι, τί θὰ ποῦνε. . .

— Μπορῶ νὰ σὲ ρωτήσω ἔνα λόγο, σὰν μάννα σου, ποὺ εἶμαι στὰ χρόνια ;

— Στοὺς δρισμούς σου, κερά - Χρυσῆ, ρώτα.

— Εἶπες πρωτύτερα στὰ παλληκάρια. . . ἡμουνα στὴν πόρτα καὶ τ' ἄκουσα. . . εἶπες, πώς ἀν εἶχες ἔναν ἀνθρωπό γιὰ πέταμα. . .

— Αἴ ! Τί ! Ξέρεις κανένα ; ἀνέκραξεν ἀνορθούμενος ὁ ἀρχηγός.

— Παιδί μου. . . Μὴ θυμώσης. . . Δὲν κάνω ἔγώ ;. . . ἡρώτησε μετὰ δειλίας ἐκφέρουσα ἐκάστην συλλαβήν ἡ γραῖα.

— Ο ἀρχηγὸς κατέπεσεν ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκάθητο, μετὰ προφανοῦς ἀπογοητεύσεως.

— "Ω ἀδελφή, εἶπα ἀνθρωπό, δὲν εἶπα γυναῖκα. "Ασε με στὸ χάλι μου, κερά - Χρυσῆ, δὲν εἶναι δική σου δουλειά. . .

Καὶ περιτυλιχθεὶς ἐντὸς τῆς κάπας του ἐστράφη ἀντιθέτως, ὅπως κοιμηθῇ δῆθεν. Ἀλλὰ ποῦ νὰ κοιμηθῇ ; Τὸν ἔβλεπε συστρεφόμενον ἐπὶ ὥραν καὶ πλέον ἡ κερά - Χρυσῆ, τὸν ἤκουσε φυσῶντα καὶ στενάζοντα καὶ ἐρραγίζετο πράγματι ἡ συμπαθής της καρδία.

Αἴφνης ἡ βαρεῖα φωνή του ἡκούσθη εὔκρινῶς λέγουσα :

— Επήγαινα ἔγώ, μὰ ὑστερά ; Θὰ τοὺς κατάκοβαν ὅλους. Νὰ ἀφήσω χωρὶς σκύλο τὸ μαντρί ;

Τὸ σῶμά του ἐν τούτοις δὲν ἐκινεῖτο.

— Θὰ παραμιλᾶ, ἐσκέφθη ἡ γραῖα, καὶ ἐπλησίασεν ἤρεμα.

— . . . Νὰ τόνε στείλω, ἑξηκολούθησε λέγων ὁ ἀρχηγός, ν' ἀνεβῆ

εἰς τὸν γκρεμισμένο πύργο καὶ νὰ στηκώσῃ ἐπάνω μιὰ στημαία μὲ σταυρό. Βέβαια δὲν θὰ γύριζε, μὰ οἱ Τοῦρκοι τὸ πρωί, γιὰ νὰ μὴ βρεθοῦν ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωτιές, θὰ μ' ἀδειαζαν τὴν ρεματιὰ καὶ θὰ γλύτωνα...

— “Α! Αύτὸ ήταν... εἶπε καθ' ἔαυτήν ἡ κερά - Χρυσῆ καὶ ὀνέμεινε ν' ἀκούσῃ ἀκόμη.

‘Αλλ’ ἥδη ὁ ἀρχηγὸς ἐκοιμᾶτο καὶ δὲν παρελήρει πλέον.

‘Η κερά - Χρυσῆ ἥτο ὁ μόνος θῆλυς κάτοικος τοῦ χωρίου, ἀρνηθεῖσα νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ λοιπὰ γυναικόπαιδα καὶ παραμείνασα, ίνα περιποιῆται τὸν καπετάνιον, πρὸς τὸν ὅποιον ἔτρεφε μητρικὴν στοργήν. ’Απὸ δύο ἡμερῶν συνεμερίζετο ἀγογγύστως τὴν ἀστίαν του, ἄπυνος δὲ ἐφρούρει αὐτόν, ὡς ὁ ἀριστος τῶν ὑπασπιστῶν.

Γ'

“Ηδη ὑφαρπάσασα τὸ σχέδιον, ὅπερ ἥδυνάτει ἐκεῖνος νὰ ἔκτελεσῃ, ὑπὸ παραδόξου κατείχετο ταραχῆς. ’Ενόμιζεν, ὅτι ὁ Θεὸς τῆς τὸ ἀπεκάλυψεν, ίνα αὐτὴ τὸ ἔκτελέσῃ. ’Ενόμιζεν, ὅτι εἰς τὰς χειράς της ἥτο ἥδη ἡ ζωὴ ὅλων, ὅτι πᾶσα στιγμὴ βραδύτητος θὰ κατέστρεφε τὸ σχέδιον.

— Θὰ χαθῶ, ἐσκέπτετο, μὰ θὰ σώσω εἴκοσι παλληκάρια καὶ τὸν ἀρχηγό. Εἰδες τί εἶπε; Καθένας τους ἀξίζει γιὰ δέκα. Θεέ μου, δῶσε μου φώτισι καὶ δύναμι.

“Ηνοιξε μικρὸν σακκίδιον, ὅπερ περιείχε ὅλας τὰς ἀποσκευὰς τοῦ ἀρχηγοῦ, ἀνέσυρεν ἔξ αὐτοῦ μικρὰν κυανὴν σημαίαν, φέρουσαν λευκὸν σταυρόν, καὶ ἡσπάσθη αὐτόν.

— Θεέ μου, δῶσέ μου φώτισι καὶ δύναμι, ἐπανέλαβε καθ' ἔαυτήν, νὰ κάμω ἔνα τόσο μεγάλο καλό, ποὺ μήτε τὸ ὠνειρεύτηκα ποτέ μου.

Καὶ ἔζηλθεν ἀκροποδῆτὴ ἐκ τῆς ἐτέρας θύρας τοῦ οἰκίσκου.

‘Ο Θεὸς τὴν περιέβαλε διὰ νέφους, ὥστε νὰ διέλθῃ ἀπαρατήρητος διὰ μέσου τῶν ἔχθρῶν; ’Ο Θεὸς ἐνίσχυσε τοὺς τρέμοντας πόδας τῆς πρεσβύτιδος καὶ τῆς ἔδωκε πτερὰ νὰ τὴν φέρουν μακρὰν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ παρακειμένου λόφου; ’Ο Θεὸς τὴν ἐβοήθησε ν' ἀνέλθῃ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ γκρεμισμένου πύργου καὶ νὰ ψυώσῃ ἐπὶ κλάδου τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς σωτηρίας; ’Ο Θεὸς ἐπειμψε τοὺς ἀγγέλους του νὰ τὴν παραλάβουν ὡς ψυχὴν δικαίου καὶ νὰ τὴν ἐπαναφέρουν διὰ μέσου τῶν ἔχθρῶν πάλιν, ζῶσαν, μετά

δίωρον κοπιώδη δύσιππορίαν ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν τῷ οἰκίσκῳ, ὅπου ἀκόμη ἐκοιμάστο ὁ ἀρχηγός; 'Ο Θεὸς βέβαια, ὁ ἀρωγὸς πάστης ὀγαθῆς πράξεως τῶν μετὰ πίστεως καὶ ὀγάπης ἐπικαλουμένων τὸ δυνατό του.

Τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἥλιου προηγήθη ἡ ἔγερσις τοῦ ἀρχηγοῦ. Μὲ βαρεῖαν τὴν κεφαλὴν ἔξηλθεν οὗτος εἰς τὴν ὁδὸν καί, ὡς ἔβλεπε καθ' ὅλην τὴν νύκτα τὸν γκρεμισμένον πύργον, πρὸς αὐτὸν ἐστράφη πάλιν τὸ πρῶτον του βλέμμα.

—'Ονειρεύομαι; εἶπε, μὴ δυνάμενος νὰ πιστεύσῃ εἰς ὃ, τι ἔβλεπεν.
'Ονειρεύομαι ἀκόμη; Κύριε, ἔλέησον!

Καὶ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, διευθύνων ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ὄράσεώς του ἐπὶ τοῦ κυανολεύκου ὑφάσματος, ὅπερ σειόμενον ὑπὸ τῆς πρωΐνῆς αὔρας διεγράφετο ἡδη εὐκρινῶς ἐπὶ τοῦ ροδόχρου οὐρανοῦ.

—Κώστα! Φραγγιό! Μιχάλη! ἀνέκραξε.

Μετ' ὀλίγα λεπτά oἱ πλεῖστοι περιεκύκλουν τὸν ἀρχηγόν των.

—Δέτε, εἶπε δεικνύων τὴν σημαίαν ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσε!...

"Οτε κατόπιν ἐσώθησαν καὶ ἐζήτησαν νὰ ἔξηγήσουν τὸ θαῦμα, οὓδεις ἀπέδωκε τοῦτο εἰς τὴν κερά - Χρυσῆν. 'Εκείνη δέ; 'Εκείνη ἐντράπη καὶ νὰ ὅμιλήσῃ. Δὲν τῆς εἶπεν ὁ ἀρχηγός, ὅτε ἐκείνη προσέφρετο: « Δὲν είναι δική σου δουλειά »; Δὲν εἶπε μετέπειτα εἰς τοὺς δόλους: « 'Ο Θεὸς μᾶς ἔσωσεν ».

'Ιωάννης Δαμβέργης

41. ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΝΤΕΠΙΤΙΘΕΝΤΑΙ

Προτοῦ δὲ πόλεμος μεταξὺ 'Ελλήνων καὶ Βουλγάρων αηρυχθῆ τὸ θέρος τοῦ 1913, οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν αιφνιδιαστικάς ἐπιθέσεις κατὰ διαφόρων ἐλληνικῶν στρατιωτικῶν τμημάτων, ἀκόμη καὶ ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης.

... 'Η μεραρχία εἶχε κινήσει ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην τὸ ἀπόγευμα τῆς ἐπιούσης* τῆς πρωτακούστου μάχης, ποὺ διεξήχθη* ἀπὸ παραθύρου εἰς παράθυρον καὶ ἀπὸ τῶν δρόμων καὶ πλατειῶν κατὰ τῶν βουλγαρικῶν οἰκημάτων. Εἶχε περάσει ἀπὸ τὴν 'Εγνατίαν δύδνανάμεσα ἀπὸ πεζοδρόμια ἐπευφημοῦντα. Οἱ στρατιῶται ἐτραγουδοῦσαν:

« Τί ζητοῦν οἱ Βούλγαροι
στὴ Μακεδονίᾳ ; . . .
Τί ζητοῦν οἱ βάρβαροι
στὸν Ἑλληνισμό ; . . . »

Καὶ τώρα ἔβάδιζαν, γιὰ νὰ τοὺς διώξουν. "Ετσι ̄φθασεν ἡ μεραρχία εἰς τὸ 'Αιβάτι*. Μετὰ δόλιγώρων ἀνάπτυσιν, τὴν αὐγὴν τῆς ἀλλης ἡμέρας, εἶχε ξεκινήσει διὰ τὸ Δριμίγκλαβα. Καὶ ὅταν ἐνεφανίσθη εἰς τὰ μάτια τῶν στρατιωτῶν τὸ Κιλκίς, ὁ ἥλιος ἐπύρωνε τὰ ύψωματα τοῦ Ἀλμπάνκιοϊ καὶ ἀστραφτεν ἀριστερά, εἰς τὸ βάθος τοῦ χρυσοκιτρίνου κάμπου, ὁ Ἀξιός. Γῦρο ἀπὸ τὸν κωνοειδῆ λόφον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς ἐγεννῶντο καὶ διελύοντο αἱ μικραὶ λευκαὶ τολύπαι* τῆς ἐκρήξεως τῶν ἐλληνικῶν βολιδοφόρων.

Μαγνήτης ἀληθινὸς ἔσυρεν ἀκαταμάχητα κατ' ἀπάνω του τὴν ὄργην τὴν ἐλληνικήν. "Ετρεχεν ὁ ἴδρως ποτάμι ἀπὸ τὰ ὄρειχάλκινα πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ἀλλ' αἱ στάσεις ἡσαν σύντομοι. Τὰ μάτια ἀστραποβολοῦσαν. Τὰ στήθη ἐσυγκρατοῦσαν τὴν παντοδυναμίαν των, γιὰ νὰ τὴν ἔξαπολύσουν παντοδύναμον κατὰ τῆς φωλεᾶς ἑκείνης τῶν κομιτατζήδων. Τὰ συντάγματα ἐπροχωροῦσαν. 'Απὸ τὰ βάθη τοῦ ὁρίζοντος πρὸς βορρᾶν τὸ κανόνι ἐκαλοῦσε μὲ ἀκαταμάχητον μανίαν :

— "Ἐλᾶτε! Ἐλᾶτε! τρέξετε! πετάξετε! Σᾶς περιμένει ἡ Δόξα! 'Ο Θάνατος! 'Η Νίκη! 'Εμπρός! 'Εμπρός!

Οἱ Βούλγαροι, συνηθισμένοι εἰς εὔκόλους αἰφνιδιασμούς, ἐνόμισαν ὅτι θὰ ἥρκει μία νυκτερινὴ προέλασίς των, γιὰ νὰ μᾶς ἀπωθήσῃ* εἰς τὴν γραμμὴν ἀμύνης τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ ὅταν τὴν νύκτα, κάτω ἀπὸ τὰ ἀστρα, ποὺ ἐμάρμαιραν* θριαμβευτικά, ὁ χείμαρρος τῆς βουλγαρικῆς δολιότητος ἐπροχωροῦσεν ἀπὸ τὸ Ἀλμπάνκιοϊ πρὸς τὰ πρανῆ, ποὺ ἀνέβαιναν ἐλαφρὰ κατὰ τὸ Δριμίγκλαβα, συνήντησε τὸν κυματοθραύστην τῶν ἐλληνικῶν στηθῶν.

Πῶς ἔγινε τὸ πρᾶγμα, κανεὶς δὲν ἡμπορεῖ νὰ περιγράψῃ. Μέσα εἰς ὀλίγας στιγμὰς ἥκουσθη κατ' ἀρχὰς ὁ ξηρὸς διακεκομένος κρότος τῶν πυροβολισμῶν τῶν προφυλακῶν. "Επειτα ἐπηκολούθησε δαιμονιώδης συμφωνία φωνῶν, ζητωκραυγῶν, ἐκπυρσοκροτήσεων, ἀλαλαγμῶν, κτυπημάτων, παραγγελμάτων, θόρυβος κυλιομένων χαλικιῶν, δοῦποι πετάλων, ὅλα αὐτὰ ἀπὸ ἀστρα, ποὺ ἐμάρ-

μαιρον θριαμβευτικὰ καὶ μέσα εἰς τὰς φωτεινὰς ἀναλαμπάς. Ἔξαφνα
ἡ μεραρχία ἡσθάνθη ἔκτασιν ἀνοικτὴν ἐνώπιόν της· ὁ σάλαχος εἶχε
κοπάσει ἀποτόμως, ὁ ἔχθρος ὑπεχώρησεν εἰς τὰ χαρακώματά του
καὶ ἡ αὐγὴ ἐπρόβαινε τώρα χρυσορρόδινη ἀπὸ τὰ δεξιὰ ὑψώματα
μὲν κάποιες μακρόσυρτες αίματόχρυσες πινελιές εἰς τὸ αἱθριον οὔρα-
νόν, ὅπου ἔσβηναν τρέμοντα τ' ἄστρα.

Πίσω ὠρθώνετο γλαυκὴ ἡ σιλουέττα* τοῦ βουνοῦ τοῦ Δριμί-
γκλαβα μὲ τὰς δύο ὁξείας κορυφάς. Ἀπὸ τὰ δεξιὰ ἔφθανε τὸ μούγκρι-
σμα τοῦ κανονιοῦ¹ ἐπολεμοῦσαν ἐκεῖ αἱ μεραρχίαι τοῦ δεξιοῦ μας.
Τὰ στεφάνια τοῦ καπνοῦ τῶν βολιδοφόρων μας ἔζωναν τώρα στε-
νώτερα τὸν λόφον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς. Ἀριστερὰ ἐφαί-
δρυνε τὸν ξανθὸν κάμπτον τῶν σπαρτῶν ἐνα δροσερώτατον πυκνό-
δενδρον δάσος. Τὸ ἀριστερὸν τῆς μεραρχίας ἥνοιχθη πρὸς τὰ ἐκεῖ·
τὸ ὑπεδέχθησαν αἱ ἔχθρικαι ὀβίδες: ἀτάραχον ὥρμησε πρὸς τὰ δέν-
δρα. Μετά τινα ὥραν μία μαύρη πυκνὴ γραμμὴ φυγάδων ἐβγῆκεν
ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος τοῦ δάσους καί, ἐλισσομένη ὡσὰν φίδι πληγω-
μένο μέσα εἰς ἐνα ρέμα, πλαισιούμενον ἀπὸ καλαμιές, ἔσπευδε πρὸς
τὸ Κιλκίς.

—Ἐτσάκισαν! Ἐτσάκισαν στὸν δεξιόν τους!

Ἡ ἀναφώνησις αὕτη τοῦ ἀξιωματικοῦ ποὺ παρηκολούθει
μὲ τὰς διόπτρας τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀριστεροῦ μας, ἐπενήργησεν ὡς
κέντρισμα εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ κέντρου. Ἔνα γιγαντιαῖον ἀλμα
πρὸς τὰ ἐμπρός. Νά τὸ πρῶτον ἔχθρικὸν χαράκωμα! Μία ἐλα-
φρὰ λάμψις, μία ἐλαφροτέρα καταχνιά καπνοῦ καὶ ἐνας βαρύς κρότος
συμπυρσοκροτήσεως ἀπλώθη διὰ μιᾶς εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ χαρα-
κώματος.

Δύο, τρεῖς, δέκα, εἴκοσι στρατιῶται κάνουν μίαν ἔξαφνικὴν στρο-
φὴν περὶ ἐαυτούς καὶ πέφτουν. Οἱ λόχοι ὅρμοιν πρὸς τὸ χαράκωμα
ὅπως ὁ Σιμούν. Μιὰ ἀστραπὴ λογχῶν, ἐνα πανδαιμόνιον φωνῶν καὶ
τὸ χαράκωμα τὸ βουλγαρικὸν εἶναι δικό μας. Τὸ σύνταγμα προχω-
ρεῖ. Ὁ ἥλιος φλέγει τώρα, ἀλλὰ κανεὶς δὲν αἰσθάνεται τὴν φλόγα του.
Ἀπὸ ὑψώματος εἰς ὑψώματα, ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀπὸ χάνδακος
εἰς ρεματιάν διεξάγεται τὸ θανάσιμον κυνηγήτο. Αἱ ὀβίδες τοῦ ἔ-
χθροῦ ἐκρήγνυνται ἐμπρός, ὀπίσω, δεξιά, ἀριστερά, ἀπάνω ἀπὸ τὰς
κεφαλὰς τῶν προελαυνόντων. Ὁ ἔχθρος ἐγκαταλείπει τὰ χαρακώ-
ματά του καὶ φεύγει: φεύγει πρὸς τὸ Κιλκίς.

Πρὸς δυσμάς ἀναλύονται εἰς ἀχνοκύανον ὀπτιόν, κάτω ἀπὸ χρυσῆν βροχὴν τοῦ ἥλιακοῦ φωτός, τὰ ύψικάρηνα βουνά τῆς Καρατζόβας. Τὸ κανόνι μαίνεται γῦρο ἀπὸ τὸ Κιλκίς. "Ενας διαγγελεὺς φέρνει τὴν εἰδησὶ ὅτι ἡ πέμπτη μεραρχία προελαύνει μὲ μεγάλας θυσίας, ἀλλὰ νικᾶ. Κάτω πρὸς τὸν κάμπτον, διακρίνεται μακρὰ συνοδεία, ποὺ βραδυπορεῖ παραλλήλως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Είναι οἱ τραυματίαι μας. Τὸ θέαμα ἔξοργίζει τοὺς μαχητὰς καὶ μία φρικιώδης βλασφημία συνταράσσει τὰς Ἑλληνικὰς γραμμὰς καὶ πνίγεται ἀμέσως εἰς ἓνα ἀλαλαγμόν :

—'Εμπρός, παιδιά! 'Εμπρός! Πιαστούς!

'Ο κάμπτος εἶναι λέξις χωρὶς σημασίαν. 'Αγρία χαρὰ καὶ ἀκαταμάχητος λύσσα σπρώχνει, συναρπάζει, φτερώνει, ἔξαύλώνει, θεοποιεῖ, φλοιογίζει, πυρακτώνει*, μεθῆ τὶς καρδιές, περιδινεῖ* τὶς ψυχές, κάμνει θεοὺς τοὺς ἀνδρείους, ἥρωας τοὺς ἀδυνάτους καὶ καλεῖ πρὸς τὰ ἐμπρός, ἐμπρός, τὴν Ἑλληνικὴν λαίλαπα.

'Εκοιμήθη κανεὶς τὴν νύκτα; Τὸ κανόνι ὡρύετο πρὸς βορρᾶν, βαθειοὶ ἀντίλαοι ὑπόκωφοι ἀπὸ τὰ δεξιὰ κάμνουν τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἀνασκιρτοῦν κάθε στιγμήν.

— Μάχονται στὸν Λαχανᾶ! Θά τσακίσουν καὶ ἀπ' ἔκει!

'Οταν ἔξημέρωσε τὸ Κιλκίς ἐκαίετο. Κάτω ἐλαμπύριζεν ὁ Γαλλικός, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὄποιου ἐπέπρωτο νὰ γράψουν μίαν αἵματηράν ἐποποιίαν * οἱ στρατιῶται τῆς Ἑλλάδος.

"Πόλεμος Ἑλλάδος Βουλγαρίας"

Νικόλαος Καρβούνης

42. Ο ΓΥΦΤΟΔΑΣΚΑΛΟΣ

'Απρίλης ἦταν· χαρούμενος ὁ ἥλιος ἀσήμωνε τοῦ Στρυμόνος τὰ διάπλατα νερὰ καὶ μὲ ὅρμὴ γονιμοποιοῦσε τὴν ὅμορφη, τὴν πλούσια, τὴν ἐλεύθερη γῆ τῆς Ἀνατολικῆς μας Μακεδονίας. Τὸ ἓνα κοντά στὸ ἄλλο περάσαμε τὰ χωριά της τὰ δροσερὰ κι εύτυχισμένα καὶ φτάσαμε στὸ χωριό, ὃπου ἔμελλε νὰ περάσωμε τὴν νύχτα μας. Πηγαίναμε μὲ τὸ πέμπτο στρατοδικεῖο ἐκστρατείας ἀπὸ τὸ Μακές τῶν Σερρῶν στὴ Μουσθαίνη τοῦ Παγγαίου.

Τὴν ἴδιαίτερη συντροφιά μου ἀποτελοῦσαν ὁ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου μας, ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος καὶ ὁ ἀντεισηγητής,

δούλος μεταξύ μας νέος, δούλος Θανάσης Π. . . , συμπολίτης μου καὶ φίλος μου ἔξαιρετικὰ ἀγαπημένος.

¶ Καταλύσαμε σ' ἕνα ἀπέραντο παλιὸ τουρκόσπιτο, ὅπου τώρα κατοικοῦσε πολυάνθρωπη οἰκογένεια προσφύγων καλομίλητων καὶ νοικοκυρεμένων.

Τὴν ἄλλη μέρα, περιμένοντας καὶ τ' ἄλλο προσωπικό, μείναμε στὸ Ἰδιο χωριὸ καὶ θελήσαμε νὰ τὸ γνωρίσωμε, γυρίζοντας τὰ στενὰ καὶ σκιερά του μονοπάτια.

Ἡταν ἄλλοτε χωριὸ καθαρὰ τουρκικό, μὰ τώρα ἀπὸ τὸν κατακτητὴ πεντακοσίων χρόνων ἄλλο ἵχνος δὲν ἔμεινε παρὰ δυὸ τρία τζαμιά.

Στὸ μεσοχώρι βρήκαμε καθισμένους στὸ πεζούλι νὰ δροσίζωνται ἀπὸ τὸν ἶσκιο τὸ βαθὺ ἐνὸς πλατάνου καὶ τὸ νεράκι, ποὺ κελάρυζε σὲ ἕνα πλατύ καὶ καθαρὸ αὐλάκι, λίγους γέρους καθαρούς, ἀν καὶ φτωχοντυμένους.

Προστηκώθηκαν, τοὺς εἴπαμε νὰ καθίσουν καὶ πιάσαμε κουβέντα.

‘Ο καθένας ἀπὸ μᾶς εἶχε κάτι τὸ ἐνδιαφέρον νὰ ρωτήσῃ. ’Εγὼ ρώτησα, ποῦ εἶναι τὸ σχολεῖό τους. Μοῦ ἔδειξαν ἕνα σπίτι ψηλό στερεό, μὲ ἔναν ἀπέραντο κῆπο· μᾶς εἶπαν, ὅτι ἡταν ἄλλοτε τούρκικο σχολεῖο.

— Καὶ τί ἔχετε; δάσκαλο ἢ δασκάλα; ρώτησε κάπτοιος ἀπὸ μᾶς.

— Οὕτε δάσκαλο οὔτε δασκάλα, εἴπε ὁ πιὸ διμιλητικὸς ἀπὸ τοὺς γέρους, Ἰσως ὁ πρόεδρος.

— Γιατί;

— Γιατί ἔτσι· γιατί δὲν μᾶς ἔστειλε ἢ Κυβέρνησι.

— Ἄκου τα, κύριε ἐκπαιδευτικὲ σύμβουλε· μοῦ εἶπεν ὁ πρόεδρος.

— Ἰσως, εἶπα, ἐπειδὴ εἶναι ὅλοι ἐλληνόφωνοι ἔδω καὶ ἔχομε μεγάλη ἔλλειψι ἀπὸ δασκάλους, νὰ προτιμήθηκαν τὰ ξενόφωνα χωριά.

— Μὰ δὲ μοῦ λέσ, πατριώτη, ἔδω κοντὰ κανένα ἄλλο χωριὸ δὲν ἔχει δάσκαλο νὰ στέλνετε τὰ παιδιά σας;

Κάπτως κρύα μᾶς ἀπάντησε ὁ γέρος:

— Εἶναι δάσκαλος ἑκεῖ καὶ μᾶς ἔδειξε λίγο πιὸ πέρα ἕνα συνοικισμό, ποὺ φαινόταν πολὺ μικρὸς καὶ πολὺ φτωχός· ἡταν ἕνα μεγάλο κονάκι μὲ τὴν ἀποθήκη του καὶ γῦρο ἀπὸ αὐτὸ δερικὰ καλυβόσπιτα.

— Καὶ γιατί λοιπὸν δὲν στέλνετε ἑκεῖ τὰ παιδιά σας, ἀφοῦ εἶναι τόσο κοντά;

‘Ο γέρος δὲν ἀπάντησε.

— Μίλα βρέ· τοῦ εἶπε μὲ σγυριό δ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος, γιατὶ δὲν τὰ στέλνετε ἐκεῖ στὸ σχολεῖο;

— Γιατ’ ἔτσι.

— Τί θὰ πῆ γιατ’ ἔτσι;

— Νά, γιατὶ αὐτὸ εἶναι Γυφτοχώρι· στὸ Γυφτοδάσκαλο θὰ στείλωμε τὰ παιδιά μας;

Μᾶς γεννήθηκε περιέργεια.

— Πᾶμε τὸ δειλινὸ σ’ αὐτὸ τὸ Γυφτοχώρι;

— Πᾶμε.

— Καὶ κοίταξε καλά, εἶπε δ πρόεδρος, ἀν εἶναι κανένας καλὸς δάσκαλος καὶ δὲν τὰ στέλνετε, τώρα, ποὺ θὰ περάσῃ δ στρατηγός, θὰ σᾶς δέσῃ δλους.

— Τί καλός, καπετάνιο μου; Γυφτοδάσκαλος, τί ἄλλο νὰ σοῦ πῶ!

β Ἡταν ἀκόμη ζέστη, ὅταν πήραμε τὸ δρόμο γιὰ τὸ Γυφτοχώρι, δπως μᾶς τὸ εἶχαν δνομάσει.

Στὸ δρόμο μάθαμε, πώς ὡνομαζόταν Πύργος· καὶ τὸ μάθαμε ἀπὸ ἔνα μεγάλο παιδί, ποὺ πήγαινε ἐκεῖ μὲ ἔνα κουτὶ κρεμασμένο στὸ λαιμό του.

— Καὶ σὺ εἶσαι ἀπὸ τὸν Πύργο; τὸν ρωτήσαμε.

— “Α! μπᾶ! μᾶς εἶπε μὲ κάποια ἀποστροφή. Έγὼ εἶμαι πρόσφυγας.

— Καὶ τί πᾶς νὰ κάμης στὸ Γυφτοχώρι;

— Πάω, τώρα ποὺ θὰ σκολάσουν τὰ γυφτόπουλα, νὰ τοὺς πουλήσω σταφίδες.

— “Α! γι’ αὐτὸ πᾶς! γιὰ νὰ μάθης γράμματα δὲν πᾶς! Καὶ πῶς σὲ λένε;

— Εύρυβιάδη.

— Τίνος εἶσαι;

— Εκείνου τοῦ Χαρίση πῶχει τὸ μαγαζὶ στὸ σχολεῖο, ποὺ περάσατε καὶ ρωτήσατε γιὰ τὸ δρόμο.

— Καλά· στάσου νὰ μᾶς δείξης καὶ μᾶς τὸ δρόμο γιὰ τὸν Πύργο.

‘Ο ἥλιος ἔγερνε στὴ δύσι του· τὰ κοπάδια γύριζαν ἀπὸ τὶς βοσκές, τὰ σιτάρια ἤτανε μεστωμένα καὶ οἱ βρίζες ἤτανε ψηλότερες ἀπὸ τὸ ἀνάστημά μας. Εύτυχισμένη χώρα· ὕστερα ἀπὸ τόσα

βάσανα εἶχε ἀκόμα κοπάδια καὶ σιτάρια, εἶχε ἀκόμα πλοῦτο καὶ χαρά.

— Νά, ἐκεῖνο εἶναι τὸ σχολειό, μᾶς εἶπε ὁ Εύρυθιάδης.

— Μὰ τώρα ἔχουν σχολάσει τὰ παιδιά, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— "Α! μπᾶ! εἶπε ὁ Εύρυθιάδης, ἂν δὲν πέσῃ ὁ ἥλιος, δὲ σκολάει ὁ Γυφτοδάσκαλος.

 Καὶ ἀλήθεια ὁ χαρωπὸς ἐκεῖνος θόρυβος, ποὺ χαρακτηρίζει τὸ σχολεῖο, μᾶς εἰδοποίησε ἀπὸ μακριά, ὅτι ὁ Γυφτοδάσκαλος ἐργαζόταν ἀκόμα.

— « Συναυλία τις μὲ φθάνει, ἀρμονία γλυκυτάτη », εἶπε ὁ πρόεδρος, ποὺ εἶχε διαβάσει καὶ θυμόταν πολλά ποιήματα τῶν παλαιοτέρων χρόνων.

Τὸ σχολεῖον ἦταν ἔνα εὐρύχωρο καὶ στερεὸ ἀπλὸ κτίριο μὲ κῆπο στὶς τρεῖς πλευρές του· ἡ πόρτα ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ μπήκαμε μὲ τὴν Ἱεραρχικὴν πάντα τάξι.

— Μᾶς ἐπιτρέπεις, δάσκαλε; ρώτησε ὁ πρόεδρος μπαίνοντας.

— Ὁρίστε, καππεταναῖοι μου, εἶπε ὁ δάσκαλος, χωρὶς νὰ διακόψῃ τὸ μάθημά του.

Μέσα τὸ σχολεῖο δὲν ἦταν πλούσιο, ἀλλὰ καὶ τίποτε δὲν τοῦ ἔλειπε ἀπὸ τὰ ὄργανα πρώτης ἀνάγκης.

Στὰ θρανία του, χοντροκομμένα, ἀλλὰ ἀνετα, κάθονταν καμμιὰ τριανταριὰ παιδάκια μικρὰ καὶ μεγάλα, ὀγόρια καὶ κορίτσια, ὅλα βαθιὰ μελαχροινὰ, μὲ κατάμαυρα ζωηρὰ μάτια καὶ μὲ καθαρὰ τὰ χέρια τους, τὰ πρόσωπά τους, τὰ φτωχικὰ φορέματά τους.

Ο δάσκαλος ἦταν γέρος, ἀλλὰ καλοστεκούμενος, μὲ φορέματα ἑγχώρια, μὲ ἔνα ζευγάρι ματογυάλια στὴν ἄκρη ἀπὸ τὴ χοντρὴ του μύτη καὶ μιὰ χοντρὴ ξύλινη ρίγα στὸ χέρι· στεκόταν πολὺ κοντὰ στὰ παιδιά καὶ τοὺς ἔκανε ἀριθμητικὴ ἀπὸ μνήμης.

Ἐδώσεις ἔνα πρόβλημα τόσο σύνθετο, ποὺ ἔγώ ἀμέσως σχημάτισα τὴν ἴδεα, πώς ἀπὸ μέθοδο δὲν ἔνοιωθε πολλὰ πράγματα ὁ Γυφτοδάσκαλος. Μ' ὅλα ταῦτα λίγα παιδάκια ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σήκωσαν τὰ μελαψὰ χέρια τους. Ἐνα κοριτσάκι, τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα μὲ μάτια ποὺ ἀφηναν ἀστραπτές, εἶπε ἀμέσως τὴν ἀπάντησι μὲ μεγάλη ἐπιτυχία.

— Σιωπή, Θεσσαλονίκη, τῆς εἶπε ὁ δάσκαλος, γιατὶ θὰ σὲ δείρω.

— Γιατί τὴν καημένη; ρώτησε ὁ Θανάσης.

— Γιατί δὲν ἀφήνει ἄλλον νὰ μιλήσῃ.

‘Η Θεσσαλονίκη ἔκρυψε τὸ πρόσωπο στὰ χέρια τῆς ἐπάνω στὸ θρανίο καὶ ἔκλαιε· ὡς τόσο μὲ τὸ ἔνα τῆς ματάκι κοίταζε γελαστὰ τὸ Θανάση μὲ εύγνωμοσύνη.

Τὸ ἔνα πρόβλημα ἀκολούθησε ἄλλο καὶ τὰ παιδιά ἀπαντοῦσαν, ἀν δχι πάντα μὲ ὅρθοτητα, ἀλλὰ πάντα μὲ σκέψι καὶ μὲ ζωηρότητα πνεύματος.

— Νόμισα, πῶς θὰ εἶχε κάποια εἰδικότητα στὴ λογιστικὴ ὁ δάσκαλος ἢ κάποια ἴδιοφυΐα τὰ παιδιά, καὶ ζήτησα νὰ διαβάσουν· ὑστερά ζήτησα νὰ ποῦν ‘Ιστορία, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, νὰ μᾶς δεῖξουν τὴ γραφή τους, ἔπιασα κουβέντα μὲ τὰ μικρά, ρώτησα γιὰ τὸ χωριό τους, γιὰ τὴν πατρίδα τους. Ἔκαμα δηλαδὴ μιὰ ἐπιθεώρησι ἀρκετὰ ἐπαγγελματικὴ καὶ τὸ συμπέρασμα ἦταν, πῶς ὅλοι μας πέφταμε ἀπὸ θαυμασμὸ σὲ θαυμασμό, ὅσο ποὺ ἀρχισαν νὰ ὑγράνωνται τὰ μάτια ὅλων μας καὶ ὁ καθένας προσπαθοῦσε νὰ κρύψῃ ἀπὸ τὸν ἄλλον τὴν συγκίνησί του.

‘Ο δάσκαλος μ’ ἄφησε ἐλεύθερον· ἀκολουθοῦσε μόνον μὲ τὰ μάτια ζωηρέμενα τώρα σὰ μάτια νεανικά, πότε τὰ παιδιά του καὶ πότε ἐμένα. Τὰ ρώτησα:

— Εκτὸς ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ, ξέρετε ἄλλη γλῶσσα;

— Ξέρομε, ἀπάντησε μονάχα ἡ Θεσσαλονίκη.

‘Ο δάσκαλος πῆγε κοντά της σιγά - σιγά.

— Καὶ πῶς τὸ λένε τὸ ψωμὶ σ’ αὐτὴ τὴ γλῶσσα;

— Μαρό· εἶπε ἡ Θεσσαλονίκη.

— Σιωπῆ! εἶπε μὲ ὅργη ὁ δάσκαλος· καὶ ἡ ρίγα του μ’ ἔναν ξηρὸ κρότο στὸ θρανίο συμπλήρωσε τὴν παιδαγωγικὴ τοῦ Γυφτοδασκάλου.

— Ξέρουν καὶ τραγούδια, δάσκαλε;

— Πῶς δὲν ξέρουν; θέλετε τροπάρια ἐκκλησιαστικά;

— Τὸν ὕμνο στὴν Ἐλευθερία τὸν ξέρουν;

— Τί θὰ πῇ αὐτό; τὸν ὕμνο δὲ θὰ ξέρουν; Τὸν ἔξεραν καὶ τὸν τραγουδοῦσαν οἱ μαννάδες τους στὸν καιρὸ τῆς σκλαβιᾶς καὶ δὲ θὰ τὸν ξέρουν αὐτά;

Τὰ παιδάκια σηκώθηκαν, διώρθωσαν τὰ φτωχικά τους φορέματα, δ ὁ δάσκαλος ἔβγαλε μιὰ σκούφια, ποὺ φοροῦσε στὸ φαλακρό του κεφάλι, βγάλαμε καὶ μεῖς τὰ πηλίκια καὶ σταθήκαμε σὲ προσοχή.

‘Ο δάσκαλος χτύπησε μιὰ ρίγα στὸ θρανίο καὶ τὰ γυφτόπουλα εἶπαν τὸν ὑμνὸν· εἰπαν πολλὲς στροφές, ἔλεγαν ὅλα τὰ λόγια σωστὰ καὶ ἡ μουσική τους δὲν ἤταν πολὺ παράτον· μόνο ποὺ δ δάσκαλος χτυποῦσε πολὺ συχνὰ τὸ θρανίο μέ τὴ ρίγα καὶ κινοῦσε τόσο ζωηρὰ τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του, ὥστε τοῦ λύθηκε μιὰ καλτσοδέτα, ἀλλὰ δὲν ἔσκυψε νὰ τὴ δέστη· εἶχε ἰδρώσει καὶ μεῖς δὲν κοιτάζαμε πιὰ νὰ κρύψωμε δ ἔνας ἀπὸ τὸν ἄλλον τὰ μάτια μας τὰ δακρυσμένα.

‘Η Θεσσαλονίκη μὲ μιὰ δυνατὴ καὶ γλυκειὰ φωνή, ὀρκετὰ αρμονική, πρωτοστατοῦσε καὶ μὲ τὸ στόμα της καὶ μὲ τὰ μάτια της.

‘Ο δάσκαλος τὴ χάϊδεψε, ὅταν τελείωσε, καὶ τῆς εἶπε:

— Γιὰ τελευταία φορὰ θὰ σοῦ συγχωρήσω τὸ μεγάλο ἔγκλημα, ποὺ ἔκαμες σήμερα Θεσσαλονίκη.

— “Ἄν τὸ ξανακάνω, δάσκαλε, νὰ μὲ σκοτώσης.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκη, φτάνει νὰ τὸ πῶ τῆς Μαρίας.

— ‘Η Μαρία, ποὺ τὴ φοβέρισες, ποιά εἶναι; ρωτήσαμε.

— ‘Η μάννα της· ἔτσι ἤταν καὶ κείνη ζωηρή· μὰ τώρα ἔγινε ἡ καλύτερη νοικοκυρά.

— Τὴν εἶχες μαθήτρια καὶ τὴ μητέρα της;

— Καὶ τὴ μητέρα τῆς μητέρας της· ἔχω σαράντα χρόνια δάσκαλος σ’ αὐτὸ τὸ χωριό· νά, σὲ τρεῖς μῆνες κλειοῦν σαράντα χρόνια ἔδω, ποὺ βλέπετε.

— Καὶ ποιὸς σὲ πληρώνει;

— Οἱ χωρικοί· ποιὸς θὰ μὲ πλήρωνε; δ ἀγᾶς, ποὺ εἶχαμε, ποὺ μᾶς ἔβγανε ἀπὸ τὴ λειτουργία μὲ τὸ βούρδουλα, γιὰ νὰ μᾶς στείλη νὰ θερίσωμε τὴν Κυριακή; Οἱ χωρικοί οἱ κατημένοι μούδιναν μιὰ λίρα τὸ μῆνα καὶ τὸ ψωμί μου καὶ δ, τι ἄλλο εἶχαν κι αὐτοί. Φτωχόκοσμος, βλέπεις, τὸ χωριό ἤταν τσιφλίκι· δὲν εἶχαν δικά τους χωράφια. Κι ἔπειτα εἶναι ἐργατικοί πολὺ καὶ οἰκονόμοι· ζέρουν καὶ τὴν τέχνη· πλέκουν καλάθια. Τώρα, δόξα νάχῃ δ Θεός, ποὺ ἀπόχτησαν χωράφια, ζοῦν καλύτερα, μοῦ αὔξησαν καὶ μένα τὸ μισθό μου.

— Μὰ τώρα δὲ σὲ πληρώνει ἡ Κυβέρνησι; ρώτησε δ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος.

— “Οχι, δυστυχῶς δὲν ἀναγνωρίστηκα· νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, δὲν εἶχα καὶ κανένα προσόν· δὲν ἔχω οὔτε ἀπολυτήριο σχολαρχείου· πῶς ν’ ἀναγνωρισθῶ;

— Καὶ τὰ γράμματα ποὺ τάμαθες λοιπόν;

— Ποιά γράμματα, καππετάνιο μου; τὰ σπουδαῖα γράμματα, ποὺ ξέρω; "Ε ! σαράντα χρόνια κάνω τὸ δάσκαλο· πήγαινα καὶ καμμιά φορά καὶ στὴν Καβάλα, καὶ πρὸ πάντων στὶς Σέρρες, ὅπου εἶχαμε ἔνα μεγάλο παιδαγωγό, τὸ Μαρούλη· μὲ προστάτευε πολὺ καὶ μ' ὠδηγοῦσε. "Ε ! ἔτσι κάτι ἔμαθα. Τὸν ὕμνο τὸν διάβασσα σ' ἔνα βιβλίο καὶ τὸν ἔμαθα ὅλον ἀπ' ἔξω· ἔπειτα ἀκουσα νὰ τὸν ψάλῃ μιὰ δασκάλα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ποὺ εἶχαν στὸ Πράβι· τὸν δίδασκε κρυφά στὴ Μητρόπολι. "Ε ! ἔτσι κάτι πήρα· τώρα καλά - καλά ἡ δουλειά ἔγινε· αὐτὸ μποροῦσα, αὐτὸ ἔκαμα.

— "Ω ! καὶ ἔκαμες τόσα πολλά, φτωχέ μου δάσκαλε ! Σχόλασε τώρα τὰ παιδιά, νὰ μὴν περιμένουν.

— "Α ! δὲν τὰ μέλει· τοὺς ἀρέσει πολὺ νὰ βλέπουν "Ελληνες ἀξιωματικοὺς καὶ ν' ἀκοῦν τὶς κουβέντες τους ! "Α ! δόξα νάχῃ ὁ μεγαλοδύναμος· ζήσαμε καὶ τὸ εἰδάμε· φτάνει αὐτό. "Ελα τώρα, προσευχὴ καὶ νὰ φύγετε· καὶ φρόνιμα στὸ δρόμο, καὶ σύ, Θεσσαλονίκη, εἴπαμε ἄλλη φορά...

— "Εννοια σου, δάσκαλέ μου, ἔννοια σου.

Στὴν πόρτα στεκόταν ὁ Εύρυβιάδης μὲ τὸ κουτί του καὶ διαλαλοῦσε τὶς σταφίδες του. Μὰ δύο μόνο παιδάκια εἶχαν πεντάρες, γιὰ ν' ἀγοράσουν· τὸ ἔνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν ἡ Θεσσαλονίκη. "Εφαγε κι αὐτή, μοιράσε καὶ στὰ μικρά, ποὺ τὴν τριγύρισαν.

Αὐτὸ ἔφερε μιὰ ἔμπνευσι στὸν ἀντεπίτροπο.

— Πόσο θέλεις, Εύρυβιάδη, γιὰ ὅλο τὸ κουτί σου; ρώτησε τὸ προσφυγόπουλο.

— Τρεῖς δραχμές, πάρε το δυόμιστη.

Ο ἀντεπίτροπος πλήρωσε, δώσαμε κάτι καὶ οἱ ἄλλοι καὶ πήραμε ὅλη τὴ σταφίδα καὶ τὴ μοιράσαμε στὰ παιδιά !

Τὸ τί ἔγινε, ὁ καθένας τὸ φαντάζεται· πόση εύτυχία σκόρπιζε ἡ μαυρομάτα τοῦ Μοριᾶ στὰ μαυρομάτικα ἐκεῖνα γυφτόπουλα ! Στὸ τέλος μᾶς ἔκαμαν διαδήλωσι σωστὴ φωνάζοντας ζήτω.

— Θέλετε τώρα νὰ ιδῆτε καὶ τὸ χωριό μας; μᾶς ρώτησε ὁ δάσκαλος.

— Ἀκοῦς, δὲ θέλομε;

— "Έχομε καὶ μιὰ παλιὰ ἑκκλησία καὶ ἔνα ἀγγίασμα καὶ ἔνα Εύαγγέλιο θαυματουργό· πάμε νὰ τὰ ιδῆτε πρὶν νυκτώσῃ.

Πήγαμε. Στὸ δρόμο κουβεντιάζοντας μάθαμε πῶς ὁ δάσκαλος λεγόταν Γεώργιος Οἰκονομίδης — σὰν τί μπορεῖ νὰ πῇ ἔνα τέτοιο

δόνομα! — πώς ήταν ψάλτης, παντρεμένος μὲ πέντε παιδιὰ καὶ ὅτι τὰ δύο ἀπὸ^τ αὐτά, τὰ μικρότερα, ήτανε στρατιῶτες, καθὼς καὶ ἕνα ἔγγόνι του ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο κορίτσι του, ἀλλα στὴν παλιὰ Ἑλλάδα καὶ ἀλλα στὴν Ἡπειρο. Μάθαμε ἀκόμα, ὅτι τὸ σχολεῖο τὸ εἶχαν χτίσει μὲ τὰ χέρια τους οἱ χωρικοί, ὅτι τὰ θρανία καὶ τοὺς πίνακες τὰ εἶχε φτιάσει μὲ τὰ χέρια του δ δάσκαλος, ὅτι τὸν τόπο καὶ τὴν πέτρα τὰ εἶχε παραχωρήσει ἔνας παλιὸς ἄγας, πληρώνοντας ἔτσι τὴ θεραπεία τῆς γυναικας του, ποὺ τὴ χρωστοῦσε στὸ ἀγίασμα τῆς ἀγίας Μαρίνας.

Μπήκαμε στὴν ἐκκλησία· μιὰ ἐκκλησία παλιά, βαθειά, σκοτεινή, σωστὴ δουλείας ἐκκλησία καὶ γιὰ τοῦτο πιὸ ἐπιβλητική, πιὸ κατανυχτική.

‘Ο δάσκαλος μᾶς ἔδειξε τὸ θαυματουργὸ Εὔαγγέλιο. Ἦταν ἔνα Εὔαγγέλιο παλιό, ποὺ τὰ ξώφυλλά του ήταν στολισμένα βαριὰ μὲ ἀσήμι καὶ μὲ χρυσάφι. Φιλήσαμε μὲ ἀληθινὴ εὐλάβεια τὸ Εὔαγγέλιο τοῦ Γυφτοχωριοῦ καὶ μπήκαμε ἀπὸ κεῖ στὸν περίβολο, ποὺ ἀποτελοῦσε δόλο σχεδὸν τὸ χωριό.

Στὴ μέστη ἡ μεγάλη σιταποθήκη τοῦ ἄγας καὶ γῦρο τὰ καλυβόσπιτα τῶν ραγιάδων. Γυναικοῦλες καὶ γέροι κάθονταν στὶς πορτοῦλές τους καὶ ἔπλεκαν καλάθια· παιδιὰ πλῆθος φτερούγιζαν στὸν ἐλεύθερο χῶρο, ποὺ ήταν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ σιταποθήκη καὶ τὰ καλυβόσπιτα καὶ θορυβοῦσαν σὰ σπουργίτια· σταθήκαμε σὲ μιὰ πορτούλα καὶ καλησπερίσαμε μιὰ γριὰ καὶ μιὰ νέα, ποὺ ἔπλεκε κάλτσα.

— ‘Εσύ δὲν πλέκεις καλάθια;

— “Ε! Δόξα σοι δ Θεός ἔπλεξα κι’ ἔγω πολλά!

— Αύτή, μᾶς εἴπε δ δάσκαλος, είναι ἡ Μαρία, ποὺ ἀκούσατε, ἡ μητέρα τῆς Θεοσαλονίκης.

— “Α! νὰ σοῦ ζήσῃ, κυρα - Μαρία, είναι τόσο ἔξυπνο κοριτσάκι καὶ τόσο ὅμορφο, εἴπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήσῃ! εἴπεν ἡ κυρα - Μαρία, καὶ τὰ κατάμαυρα μάτια της ἀστραψαν ἀγρια· ἂν δὲν μάθη γνῶσι, κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήσῃ· ἡ λέτε, πώς δὲν τάμαθα ἔγω τὰ παλιόλογα, ποὺ εἴπε στὸ σχολεῖο μέσα; Ἄλλα ποῦ είναι την; Τὸ κατάλαβε καὶ τράβηξε κάτω στὸ χωράφι, στὸν πατέρα της· μὰ κάποτε θόρη καὶ θὰ λογαριάστοῦμε.

Καὶ δάγκασε μὲ μανία τὸ δάχτυλό της ἡ Μαρία.

Κεντ

— Μὰ τί εἶπε; ρωτήσαμε μὲ ἀπορίᾳ.

— Αὐτό, πού σᾶς εἶπε, μᾶς ἔξήγησε δύ δάσκαλος, πώς λένε τὸ ψωμί· ἔδω δὲν ἐπιτρέπουμε αὐτὴ τῇ γλῶσσα, δλλὰ καμμιὰ φορὰ τὴν ἀκοῦν τὰ παιδιὰ ἀπὸ τοὺς γέρους.

— Ποιούς γέρους, δάσκαλε; ρώτησε μὲ θυμὸ δή γριά, δή μάννα τῆς Μαρίας· δὲν ξέρεις τί λές τοῦ λόγου σου καὶ νὰ μὲ συμπαθᾶς· ποιός μιλᾶς σπίτι μας ἄλλη ἀπὸ τῇ γλῶσσά μας!

— Μὰ δὲ σοῦ εἶπα, χριστιανή μου, στὸ σπίτι σας, μὰ νά, οἱ πολὺ γέροι τῇ θυμοῦνται, βλέπεις, ἀκόμα...

Τὴ στιγμὴ ἔκεινη ἔγινε τριγύρο μας, μιὰ μικρὴ τρικυμία· ἔνα κοριτσάκι ὡρμησε μὲ φωνὲς καὶ κρύφτηκε πίσω ἀπὸ τὸ δάσκαλο καὶ μιὰ γυναῖκα ἀγριεμένη τὸ κυνηγοῦσε.

— Θὰ σὲ σκοτώσω, μὲ τὰ παλιόλογα ποὺ λές...

Γνωρίσαμε ἀμέσως τὴν κακομοίρα τὴν Θεσσαλονίκη καὶ τὴ φοβερὴ τὴ μάννα τῆς καὶ καταλάβαμε, πώς πλήρωνε ἀκριβά τὸ « μαρό », ποὺ μᾶς εἶχε πῆ. Τὴν κρύψαμε λοιπόν, ὅσο μπορούσαμε, δλλὰ δή Μαρία ἦταν ἀκαταμάχητη. Καὶ τότε, σὰν ξεθύμανε, γέλασε λίγο καὶ γύρισε καὶ ἔφυγε μὲ βόδισμα θριαμβευτικό.

“Οταν φύγαμε ἀπὸ τὸ Γυφτοχώρι καὶ ἀποχαιρετήσαμε τὸ Γυφτοδάσκαλο, εἴχαμε ἀκόμα τὸ γέλιο στὸ στόμα καὶ τὰ δάκρυα στὰ μάτια, δλλὰ σωπαίναμε :

— Εγώ, μοῦ εἶπε κάποια στιγμὴ δὲ Θανάστης, ἀν ἥμουν σὰν ἐσένα, γυρίζοντας στὴν Ἀθήνα θὰ ἔκανα μιὰ ἔγκυκλιο σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους τῆς Μακεδονίας καὶ θὰ τοὺς φοβέριζα, πώς, ἀν δὲν γίνουν δλοι σὰν τὸ Γυφτοδάσκαλο, θὰ τοὺς παύσω.

— Κι ἔγώ, εἶπε δὲ πρόεδρος, ἀντὶ γιὰ ὅλα αὐτά, θὰ ἔκανα σὲ ὅλους τοὺς δασκάλους καὶ σὲ ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους καὶ σὲ ὅλους τοὺς “Ελληνες μιὰ ἔγκυκλιο μὲ μιὰ μόνη λέξι, ποὺ περιλαμβάνει κάθε συμβουλή καὶ κάθε σύστημα καὶ φιλοσοφία.

— Δηλαδή ;

— Τὴ μαγικὴ λέξι, ποὺ ἀφησε γιὰ διαθήκη του στὴν ἀνθρωπότητα δὲ Σεπτίμιος Σεβῆρος: « Λαμπορέμους ».

“Ας ἔργαζώμεθα.

‘Αντώνιος Τραυλαντώνης

43. Θ Ο Υ Ρ Ι Ο Ν

‘Η λόγχη μου ἔχει ἀνάψει κι ἀστράφτει ἀπὸ ψυχή !
 ‘Ακου ! ‘Η φωνὴ τοῦ Γένους σὰν πόλεμος ἤχει.
 Μοῦ γνέφει ὁ Βασιλιᾶς μου σ’ ἄλογο, ὀρθός, λαμπρός !
 Γιὰ μᾶς, γιὰ τὰ παιδιά μας, γιὰ τὴν ‘Ελλάδα, ἐμπρός !

Χαρά στὸν ποὺ χυμήξη, γεράκι ὅρμητικό,
 καὶ νικητήρια κράξῃ σὲ πρόχωμα ἔχθρικό.
 Στῆς φλόγας τὸ μεθύσι, στῶν κανονιῶν τὴ βοή,
 χίλιες ζωές θὰ ζήσῃ ἀφήνοντας μιὰ ζωή !

Τῆς νιότης τῶν ‘Ελλήνων ἡ θύελλα σὰν κινᾶ, τί χαμηλὰ εἰν’ τὰ ὑψη, τί κάμποι τὰ βουνά !
 Σὲ τέτοια ὅρμή προσμένω τὴ νέα μου τὴν καρδιὰ
 νὰ τήνε κάψης, τοῦ ‘Εθνους ἀθάνατη φωτιά !

« Στρατιωτικὰ τραγούδια »

Zαχαρίας Παπαντωνίου

44. ΟΧΙ, ΠΟΤΕ ΣΚΛΑΒΑ ΖΩΗ !

Εἶπεν ὁ νέος ἀνταριασμένος :
 — “Οχι, ποτὲ σκλάβα ζωή !
 Καὶ τοῦ χαλύβδωσε τὸ μένος
 καρδιὰ καὶ σῶμα καὶ ψυχή.

Κι ὅπως οἱ πρόγονοί του, νά τον,
 γράφει καὶ πάλι μὲ ἀστραπές,
 μέσ’ στὸ βιβλίο τῶν ἀθανάτων,
 καινούργιες πράξεις ἡρωικές.

Γειά σου, παλληκαράκι, γειά σου !
 ξεπεταρούδι, χρυσαετέ !
 Πολέμα γιὰ τὴ λευτεριά σου,
 καὶ δὲ θὰ ξεχαστῆς ποτέ !

Καὶ ζωντανὸς καὶ ἀποθαμένο,
ἡ Ἑλλάδα μπρός σου, ποιὰ τιμή!
Μὲ τὸ δεξί της ὑψωμένο
θὰ σκύβῃ καὶ θὰ σ' εὐλογῇ.

«Σπαθὶ καὶ λύρα» Μιλτιάδης Μαλακάσης

45. ΝΙΚΗ

Παιδιά μου, δό πόλεμος γιὰ σᾶς περνάει θριαμβευτής,
τῶν ἄδικων δό πόλεμος δὲν εἶν' ἔκδικητής·
εἶναι δό θυμὸς τῆς ἄνοιξης καὶ τῆς δημιουργίας.

‘Η Ἑλλάδα εἶναι ἀβασίλευτη, μὲ δάφνες καὶ μὲ κρίνα
τῆς νίκης. Παντοδύναμος τὴν ἔπλασε τεχνίτης.

‘Η δόξα τὸ καμάρι της· ἡ ἀλήθεια εἶναι δική της.

Κι ἀν εἶναι, καὶ στὸν πόλεμο μέσα, ἡ ζωὴ θυσία,
δό τάφος εἶναι πέρασμα πρὸς τὴν ἀθανασία!

Κωστῆς Παλαμᾶς

46. ΠΙΝΔΟΣ

Τῶν προγόνων βλαστοί, μ' ἀτσαλένια κορμιά,
τοῦ πολέμου περνῶντας τὴ φρίκη,
τῆς καρδιᾶς μας τὴ φλόγα τὴ φέραμε μιὰ
ῶς ἐκεῖ, ποὺ μᾶς πρόσμενε ἡ Νίκη.

Μὲ τὴ λόγχη χαράξαμε ἀδρὸ στὰ βουνά
τ' ὅνομά μας — γαλάζιο λουλούνδι —,
νὰ τὸ πάρη ὡς στὰ πέρατα δό θρῦλος ξανά,
στοὺς λαοὺς νὰ τὸ κάνη τραγούνδι.

Προσταγὴ στὴ φυλὴ μας, σὰν νόμος βαρειά,
τὸ παλιὸ ν' ἀναστήσωμε θᾶμα.
Νάναι αἰώνια σὲ τούτη τὴ γῆ ἡ λευτεριά,
κάποιας μοίρας ὁρίζει τὸ τάμα.

Μάννα, Έλλαδα, δική σου μιὰ σάλπιγγα τίχει,
λέσ ακόμα στῆς Πίνδου μιὰ κόχη,
στοὺς λαοὺς νὰ θυμίζη, γεμάτο ψυχή,
τὸ τρανό, ποὺ ξεστόμισες «Οχι».

« Γαλάζιες Ρίμες »

Στέλιος Σπεράντσα:

47. ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΛΑΤΤΩΜΑ

“Ολοι βεβαίως γνωρίζετε, κατ’ ὄνομα τούλαχιστον, τὸν μεγάλον Αγγλον ποιητήν, ὁ δποῖος ἡγάπησε τόσον τὴν πατρίδα μας, ὥστε ν’ ἀφιερώσῃ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς καὶ ζωὴν καὶ περιουσίαν. “Ολοι γνωρίζετε, ὅτι ὁ Βύρων κατῆλθε τῷ 1823 εἰς τὴν Έλλάδα, διὰ νὰ συμπολεμήσῃ μὲ τοὺς ἡρωικοὺς Ελληνας, καὶ ὅτι ἀπέθανεν εἰς τὸ Μεσολόγγι, ἀπὸ κρυολογήματα, πρὶν προφθάσῃ νὰ ἴδῃ τὸ ὄνειρόν του πραγματοποιούμενον.

Δὲν ἦτο αὐτὴ ἡ πρώτη φορά, κατὰ τὴν δποίαν ἐπεσκέπτετο τὴν κλασσικὴν* γῆν. Κατὰ τὴν νεότητά του ἔκαμεν ἄλλα δύο ταξίδια εἰς τὴν Έλλάδα.

Μία κρίσις τοῦ Βύρωνος περὶ τῶν νέων Ελλήνων, ὑπάρχουσα εἰς ἐπιστολήν του γραμμένην, νομίζω, ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, μοῦ ἔκαμε τὴν μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν: « Οἱ Ελληνες — ἔγραφεν ὁ μέγας φιλέλλην — ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ πολλὰ πράγματα· πρὸ πάντων ἀπὸ δμόνοιαν καὶ πειθαρχίαν ». Καὶ παρακάτω ἔξηγοῦσε διὰ ποίους λόγους, κατὰ τὴν γνώμην του, οἱ Ελληνες οὔτε δμονοοῦν, οὔτε πειθαρχοῦν εὐκόλως, συμπεραίνων ὅτι ἡ ἀνυποταξία καὶ ἡ ἀπειθαρχία εἶναι τὸ κυριώτερον γνώρισμα τοῦ χαρακτῆρός των. Οὔτως εἰπεῖν*, τὸ ἔθνικόν των ἐλάττωμα.

Αὐτό, καθὼς σᾶς εἴπα, μοῦ ἔκαμεν ἐντύπωσιν, διότι μολονότι παρῆλθεν δλόκληρος σχεδὸν αἱώνων ἀπὸ τὴν ἐποχήν, ποὺ τὸ ἔγραψεν ὁ Βύρων, μολονότι ἡ Έλλάς, ἐλευθέρα ἔκτοτε, ἔκαμε τόσας προόδους καὶ μολονότι οἱ ἡρωικοὶ Ελληνες, οἱ ἄξεστοι*, οἱ ἀγράμματοι, οἱ ἡμιάγριοι τοῦ καιροῦ ἔκείνου, ἔξεπαιδεύθησαν, ἐλεπτύνθησαν, ἔξεπολιτίσθησαν, ἐν τούτοις διατηροῦν τὸ γνώρισμά των, τὸ ἐλάττωμά των.

Εἶναι, ἀγαπητοί μου, μία πικρὰ ἀλήθεια. Μικροὶ καὶ μεγάλοι οἱ Ελληνες οὔτε δμονοοῦμεν, οὔτε πειθαρχοῦμεν. Δὲν ἀναγνωρί-

ζομεν κανένα άνωτερόν μας, κανένα καλύτερόν μας. Μόλις κρατοῦμεν τὴν ἱεραρχίαν * ἔκείνην, ἄνευ τῆς δοποίας κοινωνία δὲν ὑπάρχει.

Πόσον είναι κακόν καὶ δλέθριον δὲν είναι ἀνάγκη νὰ σᾶς τὸ εἶπω. Τὸ ἐννοεῖτε, ὅπως τὸ ἐννοοῦμεν δλοι. Καὶ διμας δὲν βάζομεν τὰ δυνατά μας νὰ τὸ κόψωμεν. Συλλογίζομαι ὅτι, ὅν κατὰ τύχην, ὅταν εἰχα τὴν ὥραίαν, τὴν τρυφεράν ἡλικίαν σας, ὀνεγίνωσκα τὴν κρίσιν τοῦ Βύρωνος, θὰ μοῦ ἔκαμνε μεγάλην ἐντύπωσιν καὶ θὰ κατέβαλλα πᾶσαν προσπάθειαν, διὰ νὰ είμαι ὅσο τὸ δυνατὸν περισσότερον πειθήνιος * εἰς τοὺς ἀνωτέρους μου καὶ πειθαρχικός. Πρέπει νὰ μάθη κανεὶς πρῶτα νὰ ὑπακούῃ, διὰ νὰ ἡξεύρῃ κατόπιν νὰ διατάσσῃ. Δι' αὐτὸ ἐσυλλογίσθην νὰ σᾶς διμιλήσω σήμερον καὶ νὰ σᾶς ἀναφέρω τὴν κρίσιν τοῦ Βύρωνος.

*Ἐν τούτοις, ὅταν εἴπα πρὸ δλίγου εἰς ἔνα φίλον μου: « Θὰ τὸ γράψω στὰ παιδιὰ τῆς Διαπλάσεως », ὁ φίλος μου μὲ ἀπέτρεψε *. « Μή, μοῦ εἴπε, διότι ἡξεύρεις τί θὰ πάθης; Θὰ ἰσχυροποιήσῃς τὴν ἔμφυτον * ἀνυπτοαξίαν καὶ ἀπειθαρχίαν τῶν Ἑλληνοπαίδων. Εἰς τὸ ἔξῆς θὰ δικαιολογοῦνται λέγοντες μὲ καμάρι: « Μπᾶ ! είναι τὸ ἔθνικόν μας ἐλάττωμα !... »

*Μα τα παρατήρησις αὐτὴ μὲ ἔκαμε νὰ σκεφθῶ : Μήπως ὁ φίλος μου ἔχει δίκαιον ; *Αλλ’ ὅχι ! Αὐτὸς δὲν ἡμπτορεῖ νὰ γνωρίζῃ τόσον τοὺς Ἑλληνόπαιδας, ὅσον ἔγώ, ποὺ ἐπικοινωνῶ μαζί των τόσα χρόνια ! Οἱ Ἑλληνόπαιδες δὲν είναι καὶ τόσον ἀνόητοι, διὰ νὰ καυχηθοῦν δι' ἔνα ἐλάττωμα, εἴτε ἀτομικὸν εἴτε ἔθνικόν . Ἀπεναντίας, δσάκις τοῦ λοιποῦ θὰ αἰσθάνωνται τὸ αἷμά των νὰ βράζῃ καὶ νὰ ἔξωθῇ πρὸς τὴν διχόνοιαν, πρὸς τὴν ἀπειθαρχίαν, θὰ ἐνθυμοῦνται, είμαι βέβαιος, τοὺς λόγους τοῦ Βύρωνος καὶ θὰ δρονοῦν καὶ θὰ ὑποτάσσωνται !

« Περιοδικὸν Διάπλασις »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

48. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

Τὸ ἐπεισόδιο, ποὺ θ' ἀφηγηθοῦμε, είναι ἔξακριβωμένο καὶ αὐθεντικό. *Εγινε στὰ 1940 σὲ κάποιο χωριὸ τῆς Κύπρου.

*Ο γάμος εἶχε τελειώσει στὴν ἐκκλησία καὶ ἡ γαμήλιος πομπή, μ' ἐπικεφαλῆς τοὺς νεονύμφους καὶ τοὺς «κουμπάρους» (στὴν Κύπρο οἱ κουμπάροι είναι πολλοί, κάποτε καὶ δέκα καὶ εἴκοσι ζεύ-

γη), περνοῦσε τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ, κατευθυνομένη στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Σὲ κάποιο δρόμο ἡ πομπὴ συναντήθηκε μὲ τρεῖς ἀγνώστους κυρίους, πού, ὅπως φαίνονταν ἀπὸ τὸ ντύσιμό τους, εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴν πόλι. "Ἐνας χωρικός ἀποσπάσθηκε ἀπὸ τὴν πομπὴ καὶ μὲ τὴν προθυμίαν τῆς παντοτινῆς Ἑλληνικῆς φιλοξενίας ρώτησε τοὺς τρεῖς πολῖτες τί ἥθελαν. Σὲ λίγο ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ἐνῷ ἡ πομπὴ ἔξακολουθοῦσε νὰ προχωρῇ, ἐμαθεύτηκε δὲ λόγος τῆς ἐπισκέψεως τῶν, ποὺ ἔφθασε στὸ τέλος καὶ στ' αὐτὶα τῆς νύφης. Ἀμέσως ἐκείνη σταμάτησε καὶ μαζί τῆς σταμάτησαν κι ὅλοι οἱ ὄλλοι.

— Τί ζητοῦν; εἶπε ἡ νύμφη. Ἐράνους γιὰ τὸν πόλεμο;

Καὶ μὲ μιᾶς στηκώνει τὸ λευκό της πέπλο, βγάζει τὰ σκούλαρίκια ἀπὸ τ' αὐτὶα τῆς καὶ καλῶντας κοντά της τοὺς τρεῖς κυρίους, τοὺς τὰ δίνει.

— Δὲν ἔχω λεπτά, εἶπε.

Τότε, μὲ μιᾶς, χωρὶς καμμιὰ συνεννόησι, ἐντελῶς αὐθόρμητα, ἀδίστακτα καὶ πρόθυμα, ἄρχισαν ὅλοι, ἀνδρες καὶ γυναῖκες, νὰ προσφέρουν, ἔκει, καταμεσῆς τοῦ δρόμου, δ.τι μποροῦσαν. Οἱ τρεῖς ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὴν πόλι ἔκλαιαν. "Ολῶν τὰ μάτια ἔχαν βουρκώσειν.

— Αφηγηθήκαμε πλατύτερα τὸ ἐπεισόδιο αὐτό, γιατὶ εἰναι πολὺ χαρακτηριστικὸ τῶν αἰσθημάτων, ποὺ δονοῦν καὶ τὴν ἔθνική Κυπριακή ψυχή, ὅπως καὶ γενικώτερα τὴν πατριωτική ψυχή ὅλου τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ.

— Απ' τὸν καιρὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἡ Κύπρος, πάντα βαθύτατα ἐλληνικὴ στὴν ψυχὴ καὶ στὸ φρόνημα, ἔλαβε μέρος σ' ὅλους τοὺς ἀγῶνας τοῦ "Ἐθνους, πότε πιὸ ἐνεργητικὰ καὶ πότε πιὸ παθητικά, πάντοτε αὐθόρμητα καὶ πρόθυμα, συμβαδίζοντας πιστὰ καὶ ἀναπόσπαστα μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα τὸν μακραίωνα δοξασμένο δρόμο τῆς.

— Ετοι καὶ τώρα δὲν ἥταν δυνατὸν νὰ ὑστερήσῃ ἡ Κύπρος στὴ γενικὴ ἔκρηξι τοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τῆς ἀποφασιστικότητος καὶ τῆς αὐτοθυσίας τῆς φυλῆς μας ἐνώπιον τῆς ὑπούλου ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς χώρας μας. Καὶ μόλις ἔξεδηλώθη ἡ ἐπιβουλή, δι Κυπριακὸς λαὸς ἔξηγέρθη καὶ αὐτὸς μαζὶ μὲ ὅλον τὸν Ἑλληνισμὸ καὶ ἔξεδήλωσε κατὰ τρόπον ἀληθινὰ μεγαλειώδη τὴν ἀλληλεγγύη του μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα.

Σὲ πολλές χιλιάδες ἀνέρχονται οἱ ἐθελονταί, ποὺ ἔσπευσαν ἀ-
μέσως νὰ γραφοῦν, γιὰ νὰ πολεμήσουν ἐναντίον τοῦ ἔχθροῦ.

Καὶ οἱ ἔθνικοι ἥρανοι, ποὺ ἀρχισαν ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες τοῦ
πολέμου μὲ ἀφάνταστον ἐνθουσιασμό, σ' δλες τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά
τῆς Μεγαλονήσου, ἔφθασαν σὲ χιλιάδες λίρες.

Ἐξ ἄλλου, οἱ γυναῖκες τῆς Κύπρου ἔπλεκαν διαρκῶς κι αὐτές,
ὅπως δλες οἱ Ἑλληνίδες, μάλλινα εἴδη γιὰ τοὺς στρατιώτας μας,
ὑπῆρξαν δὲ τόσο πρόθυμες καὶ σημαντικές οἱ ιδιαίτερες προσφορές
τῶν Κυπρίων στὸν Ἑλληνικὸν Ἐρυθρὸ Σταυρό, ὡστε νὰ δημοσιεύσῃ
ιδιαίτερην εὐχαριστήριον ἀνακοίνωσι στὸν Τύπο, γιὰ νὰ τονίσῃ
τὸ γεγονός καὶ νὰ τὸ προβάλῃ ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησιν.

“Ολ’ αὔτὰ σημειώνονται, ὅχι γιὰ νὰ ἔξαρουν τὸν Κυπριακὸν πατριωτισμό, δὲ όποιος εἶναι γνωστότατος καὶ ἔξεδηλώθη πάντοτε
σὲ κάθε ἔθνική περιπέτεια κατὰ τὸν θερμότερο καὶ ἐντονώτερο τρό-
πο. Οἱ γραμμές αὐτές γράφονται, γιὰ νὰ δώσουν μίαν ἀκόμα εἰκόνα
τῆς Βαθυτάτης ἔθνικῆς ἀλληλεγγύνης καὶ τῆς ἀδιαρρήκτου ἔθνικῆς ἐνότητος, ποὺ συνδέουν ὅλα τὰ τμήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Αὕτη
εἶναι ἡ ἀληθινὴ ἔθνικὴ ψυχὴ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. μη

« Νεολαία »

Μελῆς Νικολαΐδης

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

καθηκόν τού θλαυρού πραγμάτων και καταστάσεων.
Άδητον είναι απόντες τού γενιτορού και τού υψηλού στού οντότητας
Δεσμού-εργάτη πολιτικής και θεραπείας της Αγγλίας τους
και συνομονεύοντας με τούς γενετικάδες της.
Πάντα Αγγλοτάτοι, τους δέσποινα, άρτιοι χαμηλούτεροι,
και θεραπεύοντας πάντα πρόσωπα πολιτών, φύλων και γερουσιαστών.
Προστατεύοντας την Βρετανία την μητέρα της γερουσιαστών,
την γη της από το Κράτος της Βρετανίας γένουν
τηρε φύλο, τούς μάργαρους της βασιλείας στην ιστορία,
και σύγχρονοι απόλογοι της πατριαρχίας γενετικών.
Της πατριαρχίας τους απέδει όμως το γένος
τού οποίου να αποδειχθεί την πατριαρχία
και όποια πατριαρχία τα ποτέ ήταν την πατριαρχία
από την οποία δημιουργήθηκε η Ελλάς και καλύπτει
την ίδια γην την πατριαρχία, γραμμένη με την ιστορία της.

Επειδή την πατριαρχία της Βρετανίας την πατριαρχία της Βρετανίας

Σὲ πολλές γενιάδες, οὐδέποτε αἱ Μάκαρες, μηδέ τινας θείας
μίσος νὰ γρασθεῖ, τις νὰ πολλήσῃσιν δύναμιν της ἀγάπης.

Καὶ οἱ ἑβοὶ λέσσοι, ταῦτα γράψων πότε τὴν γῆν καὶ τὸν
πολέμου μὲν πρότυπον τὸ Αἴγαυον, εἰδὲ τὸν τόπον τοῦ οὐρανοῦ τῆς
Μεγαλανήσου, λέγονταν της χώρας λίπος.

Ἐξ αὐτῶν, αἱ γενιάδες της Κύπρου, πολλαὶ σπάνιαν τὴν
έπος διέψανται, αἱ Βύζαντινες, πολλαὶ τὴν πολιτείαν της
πατέρων της Κύπρου, πολλαὶ τὴν πολιτείαν της Κύπρου, πολλαὶ την
τὴν Κύπρου τὴν ΕΑΓΙΟΤΡΙΠΤΩΣΑΜΩΝ την πολιτείαν της Κύπρου, πολλαὶ την
τὴν Κύπρου τὴν ΕΑΓΙΟΤΡΙΠΤΩΣΑΜΩΝ την πολιτείαν της Κύπρου.

Οὐ μόνον προσωπικούς της ζωής της γένεσιν, πολλαὶ
πατέρων της, αἱ διάφορες πολιτείες της Κύπρου, πολλαὶ
αἱ κάτιτθες ΚΑΓΙΑΦΙΕΛΛΟΙ ΣΗΤΩΝ ΑΙΓΑΙΟΥ.
Οἱ χρήσιμοι αὐτής γένεσος, πολλαὶ την πολιτείαν της Κύπρου, πολλαὶ
της Κύπρου ΗΓΩΝ ΙΩΝΙΩΝ ΚΟΙΔΩΝ ΛΗΓΕΙΝ
έχουσες, πολλαὶ την πολιτείαν της Κύπρου. Αὐτή¹
είναι η μάλιστα σημαντική Γενιά της γένεσος της.

— Να μετατρέψεται

το έργο σε μετατρέπεται

1. Ο ΓΑΜΟΣ

Τοῦ ποιοῦ 'ν' τὸ συμπεθερικό, τοῦ ποιοῦ 'ν' αὐτὸ τὸ ψίκι,* ποὺ κατεβαίνει ἀπ' τὰ βουνά πεζούρα καὶ καβάλλα, μὲ τὰ ψηλὰ τὰ φλάμπουρα, μὲ τὰ διπλὰ παιγνίδια, μὲ τὰ τραγούδια τὰ πολλά, μὲ τὰ βαριὰ τουφέκια, σὰν νὰ σηκώθῃ δὲ βασιλιᾶς καὶ σύναξε τ' ἀσκέρια κι ὅλον τὸν κόσμο κάλεσε νὰ πάγι νὰ πολεμήσῃ... ■

—Ο Φλῶρος κάνει τὴ χαρά, παντρεύει τὸν ὑγιό του, τὸ γυιό του τὸ μονάκριβο, τὸ μοσχαναθρεμμένο, κι ὅλο τὸν κόσμο κάλεσε κι ὅλο τ' ἀρχοντολόγι.

Τρεῖς χρόνους γράφαν τὰ προικιὰ καὶ τρεῖς τὰ πανωπροίκια καὶ τρεῖς ὅπουν συνάζονταν καὶ χάλναγαν τὸν κόσμο. ♫

Πᾶν τὰ παιγνίδια ἀπὸ μπροστά, τὰ φλάμπουρα ἀπὸ πίσω, κι ἀράδ' ἀράδ' ἀπὸ κοντὰ πάνουν οἱ συμπεθέροι.

Καὶ μέσ' στὸ ψίκι ἀνάμεσα πᾶν δὲ γαμπρὸς κι ἡ νύφη καβάλλα σ' ἄλογα ψαριὰ καὶ χρυσοσελωμένα.

Λάμπουν τ' ἀσήμια τοῦ γαμπροῦ καὶ τὰ χρυσᾶ τῆς νύφης.

Δεξιὰ - ζερβά παίζουν νουνός καὶ βλάμης τ' ἄλογά τους, κι ὅλο κοιτᾶν τὰ νιόγαμπρα κι ὅλο χαμογελᾶνε.

Πάει δὲ γαμπρὸς σὰν ἀετός, ὁρθὸς χαμηλωμένος, κι ἡ νύφη πάει σὰν πέρδικα, γλυκειά, χαμηλομάτα. +

Βγαίνει στὴν πόρτα νὰ δεχτῇ τὴ νύφη δὲ γερο - Φλῶρος καὶ χύνει σίκλους τὸ κρασί, τὸ ρύζι χοῦφτες χύνει.

Τήνε φιλεῖ στὰ μάγουλα, τήνε φιλεῖ στὰ μάτια, κι εὔχεται καλορρίζικα κι εὔχεται γεννητούρια.

Στὶς μαρμαρόστρωτες αὐλὲς πεζεύει ὅλο τὸ ψίκι.

*Οἶω τὸ στρώνουν στὸ χορὸ καὶ μέσα στεφανώνουν καὶ στὰ τραγούδια τὰ πολλὰ καὶ στὰ πολλὰ τουφέκια, = συντελοῦν

ἄλλοι χρυσές δίνουν εύχες κι ἄλλοι καλοτυχίζουν.

— Χαρὰ στὰ δυὸ τὰ νιόπαντρα, χαρὰ καὶ στοὺς γονιούς τους !

«Ο Τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης»

Κώστας Κρυστάλλης

2. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑ

Τὸ σπίτι, ποὺ γεννήθηκα, ἵδιο στὴν ἵδια στράτα,
στὰ μάτια μου ὅλο ὑψώνεται καὶ μ' ὅλα του τὰ νιάτα.
Κι ἀπείραχτο κι ἀνέγγιχτο στὴ μοῖρα ἀγνάντια στέκει,
κι ἀπὸ τὸν κῆπό του γιὰ μὲ χλωρὰ στεφάνια πλέκει.
Ἄπὸ τὴν ἴσκιερὴ ἐμπατὴ στὴ φωτισμένη σάλα
μὲ τ' ἀκριβὸ ρολόϊ χρυσὸ στὴν κρουσταλλένια γυάλα,
ὅλα βαλμένα ρυθμικά, γιορτιάτικα ντυμένα,
πρόσωπα, ἀντικείμενα, μὲ καρτεροῦν ἐμένα.
Τὸ σπίτι, ποὺ γεννήθηκα — κι ἀς τὸ πατοῦν οἱ ξένοι —
στοιχειό, καὶ σὰν ἀπάτητο, μὲ ζῆι καὶ μὲ προσμένει.

« Τὰ παράκαιρα »

Κωστῆς Παλαμᾶς

3. ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

“Υπνε μου, πάρε τὸ παιδί, νὰ μοῦ τὸ σεργιανίσης
στὰ ρόδα τῶν περιβολιῶν, στὰ κρύα νερὰ τῆς βρύσης.
Πάρ’ το καὶ δεῖξέ του νὰ βρῆ τῶν παλατιῶν τὴ στράτα,
ποῦναι τοῦ ρήγα οἱ θησαυροὶ μὲ τὰ κωνσταντινᾶτα.
Καὶ χάρισέ του τὰ κλειδιά, ν’ ἀνοίξῃ καὶ νὰ πάρῃ
μαργαριτάρι ἀτρύπητο, σπυρὶ μαργαριτάρι.

Κοιμήσου, φῶς μου, κι ὁ Χριστὸς σοῦ παραστέκει πλάι.
Κοιμήσου κι ἡ μαννούλα σου τὴν κούνια σου κουνάει.
Τὴν κούνια σου τὴν ἔστρωσα μὲ μαλακὸ σεντόνι,
ποὺ τῷπλυναν καὶ τῷκαναν Νεράιδες σὰν τὸ χιόνι.
Στὸ πάπλωμά σου κέντησα ἀιτούς, νὰ σὲ στολίζουν,
γαρύφαλλα τῆς Βενετιᾶς, νὰ σοῦ μοσκομυρίζουν.
Σοῦ κέντησα μὰ Παναγιά στ’ ἀχνὸ προσκέφαλό σου
κι ἀκόμα τὴν Ἀγια Σοφιά, νᾶχης στὸ μάγουλό σου.

« “Οταν φεύγουν οἱ ςρες »

Σ-έλιος Σπεράντσας

4. ΠΩΣ ΓΕΝΝΩΝΤΑΙ ΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

“Οταν, μετά τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμέρας, μέσα εἰς ἀνοικτὸν ἔδαφος καὶ εἰς καθαρὸν καὶ μυρωμένον ἀέρα τῆς πλαγιᾶς, ἐπιστρέφη ὁ γέρος, τὴν ὥραν ποὺ ἀρχίζει νὰ γέρνη ὁ ἥλιος, ἀπὸ τὸ πράσινον ἀμπέλι του καὶ ἀπὸ τὸ κόκκινο χωράφι του εἰς τὸ μικρό του χωριό... τότε, μετὰ τὸ λιτόν καὶ ὑγιεινὸν δεῖπνον, ποὺ τοῦ παρεσκεύασεν ἦ γυναικά του, ἀφοῦ δοξάσῃ εἰς τὸ τέλος τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος δὲν φροντίζει μόνον διὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, πίνει καὶ ἄλλη μιά, κροταλίζει καὶ τὴν γλῶσσάν του, καὶ κατόπιν βγαίνει καὶ κάθεται εἰς τὸ πεζούλι τῆς χαμοκέλλας του, ἔως τὴν ὥραν ποὺ θὰ κουρνιάσουν οἱ κόττες του καὶ θὰ ποθήσῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἀχυρόστρωμά του.

Νάτος! Ἡσυχος - ἡσυχος, μόνος καὶ ἀκίνητος, κρατεῖ μὲ τὰ δυό του χέρια τὸ ραβδί του, στηριγμένον εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰς τὴν ἄκρην του ἀκουμπᾶ τὸ πηγούνι του. ‘Ομοιάζει μὲ ἀττικὸν νεκρικὸν ἀνάγλυφον. ‘Άλλ’ ἀν φαίνεται θλιμμένος, θλῖψιν δὲν ἔχει κατὰ βάθος. Εἶναι μόνον συλλογισμένος. *

Βλέπει καὶ κρίνει. Χωρὶς νὰ ἐκδηλώνῃ τοῦτο, διὰ τῆς κινήσεως τῶν ματιῶν του παρατηρεῖ πάντας, πάσας καὶ τὰ πάντα, ποὺ διέρχονται ἐντὸς τῆς ὁπτικῆς του ἀκτίνος. Παρακολουθεῖ τὰς διαφόρους σκηνὰς τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀδιαφορῶν ἀν τὰ πρόσωπα τῶν σκηνῶν αὐτῶν εἶναι ἀνθρώποι ἢ ζῷα. Κουνεῖ τὸ κεφάλι του, χαμογελᾷ, καὶ κάπου - κάπου ἐκστομίζει καὶ κάποιαν ἔκφρασιν. ‘Η ἔκφρασις αὐτὴ εἶναι ἡ παροιμία.

Βλέπει τώρα τὸν συμπτέθερόν του τὸν Θανάση, ποὺ τρέχει δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἐπάνω καὶ κάτω, ψάχνοντας ναῦρη τὸν γάϊδαρό του. ‘Ο γέρος εἶχε παρατηρήσει, ὅτι τὸν ἔξεσαμάρωσε, τοῦθαλε εἰς ἓνα κουρούπι* πίτουρον, εἰς ἓνα ἄλλο νερόν, καὶ ἔφυγεν. ‘Ο γέρος ὅμως - εἶχε παρατηρήσει καὶ κάτι ἄλλο: ὅτι τὸ ζῆρον ἦτο λυτόν, ὅτι ἀνέμιζε τὴν οὐράν του, καὶ ὅτι ἄμα ἡ μυῖγα τοῦ ἔχωθη καὶ εἰς τὸ ρουθούνι, ἀρχισε τὶς κλωτσίες.

Καὶ τώρα, ποὺ ἀπελπισμένος ὁ Θανάσης τὸν πλησιάζει καὶ τοῦ λέγει: «Νὰ μὴν εἶδες, συμπτέθερε, κατὰ ποὺ ἔκαμε ὁ γάϊδαρός μου;», ὁ γέρος, ἀντὶ ἀπαντήσεως ἀλλης, τοῦ ἐκστομίζει, ἐμμέτρως μάλιστα, τὸ ἔξῆς:

« Κάλλιο γαϊδουρόδενε, παρὰ γαϊδουρογύρευε ».

Καὶ ὅταν βλέπῃ νὰ κατηφορίζῃ ὁ γείτονάς του ὁ Σιδέρης μὲ τὸ ταγάρι εἰς τὸν ὕμνον, ποὺ κάπου χασιμέρησε καὶ τώρα μόλις φθάνει εἰς τὸ χωριό, ιδρωμένος καὶ μὲ τὴ γλῶσσα του ἔξω ἀπὸ τὴν τρεχάλα, τὸν κοιτάζει μόνο καὶ χαμογελᾷ. Καὶ ἐκεῖνος τοῦ λέγει πρῶτος:

— Μήν τὰ γυρεύεις, γείτονα. Ξέχασα τὸ ταγάρι μου κρεμασμένο στὸν πεῦκο, καὶ γύρισα πίσω πάλι, γιὰ νὰ τῷβρω. Μιὰ ὥρα δρόμο!

Καὶ ὁ γέρος μὲ κίνησιν τῆς κεφαλῆς καὶ μὲ μορφασμὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀπαντᾶ:

«Οποιος δὲν ἔχει μυαλό, ἔχει ποδάρια».

Αἱ παροιμίαι, τὰς ὅποιας ἀπὸ αἰώνων δημιουργεῖ ὁ λαϊκὸς νοῦς — ἑκδηλώσεις δυνατὰς καὶ συμπετυκνωμένας τοῦ ὑπὸ τὴν τέφραν τῆς ἀμαθείας σωζομένου Ἑλληνικοῦ πνεύματος — δμοιάζουν σὰν τὸ ἔξαφνικὸν καθρέπτισμα ἡρέμου ρυακίου. Τὸ νερὸ τοῦ ρυακίου αὐτοῦ κατηφορίζει, αἰῶνας τώρα, καθαρὸν καὶ διαυγέστατον, ἀπὸ τὴν παντοτεινήν καὶ ἀστείρευτον πηγὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ κορφοβουνιοῦ μέσα εἰς λεῖα πέτρινα αὐλάκια — τὰ ὅποια τὸ ἵδιο τὸ νερὸ ἐσχημάτισε τρέχοντας ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους, — χώνεται κατόπιν μέσα εἰς τὰ βάτα καὶ τοὺς ἀγριοκισσοὺς τῆς ρεματιᾶς, καὶ πάλιν ἀναφαίνεται κάπου - κάπου, ὡς διὰ νὰ σκορπισθῇ ἐπάνω του τοῦ ἡλίου ἡ ζωὴ καὶ τοῦ φεγγαριοῦ ἡ παρηγορία. Όσάκις τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἀναφαίνεται, δημιουργεῖται ἔνα ποίημα, ἔνα τραγούδι, μία παροιμία.

“Ολαι αἱ παροιμίαι, ὅσαι δὲν εἶναι λείψανα λησμονημένων μεγαλυτέρων ἔργων, πάντοτε ἔχουν καὶ ἀπὸ μίαν ἀφορμήν, ἡ ὅποια τὰς ἐγένενησεν. Αὔτὴν τὴν ἀφορμήν τὰς περισσοτέρας φορὰς τὴν ἐπῆρε· μαζί του εἰς τὸν τάφον ὁ γέρος, ποὺ τὰς ἐδημιούργησε. Καὶ ψάχνουν νὰ εύρουν, μὲ τὴν κρίσιν, μὲ τὴν σύγκρισιν, μὲ τὴν φαντασίαν, ἀνεπιτυχῶς πολλάκις ὅ,τι ὁ γέρος μέσα ἀπὸ ἔνα εἰρωνικὸ χαμόγελο θὰ ἡμποροῦσε νὰ ἔξηγήσῃ ἀπλούστατα μὲ δύο μόνον λέξεις.

Ἐφημερὶς « Ἀκρόπολις »

Δημήτριος Καμπούρογλου

5. ΤΟ ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΝ

— Σᾶς παρακαλῶ, μίαν ὑπογραφήν, κύριε.

Κοντὰ εἰς τὸ τραπέζι τοῦ συμβολαιογράφου κάθονται τρία πρόσωπα: ἔνας γέρος χωρικός, ἡ γυναῖκα του καὶ ἔνα καλοδεμένο παλληκάρι, χωρικός κι αὐτός. Ο γέρος ἔχει μεγάλα γαλανὰ μάτια, γεμάτα ἀπὸ ἄγνοιαν ὅλων τῶν πραγμάτων, ποὺ εύρισκονται ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ χωραφιοῦ του. Η γυναῖκά του εἶναι συνηθισμένος τύπος γραίας χωρικῆς, ἥλιοκαμένη καὶ λιπόσαρκος.

Ο συμβολαιογράφος, μὲ τὰ γυαλιὰ κατεβασμένα εἰς τὸ τελευταῖον σημεῖον τῆς μύτης του, διαβάζει τὸ συμβόλαιον· ἐπρόκειτο περὶ δωρεᾶς τῆς γραίας πρὸς τὸ παιδί ἐνὸς σπιτιοῦ, ποὺ τὸ εἶχεν ἀπὸ κληρονομιά.

— Δὲν μᾶς λέτε δά, νὰ ξεύρωμε καὶ μεῖς, γιὰ ποιά αἵτια χαρίζει ἡ κυρὰ στὸ παιδί τὸ σπίτι;

— Καλύτερα νὰ σᾶς τὴν πῆ ἡ ἵδια ἡ κουμπάρα ἀπὸ δῶ, ἀπαντᾷ ὁ συμβολαιογράφος μὲ ἐλαφρὸν χαμόγελο στὰ χεῖλη του. Πές του τα ἔσυ, κερὰ κουμπάρα: καλὸς εἶναι νὰ τὰ ξέρῃ καὶ ὁ μάρτυρας, ποὺ θὰ ὑπογράψῃ, τῆς λέγει.

Σηκώθηκε αὔτη τότε, πλησίασε περισσότερον στὸ τραπέζι, ἀκούμπησε καὶ μὲ τὰ δυό της τὰ χέρια ἐπάνω. Ξερόβηξε, ξεροκοτάπιε, κοκκίνισε δόπωσδήποτε, ἴδρωσε, σκουπίστηκε καὶ ἄρχισε:

— Τὸ παιδί αὐτὸ δὲν τὸ χω γενιά οὔτε συμπεθεριὰ δὲν ἔχομε.

— Εχει πατέρα, ἔχει καὶ μάννα;

— Καὶ πατέρα ἔχει καὶ μάννα.

— Εσεῖς δὲν ἔχετε παιδιά;

— Εχομε δυό: κορίτσι δὲν ἔχομε.

— Μά, τότε, γιατί χαρίζεις στὸν ξένο τὸ σπίτι;

Η χωρική ἐστενοχωρήθη: κοίταξε τὸν ἄντρα της, παρετήρησε γῦρό της (ὁ συμβολαιογράφος ἔκανε πώς ἐπρόσεχεν ἀλλοῦ) καὶ μὲ φωνὴν δυνατωτέραν τῆς συνήθους, φωνὴν ποὺ μεταχειρίζεται ὁ χωρικός, ὅταν τὸν ἀναγκάζης νὰ πῆ κάτι, ποὺ δὲν τὸ πολυθέλει, καὶ τὸ ἀποφασίση στὰ τελευταῖα, ἄρχισε νὰ λέγῃ:

— Τὰ παιδιά μας τὰ καλοσπαντρέψαμε. Καὶ πήρανε κι ηὔρανε. Αύτουνοῦ τοῦ κακομοίρη (καὶ ἔδειξε τὸ παιδί) ὁ πατέρας ἤτανε κι αὐτὸς καλὸς νοικοκύρης: εἶχε σπίτια, εἶχε ἀμπέλια, εἶχε ζᾶ, εἶχε κάρρο...

μὰ ἔπειθε ζημιές καὶ τοῦ τὰ πουλήσαντα ωύλα.¹ Τώρα καθόντουνε μὲ νοίκι· ὀκοῦς, μὲ νοίκι. Μοῦ λέει ὁ ἄντρας μου, σὰν ἔμαθε τὴ συμφορά, ποὺ τοὺς βρῆκε: « Γυναῖκα, τί θ' ἀπογίνη ὁ γείτονας δίχως σπίτι, πούχει καὶ παιδί καὶ τρία κορίτσια τῆς παντριᾶς; » "Ηθελα νὰ τοῦ πῶ τὸ καλό, ποὺ μούρθε στὸ νοῦ μου· ἥθελε νὰ μοῦ τὸ πῆ κι αὐτός, μὰ φοβηθήκαμε, μήν ἀποπάρη ὁ ἔνας τὸν ἄλλον. Ξεθαρρεύτηκα ἐγώ καὶ τοῦ λέω: « Ἀντρα, σὰν πεθάνωμε, σὲ ποιὸν ἀπὸ τὰ παιδιά μας θ' ἀφήσωμε τὸ σπίτι, πούχω κληρονομιά; ». « Σ' ὅποιον ἀπὸ τοὺς δυὸ τ' ἀφήσωμε, θὰ βαρυγκομάῃ ὁ ἄλλος », λέει ὁ γέρος μου. « Νὰ τ' ἀφήσωμε καὶ στοὺς δυό, θὰ μαλώσουν », τοῦ λέω ἐγώ. « Νὰ τὸ πουλήσωμε, τί θὰ πιάσωμε καὶ τί νὰ τὰ κάνωμε τὸ λεφτά; Δόξα νᾶχη ὁ Μεγαλοδύναμος, ἔχομε νὰ φᾶμε », μοῦ λέει αὐτός. « Ξέρεις, τί συλλογίστηκα; τοῦ λέω ἐγώ· νὰ τὸ δώσουμε γιὰ τὴν ψυχή μας στὸ παιδί τοῦ γείτονα ». « Καλὰ λέσ, γυναῖκα, μοῦ λέει. "Ετσι νὰ κάμωμε· θὰ μαζώξῃ τὴ φαμελιά του μέσα, θᾶχη κι αὐτὸς μιὰ μέρα δικό του σπίτι καὶ θὰ μᾶς συχωριάῃ ». Αὔτο είναι, γκρ...γκρ... μὲ κάνατε καὶ τὸ εἶπα ».

Ξεροκατάπιε πάλι, σφούγγισε τὸν ίδρωτά της καὶ ξανακάθισε στὴ θέσι της.

Δημήτριος Καμπούρογλου

6. ΟΙΚΟΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΚΛΕΠΤΗΣ

Οίκοκύριος, ἀπλούστατος τὸν νοῦν, ἐστηκώθη μίαν τῶν νυκτῶν ἀπὸ τὴν κλίνην καὶ ἐπρόβαλεν εἰς τὸ παράθυρον, νὰ μάθῃ πόθεν ἦρχετο ὁ ὀκουμένος κτύπος. Καὶ ὡς εἶδε κλέπτην πριονίζοντα τὴν θύραν του· ἀνθρωπε, ἐφώναξε, τί κάνεις αὐτοῦ; Δὲν βλέπεις, τὸν ἀπεκρίθη ὁ κλέπτης, ὅτι σημαίνω λύραν; Καὶ διαστί δὲν ὀκούω λύρας ἥχον, εἴπε πάλιν ὁ οίκοκύριος. Αὔριον, ἀπεκρίθη ὁ κλέπτης, θέλεις τὸν ὀκούσει. Τὸν ἐκαλονύκτισεν ὁ οίκοκύριος καὶ στρέψας εἰς τὴν κλίνην του ἔπεισεν εἰς ὑπνον βαθύτατον. Τὸ δὲ πρωινὸν ἔξυπνήσας, πλὴν τῆς κλίνης, ἄλλο τίποτε δὲν εὗρεν εἰς τὸν οἰκόν του.

Τόσην πάσχουσι τυφλότητα πολλοί, ὥστε δὲν αἰσθάνονται μηδὲ παρόντα τὸν κίνδυνον.

« Γνῶμαι »

Αδαμάντιος Κοραῆς

7. Η ΣΤΑΧΟΜΑΖΩΧΤΡΑ

Μεγάλην ἔξέφρασεν ἕκπληξιν ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ἰδοῦσσα τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1878 τὴν θειὰ - Ἀχτίτσα φορούσαν καινουργῆ μανδήλαν καὶ τὸν Γέρον καὶ τὴν Πατρώναν μὲ καθαρὰ ὑποκαμισάκια καὶ μὲ νέα πέδιλα.

Τοῦτο δέ, διότι ἦτο γνωστότατον, ὅτι ἡ θειὰ - Ἀχτίτσα εἶχεν ἵδει τὴν προϊκὰ τῆς κόρης τῆς πωλουμένην πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν ἀναξίου γαμβροῦ, διότι ἦτο ἔρημος καὶ χήρα καὶ διότι ἀνέτρεφε τὰ δύο ὄρφανά ἔγγονά της, μετερχομένη ποικίλα* ἐπαγγέλματα. Ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ὥκτιρε* τὰς στερήσεις τῆς γραίας καὶ τῶν δύο ὄρφανῶν, ἀλλὰ μήπως ἦτο καὶ αὐτὴ πλουσία, διὰ νὰ ἔλθῃ αὐτοῖς ἀρωγός* καὶ παρήγορος;

Εὔτυχής ὁ μακαρίτης μπάρμπα - Μιχαλιός, ὅστις προηγήθη εἰς τὸν τάφον τῆς Ἀχτίτσας, χωρὶς νὰ ἤδη τὰ δεινὰ τὰ ἐπικείμενα αὐτῇ μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἡτο καλῆς ψυχῆς, — ὃς εἶχε ζωή! — ὁ συχωρεμένος. Τὰ δύο παιδιά, ὁ Γεώργης καὶ ὁ Βασίλης, ἐπνίγησαν βυθισθείσης τῆς βρατσέρας των τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 1864. Ἡ βρατσέρα ἐκείνη ἀπωλέσθη αὐτανδρος* — τί φρίκη! τί καημὸς! — Τέτοια τρομάρα καμμιᾶς καλῆς χριστιανῆς νὰ μὴν τῆς μέλλῃ.

Ο τρίτος ὁ γυιός της, ὁ σουρτούκης*, ἔξενιτεύθη καὶ εύρισκετο, ἔλεγαν, εἰς τὴν Ἀμερικήν. Πέτρα ἔρριξε πίσω του. Μήπως τὸν εἶδε; Μήπως τὸν ἤκουσεν; "Ἄλλοι πάλιν πατριῶτες εἶπαν, ὅτι ἐνυμφεύθη εἰς ἐκεῖνα τὰ χώματα, κι ἐπῆρε, λέει, μιὰ φράγκα, ποὺ δὲν ἤξερε νὰ μιλήσῃ ρωμαίικα. Μή χειρότερα! Τί νὰ πῇ κανείς. Ἡμπορεῖ νὰ καταρασθῇ τὸ παιδί του, τὰ σωθικά του, τὰ σπλάχνα του;

Ἡ κόρη της ἀπέθανεν εἰς τὸν δεύτερον τοκετόν, ἀφείσα αὐτῇ τὰ δύο ὄρφανά κληρονομίαν. Τί νὰ κάμη; "Ἐβαλε τὰ δυνατά της κι ἐπροσπαθοῦσε ὅπως - ὅπως νὰ ζήσῃ τὰ δύο ὄρφανά. Τί ἀξιολύπητα τὰ καημένα!

Κατὰ τὰς διαφόρους ὡρας τοῦ ἔτους ἐβοτάνιζεν, ἀργολογοῦσεν, ἐμάζωνεν ἐλιές, ἔξενοδούλευεν. Ἐμάζωνε κούμαρα καὶ τὰ ἔβγαζε ρακί. Μερικά στέμφυλα ἀπ' ἔδω, κάμποσα κότσια ὀραβοσίτου ἀπ' ἐκεῖ, ὅλα τὰ ἔχρησιμοποίει. Εἴτα*, κατὰ Ὁκτώβριον, ἀμα ἤνοιγαν τὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἔπαιρνεν ἔνα εἶδος πῆχυν, ἐν πενηντάρι ἐκ λευκοσιδήρου, μίαν στάμναν μικράν, κι ἐγύριζεν εἰς τὰ ποτόκια*, ὅπου κα-

τεστάλαζον αἱ ὑποστάθμαι * τοῦ ἔλαίου, κι ἐμάζωνε τὴν μούργα. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ὡκονόμει ὅλον τὸν ἐνιαύσιον ἔλαιον τοῦ λυχναριοῦ τῆς.

Ἄλλα τὸ πρώτιστον εἰσόδημα τῆς θειά Ἀχτίτσας προήρχετο ἐκ τοῦ σταχυομάζωματος. Τὸν Ἱούνιον, κατὰ ἔτος, ἐπεβιβάζετο εἰς πλοῖον, ἔπλεεν ὑπερπόντιος καὶ διεπεραιοῦτο εἰς Εὔβοιαν. Ἐκεῖ μετ' ἄλλων πτωχῶν γυναικῶν ἡσχολεῖτο συλλέγουσα τοὺς στάχυς, τοὺς πίπτοντας ἀπὸ τῶν δραγμάτων τῶν θεριστῶν, ἀπὸ τῶν φορτωμάτων καὶ κάρρων. Κατ' ἔτος οἱ χωρικοὶ τῆς Εύβοιας καὶ τὰ χωριατόπουλα ἔρριπτον κατὰ πρόσωπον αὐτῶν τὸ σκῶμμα*: «Νά! οἱ φ' στάνεις! Μᾶς ἥρθαν πάλι οἱ φ' στάνεις!» Ἀλλ' αὕτη ἔκυπτεν ὑπομονητική, σιωπηλή, συνέλεγε τὰ ψιχία ἐκεῖνα τῆς πλουσίας συγκομιδῆς τοῦ τόπου, ἀπήρτιζε τρεῖς ἢ τέσσαρας σάκκους, ὀλόκληρον ἐνιαυσίαν ἐσοδείαν δι' ἐαυτὴν καὶ διὰ τὰ δύο ὁρφανά, τὰ ὅποια εἶχεν ἐμπιστευθῆ ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὰς φροντίδας τῆς Ζερμπινιῶς, καὶ ἀποπλέουσα ἐπέστρεφεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον χωρίον τῆς.

Πλὴν ἐφέτος, δηλ. τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἀφορία εἶχε μαστίσει * τὴν Εὔβοιαν. Ἀφορία εἰς τὸν ἔλαιωνα τῆς μικρᾶς νήσου, ὃπου κατώκει τὴ θειά - Ἀχτίτσα. Ἀφορία εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ εἰς τοὺς ἀραβοσίτους, ἀφορία σχεδὸν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κούμαρα, ἀφορία πανταχοῦ.

Εἶτα, ἐπειδὴ οὐδὲν κακὸν ἔρχεται μόνον, βαρὺς χειμῶν ἐνέσκηψεν εἰς τὰ βορειότερα ἐκεῖνα μέρη. Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς χωρὶς σχεδὸν νὰ πνεύσῃ νότος καὶ νὰ πέσῃ βροχή, ἥρχισε νὰ χιονίζῃ. Μόλις ἔπαινεν εἰς νιφετός* καὶ ἥρχιζεν ἄλλος. Ἐνίστε ἔπινε ξηρὸς βορρᾶς, σφίγγων ἔτι μᾶλλον τὰ χιόνια, τὰ ὅποια δὲν ἔλειωναν εἰς τὰ βουνά. «Ἐπερίμεναν ἄλλα».

Ἡ γραϊα μόλις εἶχε προλάβει νὰ μεταφέρῃ ἐπὶ τῶν ὅμων τῆς ἀπὸ τῶν φαράγγων καὶ δρυμῶν ἀγκαλίδας τινὰς ξηρῶν ξύλων, δσαι μόλις θὰ ἥρκουν διὰ δύο ἐβδομάδας ἢ τρεῖς, καὶ βαρὺς ὁ χειμῶν ἐπέπεσε. Περὶ τὰ μέσα τοῦ Δεκεμβρίου μόλις ἐπῆλθε μικρὰ διακοπή, καὶ δειλάι τινες ἀκτῖνες ἥλιοι ἐπιφέρουσαν ἐπιχρυσοῦσαι τὰς ὑψηλοτέρας στέγας. Ἡ θειά - Ἀχτίτσα ἔτρεξεν εἰς τὰ «ὅρμανια»*, ίνα προλάβῃ καὶ εἰσκομίσῃ καυσόξυλά τινα. Τὴν ἔπαύριον ὁ χειμῶν κατέσκηψεν* ἀγριώτερος. Μέχρι τῶν Χριστουγέννων οὐδεμία ἥμέρα, εῦδιος*, οὐδεμία γωνία οὐρανοῦ ὀρατή, οὐδεμία ἀκτίς ἥλιου.

Κραταιὸς καὶ βαρύπνοος βορρᾶς, «χιονιστής», ἐφύσα κατὰ τὰς

παραμονὰς τῆς ἁγίας ἡμέρας. Αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἡσαν κατάφορτοι ἐκ σκληρυνθείσης χιόνος. Τὰ συνήθη παίγνια τῶν ὀδῶν καὶ τὰ χιονιθιούληματα ἔπαισαν. ‘Ο χειμὼν ἐκεῖνος δὲν ἦτο φιλοπαίγμων*.’ Άπο τῶν κεράμων τῶν στεγῶν ἐκρέμαντο ὡς ὥριμοι καρποί σπιθαμιαῖα κρύσταλλα, τὰ ὅποια οἱ μάγκαι τῆς γειτονιᾶς δὲν εἶχον πλέον ὅρεξιν νὰ τρώγουν.

Τὴν ἐσπέραν τῆς 23 ὁ Γέρος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ σχολεῖον περιχαρής*, διότι ἀπὸ τῆς αὔριον ἔπαισαν τὰ μαθήματα. Πρὶν ξεκρεμάσῃ τὸν «φύλακα»* ἀπὸ τῆς μασχάλης του, ὁ Γέρος, πεινασμένος, ἤνοιξε τὸ δουλάππι, ἀλλ’ οὐδὲ ψωμὸν ἄρτου εὗρεν ἐκεῖ. ‘Η γραῖα εἶχεν ἔξελθει, ἵσως πρὸς ζήτησιν ἄρτου. ‘Η ἀτυχῆς Πατρώνα ἐκάθητο ζαρωμένη πλησίον τῆς ἐστίας, ἀλλ’ ἡ ἐστία ἦτο σθεοτή. ’Εσκάλιζε τὴν στάκτην, νομίζουσα ἐν τῇ παιδικῇ ἀφελείᾳ τῆς (ἦτο μόλις τετραετές τὸ πτωχὸν κοράσιον), ὅτι ἡ ἐστία ἔχει πάντοτε τὴν ἰδιότητα νὰ θερμαίνῃ, καὶ ἂς μὴ καίη. ’Αλλ’ ἡ στάκτη ἦτο ὑγρά. Σταλαγμοὶ ὕδατος, ἐκ χιόνος τακείσης* ἵσως διά τινος λαθραίας καὶ παροδικῆς ἀκτίνος ἥλιου, εἶχον ρεύσει διά τῆς καπνοδόχου. ‘Ο Γέρος, ὅστις ἦτο ἐπτατής, μόλις ἔτοιμος νὺν κλαύσῃ, διότι δὲν εὕρισκε ψιχίον τι πρὸς κορεσμὸν τῆς πείνης του, ἤνοιξε τὸ μόνον παράθυρον, ἔχον τριῶν σπιθαμῶν μῆκος. ‘Ο οἰκίσκος ὅλος, χθαμαλός, ἡμιφάτνωτος*, μὲ εἶδος σοφᾶ, εἶχεν ύψος δύο ἵσως ὀργυιῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὁροφῆς.

‘Ο Γέρος ἀνεβίβασε σκαμνίον τι ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἔρείσματος* τοῦ παραθύρου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ σκαμνίου, ἐστηρίχθη διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τοῦ παραθυροφύλλου ἀνοικτοῦ, ἐστυλώθη μετὰ τόλμης πρὸς τὴν ὁροφήν, ἀνέτεινε τὴν δεξιὰν καὶ ἀπέσπασεν ἐν κρύσταλλον ἐκ τῶν κοσμούντων τοὺς «σταλαγμούς»* τῆς στέγης. ‘Ηρχισε νὰ τὸ ἐκμυζῆ²* βραδέως καὶ ἡδονικῶς* καὶ εἴδισε καὶ εἰς τὴν Πατρώναν νὰ φάγῃ. ‘Ἐπείνων τὰ κακόμοιρα.

‘Η γραῖα Ἀχτίτσα ἐπανῆλθε μετ’ ὀλίγον φέρουσα πρᾶγμα τι τυλιγμένον εἰς τὸν κόλπον της. ‘Ο Γέρος, ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ τῆς παιδικῆς του πείρας, ὅτι ποτὲ ἀνέυ αἰτίας δὲν ἐφούσκωναν οἱ κόλποι τῆς μάμμης του, ἀναπτηδήσας ἔτρεξεν εἰς τὸ στῆθός της, ἐνέβαλε τὴν χεῖρα καὶ ἀφῆκε κραυγὴν χαρᾶς. Τεμάχιον ἄρτου εἶχεν «οἰκονομήσει» καὶ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἡ καλή, καίτοι ὀλίγον αύστηρά, μάμη, τίς οἶδεν* ἀντὶ ποίων ἔξευτελισμῶν καὶ διὰ πόσων ἐκλιπαρήσεων*!

Καὶ τί δὲν ἤθελεν ὑποστῆ, πρὸ ποίας θυσίας ἤδυνατο νὰ ὅπι-

σθιδρομήσῃ, διὰ τὴν ὁγάπην τῶν δύο τούτων παιδίων, τὰ ὅποια ἦσαν δις παιδία δι' αὐτήν, καθόσον ἦσαν τέκνα τοῦ τέκνου τῆς! 'Ἐν τούτοις δὲν ἥθελε νὰ δεικνύῃ αὐτοῖς μεγάλην ἀδυναμίαν καὶ «ἥμερο μάτι δὲν τοὺς ἔδιδε». 'Εκάλει τὸν ἄρρενα «Γέρον», διότι εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθιοῦ γέρου της, τοῦ μακαρίτου μπάρμπα - Μιχαλιοῦ, τοῦ ὅποιου τὸ ὄνομα τῆς ἐπόνει ν' ἀκούσῃ ἢ νὰ προφέρῃ. Τὸ ταλαίπωρον θῆλυ τὸ ἐκάλει Πατρώναν θωπευτικῶς, μὴ ἀνεχομένη νὰ ἀκούῃ τὸ Ἀργυρώ, τὸ ὄνομα τῆς κόρης της, ὅπερ ἔδόθη ὡς κληρονομία εἰς τὸ ὄρφανόν. Πλὴν τοῦ ὑποκορισμοῦ τούτου, οὐδεμίαν ἀλλήν ἐπιδεικτικήν τρυφερότητα ἀπένειμεν εἰς τὰ δύο πτωχὰ πλάσματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρακτικήν ἀγάπην καὶ προστασίαν.

'Η ταλαίπωρος γραῖα ἔστρωσε διὰ τὰ δύο ὄρφανά, ἵνα κοιμηθῶσιν, ἀνεκλίθη καὶ αὐτὴ πλησίον των, τοῖς εἴπε νὰ φυσήσωσι ὑποκάτω τοῦ σκεπάσματός των διὰ νὰ ζεσταθοῦν, τοῖς ὑπεσχέθη, ψευδομένη, ἀλλ' ἐλπίζουσα νὰ ἐπαληθεύσῃ, ὅτι αὔριον ὁ Χριστὸς θὰ φέρῃ ἔντα καὶ ψωμί καὶ μίαν χύτραν κοχλάζουσαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἔμεινεν ἀυτνος πέραν τοῦ μεσονυκτίου, ἀναλογιζομένη τὴν πικράν τύχην τῆς.

Τὸ πρωί, μετὰ τὴν λειτουργίαν (ἥτο παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων), ὁ παπᾶ - Δημήτρης, δὲν ἐνορίτης της, ἐπαρουσιάσθη αἴφνης εἰς τὴν θύραν τοῦ πενιχροῦ* οἰκίσκου.

— Καλῶς τὰ ἐδέχθης, τῆς εἴπε μειδιῶν.

«Καλῶς τὰ ἐδέχθη» αὐτή! Καὶ ἀπὸ ποιὸν ἐπερίμενε τίποτε;

— "Ελαβα ἔνα γράμμα διὰ σέ, Ἀχτίτσα, προσέθηκεν δὲν ιερεύς, τινάσσων τὴν χιόνα ἀπὸ τὸ ράσον του καὶ τὸ σάλι του.

— 'Ορίστε, δέσποτα! Καὶ μακάρι ἔχω τὴν φωτιά, ἐψιθύρισε πρὸς ἔαυτήν, ἢ τὸ γλυκό καὶ τὸ ρακί νὰ τὸν φιλέψω;

‘Ο ιερεὺς ἀνέβη τὴν τετράβαθμον κλίμακα καὶ ἐλθὼν ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ σκαμνίου. 'Ηρεύνησε δὲ εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἔξήγαγε μέγαν φάκελλον μὲ πολλὰς καὶ ποικίλας σφραγίδας καὶ γραμματόσημα.

— Γράμμα, εἶπες, παπᾶ, ἐπανέλαβεν ἢ Ἀχτίτσα, μόλις τότε ἀρχίσασα νὰ ἔννοη τί τῆς ἔλεγεν δὲν ιερεύς.

‘Ο φάκελλος, δὲν εἶχεν ἔξαγάγει ἀπὸ τοῦ κόλπου του, ἐφαίνετο ἀνοικτὸς ἀπὸ τὸ ἐν μέρος.

— 'Απόψε ἔφθασε τὸ βαπτόρι, εἶπεν δὲν ἔφημέριος· ἐμένα μοῦ τὸ ἐφεραν τώρα, μόλις ἔβγαινα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ ἐνθεις* τὴν χεῖρα ἔσω τοῦ φακέλλου ἐξήγαγε διπλωμένου χαρτίον.

— Τὸ γράμμα εἶναι πρὸς ἐμέ, προσέθηκεν, ἀλλὰ σὲ ὅποβλέπει.

— Ἐμένα; ἔμένα; ἐπανέλαβεν ἕκπληκτος ἡ γραῖα.

‘Ο παπᾶ - Δημήτρης ἔξεδίπλωσε τὸ χαρτίον.

— Εἴδεν δὲ Θεός τὸν πόνον σου καὶ σοῦ στέλνει μικρὰν βοήθειαν, εἴπεν ὁ ἄγαθὸς Ἱερέυς. ‘Ο γιούς σου σοῦ γράφει ἀπὸ τὴν Ἀμερικήν.

— Ἀπ’ τὴν Ἀμερικά; ‘Ο Γιάννης; ‘Ο Γιάννης μὲθι θυμήθηκεν; ἀνέκραξεν περιχαρής, ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἡ γραῖα.

Καὶ εἶτα προσέθηκεν :

— Δόξα σοι δὲ Θεός!

‘Ο ιερέυς ἔβαλε τὰ γυαλιά του καὶ ἐδοκίμασε ν' ἀναγνώσῃ.

— Εἶναι κακογραμμένα, κι ἔγω δυσκολεύομαι νὰ διαβάσω αὐτές τις τζίφρες, ποὺ ἔβγαλαν τώρα, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ βγάλωμεν νόημα.

Καὶ ἤρχισε μετὰ δυσκολίας, καὶ σκοντάπτων συχνά, ν' ἀναγινώσκη:

« Παπᾶ - Δημήτρη, τὸ χέρι σου φιλῶ. Πρῶτον ἔρωτῷ διὰ τὸ αἰσιον κλπ. κλπ. Ἔγὼ λείπω πολλὰ χρόνια καὶ δὲν ἡξεύρω αὐτοῦ τί γίνονται, οὔτε ἂν ζοῦν ἡ ἀπέθαναν. Εἶμαι εἰς μακρυνὸν μέρος πολὺ βαθιά, εἰς τὸν Παναμᾶν, καὶ δὲν ἔχω καμμίαν συγκοινωνίαν μὲταξὺ των πατριῶντες, ποὺ εύρισκονται εἰς τὴν Ἀμερικήν. Πρὸ τριῶν χρόνων ἀντάμωσα τὸν (δεῖνα) καὶ τὸν (δεῖνα), ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔλειπαν χρόνους πολλοὺς καὶ δὲν ἤξευραν τί γίνεται εἰς τὸ σπίτι μας.

»Ἐάν ζῇ δὲ πατέρας ἡ ἡ μητέρα μου, εἰπέ τους νὰ μὲταχωρήσουν, διότι διὰ καλὸ πάντα πασχίζει δὲ ἀνθρωπος καὶ εἰς κακὸ πολλὲς φορὲς βγαίνει. Ἔγὼ ἀρρώστησα δυὸ φορὲς ἀπὸ κακές ἀσθένειες τοῦ τόπου ἐδῶ καὶ ἔκαμα πολὺν καιρὸν εἰς τὰ σπιτάλια*. Τὰ ὅ,τι εἶχα καὶ δὲν εἶχα ἐπῆγαν εἰς τὴν ἀσθένειαν καὶ μόλις ἐγλύτωσα τὴν ζωήν μου. Εἶχα ὑπανδρευθῆ πρὸ δέκα χρόνων κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου ἐδῶ, ἀλλὰ τώρα εἶμαι ἀπόχτηρος καὶ ἀλλο καλύτερον δὲν ζητῶ παρὰ νὰ πιάσω δλίγα χρήματα, νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα, ἀν προφθάσω τοὺς γονεῖς μου, νὰ μ' εὐλογήσουν. Καὶ νὰ μὴν ἔχουν παράπονον εἰς ἐμέ, διότι ἔτσι θέλει δὲν θεός καὶ δὲν ἡμποροῦμε ἐμεῖς νὰ πάμε κόντρα. Καὶ νὰ μὴ βαρυγυνωμοῦν*, διότι, ἀν δὲν εἶναι θέλημα θεοῦ, δὲν μπορεῖ ἀνθρωπος νὰ προκόψῃ.

»Σοῦ στέλλω ἐσωκλείστως ἔδω ἵνα συνάλλαγμα ἐπ' ὀνόματί σου, νὰ ὑπογράψῃς ἡ ἀγιωσύνη σου καὶ νὰ φροντίσουν νὰ τὸ ἔξαργυρώσουν ὁ πατέρας ἡ ἡ μητέρα, ἐὰν ζοῦν. Καὶ ἄν, ὁ μὴ γένοιτο, εἶναι ἀποθαμένοι, νὰ τὸ ἔξαργυρώσῃς ἡ ἀγιωσύνη σου, νὰ δώσῃς εἰς κανέναν ἀδελφόν μου, ἐὰν εἶναι αὐτοῦ, ἡ εἰς κανέναν ἀνίψι μου καὶ εἰς ἄλλα πτωχά. Καὶ νὰ κρατήσῃς καὶ ἡ ἀγιωσύνη σου, ἐὰν οἱ γονεῖς μου εἶναι ἀποθαμένοι, ἐν μέρος τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ σαρανταείτουργα...»

Πολλὰ ἔλεγεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη καὶ ἐν σπουδαῖον παρέλειπε. Δὲν ἀνέφερε τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, δι' ὅσα ἦτο ἡ συναλλαγματική. 'Ο παπα - Δημήτρης, παρατηρήσας τὸ πρᾶγμα, ἔξεφερε τὴν εἰκασίαν *, διτὶ ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν, λησμονήσας, νομίζων ὅτι εἶχεν δρίσει τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων παραπάνω, ἐνόμισε περιττὸν νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ παρακατιών *, διὸ καὶ ἔλεγε «τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ».

'Ἐν τούτοις ἄφατος ἦτο ἡ χαρὰ τῆς Ἀχτίτσας, λαβούστης μετά τόσα ἔτη εἰδήσεις περὶ τοῦ υἱοῦ της. 'Ως ύπὸ τέφραν κοιμώμενος ἀπὸ τόσων ἐτῶν ὁ σπινθήρ τῆς μητρικῆς στοργῆς ἀνέθορεν * ἐκ τῶν σπλάχνων εἰς τὸ πρόσωπον της καὶ ἡ γεροντική, ρικνή καὶ ἐρρυτιδωμένη * ὅψι της ἡγλαίσθη * μὲ ἀκτῖνα νεότητος καὶ καλλονῆς.

Τὰ δύο παιδιά, ἄν καὶ δὲν ἤννόουν περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἴδοντα τὴν χαρὰν τῆς μάμμης των, ἥρχισαν νὰ χοροπηδῶσιν.

'Η γραῖα Ἀχτίτσα, εἰς φοβερὰν διατελοῦσα ἔνδειαν *, ἔλαβε τὸ παρὰ τοῦ υἱοῦ της ἀποσταλέν γραμμάτιον, ἐφ' οὐ ἔφαίνοντο γράμματα κόκκινα καὶ μαῦρα, ἄλλα ἔντυπα καὶ ἄλλα χειρόγραφα, ἐξ ὧν δὲν ἤννόει τίποτε οὔτε ὁ γηραιός ἐφημέριος οὔτε αὐτή, καὶ μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ - Μαργαρίτη.

'Ο κύρ - Μαργαρίτης ἐρρόφησε δραγμίδα * ταμβάκου, ἐτίναξε τὴν βράκαν του, ἐφ' ἣς ἔπιπτε πάντοτε μέρος ταμβάκου, κατεβίβασε μέχρι τῶν ὁφρύων τὴν σκούφιαν του, ἔβαλε τὰ γυαλιά του, καὶ ἥρχισε νὰ ἔξετάζῃ διὰ μακρῶν τὸ γραμμάτιον.

— "Ἐρχεται ἀπὸ τὴν Ἀμέρικα ; εἶπε. Σ' ἐθυμήθηκε, βλέπω, ὁ γυιός σου. Μπράβο, χαίρομαι.

Είτα ἐπανέλαβεν :

— "Ἐχει τὸν ἀριθμὸν δέκα, ἄλλὰ δὲν ξέρομε τί εἶδους μονέδα νὰ εἶναι, δέκα σελλίνια, δέκα ρούπιες, δέκα κολονάτα ἢ δέκα . . .

Διεκόπη, παρ' ὀλίγον νὰ ἔλεγε « δέκα λίρες ».

Τῇ στιγμῇ ἔκείνη εἰσῆλθε νέον πρόσωπον.

“Ητον ἐμπορος Συριανός, παρεπιδημῶν* δι' ὑποθέσεις εἰς τὴν μικρὰν νῆσον.” Αμα εἰσελθών διηυθύνθη μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας καὶ θάρρους εἰς τὸ λογιστήριον, ὅπου ἴστατο ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Τί ἔχουμε, κύρ - Μαργαρίτη; Τ' εἴν' αὐτό; εἶπεν, ίδων πρόχειρον ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου τὸ γραμμάτιον τῆς πτωχῆς γραίας.

Καὶ λαβὼν τοῦτο εἰς χεῖρας:

— Συναλλαγματικὴ διὰ δέκα ἀγγλικάς λίρας ἀπὸ τὴν Ἀμερικήν, εἶπε καθαρῷ τῇ φωνῇ, ποῦ εύρεθη ἐδῶ; Κάμνεις καὶ τέτοιες δουλειές, κύρ - Μαργαρίτη;

— Γιὰ δέκα λίρες! ἐπανέλαβεν αὐθορμήτως τὴν Ἀχτίτσα, ἀκούσασα εὐκρινῶς τὴν λέξιν.

— Ναί, διὰ δέκα ἀγγλικάς λίρας, εἶπε καὶ πάλιν στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἐρμουπολίτης. Μήπως εἶναι δικό σου;

— Μάλιστα!

‘Η θειὰ - Ἀχτίτσα, ἐν καταφάσει, ἔλεγε πάντοτε ναί, ἀλλὰ νῦν ἡπόρει καὶ αὐτή, πῶς εἶπε « μάλιστα » καὶ ποῦ εὗρε τὴν λέξιν.

— Διὰ δέκα ναπολεόνια θὰ εἶναι ἵσως, εἶπε δάκνων* τὰ χείλη ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Σοῦ λέγω διὰ δέκα ἀγγλικάς λίρας, ἐπανέλαβε καὶ αὐθις ὁ Συριανὸς ἐμπορος. Παίρνεις ἀπὸ λόγια;

Καὶ ἔρριψε δεύτερον μακρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ γραμματίου.

— Είναι σίγουρος παρᾶς, ἀρζάν - κοντάν, σοῦ λέω. Θὰ τὸ ἔξοφλήσῃς ἢ τὸ ἔξοφλῶ ἀμέσως;

Καὶ ἔκαμε κίνημα διὰ νὰ ἔσαγάγῃ τὸ χρηματοφυλάκιόν του.

— Μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς γιὰ ἐννέα λίρες . . . γαλλικές, εἶπε διστάζων ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Γαλλικές; . . . τὸ παίρνω ἔγω διὰ ἐννέα ἀγγλικές.

Καὶ στρέψας διπισθεν τὸ φύλλον χάρτου, εἶδε τὴν ὑπογραφήν, ἣν εἶχε βάλει ὁ ἱερεύς, παρέβαλεν αὐτὴν μὲ τὸ ὄνομα, τὸ φερόμενον ἐν τῷ κειμένῳ καὶ τὴν εὔρε σύμφωνον, καὶ, ἀνοίξας τὸ χρηματοφυλάκιόν του, ἐμέτρησεν εἰς τὴν χείρα τῆς θειᾶς - Ἀχτίτσας καὶ πρὸ τῶν ἐκθάμβων διθαλμῶν αὐτῆς, ἐννέα στιλπνοτάτας* ἀγγλικάς λίρας.

Καὶ ίδοὺ διατί ἡ πτωχὴ γραία ἐφόρει τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων καινουργή « ἀδολην » μανδῆλαν, τὰ δὲ δύο ὁρφανὰ εἶχον καθαρά

ύποκαμισάκια διὰ τὰ ἰσχνὰ μέλη των καὶ θερμὴν ύπόδυστιν διὰ τοὺς παγωμένους πόδας των.

« "Απαντα »

·Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

8. Η ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ

Θεὰ τοῦ πόνου, ταπεινὴ περνᾶς τὰ μονοπάτια,
ποὺ φέρνουν στ' ὅχαρα λημέρια,
κι ἔχεις πλουσία τὴν καρδιὰ καὶ πρόθυμα τὰ χέρια
κι ὀγγέλου ἀγαθότητα στὰ σπλαχνικά σου μάτια.

Εἶσαι ἡ πλουσιώτερη τῆς γῆς, Ἐλεημοσύνη,
κι ὅταν ἀκόμα φτωχικά τὸ χέρι σου χαρίζῃ.
Δὲν εἶναι πλούσιος κανεὶς γιὰ ὅσα θησαυρίζει,
ἀλλὰ γιὰ ὅσα μὲ χαρὰ καὶ μὲ ἀγάπη δίνει.

Διαβαίνεις, κι ὁ ἀγέρας σου παρηγορὰ σκορπίζει,
λουλούδια ὀλόγυρά σου σπέρνεις.
Δίνεις χαρὰ κι ἀνάστασι, καὶ γιὰ μισθό σου παίρνεις
δάκρυ, ποὺ σὰν ἀγίασμα τὰ χέρια σου ραντίζει.

Λάμπει ἡ ἐλπίδα, ἀμα φανῆς, σὲ μάτι ἀπελπισμένο,
τὸ κλάμα γίνεται τραγούδι.
Καὶ ἡ ζωή, ποὺ κοίτεται σὰ δένδρο μαραμένο.
νιώθει κοντά σου ἀνοιξι, πετῷ γιὰ σὲ λουλούδι.

Μέσ' στὴν καλύβη τοῦ φτωχοῦ τὴν πιὸ σκοτεινιασμένη
τὸ φωτεινό σου θρόνο στήνεις,
κι ἡ ὄψι σου φεγγοβιόλᾳ σὰν ἄστρο τῆς γαλήνης
λαμπρότερη μέσ' στὴν καρδιὰ τὴν πιὸ δυστυχισμένη.

Κρύβεσαι, ἀλλ' ἡ χάρι σου σὲ μύριες ὄψεις λάμπει,
σ' ἀμέτρητες καρδιὲς μυρίζει
σὰν λούλουδο, ποὺ ταπεινὸ βαθιὰ στὰ χόρτα ἀνθίζει,
μὰ στὸ γλυκό σου ἀνάσασμα μυροβιολοῦν οἱ κάμποι.

Τὴ δύναμί σου, ὡς θεά, τὴ μαγεμένη, οὐράνια,
δὲν κτίζεις σὺ μὲν περηφάνεια.

ἐπάνω εἰς τὰ μάταια τοῦ κόσμου μεγαλεῖα
τὴ θεμελιώνεις στὴν εὐχὴ καὶ εἰς τὴν εὐλογία.

Οἱ πιὸ ἀδύνατοι τῆς γῆς, ἵδιον ἡ δύναμί σου.

Χῆρες, παιδάκια ὠρφανεμένα,
ποὺ τὰ γλυκαίνει ὥσταν τὸ φῶς ἡ μητρική στοργή σου,
στηκώνουνε τὸ θρόνο σου σὲ χέρια εὐλογημένα.

Ἐλεημοσύνη, ταπεινὴ περνᾶς τὴν οἰκουμένη,

κι ἐνῷ τὸ γόνυ ἐμπρός σου κλίνει
καὶ μ' εὐλογίες καὶ μ' εὐχές καὶ δάκρυα σὲ ραίνει,
σὺ γονατίζεις σπλαχνική στῆς συμφορᾶς τὴν κλίνη.

«Παιδικὴ λύρα»

Αριστομένης Προβελέγγιος

9. ΜΗ ΤΟ ΞΥΠΝΑΤΕ

“Ενα σκυλάκι εἶχε ἀποκοιμηθῆ γλυκύτατα εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του, ἡ ὅποια εἶχεν ἐγκατασταθῆ κάποτε εἰς τὴν γωνίαν τῆς γειτονικῆς μάνδρας. Ποῖος ἡξεύρει ὑστερα ἀπὸ ποῖον διωγμόν !

Αἴφνης τὸ εἴδομεν, εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν τοῦ μακαριωτάτου τῶν ὑπνων, νὰ σαλεύῃ τὴν οὐρίτσα του, νὰ κινῇ τὰ ποδαράκια του καὶ νὰ ἀφήνῃ ἀπὸ τὸ στοματάκι του, ὑγρὸν ἀκόμη ἀπὸ τὸ μητρικὸν γάλα, μικρὰ χαρούμενα γαυγίσματα.

Προφανῶς τὸ σκυλάκι ὀνειρεύετο. Ἀλλὰ τί ἡμπορεῖ νὰ ὄνειρεύεται ἔνα σκυλάκι εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του. “Ο, τι ἡμπορεῖ νὰ ὄνειρευθῆ καὶ ἐν ἀνθρώπινον βρέφος. Πάντοτε ἔνα Παράδεισον. Τὰ κακὰ ὅνειρα ἔρχονται ἀργότερον, μαζὶ μὲ τὰς φροντίδας τῆς ζωῆς, διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τοὺς σκύλους.

‘Η δυστυχισμένη του μητέρα θὰ ἐμάντενε τὸ ὅνειρόν του καὶ θὰ ἔγνωριζε πόσον ἦτο διαφορετικὸν ἀπὸ τὴν ζωήν της καὶ ἀπὸ τὴν ζωήν, ἡ ὅποια ἐπερίμενε τὸ τέκνον της, διότι μᾶς ἐκοίταζε μὲ ίκετευτικὸν βλέμμα, ὡς νὰ μᾶς ἔλεγε :

— Μή τὸ ξυπνάτε ! . . . Μή τὸ ξυπνάτε ! . . .

Χρονογράφημα

Παῦλος Νιρβάνας

10. ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥΛΗ

‘Η γιαγιά έτινάχθη ἐπάνω.
— Μπά ! τρομάρα μου ! . . .

Αἱ ρυτίδες, ποὺ κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ πτερύγια τῆς μύτης της πρὸς τὸ σαγόνι, διεστάλησαν ἐκπληκτικῶς, εἰς τὰ βαθιά της γαλάζια μάτια, πίσω ἀπὸ τὰ γυαλὶα τῶν αὐτιῶν ἔξωγραφίσθη ἀνησυχία, ἡ πλάκα τὸ σαπούνι τῆς ἔπεσε ἀπὸ τὰ χέρια, ἐπέταξε τὸ ροῦχο ποὺ ἔτριβε στὴ σκάφη κι ἐβγῆκε ὡς ἄνεμος ἀπὸ τὴν πόρτα. ‘Ο κόκορας τῆς αὐλῆς, μὲ τὸ λειρὶ πῆπτον κουτσαβάκια, ὡς φέσι ἀσίκη εὔζώνουν τῆς φρουρᾶς, καὶ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου εἰς τὴν οὐράν, ἐφαντάσθη ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αἰωνίου ζητήματος τῶν ἀκαθαρσιῶν του κι ἐτράπη πάλιν εἰς φυγήν, μὲ κραυγὴν κινδύνου. Κὸτ - κὸτ - κὸτ - κὸτ ! . . . Καθαρὰ παρεξήγησι. Δὲν ἐπρόκειτο τώρα περὶ αὐτοῦ. ‘Η γιαγιά εἶχε ρίξει τὴν ματιά της εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ίσογείου κατοικίας, ὅπου φιγουράρει δι παλαιὸς κομμός, ἡ λάμπα μὲ τὸ θαμπὸ ἀμπαζούρ, τὴ φουρκέττα καὶ τὸ χάρτινο τριαντάφυλλο (δὲν τὴν ἀνάβουν ποτέ, εἶναι ὡς κάτι ἀπιστεύτως πολύτιμον, γιατὶ τὴν ἔχουν ;) ἐκοίταξε κατόπιν τὴν θέσιν, ὅπου ἔπαιζεν δι μικρὸς πρὸ διλίγου, καί, ὅταν ἔβγαινεν ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς μάνδρας, ἐφώναξε :

— Τὸ παιδί !

Τὰ πάντα ἥσαν πράγματι ἐν τάξει κάτω ἀπὸ τὴν μικρὴ γαζία : τὰ περίεργα χωματένια κάστρα, τὰ παλαιὰ τενεκεδένια κουτιά σαρδελῶν, μιὰ κουβαρίστρα καὶ μάλιστα ἔνα μικρὸ στεφάνι ἀπὸ βαρέλι. ‘Ο Λάκης ὅμως, δι τοσοδούλης, δι μπόμπιρας, μὲ τὴ μεγάλη ξανθὴ κεφάλα, τὴν πλατσουδερὴ μύτη καὶ τὰ ἔξυπνα μάτια, εἶχεν ἔξαφανισθή.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά. ‘Ο διαβολάκος αὐτός, ἀπὸ τὴν ἡμέραν, ποὺ ἀρχισε νὰ περπατῇ, κατελήφθη κατ’ ἐπανάληψιν ἀπὸ παραφροσύνην τῶν κάτω ἄκρων. ‘Η συνοικία στέλνει διπισθέν του διλόκληρον καταδιωκτικὸν ἀπόσπασμα. Τῆς δὲ γιαγιᾶς, τῆς καημένης, τῆς πηγαίνει τὸ στόμα ἑκάστοτε στὸ αὐτί.

Διότι στὸν κόσμο δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτὸ τὸ παιδάκι. ‘Ο Λάκης, δόμοίως, δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτήν. ‘Η μητέρα του, κόρη τῆς γριᾶς, ἀπέθανε, δι πατέρας του ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην. Καὶ δι μικρὸς δὲν ἔχει

ἄλλα χέρια νὰ τὸν χαϊδέψουν ἀπ' αὐτὰ τ' ἀδύνατα καὶ δστεώδη, τὰ δποῖα δλην τὴν ἡμέρα ξενοπλένουν, γιὰ νὰ τὸν θρέψουν. 'Η γιαγιά τοῦ χρησιμεύει ὡς πατέρας, ὅχι μόνον ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ἄλλα καὶ ὑπὸ τὴν ἄλλην, ὅτι τῆς τραβᾶ τὰ μουστάκια (διότι ἔχει).

ὕστοις Μὲ μίαν λέξιν τὸν λατρεύει μὲ τὴν τρυφερότητα ἐκείνην τῆς ζωῆς, ποὺ σβήνει, πρὸς τὴν ἄλλην, ποὺ μόλις βλαστάνει. "Αν ὁ βίος της δὲν εἰναι μαῦρος ὡς κατράμι, τὸ χρεωστεῖ σ' αὐτόν. "Ενα χαμόγελο, ἔνα λογάκι δικό του, καὶ ξεχνᾶ ὅλα τὰ πάθη της : τὴν κόρη, ποὺ ἔχασε, τὸ γαμβρό της, τὸν ἄντρα της, τοὺς ἀφόρητους κόπους τοῦ καθημερινοῦ της ἀγῶνος. Τὸν πλένει, τὸν κτενίζει, τὸν ταΐζει, τὸν ντύνει « σὰν πριγκιπόπουλο », τὸν χορεύει, τὸν τραγουδάει. "Ολα γίνονται θωπεία πέριξ του.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος φεύγει. Μὰ γιατί ; Τί τὸν πιάνει ! Ξέρω κι ἔγω ; Φαντασία : Πίσω ἀπὸ τὴν μάντρα, μὲ τὴν σκάφη καὶ τὶς αἰώνιες σαπουνάδες, εἰναι ὁ μέγας, ὁ ἀχανής κόσμος. Διαστηρεῖτε τὰς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν σας χρόνων ; 'Ενθυμεῖσθε, τί κολοσσιαῖον πρᾶγμα σᾶς ἐφαίνετο καὶ τὸ τελευταῖον παλιοσοκάκι ; Καὶ τί ἐκπλήξεις, τί θελκτικά, τί νέα καὶ ἀγνωστα πράγματα ! . . .

'Απὸ τὴν ἡμέραν, ποὺ ὁ μικρὸς ἐπρόβαλε τὴν κεφάλα του ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐλόπορτα εἰς τὸν δρόμον, δὲν ἔχει μαζεμούς ! 'Εννοεῖ νὰ μεταναστεύῃ. "Εχει τὸ αἰσθημα δεσμώτου καταδίκου, ὁ δποῖος ἄλλην σκέψιν δὲν ἔχει ἀπὸ αὐτήν νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῆς φρουρᾶς, γιὰ νὰ δραπετεύσῃ. 'Αρκεῖ νὰ λησμονηθῇ γιὰ μιὰ στιγμούλα καὶ γιαγιά ἐκεῖ, ποὺ ἀνεβοκατεβάζει ρυθμικῶς τοὺς ςμους ἐπάνω στὴ σκάφη, καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ συλλογίζεται τὰ περασμένα, τὸ μακρίτη μὲ τὶς μπότες, τὸν ἀραμπᾶ, ποὺ τοὺς ἔκαναν « κατάσκεσι », τὸ σπιτάκι, ποὺ « ἀποθήκεψαν », κι ὕστερα τὸ πούλησαν, γιὰ νὰ βρῇ δ Λάκης καιρὸ - φρτάστ ! . . . νὰ τὸ στρίψῃ.

Τὴ μιὰ φορὰ τὸν ἐπιασαν πέντε δρόμους παρακάτω, ἐν μέσω παρέας ἐκ μικροσκοπικῶν, οἱ δποῖοι τὸν ἔκαναν ἄλογο.

'Αλλὰ δ φίλος ἐδευτέρωσεν. Αὔτὴ τὴ φορὰ εἶχεν ἀγκυροβολήσει ἐνώπιον ἐνὸς ταβλᾶ μὲ πεστέλι. Τὰ τρυφερά του μέλη ἔγνωρισαν τώρα τὰ κεντήματα τῆς καρφίτσας. X

'Αλλ' αὐτὴ ἡ τελευταία ἀπόδρασις μοῦ φαίνεται κάπως δικαιολογημένη. Μὰ ἥτο ζωὴ αὐτή ; 'Εκεὶ κάτω στὸν ἄλλο δρόμο, στὸ χαρτοπωλεῖο, τί πράγματα, σᾶς παρακαλῶ ! Μιὰ φούσκα τόσο

μεγάλη, πιὸ μεγάλη κι ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Λάκη, γυαλιστερή καὶ πράσινη, γεμάτη, ποιὸς ξέρει μὲ τί καραγκιοζάκια, ποὺ κάνουν τούμπες, ἀλογάκια, σιδηρόδρομοι, σάλπιγγες, τούμπανα, στρατιωτάκια κι ἔνας φασουλῆς, ποὺ κλείνει τὰ χέρια του καὶ κτυπάει δυὸς τενεκεδάκια. Κι αὐτόν, τὸν Λάκη, δ ὅποιος τὰ εἶδε ἀντίπροχθες, ποὺ περάσανε μὲ τὴ γιαγιά, δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ κάνῃ βῆμα ! Δεν τὸν ἀφήνουν οὔτε νὰ τὰ ἰδῇ ! Τὸ σκᾶς ἡ δὲν τὸ σκᾶς ;

‘Ο φουκαρᾶς συνελήφθη, ἐνῷ ἔχάζευεν ἐμπρὸς εἰς αὐτὰ τὰ ἔξαισια πράγματα. Πρὶν βάλουν χέρι ἐπάνω του, ἥρχισε νὰ κλαίῃ σπαρακτικώτατα. ‘Ικέτευε τὴ γιαγιά του νὰ τοῦ τ’ ὄγοράσῃ ὅλα. Τὸν ἀπίγαγεν ἐν σιωπῇ, ἐνῷ αὐτὸς κλωτσοῦσε τὸν ἀέρα. Τὰ μάγουλά του καὶ ἡ πλατσουδερή του μυτίτσα ἐμούσκευαν στὰ δάκρυα. ‘Ο προϋπολογισμὸς τῆς γιαγιᾶς δὲν ἀντέχει δυστυχῶς εἰς τὰς πολυτελείας αὐτάς. ’Αλλωστε δὲν ἔχει ἀκόμη πληρωθῆ αὐτὴ τὴν τελευταία πλύσι ! Σᾶς παρακαλῶ, ἀν συναντήσετε μεθαύριο στὸ χέρι της αὐτὸν τὸν ὄρφανούλη στὸ μεγάλο δρόμο μὲ τὰ παιγνίδια, πάρτε του ἐνα φασουλῆ, ἔνα μεγάλο φασουλῆ, ποὺ νὰ κλείνῃ τὰ χέρια. Γιατὶ φοβοῦμαι πολύ, ὅτι θὰ δώσῃ γι’ αὐτὸν ἡ γριούλα τοὺς κόπους μιᾶς ὀλόκληρης μαρτυρικῆς ἑβδομάδος.

Χρονογράφημα

Σπῦρος Μελᾶς

11. Ο ΒΟΡΙΑΣ ΠΟΥ Τ’ ΑΡΝΑΚΙΑ ΠΑΓΩΝΕΙ

I.

Τίταν νύχτα. Στὴ στέγη ἔβογγοῦσε
δ βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι . . .
Τί μεγάλο κακὸ νὰ ἐμηνοῦσε
δ βοριᾶς, ποὺ τ’ ἀρνάκια παγώνει ;

Μέσ’ στὸ σπίτι μιὰ χαροκαμένη,
μιὰ μητέρα ἀπὸ πόνους γεμάτη,
στοῦ παιδιοῦ της τὴν κούνια σκυμμένη,
δέκα νύχτες δὲν ἔκλεισε μάτι.

Εἶχε τρία παιδιὰ πεθαμένα,
ἀγγελούδια λευκὰ σὰν τὸ κρίνο.

Κι ἔνα μόνο τῆς ἔμεινεν, ἔνα
καὶ στὸν τάφο κοντὰ ἦταν κι ἐκεῖνο.

Τὸ παιδί της μὲ κλάμα ἔβογγοῦσε,
ὅς νὰ ἔζήτα τὸ δόλιο βοήθεια.

Κι ἡ μητέρα σιμά του ἔθρηνοῦσε
μὲ λαχτάρα χτυπῶντας τὰ στήθια.

Τὰ γογγύσματα ἐκεῖνα καὶ οἱ θρῆνοι
ἐπληγώναν βαθιὰ τὴν ψυχή μου.

Σύντροφός μου ἡ ταλαίπωρη ἐκείνη,
ἄχ, καὶ τ' ἄρρωστο ἦταν παιδί μου.

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴ στέγη ἔβογγοῦσε
ὅ βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.

"Ἄχ, μεγάλο κακὸ μοῦ ἔμηνοῦσε
ὅ βοριᾶς, ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει.

II.

Τὸ γιατρὸ καθὼς εἶδε, ἐστηκώθη
σὰν τρελλή. "Ολοι γῦρο ἐσωπαῖναν.

Φλοιγεροὶ τῆς ψυχῆς της οἱ πόθοι
μὲ τὰ λόγια ἀπ' τὸ στόμα της βγαίναν.

— "Ω, κακὸ ποὺ μὲ βρῆκε μεγάλο !

Τὸ παιδί μου, γιατρέ, τὸ παιδί μου . . .

"Ἐνα τόχω, δὲν μοῦ 'μεινεν ἀλλο.

Σῶσε τό μου καὶ πάρ' τὴν ψυχή μου.

Κι ὁ γιατρός, μὲ τὰ μάτια σκυμμένα,
πολλὴν ὥρα δὲν ἀνοιξε στόμα.

Τέλος πάντων. "Ἄχ, λόγια χαμένα !

— Μή φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν, ἀκόμα.

Κι ἐκαμώθη, πώς θέλει νὰ σκύψῃ
στὸ παιδί καὶ νὰ ίδῃ τὸ σφυγμό του.

"Ἐνα δάκρυ ἐπροσπάθει νὰ κρύψῃ,
ποὺ κατέβη στ' ὡχρὸ πρόσωπό του.

Στοῦ σπιτιοῦ μας τὴν στέγη ἐβογγοῦσε
ὅ βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
”Ἄχ, μεγάλο κακὸ μᾶς μηνοῦσε
ὅ βοριᾶς, ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει.

’Η μητέρα ποτὲ δακρυσμένο
τοῦ γιατροῦ θά μὴ νοιώσῃ τὸ μάτι,
ὅταν ἔχῃ βαριὰ ξαπλωμένο
τὸ παιδί της σὲ πόνου κρεββάτι.

Γεώργιος Ζαλοκώστας

12. Ο ΜΙΚΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

Ο μικρὸς κριτής, Σπύρος λεγόμενος, ἦταν καὶ δὲν ἦταν δέκα χρόνων, ὅταν γιὰ πρώτη φορά, ἀκολουθῶντας τὸ ἀναγκαῖον ἔθιμον τῆς πατρίδος του, ξεκίνησε γιὰ τὴν ξενιτειά, τὴν Κίρκην αὐτὴν τοῦ ’Ηπειρωτικοῦ κόσμου. Ο πατέρας του, ὁ κύρο - Χρῖστος, κριτής λεγόμενος ἀπ' ὅλη τὴν ἐπαρχία, γιατὶ ἦταν πραγματικῶς ὁ δικαστής της, τὸν συνώδεψε ὡς τὰ Γιάννενα. Τὴν ὥρα τοῦ ξεχωρισμοῦ, ποὺ δὲ Ρόβας ὁ καρβανάρης εἶχε ἔτοιμα τὰ μουλάρια του καὶ τ' ἄλογά του καὶ φώναξε, σὰν ἄλλος δήμιος : « Τὸ καραβάνι εἰν' ἔτοιμο ! », δῆλοι οἱ συγγενῆδες, ποὺ παρακολουθοῦσαν τοὺς ξενιτεμένους τους, τοὺς ξεμονάχιασαν καὶ τοὺς ἔλεγαν τὰ ὑστερα λόγια τοῦ ξεχωρισμοῦ.

”Ἔταν καμμιὰ εἰκοσαριὰ οἱ ξενιτεμένοι. ”Άλλος εἶχε μάννα, ἄλλος πατέρα, ἄλλος θεὶὸ ἢ θεὶὰ κι ἄλλος μεγαλύτερο ἀδελφὸ ἢ ἀδελφῆ.

Τί πικρὴ ὥρα, ἢ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ ! ”Όλο τὸ αἷμα μαζώνεται στὴν καρδιά, τὸ πρόσωπο σκυθρωπάζει καὶ τὰ μάτια βουρκώνουν ἀπὸ τὰ δάκρυα.

”Ο καρβανάρης δὲ Ρόβας ἔσχιζε ἀπὸ τὴν μιὰ τὴν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη τὴν πλατύχωρη αὐλὴ τοῦ χανιοῦ κι ἔλεγε : « Τελείωσε γρήγορα, πέρασε ἢ ὥρα ».

Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Οἱ καρδιὲς χτυποῦσαν δυνατώτερα. Τὰ μάτια δάκρυζαν καὶ κάπου ἀκουόντανε καὶ ξεφωνητὰ μάννας ἢ ἀδελφῆς. Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες

τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Καὶ φτερὰ ἃν εἶχαν, δὲν θὰ περνοῦσαν καὶ δὲν θάφευγαν γρηγορώτερα !

Τέλος ὁ καρβανάρης καβαλλίκεψε ἔνα χρυσοκάπουλο μουλάρι καὶ χτυπῶντάς το μὲ τοὺς φτερινιστῆρές του, πετάχτηκε ἔξω ἀπὸ τὴν ὄρθανοιχτη θύρα τοῦ χανιοῦ σὰν ἀστραπή. "Ολοι οἱ ξενιτεμένοι ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν μὲ τοὺς δικούς τους καὶ καβαλλίκεψαν κι αὐτοὶ μὲ μάτια θολωμένα ἀπὸ δάκρυα τοῦ πόνου τῆς πατρίδος, τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῶν δικῶν τους, κι ἔκαναν τὸ σταυρό τους.

Τὴν ὥρα, ποὺ ὁ Σπῦρος δρασκελοῦσε τὴν θύρα τοῦ χανιοῦ, τοῦ φώναξε ὁ πατέρας του μὲ παραπονετική φωνή :

— Σπῦρό μου, στάσου, νὰ σοῦ πῶ δυὸ λόγια ἀκόμα . . .

"Ο Σπῦρος σταμάτησε τὸ μουλάρι, κι ὁ κύρ - Χρῖστος μαραμένος ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ ξεχωρισμοῦ τοῦ πρώτου παιδιοῦ του, καὶ τοῦ πιὸ ἀγαπημένου ἀπ' ὅλα, τοῦ λέγει :

— Παιδί μου, ἄμα σκαπετήσης τὸ Μέτσοβο, εἰσαι ἡ δὲν εἰσαι παιδί μου είναι τὸ ἕδιο. Δὲν σὲ ξέρει κανένας. Ἀλλὰ σὺ νὰ μὴ λησμονήσης ποτέ, ὅτι εἰσαι παιδί μου. Μακριὰ ἀπὸ ψέμα, κλεψιὰ καὶ φονικό ! Καὶ στὸ βάθος τῆς θάλασσας ἃν βρεθῆς, νὰ μὴ χάσῃς τὴν ἐλπίδα σου ἀπὸ τὸ Θεό ! Καὶ βασιλιᾶς ἃν γίνης, νὰ μὴ λησμονήσης τὴν πατρίδα σου. Τάκουσες, παιδί μου ;

— Τάκουσα, πατέρα μου !

— "Ωρα καλή σου τώρα ! "Ο Θεός κι ἡ εύχή μου μαζί σου.

Τὸ παιδί χτύπησε τὸ μουλάρι, γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ ξεμακρισμένο καραβάνι, κι ὁ πατέρας του σωριάστηκε στὸ πεζούλι τοῦ χανιοῦ κι ἄρχισαν νὰ τρέχουν τὰ μάτια του σὰν βρύσες. ✗

✗ Τὴν ἄλλη μέρα ὁ κύρ - Χρῖστος βρισκόταν στὸ χωριό καὶ δίκαζε τοὺς πατριῶτές του, ποὺ ἔτρεχαν σ' αὐτὸν νὰ βροῦν, τὸ δίκιο τους, κι ὁ Σπῦρος εἶχε σκαπετήσει τὸ Μέτσοβο, κι ὅσους ἀπαντοῦσε στὸ δρόμο κανέναν δὲ γνώριζε κι οὔτε τὸν γνώριζαν !

Τὸ καραβάνι τραβοῦσε γιὰ τὴν Πόλι τὸ τῆς στεριᾶς. Εἴκοσι ἡμέρες χρειάζονταν τότε, γιὰ νὰ πάγι κανεὶς ἀπὸ τὰ Γιάννενα στὴν Πόλι, ἃν δὲ τύχαινε στὸ δρόμο κανένα ἐμπόδιο. Εἶχαν περάσει δέκα μέρες δρόμο. Πέρασαν τὴ Θεσσαλονίκη, χωρὶς νὰ τοὺς τρέξῃ κανένα κακό. Ἡταν ὅλοι ἀγαπημένοι, ὅλοι μιὰ χαρά, καὶ περνοῦσαν τὸ δρόμο τους τραγουδῶντας καὶ κουβεντιάζοντας σὰν ἀδέλφια. ✗

φέρενα
πέρενα

cabballic
λαν - εων

ΧΠΩ ζό
διασκελήγη

Ἐκείνη τὴν ἡμέρα μπῆκε ὁ πειρασμὸς στὴ μέση. Τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τὸ καραβάνι εἶχε πέσει ἡ σακκούλα του, μὲ ὅ, τι χρήματα εἶχε, καὶ τὴν εἶχε βρεῖ ἔνας ἄλλος ἀπὸ τοὺς εἰκοσι συνταξιδιῶτες καὶ τοῦ τὴν ἔδωκε, κρατῶντας τὰ μισά γιὰ βρετικά. Ἐκεῖνος, ποὺ εἶχε χάσει τὴν σακκούλα, γύρευε ἀκέραιο τὸ χρηματικὸ ποσό, ποὺ εἶχε μέσα, κι ἐκεῖνος, ποὺ τὴν εἶχε βρεῖ, δὲν τὸ «δινε, λέγοντας ὅτι εἶχε δικαίωμα νὰ βαστάξῃ τὰ μισά γιὰ βρετικά, κι ἀπὸ λόγο σὲ λόγο πιάστηκαν κι ἀρχισαν νὰ χτυπῶνται στὰ γερά, φωνάζοντας τὸ «βιός μου» ὁ ἔνας, τὸ «δίκιο μου» ὁ ἄλλος. Μπῆκαν οἱ ἄλλοι νὰ τοὺς χωρίσουν, ἀλλὰ κι αὐτοὶ χωρίστηκαν σὲ δύο· ἄλλοι μὲ τὸν ἔναν κι ἄλλοι μὲ τὸν ὄλλον. Ἐκεῖνος, δποὺ εἶχε βρεῖ τὴ σακκούλα, ἐπέμενε νὰ βαστάῃ τὰ μισά, λέγοντας:

— Δικαιοῦμαι νὰ βαστάξω τὰ μισά, διότι, ἂν δὲ τὸ φανέρωνα, ὅτι ηῦρα τὴ σακκούλα, μποροῦσα νὰ τὰ φάω ὅλα τὰ χρήματα, ποὺ εἶχε μέσα.

Ἐκεῖνος πάλι, ποὺ τὴν εἶχε χάσει, ἐπέμενε νὰ τὰ ζητάῃ ὅλα λέγοντας:

— Δὲν δικαιοῦσαι νὰ μοῦ βαστάξῃς τὰ μισά, διότι δὲν εἴμαστε ἀπ' ὄλλο καραβάνι σὺ κι ἀπ' ὄλλο ἑγώ, ὅλλ' εἴμαστε ἀπ' τὸ ἵδιο καραβάνι· κι εἴμαστε συντρόφοι, κι ὡς συντρόφοι εἴμαστε ἀδέλφια καὶ ὑποχρεούμαστε ὁ ἔνας νὰ βοηθάῃ τὸν ὄλλο, κι ὅχι νὰ κερδίζουμε ὁ ἔνας ἀπὸ τὸν ὄλλο. X

Φιλονικῶντας - φιλονικῶντας ἔφτασαν σ' ἔνα χάνι, ἡσύχασαν λίγο, ὅσο νὰ φᾶν, κι ἀρχισαν πάλι τὴν φιλονικία.

Ἐδωκε πῆρε ὁ Ρόβας, ὁ καρβανάρης νὰ τοὺς είρηνέψῃ, ἀλλὰ δὲ μπόρεσε, καὶ τὰ δύο μέρη εἶχαν κάποιο δίκιο, τὸ καθένα γιὰ τὸν ἔαυτό του. Ἡ φιλονικία κατέληξε στὰ χέρια καὶ μέσα στὸ μαλλιοτράβηγμα κάποιος εἶπε μὲ πόνο καρδιακό:

— Ε, καὶ νὰ ξεφύτρωνες, Θεέ μου, τὸν κριτήν μας, τὸν κύρ - Χρῆστο ἐδῶ πέρα ἀπὸ καμμιὰ μεριά, πώς θάφευγε ὁ τρισκατάρατος ἀπὸ τὴ μέση μας, καὶ πῶς θὰ γένονταν ὅλα μέλι - γάλα.

— Μοῦρθε μιὰ ίδέα, εἶπεν ἔνας ἄλλος.

— Τί; τὸν ρώτησαν.

— Τί; . . . ἔχουμε τὸ παιδί του ἐδῶ τώρα . . .

— Καὶ σὰν τὸ ἔχουμε;

— Νὰ τὸ βάλωμε στὴ θέσι τοῦ πατέρα του . . . κριτή!

$M'ee = \mu\omega\acute{e}$

— Μπρέ δληθεια ! Νὰ τὸ βάλωμε κριτή, "Αν καὶ μικρὸ ἀκόμα, θὰ ξέρη νὰ εἰπῆ κάτι, ώς παιδὶ τοῦ κριτῆ μας. Σπῦρο ! φώναξε, Σπῦρο ! Τί γίνεται ὁ Σπῦρος τοῦ κύρ - Χρίστου ;

'Ο Σπῦρος δὲν ἀκουόντανε τὸν εἶχε καταβάλει ὁ κόπος τοῦ δρόμου κι ἂμα ἔφαγε ἀκούμπησε στὸν τοῖχο κι ἀποκοιμήθηκε, ἔχοντας προσκέφαλο τὸ δισάκκι του, στρῶμα τὴ βελεντζούλα του καὶ σκέπτασμα τὴ κάπα του.

$\delta\lambda\iota\omega\acute{e}k\theta\sigma \rightarrow \delta\pi\kappa$ — $\iota\omega\acute{e}$

+ 'Η πρότασι ν' ἀναθέσουν τὴν κρίσι στὸ παιδὶ εἶχε γίνει δεκτὴ ἀπ' ὅλη τὴ συνοδεία, ὁ Ρόβας ὅμως ἀκούοντας καὶ παίρνοντας τὸ πρᾶγμα γιὰ δάστεῖο, τοὺς εἶπε :

— Τί λόγια εἰν' αὐτά, ποὺ λέτε ; 'Αφῆστε τὸ παιδὶ νὰ κοιμηθῇ. Τί ξέρει αὐτό ;

— "Οχι ! δχι ! ἐφώναξαν πολλοί, πρέπει νὰ ξυπνήσωμε τὸ παιδὶ. Τοῦ φώναξαν. Τὸ παιδὶ ἀνοιχε τὰ μάτια του, κοίταξε γῦρο - γῦρο καὶ τὸ πῆρε παράπονο.

— Γιατὶ παραπονιέσαι ; τοῦ εἶπε ὁ Ρόβας.

— "Εβλεπτα στὸν ὑπνο μου, δτι ἥμουν στὸ σπίτι μου μὲ τὸν πατέρα μου καὶ μὲ τ' ἀδέλφια μου . . . Μάγνα δὲν εἶχα . . .

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἄρχισε νὰ κλαίῃ.

— Μπρέ κριτή, ποὺ σοῦ διάλεξαν ! εἶπε μόνος του ὁ καρβανάρτης.

— Ξέρεις γιατὶ σὲ ξυπνοῦμε, Σπῦρο ; τοῦ εἶπεν ἔνας ἀπὸ κείνους, ποὺ τὸν ξύπνησαν.

— Ποὺ νὰ ξέρω, εἶπεν ὁ Σπῦρος, τρίβοντας τὰ μάτια του.

— Σὲ ξυπνήσαμε, γιὰ νὰ μᾶς κάνης κρίσι τῆς φιλονικίας.

— Τὸ παιδὶ τὸν κοίταξε μὲ στόμα ἀνοιχτό.

— Μπρέ, τὶ σᾶς ἔφταιγε τὸ κατημένο καὶ τοῦ χαλάσσατε τ' ὄνειρο, εἶπεν ὁ καρβανάρτης.

— "Αντε, παιδὶ μου, κρίνε τους, εἶπε ὁ γεροντάτερος ταξιδιώτης τοῦ καρβανιοῦ, γνωρίζεις τὴν αἰτία. 'Απ' αὐτοῦ θὰ καταλάβωμε, διν θὰ γίνης σὰν τὸν πατέρα σου . . .

— Τὸ παιδὶ καλοκάθισε σταυροπόδι κι εἶπε στοὺς μαλωμένους μὲ ὑφος ἀληθινοῦ κριτῆ :

— 'Ελάτε ἔδω !

Πῆγαν καὶ οἱ δυὸ μπροστά του μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα.

— Ξέρετε ποὺ εἴμαστε ; τοὺς ρώτησε σοβαρά.

‘Ο καρβανάρης άνοιξε τὰ μάτια του, προσέχοντας ν’ ἀκούσῃ καλύτερα. Οἱ μαλωμένοι δὲ μιλοῦσαν.

— Νὰ σᾶς εἰπῶ ποῦ εἴμαστε. Εἴμαστε, κακορρίζικοι, δέκα μέρες μακριά ἀπὸ τὸν τόπο μας· εἴμαστε ξένοι, πεντάξενοι! Δὲ μᾶς γνωρίζει κανένας ἐδῶ γυρα! Ή ξενιτειά μᾶς ἀδερφώνει ὅλους.

‘Ο καρβανάρης ἔρχισε ν’ ἀπορῇ μὲ τὴ νοημοσύνη τοῦ μικροῦ κριτῆ.

— Μπρέ, τὸ παλιόπαιδο! Αὔτὸς εἶναι σοφό!

— Θέλετε νὰ σᾶς κάνω κρίσι; Τοὺς ρώτησε σοθαρά - σοθαρά.

— Θέλομε, τοῦ ἀπολογήθηκαν, κι ὅσα μᾶς πῆσθε θ’ ἀκολουθήσωμε. Ἔτσι κάναμε καὶ μὲ τὸν πατέρα σου . . .

— Γιὰ νὰ σᾶς κάνω τὴ κρίσι, πρέπει πρῶτα ν’ ἀγκαλιαστῆτε καὶ νὰ φιληθῆτε, κι ὑστερα νὰ σᾶς κρίνω.

Οἱ δυὸς μαλωμένοι κοίταξαν ὁ ἔνας τὸν ἄλλο περίλυποι, σὰ νὰ ντρέπονταν νὰ κάνουν ἐκεῖνο, ποὺ τοὺς ἔλεγε. Οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸ δισταγμό τους, τοὺς φώναξαν:

— Κάνετε, ὅπως σᾶς λέγει ὁ κριτής! Τί καμαρώνετε!

Οἱ μαλωμένοι ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν κλαίοντας.

— Πηγαίνετε τώρα! εἴπε τὸ παιδί, τελείωσε ἡ κρίσι σας!

— Καὶ πῶς τελείωσεν, εἴπαν οἱ πολλοί, ὁ ἔνας κρατάει κι ὁ ἄλλος ἔχει νὰ λάβῃ.

— Τελείωσε! εἴπε τὸ παιδί· ἡ διαφορά τους ἦταν τὸ μῆσος. Ἀφοῦ μπῆκε ἡ ἀγάπη ἀνάμεσά τους, τὸ μῆσος ἔφυγε καὶ τὸ δίκαιο ἔρχεται μόνο του.

Καὶ πραγματικά, ἐκεῖνος, ποὺ βαστοῦσε τὰ μισὰ χρήματα, τά-βγαλε ἀπὸ τὸν κόρφο του καὶ τᾶδωσε στὸν ἄλλο, ποὺ τὰ ζητοῦσε, λέγοντας:

— Πάρ’ τα, ἀδελφέ!

Καὶ κεῖνος, ποὺ τὰ ζητοῦσε, τοῦ ἀπολογήθηκε:

— “Οχι, ὀχι, ὀχι! Βάστα τὰ βρετίκια σου. Κράτα ὅσα θέλεις, κράτα τα κι ὄλα . . .

— “Οχι, ὀχι, εἶναι δικό σου βιό, εἴπεν ἐκεῖνος, ποὺ τὰ ἔχει βρει· μακριὰ ἀπὸ μένα τὸ ἄδικο!

— Πάρ’ τα! τοῦ ἔφωνυχαν οἱ ἄλλοι, ἀφοῦ σοῦ τὰ δίνει ὁ ἄνθρωπος.

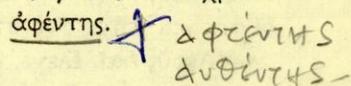
Τὰ πῆρε τότε ἐκεῖνος καὶ τὰ ἔβαλε στὴ σακκούλα, κι ἀφοῦ τὴν

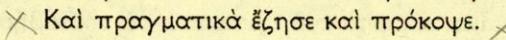
ἔβαλε στὸν κόρφο του, ξαναγκαλιάστηκε καὶ ξαναφιλήθηκε μὲ τὸν ἀντίθετο του.

— Μπράβο, Σπύρο ! ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι, εἶσαι ὀληθινὸ παιδὶ τοῦ κύρου - Χρίστου !

Καὶ πῆγαν ὅλοι καὶ τὸ φίλησαν τὸ παιδὶ καὶ τοῦ εὐχήθηκαν νὰ προκόψῃ.

‘Ο καρβανάρης, ποὺ κορόιδευε πρῶτα τὸ μικρὸ κριτή, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν φίλησε, λέγοντας :

— Παιδὶ μού, νὰ μὲ σχωρέστης. Ἐγὼ εἰμαι μεγάλος στὰ χρόνια καὶ σὺ μεγάλος στὸ νοῦ. Μιὰ μέρα θὰ γίνης ἀφέντης.

« Διηγήματα τῆς ξενιτειᾶς »

Χρίστος Χριστοβασίλης

13. Η ΑΝΙΚΗΤΗ ΕΛΠΙΔΑ

‘Ανήμερα τὰ Φῶτα, τὸ δειλινὸ τῆς παραμονῆς τοῦ “Αἴ - Γιαννιοῦ, ή Μήτραινα, ὅπως ὅλες τὶς παραμονὲς τοῦ “Αἴ - Γιαννιοῦ, ἔσφαξε μιὰ παχειά καὶ μεγάλη κότα, ἀπὸ τὶς δέκα - δώδεκα κοτοῦλες ποὺ εἶχε, τὴ ζεμάτισε, τὴ μάδησε καὶ τὴν ἔβαλε νὰ βράστη. Συγύρισε τὸ σπιτοκάλυψό της, ἔστρωσε στὴ γωνιὰ τὰ υνφιάστικά της μάλλινα στρωσίδια, ἔδεσε τὴ σκύλα καὶ περίμενε, ὅπως ὅλες τὶς παραμονές, νἄρθη δ ξενιτεμένος της ὁ Γιάννης, ξημερώνοντας τ’ “Αἴ - Γιαννιοῦ.

Αὕτη ή ιστορία ἔξακολουθοῦσε χρόνια τώρα. Ήταν ἀκόμα νέα ή Μήτραινα, ὅταν, χήρα, ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, δ Γιάννης, γιὰ τὴν ἔρμη ξενιτειά. Δὲν εἶχε ἀκόμα ἀσπρη τρίχα στὰ κατάμαυρα μαλλιά της, ὅταν τὸν φίλησε γιὰ ὑστερη φορὰ καὶ τὸν εἶδε ψηλὰ ἀπὸ τὴ ραχούλα μὲ δακρυόπνιχτα μάτια νὰ χάνεται στὸ μάκρος τοῦ δρόμου καὶ νὰ γίνεται ἄφαντος.

Χρόνια καὶ χρόνια ἀπὸ τότε ή δόλια Μήτραινα περνοῦσε τὴ ζωὴ της μονάχη στὸ σπιτοκάλυψό της, ἔχοντας γιὰ μόνη συντροφιὰ τοὺς τέσσερους τοίχους, τὸ εἰκόνισμα, τὴ γωνιά, μιὰ γίδα, μιὰ γάτα καὶ καμμιά δεκαριά κοτοῦλες, μ' ἔναν ὅμορφο πετεινό, ποὺ τῆς χρησίμευε κάθε πρωί, σὰν ρολόγι, νὰ τὴν ξυπνᾷ, γιὰ ν' ἀνάρ.η τὴ φωτιά

της καὶ ν' ἀρχινῷ τὸ ἐργόχειρό της : Ρόκα ἡ πλέξιμο ἡ μπάλωμα ἡ γιὰ νὰ πηγαίνῃ στὸ λόγγο νὰ κουβαλᾶξ ἔύλα.

Τὰ νιόπαιδα τοῦ χωριοῦ πήγαιναν κι ἔρχονταν στὴν ξενιτειά, ποιὸ σὲ τρία, ποιὸ σὲ τέσσερα καὶ ποιὸ σὲ πέντε χρόνια, τὸ βαρύ, βαρύ ὀλλὰ ὁ Γιάννης τῆς Μήτραινας οὔτε φαινόταν, οὔτε ὀκουγόταν πουθενά ! "Ολος ὁ κόσμος τὸν θεωροῦσε χαμένο καὶ φ προεστὸς τοῦ χωριοῦ τὸν ἔγραψε ἀπὸ τὸ δεφτέρι του, γιὰ νὰ μὴν πληρώνηται κακομοίρα ἡ Μήτραινα τοὺς φόρους του. Καὶ διμως ἡ Μήτραινα ἔσκισε τὰ ροῦχά της, ἀμα ἔμαθε ὅτι τῆς ἔγραψε ὁ προεστὸς τὸ παιδί της καὶ πῆγε στὸ σπίτι του νὰ παραπονεθῇ :

—'Ακοῦς ἑκεῖ, ἔλεγε, βγαίνοντας ἀπὸ τοῦ προεστοῦ, νὰ μοῦ σβήσῃ τὸ παιδί μου ! Τί τὸν μέλει αὐτόν, σὰν πληρώνω ἔγώ ;

Εἶχε πάντα τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα καὶ τῆς φαινόταν, ὅτι τὸ παιδί της εἶναι γερὸ καὶ καλά, ὅτι κέρδιζε χρήματα μὲ τὸ σωρό, κι ὅτι βρίσκεται στὸ δρόμο νάρχεται. Ζοῦσε ἡ καπημένη μὲ τὸ ἐργατικό, πότε στ' ἀμπέλια καὶ πότε στὰ χωράφια χωριανῶν της, κι ἐνῷ ὅλος ὁ κόσμος τὴν συμπονοῦσε, αὐτὴ δὲ τοῦθεν κάτω, ὀλλὰ ἀπολογιόταν μὲ θυμό :

— Μὴ σᾶς πέρασε ἡ ίδεα, ὅτι χάθηκε τὸ παιδί μου καὶ δὲ θὰ μοῦ ἔρθῃ ; αὐτὸς ζῆ καὶ βασιλεύει, δόξα σοι ὁ Θεός ! "Ετσι μοῦ τὸ λέει ἡ ἐλπίδα, ποὺ ἔχω μέσα στὴν καρδιά μου !

Κάθε δειλινό, χειμῶνα - καλοκαίρι, ὅταν ἔτρεμε ὁ ἥλιος νὰ βασιλέψῃ, ἄφηνε τὴν ἐργασία της καὶ γνέθοντας πήγαινε ψηλὰ στὴ ραχούλα, στ' ἀγνάντια τοῦ χωριοῦ, κι ἑκεῖ καθόταν κι ἀγνάντευε τὸ δρόμο, ὡς μιὰ ὥρα μακριά — δόσο ἔκοβε τὸ μάτι της — καὶ μὲ ἀνίκητη ἐλπίδα ἀκολουθοῦσε τοὺς διαβάτες, ποὺ ἔρχονταν, καὶ μονολογοῦσε :

— Νά ! αὐτὸς εἶναι ! Αὐτὸς ὁ καβαλλάρης ! Κοίτα, πῶς τρέχει τὸ μουλάρι του ! Καλῶς ὥρισες, παιδί μου !

Καὶ ξεφώνιζε, κι ἀνοιγε τὴν ἀγκαλιά της μ' ἄφατη χαρά, καὶ ροβιοῦσε δυὸ - τρία βήματα, ὀλλὰ δ καβαλλάρης ἔκεινος δὲν ἤταν ὁ Γιάννης τῆς Μήτραινας, οὔτε κάν χωριανός της, γιατί, ἀμα πλησίαζε πρὸς τὸ χωριό, ἔπαιρνε τὸν ὀλλον τὸ δρόμο, τραβῶντας γιὰ ένο χωριό. Κι ἡ Μήτραινα, χαρωπή-χαρωπή, ἔπαιρνε κόντα μὲ τὸ βλέμμα της ὀλλον καβαλλάρη διαβάτη γιὰ τὸ Γιάννη της, δόσο ποὺ κι αὐτὸς ἔπαιρνε ὀλλο δρόμο. Καὶ δὲν ἔφευγε ἀπὸ τὴ ραχούλα, παρὰ ὅταν

ἀρχίζει νὰ χύνεται τὸ σκοτάδι ἐπάνω στὴ γῆ. Τότε, γύριζε στὸ σπιτοκάλυβό της γελαστή καὶ χαρωπή, ὅπως πάντα, μὲ τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα, κουνῶντας τὸ κεφάλι της καὶ λέγοντας :

— Ποιὸς ξέρει τὸ μοναχό μου, ποῦ νὰ νυχτώθηκε ! Δὲν τὸν ἄφησε ἡ κούρασι τοῦ δρόμου νὰ φθάσῃ ἀπόψε ! Κι αὔριο ἡμέρα τοῦ Θεοῦ ξημερώνει ! Αὔριο ἔρχεται.

Αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἔξακολούθησε χρόνια καὶ χρόνια. ‘Η ἐλπίδα φώλιαζε βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια τῆς Μήτραινας. Καὶ τίποτε δὲ μπροῦσε νὰ τὴν διώξῃ ἀπὸ κεῖ μέσα. “Οταν δούλευε μὲ τὴν ἐργασιά, αὐτὴ ἔσερνε πάντα τὸ τραγούδι καὶ τραγουδοῦσε ὅλο τραγούδια γιὰ τὸν ξενιτεμένο τὸ γυιό της, ποὺ πάντα ἐρχόταν καὶ ποτὲ δὲ φαινόταν !

“Ολος ὁ κόσμος, ἄντρες καὶ γυναῖκες, τὴν ψυχοπονοῦσαν τὴν κατημένη τὴ Μήτραινα κι ἐλεγαν μέσα τους :

— Ο Θεός νὰ τῆς αὐξαίνῃ τὴν ἐλπίδα τῆς ὁρφανῆς !

“Ετσι περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ ἡ Μήτραινα ἔξακολούθουσε νὰ ἐλπίζῃ, κι ὅλο νὰ ἐλπίζῃ. Κάθε βράδυ περίμενε τὸ Γιάννη της καὶ κάθε βράδυ ξενυχτοῦσε ἕρημη καὶ μοναχή στὸ σπιτοκάλυβό της, χωρὶς ν' ἀδημονῇ, χωρὶς ν' ἀπελπίζεται.

Εἶχε χάσει τὸ λογαριασμὸ πόσα χρόνια εἶχε ὁ Γιάννης της στὰ ξένα. Δὲ θυμόταν πόσα χρόνια τῆς βάραιναν τὴ ράχι, κι ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποὺ έκείνησε τὸ μονάκριβό της, εἶχε σκεπάσει τὸν καθρέπτη της, ποὺ εἶχε κρεμασμένο δεξιὰ στὴν πόρτα της, καὶ ἀπὸ τότε δὲν εἶχε δεῖ τὸ πρόσωπό της ! Τὰ μαλλιά της εἶχαν ἀσπρίσει ὅλα, τὸ πρόσωπό της εἶχε ζαρώσει, ἡ ράχι της εἶχε κυρτώσει κι αὐτὴ δὲν τὸ γνώριζε !

“Αν κάθε δειλινὸ ἔβγαινε στ' ἀγνάντια ἡ Μήτραινα, γιὰ νὰ ίδῃ τὸ παιδί της νάρχεται, ὅμως οὔτε φαὶ ἐτοίμαζε, οὔτε ἔστρωνε, οὔτε τὴ σκύλα ἔδενε, γιὰ νὰ μήν ἀλύχτῃ τοὺς χωριανούς. Μόνο τὴν παραμονὴ τοῦ ‘Αϊ - Γιαννιοῦ ἔκανε αὐτὴ τὴ δουλειά.

Τὸ εἶχε κομποδεμένο ἐκείνη τὴν ἡμέρα, στὶ θὰ ἐρχόταν ὁ Γιάννης της χωρὶς ἄλλο, ξημερώνοντας ἡ γιορτή του. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν παραμονή, χωρὶς νὰ βγῆ καθόλου στ' ἀγνάντια, ἔσφαζε τὴν παχύτερή της κότα, τὴ ζεματοῦσε, τὴ μαδοῦσε καὶ τὴν ἔβανε νὰ βράσῃ, σκούπιζε τὸ σπίτι καλά - καλά, ἔστρωνε καθαρὰ κι ἔδενε τὴ σκύλα, γιὰ

νάναι δλα ἔτοιμα τὸ πρωὶ καὶ νὰ μήν ἔχῃ ἄλλη δουλειά, παρὰ νὰ πάγι μόνο στὴν ἐκκλησίᾳ κι οὐδ' ἄλλο, κι οὐδ' ἄλλο.

Τόσοι "Αἱ - Γιάννηδες πέρασαν καρτέρει καὶ καρτέρει, ποὺ μποροῦσαν νὰ κάμουν ἀκέριο μῆνα, κι ὁ Γιάννης τῆς Μήτραινας δὲ φαινόταν ! Τί νὰ εἶχε γίνει ὁ Γιάννης ! Χωρὶς ἄλλο θὰ ἔλειωσαν τὰ κόκκαλά του κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο μνῆμα, χωρὶς κερί, χωρὶς λιβάνι, χωρὶς τρισάγιο, χωρὶς λουλούδια, χωρὶς δάκρυα !

"Αλλὰ ποῦ περνοῦσαν αὔτὰ ἀπὸ τὸ νοῦ τῆς Μήτραινας !

"Οταν ἔβρασε καλὰ ἡ κότα, εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος. Τότε ἡ Μήτραινα τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὴν φωτιά, τὴν ἀπόθεσε ψηλὰ κι ὑστερα ἔκαμε τὸ σταυρό της ἐμπρὸς στὸ εἰκόνισμα, παρακαλῶντας τὴν Παναγία καὶ τὸν "Αἱ - Γιάννη νὰ τῆς φέρουν τὸ παιδί της γερὸ καὶ καλὰ ἀπὸ τὰ ξένα. Χάλασε καὶ σκέπασε τὴν φωτιά, ἔσβησε τὸ λυχνάρι καὶ πλάγιασε νὰ κοιμηθῇ, γιατὶ ήταν περασμένη ἡ ὥρα.

Τὰ πρόσφορα τὰ εἶχε ἔτοιμα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ Σταυροῦ. Τὸ βαθὺ πρωὶ, νύχτα ἀκόμη, πρὶν λαλήσουν οἱ πετεινοί, ὅμα ἄκουσε τὸ σήμαντρο τῆς ἐκκλησίας, στηκώθηκε, νίφτηκε, ἄναψε τὸ καντήλι στὸ εἰκόνισμα, ἔκανε τὸ σταυρό της κι ἄναψε τὴν φωτιά. "Εφτιασε τρία τέσσερα κεριά, γέμισε τὸ ροῖ της λάδι, πῆρε τὸ πρόσφορό της καὶ κίνησε γιὰ τὴν ἐκκλησία.

Ξεκινῶντας ἔκλεισε πίσω της τὴν πόρτα μόνο μὲ τὸ μάνταλο, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ μπῆ μέσα μονάχο του τὸ ξενιτέμενο της παιδί. "Ηταν τόσο βέβαιη, ὅτι θὰ ἐρχόταν χωρὶς ἄλλο ὁ Γιάννης της ἐκεῖνο τὸ πρωὶ !

Στὴν ἐκκλησία κάθισε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας ὡς τὸ τέλος καί, ὅπως συνήθιζε πάντα, πῆγε στὴν πύλη τοῦ Ἱεροῦ πρώτη-πρώτη, γιὰ νὰ πάρῃ ἀντίδωρο πρωτύτερα ἀπ' ὅλο τὸ ἄλλο χωριὸ καὶ νὰ πάγι γρήγορα στὸ σπίτι της, νὰ δεχτῇ τὸ παιδί της, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ξενιτεία.

"Ετσι ἔκανε πάντα, κι ὁ παπᾶς, ποὺ ἦξερε αὔτὴ τὴν ἀδυναμία της, τῆς ἔδινε ἀντίδωρο πρῶτα ἀπ' ὅλους· κι αὔτὴ παίρνοντας τ' ἀντίδωρο βγῆκε τρεχάτη ἀπὸ τὴν ἐκκλησία κρατῶντας στὸ χέρι τὸ ἀδειανὸ ροῖ καὶ τράβηξε ἵσια γιὰ τὸ σπιτοκάλυβό της.

Δὲν εἶχε φέξει καλά, ὅταν γύριζε, κι ἡ συνεφιὰ ἡ βαρειά, ποὺ κρεμόταν στὸν αἰθέρα, ἔκανε τὸν οὐρανὸ μαῦρο καὶ φοβερό. 'Ο ἀνεμος φυσοῦσε δυνατὰ κι ἡ Μήτραινα ἔτρεχε γρήγορα πατῶντας

διπως τύχαινε μέσα στις λάσπες, για νὰ φτάσῃ τὸ γρηγορότερο στὸ σπιτοκάλυβο της καὶ νὰ σφίξῃ στὴν ἀγκαλιά της τὸ παιδί της.

Μπαίνοντας στὴν αὐλὴ κοίταξε δὲ όλόγυρα, για νὰ-ἰδῇ, ὅν εἶναι κανένα μουλάρι, καὶ μὴ βλέποντας τίποτε ἀπόθεσε κάπου τὸ ροῖ της, βγῆκε στὸ δρόμο καὶ τράβηξε ἵσια κατὰ τ' ἀγνάντια. Καὶ ἂμα ἔφτασε στὴ μεριά, ποὺ εἶχε χωριστῇ μὲ τὸ Γιάννη της, φώναξε μὲ μεγάλη φωνή :

— Γιάννη η η ! Γιάννη, οὕουου !

— Ὁρίστεε ! ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ μακριά.

— Χτύπα γρήγορα, παιδάκι μου, γιατὶ σ' ἔφαγε τὸ κρύο. Τοῦ ἀπολογήθηκε ἡ Μήτραινα.

Σὲ λίγο τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλαριοῦ ἀκουγόταν ξαστερώτερα, ἀλλὰ ἡ Μήτραινα δὲν τὸ κουνοῦσε ἀπὸ ἐκείνη τὴν μεριά.

Τὸν περίμενε ἐκεῖ τὸ Γιάννη της, ὡς ποὺ ἥρθε.

— Παιδάκι μου ! Ψυχούλα μου !

— Μαννούλα μου ! Ποιὸς σοῦ πήρε τὰ συχαρίκια καὶ βγῆκες τέτοια ώρα ἔδω, νὰ μὲ καρτερῆς :

— Ἡ ἑλπίδα μου, ψυχούλα μου ! Ἡ ἀνίκητη ἑλπίδα μου, ποὺ φώλιασε μέσα ἔδω, στὴν καρδιά μου βαθιά !

‘Ο Γιάννης κατέβηκε ἀπὸ τὸ μουλάρι, ἡ Μήτραινα ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιὰ καὶ μάννα καὶ παιδὶ ἔγιναν ἔνα ἀπὸ τὸ σφιχταγκάλιασμα. ‘Εκεῖ, στὴν ἴδια τὴν μεριά, ποὺ ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν μάννα καὶ παιδὶ τὸ πικρὸ ἀγκάλιασμα καὶ φίλημα τοῦ χωρισμοῦ, ἔδω καὶ τόσα χρόνια, ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴν μεριά πάλι μάννα καὶ παιδὶ ξαναφιλιόνταν καὶ ξαναγκαλιάζονταν τὸ χαρμόσυνο φίλημα κι ἀγκάλιασμα τοῦ ἔρχομοῦ.

Κι ἔτσι ἀγκαλιασμένοι ἔφτασαν στὸ σπιτοκάλυβο.

Μιὰ βαρειά τουφεκιὰ ἔπεισε στὸν αὐλόγυρο τῆς Μήτραινας, ποὺ βρόντησε ὅλο τὸ χωριό.

‘Η χαρὰ τῆς Μήτραινας οὔτε γράφεται οὔτε μολογιέται !

Πρώτη φορά, ἀφότου ξενιτεύτηκε δ Γιάννης, θρονιαζόταν ἡ χαρὰ στὸ ταπεινὸ σπιτοκάλυβο τῆς Μήτραινας.

14. ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΣΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ

Είν' ἔνα μικρό, φτωχό σπιτάκι,
λάμπει ό τήλιος πάνου του χρυσός.
κάθε χαρωπό παραθυράκι
στ' ἀστρο μου γενέθλιο σπιτάκι,
τόχει ζώσει πράσινος κισσός.

Δυὸς μορφὲς κεῖ μέσ' ἀγαπημένες,
ἔνας γέρος τώρα καὶ μιὰ γριὰ —
κάθονται σκυφτές καὶ λυπημένες,
δυὸς μορφὲς γλυκείες, ἀγαπημένες,
γιὰ τὸ γυιό τους πούφυγε μακριά.

Πότε θά 'ρθης, μέρα εὔλογημένη,
νὰ ριχτῶ τρελλός στὴν ἀγκαλιά
τῶν γλυκῶν γονιῶν μου, ποὺ κλαμένοι.
μὲ χαρὰ στὰ μάτια τους χυμένη,
δέν θά μὲ χορταίνουν στὰ φιλιά.

« Παιδικὴ ἀνθολογία »

Νικόλαος Χατζηδάκης

15. Ο ΣΕΝΙΤΕΜΕΝΟΣ

Σάν πῆγε στὴν Ἀμερική,
ἴγυριζεν ό νοῦς του πίσω
καθημερινή καὶ Κυριακή.

Σάν ἄρχιζε νὰ γράψῃ γράμμα,
« καλή μου μάννα κι ἀδερφή », —
ἔκει τὸν ἔπιανε τὸ κλάμα.

Ἐπέρασε καιρὸς πολύς,
στὰ ξένα ἀστρίσαν τὰ μαλλιά του,
γυρίζει πίσω παραλής.

Τὰ πλούτη του εἶναι περισσά.

« Εφερε γοῦνες καὶ ρολόγια,
ἔχει τὰ δόντια του χρυσᾶ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πηγαίνει στὸ σπιτάκι Ἰσια.

‘Η μάνα του ; . . . ἡ ἀδερφή ;

Είναι κι οἱ δυὸς στὰ κυπαρίσσια.

‘Ας ξαναζούσαν μιὰ βραδιά

— κι’ ἡς ἤτανε καὶ στ’ ὄνειρό του ! —

Θᾶδινε δλάκερο τὸ βιό του !

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

16. Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ

Ηταν Γενάρης μῆνας, καρδιὰ τοῦ χειμώνα. Μέσα στὸ σπίτι
ζέστα καὶ λαμπρή, χοντροκάρβουνη καὶ κουτσουροθρεμμένη φωτιὰ
κι ἔξω φριχτὸ σκοτάδι κι ἀγριό ἀνεμόβροχο, ποὺς ξερίζωνε δέντρα.
Χαρά σὲ κείνον, ποὺς ἤταν μέσα, κι ἀς ἤταν καὶ γύφτος, κι ἀλλοί-
μονο σὲ κείνον, ποὺς ἤταν ἔξω, κι ἀς ἤταν καὶ βασιλιᾶς !

Τὸ σπίτι, ποὺ φέρομε στὴ διήγησί μας, ἤταν τὸ πρωτόσπιτο
τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸ δεχόταν τοὺς ξένους κι ἀγνώστους, ἐνῷ τ’ ἀλλὰ
τὰ σπίτια δεχόταν τοὺς γνώριμους μόνον. ‘Ενας γέρος, ὁ γέρο-
Δῆμος, ἤταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σπιτιοῦ, ὁ νοικοκύρης, κι ἡ Γιωργαΐνα
ἡ νύφη του, ἡ νοικοκυρά. Πέντε ἀγγόνια του, δύο ἀρσενικὰ καὶ τρία
θηλυκά, ἀποτελοῦσαν τὴ φυτειὰ τοῦ σπιτιοῦ. ‘Ο γυιὸς τοῦ γέρου,
ἄντρας τῆς χήρας καὶ πατέρας τῶν παιδιῶν, εἶχε σκοτωθῆ ἀδικα
στὰ Γιάννενα ἀπὸ ἔνα τουρκαρβανίτη, Χαμίτ Γκόγκα λεγόμενο,
ἀπὸ τὸ Προγονάτι τῆς Λιστουργιάς. ‘Υστερα ἀπὸ τὸ φόνο, ὁ φονιᾶς
βγῆκε στὰ βουνά.

Ζύγωνε ἡ ὥρα τοῦ δείπνου. ‘Ο ύπηρέτης ἔκλεισε μὲ πάταγο
τὴν αὐλόθυρα, ἀπόλυτε τὰ δυὸς σκυλιὰ ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες, ἀνέβηκε
τὴ σκάλα καὶ μπαίνοντας ξεκουμπώθηκε κι εἶπε στὸ γέρο - Δῆμο:

— Κάθισα ὡς αὐτὴ τὴν ὥρα στὸ Μεσοχώρι καὶ δὲ φάνηκε κανέ-
νας ξένος.

— Καλά, παιδί μου, εἶπεν ὁ γέρο - Δῆμος ἀς στρωθῆ τὸ τραπέ-
ζι, νὰ δειπνήσουμε, κι ἀν ἔρθη κανένας ἀργότερα, ἡ θύρα μας εἶναι
γνωστὴ κι ἀνοίγει εύκολα.

Στὸ πρόσταγμα τοῦ γέρου μπήκε ἡ ψυχοπαίδα, κρατῶντας
ἔνα μακρὺ τραπέζι, καὶ τὸ ἀπόθεσε καταγῆς, βάνοντας τὸ κεφαλό-

Ζεόσην
Κένα γέδε,
Κάνως ψέων
Στρατηγες

τράπεζο πρὸς τὸ μέρος, ποὺ καθόταν ὁ γέρος. Σὲ λίγο ὥλη ἡ οἰκογένεια, παιδιά, μάννα καὶ πάππος, δειπνοῦσε.

Δὲν εἶχαν φτάσει ἀκόμη στὴ μέση τοῦ φαγητοῦ, ὅταν τὰ σκυλιά τῆς αὐλῆς, ὁ Κοράκης κι ὁ Τραχήλης, ἔρχισαν ν' ἀλυχτοῦν καὶ σὲ λίγο ἀκούστηκε καὶ ποδοβολητὸ ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα. Τὰ σκυλιά, ἀκολουθῶντας ἀπὸ μέσα τὸ ποδοβολητὸ κι ἀλυχτῶντας, ἔφτασαν στὴν αὐλόθυρα, ὅπου εἶχε σταθῆ ἀνθρωπος, κι ἐκεῖ πλέον εἶχαν γίνει θηρία καὶ τὰ δυὸ κι ἀν δὲν ἦταν τὰ σανίδια τῆς θύρας, θὰ τὸν κατακομάτιαζαν.

— "Ἐβγα στὴν κρεβάτα, προστάζει ὁ γέρος τὸν ὑπηρέτη, καὶ ἵδε, γιατί ἀλυχτοῦν τὰ σκυλιά . . . Μοῦ φαίνεται, ὅτι κάποιος ξένος εἴναι ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόθυρα καὶ δὲν τολμάει νὰ χτυπήσῃ . . .

‘Ο ὑπηρέτης βγῆκε ἔξω κι ἀμέσως φώναξε :

— Ποιός εἶναι ;

Τὰ σκυλιά στὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς ἀνταριάστηκαν περισσότερο καὶ πῶς νὰ μποροῦσαν νὰ τρυπήσουν τὴ θύρα, γιὰ νὰ δείξουν, ὅτι ἔκτελοῦν τὸ καθῆκόν τους καὶ ὅτι τρῶν τὸ ψωμὶ μὲ τὸ δίκιο.

— "Ανθρωπος εἶμαι, ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ τρέμαμενη ἀπὸ τὸ κρύο, διαβάτης, ἄγγωνστος . . .

— Ποῦθε εἶσαι ; ξαναρώτησε ὁ ὑπηρέτης.

— Μακριά, ἀπὸ πολὺ μακριά . . .

— Τοῦρκος εἶσαι ἢ Ρωμιός ;

— Τοῦρκος, ἀπολογήθηκε δειλὰ - δειλὰ ὁ ξένος.

— Νὰ πάρ' ἢ κατάρα, μουρμούρισε ὁ ὑπηρέτης τέτοιον καιρὸ καὶ τέτοια ὥρα νὰ σοῦ τύχῃ καὶ ἀντίχριστος !

Μπαίνοντας μέσα εἶπε περίλυπτα στὸ γέρο νοικοκύρη :

— "Ἐνας ἀντίχριστος !

— Τί σημαίνει ; ἀπολογήθηκε ὁ γέρο - Δῆμος, ἀνθρωπος δὲν εἶναι ; Δὲ ζητάει νὰ μπῇ στὸ σπίτι μας ως Τοῦρκος ἢ χριστιανός, ἀλλ' ως ἀνθρωπος. Κατέβα ἀμέσως κάτω καὶ δέσε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὰ σκυλιά κι ἀνοιξέ του τὴ θύρα, νάρθη ἐπάνω !

— "Ο ὑπηρέτης, θέλοντας καὶ μή, βγῆκε ἔξω καὶ σὲ λίγο ὁ ξένος ἔμπαινε μέσα.

— Καληώρα σας, εἶπε, μπαίνοντας μέσα, ἐνῷ τὰ σκυλιά τῆς αὐλῆς ἔπινγαν τὴ φωνὴ του μὲ τ' ἀλυχτήματά τους.

— Καλῶς ὥρισες, τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ γέρο - Δῆμος καὶ τοῦ

άπλωσε τὸ χέρι, γιὰ νὰ τὸν χαιρετήσῃ· κάθισε νὰ φᾶμε!

Τὰ σκυλιὰ κόβονταν στὴν αὐλή, ἀλυχτῶντας πρὸς τὴν θύρα τοῦ σπιτιοῦ κι ὅχι πρὸς τὴν αὐλόθυρα, ὅπως πρὶν νὰ μπῆ μέσα ὁ ξένος.

Ο ξένος κρέμασε τὴν κατάβρεκτη κάπτα του, ἔβγαλε τὰ μουσκεμένα τσαρούχια τὸν, ξεζώστηκε τ' ἀρματωμένο σελάχι του καὶ τὸ ἀπόθεσε, τίναξε τὴ φουστανέλλα του καὶ κάθισε στὸ πλάγιο τοῦ γέρου στὸ τραπέζι κι ἄρχισε νὰ τρώγη, λέγοντας :

— Καλῶς σᾶς ηὗρα στὸ σπίτι σας, νὰ ζήσετε, κι ἂν ἔχετε ξενιτεμένο, νὰ τὸν καλοδεχθῆτε...

— Καλῶς, ὥρισες, τοῦ εἶπε ὁ γέρος· νὰ πᾶς καλὰ τὸ σπίτι σου καὶ νὰ βρῆς καὶ τοὺς δικούς σου καλά.

‘Ο τουρκαρβανίτης ἄρχισε νὰ τρώῃ, σὰ λιμασμένο θεριό, ἀλλὰ καὶ τ' αὐλόσκυλα περισσότερο ἀλυχτοῦσαν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα.

— Μπᾶ, ποὺ νὰ σᾶς μάσῃ λύσσα! ξεφώνισε ὁ γέρος.

Κι ̄νστερα γυρίζοντας πρὸς τὸν ὑπηρέτη τοῦ εἶπε :

— Τί ἔχουν αὐτὰ τὰ σκυλιὰ ἀπόψε καὶ κόβονται ἔτσι; αὐτὰ κάνουν σὰ νὰ μπῆκε λύκος στὸ σπίτι.

Κι ἐπειδὴ ἡ παρομοίωσι μποροῦσε νὰ παρθῇ ἀπὸ τὸν ξένον γιὰ προσβολή, τοῦ εἶπε :

— Μὲ συγχωρεῖς, ἀγὰ μου, δὲν ἔννοω τὴν ἀφεντιά σου... ὁ λόγος τὸ ἔφερε.

“Υστερα βγῆκε στὴν κρεβάτα κι ἀπὸ τὸν ξεζώστη μάλωσε τὰ σκυλιά, γιὰ νὰ σωπάσουν.

‘Αλλὰ ποὺ ν' ἀκούσουν τὰ σκυλιά!

Τότε ὁ γέρος κατέβηκε στὴν αὐλή κι ἔνα ραβδί καὶ τὰ κτύπησε καὶ τὰ ἔδιωξε ἀπὸ τὴν θύρα, κι ἔτσι ἔπαιψαν ν' ἀλυχτοῦν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα, ἀλλὰ κι ἐκεὶ ποὺ πῆγαν, στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς αὐλῆς, ὅλο γκρίνιασαν.

Δὲ χρειάστηκε νὰ βάλουν ἡ νὰ ἐτοιμάσουν ἄλλο φαγητό· ὅ, τι ἦταν στὸ τραπέζι, γιὰ νὰ φάῃ ἡ οἰκογένεια, ἔφταξε καὶ παραφταξε. “Υστερα ἀπὸ τὸ φαγητὸν ἡ ψυχοπαίδα σήκωσε τὸ τραπέζι, ὁ ὑπηρέτης σκούπισε καὶ ἡ νοικοκυρὰ καληνύχτησε καὶ τραβήχτηκε μὲ τὰ παιδιά της στὸ δωμάτιό της, κι ἔμειναν γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ γέρος μὲ τὸν ξένο μονάχοι.

‘Ο ξένος εἶπε στὸ γέρο :

— Ήθελα νὰ μείνωμε μόνοι... “Έχω νὰ σοῦ ξεμυστηρευτῶ..

Ακούοντας αύτά ό γερονοικούρης φώναξε, γιατί νά τὸν ἀκούσουν ό ύπηρέτης καὶ ή ψυχοπαίδα, ποὺ ήσαν στὴν κρεβάτα :

— Νὰ μή μπή κανένας μέσα, χωρὶς νὰ πάρῃ ἄδεια.

“Υστερα γύρισε πρὸς τὸν ξένο καὶ τοῦ εἶπε :

— Τώρα πές μου τὸ μυστικό σου.

— Είμαι, ποὺ λές, κακὸς ἄνθρωπος. . .

— .....

— Είμαι φονιᾶς! . . . είμαι ληστής!

— Φονιᾶς καὶ ληστής; “Ἄσ εἰσαι ὅ, τι κι ἀν εἰσαι! ” Ή σκέπτη τοῦ σπιτιοῦ μου εἶναι μικρὸς οὐρανός σκεπάζει καὶ καλούς καὶ κακούς.

— Μὲ κυνηγοῦν οἱ παγάνες. . .

— “Ἄσ σὲ κυνηγοῦν. . .

— Πολέμησα τρεῖς ὥρες. . . Μὲ εἶχαν περικυκλωμένο ἀπὸ τρεῖς μερὶς ό στρατὸς κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τὸ ποτάμι, ό Καλαμᾶς. Τί νὰ κάμω; Ἐμπρὸς βαθὺ καὶ πίσω ρέμα. Τὸ ἀδιάβατο καὶ θολὸ ποτάμι, ποὺ κυλοῦσε τ' ἄγρια νερά του μ' ἔνα φοβερὸ βουητό, μοῦ φάνηκε σπλαχνικώτερο καὶ ἡμερώτερο ἀπὸ τ' ἄγρια πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ποὺ ἤθελαν νὰ μοῦ ἀρπάξουν τὴ ζωή. Πῶς νὰ γλυτώσω; Κλείω τὰ μάτια μου, καὶ ρίχνομαι μέσα στὸ ποτάμι. Ἀλλὰ γιὰ τὴν καλή μου τύχη κρατήθηκα στὴ διχαλωσιά ἐνὸς πλατάνου. Ο πλάτανος αὐτὸς εἶχε τὸν κορμό του κούφιο καὶ στὴ στιγμὴ χώνομαι μέσα στὴν κουφάλα. Οἱ στρατιῶτες, ποὺ μὲ κυνηγοῦσαν, νόμισαν πώς ἔπεσα ἀληθινά στὸ ποτάμι. “Εμεινα σλη τὴν ἡμέρα στὴν κουφάλα. Αμα νύχτωσε, βγῆκα ἔξω καὶ τράβηξα σ' ἔνα μαντρί. Πρωὶ - πρωὶ ἔφυγα, λημέριασσα σ' ἔνα σύνδενδρο καὶ κατὰ τὸ δειλινὸ τράβηξα γιὰ δῶ, γιὰ νὰ φάω, νὰ πάρω λίγο ψωμὶ μαζί μου καὶ νὰ φύγω. Δὲν μπορῶ νὰ μείνω πολύ, γιὰ τὸ δικό σου τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὸ δικό μου. Τώρα διάταξε νὰ μοῦ δώσουν ψωμὶ, νὰ φύγω. . .

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἀνταριάστηκαν τὰ σκυλιά στὴν αὐλὴ κι' ὅλα τὰ σκυλιά τοῦ χωριοῦ, καὶ σὲ λίγο τὸ Μεσοχώρι ἀντήχησε ἀπὸ ποδοβολητὰ καβαλλαραίων στρατιωτῶν.

— Ή παγάνα! φώναξε ό ξένος. “Ἄν εἰσαι χριστιανός καὶ πιστεύης Θεό, μή μὲ προδώσῃς! Στὸ Θεό καὶ στὰ χέρια σου! Σὲ τοῦτον τὸν κόσμο σοῦ παραδίω τὸ κορμί μου καὶ στὸν ἄλλον θὰ σου τὸ ζητήσω.

— Μή φοβᾶσαι ἄγα μου! εἶπε ό γέρος. “Οσο ποὺ βρίσκεσαι

κάτω ἀπὸ τὴν στέγην τοῦ σπιτιοῦ μου, εἴμαι ὑποχρεωμένος νὰ σὲ ὑπερασπιστῶ καὶ νὰ σὲ φυλάξω. Προτιμῶ νὰ κινδυνέψω μαζί σου, παρὰ νὰ σὲ παραδώσω.

Τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ σπιτιοῦ κόβονταν στὸ ἀλυχτήματα, κι οἱ Τούρκοι στρατιῶτες φώναζαν στὴν ἔξωθυρα. Τὸ σπίτι ἀναστατώθηκε.

‘Ο γέρος λέει στὸν ὑπηρέτη φωναχτά :

— Κατέβα κάτω, πιάσε τὰ σκυλιά, κι ἀνοιξε τὶς θύρες, νὰ δοῦμε τί θέλουν οἱ βασιλικοὶ οἱ ἄνθρωποι !

‘Αλλὰ τοῦ λέει κρυφά :

— Νὰ μὴ φανερώσῃς μὲ κανένα τρόπο, ὅτι ὑπάρχει ξένος ἄνθρωπος στὸ σπίτι.

Στὸ τέλος γιὰ νὰ ἔξασφαλιστῇ πλειότερο τοῦ λέει :

— Δὲν εἶναι Τούρκος ! Ψέματα μᾶς τὸ εἶπε. Εἶναι χριστιανὸς σὰν κι ἐμᾶς... βαφτίσμένος... ‘Ακοῦς ; Χριστιανός !

‘Ενῷ ὁ ὑπηρέτης κατέβαινε στὴν αὐλὴ νὰ πιάσῃ τὰ σκυλιὰ καὶ ν’ ἀνοίξῃ τὶς θύρες, ὁ γέρος μὲ τὴν νύφη του ἀνέβασαν τὸν ληστὴν μέσα στὸν καπνοδόχο μὲ δλα τὰ πράγματά του. ‘Ο καπνοδόχος ἦταν πλατύς κι εἶχε καὶ σκαλοπάτια καὶ καθίστρα. Πρὶν ν’ ἀνεβούν οἱ στρατιῶτες ἐπάνω, ὁ γέρος εἶχε λάβει δλα τὰ μέτρα, ὥστε νὰ μὴ προδοθῇ ἢ κρυψώνα τοῦ ξένου του.

Μπαίνοντας ἔπειτα στὸ σπίτι ὁ ἀξιωματικὸς τῆς παγάνας εἶπε στὸ νοικοκύρη :

— Γέρο ! γρήγορα νὰ μοῦ παραδώσῃς τὸν Χαμίτ Γκόγκα, τὸν ληστὴν, ποὺ ἤρθε στὸ σπίτι σου ἀπόψε, ἀν θέλῃς νὰ μήν πάθῃς.

‘Αστραπή τοῦ ἤρθε τοῦ γέρου, ὅταν ἀκουσε τὸ μιστητὸ δόνομα τοῦ Χαμίτ Γκόγκα, τοῦ φονιᾶ τοῦ γυιοῦ του, ποὺ τὸν εἶχε κρυμμένο στὸν καπνοδόχο. Μεγάλος πόλεμος πιάστηκε ἐκείνη τὴν στιγμὴ μέσα στὴν καρδιά του μεταξὺ τῆς ἔχθρας καὶ τῆς φιλοξενίας.

— Γιατὶ δὲν ἀπολογιέσαι, ὡρὲ γέρο ; ρώτησε ὁ ἀξιωματικὸς τὸν γέρο - Δῆμο.

— Καὶ τί ἀπολογία θέλεις νὰ σοῦ δώσω σ’ αὐτό, ποὺ μὲ ρωτᾶς ; τοῦ ἀπάντησε ὁ γέρος μὲ ἀθυμία. Δὲν ξέρεις, ὅτι ὁ Χαμίτ Γκόγκας εἶναι ὁ φονιᾶς τοῦ παιδιοῦ μου ; Εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ ἔκανε τὴν νύφη μου χήρα, τ’ ἀγγόνια μου δρφανὰ καὶ ἐμένα χωρὶς παιδί ;

Τόσο τὸν εἶχε πλημμυρίσει ἐκείνη τὴν στιγμὴ τὸ αἰσθήμα τῆς

έχθρας, ώστε λίγο έλειψε νὰ τοῦ εἰπῆ : «"Ελα νὰ σοῦ τὸν παραδώσω τὸν ἀντίχριστο! ». Αλλὰ βαστάχτηκε.

— Καὶ ὅμως ἔνας καταδότης τὸν πῆρε στὸ κοντὸν καὶ τὸν ἔφερε ὡς τὸ σπίτι σου! Δὲν εἶναι μιὰ ὥρα. . . εἴπε ό ἀξιωματικός.

— Αλήθεια, ἐδῶ καὶ μιὰν ὥρα ἔνας ἄνθρωπος χτύπησε τὴ θύρα μου κι ἡ θύρα μου ἀνοιχεῖ, ὅπως ἀνοίγει σὲ κάθε ἄνθρωπο, ποὺ τὴ κτυπήσῃ ζητῶντας φίλοξενία. Νὰ μὴ μοῦ τὸ χρωστάῃ ό Θεός νὰ κλείσω τὴ θύρα μου σὲ κεῖνον, ποὺ μοῦ ζητήσῃ ψωμί, νερό ἢ στέγη! Τώρα μοῦ λέτε σεῖς, ότι αὐτὸς ό ἄνθρωπος ήταν ό ἔχθρος μου, ό φονιάς τοῦ παιδιοῦ μου, ό Χαμίτ Γκόγκας! Ποῦ νὰ τὸ ἤξερα ἐγώ;

— Ποῦναι τος, λοιπόν, αὐτὸς ό ἄνθρωπος;

— Κάθισε στὸ τραπέζι μας, ἔφαγε, ἔπιε, μᾶς εύχήθηκε καλὸ ξημέρωμα. . . κι ἔφυγε! . . .

“Ιδρωσεν ό γέρος, ώς ποὺ νὰ βγάλῃ τὴν τελευταία λέξι ἀπὸ τὸ στόμα του.

Δάγκασε τὰ χείλη του ό ἀξιωματικός ἀκούοντας τὴν τελευταία λέξι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ γέρου, ποὺ μάθαινε ἐκείνη τὴ στιγμὴ ότι ήταν ό ἀσπονδος ἔχθρος τοῦ ληστοῦ, ποὺ κυνηγοῦσε, κι ἡλπιζε πιάνοντάς τον ζωντανὸν ἢ φονεύοντάς τον νὰ προαχθῇ. Δὲν εἶχε κανένα λόγο νὰ μὴ πιστέψῃ τὰ λόγια τοῦ γέρου, πρῶτα γιατὶ ό Χαμίτ Γκόγκα ήταν Τούρκος κι ό γέρος χριστιανός, καὶ δεύτερο, τὸ καὶ μεγαλύτερο, ποὺ τόση μεγάλη ἔχθρα βασίλευε ἀνάμεσά τους. Τέλος περιωρίστηκε νὰ ρωτήσῃ :

— Καταλάβατε κατὰ ποὺ ἔκανε τούλαχιστο;

— Αὐτὸς ό ύπηρέτης μπορεῖ νὰ τὸ κατάλαβε κατὰ ποῦ ἔκαμε.

Ρωτοῦν τὸν ύπηρέτη, κι αὐτὸς ρυθμίζοντας τὴν διαγωγὴ του πρὸς τὴν διαγωγὴ τοῦ ἀφεντικοῦ του ἀποκρίθηκε μὲ φυσική ἀπάθεια :

— “Εκαμε τὸν κατήφορο κατὰ τὸν ποταμό.

— “Έχει πολλή ὥρα;

— “Οση εἶναι ἀπὸ τὴν στιγμή, ποὺ ἥρθατε σεῖς, πρόλαβε ν' ἀπαντήσῃ ό γέρος.

‘Ο ἀξιωματικός νομίζοντας ότι βρίσκεται ἀκόμα πολὺ κοντὰ ὁ καταζητούμενός του, καβαλλίκεψε καὶ τράβηξε τὸν κατήφορο κατὰ τὸν ποταμό, σέρνοντας μαζί του ὅλους τοὺς στρατιῶτες τους.

Φεύγοντας οἱ Τοῦρκοι, γυρίζει ὁ ὑπηρέτης καὶ λέγει τοῦ γέρου : — Καὶ τώρα, ἀφεντικό, τί λογιῶν ξεμπέρδεμα θὰ κάμωμε τοῦ ἀντίχριστου, ποὺ ἔχουμε μέσα στὸ σπίτι μας ;

— Θὰ σοῦ εἰπῶ. Τὸ μόνο μου ὅνειρο, κι ἡ μόνη μου εὐχαρίστησι ἥταν νὰ τὸν βρῶ σὲ καμμιὰ μεριὰ καὶ νὰ μοῦ είποῦν : Αὔτὸς εἶναι ὁ φονιᾶς τοῦ παιδιοῦ σου, ὁ Χαμίτ - Γκόγκας ! Καὶ νὰ χυθῶ ἀπάνω του, ἀλλὰ τώρα... ήρθαν ἀνάποδα τὰ πράγματα. ‘Ο ἔχθρός μου δ ἄσπονδος ἔχει προστάτη τὸ σπίτι μου ! Κάθισε στὸ τραπέζι μου, ἔφαγε τὸ ψωμί μου, ἔπιε τὸ νερό μου, ἀκουσε τὶς εὐχές μου, κι ἀκουσα τὶς δικές του... Τί νὰ τοῦ κάμω ; “Ας τὸ βρῆ ἀπὸ τὸν Θεὸ κι ὅχι ἀπὸ μένα.

— Κι ὡς πότε θὰ τὸν φυλάμε μέσα ἐδῶ ;

—”Ακουσε. ‘Εγώ πηγαίνω μὲ τὴ νύφη μου στὸ δωμάτιο, ποὺ κοιμοῦνται τὰ παιδιά, γιὰ νὰ μὴ συναντηθῶ μ’ αὐτὸν κι ἀνάψῃ ἡ ἔχθρα, τὸ μῖσος στὴν καρδιά μου καὶ κάμω ὅ,τι δὲν πρέπει νὰ κάμω, καὶ σὺ πήγαινε στὴν τραπεζαρία, κατέβασέ τον ἀπὸ τὸν καπνοδόχο, ποὺ τὸν ἔχω κρυμμένο, καὶ βγάλε τον ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, δεῖξε του τὸ δρόμο, ποὺ είχαν πάρει οἱ στρατιῶτες, κι αὐτὸς ὅποιον δρόμο θελήσῃ ἀς πιάση.

‘Ο ὑπηρέτης τράβηξε γιὰ τὴν τραπεζαρία, μὰ δ γέρος κάτι εἶχε λησμονήσει ἀκόμα, κι ἔκραξε τὸν ὑπηρέτη :

— Γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ. Βάλε του κι ἔνα μεγάλο κομμάτι ψωμὶ στὸ σακκούλι.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἔπιασε τὴ νύφη του ἀπὸ τὸ ἔνα χέρι καὶ πῆγαν κι οἱ δυὸ μαζὶ στὸ δωμάτιο, ποὺ κοιμῶνταν τὰ δρφανά, γιὰ νὰ μήν ίδοῦν νὰ περνάῃ ὁ φονιᾶς τοῦ πατέρα τους, τοῦ ἀνδρός της καὶ τοῦ μοναχογυιοῦ του !

Περ. « Πινακοθήκη »

Χρίστος Χριστοβασίλης

17. ΕΡΓΑΣΙΑ

Ξημερώνει αὐγὴ δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτο της πουλί,
λέσ καὶ κράζει τὸν ἐργάτη
στὴ φιλόπονη ζωή.

Πρὶν νὰ σβήσῃ κάθε ἀστέρι,
μὲ χαρούμενη καρδιά,
νέοι μεσόκοποι καὶ γέροι,
τρέξετ' ὅλοι στὴ δουλειά.

Πέρα ἐκείθενε οἱ φροντίδες
ἄς πετάξουνε, καθώς
ἔαφνιασμένες νυχτερίδες,
ὅπού ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

Μή σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος
ἢν' ἀγκάθι στὴν καρδιά·
πέστε ἀζήλευτα: εἶναι τοῦτος
ἔργασίας κληρονομιά.

Σηκωθῆτε, ἢ γῆ χαρίζει
μόνον ἄφθονο καρπό,
ἄν δὲ κόπος τὴν ποτίζῃ
μὲν ἔναν ίδρωτα συχνό.

Σὰν ἐσᾶς, ἀδέλφια, ίδρωνει
κι ὁ σοφός, ποὺ μὲ τὸ νοῦ
κάμπους ἄμετρους δργώνει
γιὰ θροφή τοῦ λογισμοῦ.

Δίχως ἀνεσι καὶ σχόλη
πάντα ὁ ἄξιος δουλευτής,
τὸ ἀνθρόπατο περιβόλι
σκάφτει, σπέρνει, ὁ ποιητής.

Πάντα, ναί, τοῦ τίμιου κόπου
οἱ γλυκύτατοι καρποί
νά 'ναι μόνοι, ποὺ τ' ἀνθρώπου
σῶμα θρέφουν καὶ ψυχή.

Γεράσιμος Μαρκοράς

18. ΥΠΗΡΕΤΡΑ

Α'

Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγένων τοῦ ἔτους... ἦ
ἡ δεκαοκτάετις κόρη, τὸ Οὐρανιώ τὸ Διόμικο, μελαχροίνή, νοστι-
μούλα, ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐνωρίς, διότι ἦτο μόνη.

Ο πατέρ της, ὁ ἀτυχής μπάρκιπα - Διόμιας, ἀρχαῖος ἐμπόρο-
πλοίαρχος πτωχεύσας, δοτις κατήντησε νὰ γίνῃ πορθμεὺς εἰς τὸ
γῆράς του, εἶχεν ἐπιβῆ τῆς λέμβου του περὶ μεσημβρίαν, ὅπως
πλεύσῃ εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλια ἀπέχουσαν, καὶ δια-
πορθμεύσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην Ἑορτασίμους τινάς προμηθείας.
Ὑπεσχέθη, δτι θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἐσπέραν, ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ
ἀκόμη δὲν ἔφανη.

Ἡ νέα ἦτο ὄρφανὴ ἐκ μητρός. Ἡ μόνη πρὸς μητρὸς θεία τῆς,
ἥτις τῆς ἐκράτει ἀλλοτε συντροφιάν, διότι αἱ οἰκίαι των ἔχωριζοντο
δι' ἐνὸς τοίχου, ἐμάλωσε καὶ αὐτή μαζὶ τῆς διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ,
καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. Ἡ νεᾶνις ἐκάθησεν πλησίον τοῦ πυρός, τὸ
ὅποιον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἑστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα τῆς,
καὶ ἐκράτει τὸ οὓς τεταμένου εἰς πάντα θόρυβον, εἰς τὰ φαιδρὰ ἄσμα-
τα τῶν παιδῶν τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχοῦσσα, πότε ὁ πα-
τέρ της νὰ ἔλθῃ.

Αἱ ὥραι παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρων δὲν ἔφαίνετο. Τὸ
Οὐρανιώ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῇ, ἀλλ' ἐμείνεν οὕτως ἡμί-
κλιντος πλησίον τῆς ἑστίας.

Παρῆλθε τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κώδωνες
τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανούς εἰς τὴν εὐφρόσυνον τῆς Ἑορ-
τῆς ἀκολουθίαν.

Ἡ καρδία τῆς νέας ἐκόπτησε μέσα της.

— Πέρασαν τὰ μεσάνυκτα, εἴπε, κι ὁ πατέρας μου!...

Συγχρόνως τότε ἤκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἔξωθεν. Ἡ γειτονιά
εἶχεν ἔξυπνήσει καὶ ὅλοι ἤτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

‘Η δύστηνος Οὐρανιώ δὲν ἀντέσχεν, ἀλλ' ἐλαβε τὴν τόλμην νὰ
ἐξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστὸν καὶ περίφρακτον ύπὸ σανίδων ἔξωστην
τῆς οἰκίας, ὅπου κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος προέβαλε διὰ τῆς θυρίδος
τὴν κεφαλήν.

Μία γειτόνισσα (λάλος) καὶ φωνασκός εἶχεν ἐγερθῆ πρώτη καὶ

Εγκύρως

άφύπνιζε διὰ τῶν κραυγῶν της τοὺς γείτονας ὅλους, ὃσων ὁ ὑπνος ἀνθίστατο εἰς τῶν κωδώνων τὸν κρότον, προσπαθοῦσα νὰ ἔξυπνήσῃ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ παιδιά της. 'Ο σύζυγός της Νταραδῆμος εἶχεν ἀνάγκην μοχλοῦ, διὰ νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του.

'Η θύρα τῆς οἰκίας των ἡτο ἀντικρὺ τῆς τοῦ μπάρμπα - Διόμα. Τὸ Οὔρανιὸν ἔβλεπε καθαρῶς ἀπέναντι τῆς τὴν γυναῖκα ἐκείνην, κρατοῦσαν φανόν, φωτίζουσαν οἰκτιρμόνως τὰ σκότη τῆς ὁδοῦ διὰ τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς γείτονας. Διότι τὸ σκότος ἡτο βαθὺ καὶ ἐλαφρὸς ἄνεμος ἔπνεεν, ὃσος ἥρκει διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος καὶ τὸν παγετὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διῆλθεν ἄνθρωπός τις, ὃν ἴδοῦσα καὶ ἀναγνωρίσασα τὸ Οὔρανιὸν δὲν ἥδυνθη νὰ μὴ μειδιάσῃ.

- Πῶς! κι δ 'Αργυράκης πάει στὴν ἐκκλησία; . . . ἐψιθύρισεν.

'Ο 'Αργυράκης τῆς Γαρουφαλιᾶς, ὃστις εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προσωνυμῆται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του, εἶχεν εἰπεῖ ἀλλοτε καὶ τὸ λόγιον ἔμεινε παροιμιῶδες « ὅπότε πάω στὴν ἐκκλησίᾳ βάια μοιράζουνε ». 'Αλλὰ τὴν φορὰν αὐτὴν τὸν ἔξυπνησε βιαίως ἡ Γαρουφαλιά καὶ τῷ ἐπέταξε νὰ ύπαγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διότι εἶδε κακὸν ὄνειρον, εἶπεν.

'Ο εὐπειθής 'Αργυράκης, ὃστις μόλις ἔφθανε μέχρι τῶν ὅμων τοῦ ἀναστήματός της, ἥγερθη, ἐξώσθη τὸ κόκκινον ζωνάρι του, τρεῖς σπιθαμὰς πλατύ, ύπεδησεν εἰς τοὺς πόδας τὰ πέδιλά του, καὶ ἔξῆλθεν εἰς τὴν δδόν.

Ταυτοχρόνως εἶχεν ἔξέλθει καὶ δ 'Νταραδῆμος, ὃστις ἔπιασεν δμιλίαν μὲ τὸν 'Αργυράκην τῆς Γαρουφαλιᾶς.

- Δέν ξέρουμε, νὰ ἥλθε τάχα δ γείτονας; εἶπε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου ρίπτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ μπάρμπα - Διόμα.

- Σωπᾶτε, εἶπε φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα δ 'Αργυράκης, εἶπαν πώς βούλιαξε. . .

- Τί; εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

'Ο 'Αργυράκης ἡτοιμάζετο νὰ διηγηθῇ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἥκουσεν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν γοερά καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἥκούσθη ἀπὸ τῆς σιγηλῆς οἰκίας, πρὸς ἥν ἔβλεπον οἱ τρεῖς δμιληταί.

'Απὸ τοῦ σκεπαστοῦ καὶ περιφράκτου ἔξώστου ἡ δυστυχής

τὸ Ούρανιὸν εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἔκείνην.

‘Η ἄστορος θεία, ἥτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον δὲν εἶχε καλημερίσει τὴν ἀνεψιάν της, ἤκουσε τὴν γοεράν κραυγὴν καὶ λησμονήσασα τότε τὰ δύο στρέμματα τοῦ ἀγροῦ, ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς περιαλγοῦς κόρης.

B'

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὔτης ἡμέρας ὁ ἀτυχὴς μπάρμπα - Διόμας εἶχε φορέσει μέχρι τῶν ὠτῶν καταβαῖνον ὄρθιον τὸ παμπάλαιον φέσι του καὶ καταβάς εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἔλυσε τὴν μικράν, ἐλαφροτάτην καὶ ὑπόσταθρον λέμβον καὶ λαβὼν τὰς κώπας ἤλαυνε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην μικράν νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνη ἔμεινεν τὸ Ούρανιὸν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ μόνος ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερνήτης καὶ πρωρεύς.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπάρμπα - Διόμας ἀπέκτησεν [άμοιβαδὸν] σκοῦνες, γολέττες καὶ βρίκια, ύστερον ὑπεβιβάσθη εἰς βρατσέραν καὶ τέλος ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, δι' ἣς ἐξετέλει βραχείας ἀλιευτικάς ἢ πορθμευτικάς ἐκδρομάς. Τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του τὰ ἔφαγαν ἄλλοι πάλιν φίλοι, ἀτυχήσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς θαλασσίας ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆράς του δὲν τῷ ἔμεινεν ἄλλο τι, εἰμὴ σιδηρᾶ ύγεια, δι' ἣς ἡδύνατο ἀκόμη ν' ἀντέχῃ εἰς τοὺς θαλασσίους κόπους, χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἅρτου ἐργαζόμενος. ‘Ἐνίστε, ἐλλείψει διμιλητοῦ, διηγεῖτο τὰ παράπονά του εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα :

— Πῆγα δὰ καὶ στὴν Ἀθήνα, στὴν Πιτροπή, ὁ ἔνας γιατρὸς μὲ τῆρε γερό, ἄλλος σακάτη, κι αὐτοὶ δὲν ἤξευραν... ύστερα γύρισα στὸ ‘Υπουργεῖο καὶ μοῦ εἴπαν, « σῦρε στὸ σπίτι σου ». Ἐπῆρα κι ἔγω τὴν « πηρέτρα » καὶ πασκίζω νὰ βγάλω τὸ ψωμί μου.

« Πηρέτρα ἢ ‘Υπηρέτρα » ἦτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, ὅπερ αὐτὸς τῇ ἔδιδε.

Καὶ παύων νὰ μονολογῇ ἥρχιζε νὰ τραγωδῇ διὰ τῆς τραχείας καὶ μονοτόνου φωνῆς του :

« Βασανισμέτο μου κορυμί, τυραγγισμένα νιᾶτα!...»

Καὶ δὲν ἔλεγεν ἄλλον στίχον.

Προθύμωτε

bright

χρήση

κίτρινη

βραζζέρες

ειρ.

Second

Γ'

Καταπλεύσας εις τὴν τερπνήν, νῆσον Τσουγκριάν ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐφόρτωσεν ἐπὶ τῆς « 'Υπηρέτρας » πέντε ἡ ἔξι ζεύγη ὀρνίθων, κοφίνους τινὰς ώῶν καὶ τυροῦ, δύο ἡ τρεῖς ίνδιάνους καὶ ὅλα τινὰ πτράγματα καὶ ἥτοι μάζετο νὰ λύσῃ τὰ ἀπόγεια τῆς λέμβου καὶ ν' ἀποπλεύσῃ. 'Αλλὰ τὴν στιγμὴν ἑκείνην προσῆλθεν ὁ κουμπάρος του Σταθαρός, ὁ ποιμὴν τῆς Τσουγκριᾶς, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ κάμη τὴν χάριν νὰ παραλάβῃ ὁχληρὸν συμπλωτῆρα. . . « οὐδὲν ὑπερζυγίου », ὡριμον πρὸς ἐπίσακιν. . . διπὼς κομίσῃ αὐτὸν πρὸς ἕνα ἔκ τῶν πολυαρίθμων κουμπάρων του εἰς τὴν πολίχνην.

'Ο μπάρμπα - Διόμας ἐσυλλογίσθη τὸ βάρος καὶ ἔρριψεν ἀμήχανον βλέμμα εἰς τὸ στενόχωρον καὶ τὴν ἐλαφρότητα τῆς « 'Υπηρέτρας », ὅλλ' ἀφ' ἐτέρου ἐσκέφθη, ὅτι μία δραχμή, ὁ ναῦλος τοῦ ὄνταρίου, ἦτο κάτι δι' αὐτόν, ἦτο ὁ καπνὸς καὶ ὁ οἶνος τῶν τριῶν σχολασίμων ἡμερῶν τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἀπεφάσισε νὰ προσλάβῃ τὸν πῶλον.

'Ο κουμπάρος Σταθαρός εύχαριστηθεὶς τὸν ἐφίλευσεν ὀλίγα αὔγα, μίαν μυζήθραν, καὶ ὁ μπάρμπα - Διόμας, ἐπιβιβάσας τὸν πῶλον, ἔλαβε τὰς κώπας καὶ ἐστρεψε τὴν πρῷραν πρὸς τὸν λιμένα.

'Απεμάκρυνθη, ἔκαμε πανιά καὶ διανύσας ὑπὲρ τὸ ἐν μίλιον, ἀπεῖχεν ἔξι ἵσου σχεδὸν τῆς Τσουγκριᾶς καὶ τῆς πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικὸς ὁ ἄνεμος, Γραιγός, ὑπεβοήθει ἐκ πλαγίου τὸ ιστίον, διότι ὁ μπάρμπα - Διόμας ἔδιδε βορειοδυτικὴν εἰς τὴν λέμβον διεύθυνσιν.

'Αλλ' ὁ πῶλος, ὅστις ἔβοσκεν ἡσύχως τὸν χόρτον του καὶ δὲν ἐφαίνετο ν' ἀνησυχῇ πολὺ περὶ τοῦ διάπλου, αἴσφης ἐστήκωσε τὸν πόδα, ἔδωκεν ἀτακτὸν λάκτισμα εἰς τὴν σανίδα. . . καὶ τὸ μαδέρι τῆς εύθραυστου καὶ ὑποσάθρου λέμβου διερράγη.

Τὸ ὄδωρ πῆρχισε νὰ εἰσρέῃ εἰς τὸ κύτος. 'Η λέμβος πῆρχισε νὰ βυθίζηται.

Ταχὺς ὡς ἀστραπὴ ὁ μπάρμπα - Διόμας ἀπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τὸν ἀμπά του, τὸν ὅπτον εἶχε φορέσει μόνον ἐνόσῳ ἐκάθητο εἰς τὸ πηδάλιον, ἔγειρε πρὸς τὸ μέρος τῆς σκότας τοῦ πανίου ἀριστερά, ἐκρεμάσθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ σκάφους καὶ κατώρθωσε νὰ μπαττάρῃ τὴν λέμβον.

Μέγας ἔγινεν ὁ θρῆνος ὑπὸ τὴν ἀνατραπεῖσαν τρόπιδα. "Ορνιθεῖς, ίνδιανοι, κόφινοι καὶ ὁ αἴτιος τῆς συμφορᾶς, ὁ πῶλος, ὅλα κατῆλθον εἰς τὸν πυθμένα.

λέρος = N
λεβάντες = A
σερδος = B
γρεκος = C
γρεκιτσ = D

καδιγρέος B/A

(vento greco = ανέτος από την Ελλάδα)
(grækia ηλλαδικά από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής)

‘Ο μπάρμπα - Διόμας, δόστις έκολύμβα ως ξυγχέλις, είχε καὶ στήριγμα τὴν ἀνατραπεῖσαν « ‘Υπηρέτραν », τὴν δότοίσαν ἡμπόδισε τοῦ νὰ βυθισθῇ.

Δ'

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐπίστομα ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς τρόπιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῇ δλος ἐπὶ τῶν σανίδων, διότι ἡ λέμβος θὰ ἐβυθίζετο.

Τέλος, περὶ τὴν ἀμφιλύκην, ἐνόσφερην ὑπῆρχεν ἀκόμη ὀρκετὸν φῶς, ὃσον ἔρριπτεν ἡ ἀνταύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ δρέων, ἐφάνη μακρόθεν ἐν ίστιον.

‘Ο μπάρμπα - Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ δόσην δύναμιν τῷ ἔμεινεν ἀκόμη. ‘Ο ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοῖον, ὅπερ ἔπλεεν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Ἡτο μέγα τρεχαντήριον φορτωμένον.

Αἱ φωναὶ τοῦ μπάρμπα - Διόμα δὲν ἤκούοντο, ὁ ἄνεμος τὰς ὥθει μακράν, πρὸς τὸν λίβα. Ἀλλὰ τὸ τρεχαντήριον ἐπλησίαζε καὶ ὁ μικρὸς μαῦρος ὅγκος τῆς ἀνατραπεῖστης λέμβου διεκρίνετο ὡς φωλεά ἀλκυόνος ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Καθ' ὃσον ὅμως ἐπλησίαζεν, ἤδυναντο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ φωναί. Διότι τὸ ἀνατραπέν σκαφίδιον, ὀμούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, εἶχε μετατοπισθῆ πολλὰς δεκάδας ὀργυιῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ ὁ γέρων ναυαγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς εἰς τοῦτο διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριον προσήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον. ‘Ο μπάρμπα - Διόμας ἤκουσε κώπτας πλασταγούσας πλησίον του, ἀλλὰ τόσον μόνον ἤκουσεν. Εὔθυς κατόπιν ἐλιποθύμησεν.

Οἱ δύο κωπηλάται ἀνέσυρον τὸν μπάρμπα - Διόμαν παγωμένον καὶ ἡμιθανῆ καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρεχαντήριον. Ἀφοῦ τοῦ ἥλλαξαν τὰ ἐνδύματα, διὶ ἐμπνοῶν καὶ προστριβῶν προσεπάθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζωήν.

‘Ο κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψωσιν πρῷραν πρὸς τὸν λιμένα, διπλῶς τὸν ἀποδώσωσι νεκρὸν ἡ ζῶντα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἤνοιξε τοὺς ὄφθαλμούς. Οἱ καλοὶ ναῦται ἤθέλησαν νὰ τῷ προσφέρωσι πτῶντες καὶ ἀλλα θερμά ποτά.

‘Αλλ’ ὅμα ἀνοίξας τοὺς ὄφθαλμοὺς ὁ μπάρμπα - Διόμας διὰ τοῦ

πρώτου βλέμματος είδε βαρέλια. Τὸ πλοῖον ἦτο φορτωμένον οἴνους.

— „Οχι πούντς, όχι, είπε διὰ πεπνιγμένης φωνῆς· κρασὶ δῶστέ μου!

Οἱ ναῦται τῷ προσήνεγκον φιάλην πλήρη ἡδυγεύστου μαύρου οἴνου καὶ διόμας τὴν ἐρρόφησεν ἀπνευστί.

E

‘Υπέφωσκεν ἥδη ἢ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων καὶ ἡ θεία εἰς μάτην προσεπάθει νὰ παρηγορήσῃ τὴν σφαδάζουσαν ὑπὸ ἄλγους Οὐρανιώ. ’Αλλ’ ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου ἐλθοῦσα τότε ἀνήγγειλεν ὅτι διόμας μπάρμπα - Διόμας ἐναυάγησε μέν, ἀλλ’ ἐσώθη καὶ ὅτι ἔφθασεν ὑγιής.

‘Ο Ἀργυράκης καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγρόται εἶχον ἵδει, φαίνεται, μακρόθεν τὴν ἀνατροπὴν τῆς λέμβου καὶ ἐντεῦθεν διεδόθη ὅτι διόμας γέρων ἐπινίγη. ’Αλλ’ ἐπειδὴ ἐνύκτωσε, δὲν εἶδον καὶ τὸ σωστικὸν καὶ οἰνοφόρον τρεχαντήριον.

‘Ο μπάρμπα - Διόμας ἐλθὼν μετ’ ὀλίγον καὶ διόμας, ἐνηγκαλίσθη τὴν κόρην του. ’Ω, πενιχρὰ ἀλλ’ ὑπερτάτη εύτυχία τοῦ πτωχοῦ!

Τὸ Οὐρανιώ ἔχυνεν ἀκόμη δάκρυα, ἀλλὰ δάκρυα χαρᾶς. ‘Ο πατήρ της δὲν τῆς εἶχε φέρει οὔτε αὔγα οὔτε μυζῆθρες οὔτε ὅρνιθες, ἀλλὰ τῆς ἔφερε τὸ σκληραγωγημένον καὶ θαλασσόδαρτον ἄτομόν του καὶ τὰς δύο στιβαρὰς καὶ χελωνοδέρμους χειράς του, δι’ ὃν ἥδυναστο ἀκόμη ἐπί τινα ἔτη νὰ ἐργάζηται δι’ ἑαυτὸν καὶ δι’ αὐτήν.

« ’Εφημερίς » 15 - 12 - 1888

’Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

19. Ο ΘΕΡΙΣΜΟΣ

A'

‘Απὸ τοὺς σκιερούς κλώνους τοὺς ἀδρούς τῆς δρυὸς κρέμανται γῦρο - γῦρο σακκίδια μὲ ἄρτον τῶν θεριστῶν καὶ τὰ φλασκιά τοῦ ὄντας, νὰ μὴ τὰ εύρισκῃ ὁ ἥλιος, τοῦ ὅποιού αἱ ἀκτίνες φλογίζουν τώρα τὸν θεριστὴν τὸν μῆνα. Τὸ καῦμα, ὅσο προχωρεῖ ἡ ἡμέρα, προβαίνει πύρινον, πυρπολοῦν τὸν ἐργαζόμενον. Οἱ ἀτμοὶ ἀόριστοι,

ώς ἀερόπλεκτοι πέπλοι, θαρρεῖς ὅτι εἶναι καπνὸς πυρκαϊᾶς, ἡ ὅποια βόσκει κάτω ἀπὸ τὰ χρυσᾶ στάχυα καὶ τὴν ὅποιαν προσπαθεῖ νὰ ἔξανάψῃ ὁ ἥλιος.

“Ολος δὲ κάμπος γῦρο, πλησίον καὶ μακράν, δλόχρυσος καὶ μόνον τὰ φύλλα τῆς δρυὸς τῆς ἀδρᾶς πρασινίζουσιν, ἡ ὅποια μονογενής καὶ μονάκριβη ἐγείρεται εἰς τὸ μέσον τοῦ κάμπου, τοῦ ὅποιου ὅλαι αἱ γαῖαι, ἔτοιμοι πρὸς θερισμόν, χρυσοβολοῦσαν δλόχρυσοι. Οὔτε ἐν μικρὸν ἀνθύλιον δὲν ἀπέμεινε πλέον, ἔστω καὶ πρὸς μαρτυρίαν ν' ἀνθῆ καὶ νὰ λέγῃ ἑκεῖ, ὅτι ὑπῆρξε ποτὲ χλόη μετὰ παχείας ἀνθοβολῆς.

“Ολοι πλησίον καὶ μακράν, ὅλοι τοῦ κάμπου οἱ ἄγροι κατακίτρινοι, καὶ μόνον ἡ δρῦς πρασινίζει, περιφρονοῦσα τὸ καῦμα καὶ τὸν μῆνα τὸν θεριστήν.

Μόλις ἔχάραξεν, τὰ εἰδεν ὁ βισκὸς χορεύοντα, τὰ εἰδε τραγουδοῦντα τὰ χρυσᾶ στάχυα. Ἐτραγουδοῦσαν τὸ τελευταῖόν των ἑωθινὸν καὶ ἔχόρευον τὸν τελευταῖόν των χορόν, λυγίζοντα τὴν μέσην των συμφώνως πρὸς τοῦ βορρᾶ τὴν λύραν τὴν ἀρμονικήν. Ἔσεισαν διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν δλόχρυσον κόμην τῆς ξανθῆς κεφαλῆς των καὶ ἔψαλαν διὰ τελευταίαν φορὰν τῶν καρποφόρων δγρῶν τὸ ζωηφόρον ἄσμα.

‘Απὸ τὸ ἴδιον μέρος, ἀπὸ τὸν ὅποιον πρὸ μικροῦ εἰσέδυνεν ἡ κελαδοῦσα αύρα, ἡ δροσίζουσα τὴν καλάμην τῶν παγκάρπων σταχύων, ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος εἰσδύνει τὸ δρέπανον μετ' ὀλίγον καὶ ἀρχίζει νὰ κόπτῃ τὸν στάχυν, νὰ θερίζῃ τὴν ζωήν του.

Εἰς μακρὰν γραμμὴν αἱ ζωηραὶ θερίστριαι μὲ τὰ δρέπανα τὰ κοπτερὰ θερίζουσι καὶ τραγουδοῦν. Μὲ τὴν μανδήλαν των μέχρι χειλέων, κύππτουσαι μέσα εἰς τὸ κατάχρυσον χωράφιον, εἰσάγουσι τὸ δρέπανον εἰς τὰ πυκνὰ δλόχρυσα στάχυα καὶ προχωροῦν. “Ἄλλαι ἐργάτριαι κατόπιν, ἔχουσαι ἔτοιμα τὰ πλέγματα τοῦ σπάρτου, περιδένουσι τὰ θερισθέντα στάχυα, τὰ ὅποια ἐδῶ καὶ ἑκεῖ κείνται εἰς τὸ μέσον τῆς καλαμιᾶς βωβὰ καὶ ἀκίνητα εἰς τοὺς καρποφόρους κάμπους, μέλλοντα μετὰ τὸν θάνατόν των νὰ δώσουν ζωὴν εἰς τοὺς ζῶντας.

B'

Κάτω ἀπὸ τὴν δρῦν ἐκφίνην τὴν ἀδράν, ὅπου μόνη πρασινίζει τὸν μῆνα τοῦτον τὸν θεριστήν, τὸν μῆνα τὸν Ἰούνιον, μέσα εἰς τὴν

όλόξανθον είκόνα τοῦ κάμπου ἔνας - ἔνας τὴν μεσημβρίαν συνήχθησαν οἱ θερισταί. Ἐξεκρέμασαν τὰ σακκίδιά των, ἐξεκρέμασαν καὶ τὰ φλασκία των. Ἡ σκιά τῆς δρυὸς εἶναι κατάπυκνος. Αἱ ἀκτῖνες τοῦ φλέγοντος ἥλιου προσπίπτουν εἰς τὰ φυλλόφορτα κλωνάρια, ἀλλ' ἀνίσχυροι νὰ προχωρήσωσιν, ἐπανέρχονται εἰς τὴν καίουσαν ἐστίαν των.

Οἱ θερισταὶ τρώγοντες βλέπουν μὲν χαρὰν τὰ δεμάτια τῶν σταχύων, τὰ δποία κατάκεινται ἐπάνω εἰς τὴν ἀπομείνασαν καλαμιάν τοῦ ἀγροῦ, ἡ δποία στίλβει καὶ λάμπει πρὸς τὸ ἀκτινοβόλημα τοῦ ἥλιου, ὡς πρὸς ἄργυρον. Οἱ θερισταὶ αὐτοὶ εἶναι καὶ οἱ γεωργοί. Αὐτοὶ εἶναι καὶ οἱ ἀγρόται. Καὶ αἱ γυναῖκες, αἱ θεριστριαι, εἶναι αἱ θυγατέρες καὶ αἱ σύζυγοι.

Οὐδέποτε μισθωτὸς εἰργάσθη μὲ τάσην εὔγνωμοσύνην, μὲ ὅσην χαρὰν λειώνουν μέσα εἰς τὴν καῦσιν τὴν ἀφόρητον οἱ θερισταί, θερίζοντες τοὺς ἀγρούς των. "Εως ὅτου φθάσουν εἰς τὰς χαρμοσύνους αὐτὰς ἡμέρας τοῦ θεριστοῦ, πόσας βροχὰς ἔφαγον κατὰ τὴν σπορὰν καὶ πόσους κινδύνους ἐδοκίμασαν ἀπὸ τῆς βλαστήσεως μέχρις ὅτου ψηθῇ ὁ ἀναφυεὶς καρπὸς τοῦ στάχυος! Πόσους φόβους δὲν ἐπρένησεν εἰς τὴν ἐλπίζουσαν ψυχήν των ὁ παγετός καὶ πόσας θλίψεις τοῦ Μαΐου ὁ λίθιας ὁ ἐπίφοβος, ὁ λίθιας ὁ θανατηφόρος.

"Η τελευταία ὅμως χαρὰ ἔχει τὸ προνόμιον νὰ θάπτῃ εἰς τὸν τάφον τῆς λήθης ὅλας τὰς προηγηθείσας θλίψεις. Καὶ τώρα, ὅπου οἱ θερισταὶ τρώγουν τὸν βασανισμένον αὐτὸν ἐκ τοῦ καύσωνος ἄρτον, βλέπουν τὰ δέματα τῶν σταχύων τὰ πολύτιμα καὶ πληροῦνται ἀπὸ χαρμονὴν ἡ ψυχὴ των. Διότι μετ' ὅλιγας ἡμέρας θ' ἐλανίσουν πρῶτα τὴν κριθήν, θὰ στείλουν τὰ πρωτόλεια εἰς τὸν ὑδρόμυλον καὶ θὰ φάγουν τὸν πρῶτον τῆς ἐσιδείας ἄρτον, μασχιθολοῦντα τὴν δσμὴν τῆς ἐργασίας τὴν εὐλογημένην.

Μετὰ τὴν μεσημβρίαν, ἐπαναληφθέντος τοῦ θερισμοῦ, ὅταν ἡ ἡμέρα τσακίσῃ καὶ γύρη πρὸς τὴν δύσιν ὁ ἥλιος κατακόκκινος, ὁ δποίος τόσον βραδυπορεῖ τὸν μῆνα τὸν θεριστήν, τὸν μῆνα τὸν Ἱούνιον, ὡς νὰ μὴ ἔχῃ δύσιν, αἱ κόραι τοῦ ἀγρούτου, αἱ θυγατέρες αἱ φιλόπονοι, κατάκοποι σωριάζονται ὡς δεμάτια καὶ αὐταὶ ἐπάνω εἰς τῶν σταχύων τὰ δεμάτια. Τὰ τρυφερὰ χεράκια των ἡτόνησαν πλέον ἀπὸ τὸν θερισμόν, ἐπληγώθησαν ἀπὸ τὰς ἀκάνθας καὶ τὰ βάτα, ἐνῷ οἱ δάκτυλοι των ἐκοκκίνισαν ἀπὸ τὴν σκληρὰν τοῦ δρεπάνου λαβήν.

Καὶ ὁ πατήρ ὁ γεωργὸς ἐνισχύων τὰς φιλέργους θυγατέρας του, ἀπαριθμεῖ τὰ καλά, τὰ ὅποια θὰ ἐπακολουθήσουν ὅλον αὐτὸν τὸν βαρὺν κόπον μεθαύριον, ὅτε στολισμένοι εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνθροφορούστης αὐλῆς τῆς καλύβης των, θὰ τρώγουν τῆς ἀληθινῆς εὐφροσύνης τὸν ἄρτον, τὸν μοσχοβολοῦντα τὴν ἀλησμόνητον εὐωδίαν τοῦ σπιτίσιου ψωμιοῦ, τὸν ἄρτον τὸν κριθινὸν, ὁ ὅποιος τόσον τρέφει τῶν ἀγροτῶν τὰ παιδία.

— Μιὰ ζεψιά, Ζωίτσα μου, ἀκόμη καὶ ξεκάνομε τοῦτο τὸ χωράφι... Νὰ ίδῃς μεθαύριο, Φλωράκι μου, νὰ ίδῃς κουλούρια ἑφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια...

Παροτρύνει ὁ πατήρ ὁ γεωργὸς τὰς θυγατέρας του, αἱ ὅποιαι ἔξησθενημέναι ἔκλιναν τὰ κατάκοπα σώματά των, δεμάτια ζωντανά ἐπάνω εἰς τὰ δεμάτια τὰ ἄψυχα τῆς κριθῆς καὶ τοῦ σίτου, μὲ τὰ δρέπανά των γυρμένα κάτω, ὡς νεαρά σελήνη εἰς τὴν δύσιν της.

‘Ο ἥλιος κατακόκινος, ὡς ἀναμμένος δίσκος ἀνθρακος, σπεύδει νὰ κρυφθῇ ὅπισσω ἀπὸ τὰ ὀλόχρυσα τῆς δύσεως νέφη, ἀφήνων τὰς τελευταίας θερμάς ἀκτίνας του εἰς τοὺς θερισμένους ἀγρούς, ἐπάνω εἰς τὴν καλαμιάν, τῶν ὅποιών κείνται τὰ δεμάτια τῶν σταχύων βωβά καὶ ἀκίνητα, ὡς ἡρωικοὶ νεκροὶ τῆς τιμιωτέρας μάχης.

Πνοσὶ ζεφύρου πνεύσασαι τότε δροσίζουσι τὴν φλεγομένην γῆν καὶ τοὺς ἀποκαμόντας ζωογονοῦσι θεριστάς. Καὶ εἰς τὰς πνοὰς ἐκείνας τοῦ δροσεροῦ ζεφύρου ἐμψυχώνων ὁ πατήρ τὰς τρυφερὰς του θεριστίας, τὰ παιδιά του, καλεῖ πρὸς ἀναχώρησιν:

— Νὰ ίδῃς κουλούρια ἑφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια!...

« Μὲ τοῦ Βοριᾶ τὰ κύματα »

¹Αλέξανδρος Μωραΐτιδης

20. ΣΤ' ΑΛΩΝΙΑ

Στ' ὁλώνια καλοσάρωτα καὶ ξεχορταριασμένα,
θὰ ξαπλωθοῦν οἱ θημωνιές, ξανθόμαλλες πλεξίδες.
Τὰ στάχυα τρίβει καὶ μασῷ περιῶντας ἡ ροκάνα,
πλατάνι τὸ σαγόνι της, τὰ δάντια της στουρνάρια.
Τὰ βόδια σέρνουν τὸ θεριό ζευγαρωτά δεμένα
καὶ δαμασμένο τὸ πατῷ τὰ βόδια κυβερνῶντας,
ώραία ἀρματοδρόμισσα λαμπαδωτή στημένη.

Στὰ χείλη της ὁ σάλαγος γλυκόφωνο τραγούδι,
στά χέρια της ἀπόνετο καλάμι εἰν' ἡ βουκέντρα.

*Ο νοικοκύρης τοῦ ἀλωνιοῦ μὲ ἀσκὶ κρασὶ στὸ γόνα
κερνᾶ τοὺς ἔνους, ποὺ περνοῦν, καὶ κράζει τοὺς γειτόνους.
Κι ἔνας λυράρης, παιζοντας τυφλὸς τυφλὰ τὴ λύρα,
μοιράζει εὐχὲς γιὰ τὴ σοδειὰ κάθε φορὰ ποὺ πίνει.

Κι ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα τὶς νύχτες μὲ τ' ἀπόγειο.

Σύννεφο ἀπ' τὰ ξυλόφτυαφα στὰ οὐράνια ἀναπετῶντας
τ' ἄχυρο φεύγει ἀνάλαφρο καὶ τὸ σιτάρι πέφτει
γῆρο στὸ φῶς τῶν φαναριῶν, χρυσῆς ψιχάλα ἀπ' τ' ἄστρα.
Σωρὸς σιτάρι ἄν καρτερῆ τοῦ μετρητῆ τὰ χέρια,
πρὶν ἀπ' τὰ χέρια τὸ μετροῦν τὰ πόδια καὶ τὰ μάτια.
Τὰ πόδια μὲ τὸ πήδημα, μὲ τὴ ματιὰ τὰ μάτια.
Φτερὸ τοῦ νιοῦ τὸ πήδημα, σοφὴ ἡ ματιὰ τοῦ γέρου.

*Αβρεχτη καὶ ἄκαγη ἡ σοδειὰ σηκώνεται ἀπ' τ' ἀλώνι,
λίβας δὲν τὴν καψάλισε κι ἡ μπόρα δὲν τὴν πῆρε.
Χρονιάρα τροφοδότισσα γεμίζει τὶς κουβέλλες.

Γεώργιος Δροσίνης

21. ΤΟ ΨΩΜΙ

Καλόδεχτο τὸ φόρτωμα, ποὺ θᾶρθη ἀπὸ τὸ μύλο,
πρωτόσταλτο, πρωτάλεστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.
Ζυμώνουν τὰ ἀνασκούμπωτὰ τῆς πρωτονύφης χέρια
καὶ πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιὰ μὲ τὶς παλάμες
μέσ' στὴν καλοπέλεκητὴ πινακωτὴ — προικιό της.
Τὸ φούρνο καίει, τεχνίτισσα στὸ φούρνο, ἡ γριὰ κυρούλα,
ξανανιωμένη, ἀφήνοντας τὴ συντροφιὰ τῆς ρόκας.

*Ω βραδυνὸ συμμάζεμα στὸ σπιτικὸ κατώφλι,
καρτέρεμα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρνου!
Κι ὡ μέθυσμα ἀπ' τὴ μυρωδὶα πρώτου ψωμιοῦ, ποὺ ἀχνίζει
κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παπποῦ χωρὶς μαχαίρι
καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιά, στὶς νύφες καὶ στ' ἀγγόνια.

Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στήθείσα καλωσύνη,
στημαδεμένο ἀνάμεσα μὲ τοῦ σταυροῦ τὴ βούλα,
καλοπλασμένο πρόσφορο τῆς Ἐκκλησιᾶς μεράδι,
ποὺ θὰ κοπῆς τὴν Κυριακὴν μέσ' στ' ἀργυρὸν ἀρτοφόρι
καὶ στ' ἄγιο δισκοπότηρο μὲ τὸ κρασὶ θὰ σμίξῃς !

Γεώργιος Δροσίνης

22. ΤΡΥΓΟΣ ΣΤΟ ΜΟΡΙΑ

‘Ο τρύγος εἶναι τὸ μεγαλύτερο πανηγύρι τοῦ Μοριᾶ, τοῦ ἀπέραντου ἀμπελιοῦ, ποὺ ἀπλώνεται στοὺς κάμπους, κατεβαίνει ὡς τὴν ἄμμο τῶν γραφικῶν κόλπων, ὅπου τὰ κλήματα πίνουν τοὺς ἀφροὺς τῶν κυμάτων, σκαρφαλώνει στὶς πλαγιές τῶν βουνῶν, γκρεμίζεται στὶς ρεματιές καὶ σκεπάζει μὲ τὴν χαρμόσυνη φυλλωσιά του καὶ τὴν τελευταία γωνίτσα καλλιεργήσιμης γῆς. ‘Ο τρύγος εἶναι τὸ μεγάλο πανηγύρι μέσα στὸν πράσινο αὐτὸν ὥκεανό. Εἶναι ἡ ἀποθέωσί του.

Στὸν ἀγνὸ κόλπο τῆς φύσεως σκιρτοῦν μόνον τὰ νιᾶτα. Οἱ κάμποι, τὰ πλάγια, οἱ ρεματιές, οἱ λόφοι ἀρχίζουν ἔνα πρωὶ νὰ ζωντανεύουν, νὰ γελοῦν, νὰ φωνάζουν, νὰ μεθοῦν, νὰ τραγουδοῦν μ' ἔνα σύνθημα, σὰν νὰ πλημμύρισαν χαρὰ τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς καὶ νὰ ξεχείλισαν. Κι ἔξαφνα, νά ! ξεχύθηκε, σὰν πλαστειὰ βοή. Μὰ πρέπει νὰ βρεθῇ κανεὶς τὴν ὥρα, ποὺ χαράζει, κάτω ἀπὸ τὸ αἰωνόβιο πλαστάνι, κοντὰ στὴν πέτρινη βρύση, ποὺ χύνει πεντάκρουνα τὰ κρύσταλλά της, ἀνάμεσα στὰ διαμαντοστολισμένα πολυτρίχια, γιὰ νὰ μὴ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τὸ βιβλικὸ θέαμα τῆς ἔξόδου τοῦ χωριοῦ γιὰ τὸν τρύγο. Δὲν κλείνει μονάχα τὸ μικρὸ μαγαζάκι τῆς πλαστείας... Κλείνουν κι ὅλα τὰ σπίτια. Δὲ μένει ψυχή, σχεδὸν οὔτε σκύλος. Τὸ χωριὸ φεύγει «σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις».

‘Υπάρχουν ἔκει κάτω, στὴν ἄκρη τῶν σταφιδαμπελιῶν, τὰ «λινὰ», μικρὲς κατοικίες, ὑπόστεγα γιὰ τὸ νέο σύστημα, ποὺ ξηραίνουν τὴν σταφίδα στὴ σκιά, ἡ ἀποθηκίτσα γιὰ τὸν καρπό, καὶ τὸ δέλωνι. Ἐκεῖ θὰ μείνουν οἱ οἰκογένειες, ὡς ποὺ νὰ μαζευτῇ τελειωτικά ἡ σταφίδα.

‘Ο γραφικὸς ἀνθρωποχείμαρρος κυλιέται κατὰ τ' ἀμπέλια, πρὶν

ή αύγη σκάση άκόμη στήν κορυφογραμμή τοῦ Παναχαϊκοῦ. Μπροστά ἀπὸ κάθε μικρὸ καραβάνι περπατεῖ ἡ μάννα ἥ κι ἡ γιαγιά μ' ἔνα μικρὸ κάτασπρο σύννεφο μαλλί στὴ ρόκα της καὶ τὸ ὀδράχτι ἀεικίνητο, γιατὶ ἀπὸ τὸ χρόνο, ποὺ δὲ καλὸς Θεὸς μᾶς ἔδωσε νὰ ζήσωμε, δὲν πρέπει οὔτε στιγμὴ νὰ φεύγῃ στὰ χαμένα. "Υστερα ἔρχεται ἡ κόρη μὲ τὸ μαντήλι στὰ πλούσια μαλλιά, μὲ τὰ μανάρια καὶ τὴ γίδα. Κι ὑστερα χύνονται ἀνακατεμένα ὑποζύγια, παιδιά, χεροκόφινα, πανιά γιὰ τὸ σκέπασμα τῆς σταφίδας, σκυλιά, φανάρια, κοντάρια, ὅ,τι φανταστῆτε. Κι αὐτὸς δὲ χείμαρρος βουίζει καὶ λιανοτραγουδεῖ καὶ συνοδεύεται ἀπὸ ἄρρυθμα γλυκὰ κουδουνίσματα. Εἶναι ζωντανὴ σελίδα ἀπὸ τὴ Βίβλο.

"Ο ἥλιος δὲν ἔχει στείλει ἀκόμη τὶς πρῶτες ἀχτίδες του στὸν κάμπο, ὅπου τὰ τρυγομάχαιρα δουλεύουν στὰ κλήματα, τ' ἀλαφρώνουν ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ καρποῦ. Τὰ δροσόχνουδα τσαμπιά πέφτουν ἀπαλὰ στὸ χεροκόφινο. Οἱ λεπτές δροσερώτατες φωνοῦλες τῶν κοριτσιῶν γεμίζουν τὸν ἀέρα μὲ τὶς στροφές τοῦ τραγουδιοῦ.

"Οταν τὸ τρυγοκόφινο γεμίσῃ, τότε ἡ κόρη τὸ πετάει ἐλαφρὰ στὸν ὅμο καὶ φεύγει σὰν πέρδικα μέσα ἀπὸ τὰ μονοπάτια, ποὺ σχίζει τ' ἀμπέλι στὰ δύο, γιὰ τὸ ἀλώνι, ὅπου ὅλλα πολλὰ κορίτσια κρεμοῦν μὲ γέλια τὰ τσαμπιά στὰ σύρματα τῆς τζιβιέρας γιὰ νὰ ξεραθοῦν

'Εφημερὶς « 'Αθηναϊκὰ Νέα »

Σπύρος Μελάς

23. Ο ΤΡΥΓΟΣ

"Οταν ἀνθίζῃ ἡ ἀγράμπελη κι ἀπτλώνει τὰ κλαδιά της στὸν σχοῖνο, στὸ χαμόδενδρο, στοῦ πεύκου τὰ κλωνάρια, στὰ ρέματα τοῦ ποταμοῦ, στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ βράχου, κι ἀγέρα, κάμπους καὶ βουνά, τὴν πλάσι πέρα ὡς πέρα, γιομίζει ἀπὸ μοσχοβολιά μὲ τὸν ἀνασασμό της, πυκνὸ - πυκνὸ κι δλόμαυρο μελισσολόδι πετιέται μέσ' ἀπὸ βράχους καὶ κρινιά, μέσ' ἀπὸ ἐρμιές καὶ κήπους, καὶ τ' ἀνθη της βοσκολογχᾶς καὶ παίρνει τὸν ἀχνό τους καὶ διαλαλάει μ' ἔνα βοητὸ τὸν ἀναγαλλιασμό του. "Έτσι οἱ κοπέλλες τοῦ χωριοῦ πετιοῦνται ἀπὸ τὰ σπίτια.

κι εἰς κάμπους κι εἰς βουνά σκορποῦν, κι ὅπ' εἰν' ἀμπέλια τρέχουν
 μὲ τὰ καλάθια τὰ πλεχτά κοὶ μὲ τὰ βατοκόπια
 καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χαρές, ὅταν ἀρχίζῃ ὁ τρύγος.
 Ἀναταράζονται οἱ ἑρημίες, ὀχολογοῦν τ' ἀμπέλια,
 λέσ κι ἀπὸ κάθε πέτρα ὁρθή, λέσ κι ὀπὸ κάθε βάτου
 ὅπού στὸ χόρτον σέρνεται, κόρης κορμὶ φυτρώνει.
 Πράσινη ἀπλώνεται ἡ φυτεία κ' οἱ ράγες μεστωμένες,
 μαῦρες καὶ κίτρινες, ξανθίες, μαυρολογοῦν, γυαλίζουν
 στὴν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἥλιου ὅπ' ἀνατέλλει.
 Οἱ βέργες οἱ καμαρωτές λαμποκοποῦν κι ἔκεινες,
 κ' οἱ περγολιές ξαπλώνονται στὰ δίπλατα κρεββάτια
 καὶ στὴν πυκνὴ τους χλωρασιά καὶ στὸν βαθὺ τους ἴσκιο,
 τὴν ἰδρωμένην ἀργαστιά δροσίζουν, ἀνασαίνουν,
 τὴν ἀργαστιά, ποὺ ὀλημερὶς ὅλο τρυγάει κι ἀπλώνει.
 ....
 ‘Ο ἥλιος ἔχάθη δλότελα καὶ τὰ βουνά σουρπᾶσαν,
 θόλωσαν τ' ἀνοιχτὰ νερά κι ἀπάνου βγῆκαν τ' ἄστρα.
 Δίπλα ἀνασαίν’ ἡ ἀργαστιά κι ἀπαρατάει τὸ ἔργο,
 κι ἔκει, ποὺ κληματόβεργες κι ἀπὸ παλιούρια φράχτες
 καλύβι δλόρθο πλέκουνε, δεῖπνον ἀπλὸ κυκλώνουν
 καὶ τὸν ἀπλὸ τὸ δεῖπνό τους φωτάει θαμπὸ λυχνάρι.
 ‘Υστερα εἰς κάθε μιὰ φυτείᾳ, κάθε ὄχτο, κάθε ἀμπέλι
 τρανές ἀνάβονται φωτιές μέσ' στ' ἀπλωτὸ σκοτάδι.
 ‘Ολόυρα - δλόυρα ἀπ' τὲς φωτιές στήνουν χορὸ οἱ κοτέλλες
 στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι οἱ νιοί, κι ἀπ' ὅλους ἔνας
 τοὺς συνιδεύει τὸ χορὸ μ' ἔνα ἀπαλὸ τραγούνδι,
 καὶ μ' ἔνα λάλημα γλυκό, γλυκό τοῦ ταμπουρᾶ* του.
 ‘Ως που τ' ἀστέρια τ' ούρανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν,
 καὶ τότες οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορποῦν οἱ δουλευτάδες.
 Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιά κι ἀποσταμένοι γέρνουν.
 Κι ἔκει ποὺ σβήνονται οἱ φωτιές ἔρμες ἀνάρια - ἀνάρια,
 τὸ νυχτοπούλι τ' ἀγρυπνο γλυκά τοὺς νανουρίζει,
 ὡς που νὰ σκάσῃ ὁ αὐγερινὸς, ποὺ θὰ ξυπνήσουν πάλι,
 πάλι στὸ ἔργο τους νὰ μποῦν, στὸν ζηλεμένο τρύγο.
 ....
 «Ο τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης»
 Κώστας Κρυστάλλης

24. ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ

Βρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σ' ἔναν εύτυχισμένο λαό. 'Ο λαὸς αὐτὸς ἦταν χαριτωμένος. "Ημερος, ἀγαθός, εἰρηνικός. "Επαιρνε τὴ ζωή, ὅπως τὴν παίρνουν οἱ ἀγνὲς ψυχές. Χαιρόταν τὸν ἥλιο, τὸν ἀέρα, τὶς ὁμορφιὲς τῆς Πλάστης, χωρὶς τίποτε νὰ τοῦ λείπῃ, χωρὶς τίποτε νὰ γυρεύῃ. 'Ο κόσμος ἦταν πλασμένος γι' αὐτόν, ὅσο πιὸ τέλεια μποροῦσε. Καὶ δὲν εἶχε κανένα παράπονο μὲ τὸ Θεό, ποὺ τὸν ἐπλασε, καμμιὰ βαρυγκόμια γιὰ τοὺς νόμους ποὺ τὸν κυβερνᾶνε, καμμιὰ ὑποψία γιὰ τὴ θεία Δικαιοσύνη. "Όλα τριγύρο του ἦταν τέλεια, ὡραῖα, ἀγαθά. Καὶ μέσα του βασίλευε ἡ ἀπόλυτη γαλήνη τῆς ψυχῆς, ἡ λαμπρότερη ξαστεριὰ τοῦ λογισμοῦ.

Καρκονίδης ο συγγραφέας

'Ο λαὸς αὐτὸς δὲν ἤξερε ἀπὸ ἐπαναστάσεις, ἀπὸ πολέμους, ἀπὸ αἷματα. Δὲν εἶχε ἰδέα ἀπὸ κοινωνικὲς θεωρίες, οὔτε παλιές, οὔτε καινούργιες. Δὲν εἶχε ἀνάμεσά του οὔτε φιλοσόφους, οὔτε ρήτορες. 'Η δόμονοια καὶ ἡ ἀγάπη βασίλευε στὴν πολιτεία του. "Ηξερε καλὰ ώστόσο τὰ καθήκοντά του καὶ τὰ δικαιώματά του. Ποτὲ ὅμως καθήκοντα καὶ δικαιώματα δὲ βρέθηκαν σὲ ἀμάχη μέσα στὸ λαὸ αὐτὸ! Καὶ ποτὲ στὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ δὲν ἔτυχε ὁ ἔνας νὰ κλέψῃ τὸ δίκιο τοῦ ἄλλου. Τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ ἦταν κοινὰ γιὰ ὅλους καὶ δίκαια μοιρασμένα. Πλούσιοι καὶ φτωχοὶ δὲν εἶχανε σταθῆ ποτὲ στὸ λαὸ αὐτό. "Ολοι μαζὶ ἦταν πλούσιοι κι ὅλοι μαζὶ φτωχοί. "Οταν εἶχε τροφὴ ὁ ἔνας, εἶχε καὶ ὁ ἄλλος. Καὶ πάλι, ὅταν ἡ δυστυχία ἐπεφτε ἐπάνω τους, κανένας δὲν ἦταν πιὸ δυστυχισμένος ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ γι' αὐτό, καὶ στὴ δυστυχία ἀκόμα, ἦταν ὅλοι εύτυχισμένοι.

Αὐτὸ τῷβλεπτε κανεὶς ζωγραφισμένο στὰ ἡμέρα, τὰ φωτεινὰ μάτια τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ποὺ τὸ ἀνάβλεμμά τους καθρέφτιζε τὸν οὐρανὸ καὶ ἦταν σὰν μιὰ προσευχὴ καὶ σὰν ἔνας ὑμνος πρὸς τὸ Δημιουργό.

Παραμοριώστης

"Ο λαὸς αὐτὸς εἶχε καὶ τὸ βασιλιὰ του. "Ἐναν βασιλιὰ ἔνον ἀπ' τὴ γενιά του. Μὰ αὐτὸ δὲν ἐμπόδιζε νὰ είναι ὁ καλύτερος βασιλιὰς τοῦ Κόσμου, μέσα στὸν καλύτερο λαὸ τῆς Γῆς. 'Ο λαὸς αὐτὸς τριγύριζε τὸ βασιλιὰ του μὲ ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσι. Τίποτε ὅλο δὲν τοῦ ζητοῦσε ἀπὸ τὴν ἀγάπη του. Κι αὐτὸς δὲ ζητοῦσε ἀπ' τὸ λαό του τίποτε περισσότερο ἀπ' ὅ, τι ζητάει ἔνας πατέρας ἀπ' τὰ παιδιά του. 'Ο βασιλιὰς κρατοῦσε ἔνα ἀπλὸ σκῆπτρο ἀπὸ ὅγριλια στὸ χέρι του καὶ μ' αὐτὸ κυβερνοῦσε. Μὰ τὸ σκῆπτρο του ἦταν

παντοδύναμοι, « Μπροστά » ἔδειχνε τὸ σκῆπτρο; Μπροστά δλοι.
 « Πίσω; » Πίσω. Τραβοῦσε μπροστά ὁ βασιλιᾶς. Τὸν ἀκολουθοῦσε
 ὁ λαός του. Στεκότανε νὰ ξεκουραστῇ; Ό λαός του τὸν τριγύριζε
 μὲ λαχτάρα. "Ητανε ἔνας βασιλιᾶς, ποὺ ποτὲ δὲ θὰ χάσῃ τὸ θρόνο
 του. Γιατὶ ὁ θρόνος αὐτὸς ήτανε θεμελιωμένος ἐπάνω στὴν ἀγάπη
 καὶ στὴν ὅμορφιά.

Βρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σ' ἔνα λαὸ κι ἔναν βασιλιᾶ. Δὲν εἶναι
 πολὺς καιρὸς ἀπὸ τότε, οὔτε μακρὺς ὁ τόπος. "Ητανε κάποιο
 ἀπ' τ' ἀνοιξιάτικα αὐτὰ δειλινὰ καὶ ήτανε ἐπάνω στὸν καταπράσινο
 κάμπο τῆς Ἀθήνας: "Ενας γέρος βοσκὸς ἔβοσκε τὸ κοπάδι του

'Εφημερὶς « 'Εστία »

Παῦλος Νιρβάνας

25. ΖΩΗ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

Στὶς στάνες τῶν βουνῶν καὶ στὰ λημέρια

μιὰν ὅμορφη ζωὴ καλοπερνῶ.

Σὰν κάτι παίρνει ὁ νοῦς μου ἀπ' τὸ βουνὸ^ν
 καὶ προσευχὴ τὸ πάει ψηλὰ στ' ἀστέρια.

Ξυπνῶ μὲ τὴν αύγὴ τὴν μυρωμένη,

τὸ μῆρο ἀπ' τὰ πεῦκα περισσό.

Καὶ βλέπω ἀπὸ τὴν θάλασσα χρυσό,
 περήφανο τὸν ἥλιο ν' ἀνεβαίνη.

Στὰ φύλλα εἶναι διαμάντι ἡ δροσοστάλα.

Τ' ἀγέρι δυναμώνει τὸ κορμί.

Καὶ χαίρομαι τὸ μαῦρο τὸ ψωμὶ^ν
 νὰ τρώγω μὲ μυζήθρα καὶ μὲ γάλα.

Συχνὰ μὲ τοὺς βοσκοὺς πηγαίνω ὡς πέρα,

στὴν πράσινη χαρὰ κάποιας πλαγιᾶς,

ποὺ στὸ ξωκλήσι πάει τῆς Παναγιᾶς.

Τοὺς τραγουδῶ κι αὐτοὶ βαροῦν φλογέρα.

Οι νύχτες μαγεμένες· μοῦ φωτίζουν
μικρές πυγολαμπίδες. Σιγαλιά.
Γαυγίζουν μόνο κάπου τὰ σκυλιά,
μουλάρια μακριά σάν κουδουνίζουν.

*Ω ! ἀς ζοῦσα πάντα ἔδω, νᾶχα κονάκι
μιὰ δλόφτωχη καλύβα ἀπὸ κλαδιά,
νὰ πίνω ἀπὸ τοῦ βράχου τὴν καρδιά
τὸ κρύσταλλο, τὸ ἀθάνατο νεράκι.

Περιοδ. « Ἐρυθρὸς Σταυρός », 1939

Στέλιος Σπεράντσας

26. Ο ΓΕΡΟΒΟΣΚΟΣ

Πόσα χρονια πέρασα
κι ἀσπρισα καὶ γέρασα
πάνω στὰ ψηλώματα
βόσκοντας τὰ πρόβατα !

Τις κορφὲς ἐπάτησα
καὶ νυχτοπερπάτησα
καὶ σὲ δέντρα γέρικα
εἰδα κι' εἰδα ἀγερικά.

Σὲ ψηλὲς ἀνηφοριές
σάν κοτσύφι ἔχύθηκα,
κ' ἐπεσα σὲ ρεματιές
καὶ λαγοκοιμήθηκα.

Πάνω στὴν καπότα μου
—φορεσιὰ καὶ στρῶμα μου —
εἰδα ὀνείρατα, γυρτός,
ξυπνητός καὶ κοιμιστός.

Σ' ἀιτορράχη ἐσκάλωσα,
μὲ τὸ λύκο ἐμάλωσα

κι ἄναψα τρανές φωτιές
σὲ τετράψηλες κορφές.

Εἶδα τ' ἄστρι στὸ βουνό,
ποὺ τὸ λένε αὐγερινό,
καὶ στὴν καθαρή βραδιά
χόρτασα τὴν ξαστεριά.

Μύρμηγκα δὲ ζήμιωσα
κι ἄνθρωπο δὲ θύμωσα.
Πῆρα τὰ μικρὰ τ' ἀρνιά
σὰν παιδιά στὴν ὀγκαλιά.

Μιὰ ζωὴν ἐπέρασσα
κ' εἰπ' ὁ Θεός καὶ γέρασα,
καὶ τὸ χιόνι τὸ πολὺ^{τόντοντον τοντοντόντοντον}
μοῦπεσε στὴν κεφαλή.
"Αιντε, προβοτάκια μου,
περπατάτε, ἀρνάκια μου,
πάμετε σιγά - σιγά
καὶ μᾶς πῆρεν ἡ βραδιά.

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

27. ΗΘΕΛΑ ΝΑΜΟΥΝ ΤΣΕΛΙΓΚΑΣ

"Ηθελα νάμουν τσέλιγκας, νάμουν κι ἔνας σκουτέρης
νὰ πάω νὰ ζήσω στὸ μαντρί, στὴν ἐρημιά, στὰ δάση,
νάχω κοπάδι πρόβατα, νάχω κοπάδι γίδια
κι ἔνα σωρὸ μαντρόσκυλα, νάχω καὶ βοσκοτόπια,
τὸ καλοκαίρι στὰ βουνὰ καὶ τὸ χειμὼ στοὺς κάμπους.
Νάχω ἀπὸ πάλιουρα βορὸ καὶ στρούγγα ἀπὸ ροδάμι,
νάχω καὶ σὲ ψηλὴν κορφὴ καλύβα ἀπὸ ρουπάκια,
νάχω μὲ τὰ βοσκόπουλα σὲ κάθε σκάρο γλέντι,
νάχω φλογέρα νὰ λαλῶ ν' ἀντιλαλοῦν οἱ κάμποι.

Κώστας Κρυστάλλης

«Ο τραγουδιστής τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς Στάνης»

28. ΒΟΣΚΟΥ ΠΑΙΔΑΡΙΟΝ

Πολλά καὶ μεγάλα βόδια ἔβοσκε μικρὸν παιδάριον καὶ μὲ πολὺ μικρὸν ραβδίον τὰ κατεύθυνεν εἰς τὸν δρόμον. Τοῦτο βλέπουσα γραῖα τις, τέκνον μου, τὸν εἶπε, δὲν γνωρίζεις πόσον κίνδυνον τρέχεις· ἀλλ’ ὡς ἂν ἦσο ἄλλος Ἡρακλῆς, κτυπᾶς τόσα μεγάλα ζῶα, ἐν ἀπὸ τὰ ὅποια μόνον ἀρκεῖ νὰ καταπατήσῃ πολλοὺς ἄνδρας; Μηδ’ ὁ Ἡρακλῆς, ἀπεκρίθη τὸ παιδάριον, ὃ μῆτέρ μου, ἤθελεν εἰσθαι καλὸς νὰ τὰ κυβερνήσῃ, ἐάν εἶχαν ὅσου ἔχω λογικοῦ τὸ ἥμισυ.
 Ἀδύνατος φρόνιμος νικᾷ πολλοὺς ἰσχυροὺς ἀνοήτους.

'Αδαμάντιος Κοραῆς

29. ΟΙ ΠΤΕΡΩΤΟΙ ΝΟΜΑΔΕΣ

‘Ο πελαργὸς ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς χαρακτηριστικωτέρας φυσιογνωμίας τῶν ἐπιμήκων πλουσίων πεδιάδων, διὰ μέσου τῶν ὅποιών ρέουν οἱ Μικρασιατικοὶ ποταμοί.

“Αν ἡ ἀφοβία τῶν ζώων αὐτῶν εἰναι ἀσφαλὲς δεῖγμα τῆς ἡμερότητός των, θὰ ἔφθανε κανεὶς εἰς περιέργα συμπεράσματα ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ πελαργὸς δὲν συναντᾶται σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν νοτίων τῆς Θεσσαλίας ‘Ελλάδα.

Αἱ φωλεάι του εἰς τ’ ἀετώματα ἡ τὴν κορυφὴν τῶν στεγῶν ἡ τῶν μιναρέδων ἀρχίζουν νὰ συναντῶνται ἀπὸ τὸν Θεσσαλικὸν κάμπτον καὶ ἀνω. Εἰς τὰς Μικρασιατικὰς πεδιάδας τὸ πτερωτὸν τοῦτο εἶδος ἀφθονεῖ. ‘Η ἔξήγησις τοῦ φαινομένου εἰναι διττή: ἐν πρώτοις ὁ πελαργὸς εἰναι κάτοικος ὅχι τῶν ὀρεινῶν τόπων, ἀλλὰ τῶν ποταμίων πεδίων, ὅπου εύρισκει τροφήν. ‘Ἐπειτα οἱ Τούρκοι σέβονται τὰ ζῶα — τετράποδα ἡ πτερωτά —, τὸ δὲ κυνήγι οὐδέποτε ὑπῆρχεν ἀσχολία τῶν μωαμεθανικῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. ‘Ο σιδηρόδρομος καὶ ἡ μηχανικὴ πρόσοδος τῶν ἀνθρώπων τὸν ἐκτοπίζουν ἀπὸ τὴν ἀδιατάρακτον γαλήνην τῶν κατοικιῶν του, ἐνῷ ἡ φυσικὴ τοῦ Τούρκου ραστώνη τὴν ἐγγυᾶται.

Ζῇ κατὰ χιλιάδας εἰς τὰς ὅχθας τοῦ Μαιάνδρου, τοῦ Καύστρου, τοῦ Ἐρμου καὶ τῶν ἄλλων ποταμῶν, ὅσοι κυλίουν τὰ νερὰ τῶν ὑψηπέδων τοῦ ἐσωτερικοῦ εἰς τὸ Αίγαιον. Εἰναι κάτοχος προαιωνίου

κοινωνικής δργανώσεως καὶ ἡ κοινωνία του στηρίζεται ἐπὶ τῆς συνεργασίας καὶ διέπεται ἀπὸ μίαν περίεργον κοινὴν γνώμην.

Τὸ φινόπωρον εἰδικοὶ πεπειραμένοι πελαργοὶ ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πιλότου τῶν ἀποδημούντων χειλιδονιῶν, τῶν ὅποιων τὰς ἐναερίους διχαλωτὰς λεγεῶντας ἐπανοδηγοῦν τὴν ἄνοιξιν ἀπὸ τὰς Λιβυκὰς χειμερινὰς ἑστίας.

Ἐχουν ἀνεπτυγμένον τὸ συναίσθημα τῆς ἰδιοκτησίας τῆς φωλεᾶς των καὶ ἀπαρτίζουν στοργικὰς οἰκογενείας.

Οἱ ἀγρόται εὐρίσκονται εἰς φιλικωτάτας σχέσεις μὲ τοὺς πελαργούς, ἵσως ἐπειδὴ τοὺς θεωροῦν χρησίμους, ἴδιως κατὰ τοὺς πρώτους θερινοὺς μῆνας. Εἶναι τότε ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὅποιαν οἱ χωρικοὶ καίουν τὰ ὑψηλὰ χόρτα τῶν παραποταμίων πεδίων, διὰ νὰ λιπανθῇ ἀπὸ τὴν τέφραν των ἡ γῆ καὶ ν' ἀναθάλῃ νέα χλόη διὰ τὰ ζῷά των. Μόλις φουντώσῃ εἰς τὴν πεδιάδα ὁ πρῶτος καπνός, λαρυγγώδεις χαρωπαὶ φωναὶ διαμείβονται ἀπὸ φωλεᾶς εἰς φωλεάν πελαργοῦ. Συντάσσονται ἀμέσως ἐνωμοτίαι πτερωταί, αἱ ὅποιαι ἀρχίζουν νὰ διαγράφουν ταχεῖς ὑπεράνω ἔκάστης πυρᾶς κύκλους. "Οταν ἡ πυρὰ ἀπλωθῇ, οἱ πελαργοὶ ἀρχίζουν νὰ ἔκτελοῦν χαμηλὰς ἐναερίους περιπολίας γῦρο ἀπὸ τὰ κράσπεδά της. Ἀπὸ τὴν φλεγομένην ἔκτασιν ἔξέρχονται ἐν πανικῷ φίδια, χελῶνες, βάτραχοι, σαῦρες. Καὶ ἐναλλάξ οἱ πελαργοὶ καταπίπτοντες ὀρμητικὰ πρὸς τὸ ἔδαφος ἀρπάζουν τὴν ἀφθονον λείαν. "Υψώνουν μὲ τὰ ράμφη των τὰς χελώνας καὶ τὰ φίδια, ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ μέρος τῆς πυρᾶς καὶ ἀφήνουν τὴν λείαν των νὰ καταπέσῃ εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ συντριβῇ. "Επειτα τὴν ἀρπάζουν καὶ πάλι καὶ πετοῦν εἰς τὰς φωλεάς των. 'Η πτερωτὴ παροικία εύωχεῖται.

'Απὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Τμώλου καὶ τοῦ Σιπύλου ξεσποῦν κατὰ τὸ θέρος ἴσχυραι ρίπαι ἀνέμου πρὸς τὰ ποταμίας πεδιάδας. Βαρυθροοῦν καμπτόμενοι οἱ αἴγειροι καὶ στενάζουν καὶ τρίζουν αἱ βαλανιδιές καὶ κυματίζουν βιαίως οἱ καλαμῶνες καὶ τὸ χρυσοῦν πέλαγος τῶν σπαρτῶν μὲ ταραχῶδες συριστικὸν θρόισμα. Τὰ βόδια μαζεύουν κάτω ἀπὸ τὰ σκέλη των τοὺς θυσάνους τῶν οὐρῶν καὶ στρέφουν τὰ ὀπίσθια πρὸς τὴν φορὰν τοῦ αἰφνιδίου ἀνέμου. 'Ομοίως καὶ τὰ ὅλογα, τῶν ὅποιων τὴν χαίτην βασανίζει ὁ ἀνεμός καὶ τὴν ρίπτει ὑπεράνω τῶν ἀνησύχων αὔτιῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου των. Μόνοι οἱ πελαργοὶ δέχονται ἀτάραχοι τὸν ἀνεμώδη καταιονισμόν.* Στηρί-

ζονται εις τὸ ἔνα πόδι των, κλίνουν τὰ ράμφη πρὸς τὸ στῆθός των καὶ ἐστραμμένοι πρὸς τὴν βίαν τοῦ ἀνέμου, τὸν ἀφήνουν νὰ γλιστρᾶ γύρο ἀπὸ τὸ στέρνον των, ταλαντεύμενοι, ἀλλ’ ἵσορροποῦντες ἐπάνω εἰς τὸ πόδι των.

Μὲ τὰ πρωτοβρόχια ἑτοιμάζονται διὰ τὴν ἀποδημίαν, ἀφοῦ πρῶτον συμπληρώσουν τὰ σχετικὰ γυμνάσια οἱ κατὰ τὸ θέρος ἐκκολαφθέντες. Καὶ μίαν φθινοπωρινὴν αὔγην ἐρημώνονται ἀθρόως αἱ φωλεαί. Κάπου - κάπου εύρισκουν εἰς τὰ χωράφια οἱ χωρικοὶ κανένα νεκρὸν πελαργόν. Εἰναι ἀπὸ τοὺς ἡττημένους τῆς ἐναερίου βιοπάλης, οἱ ὅποιοι δὲν ἦτο πεπρωμένον νὰ ἴδουν τὴν λιβυκήν φωλεάν των.

Ἐφημερίς « Πολιτεία »

Νικόλαος Καρβούνης

30. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Μὲ τὸ γλυκὸ φθινόπωρο ἄραξαν γιὰ λίγες μέρες στ' ὅμορφο νησὶ τὰ καράβια. Καὶ πάλιν ἔκαναν πανιὰ γιὰ τὰ ταξίδια τὰ μακρινά. « Όλο τὸ νησὶ στὸ πόδι, ἀλλοὶ στὸ ἀκρογιάλι κι ἀλλοὶ στὰ λιακωτά. Κουνοῦν τ' ἀσπρά μαντήλια καὶ φωνάζουν :

— Στὸ καλό ! Στὸ καλό !

Τελευταία ἔμεινεν ἡ γολέτα τοῦ καπετάν Παλιούρα, ἡ « Βαγγελίστρα ». Οἱ ναῦτες καὶ τὸ ναυτόπουλο εἶναι στὴ θέσι τους, μὰ δὲ καπετάνιος ὀργεῖ. Θέλει ν' ἀκούσῃ λίγο ἀκόμη τὰ βιολιὰ καὶ νὰ κεράσῃ μιὰ φορὰ ἀκόμη τοὺς φίλους. Τέλος μπαίνει κι αὐτὸς καὶ ἡ γολέτα κίνησε.

Τὸ ναυτόπουλο ρίχνει μιὰ ματιὰ σ' ἔνα χαμηλὸ σπιτάκι ἐπάνω στὸ βράχο. Στὸ λιακωτὸ εἶναι ἡ μάννα του, χήρα μαυροντυμένη, καὶ τὸ μικρό του τὸ ἀδερφάκι. Κουνοῦν τὰ μαντήλια τους. Βγάζει κι αὐτὸς τὸ μαντήλι του, τοὺς χαιρετᾶ καὶ ρίχνεται γρήγορα στὴ δουλειά· λύνει τὰ πανιὰ καὶ βοηθᾷ νὰ σηκώσουν τὴν ἄγκυρα.

Τὴν ὥρα, ποὺ βασίλευε δὲ ἥλιος, χανόταν σιγὰ - σιγὰ κι ἡ « Βαγγελίστρα » στὸν δρίζοντα. Τὸ ναυτόπουλο, ἀνεβασμένο στὸ ψηλὸ κατάρτι, βλέπει γιὰ τελευταία φορὰ τὸ νησάκι, ποὺ χρυσώνεται ἀπὸ τὸ ἀντιφέγγισμα τοῦ ἥλιου. Ψηλὰ στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ ἀσπρίζει τὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη Ἡλία. Ἐκεῖ θὰ πηγαίνη

ταχτικά ή μάννα του ν' ἀνάβῃ τὰ καντήλια καὶ ν' ἀγναντεύῃ τὴ θάλασσα. Πότε θὰ γυρίσῃ ἡ «Βαγγελίστρα» μὲ τὸ γυιό της, ποὺ θὰ φέρῃ τὴν προίκα νὰ παντρέψῃ τὴν ἀδερφή του!...

*Ηρει τοῦ Ἀγίου Νικολάου καὶ ἡ «Βαγγελίστρα» δὲ φάνηκε. Οὔτε τὰ Χριστούγεννα, οὔτε τὰ Φῶτα, ποὺ βαφτίζονται τὰ νερά. Ἐνα γράμμα ἥρθε γιὰ τὴν μητέρα του, τὴ χαροκαμένη. Τῆς γράφει τὸ ναυτόπουλο ἀπὸ τὴν Πόλι, πώς ἐμποδίστηκε, γιατὶ βρῆκε δουλειά. Νὰ μὴν ἔχῃ ὅμως φόβο, γιατὶ τὸ καράβι εἶναι καλοτάξιδο καὶ δὲ φοβᾶται τὶς φορτοῦνες. Τώρα θὰ πᾶνε στὴ Μασσαλία κι ἀπὸ κεῖ τὴ Λαμπρή, πρῶτα δὲ Θεός, θὰ εἶναι στὴν ἀγκαλιά της. *Εκεὶ στὴ Μασσαλία θὰ ψωνίσῃ καὶ τὰ προικιά.

Ἐξημερώνει τὸ Μεγάλο Σάββατο καὶ ἡ «Βαγγελίστρα» εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ νησί. Μὰ νὰ πιάσῃ στὸ λιμάνι δὲ μπορεῖ. *Ως ἐδῶ πῆγε πρίμος δὲ καιρός. Τώρα ἀλλαξε κι ἔγινε βοριᾶς καραβοπνίχτης. Βουνὰ εἶναι τὰ κύματα καὶ τὸ καράβι παιγνίδι τῶν κυμάτων. Σκι- σμένα τὰ πανιά, σπασμένα τὰ κατάρτια, κι εἶναι βαθὺ τὸ σκοτάδι καὶ οἱ ξέρες κοντά του.

— Γιὰ τὸ Θεό ! λέει δὲ καπτεάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπὸ τὸ νησί μας καὶ νὰ χαθοῦμε !

— Μάννα μου ! συλλογίζεται τὸ ναυτόπουλο. *Αντὶ νὰ βγάλης τὰ μαῦρα, θὰ βάλης κι ἄλλα γιὰ μένα !...

Οι θαλασσινοί, ὅταν νοιώσουν τὸν κίνδυνο, γίνονται ἄλλοι ἀνθρώποι. *Ο καπτεάνης Παλιούρας θύμωσε μὲ τὸ βοριᾶ.

— *Ε, γιὰ τὸ Θεό ! εἶπε πάλι. *Έξω ἀπὸ τὸ νησί μας νὰ χαθοῦμε !

*Αποφάσισε νὰ παλέψῃ καὶ νὰ νικήσῃ. Εἶπε στοὺς ναῦτες νὰ πιάσουν τὶς θέσεις τους στὸ κατάστρωμα, πρόσταξε τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνεβῇ στὸ κατάρτι καὶ νὰ κοιτάξῃ, ἀγρυπνα, κι ἐκεῖνος χούφτωσε μὲ τὸ δυνατὸ χέρι του τὸ τιμόνι.

— Μάινα πανιά ! πρόσταξε.

*Ιδρωσαν οἱ ναῦτες γιὰ νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ καπτεάνιου, ίδρωσε κι ὁ καπτεάνιος, γιὰ νὰ ὀρθοπλωρίσῃ τὴ γολέτα στὸν ἀνεμο. Τὸ ναυτόπουλο στὸ ψηλὸ κατάρτι νιώθει τὸν ἀνεμο νὰ τοῦ βελο- νιάζῃ τὰ χέρια καὶ πολλές φορὲς τὸ κῦμα τοῦ μπατσίζει τὸ πρόσωπο. Τὰ μάτια του πονοῦν καὶ δακρύζουν, μὰ ποῦ νὰ τὰ κλείσῃ ! Κοιτάζει μέσα στὸ σκοτάδι καὶ φωνάζει κάθε τόσο δυνατά :

— Ξέρα δεξιά ! Ξέρα ἀριστερά μας !

΄Ακούει ό καπετάνιος, γυρίζει τὸ τιμόνι καὶ ἡ γολέτα ἀλλάζει τὸ δρόμο τῆς.

Πήγαινε δεξιά, ἀριστερὰ γυρίζει. Πήγαινε ἀριστερά, δεξιὰ ἀριστερέει.

΄Ετσι παιδεύτηκε γιὰ ὥρες τὸ πλήρωμα. Ἡ γολέτα, σὰν πουλάρι ἀπολυμένο στὸν κάμπο, γυρίζει ἀδιάκοπα στὴ σκοτεινὴ κι ἀγριεμένη θάλασσα. Οἱ ὥρες φαίνονται χρόνος !

Τέλος πῆρε νὰ γλυκοχαράζῃ καὶ φάνηκε σὰν μαῦρος ὅγκος τὸ νησὶ ἐμπρὸς στὸ σταχτόμαυρο δρίζοντα. Ό καπετάνιος μάντεψε τὸ πατρικὸ λιμάνι καὶ γύρισε κατὰ κεῖ τὴν πρῷρα τῆς «Βαγγελίστρας».

Τὴν ὥρα, ποὺ ἔβγαιναν οἱ ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες, ἔμπαινε καὶ ἡ γολέτα στὸ λιμάνι.

— Ήρθα, μάννα μου ! παράγγειλε τὸ ναυτόπουλο, μόλις ἤριξε τὴν ἄγκυρα. ¶

Τὴν νύχτα, στὴν Ἀνάστασι, πῆγε τὸ ναυτόπουλο μὲ τοὺς δικούς του στὴν ἐκκλησία. Ἔφαγαν ἀμα γύρισαν καὶ ξαπλώθηκε νὰ κοιμηθῇ. Ἡταν τόσο κουρασμένο !

Τὸ μεσημέρι ντύθηκε καὶ πῆγε στὴν Ἀγάπη: Ἀντιλαλοῦν τὰ σήμαντρα καὶ σημαίνουν οἱ καμπάνες. “Ολο τὸ νησὶ μοσκοβιλᾶ σὰν ἐκκλησάκι.

— Χριστὸς Ἀνέστη !

— Ἀληθῶς Ἀνέστη !

΄Απὸ κεῖ πηγαίνουν στὸ χοροστάσι. Χορεύουν οἱ λυγερὲς μὲ τὰ κίτρινα φακιόλια καὶ τὰ λαμπρὰ ροῦχα τους, χορεύουν καὶ οἱ λεβέντες μὲ τὰ πλεχτὰ ζωνάρια τους. Χόρεψε κι ἡ ἀδερφή του τὸ συρτὸ κι ὑστερὰ τὸν καλαματιανὸ μὲ τὸν ἀρραβωνιαστικό της. Τὸ ναυτόπουλο κοιτάζει καὶ καμαρώνει.

Τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ πάντρεψε τὴν ἀδερφή του τὸ ναυτόπουλο. Οἱ λυγερὲς τὴ στόλισαν καὶ τὴν τραγούδησαν :

“Ηλιος ἥταν προξενητής
αὐγερινὸς στεφανωτής.

Χαρὰ στὴ μάννα τοῦ γαμπροῦ
καὶ σ’ ὅλο τὸ πεθερικό,

όπου θὰ πάρουν τέτοια νία,
δύμορφη καὶ νοικοκυρά,

χρυσὸς καμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
βασιλίσσα τῆς γειτονιᾶς.

"Επειτα ἤρθε ὁ γαμπρὸς, πῆγαν στὴν ἐκκλησία κι ὁ καπετάν
Παλιούρας ἀλλαξε τὰ στέφανα.

« Παιδικὰ 'Αναγνώσματα »

'Ανδρέας Καρκαβίτσας

31. ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ

"Ητο ὡρα δειλινοῦ καὶ ἀπὸ πρωίας ὁ αἰθήρ ἦτο θολωμένος καὶ
σκότος ἐπεκρέματο καὶ συννεφιὰ μεγάλη. Τέλος οἱ καταρράκται τοῦ
οὐρανοῦ ἤνοιγησαν καὶ ἔγινε βροχή, θόλασσα, καταποντισμός. Τὸ
κατώγιον τῆς γριὰ - Ραγιάδαινας ἐγέμισε νερὸν ὡς δύο πήχεις. Τὸ
Ἐλαιοτριβεῖον τοῦ Λαυκιώτη ἐπατήθη μέχρι ἀναστήματος καὶ πλέον
ἀπὸ τὸ νερὸν καὶ οἱ κοπάνες * ἐγέμισαν, αἱ Ἐλαῖαι παρεσύρθησαν ἀπὸ
τὸν χαμηλὸν σοφᾶν *, τὸ ἄλογον ἐσταμάτησε καὶ ὁ Γιάννης ὁ 'Αρμα-
μέντος ἔμεινε μὲ τὸ πτυάριον εἰς τὴν χεῖρα. 'Η θειὰ - Μαριώ, ή Κατσι-
κάκαινα, ἐβγῆκεν ἔξω εἰς τὸ χαριάτι καὶ συνέπλεκε τὰς χεῖρας εἰς
προσευχὴν ὄγωνίας.

"Ο στάβλος τοῦ γέρο - Κουμενῆ εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ γαϊδούρι
ἐπλεεν εἰς τὸ νερόν. 'Ο κύριός του ἄλλο μέσον δὲν εὔρεν, παρὰ νὰ
τραφήξῃ τὴν τριχιάν ἀπὸ τὴν κλαβανήν * ἐπάνω εἰς τὸ πάτωμα,
ῶστε τὸ ζῷον νὰ πλέῃ τὸ σῶμα κάτω καὶ τὴν κεφαλὴν ν' ἀνατείνῃ
ἐπάνω, μὲ κίνδυνον νὰ πνιγῇ ἀπὸ τὸ σχοινίον, πρὶν γλυτώσῃ ἀπὸ
τὸ νερόν. Πέραν εἰς τὸν κῆπον τοῦ Σαραφιανοῦ, ή πλημμύρα εἶχε
ρίξει κάτω τοὺς τοίχους καὶ τὸ νερὸν ἐξέσπασε μέσα εἰς τὸν κῆπον
παρασύρον καλύβας, στάβλους, φυτείας καὶ δένδρα. 'Ο Σαραφιανὸς
μὲ τὸν κηρωτὸν ἐπευδύτην * του, μὲ τὰ ὑποδήματα μέχρι τῶν μηρῶν,
ἐπροσπάθει νὰ ἐμβαλώσῃ ἐκ τῶν ἐνόντων τὸ ρῆγμα τοῦ τοίχου,
κουβαλῶν χονδρὰ ξύλα καὶ κούτσουρα καὶ σωρεύων ταῦτα διὰ νὰ
φράξῃ τὴν ρωγμήν. 'Η γριὰ - Χιόνω ἀπὸ τὸ παράθυρον ἐφώναξε :
— Κάψε τα, γυνέ μου, κάψε τα.

"Ισως έφαντάζετο ότι ό υιός της έσώρευε τὰ ξύλα διὰ νὰ ἀνάψῃ φωτιάν.

Κάτω εἰς τὸ ποτόκι * ὅλα ἡσαν θάλασσα. Τὰ κατώγια τῶν οἰκιῶν εἶχον πλημμυρίσει ὅλα. Τὸ βαρελάδικο τοῦ μαστρο - Στεφανῆ εἶχε γεμίσει νερὸς ὥς δύο μπόγια· ό βρόχινος ποταμὸς εἶχε ρίψει κάτω πρῶτον τὸ τσαρδάκι * ἢ τὸ μικρὸν παράπηγμα τοῦ Στεφανῆ, εἴτα παρέσυρε τὰ βαρέλια εἰς χορὸν ὅλα, ὃσα ἡσαν ἀπὸ κάτω εἰς τὸ τσαρδάκι, εἴτα εἰσώρημσεν εἰς τὸ ἔργαστήριον τοῦ καλοῦ χειρώνακτος * καὶ τὸ ἔκαμε νὰ πλέῃ. 'Αλλ' ἡ πλημμύρα ἦτο εἰς ὅλα τὰ ισόγεια καὶ ὅπου τὰ πατώμαστα ἡσαν χαμηλά ἐκινδύνευε νὰ τὰ φθάσῃ. 'Η γριά - Ραγιάδαινα ἐφώναζεν ἀπ' ἀντικρὺ νὰ πάγουν νὰ τὴν γλυτώσουν.

Θά ἔχρειάζετο βάρκα, διὰ νὰ τῆς κάμουν τὴν χάριν. 'Αλλὰ βάρκα δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη, εἰμὴ τὰ βαρέλια τοῦ μαστρο - Στεφανῆ, ὅπου ἔπλεαν ὅλα εἰς τὴν σειρὰν μὲ γραφικὴν νωθρότητα *. 'Ο υἱὸς τοῦ βαρελᾶ, ὁ μικρός, εἶχε καβαλλικεύσει τὸ ἐν τούτων καὶ ηὔρε μεγάλην διασκέδασιν, ἄλλὰ δὲν κατώρθωσε ν' ἀνακαλύψῃ τὸ πηδάλιον τοῦ αὐτοσχεδίου πλοιαρίου. "Ἐκλινε πότε μὲ τὸν ἔνα πόδα, πότε μὲ τὸν ὄλλον κατὰ τὸ ρεῦμα καὶ ἦτο ἔτοιμος κάθε στιγμὴν νὰ δώσῃ βουτιάν.

'Επάνω εἰς τὸ ύψηλότερον μέρος τῆς συνοικίας, τὸ ἀνατολικόν, δὲν ἦτο φόβος νὰ φθάσῃ τὸ νερὸν εἰς τὰς οἰκίας. 'Εκεὶ ἡσαν τὰ Κοτρώνια, ύψηλοι βράχοι, καμωμένοι ἐπίτηδες, διὰ νὰ κτίζουν φωλεάς τὰ νυκτοπούλια καὶ διὰ νὰ ἀναβαίνουν τὰ παιδιά νὰ παίζουν μὲ τοὺς χαρτίνους δετούς, διὰ νὰ κάμουν τρέλλας καὶ νὰ φωνάζουν. 'Η γριά - Σακαράβαινα εἶχεν ἐξέλθει εἰς τὸν ἐξώστην καὶ ἐτραβοῦσε τὰ μαλλιά της καὶ ἐφώναζε :

- Τ' εἰν' αὐτό, Θεέ μου, τ' εἰν' αὐτό ! 'Αμαρτωλοί εἶναι καὶ θὰ τοὺς βουλιάξῃ ;

Καὶ ἡ θειά - Καρπέταινα, σύζυγος πλοιάρχου, ἐνθυμουμένη τὸν ἄνδρα της καὶ τοὺς υἱούς της, ὅποιὺς ἐταξίδευαν μὲ τὸ καράβι, ἔκραζε:

- Παναγία μου, στὸ πέλαγο ! Παναγιά μου, στὸ πέλαγο !

'Ο γέρων πατήρ, ὁ καλὸς οἰκογενειάρχης μιᾶς πτωχῆς οἰκίας δίπλα στὸ βαρελάδικο, εἶχεν ὅπλισθη προχείρως μὲ σκαπάνην καὶ μὲ κουβᾶν καὶ εἶχε καταβῆ εἰς τὸ ισόγειον. 'Επροσπάθει νὰ ἀδειάσῃ τὸ νερὸν ἀπὸ τὸ κατώγι, ἐπαιδεύετο νὰ φράξῃ ἔως δύο πιθαμάς τὸ

κατώφλιον καὶ ἐπάσχιζε νὰ δέσῃ τὸ πιθάριον τοῦ ἑλαίου εἰς ἓνα κρί-
κον ἐπὶ τοῦ τοίχου. "Ημην κι ἔγω ἔκει· ίστάμην εἰς τὸ παράθυρον,
ἔβλεπα κι ἐπροσπαθοῦσα νὰ διώξω τὸν φόβον, νὰ διασκεδάσω.
Γυναικεῖς ἀνασκυμπωμέναι μέχρι γονάτων, πατοῦσαι εἰς τὰ νε-
ρά, δὲ βαρελᾶς κοπιάζων νὰ ἔξασφαλίσῃ τὸ ἔργαστήριόν του, νὰ
μαζώξῃ τὰ βαρέλια του, νὰ βάλῃ εἰς τὴν ἄκρην τὰ κλαδιά καὶ τὰ
ξύλα ἀπὸ τὸ χαλασμένον παράπηγμά* του, ὅλα ἀπετέλουν παι-
δικὸν θέαμα. "Η φουρνάρισσα ἐφώναζεν ἀπ' ἀντικρὺ νὰ ὑπάγουν
νὰ γλυτώσουν τὶς κλάρες* της, ὅποιù τὰς εἶχε παρασύρει τὸ ρεῦμα.
Δύο ἦ τρεῖς γέροντες τῆς γειτονιᾶς ἤσαν μέχρι βουβώνων* εἰς τὸ
νερόν, διὰ νὰ γλυτώσουν ὀλίγες κουτσοῦρες καὶ καυσόξυλα, ὅποιù
ἔπλεαν εἰς τὸν ποταμόν. "Η γριά - Μερεγκλίνα, ἀπὸ τὸ στενὸν μέσα,
ἐφώναζε νὰ τῆς γλυτώσουν τὴν σκαφίδα της, ὅποιù τὴν εἶχε πάρει
τὸ ρεῦμα καὶ τὴν ἔσπρωχνε κάτω πρὸς τὴν θάλασσαν.

Τὰ παιδιά ἀπὸ τὸ σχολεῖον εἶχαν κάμει γενικήν ἔξιδον, καθώς
ἐκόπασεν* ἡ βροχὴ καὶ τὸ ρεῦμα τῆς πλημμύρας ἐφούσκωνεν ὀκόμη.
"Εξῆλθον δρομαίως μὲ ἀτάκτους φωνὰς καὶ ἔτρεχαν, ἔτρεχαν εἰς τὴν
μεγάλην λίμνην τοῦ νεροῦ κάτω πρὸς τὸν αἰγιαλόν, διὰ νὰ προφέ-
σουν νὰ χορτάσουν καράβισμα καὶ παιγνίδι εἰς τὰ νερὰ μίαν φοράν,
νὰ βραχοῦν, νὰ παίξουν μὲ τὸ ρεῦμα. Καὶ δύο κοπάδια πάπιές, ὅποιù
ἔπεσαν εἰς τὰ νερὰ δύμα ἐσταμάτησεν ἡ βροχὴ κι ἐβούτοῦσαν, ἔτρά-
πησαν εἰς φυγὴν ἔντρομοι.

Πτωχὴ χήρα, ἡ Μαριώ ἡ Λιβαδάκαινα, μαζὶ μὲ τὴν κόρην της
τὴν Ματώ, εύρισκοντο εἰς τὸν μεμονωμένον οἰκίσκον των εἰς τὸ
χαμηλότερον μέρος τοῦ λιβαδιοῦ, πρὸς τὴν ἔξοχήν, εἰς τὴν ἄκρην
τοῦ χωρίου. "Αμα ἥρχισεν ἡ καταιγίς καὶ τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας τα-
χέως κατεπλημμύρησαν. "Αλλ' ἡ Μαριώ δὲν ἐπρόσεχε κατ' ἀρχὰς
εἰς τοῦτο. Εἶχε τὸ μάτι ὑψηλὰ κατὰ τὸ βουνόν. "Ητον ἀφηρημένη.

— Μάννα, θὰ πλημμάρουμε, ἐφώναξε ἡ κόρη της.

"Η μήτηρ ἔξηκολούθει νὰ κοιτάζῃ ὑψηλὰ εἰς τὸ βουνόν.

— "Ας πά νὰ πλημμάρουμε, ἔψιθύρισε.

— Μάννα, πλημμάραμε! ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον ἡ Ματώ.

"Η χήρα ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὰ παρὰ πόδας. "Ολη ἡ στε-
φάνη τοῦ ἐδάφους ὀλόγυρα εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ ισόγειον τῆς

οἰκίας ἡτο γεμάτον νερόν. Τὸ χαμηλὸν πάτωμα ἐκινδύνευε νὰ τὸ φθάσῃ. Θάλασσα, ποταμός, πέλαγος.

— Πώ, πώ, πώ ! ἔκαμεν ἡ μήτηρ συμπλέκουσα τὰς χεῖρας.

‘Απὸ τὴν στέγην τῆς οἰκίας εἶχαν ἀνοίξει δέκα ἔως δώδεκα σταλαγμοί. Τὰ φορέματα, ἡ « τέμπλα » μὲ τὰ στρώματα καὶ τὰ σινδόνια, τὰ πενιχρὰ ἔπιπλα, ὅλα ἥσαν καταβρεγμένα.

‘Η κόρη τὰ μετέφερε καὶ τὰ ἑσώρευεν ὅλα μαζί, πότε εἰς τὴν μίαν γωνίαν καὶ πότε εἰς τὴν ὅλην ὅλλα καὶ ἐκεῖ ἥνοιγε σταλαγμός. Τέλος τὰ ἐκουβάλησεν ὅλα εἰς τὴν μέσην ὅλα’ ἐκεῖ ἥνοιξε μέγας σταλαγμὸς εἰς τὸν « καβαλλάρην »* τῆς στέγης.

Τὴν προηγουμένην ἑβδομάδα εἶχαν ξανασύρει τὴν σκεπήν. Νὰ τὸ ἥξεραν νὰ μὴ βάλουν μάστορην !...

‘Ἀλλὰ καὶ τί τὸν ἥθελαν τὸν μάστορην ; Μήπως ἡτο ἴδιον τους τὸ σπίτι ; ‘Ο κύρ ‘Αργυρὸς ὁ Ξυγκοχέρης, ὁ πιστωτής των, τοὺς ἐφοβέριζε καθημεριῶς νὰ τοὺς βγάλῃ ἀπὸ τὸ σπίτι. Πρὸ δύο ἡμερῶν ἀκόμη εἶχε περάσει ἀπὸ ἐκεῖ καὶ τοὺς εἶπεν ὅτι θὰ τοὺς πάρη τὸ ποτάμι... ‘Ἄσ χαρῇ τώρα.

— Πώ, πώ ! θὰ πνιγοῦμε, μάνα ! ὥλόλυσξεν* ἡ κόρη, συμπλέκουσα τὰς χεῖρας, κοιτάζουσα διὰ τοῦ παραθύρου κάτω καὶ βλέπουσα ὅλον τὸ λιβάδι θάλασσαν. Δὲν ἐφαίνετο πουθενὰ πάτημα, διὰ νὰ πατήσῃ τις.

Καὶ ἡ βροχὴ ἔξηκολούθει ἀκόμη.

— Θὰ πνιγοῦμε ! ἐθρήνησεν ἡ μήτηρ, τραβοῦσα τὰ μαλλιά της. Καὶ ὁ ἀδελφός σου, ὁ ἀδελφός σου, πού λείπει ἀπ’ τὸ πρωὶ στὸ χωράφι, δὲν θὰ πνιγῇ;

Σπαρακτικὴ ἡτο ἡ φωνὴ τῆς μητρός.

‘Απέναντι, πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος, πεντακόσια βήματα μακράν, ἐκατοικοῦσεν ἡ Μαργαρὼ ἡ Μποστανοῦ, ἐντὸς τοῦ λαχανοκήπου, τὸν ὄποιον ἐκαλλιέργει ὁ σύζυγός της. ‘Ο οἰκίσκος των, ὑψηλά, ἐπὶ λοφίσκου, ἀψηφοῦσε τὴν πλημμύραν. ‘Η γυνὴ εἶχεν ἀνοίξει τὸ παράθυρον καὶ ἐφώναξε πρὸς τὴν Μαριώ τὴν Λιβαδάκαινα:

— Θὰ πνιγῆτε, χριστιανές !

‘Η Μαριώ ἡτον ἀφωσιωμένη ὅλη εἰς τὸν στοχασμὸν τοῦ υἱοῦ της, ἡτον παραδομένη εἰς τὴν ἀνησυχίαν της. ‘Εκοίταζε τὸ βουνὸν

μὲ δῆμα ἀπλανές, ὡς νὰ ἔβλεπεν ὁ πτασίαν*. Ὁ νιός της ποῦ νὰ εἶναι μὲ αὐτὸν τὸν κατακλυσμόν;

— Πνιγήκατε, χριστιανές, ἐφώναξε πάλιν ἡ Μαργαρώ ἡ Μποστανοῦ.

“Ολον τὸ λιβάδι πέλαγος. Καὶ δὴν ἐπροθυμεῖτο τις νὰ ὑπάγῃ εἰς βοήθειαν τῶν ἀγωνιώντων, δὲν θὰ ἤδυνατο πλέον.

‘Ο σύζυγος τῆς Μαργαρῶς ἥτο κάτω εἰς τὸ ἴσογειον καὶ διώρθωνε τὰ τσαπιά καὶ ἐτρόχιζε μὲ δξὺν τριγμὸν μικρὸν πριόνιον, τὸ δποῖον τοῦ ἔχρησίμευε διὰ τὸ κλάδευμα τῶν δένδρων. Τὸ νερὸν ἐπρεπε ν’ ἀναβῇ δύο μπόγια ἀκόμη, διὰ νὰ τοὺς φθάσῃ. Διὰ τῆς μικρᾶς θυρίδος ἔβλεπε καὶ αὐτὸς τὴν τεφράν, χωματόχρουν, κυματώδη θάλασσαν, τὴν κατακλύζουσαν δλα τὰ ὅλωνια καὶ τοὺς κάμπους.

— Καλέ, δὲν ἀκοῦς τί γίνεται, δὲν βλέπεις! ἐφώναξεν ἄνωθεν, διὰ τῆς καταπακτῆς*, ἡ σύζυγός του. Θὰ χαλάσῃ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον.

‘Ο κηπουρὸς κάτωθεν ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν δι’ ἄσματος, ψάλλων μὲ τὴν βραχήν φωνήν του:

Βρέχει ὁ ούρανὸς καὶ βρέχομαι,

ξενάκ’ είμαι καὶ ντρέπομαι.

‘Η θέσις τῶν δύο γυναικῶν εἰς τὸ μοναχικὸν σπιτάκι τοῦ λιβαδιοῦ ἥρχισε νὰ γίνεται ἀπελπιστική. ‘Η κόρη, ἔκφρων* ὠλόλυζεν. ‘Εκοίταξε βλοσυρὰ τὸ παράθυρον, τὸν ἔξωστην, τὴν ξυλίνην σκάλαν, ὅλα ἀπειλούμενα καὶ σαλευόμενα ἀπὸ τὴν πλημμύραν. ‘Η μῆτηρ εἶχε παύσει ἀρτίως νὰ τραβῇ τὰ μαλλιά της. ‘Εσχιζε τὰς παρειάς, ἐκόπτετο κι ἐμοιρολογοῦσε. Δὲν ἔκλαιε τὸ σπίτι, δὲν ἔκλαιε τὴν κόρην της, οὔτε τὸν ἑαυτόν της. ‘Ἐκλαιε τὸν υἱόν της, ὅστις ἥτο μακράν. ‘Εκοίταξε κατὰ τὸ βουνόν, ἀλλὰ δὲν τὸν διέκρινε πλέον. ‘Ο πελώριος σίφων, στῦλος φοβερὸς ἐνώνων τὸν ούρανὸν μὲ τὴν γῆν, δόποὺ διὰ πενθίμου ἀνταυγείσας ἐφώτιζεν ἐκ διαλειμάτων τὰ πέριξ, καὶ ἕκαμε τὸ βουνὸν νὰ ξεχωρίζῃ, ἐσχίσθη ἥδη, διερράγη καὶ διελύθη, καὶ τὸ βουνόν, μαῦρος ἀτμός, ἔγινεν ἐν μὲ τὸν αἰθέρα.

‘Εφαντάζετο ἥδη πνιγμένον τὸν υἱὸν της, πτῶμα ἔλεεινόν, φοβερὸν τὴν θέαν, παρασυρμένον ἀπὸ τὸ ρεῦμα, κτυπῶντα τὴν κεφαλὴν ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀγκιστρούμενον καὶ σφηνούμενον εἰς τοὺς βάτους καὶ τοὺς θαμνῶντας, ἀπὸ αἵμασιάν* εἰς αἵμασιάν. Ηύτοσχεδίαζεν ἀκουσίως τὰ μοιρολόγια:

Πᾶς θὰ σὲ φέρουν, γυιόκα μου, πνιγμένον μέσ' στὸ ρέμα !
Πᾶς θὰ σὲ ίδω !...

'Η βροχὴ εἶχε παύσει, καὶ ἡ πλημμύρα δὲν εἶχε καταπέσει. Εἶχαν κατέλθει ὅλα τὰ ἀνώνυμα ρεύματα τοῦ ποταμοῦ, ὅλα τῶν κοιλάδων τὰ θολὰ ποτάμια, ὅλα τὰ χειμέρια κατακαθίσματα τῶν ύπωρειῶν.

Τὸ μικρὸν σπιτάκι στὸ λιβάδι ἔτριζεν, ἔτριζε, κατέρρεεν. 'Η βοὴ τοῦ καταποντισμοῦ ἀνήρχετο εἰς τὸν αἰθέρα, καὶ εἰς τὴν βοήν αὐτῆν δὲν ἔχανετο ὁ στεναγμὸς τῶν πενήτων διὰ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ.

Τὸ σπίτι τῆς πτωχῆς χήρας εἶχε καθίσει ἀπὸ τὸ ἐν μέρος καὶ εἶχε λάβει στάσιν χωλοῦ, κλίνοντος πρὸς τὸν ἔνα ὅμον, πτωχοῦ γέροντος, στηριζομένου ἐπὶ τῆς ράβδου του. Δὲν ὑπῆρχεν ὄρατὸν στήριγμα δι' αὐτό. Πλὴν ἀόρατος χείρ ἐφαίνετο νὰ τὸ κρατῇ ἀπὸ τὸ ἐν μέρος, διὰ νὰ μὴ καταρρεύσῃ ὅλον.

"Οταν ἐκόπασεν ἡ βροχὴ, χωρικοὶ κατέβαινον τρέχοντες μὲ τὰ υποζύγιά των. 'Επανήρχοντο ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς μισοπνιγμένοι, βρεγμένοι ὡς τὸ κόκκαλον. Διήρχοντο εἰς ἀπόστασιν ἑκατοντάδων βημάτων. 'Η Μαριώ ἴστατο εἰς τὸ παράθυρον, παρακαλοῦσα ἐκθύμως* τὴν Παναγίαν καὶ ἐρωτῶσα μεγαλοφώνως τοὺς διαβάνοντας μακράν :

— Μήν εἴδατε τὸν Μανώλη τὸν γυιό μου ;

Οὔτε φωνὴ οὔτε ἀκρόασις. 'Ο καθεὶς ἔσπευδε διὰ νὰ ίδῃ τί ἔγινε τὸ σπίτι του, ἡ φαμίλια του, καὶ δὲν ἤκουε τί τὸν ἡρώτα ἡ χήρα τοῦ λιβαδιοῦ.

'Αλλ' αὕτη δὲν ἀπέκαμεν νὰ ἐρωτῷ, ἐνόσῳ διέβλεπεν εἰς τὸ σκότος. 'Η Δεκεμβριανὴ ἡμέρα εἶχε δύσει, ἡ πλημμύρα κατέπιπτεν καὶ τὸ σκότος ἀπειλητικὸν ἐπεκρέμαστο εἰς τὰ φωσφορίζοντα νερά.

— Μήν εἴδατε πουθενὰ τὸν γυιό μου, τὸν Μανώλη ;

— Δὲν τὸν εἴδαμε . . . , τῆς ἐφάνη, ὅτι ἤκουσεν ἄπαξ.

Καὶ ἡ ἀπάντησις ἦτο σπαραγμὸς δι' αὐτήν. "Ω, Παναγία μου! . . .

— Μάννα, ἀφοῦ γλυτώσαμε ὡς τώρα, πᾶμε νὰ κατεβοῦμε, κι ἀς πλέψουμε στὸ ποτάμι. Τὸ σπίτι θὰ πέσῃ, μπορεῖ νὰ γλυτώσουμε !

— Πᾶμε νὰ ίδοῦμε, τί γίνηκε ὁ Μανώλης.

‘Η κόρη ἐμπρός, ἡ μήτηρ ὅπίσω, ἐδοκίμασαν νὰ κατεβῶσι τὴν σαλευομένην καὶ σειομένην σκάλαν.

Εἶχον κατέλθει δύο σκαλοπάτια καὶ πλατάγισμα* ἡκούσθη μέσα εἰς τὸ νερόν. Ἐφάνη κάτι τι μεγαλόσωμον, διπλοῦν τὸ σχῆμα, τεράστιον, κενταυρικόν*, κατὰ τὸ ἥμισυ πλέον, κατὰ τὸ ἥμισυ πατοῦν, πηδῶν καὶ παραδέρνον μέσα εἰς τὸ ρεῦμα.

— Μάννα, εἴστε καλά ; Γλυτώσατε ;

‘Ητο ἡ φωνὴ τοῦ Μανώλη.

— “Ω, γυιέ μου ! ”Ω, παιδί μου ! παιδάκι μου ! Είσαι καλά ; ήρθες ;

‘Ητον δ Μανώλης, καβάλλα εἰς τὸ ἄλογόν του. Ἐπήδησε κάτω ἔως τὴν μέσην εἰς τὸ νερόν καὶ ἤγκαλισθη τὴν μητέρα του.

Τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἡ πτωχὴ οἰκογένεια ἐπῆγε καὶ διενυκτέρευσεν εἰς τῆς Μαργαρῶς τῆς Μποστανοῦς. Ὁ κηπουρὸς ἐσυμβούλευσε τὸν Μανώλη :

— Νὰ κάμης νόμο - τρόπο, λέω γώ, ν' ἀγοράσῃς ἔνα σπιτότοπο ἐπάνω στὰ Κοτρώνια, ἡ στὰ Γελαδάδικα, ἡ στὸν Ἀπάνω Μαχαλᾶ, νὰ χτίσετε κανένα σπιτάκι, νὰ μὴ σᾶς πατῇ τὸ νερό.

‘Η χήρα ἔλαβε τὸν λόγον :

— Καλὰ τὸ λέσ, γείτονα, μὰ κεῖνος δ Ξυγκάκιας, τοῦ χρωστοῦμε, λέει, δὲν ξέρω πόσα γίνονται, τριακόσιες δραχμές, δλο τὸ διάφορο* κεφάλι, τὸ διάφορο κεφάλι . . . κι ἀς τοῦ πληρώναμε ταχτικὰ τὸ διάφορο, μόνο δυὸ χρονιές δὲν τοῦ πληρώσαμε . . .

‘Ο κηπουρὸς ἔσεισε τοὺς ὀμούς, ἐπιε μίαν εἰς ύγειαν τῆς χήρας καὶ τῶν τέκνων τῆς καὶ ἔψαλεν τὸ βραχνὸν δόσμά του.

Καὶ ἡ Μαργαρώ, ἡ γυναῖκά του, είπεν :

— ‘Εγλύτωσεν δ κοσμάκης καὶ τὴ φορὰ αὐτή, δόξα νά ‘χη δ Θεός !

« Ποωτοχρονιάτικα Διηγήματα »

‘Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

32. ΜΕ ΤΑ ΠΑΝΙΑ

Μεγάλη ἀπλοῦται ἡ Λήμνος, μακρὰ καὶ χθαμαλή, μὲ ὡραῖα ἀκρωτήρια, μὲ μεγάλους καὶ βαθύκολπους λιμένας, μὲ χρυσοκίτρινους ἀγρούς θερισμένους, μὲ εὔμορφες ἀκρογιαλιές. Χωρὶς δάση, χωρὶς χωριά, ἔρημος, θαρρεῖς, ἀκατοίκητος.

Απὸ τὴν Λῆμνον ἔπειτα εἰς τὴν Τρωάδα καὶ ἀπὸ τὴν Τρωάδα εἰς τὴν πολύκωμον Ἰμβρον, ἀπὸ τὴν Ἰμβρον εἰς τὴν Τένεδον.

Βόλτες, θαλασσινοὶ περίπατοι, αἱ ναυτικαὶ λοξοδρομίαι.

Συντροφιὰ μὲ τοὺς γλάρους.

"Ω! τὴν ὁγάπησα τὴν συντροφιὰν τὴν λευκὴν τῶν γλάρων. Εἶναι ἀθῷα, ὡς εἶναι κάτασπρα τὰ πτερά των. Σὲ διασκεδάζουν. χωρὶς νὰ σὲ κουράζουν. Σὲ συντροφεύουν, χωρὶς νὰ σὲ ἐνοχλοῦν. Ἀθορύβως καὶ σιωπηλῶς. Εὔγενῶς. Εἶναι καλόγνωμος ἡ συντροφιὰ τῶν γλάρων. Ἐμφανίζονται ἐνώπιόν σου ἐκεὶ ὅπου δὲν τοὺς περιμένεις. Ὡς παλαιοί σου φίλοι. Δὲν ἔξιστασαι δι' αὐτό, ὡς νὰ τοὺς ἀνεζήτεις μετὰ κόπου. Νομίζεις κι ἔπλευσες δι' αὐτούς. Νομίζεις κι ὑπέφερες δι' αὐτούς.

Κι ἐκεῖνοι πάλιν κάμνουν ὅτι θέλεις διὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσουν· χορεύουν, βουτοῦν, παίζουν. Προηγοῦνται ὡς νὰ θέλουν νὰ σὲ δδηγήσουν εἰς τὰς κατοικίας των, τὰς δροσεράς, τὰς ύγρὰς φωλέας των, ὅπου τὸ κῦμα φωσφορίζει φέγγον, ὅπου ἡ δρόσος εἶναι αἰωνία.

Κι ἐνῷ προβαίνουν ταχύτεροι, αἴφνης ἴστανται καὶ σὲ περιμένουν καὶ σὲ κράζουν μὲ τὰ μονοσύλλαβά των, γλαριστί :

— Καλῶς τὸν φίλον μας! Καλῶς τὸν φίλον μας!

Κι ἐνῷ περιμένουν, θωπεύουν τὸν ἄερα μὲ τὰς κυρτάς των, ὡς δαμασκιά, πτέρυγας. Καὶ φιλοῦν τὸ κῦμα μὲ τὰ ράμφη των. Πόθεν ἥλθον; Ποῦ πηγαίνουν οἱ φίλοι μου, οἱ κάτασπροι γλάροι τῆς Μυτιλήνης; Εἶναι γλάροι τῆς Λήμνου, τῆς Τρωάδος εἶναι οἱ γλάροι ἡ τῆς Τενέδου; Τοὺς ἔβλεπον τάχα καὶ οἱ Ἀχαιοί;

"Ω! ἡ λευκή, ἡ καλὴ συντροφιά μου, οἱ γλάροι τοῦ Αἰγαίου! Καταμεσῆς στὸ. πέλαγος ἀναμένουν νὰ χαιρετίσωσι τοὺς ταξιδεύοντας. Ἀγγελοὶ τοῦ αἰσίου πλοῦ, ὑπάρχεις ποθηταὶ ἐν τῇ κρυερῷ τοῦ πόντου ἔρημίᾳ. Μειδίαμα γλυκὺ ἐν τῇ πικρᾷ μοναξίᾳ. Ἐλπὶς ὅτι ἔγγυς του εἶναι ὁ κόσμος. Ἀφορμὴ μελέτης διὰ τὸν σοφόν. Ἐμπνευσις διὰ τὸν ποιητήν. Παραμυθία διὰ τὸν ναύτην, ὅστις, ἐπακουμβῶν ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, συνάπτει ἄφωνον διάλογον μὲ τὸν λευκὸν πτερωτόν του σύμπλουν. Ναύτης πρὸς ναύτην. Θαλασσοδαρμένος πρὸς θαλασσοδαρμένον. Γλάρος πρὸς γλάρον.

Καὶ πετοῦν ἐνίστε ψηλά. Πλησιάζουν εἰς τὰς κόφας τοῦ πλοίου, τρέχουν γῦρο καὶ χορεύουν περὶ τὸν θαλασσομάχον, τὸν ξύλινον τῆς πρώρας ἀδελφόν των, ὅστις βουτᾶ καὶ αὐτὸς καθὼς καὶ αὐτοί,

ώς δίστομον στιλέτον, κόπτων τὸ κῦμα. Καὶ πολλάκις πολλοὶ - πολλοὶ περισυναχθέντες τριγυρίζουσι τὴν σκούναν ἐν χαιρετισμοῖς, μεγάλην γλαρίναν.

Ἐκόπασε πλέον ὁ σάλος· τὰ κύματα καταπονηθέντα καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐπραῦνθησαν. Ἡ θάλασσα γαληνιάζει πάλιν. Δευτέραν φοράν διερχόμεθα ἔγγυς τῆς πολυσχιδοῦς Λήμνου ἡρέμα ἀπὸ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. Ἐπί τινος χρυσίζοντος λοφίσκου ὑπολευκάζει παρεκκλήσιον. "Ολοι οἱ ναῦται, πρὸς αὐτὸν ἀτενίζοντες εὔλαβος, κάμνουν τὸν σταυρὸν τῶν.

— "Αἰ - Νικόλα! λέγουσιν ὅλοι ἔγκαινιάζοντες τὸ ἄγνωστον παρεκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ θαλασσινοῦ τῶν 'Αγίου.

Μικρὰ βρατσέρα πλέει πρὸς τὴν ἀκτὴν φοβισμένη, μετὰ τὸν σάλον ξετρυπώσασα.

Ἐξημέρωσε Κυριακή.

Οἱ ναῦται, ἀπηγμηκότες ἀπὸ τῆς παρελθούστης τρικυμιώδους νυκτός, κοιμῶνται ἀκόμη, ἐνῷ ὁ μάγειρος ἐγερθεὶς ἀπολεπίζει ἵχθυδιά τινα, σημαδιακούς χάνους ἑκατοστάρικους, τοὺς ὅποιους εἴχομεν ὀλιεύσει κατὰ τὴν γαλήνην τῆς προτεραίας. Μόνον ὁ πηδαλιοῦχος, κουκουλωμένος ἀκόμη μὲ τὸν χειμερινὸν μουσαμᾶν του, ἴσταται παρὰ τὸ πηδάλιον καὶ ὁ φρουρὸς τῆς πρώρας, ἀνάφας τὸ είκοστὸν σιγάρον κατὰ τὴν τετράρων βάρδιαν του βρεγμένος ἀκόμη, μὲ τὸ κηρωτὸν μουσαμᾶν του, φρουρεῖ.

Τὰ πανιά ὅλα ἐπάνω τώρα. Καὶ ὁ μοναχογυιὸς ὁ κόντρας, ὁ λεπτοκαμωμένος, ὁ γαλαζοίματος. Ἡ ταχεῖα σκούνα, πετῶσα μαλακὰ - μαλακά, ἀνευ τιναγμῶν πλέον, προηγεῖται πέντε ἄλλων ἴστιοφόρων μεγάλων, ἀτινα μᾶς παρακολουθοῦσι μετὰ σπουδῆς, ὡς νὰ θέλουν κάτι νὰ μᾶς εἴπουν. 'Αλλ' ἡ σκούνα φεύγει, πετᾶ. Ἀπὸ τοῦ ὕψους, ἔνθα ἴσταμαι, νομίζω ὅτι δὲν ἀπτεται κὰν τῆς θαλάσσης. Τόσον γλυκὰ πλέει, θαρρεῖς, καὶ στὰ νύχια ποτεῖ. Εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὴν νυκτερινὴν νίκην.

— Σκάντζια βάρδια! ἀνακράζει ὁ ναύκληρος, ἀκούσας κροτήσαντα τὰ ξύλινα κρόταλα τοῦ πηδαλιούχου, σημήναντος τὴν ὄγδόνην ὥραν τῆς πρωίας, καὶ συγχρόνως κρούει τὸν κώδωνα τῆς πρώρας, τύπτων συνάμα τὸ κατάστρωμα διὰ τῶν ποδῶν του, ἀνω τοῦ θαλάμου τῶν ναυτῶν, ὅπως ἔξεγείρῃ αὐτούς.

Ταυτοχρόνως γλυκύτατα ἀντηχοῦσιν δπισθέν μας ἐν τῷ πελάγει οἱ κώδωνες τῶν δύο ιστιοφόρων, ώς παρεκκλήσια λειτουργοῦντα, σημαίνοντες τὴν δύδόνην ὡσαύτως ὥραν.

Μετ' ὀλίγον οἱ ναῦται νιφθέντες κι ἐνδυθέντες κατέρχονται εἰς τὸν θάλασμον τοῦ πλοιάρχου, καλέσαντος αὐτούς, δπως προσευχηθῶσι — Κυριακῇ πρωὶ — κι εὐχαριστήσωσι τὸν "Αγίου Νικόλαον, διασώσαντα αὐτούς ἀπὸ τῆς τρικυμίας.

'Ο φαιδρός καὶ πρόθυμος πάντοτε Γιαννάκης, δικός τοῦ πλοιάρχου, ἀλλαγμένος γαλάζιαν μπλούζαν, ἔκτελει χρέη καμαρώτου, παθόντος ἐκ ναυτίας τοῦ τοιούτου καὶ κοιμωμένου ἀκόμη, καὶ ἀνάψας κηρίον καὶ θέσας πῦρ μετὰ θυμιάματος εἰς τὸ δρειχάλκινον στιλπνὸν θυμιατήριον θυμιᾶ πρῶτον εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τοῦ 'Αγίου Νικολάου, μικράν ἐπάργυρον, κρεμαμένην ἀπὸ τίνος δοκοῦ ἐν τῇ ἀκρᾳ τοῦ θαλάσμου καὶ εἴτα πάντας τοὺς λοιπούς, ψάλλων καὶ τὸ μεγαλυνάριον τοῦ 'Αγίου «'Ορφανῶν προστάτης».

Τέλος ἀσπάζονται πάντες τὴν εἰκόνα τοῦ θαλασσινοῦ ἰεράρχου εὔωδιάζουσαν θάλασσαν, ώς νὰ ἡγωνίζετο καὶ διατάξασι τὸν ναύτας ὅλην τὴν νύκτα, παλαίων κατὰ τῶν κυμάτων.

Οἱ ναῦται εἴτα εὐφροσύνως πίνουσι τὸ προσενεχθὲν αὐτοῖς ποτήριον ρουμίου καὶ ἀνέρχονται οἱ μὲν ν' ἀντικαταστήσωσι τὴν βάρδιαν, οἱ δὲ νὰ τακτοποιήσωσι τὰ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀντικείμενα, μετακινηθέντα ἐκ τοῦ νυκτερινοῦ σάλου.

Τὰ πανιά δουλεύουν.

"Μὲ τὰ πανιά" ('Απόσπασμα)

Αλέξανδρος Μωραϊτίδης

1). οινούριο
πρεσούριο
ευρετήριο
επικεκυρωτικός καταγράψεις

33. ΤΟ ΔΕΛΦΙΝΙ

Θὰ ἡμποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ εἶπῃ «ἄλογο τῆς θάλασσας», γιατὶ καὶ γρήγορο σὰν ἄλογο εἶναι καὶ στὴν ἀνάσσα τὸ ἄλογο θυμίζει! φφφφ! κάνει δυνατὰ κάθε φορά, ποὺ βγαίνει ἐπάνω, καὶ σὰν ἄλογο προσφέρεται γιὰ... ίππασία.

Θυμηθῆτε τὸν θρῦλο τοῦ Αρίονα Δελφίνι ιππευσεν διάρχατος αὐτὸς μουσικὸς κι ἐδραπέτευσεν ἀπὸ τὸ καράβι τῶν ληστῶν κι ἐσώ-

προσειδῶν.

θηκε στὸ Ταίναρο. Νὰ κι δ «θεὸς τῆς θάλασσας» παρουσιάζεται πάντοτε καβάλλα σ' ἔνα δελφίνι, ὅπως θέλει δ θρῦλος.

Ακόμα καὶ δ Πλίνιος διηγεῖται τὴν ιστορία ἐνὸς παιδιοῦ, ποὺ ἐπηγαινοερχόταν στὸ σχολεῖο του καβάλλα σὲ δελφίνι. Μιὰ ιστορία συγκινητική. Δελφίνι καὶ παιδὶ ἔπιασαν, λέγει, φιλία στὴν ἀκτή. Τὸ παιδὶ ἔρριχνε ψωμὶ στὸ δελφίνι. Καὶ τὸ δελφίνι ἔπαιρνε τὸ παιδὶ στὴν πλάτη του καὶ τὸ ἐπερνοῦσε ἀντίπερα, στὴν ἄλλη ἀκτή, ὅπου εύρισκόταν τὸ σχολεῖο. Κατόπιν ἐπήγαινε καὶ τὸ ξανάφερνε πίσω. Τὸ παιδὶ μιὰ μέρα ἀρρώστησε καὶ πέθανε. Καὶ τὸ δελφίνι γιὰ καιρὸ φαινόταν στὴν ἴδια θέσι, στὴν ἴδια ἀποβάθρα, κι ἐπερίμενε τὸν μικρούλη καβαλλάρη. Καιρὸ κράτησε αὐτὴ ἡ δουλειά, ὅσο ποὺ πέθανε καὶ τὸ δελφίνι ἀπὸ μελαγχολία. Αὐτὴ εἶναι ἡ ιστορία.

Καὶ γιὰ μὲν τὴν καβάλλα συμφωνοῦμε. Γιὰ τὴν μελαγχολία ὅμως δχι. Γιατὶ τὸ δελφίνι δὲν εἶναι πλασμένο γιὰ λύπη. Εἰν' ἔνα πλάσμα ζωηρό, χαρούμενο, ποὺ τοῦ ἀρέσουν τὰ παιγνίδια, δ χορός, ἡ μουσική, ἡ ἀλλεγρία. Τὸ εἰδατε νὰ κολυμβᾶ, νὰ πηδᾶ, νὰ παίζῃ γῦρο ἀπὸ τὰ καράβια; 'Εχάσατε! Καθὼς συναντᾶ τὸ πλεούμενο στὸ πέλαγος, τρέχει κοντὰ κι ἀρχίζει τὰ παιγνίδια. Χαριτωμένο θέαμα! Καράβι καὶ δελφίνι πηγαίνουν πλάγι - πλάγι, σχίζουν καὶ τὰ δυὸ τὴ θάλασσα, σὰ νὰ παραβγαίνουν στὸ τρέξιμο. Εύθετα τραβάει τὸ κοράβι. Καμπύλες γράφει τὸ δελφίνι. Προχωρεῖ μ' ἐλιγμούς, ἀνεβοκατεβαίνει, στρίβει δεξιά, στρίβει ἀριστερά, σὲ προσπερνᾶ, σὲ περιμένει, φεύγει, ξανάρχεται. Κι δὲν κοντά σου εἶναι. "Αν ἔχης μάλιστα μαζὶ σου βιολὶ ἡ φυσαρμόνικα καὶ τοῦ παίξης κανένα καλὸ κομμάτι μουσικῆς, δὲν ξεκολλᾶς ἀπὸ τὴ γειτονιά σου. Καὶ δὲν εἶναι ἔνας εἶναι πολλά. Μιὰ θάλασσα ἀπὸ ράχες μαυροπράσινες κι ἀπὸ ρύγχη μυτερά. Τρέχουν, καλπάζουν, χαίρονται τὴ θάλασσα. Πλάσματα ξέγνοιαστα κι ἐλεύθερα, σὰν ἄγρια ἄλογα στὸν κάμπο, ἄτια τοῦ Ποσειδῶνα, ποὺ τρέχουν μέσα στὰ κύματα, ὅμοια μὲ κύματα κι αὐτά.

Οἱ θαλασσινοὶ τὰ καμαρώνουν. Περνοῦν τὴν ὥρα τους μαζὶ τους. Τοὺς ἀρέσει πολὺ αὐτὸ τὸ παιγνιδιάρικο θαλασσινὸ θηρίο, ποὺ δὲν πειράζει τὸν ἀνθρωπὸ ποτέ, ποὺ κολυμπᾶ σὰν γοργόνα, ποὺ ξετρελλαίνεται γιὰ τὴ μουσική. Μὰ οἱ ψαρᾶδες γιὰ τὸ δελφίνι ἔχουν γνώμη διαφορετική, ἐντελῶς ἀντίθετη. Γι' αὐτοὺς εἶναι ἔνας φαγᾶς διάσημος, ἔνας ἐπικίνδυνος ἀνταγωνιστής, ποὺ ἐπιβουλεύεται σὲ μεγάλο βαθμὸ τὰ συμφέροντά τους.

μουσικός ώρα
αλλεγρία
εύθυνος.

4)

αλγός ιππα
ατ = Ταρκ

5)

Μήν τούς μιλᾶτε γιὰ μουσική, γιὰ ποίησι, γιὰ... θαλασσινὲς
ίπποδρομίες. Μετρῆστε καλύτερα τὰ ψάρια, ποὺ τοὺς κλέβει ὁ με-
γάλος φαγᾶς! Ψάρια γιὰ ψάρια δὲν ἀφήνει. Κι ὅταν δὲν εὔρῃ ψάρια,
ἀφανίζει τὰ χταπόδια καὶ τὰ καβούρια. Διακόσια δόντια ἔχει. Κι ὥλα
πρέπει νὰ δουλέψουν. Πάλι καλά, ποὺ γεννάει ἔνα παιδί. 'Αλλοιώ-
τικα τὰ ψάρια θὰ τὰ βλέπταμε μόνο στὸ ζωολογικὸ μουσεῖο.

« Ἐδῶ βυθὸς »

Θέμος Ποταμιάνος

34. ΤΟ ΠΥΡΟΦΑΝΙ

Καίει τὸ πυροφάνι τοῦ ψαρᾶ
κι οἱ σταλαχτίτες λάμπουν σὰν ἀστέρια
καὶ στῆς σπηλιᾶς τὰ διάφανα νερά
φεγγοβολοῦν καντήλια κι ἀγιοκέρια.

Τῆς νυχτερίδας τρίζουν τὰ φτερά
καὶ στὶς φωλιές ξυπνοῦν τὰ περιστέρια
καὶ σπαρταροῦν τὰ ψάρια ἀστραφτερά
ἀπ' τὸ καμάκι στοῦ ψαρᾶ τὰ χέρια.

Απάνω στῆς σπηλιᾶς τὴν κορυφή,
μέσ' ἀπ' τὰ μούσκλια κι ἀπ' τὰ πολυτρίχια,
σταλάζει βρύση ἀνώφελη, κρυφή.

Καὶ πέρα ἀπὸ μιὰ τρύπα σκοτεινή,
στοὺς βράχους ἀκονίζοντας τὰ νύχια,
μιὰ φώκια ἀπαρηγόρητα θρηνεῖ.

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δρασίνης

35. ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Αἱ πρῶται σκιαὶ τοῦ λυκόφωτος ἀπλώνουν τὸ πένθος των εἰς
τὰ λευκὰ σπιτάκια τῆς "Υδρας". Ό ἥλιος, πελωρία αἰματόχρωμη
σφαῖρα, ἐβυθίσθη εἰς τὴν ὄμιχλην τοῦ ὁρίζοντος καὶ αἱ τελευταῖαι
μελαγχολίαι τῶν χρωμάτων ἔχαθησαν σιγὰ - σιγὰ ὑποχωροῦσαι εἰς
τὴν ἥρεμην γαλήνην τῆς σκιᾶς.

Ἐν τούτοις, μ' ὅλον ὅτι ἡ ζωὴ τῆς φύσεως φαίνεται νὰ καταλαγιάζῃ, φωνές, τραγούδια καὶ βιολιὰ φθάνουν ἀπὸ παντοῦ τῆς κωμοπόλεως. Βρυασμὸς ἀσυνήθιστος γεμίζει τὰ ἀνηφορικὰ δρομάκια καὶ τὴν προκυμαίαν, ὅπου τὰ σπογγαλιευτικά, καΐκια καὶ τεπόζιτα σαλεύονται ἐλαφρὰ εἰς τὸν ωχελῆ κυματισμὸν τῆς ἑσπέρας.

"Ομιλοὶ ναυτικῶν, μορφαὶ χαρακωμέναι καὶ ψημέναι εἰς τὸν ἄγῶνα τῆς θαλάσσης. "Υδραῖοι καὶ Συμαῖοι, Αἰγινῆται καὶ Κρανιδιῶται, Καλύμνιοι καὶ Ρόδιοι, παρέες - παρέες, ὀγκαλιασμένοι συνοδεύουν μὲ βραχνὰ ξεφωνητὰ τὸν ἀμανὲ τοῦ συντρόφους των.

Εἶναι οἱ σπογγαλιεῖς, ποὺ ἔτοιμάζονται γιὰ ταξίδι καὶ οἱ ὅποιοι ἀποχαιρετοῦν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ζωὴν τῆς ξηρᾶς.

'Αλλ' ἡ διασκέδασις αὐτὴ εἶναι πένθιμος, διότι κανεὶς δέν εἶναι βέβαιος, ἂν θὰ ξαναϊδῇ τὸν Ὁκτώβριον τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ ἀσβεστόχριστο σπιτάκι, ὅπου εἶδε τὸ φῶς.

Καὶ ἡ εἰκὼν ἔξακολουθεῖ.

'Εδῶ κάπτοις ἐφοπλιστής συμφωνεῖ ἔνα δύτην· ἄλλος φιλονικεῖ μὲ τὸν κολασουζέρην του, δυὸς τρεῖς ροδᾶδες καὶ κουπᾶδες μετροῦν τὰ χρήματα, ποὺ ἔχουν πάρει, καὶ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δρομίσκου ὀλόκληρη οἰκογένεια, σύζυγος, παιδιά, γέροι γονεῖς, ἀδέρφια, συνοδεύουν εἰς τὴν παραλίαν τὸν ἀγαπημένον των, τοῦ ὅποίου τὸ καΐκι κάνει ἀπόψε πανιά.

Εἰς τὴν νεόβαφη καὶ νεοπαλαμισμένη βρατσέρα δ' παπᾶ - Πάμφιλος, κρατῶν τὸ θυμιατὸν εἰς τὸ χέρι μέσα, εἰς τοὺς ἀσκεπτεῖς σπογγαλιεῖς, σκορπίζει γῦρο τὸν καπνὸν τοῦ μοσχοιβάνου του.

« Κρὶν - κράν, κρὶν - κράν . . . ».

'Η θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας, μεγαλοπρεπῶς ἐνθρονισμένη εἰς ἔνα κόρκωμα, προεδρεύει τῆς τελετῆς, ἔχουσα ἐμπρὸς ἀργυροῦν δοχεῖον μὲ τὸν ἀγιασμόν.

« 'Υπέρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν . . . » ὑψώνεται ἡ φωνὴ τοῦ γέρου παπᾶ μὲ τὸ χιονοστέφανον τῶν λευκῶν μαλλιῶν καὶ τὴν πατριαρχικὴν γενειάδα.

« 'Υπέρ πλεόντων, ὁδοιπορούντων, νοσούντων, καμνόντων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν . . . ».

« 'Υπέρ τοῦ ἀγιασθῆναι τὸ ὄδωρ τοῦτο . . . ».

Γύρο οἱ σπογγαλιεῖς, καπτετάνιος, κουπᾶδες, ροδᾶδες, κολαουζέρηδες, στέκουν εύλαβῶς μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια, προσέχοντες εἰς τὴν παράκλησιν. Εἶναι μορφαὶ ἡλιοκαθημέναι καὶ ἀρρενωπαί, κορμοὶ ψημένοι ἀπὸ τὴν ἀλμην τῆς θαλάσσης, λαιμοὶ ταύρειοι καὶ μπράτσα στρογγυλά, ἔχοντα τὴν ἀβρότητα σιδερένιων κοπάνων.

Καὶ δ παπᾶ - Πάμφιλος, βουτῶν τὸ κλαδί τοῦ βασιλικοῦ εἰς τὸ διαβασμένο νερό, ἀγίσξει τὸ σκάφος καὶ τὰ σκάφανδρα, ραντίζει τὰ ἄρμενα, τὰ μηχανοκάϊκα καὶ τὰς ἀντλίας :

«Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου
καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν Σου . . . »

“Ολοι σταυροκοποῦνται καὶ ἔρχονται νὰ ἀσπασθοῦν κατὰ σειρὰν τὸν Σταυρόν, τὴν θαυματουργὸν εἰκόνα καὶ τὸ χέρι τοῦ παπᾶ. Ἐκεῖνος ραντίζει μὲ τὸν βρεγμένον βασιλικὸν τὰ χαρακωμένα μέτωπα καὶ δίδει ἐπειτα νὰ τοῦ φίλήσουν τὸ χέρι.

— Καλὸ ταξίδι! . . . Καλὰ κέρδη! . . .

‘Ο διάκος παίρνει τότε εἰς τὰ χέρια του τὴν εἰκόνα. ‘Η ἔξοδός της ἀπὸ τὴν βρατσέραν χαιρετίζεται μὲ βροντερούς πυροβολισμούς, ἐκ τῶν ὅποιών ἀντηχεῖ ὁ λιμήν. ‘Ο Ἱερεὺς προχωρεῖ εἰς ἄλλα σκάφη, διὰ νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ ἵδια σκηνή.

‘Ημέραν παρ’ ἡμέραν, τέσσερα πέντε σκάφη κάμινουν ἔξαφνα πανιὰ καὶ ἀφοῦ καβατζάρουν τὸν μῶλον τοῦ μικροῦ λιμένος, δλίγον κατ’ ὀλίγον μικράνουν καὶ χάνονται εἰς τὰ βάθη τοῦ δρίζοντος. Εἰς μίαν ἑβδομάδα δλα ἔχουν φύγει.

‘Η “Υδρα” ξαναπέφτει εἰς τὸ ἥσυχον φυτοζώημα τῶν μικρῶν νήσων τοῦ Αίγαιου, δύνειρευομένη τὴν παλιὰν δόξαν της!

“Σπογγαλιεῖς τοῦ Αίγαιου” (‘Απόσπασμα)

“Αγγελος Τανάγρας”

36. ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΧΘΥΑΓΟΡΑΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Εις τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν συμβαίνει μὲ τὰ ψάρια δ.τι καὶ εἰς τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου : ἄμπωτις καὶ πλήμμυρα . Ἐχομεν ἡμέρας, κατὰ τὰς ὅποιας δὲν γυαλίζει οὔτε λέπτι εἰς τὸν δρίζοντα. Τὰ ψαράδικα, κατάκλειστα, νεκρά, δμοιάζουν μὲ παράγκες ἐμποροπανηγύρεως, ἢ ὅποια ἐτεροματίσθη πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος : Εἰναι τὴν ἄμπωτις . . . Αἴφνης ἔκατοντάδες κασσέλλες ἀνοίγονται, κιβώτια ναυαγίων ἀρχαίων, ἀλιευθέντα εἰς τοὺς βυθοὺς τῶν θαλασσῶν, γεμάτα ἀπὸ μυθώδεις θησαυρούς . Ἀπὸ τὸν ροδίζοντα χρυσὸν τῶν μουστακάτων μπαρμπουνίων, ἀπὸ τὸν στιλπνὸν ἄργυρον τῶν λαυράκων, ἀπὸ τὸν σαπφειρίζοντα τῆς σαρδέλλας καὶ τὸν δξειδωμένον παλαιὸν ἄργυρον τῆς τσιπούρας μὲ σπάραχνα γαρύφαλλο καὶ μίαν σφήνα χρυσοῦ εἰς τὸ μεσόφρυνο : Εἰναι τὴν πλήμμυρα . Πλήμμυρα ψαριῶν καὶ πλήμμυρα πλήθους, χιλιάδων ἀνθρώπων, οἱ δόποιοι ἀγωνίζονται, σπρώχνονται, φωνάζουν, βραχνιάζουν, ἴδρωνουν πρὸ τοῦ ψαρᾶ, δόστις προσπαθεῖ νὰ ἐπιβληθῇ, κραυγάζων δυνατώτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους :

—“Υπομονή, βρὲ παιδιά! Ποιὸν νὰ πρωτοκοιτάξω ; “Ἐνα κεφάλι τόχω κι’ αὐτὸ ρωμαϊκό !

Εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς πλημμύρας μία διασκεδαστική ἀσχολία εἶναι, ὅταν ἀπελπισθῇ κανείς, ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, νὰ παρατηρῇ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν πελαστῶν, καὶ ἂν ἔχῃ καιρὸν διὰ χάσιμον, νὰ τοὺς κατατάσσῃ.

“Ἄσ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν σπανιώτερον : Εἰναι δ « φλεγματικός », ἀγνωστον πῶς ἔξοκείλας ἐν μέσῳ ἡμῶν τῶν νευροσπάστων, τέρας ὑπομονῆς, ψωνιστής καλῶς ὡργανωμένος, μὲ τσαντάκι δικτυωτὸν στὸ ἔνα χέρι, τὰ χρήματα μετρημένα στὸ ὅλλο . Ξυπνᾶς εἰς τὰς πέντε τὸ πρώι, εἰς τὰς ἔξ εύρισκεται βιδωμένος εἰς τὴν κορνίζαν τοῦ σχετικοῦ πάγκου, ψυχρός, ἄκαμπτος, ἀγγλος πόλισμαν, βράχος . Δέχεται ἀτάραχος ὅλα τὰ κύματα τῶν ἀνυπομόνων εἰς τὴν ράχιν του, τοὺς ἀφήνει νὰ σπρώχνωνται, νὰ διαπληκτίζωνται, νὰ κραυγάζουν, μ’ ἔνα μειδίαμα μόλις δρατὸν εἰς τὰ χειλή . Εἰναι τὸ μειδίαμα τοῦ σοφοῦ πρὸς τοὺς ἀσόφους . Οὕτος γνωρίζει νὰ περιμένῃ καὶ νὰ ἐπιμένῃ σιωπῶν . Καὶ παίρνει πάντοτε καὶ παίρνει ἀσφαλῶς καὶ φεύγει μὲ τὸ δικτυωτὸν γεμάτο . Διότι δὲν ἔχει νεῦρα . Παρατηρεῖ ψυχραίμως,

έκλέγει τὴν κατάλληλον στιγμήν, πασσάρει τὰ χρήματά του, καὶ ἡ δουλειά του τελειώνει ἀμέσως, ἐνῷ, ἂν τὸν ἰδῆτε κολλημένον εἰς τὸν πάγκον ἔχει τὸ ὑφός ὅτι αὐτὸς δὲν πρόκειται νὰ πάρῃ ψάρια ποτέ! Προσέξετε αὐτοὺς τοὺς τύπους. Κάνουν εἰς τὴν ἀγορὰν ὅ,τι καὶ εἰς τὴν ζωήν. Βαδίζουν μὲ ἀσφαλές, σταθερόν, μαθηματικόν, ἵσοχρονον βῆμα πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν.

Θέλετε τώρα καὶ τὸν ἀντίποδά του; Εἶναι ὁ συνηθέστερος τύπος, « ὁ καπετάν Φασαρίας ». Φθάνει, δημιουργεῖ πάραυτα ἐπεισόδιον, καλεῖ τὸν ἐπόπτην, μόλις ἔξευρεθῇ μισή ὁκᾶ, ψάχνει γιὰ σακκούλα, ἡ μισή ὁκᾶ ἔξαφανίζεται, πιάνεται τότε μὲ τὸν σακκουλοπώλην, παρεμβαίνει ἔνας τρίτος, τσακώνεται καὶ μὲ τὸν τρίτον, διευθύνεται εἰς ἄλλον πάγκον, διαγκωνίζεται, φωνάζει ὅτι εύρισκεται ἐκεῖ ἀπὸ τὰς τρεῖς τὸ πρωΐ, ἐνῷ ἔρχεται συνήθως στὰς δέκα, τοῦ σχίζουν εἰς τὸν συνωστισμὸν τὴ σακκούλα, τρέχει ν' ἀγοράσῃ ὅλην, διευθύνεται εἰς τρίτον πάγκον, κατορθώνει ν' ἀνοίξῃ δρόμον, βλέπει ἔναν ἀξιωματικόν, κραυγάζει ὅτι δὲν εἶναι κατάστασις αὐτή, γίνονται προτιμήσεις, ἐπακολουθεῖ ἐπεισόδιον μὲ τὸν ἀξιωματικόν, χάνει τὴν σειράν του, διευθύνεται εἰς τέταρτον πάγκον, καὶ τέλος, ἀν κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, μεταβαίνει νὰ τὰ ζυγίσῃ πάλιν εἰς τὸ ἀγορανομικὸν τμῆμα, λείπουν ἐπτάμισυ δράμια, ἐπιστρέφει, ἐπιπίπτει ὡς κυκλῶν ἐναντίον τοῦ ψαρᾶ, διαμαρτυρία, ὕβρεις, πανδαιμόνιον, τέλος τοῦ παίρνουν πίσω τὰ ψάρια μαζὶ μὲ τὴ σακκούλα. Ἡ ὥρα εἶναι μία μετὰ μεσημβρίαν. Ο καπετάν Φασαρίας εἶναι ἀκόμη στὴν ἀγορά: Ζητεῖ τὴ σακκούλα.

+ "Αλλος τύπος εἶναι « ὁ κύριος Μελέτης ». Ο ἀνθρωπος αὐτὸς πηγαίνει εἰς τὴν ἀγορὰν διὰ νὰ ψωνίσῃ ἡ διὰ νὰ κάμη φιλολογίαν; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι κάθεται εἰς σχετικὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν πάγκον καὶ σχολιάζει μεγαλοφώνως :

« Ἐρίτιμε κύριε ψαρᾶ, καταδεχθῆτε, παρακαλῶ, νὰ μᾶς ἀτενίστε ἀπλῶς καὶ ἣς ἀποθάνωμεν! » Ανθρωποι εἴμεθα καὶ ἡμεῖς, γνήσια τέκνα τοῦ Ἄδαμ καὶ τῆς Εὔας, ὅπως καὶ ἡ ὑμετέρα εὐγενία . . . ».

Αἴφνης στρέφεται πρὸς μίαν κυρίαν :

« Ορίστε, περᾶστε. Θαυμάσια ψάρια, ώραῖον θέαμα. Καθίστε νὰ τ' ἀπολαύσωμεν ».

Εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσω ὅτι αὐτὸς φεύγει σχεδὸν πάντοτε μὲ ἀδειανὰ τὰ χέρια; Ἡ ζωὴ δὲν εἶναι φιλολογία.

Παρατηρήσατε τὸν ἀντίποδά του, « τὸν ἄρπαγα ». Φυσικῶς εἶναι ἄτλας. Μὲνα διασκέλισμα, κλωτσᾶ ὅλους, ἀναποδογυρίζει ὅλους, εύρισκεται πρὸ τοῦ πάγκου. Ἀπλώνει τὸ χέρι του, τὸ ὅποιον εἶναι ὡς βραχίων βαρούλκου, χουφτώνει πέντε τσιποῦρες, τὶς βάζει ἀμέσως στὴν ζυγαριὰ μόνος του, καὶ πρὶν προλάβῃ κανεὶς ν' ἀναπνεύσῃ, ἔχει ψωνίσει. Οψαρᾶς πρέπει νὰ θεωρῆται πολὺ εύτυχής ἀν προφθάσῃ νὰ πληρωθῇ. Οἱ ἀπόγονος οὗτος τοῦ Νταβέλη εἶναι πολὺ κακὸν παράδειγμα. Κλονίζει σοβαρώτατα τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἡθικῆς.

Ἐφημερὶς « Ἐλεύθερον Βῆμα »

Σπύρος Μελᾶς

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ

1. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

Ἐπιθυμῶ, ὅχι νὰ σᾶς περιγράψω, — ποὺ θὰ ἥτο σχεδὸν ἀδύνατον, — ἀλλὰ νὰ σᾶς ἔξηγήσω τὴν ὡραιότητα τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως.

Διατί ἡ Ἑλληνικὴ φύσις θεωρεῖται καὶ ὅμολογεῖται ώς ἡ ὡραιότερα τοῦ κόσμου; "Ἔχει τίποτε τὸ ἐκτάκτως μέγα καὶ μεγαλοπρεπές; "Υπάρχει πουθενά εἰς τὴν Ἐλλάδα κανένας καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα, κανένας Αμαζόνιος, κανὲν Λευκὸν "Ορος, καμμία λίμνη τοῦ Κόμο, καμμία πεδιάς τῶν 'Αρδενῶν, κανένας Μέλας Δρυμός; "Οχι, τίποτε ἀπ' αὐτά. "Ολα, σχετικῶς μικρὰ καὶ κοινά. Βουναλάκια μᾶλλον καὶ λόφοι, μικροί ποταμοί, μικραὶ λίμναι, μικραὶ πεδιάδες. Καὶ οὔτε ἡ πλουσία βλάστησις τῶν Τροπικῶν οὔτε οἱ ἀτελείωτοι πάγοι καὶ αἱ λευκαὶ ἐκτάσεις τοῦ Βορᾶ. 'Αλλ' οὔτε ἡφαίστεια καὶ καταρράκται οὔτε κανένα ἀπὸ τὰ λεγόμενα « Μεγάλα φαινόμενα τῆς φύσεως ».

Καὶ ὅμως, αὐτὴ ἡ Ἑλληνικὴ φύσις, ἡ ἡμερος καὶ σχεδὸν πτωχή, εἶναι ἡ ὡραιοτέρα τοῦ κόσμου.

Πᾶς; Διατί;

Ἐνας Γάλλος σοφός, ἀρχαιολόγος καὶ συγγραφεύς, δ ὁποῖος πολλάκις ἐπεσκέφθη τὴν Ἐλλάδα, τὸ ἔξηγεī θαυμάσια. 'Αφ' ἐνός, λέγει εἰς ἐν ἄρθρον του, ποὺ ἀνέγνωσα πρὸ ἐτῶν καὶ τὸ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη, εἶναι ἡ μοναδικὴ διαύγεια τῆς Ἑλληνικῆς ἀτμοσφαίρας, ποὺ σὲ κάμνει νὰ διακρίνῃς καθαρώτατα τὰ πλέον ἀπομεμακρυσμένα ἀντικείμενα. 'Αφ' ἐτέρου, ἡ διάταξις τῶν ποικιλῶν τοῦ ἑδάφους εἶναι τοιαύτη, ὡστε τὸ ἐν πρᾶγμα νὰ μὴ κρύπτη καὶ νὰ μὴ βλάπτῃ τὸ ἄλλο. 'Υπάρχουν ύψωματα, ἀπὸ τὰ ὅποια ὁ θεατὴς περιφέρων τὸ βλέμμα ἡμπορεῖ νὰ συλλάβῃ ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν Ἑλληνικὴν χώραν. Νὰ ιδῇ βουνὰ ἀλλεπάλληλα εἰς ἀτελείωτον βάθος μέχρι τῶν ἀπωτάτων, τὰ ὅποια συγχέονται πλέον μὲ τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ. 'Επειτα, κοιλάδας, πεδιάδας, ποταμούς, κόλπους, θαλάσσας, ἀκρωτήρια, νησιά, ὅλα ως ἐπὶ ἄβακος ζατρικίου. Λοιπόν, παρόμοιον θέαμα δὲν ἀπαντᾷ κανεὶς πουθενά.

Καὶ τὰ πλέον φημισμένα τοπία τῆς Εύρωπης — ἔξαφνα, τὰ πολυθρύλητα Ἐλβετικὰ καὶ Ἰταλικὰ — εἶναι σχετικῶς περιωρισμένα. Βλέπεις ἔξαφνα μίαν ὁροσειράν, ἢ ἐνα στεφάνη ἀπὸ βουνὰ μὲ μίαν

λίμνην ἐν τῷ μέσῳ, ἡ μίαν ἀπέραντον καὶ κατάφυτον πεδιάδα, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον. "Ἐνας πέπλος ἀέρινος, μία ὁμίχλη, στενεύει τὰ ὅρια τοῦ πανοράματος, καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἐπιπροσθῇ ἔνας μεγάλος ὅγκος, φραγμὸς βαρύς καὶ ἀπότομος.

'Απεναντίας, ἔδω εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ὄριζοντες εἶναι πάντοτε ἀνοικτοί, ἡ διπλικὴ ἀκτὶς ἀπειρότερος καὶ μ' ἔνα βλέμμα ἀπὸ τῆς ἀπωτάτης θαλάσσης ἡμιπορεῖς νὰ ίδῃς τόσην ἔκτασιν ποικιλωτάτην, δι' ὅσην θὰ ἔχρειάζοντο ἀλλοῦ δέκα διάφοροι σκοπιαί.

Τὴν ἡμέραν, — καὶ ήτο μία ώραία ἡμέρα, — ποὺ ἔταξίδευα μὲ τὸν σιδηρόδρομον ἀπ' Ἀθηνῶν εἰς Πάτρας, ἀνεγνώριζα εἰς κάθε στιγμὴν τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς τῆς παραστηρήσεως. "Ο, τι ἔβλεπα παρερχόμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου εἰς τὸν αἰώνιον κυκλικὸν χορὸν τῶν τοπίων, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν δὲν ήτο τίποτε ἔκτακτον. Βουνά μᾶλλον ἄδενδρα, λόφοι γυμνοί, ποταμοὶ σχεδὸν ἄνυδροι, βλάστησις μετρία, πράγματα πού δὲν εἶχαν τίποτε τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ τὸ γιγάντιον. Μὰ αὐτὰ ὅλα, χάρις εἰς τὴν σοφήν των διάταξιν καὶ τὴν καθαρότητα τῆς ἀτμοσφαίρας, ἀποτελοῦν πάντοτε ἐν σύμπλεγμα μέγα, θαυμάσιον. Καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρον τοῦ βαγονιοῦ μου, ἀπὸ τὸ ὅποιον βλέπω νὰ συγχορεύουν τὸ ἥλεκτρικὸν σύρμα, διστύλος, τὸ δένδρον, ἡ καλύβη, ἡ μάνδρα, ἡ γέφυρα, τὸ ποταμάκι, διγύρος, τὸ χωριουδάκι στοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ, τὸ βουνὸν αὐτὸν καὶ ἡ ὅπισθέν του ὁροσειρά, ποὺ σχίζεται, διὰ νὰ φανῇ ἄλλη θάλασσα μὲ νησιά καὶ ἄλλα ἀετώδη βουνά εἰς τὸν δρίζοντα, νομίζω κάθε τόσον, δτὶ βλέπω . . . ὅλον τὸν κόσμον ἔως τὰ πέρατα!

'Η φύσις κάμνει τὸν ἀνθρώπον. 'Η ἐλληνικὴ φύσις, ἡ ώραιοτέρα τοῦ κόσμου, ἔκαμε μίαν φορὰν κι ἔνα καιρὸν τὸν Ἐλληνα, τὸν ώραιότερον ἀνθρώπον σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. 'Η φύσις ἀπὸ τότε δὲν ἥλλαξε, μένει ἡ ἴδια. Μόνον πολιτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ περιστάσεις ἔκαμαν τὸν νεώτερον Ἐλληνα νὰ ἐκπέσῃ τοῦ παλαιοῦ μεγαλείου. 'Αλλὰ καὶ δι νεώτερος Ἐλλην ἀπέκτησε πρὸ ἐνὸς καὶ πλέον αἰῶνος τὴν ἐλευθερίαν του καὶ ἔξακολουθεῖ ἀπὸ τότε νὰ ἔξελίσσεται καὶ νὰ προοδεύῃ. 'Η Ἐλληνικὴ φύσις θὰ ξανακάμη τὸ θαῦμά της, καὶ μὲ τὸν καιρὸν θὰ δώσῃ εἰς τὸν κόσμον ἔνα νέον Ἐλληνα, ώραιότερον ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Μέγας πολιτισμὸς θὰ φανῇ εἰς αὐτὴν τὴν χώραν, καὶ πάλιν

Θὰ γεννηθῇ μεγάλη τέχνη καὶ ἀληθινὴ ἐπιστήμη. Θὰ τὸ δημιουργήσῃ
ἡ ὥραία, ἡ σύμμετρος, ἡ διαυγής Ἑλληνικὴ φύσις.

« 'Η Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Γρ.γόριος Ξενόπουλος

2. Η ΕΞΟΧΗ

‘Απὸ μικρὸ παιδάκι εἶχα πάντα τὴν ἔξοχὴν μπροστά στὰ μάτια μου. Τὴν ἔβλεπα ἀπὸ τὰ ψηλὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ μας. Κι εἶχα ἀκόμα τὸ περιβόλι μας, ποὺ ἦταν, σὰ νὰ ποῦμε, ἡ μικρογραφία της: χῶμα, δένδρα, λουλούδια, πουλιά, πεταλοῦδες κι ἔνα ψηλὸ κυπαρίσιο γεμάτο φωλιές! . . . ’Επειτα οἱ περίπατοι μας γίνονταν τακτικὰ στὴν ἔξοχήν, ποὺ τριγύριζε τὴν μικρή μας πόλι. Δὲν εἶχαμε ἀνάγκη ἀπὸ μεταφορικὰ μέσα, γιὰ νὰ βρεθοῦμε στὸν κάμπο, στὸ χωράφι, στὸ λόφο. Πηγαίναμε σὲ λίγα λεπτά μὲ τὰ ποδαράκια μας. Κι ὅταν κάπου - κάπου κανένα γιορτινὸ ὄμάξι μᾶς μετέφερε σὲ καμμιὰ πιὸ μακρυνὴ ἔξοχήν, ἔβλεπα κι ἐκεῖ πράγματα, ποὺ τὰ ἤξερα, ποὺ τὰ εἶχα ξαναϊδεῖ: καὶ γι’ αὐτὸ δὲ μοῦ ἔκαναν μεγάλη ἐντύπωσι. ‘Η ἔξοχὴ μὲ ἄλλους λόγους δὲ μοῦ ἀποκαλύφθηκε ποτὲ διὰ μιᾶς. Καὶ τέτοια βέβαια εἶναι ἡ περίπτωσι ὅλων τῶν παιδιῶν ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα: Ζοῦν σὲ μικρές πόλεις, τριγυρισμένες ἀπὸ ἔξοχήν. Μὲ δυὸ βήματα βρίσκονται στὸ χωράφι. Χωριστὰ τ’ ἀναρίθμητα παιδιά, ποὺ ζοῦν στὸ χωράφι τὸ ἵδιο. . . .

Κι ὅμως! ‘Έχω μιὰ ἀνάμυησι, ποὺ μοιάζει λίγο μὲ ἀποκαλύψι ἔξοχῆς: Είναι ἀπὸ τὴν πρώτη φορά, ποὺ ἔμεινα στὴν ἔξοχὴν νύχτα. Γιατὶ χτῆμα στὸ νησὶ ἔμεις δὲν εἶχαμε, γιὰ νὰ μένωμε, ὅπως ἄλλες οἰκογένειες, δῆλο τὸ καλοκαίρι. Συνήθως ἐπισκεπτόμαστε κτήματα φιλικά: καὶ πάντα οἱ ἐκδρομές μας ἦταν ἡμερινές: μόλις σουρούπωνε, μπαίναμε στ’ ἀμάξι γιὰ τὴν χώρα. Κι ἀκόμα δὲν εἶχε σκοτεινιάσει γιὰ καλά, ὅταν γυρίζαμε στὸ σπίτι. Μόλις προφταίναμε ἔξω τὸ τραγούδι τῶν τριζονιῶν καὶ τὸ πέταγμα τῶν νυχτερίδων. Καὶ μόνο κάπου - κάπου τὴν φωνὴ τοῦ γκιώνη, ποὺ ἀρχίζει τὸ μοιρολόγιο ἀργότερα.

‘Αλλὰ μιὰ φορὰ σ’ ἔνα φιλικὸ κτῆμα, ποὺ πήγαμε ἀπὸ τὸ πρωΐ, δὲ μ’ ἀφησαν τὸ βράδυ νὰ φύγω μὲ τοὺς δικούς μου. ‘Ο μεγάλος γυιός

— παιδί της ήλικίας μου — ἤθελε καὶ καλὰ νὰ μὲ κρατήσῃ κοντά του δυὸ - τρεῖς μέρες. Ἐδίστασαν, ἀλλὰ μ' ἄφησαν. Αἱ, ήμουν πιὰ μεγάλος . . . όχτὼ χρονῶν! Καὶ τ' ὅμαξι μὲ τοὺς δικούς μου ἔφυγε κι ἐγώ — τί χαρά μου! — ἔμεινα στὸ κτῆμα μὲ τὸ φίλο μου, στὴν οἰκογένειά του καὶ τὴν οἰκογένεια τοῦ σέμπρου.*

Ἡταν Αὔγουστος. Ἡ σταφίδα σὲ μερικὰ ἀλώνια εἶχε ξεραθῆ πιὰ κι εἶχε σωριαστῇ. Σ' ἔνα τέτοιο σωρό, σκεπτασμένο μὲ σταφιδόπανα, ἀφοῦ δειπνήσαμε στὴ σάλα τῆς βίλλας, ξαπλωθήκαμε διφίλος μου κι ἐγώ, γιὰ νὰ μιλήσωμε καὶ νὰ ρεμβάσωμε. Πιὸ πέρα στ' ἀλώνι, σ' ἔνα στρῶμα μὲ πάπλωμα, εἶχε πλαγιάσει δ σέμπρος, ποὺ θὰ φύλαγε τὴν σταφίδα καί . . . μᾶς. Παραξενεύτηκα: μὲ πάπλωμα σκεπταζόταν καλοκαίρι καιρό; Μοῦ ἔξήγησαν, πώς τὴν νύχτα στὴν ἔξοχὴ ἔκανε κρύο, μὰ δὲν ἔνοοῦσα νὰ τὸ πιστέψω.

— Ἐγώ ἐδῶ, εἴπα, ντυμένος θὰ κοιμώμουν μιὰ χαρὰ ὡς τὸ πρωί.

— Μὲ τὸ νοῦ σου! ἀποκρίθηκε δ σέμπρος. Ἀμα προχωρήσῃ ἡ νύχτα θὰ πάτε κι οἱ δυὸ μέσα νὰ πέσετε στὸ κρεββάτι σας . . .

Ἡταν ὅμως ἀκόμα νωρίς. Καὶ μπορέσαμε νὰ μείνωμε δυὸ - τρεῖς ὥρες στ' ἀλώνι, κουβεντιάζοντας καὶ ρεμβάζοντας. Δυὸ πράγματα, θυμάμαι, μοῦ ἔκαναν τὴν μεγαλύτερη ἐντύπωσι· ἡ σιγαλιὰ τοῦ κάμπου κι ἡ λαμπρότης τοῦ ἔναστρου οὐρανοῦ.

Ἄληθεια, ἡ σιγαλιὰ ἦταν τόση, ποὺ μοῦ φαινόταν πάως δ κόσμος δλος εἶχε σταματήσει, εἶχε πεθάνει. Σὰ νὰ μὴ ζούσαμε, παρὰ ἐμεῖς οἱ δυό. Οὔτε φωνή, οὔτε τραγούδι, οὔτε γαύγισμα. Κι δ σέμπρος σὲ λίγο κοιμήθηκε κι οὔτε ἀκουόταν. Τὰ τριζόνια εἶχαν πάψει, οἱ νυχτερίδες εἶχαν ἔξαφανισθῆ κι οἱ στριγγιές τῶν νυχτοπουλιῶν, μακρυνές, στιγμιαῖες, ἔκαναν ἀκόμα πιὸ βαθειά τὴν μυστηριώδη σιγαλιά . . . Τὸ αἰσθημα αὔτό, κρῆμα φόβου καὶ θαυμασμοῦ, ἀληθινὰ πρώτη φορὰ τὸ δοκίμαζα. Δὲ φανταζόμουν, πώς ἡ ἔξοχὴ τὴ νύχτα ἦταν τόσο μεγάλη — καθαυτὸ ἀπέραντη, — τόσο ἀγρια καὶ τόσο ήμερη μαζί.

Καὶ δυνάμωσε τὴν ἕκστασί μου δ οὐρανός, ποὺ ἀπλωνόταν ἀπὸ πάνω μας, τὸ ἵδιο ἀπέραντος, τὸ ἵδιο πρωτογυνώριστος. Ποτέ μου δὲν εἶχα δεῖ τόσο πολλὰ μαζί καὶ τόσο λαμπρὰ ἀστρα! Ἐκείνη τὴ νύχτα ἦταν καὶ συχνὰ πεφτάστερα. Κάθε τόσο ἔνα ἀστέρι ξεκολλοῦσε, θὰ ἔλεγες, ἔτρεχε γράφοντας μιὰ φωτεινὴ γραμμὴ κι ἔσβηνε.

Μὰ ὅμως οἱ στριγγιές τῶν νυχτοπουλιῶν καὶ τὰ πεφτάστερα αὔτα δὲν ἔκαναν ἄλλο παρὰ νὰ δείχνουν ἀκόμα περισσότερο τὴν

ἀπεραντοσύνη τοῦ οὐρανοῦ. Συσχέτισα, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, τὰ δυὸ φαινόμενα καὶ κάθε φορὰ ποὺ ἄκουα μιὰ στριγγιὰ περίμενα νὰ ξεκολλήσῃ κι ἔνα ἀστέρι. "Α! νά το!

"Επειτα ἀρχισε τὸ κρύο. Νά κι ἄλλο πρᾶγμα, ποὺ δὲ φανταζόμουν, πῶς στὴν ἔξοχήν ἡ θερινὴ νύχτα θὰ ἥταν τόσο . . . χειμωνιάτικη! Χωρὶς νὰ φυσᾶ καθόλου, κι ἀν εἴχαμε ἔσπλάσει ντυμένοι, ἀνατριχιάζαμε πάνω στὸ σωρό. Τὰ σταφιδόπανα λὲς κι ἥταν βρεγμένα . . . Κι ἀξαφνα, ἐκεῖ ποὺ νομίζαμε τὸ σέμπτρο κοιμισμένο, ἀκούσαμε τὴν φωνή του:

— Στὸ σπίτι γρήγορα! Πηγαίνετε τώρα νὰ κοιμηθῆτε, εἶναι ωρα!

✗ "Ετσι εἶδα σὰν μιὰ ἀποκάλυψι ἔξοχης — ἔξοχης ἄλλης ἀπὸ κείνη ποὺ ἔξερα ως τότε, — τὴν ἀξέχαστη ἑκείνη νύχτα . . . ✗

« 'Η Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

3. Η ΕΣΠΕΡΑ

'Ο ήλιος ἐκρύβη
εἰς νέφη πορφυρᾶ
κι ἡ μειδιῶσα Φοίβη
προβαίν' εἰς τὰ νερά.

Τὴν δρόσον ἀναπνέει
ἡ ἀναζῶσα γῆ,
κι εἰς τοὺς ἀέρας πλέει
γαλήνη καὶ σιγή.

"Αστρα κεντοῦν τὸν θόλον
τοῦ οὐρανοῦ χρυσᾶ,
κι ἡ αὔρα μυροβόλον
τὸ πνεῦμά της φυσᾷ.

'Η πλάσις ὅλη, μία
δοξάζουσα φωνή,
ὑψοῦτ' ἐν ἀρμονίᾳ,
τὸν Πλάστην ἐπαινεῖ.

("Απαντά)

•Αλέξανδρος Ραγκαβῆς

4. Φ Θ Ι Ν Ο Π Ω Ρ Ο

Σήμερα ἔκαμα μιὰ συγκινητικὴν ἀνακάλυψι. Βρῆκα τὰ πρῶτα κυκλάμινα. Καὶ δὲν ἤταν, νὰ πῆς, λίγα. "Εγιναν ἐνα σωστὸ μάτσο. Τάβαλα μέσα σ' ἐνα κόκκινο μικρὸ κανάτι καὶ τᾶχω κοντά μου. Εἰναι τὸ εὐγενικὸ ἀγριολούλουδο τοῦ φθινωπόρου. Τὰ βρῆκα ξαφνικά, ψάχνοντας μέσα σὲ μιὰ λαγκαδιά γιὰ καρύδια. Σὰν ὥριμάσουν τὰ καρύδια, ἀνοίγει ἀπὸ μοναχὸ του τὸ πράσινο καρυδότσουφλο. Σκάει σταυρωτὰ καὶ πέφτει ἀπὸ ψηλὰ τὸ καρύδι, σὰν μέσα ἀπὸ τὴ χοντρὴ φασκιά ἐνδὸς κάλυκα. Κι ἔτσι, ποὺ ἡ λαγκαδιά εἰναι γιομάτη μέντες καὶ φτέρη καὶ φύλλα πεσμένα, ποὺ σαπίζουν πάνω στὸ χῶμα, τὰ καρύδια κρύβονται καὶ ψάχνεις νὰ τὰ βρῆς.

Σὲ μιὰν ἀπόμερη γωνίτσα, κάτω ἀπὸ μιὰ τούφα πουρναρόκλαδα, τὰ βρῆκα, μιὰ μεγάλη παρέα κυκλάμινα. Τὰ πρῶτα φετινά μας κυκλάμινα. "Η φρέσκη μοσκοβολιά τους εἰναι ἀπ' τὰ πιὸ ἀκριβὰ χαρίσματα τούτης τῆς ἐποχῆς. "Εδῶ στὴ Συκαμινιά, τὰ κυκλάμινα τὰ λένε ἀκόμα « καντινοῦλες », ποὺ θὰ πῇ χανουμάκια. "Ετσι τὰ παρωμοίασαν οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, γιατὶ τοὺς θυμίζουν τὶς χανουμίτσες, ποὺ ἀντάμωναν τὰ παλιὰ τὰ χρόνια στὰ σοκάκια τοῦ χωριοῦ καὶ τὶς ἔβλεπαν νὰ σταματοῦν μονομιᾶς παράμερα καὶ νὰ σκύβουν τὸ κεφαλάκι τους κάτ' ἀπὸ τὸ γιασμάκι, ταπεινὲς καὶ ντροπαλές, νὰ μήν τὶς δῆ ἀνθρώπου μάτι στὸ πρόσωπο. "Ετσι κρύβονται καὶ τὰ σεμνὰ κυκλάμινα στὶς ὑγρὲς γωνίτσες. "Ετσι κρύβονται παράμερα καὶ μυρίζουν μυστικὰ ὀνάμεσα στὰ κεντημένα τους φύλλα οἱ « καντινοῦλες » τῆς Συκαμινιᾶς. Σὲ λίγες μέρες, σὰν κάνῃ ἀκόμα μιὰ - δυὸ βροχές, θὰ πλουμίσουν μὲ τὸ μῶβ κέντημά τους τοὺς δασωμένους λόφους ὡς κάτω στὴν ἀκρογιαλιά. Θὰ πλημμυρίσουν τὸν κόσμο. Θὰ βγοῦνε παρέες - παρέες μέσα στοὺς χωραφόδρομους, μέσα στὰ λιοχτήματα, φουντωμένες σύρριζα στὶς « ποδόμες », ὅπως λέγονται ἔδω οἱ μακρυές ξερολιθιές, ποὺ εἰναι μέσα στὰ κατηφορικὰ χωράφια, γιὰ νὰ συγκρατήσουν τὸ χῶμα στὰ λιόδενδρα. Οἱ Συκαμινιωτοπούλες τὶς ἀγαποῦνε πολὺ τὶς « καντινοῦλες ». Καὶ σὰν ἀρχίσουν νὰ ραβδίζουν τὶς ἐλιές, τὰ χωράφια γιομίζουν τραγούδια καὶ κοπέλλες μὲ τὰ σαλβάρια, « μαζῶχτρες » δροσερές, μὲ τὸ καλαμένιο καλάθι στὸ μπράτσο, κάνουν μεγάλα δειμάτια, γιὰ νὰ πᾶνε τὸ βράδυ στὶς φτωχικές τους κάμαρες. Κάνουν ἀκόμα ὅμορφα μάτσα ἀπὸ τὰ φρε-

σκοκομμένα κυκλάμινα καὶ τὰ προσφέρουν στὴν Παναγία, μαζὶ μὲ τὶς μυστικὲς προσευχές τους, ποὺ εἶναι κι αὐτές ντροπαλές καὶ σκεπασμένες στ' ἀπόσκια τῆς καρδιᾶς τους. "Ετσι μπῆκε τὸ φθινόπωρο μὲ ἔνα στεφάνι ἀπὸ κυκλάμινα στὸ κεφάλι.

Αὐτὸς εἶναι ἔνα μεγάλο γεγονός, ὅπως εἶναι ὅλα τὰ σπουδαῖα καὶ σημαντικὰ πράγματα, ποὺ γίνονται στὴν ἔξοχή καὶ στὴ θάλασσα τὶς τέσσερες ἐποχὲς τῆς χρονιᾶς. Στὴν πολιτεία δὲν παίρνουμε εἰδῆσι. 'Εκεῖ ἡ ζωὴ ἔφεύγει ἀνούσια ἀπ' τὸν ἡμεροδείχτη, ποὺ φυλλορροεῖ ἀδιάκοπα, μὲ ἀνόητη ὁμοιομορφία, τὰ τετράγωνα χαρτάκια τῶν ἡμερῶν του. 'Εδῶ ὅμως ὅλα ἔχουν τόση σπουδαιότητα. "Ολες τὶς μέρες, ὅλες τὶς ὥρες γίνονται πράματα σοβαρά καὶ συγκινητικά. Γυρίζεις μέσα στὰ χωράφια, σκαλώνεις στὶς ρεματίες, ποὺ βρυάζουν τὰ μοσκόχορτα, φορτωμένα ἀπὸ πολύχρωμα ἔντομα καὶ μικροσκοπικὲς πεταλουδίτσες, μικρὲς σὰν πτανσέδες. 'Εκεῖ μέσα βασιλεύουν τὰ ὄρχασια πλατάνια κι οἱ δροσερὲς καρυδιές. Οἱ γαλιές πηδᾶνται ἀπὸ δέντρο σὲ δέντρο τρομαγμένες. Τινάζονται πάνωθέ σου καὶ μόλις βλέπεις ἀνάερα τὸ φουσκωτὸ θύσανο τῆς οὐρᾶς τους νὰ χαιδεύῃ τὸν ἀέρα. 'Αγαποῦν ἔχειχωριστὰ τὰ μύγδαλα αὐτές οἱ λιχοῦδες.

Προχτές οἱ χωριανοὶ εἶχαν πανηγύρι στὶς καρδιές. "Ερριξε μιὰ γερή, μιὰ καλὴ βροχὴ ὅλη τῇ υύχτᾳ. Φέτος εἶναι καλὴ ἡ χρονιά, δόξα νά 'χῃ ὁ Θεός! 'Ο ἐλιώνας εἶναι ἔνα καμάρι νὰ γυρίζησ κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα. Χοντρύναν οἱ ἐλιές, ψύχωσαν, ἄρχισαν κιόλας νὰ κοκκινίζουν. Καὶ περίμεναν ἔνα νερὸ πῶς καὶ πῶς. "Εβρεξε λοιπὸν πάνω στὰ δέντρα, ἔβρεξε χαρμόσυνα. "Ανοιξαν οἱ ούρανοι πάνω στὴ ζεστὴ γῆ καὶ χύθηκε ποτάμι ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ. "Αν κρατήσῃ ὡς τὸ τέλος ὁ καρπός, οἱ ἀγρότες θὰ ἔχερεώσουν πιὰ φέτος καὶ θὰ φᾶνε, λέω, μιὰ φέτα μερωμένο ψωμί.

Είδα ἔναν ἀπλὸν ἀνθρωπὸ νὰ στέκεται στὴ μέση τοῦ δρόμου, μέσα στὴ βροχή. Είχε τὸ πρόσωπό του σηκωμένο πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ τὸ νερὸ τοῦ Θεοῦ ἔπεφτε πάνω στὰ μάγουλά του τ' ἀργασμένα ἀπὸ τὸ λιοπύρι.

— "Ε, μπάρμπα, τοῦ φώναξα, θὰ γίνηται μουσκίδι!

Ἐγύρισε σιγά - σιγά τὸ κεφάλι του καὶ μὲ κοίταξε ἥσυχα. Τότες εἶδα πῶς χαμογελοῦσε φιλικά πρὸς τὸν οὐρανό.

Ἐσήκωσε τὸ χέρι του καὶ μούδειξε ψηλά. Εἶπε:

— Εἶδες ; Βρέχει . . .

Χαμογέλουσε άκόμα καὶ ἐγώ μόλις τότε κατάλαβα τὴ σπουδαία εῖδησι.

Πήγα καὶ ξάπλωσα μιὰ ζεστή μέρα κάτω ἀπ' τὶς φυλλωσιὲς ἐνὸς « ποτιζάμενου ». « Ενα χωράφι μὲ ὅλα τὰ φροῦτα τῆς ἐποχῆς. Τὰ σταφύλια κρέμονται σκαλωμένα τετράψηλα πάνω στὶς λαμπαδωτὲς λεῦκες. Οἱ ρωδιές . . . Πρέπει νὰ δῆτε τὶς ρωδιές. Εἰναι ἀπὸ τὰ πιὸ ὅμορφα πλάσματα τῆς ἑλληνικῆς ἔξοχῆς. Ἡ κλάδωσί τους εἶναι λεπτή, ἡ φυλλωσία τους ἔχει τόσο ἄφθονο τὸ πράσινο φῶς, ποὺ γειτίζει τρυφερά τὸ τοπίο. Τὰ λουλούδια τους εἶναι ἔξαίσια σύνθεσι ἐνὸς εἰδικοῦ κόκκινου μὲ τὸ πρυφερό πράσινο τῆς ρωδιᾶς. Τώρα τὰ λυγερὰ κλωνιά τους λυγάνε ἀπ' τὸν καρπό. Τὰ ρώδια κρέμονται χοντρά, στρογγυλά, τσιτωμένα ἀπ' τὶς σφιχτὲς « ροδοπαπποῦδες », ποὺ ζουλιοῦνται ἀλύπητα στριμωγμένες μέσα στὸν ἵδιο κορσέ. Τὸ ντόπιο παραμάντεμα ἔτσι ὁρίζει τὸ ρώδι : « Χίλιοι μύριοι καλογέροι σ' ἓνα ράσο τυλιγμένοι ». Μερικὰ ρώδια σκάνουν ἀπ' τ' ἀσυγκράτητο σφριγός τους. Σκάνουν ψηλὰ σὰν εἰρηνικὲς χειροβομβίδες καὶ σὲ ραντίζουν μὲ τοὺς τριανταφυλλιούς σπόρους τους, ποὺ ἀστράφτουν στὸν ἥλιο. Σὰν νὰ σοῦ ρίχνουν κατακέφαλα μιὰ φούχτα ρουμπίνια. Εἰναι μερικές, ποὺ ἔχουν ὠριμασμένους τοὺς καρποὺς καὶ τὴν κορφή τους στολισμένη ἀκόμα μὲ μερικὰ ἀπ' τὰ θαυμαστὰ λουλούδια τους. Μοιάζουν μὲ κοπέλλες, ποὺ φοροῦνε στ' αὐτὶ γαρύφαλλο κνικάτῳ.* Κοντά τους οἱ κυδωνιές σκύβουν ὡς κάτω τὰ ἐλαστικὰ κλωνάρια τους. Εἰναι δέντρα βεργᾶτα, χαριτωμένα, μὲ τὴ φυλλωσία τους θαμπή καὶ σκούρα. Ἐάμ' πᾶς νὰ μὴ σκύψουν ; Οἱ καρποί τους κρέμονται ὁγκώδεις, σκεπασμένοι ἀπὸ κιτρινωπὸ χνούδι. Τὸ παραμερίζεις μὲ τὸ δάχτυλο καὶ γυαλίζει ἀπὸ κάτω τὸ τσιτωμένο φλούδι. Εἰναι κάτι νέες κυδωνίτες τόσο φορτωμένες, ποὺ ἀπορεῖς, πᾶς τὸ σηκώνουνε τόσο πρᾶγμα.

« Όλα τὰ δέντρα ἔτσι ἔσκυβαν μέσα σὲ τοῦτο τὸ χωράφι. Ωρίμαζαν ὑπομονετικὰ τὰ μεγάλα φροῦτά τους, ἐστέκονταν φορτωμένα ἀπ' τ' ἀγαθά τους, ἐστέκονταν σκυφτὰ καὶ περίμεναν νάρθουν οἱ ἄνθρωποι, νὰ τὰ ἔσαλαφρώσουν ἀπ' τὸ βάρος τῆς δημιουργίας τους. Εἰναι ἡ χαρὰ τοῦ « δίνειν ». Μὰ ύπάρχει πιὸ μεγάλη εὔτυχία ἀπ' αὐτή ; » Αν δὲν ύπηρχαν οἱ τρυγητές, ὅλη ἡ δημιουργία, ἡ κάθε δημιουργία, θὰ γινότανε δυστυχία πάνω στὴ γῆ.

Ξάπλωσα ἀπόσταμένος· γλυκὰ πάνω σὲ νιοθέριστη φτέρη· Μύριζε δυνατά. Πάνω στὶς ἀπλωμένες ρίγανες, παρέκει, ἐστέγνωναν τὰ σῦκα. Μέσα ἀπ' τοὺς ἀγριόβαστους, ποὺ τὰ βατόμουρα τους μαύριζαν πιὰ καὶ κανένας ἄλλος ἀπ' τὰ πουλιά δὲν τὰ καταδέχεται, ἔβγαιναν ξαφνικοί, βιαστικοὶ κελαθδισμοί. Τὸ νερὸ ἔτρεχε μέσ' ἀπ' τὸ χορταριασμένο αὐλάκι καὶ τραγουδοῦσε. Εἶχα κλεισμένα τὰ μάτια καὶ ἄκουγα συγκινημένος. "Ενας μαλακὸς δοῦπος μὲ ξάφνισε κοντά μου, πλάι στὸν ἀγκῶνά μου. 'Ανοίγω τὰ μάτια. Είναι ἔνα ροδάκινο μεγάλο σὰν τὴ γροθιά μου. Μοῦ τόρριξε τούτη ἡ σγουρὴ ροδακινίτσα, ποὺ γέρνει ἀπὸ πάνω μου.

Τὸ παίρνω καὶ λέω δυνατὰ « εύχαριστῶ ». Ζουλιέται στὰ δάχτυλά μου· σὰν κερένιο. Χαϊδεύω τὸ δέρμα του, ποὺ εἶναι λεπτότατο σὰν ἀτλαζένιο, ποὺ εἶναι χνουδᾶτο καὶ διάφανο. Σ' ἔνα μέρος εἶναι πληγωμένο ἀπ' τὸ πέσιμο καὶ στάζει ὁ γλυκὸς χυμός του μέσα στὴ φούχτα μου.

Χώνω τὰ δόντια μου βαθιὰ στὴ σάρκα του καὶ σηκώνω τὰ μάτια μου καὶ χαμογελῶ στὴ σγουρή ροδακινίτσα. "Έτσι χαμογελοῦσε πρὸς τὸν οὐρανὸ κεῖνος ὁ ἀπλὸς ἀνθρωπός, ποὺ στεκόταν μέσα στὴ βροχὴ καὶ τὴ λουζόταν εύτυχισμένος.

Πετῶ τὸ κοκκινωπὸ κουκούτσι, κι αὐτὸ κυλάει καὶ κρύβεται κάπου. Ξέρω. Τοῦ χρόνου σ' αὐτὸ τὸ μέρος θὰ τεντώσῃ μὲ λαχτάρα τὰ φύτρα της μιὰ νέα ροδακινίτσα.

Ἐφημερίς « Πρωία »

Στράτης Μυριβήλης

5. Ο ΕΡΧΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ

Λεύκα, ποὺ ξεχειμώνιασεν
όλόρθη, σὰν κατάρτι,
μὲ παρακλάδια ἀπόστεγνα
καὶ μ' ἄφυλλα κλαδιά,
σὰν ἄκουσεν ἀπ' τὰ πουλιά
τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μάρτη,
μέσ' στὸν κορμό της ἔνοιωσεν
ἀνθρώπινη καρδιά.

Κι ως τὴν κορφὴν ἀναγάλλιασε ποστόν μαρτυρήσασα
 νικηνύχταν, εἰδότης κι ἄρχισε νὰ φυλλώνῃ
 χυτὸν προσωπικὸν τὸ κάθε παρακλάδι τῆς,
 τὸ κάθε τῆς κλαδί, τὸ λίθον τῆς πάτητος τοῦ Μαρτίου
 κι ἀνάσανε κι ἐφλοίσθισε τὸν πατητὸν τοῦ Μαρτίου
 κι ἔκάλεσε τ' ἀγέδονι τὸν πατητὸν τοῦ Μαρτίου
 νάρχεται στὰ κλωνάρια τῆς πάτητης πατητῆς τοῦ
 οὐρανοῦ πάντα τὸν πατητὸν τοῦ Μαρτίου
 νάρχεται στὰ κλωνάρια τῆς πάτητης πατητῆς τοῦ

«Τραγούδια τοῦ Μαρτίου»

Ιωάννης Πολέμης

6. THN ANOIEI STO SOULI

“Ενα πρωί. Ἐχουν περάσει χρόνια ἀπὸ τότες. Ἡ Ἑλλὰς γιόρταζε τὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς ἑλευθερίας τῆς καὶ κάθε βουνὸν καὶ κάθε γκρεμισμένο κάστρο ἔναντιζε τὴν ἱστορία καὶ τὴ δόξα του. Γύρο μοσχοβιοῦντες ἡ ἀνοιξις, ἀνάστασι τῆς ἑλληνικῆς φύσεως καὶ τῆς ἑθνικῆς ζωῆς μαζί. Ἐτσι ἔνα τέτοιο ἀνοιξιάτικο πρωὶ τοῦ Μαΐου ὠδεύαμε — συνοδεῖες χαρούμενες — ὡσάν σὲ προσκύνημα πρὸς τὰ ἡπειρωτικὰ ὄντα, μὲ κάτεύθυνσι τὸ ἡρωικὸ Σούλι. Ἀφήνοντας πίσω μας τὸ Λούρο, τὸν ποταμό, τὰ πλατάνια του καὶ τὶς σελίδες, ποὺ ἐγράφησαν γῦρό του εἰς τοὺς νικηφόρους βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 12, ἀκολουθοῦμε τὸ δρόμο πρὸς τὸ Σούλι, τὸν τόπο, ὃπου στὸ Κούγκι διαμονής Σαμουήλ ἐγράψε τὸ ἀθάνατο ἑλληνικὸ ἔπος, προσφέροντας τὴ ζωή του δλοκαύτωμα στὸ βωμὸ τῆς πατρίδος.

Μονοπάτια, στενὰ λημέρια, βουνά, ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ χαράδρες ἄγριες, διαχέρων μὲ τὰ μαῦρα νερά του καὶ τὸ ὅρμητικὸ ἄγριο βουνό του καὶ οἱ θεόρατοι βράχοι, ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ὅποιοὺς ἔχόρευαν τεράστιοι ἀετοί. Ἡ ψυχή μας σφιγμένη ἀπὸ τὴν ἄγριότητα τῆς φύσεως. Ἐπάνω, ὅμως, στὴν ἄγριότητα ἡ ἑλληνικὴ ἄνθησις ὀλόκληρο ποίημα, ποὺ μᾶς ἐσκόρπιζε βάλσαμο. Ἀνάμεσα ἀπὸ ἄγριο κουτσουπιές χοροπηδοῦσαν τρελλὰ σπουργίτια καὶ τὸ φῶς, καθὼς ἔπεφτε ἐπάνω στὶς λαψάνες καὶ τὰ τρεχούμενα νερά, συνέθετε εἰκόνες ἀφαντάστου γοητείας καὶ θάμβους. Τραγουδοῦσαν τὰ νερά καὶ μαζί των ἀπὸ μακραὶ κοῦκοι καὶ σπῖνοι καὶ κοτσύφια συνέχιζαν

Χαρωπή

λαρψδντ =
 ιστοι μὲ κίτρινα
 ανακούδια.
 γνωστοί διαν
 εφαλλούρων

μιὰ συναυλία συμφωνική μὲ ἀόρατο ὑπέροχο μάέστρο τὴν Ἑλληνικὴ φύσι τῆς Ἡπείρου.

Ἄριστερά μας τώρα οἱ βράχοι τοῦ Ζαλόγγου ἔκαμπαν τὴν ψυχή καὶ τὴ σκέψι μας νὰ γονατίζουν σ' ἓνα νοερὸ μνημόσυνο γιὰ τὶς Ἑλληνίδες γυναῖκες, ποὺ ἐπεσαν ἀπὸ τὰ ὑψη τῶν βράχων αὔτῶν, ὕστερα ἀπὸ ἓνα ἡρωικὸ χορὸ κι ἀπὸ ἓνα τραγούδι — τραγούδι ἀποχαιρετιστήριο τῆς ζωῆς:

*Ἐχετε γειὰ βρυσοῦλες,
λόγγοι, βουνά, ραχοῦλες.

Μέσα στὴν ἄγρια αὐτὴ ἀνοιξιάτικη σκηνοθεσία τῶν ἡπειρωτικῶν βράχων καὶ τῆς ἡπειρωτικῆς φύσεως, ἡ ἱστορία ὅλη, ὡσὰν νὰ ξαναζωντανεύῃ μπροστά μας καὶ ὁ ὁραματισμός της, ὡσὰν νὰ φωτίζῃ παράδοξα τὴν ψυχή μας.

Προχωροῦμε γεμάτοι ἀπὸ ἔθνικὸ ἐνθουσιασμό. Στὸ δρόμο μας τώρα ἀκοῦμε ἀπὸ μακριὰ γαυγίσματα καὶ ἥχους κουδουνιῶν. Ὁ Θεόκριτος πλανιόταν γῦρο στὰ λημέρια αὐτά. Καὶ αἰσθανόμεθα τώρα τὴ θρησκεία του. Ὁ Κρυστάλλης ἀγκάλιαζε τὴν ψυχή μας καὶ ζοῦμε τὴ βουκολικὴ ποίησι καὶ τὰ τραγούδια τῆς στάνης. Αὐτὴ ἡ ἀνοιξι μὲ ὅλη τὴν ποικιλία τῆς ὁμορφιᾶς — κελαρύσματα τρεχάμενων νερῶν, τραγούδια πουλιῶν, ἥχους κυπριῶν καὶ φλογέρας — παρουσιάζουν τὴν ἡπειρωτικὴ αὐτὴ ἔκτασι πρὸς τοὺς βράχους τοῦ ἡρωικοῦ Σουλίου, ὡσὰν μιὰ εἰκόνα γεμάτη ἔξωτισμὸ καὶ μυστήριο.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἔνα σύννεφο ἀπλώνεται ἀπὸ πάνω μας. Καὶ τὸ σύννεφο γίνεται μολυβένιος ὅγκος καὶ ἀπειλὴ ἄγριας μπόρας. Κάπου ἔκει σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ βουνά δ Ζεύς θὰ ἔχῃ καταφύγει μὲ τοὺς κεραυνούς καὶ τὴν ὄργη του.

Ξάφνου ἔνα γαύγισμα μᾶς ὀδηγεῖ σὲ κάποιο καταφύγιο, μιὰ στάνη. Αἰσθανόμαστε στὸ ἀνοιξιάτικο σούρουπο* νὰ μᾶς ραντίζῃ τὸ πρόσωπο ἡ πρώτη ψιλὴ βροχή, προμήνυμα μιᾶς ἄγριας μπόρας.

Ἡ στάνη φιλόξενη μᾶς προσφέρει καταφύγιο. Ἡ Ἑλληνικὴ ζωὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἀνοιξι μέσα στὴν ποιμενικὴ αὐτὴ κατοικία. Κάτω ἀπὸ ἓνα ἀσθενικὸ μισομαυρισμένο φῶς ἀγκαλιάζομε τὸν κόσμο τῆς. Ἔνα πρόσωπο μὲ φωτερὰ μάτια, κάποιες συμπαθητικὲς παιδιάστικὲς μορφές, ἡ σκιὰ μιᾶς γριούλας μὲ τὸ δράχτι στὸ χέρι καὶ ἡ λεβεντιά κατόπιν τοῦ τσέλιγκα, ποὺ μᾶς ὑποδέχεται. Ἀθάνατη Ἑλληνικὴ φυλή,

ελαβ. ēselnīk =
γεράρχης οἴκος.

η ζδέαχη = ζεράκιος
ἀγράκηνος

ποὺ ἐκληροδότησες ὅλες τὶς μεγάλες ἀρετές σου. Τὸ τραπέζι στρώνεται πλούσιο. Καὶ ἔξω ὑστερα ἀπὸ ἔνα δυνατὸ ἀέρα ἀρχίζει ἄγρια βροχή. Τὰ ματάκια μικρῶν συμπαθητικῶν μορφῶν τῆς στάνης ἀνοιγοκλείνουν ἀπὸ ξαφνιασμὸ καὶ φόβο καὶ ἔνα στοργικὸ χέρι — τὸ χέρι τῆς γιαγιᾶς — ἀπλώνεται σ' ἔνα χάδι ἐπάνω ἀπὸ τὰ ξανθά καὶ τὰ καστανά των μαλλάκια. Ό τούτης ἀρπάζει τὴν φλογέρα καὶ παίζει τὸ χαρούμενο παθητικὸ σκοπό, ποὺ ἔχει καὶ χαρὰ καὶ κλάμα καὶ ἐλπίδα μαζί. Γιὰ μιὰ στιγμὴ ἡ γυναῖκα μὲ τὰ φωτερὰ μάτια ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν στάνη, γιὰ νὰ γυρίσῃ σὲ λίγο φέρνοντας στὴν θερμὴ ἀγκαλιά της μιὰ καινούργια ζωὴ. "Ἐνα μικρὸ κατσικάκι, ποὺ μόλις εἶχε γεννηθῆ καὶ ἐκλαυθμύριζε.

— 'Η Μπλιώρα γέννησε.

Τὰ κούτσουρα, ποὺ ἐδυνάμωναν τὴν φωτιά, ἐπάνω στὴν ὁποίᾳ ἔβραζε μιὰ μαυρισμένη χύτρα, ἀνέδωσαν τεράστιες φλόγες, κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐφωτίσθηκαν τὸ πρόσωπο τῆς ὅμορφης τσελιγκοπούλας καὶ τὸ προσωπάκι τῆς καινούργιας ζωῆς τοῦ μικροῦ μαυριδεροῦ κατσικιοῦ, ποὺ ἐγέννησε ἡ Μπλιώρα. Μιὰ βουκολικὴ ἱεροτελεστία τὴν στιγμὴ ἐκείνη. Τό τραγούδι ἀντήχησε ὥστὲ εὐχαριστήριος αἷνος καὶ ἡ ζωὴ πῆρε καινούργιο ρυθμό, χαιρετίζοντας τὸν ἔρχομό της νέας ζωῆς τῆς στάνης. 'Η μπόρα ἔξω ἔδερνε τὸ κάθε τι καὶ μᾶς ἀπεκούμεσε.

Τὸ πρωὶ ἡ θεία ἐλληνικὴ ἀνοιξὶ πάλι. Τὸ ποίημα τῆς ἄγριας ἡπειρωτικῆς φύσεως καὶ ἡ ὅμορφιὰ τοῦ δρόμου πρὸς τὴν Σαμονίβα, τὸ πρῶτο χωριὸ τοῦ θρυλικοῦ Σουλίου. Περπατούσαμε μὲ ἐλαφρὲς πατημασιές. Τὸ ἔπος τοῦ Σαμουὴλ μᾶς δονοῦσε τὴν ψυχὴ σὰν καμπανοκρουσίες χαρμόσυνες, ἀναστάσιμες, καὶ ἡ σκέψι μας γύριζε πάλι πρὸς τὴν υγχτα τῆς στάνης μὲ τὴν ἄγρια μπόρα. 'Η Θεοκριτικὴ ποίησι μᾶς ἔδενε στὰ δίχτυα της. Καὶ ἀκούαμε — ἄ, πόσῳ γλυκά ἀντηχοῦσε ἡ φωνοῦλά του! — τὸ κλαυθμύρισμα τοῦ μικροῦ νεογνοῦ τῆς Μπλιώρας, ποὺ τὸ θέρμανε ἡ στοργικὴ ἀγκαλιά τῆς τσελιγκοπούλας μὲ τὸ φωτισμένο ἀπὸ δυὸ μεγάλα μάτια πρόσωπο.

'Επέρασαν δέκα χρόνια ἔκτοτε. "Ἐνας ἐλληνικὸς Μάιος καὶ μιὰ ἀνοιξὶ στὰ βουνά καὶ στοὺς θρύλους τῆς ἡρωικῆς πολυτραγουδισμένης 'Ηπείρου.

Περιοδ. « Νεολαία »

Βασίλειος 'Ηλιάδης

7. ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Τοῦ Μαϊοῦ ροδοφαίνεται ἡ μέρα,
ποὺ ὥραιότερη ἡ φύσι ξυπνάει
καὶ τὴν κάνουν λαμπρὰ καὶ γελάει
πρασινάδες, ἀχτίνες, νερά:
ἄνθη κι ἄνθη βαστοῦνε στὸ χέρι
παιδιὰ κι ἄντρες, γυναῖκες καὶ γέροι.
ἀσπροεντύματα, γέλια καὶ κρότοι,
ὅλοι οἱ δρόμοι γιομάτοι χαρά:
ναί, χαρῆτε τοῦ χρόνου τὴν νιότη,
ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιά.

« "Απαντα »

Διονύσιος Σολωμός

8. ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Ο κόσμος λάμπει σὰν ἔνα ὀστέρι,
γιορτάζουν κάμποι, δέντρα, νερά,
φωνοῦλες, γέλια φέρνει τ' ἀγέρι
μεσ' ἀπ' τ' ἀμπέλια τὰ καρπερά.

Τὴν ὥρα τούτη σκορπᾷ ἔνα χέρι
χάδια καὶ πλούτη, μύρια καλά.

Μοιάζει πορφύρα ζωῆς πλημμύρα
τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

Η φύσι πέρα, ἃ νέοι καὶ γέροι,
σὰ μιὰ μητέρα μᾶς καρτερᾶ.

Η φύσι ὅλη, σὰν περιβόλι,
τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

Κωστής Παλαμᾶς

« Η Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

9. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Δέν ἐντρέπομαι νὰ διμολογήσω, ὅτι καὶ ὡς γέρων ραψῳδὸς παράξενος καὶ ὡς ἀπλὸς θητὸς ἔχω καὶ ἔγὼ τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰς ἰδιοτροπίας μου. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχει καὶ ἡ ἀπέραντος συμπάθειά μου πρὸς ἐν τῶν κοινοτέρων καὶ τῶν ταπεινοτέρων φθινοπωρινῶν πτηνῶν μας, τὸν λάλον, τὸν ὄγαθὸν καλογιάννον.

Ἄγνοϊ πόθεν προῆλθε τὸ ὄνομά του ἢ ἀπανταχοῦ τῆς Ἐλλάδος οὕτω πως ὄνομάζεται ἡ ἐρυθανὶς ἢ ἡ πυρραλὶς τῶν ἀρχαίων. Καὶ τὸ μὲν δημοτικὸν ἐλληνικὸν ὄνομα μαρτυρεῖ πιθανῶς περὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ ἥθους καὶ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ τάσεως πρὸς τὴν οἰκειότητα, τὸ δὲ ἀρχαῖον πηγάζει ἐκ τῆς ὡραίας ἐρυθροειδοῦς κηλίδος, ἦν γαυριῶν ἐπιδείκνυσιν ἐπὶ τοῦ τραχήλου.

Πολλαχοῦ τῆς ἐστέρας Εύρωπης τὰ χαριέστατα ταῦτα πτηνὰ ἐμφανίζονται κατὰ τὸ ἔαρ, ἀλλ’ ἐν Ἐλλάδι μόνον κατὰ τὰς πρώτας βροχὰς τοῦ φθινοπώρου ἔρχονται καὶ δίδουν ζωὴν εἰς τὰ νεκρά μας δάση. Φθάνουν δὲ ταυτοχρόνως τόσον πολλὰ καὶ τόσον ἐκθύμως εὔθυς μετὰ τὴν ἄφιξιν των ἐπιδίδονται εἰς τὸ προσφιλές κελάδημά των, ὥστε μένει τις ἐκστατικὸς ἐνώπιον τοιαύτης συμφωνίας.

‘Ο καλογιάννος εἶναι τὸ πρωινώτερον τῶν πτηνῶν μας· δίδει εἰς τὸν γεωργὸν τὸ σύνθημα τῶν ἐργατικῶν ἐργασιῶν, καὶ τὸν ἀνακουφίζει διὰ τοῦ ἄσματός του, ὅταν παρὰ τὸν κορμὸν τοῦ σκιεροῦ δένδρου ἀναπαύηται ἐκ πολλοῦ κόπου. Τὸ λάλημά του εἶναι μὲν βραχύ, ἀλλὰ γλυκύτατον, καὶ τὸ ἐπαναλαμβάνει ἀδιακόπως, χωρὶς νὰ ταράττηται καθόλου ἐκ τῆς παρουσίας τῶν ἀνθρώπων; μεθ’ ὃν ἀρέσκεται νὰ συζῇ καὶ εἰς τὰς κατοικίας τῶν ὅποιων ἀφόβως εἰσέρχεται καὶ ζητεῖ τὴν τροφήν του, ὅταν ἡ χιλών καλύπτουσα τὸ ἔδαφος κρύπτῃ τὰ ἔντομα, δι’ ὃν συντηρεῖται. Ἐγὼ δὲ εἰδον αὐτὸν ἐνίστε καθήμενον ἀταράχως ἐπὶ τῶν κεράτων τῶν ἀροτήρων βιῶν καὶ ψάλλοντα, χωρὶς νὰ φοβῆται διόλου οὔτε τὴν βουκέντραν οὔτε τὸν σάλαγον τοῦ ζευγηλάτου.

Μέγας φίλος καὶ προστάτης τῶν μικρῶν καὶ ἀδυνάτων πτηνῶν ἴσχυρίζεται, ὅτι ὁ καλογιάννος εἶναι φύσει ζηλότυπος καὶ διηγεῖται ὅτι ἐκεῖνος, ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἔζη ἐλεύθερος ἐν τῷ γραφείῳ του, ἐπετέθη μανιωδῶς κατὰ μιᾶς ἀηδόνος, ἦν εἶχεν ἀποκτήσει καὶ πρὸς τὴν ὅποιαν ἀπένειμεν ἔξαιρετικὰς περιποιήσεις. Πολλάκις δὲ τὸν

παρηνώχλει καθήμενος ἐπὶ τῶν δακτύλων ἢ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅταν κατελάμβανεν, ὅτι ὁ κύριός του βεβυθισμένος εἰς τὴν μελέτην παρημέλει τὸν γηραιόν του φίλον.

Καὶ ὅμως τὸν καλογιάννον περιφρονοῦν οἱ ποιηταί. Δὲν τὸν καταδέχονται, εἶναι φτωχὸν πουλί, εἶναι χωριάτης. Δὲν ἔχει τοὺς ἑρωτικοὺς ρεμβασμοὺς τῆς ἀηδόνος, ἔξυπνα πάρα πολὺ πρωΐ, εἶναι χυδαῖος, πάντοτε εὐθυμος, πάντοτε καλοκαρδισμένος, δὲν μελαγχολεῖ ποτέ, ἐνὶ λόγῳ εἶναι λαός.

Αλλ' ἐγὼ τὸν ἡγάπησα ἐκ νεαρᾶς μου ἡλικίας καὶ ὅταν κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ φθινοπώρου συναντῶμαι μετὰ τοῦ πρώτου καλογιάννου καὶ τῆς πρώτης κυκλαμιᾶς (διότι τὸ ἄνθος καὶ τὸ πτηνὸν συγχρόνως ἐμφανίζονται), ἡ καρδιά μου σκιρτᾷ, ὡς ἂν αἴφνης ἐβλεπον παλαιοὺς φίλους ἐπανερχομένους ἐκ μακρᾶς ἀποδημίας.

Ἄπεναντι τῶν παραθύρων τοῦ ἐν Μαδουρῇ ἔξοχικοῦ μου οἴκου ἔγειρεται παμμεγέθης ἥλαια, ἥτις εἶναι ἀληθής ἀγορὰ τοῦ λαοῦ τῶν καλογιάννων. Ἐκεὶ συνέρχονται, ίδιως ὅταν ἐπίκειται χειμών ἢ τρικυμία, καὶ συναναστρέφονται μετ' ἐμοῦ καὶ μὲ εὐφραίνουν διὰ τῶν κελαδημάτων των. Χίλιες φορὲς μοῦ διεσκέδασαν τὰ μαύρα νέφη τῆς φαντασίας! Χίλιες φορὲς μὲ παρηγόρησαν καὶ μοῦ ἐγλύκαιαν τὰ κρυφὰ φαρμάκια τῆς ψυχῆς! Χρεωστῷ εἰς αὐτοὺς τόσην εὔγνωμοσύνην!

« Ἔργα »

Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

10. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμώνιασε καὶ φεύγουν τὰ πουλιά,
γοργὸς ὁ γερανὸς τὰ πελαγώνει,
ἢ φλύαρη χελιδονοφωλιά
χορτάριασε παντέρημη καὶ μόνη,

Τοῦ σπίνου χάθηκε ἡ γλυκειὰ λαλιά,
φοβήθηκε ὁ μελισσουργὸς τὸ χιόνι,
κι ἡ σουσουράδα στὴν ἀκρογιαλίᾳ
δὲν τρέχει, δὲν πηδᾷ, δὲν καμαρώνει.

Στῆς λυγαριᾶς τ' ὄλόξερο κλαδί,
τοῦ φθινοπώρου φτωχικὸ παιδί,
ὅ καλογιάννος πρόσχαρος προβάλλει.

Μὲ λόγια σιγαλὰ καὶ ταπεινά,
μικρὸς προφήτης, φτερωτός, μηνᾶ
τὴν ἄνοιξι, ποὺ θὰ γυρίσῃ πάλι.

Γεώργιος Δρυσίνης

11. Η ΟΡΝΙΘΑ ΚΙ Η ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ

Στοὺς πρώτους - πρώτους καιρούς ἡ ὅρνιθα ζοῦσε ἐλεύθερη στὴν ἑρημία κι ἡ κουκουβάγια ἔβλεπε κι ἐπετοῦσε στὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Ἡσαν γειτόνισσες· κι ἡ γειτονιά, ποὺ φέρνει τὴ φιλία στὴν ἀρχή, στὸ τέλος γεννάει τὴν ἔχθρα. Ἡ κουκουβάγια εἶχε τὴ φωλιά της στὴν κορφὴ ἐνὸς δένδρου. Ἐκοίταζε ἀπὸ κεῖ τὴν ὅρνιθα, ποὺ πότε ἐσκάλιζε μὲ τὴ μύτη της τὸ χῶμα γιὰ νὰ βρῇ κανένα σπόρῳ ἢ σκουλήκι, πότε ἔτρεχε πρὸς τὴ ρεματιά, πότε ἡσύχαζε σὲ καμμιά πέτρα, καὶ πότε κούρνιαζε* στὰ χαμόκλαδα. Καθὼς τὴν ἔβλεπε χαμογελοῦσε καταφρονετικά.

Ἡ ὅρνιθα κάποτε, πίνοντας νερὸ στὸ αὐλάκι καὶ σηκώνοντας τὸ κεφάλι της ψηλά, καθὼς τὸ χει σύνηθεια, εἰδε τὸ πειραχτικὸ χαμόγελο τῆς κουκουβάγιας καὶ τῆς ἐκακοφάνηκε.

— Τί ἔχεις καὶ γελᾶς ; τὴ ρώτησε. Δὲν κοιτᾶς καλύτερα τὰ μοῦτρά σου !

Ἡ κουκουβάγια χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ τῆς ἀποκρίθηκε :
— Εἶναι νὰ μὴ γελᾶς κανείς ; Τί πουλὶ εἰσ' ἐσύ, ποὺ δὲν πετᾶς καὶ ποὺ ἔχεις τέτοιο ἄχαρο περπάτημα !

”Ορνιθά μου, γειά σου, γειά σου !
τί τὰ θέλεις τὰ φτερά σου ;
καὶ τὰ πόδια σου τί ἀξίζουν
ἀφοῦ ἔδω κι ἔκει τρικλίζουν ;
Τόσο δὲν ἔχει ἀδικήσει

ἄλλο πλάσμα της ἡ Φύσι . . .

Νὰ γελῶ δὲν ἀγαπᾶς·
νὰ σὲ κλαίω μὴν προτιμᾶς ;

Τὸ περιπαιχτικὸ λιανοτράγουδο τῆς κουκουβάγιας γιὰ τὴν ὅρνιθα τ' ἄκουσε δέ κότσυφας, ποὺ ἥταν κρυμμένος παραπέρα, πίσω ἀπὸ ἔνα κισσό, καὶ τὸ ξανατραγούδησε πετῶντας κάτω πρὸς τὴν χαμηλὴ ρεματιά. 'Ο κελαθηδισμός του ἐμοιαζε σὰν σφύριγμα κι ἀντιλαλοῦσε σὲ ὅλο τὸ δάσος.

'Ο κότσυφας εἶναι καλὸς τραγουδιστής. Γιὰ τοῦτο, σὰν ἄκουσε τὸ σκοπό του τὸ ἀηδόνι τὸ περήφανο, ποὺ ἥταν κρυμμένο στὰ κλαδιά, βάλθηκε νὰ τὸν ξαναπῆ μὲ πιὸ γλυκόφωνη τέχνη.

Σὲ λίγο ὅλο τὸ δάσος ἐβούιζε, σὰν ν' ἀντηχοῦσαν φλάουτα, πίφερα, λαγοῦτα, φλογέρες . . . "Ολα τὰ πουλιὰ εἶχαν μάθει τὸ πειραχτικὸ λιανοτράγουδο καὶ τὸ ξανάλεγαν, καθένα μὲ τὴ δική του τέχνη. Ἡταν μιὰ συμφωνία!

"Η καημένη ἡ ὅρνιθα, ντροπιασμένη καὶ θυμωμένη, δὲν ἤξερε τί νὰ κάμη, ποῦ νὰ πάγη νὰ κρυφτῇ, γιὰ νὰ μὴν ἀκούῃ καὶ γιὰ νὰ μὴν τὴ βλέπουν . . .

— Τέτοια προσβολὴ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ὑποφέρω, συλλογίστηκε. Θὰ πετάξω κι ἔγώ.

"Ανοιξε τὰ φτερά της, ἔδωσε μὲ ὅλη της τὴ δύναμι ἔνα τίναγμα πρὸς τὰ πάνω κι ἔφτασε στὸ χαμηλότερο κλαδὶ τοῦ δέντρου, ποὺ βρισκόταν ἡ κουκουβάγια. 'Απὸ ἐκεῖ ἀνέβηκε στὸ ἄλλο κλαδὶ καὶ βρέθηκε κοντά της.

— Σώπα πιά, κακορρίζικη, τῆς εἰπε. Νά με! μαζί σου . . .

Κι ἀρχισε νὰ τινάζεται μὲ δυνατὸ φτεροκόπτημα καὶ νὰ κακαρίζῃ σπαραχτικά, γιὰ νὰ τὴν ἀκούσουν ὅλα τὰ πουλιά καὶ νὰ τὴν ἰδοῦν, πώς ἥταν στὸ ἴδιο κλαδὶ μὲ τὴν κουκουβάγια. Κι ἐγύριζε προκλητικὰ τὸ λαιμὸ καὶ τὸ κεφάλι της μιὰ δεξιά, μιὰ ἀριστερά, μιὰ πάνω, μιὰ κάτω, καὶ τὰ μάτια της ἀστραφταν ὠργιούμένα.

"Ολα τὰ πουλιὰ τώρα ἔπαψαν νὰ τραγουδοῦν τὴ σάτιρα τῆς ὅρνιθας κι ἀρχισαν νὰ διασκεδάζουν μὲ τὴν κουκουβάγια. Μάλιστα μιὰ σουσουράδα μακρυνούρα, κάνοντας γύρους ἀνοιχτοὺς κι ἀδιάκοπους γῦρο ἀπὸ τὸ δέντρο, ποὺ ἥταν ἡ κουκουβάγια μὲ τὴν ὅρνιθα, τραγουδοῦσε περιγελαστικά :

Στέκουνε κι οι δυό μαζί,
συντροφιά σ' ἔνα κλαδί,
·σὰν νὰ τοὺς ἐκάνων μάγια,
·ή ὅρνιθα κι ή κουκουβάγια . . .
κι εἶναι ή χάρι τους μεγάλη!
Παρ' τὴ μιὰ χτύπα τὴν ἄλλη!

‘Η κουκουβάγια δὲν μποροῦσε νὰ ὑπομείνῃ τέτοιο ρεζίλεμα κι
ἐπέταξε πέρα. Πήγε καὶ κρύφτηκε σὲ μιὰ σπηλιά, ποὺ ήταν φιδιοφω-
λιὰ καὶ συλλογιζόταν, πῶς νὰ ἐκδικηθῆ τὴν ὅρνιθα. Δὲν ἀργήσε νὰ
βρῇ τὸν τρόπο.

— Κάθεσαι ξέγνοιαστα στὴ φωλιά σου, εἶπε στὸ φίδι, καὶ μήτε
φαντάζεσαι πῶς ή ὅρνιθα σοῦ ἔτοιμάζει μεγάλο κακό. Μοῦ εἶπε
πῶς μὲ τὴ μύτη της θὰ σοῦ βγάλῃ τὰ μάτια, γιὰ νὰ μὴ βλέπης καὶ
νὰ μὴ μπορῆς νὰ τρῶς τ' αὐγά της. Φυλάξου, κι ἀν μπορῆς, κοίταξε
γρήγορα νὰ τὴν ξεκάμης, πρὶν προφτάσῃ νὰ σὲ βλάψῃ.

‘Αμέσως τὸ φίδι ξεκίνησε νὰ βρῇ τὴν ὅρνιθα. Καθὼς πήγαινε
εἶδε τὴ σουσουράδα.

- Γιατί σέρνεσαι τόσο βιαστικά; τὸ ρώτησε.
- Πάω νὰ πνίξω τὴν ὅρνιθα, τῆς ἀποκρίθηκε.

Τότε ἡ σουσουράδα, πού 'ναι πονόψυχη, γοργοπέταξε κι ἔφερε
τὸ κακὸ μήνυμα στὴ δυστυχισμένη τὴν ὅρνιθα.

‘Η ὅρνιθα συλλογίστηκε, πῶς δὲν θὰ μπορέσῃ πιὰ νὰ γλυτώσῃ
στὸ λόγγο ἀπὸ τὸν κίνδυνο τοῦ φιδιοῦ κι ἀμέσως ἐπῆρε τὴ μεγά-
λην ἀπόφασι: ἔφυγε κι ἔτρεξε στὸ χωριό· βρῆκε τὸν ἀνθρωπὸ κι
ἔζήτησε τὴν προστασία του.

— Σῶσέ με, τοῦ 'πε, κι ἔγώ νά 'μαι δούλα σου γιὰ πάντα καὶ τ'
αὐγά μου δικά σου.

‘Ο ἀνθρωπὸς τὴν καλοδέχτηκε καὶ τὴν ἔκλεισε γι' ἀσφάλεια μέσα
στὴν αὔλὴ τοῦ σπιτιοῦ του.

— Στὸ λόγγο τώρα ἡ σουσουράδα κελαηδοῦσε:

‘Η ὅρνιθα πήγε ταξίδι,
νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ φίδι,
μήτε θὰ ξαναγυρίσῃ
καὶ μᾶς ἔχει παρατήσει.
Τὴ ζωή της, ἡ καπημένη,
θέλει νά 'χη ἀσφαλισμένη.

„Ακουσαν τὸ τραγούδι τ' ἄλλα πετούμενα καὶ τὸ Ἀλεγαν.^{Θεοφ}
 'Απὸ στόμα σὲ στόμα ἔφτασε καὶ στ' αὐτὶα τοῦ ἀτοῦ, τοῦ
 βασιλιᾶ τῶν πουλιῶν, ποὺ ζήτησε κι ἔμαθε ὅλα τὰ καθέκαστα.
 Σιχάθηκε τὴ συκοφάντισσα τὴν κουκουβάγια καί, σὰν ἡρωικὴ
 ψυχὴ πού 'ναι, ἀμέσως ἐπῆρε τὴν ἀπόφασι νὰ τὴν καταδικάσῃ
 σὲ θάνατο. "Οταν ἔστειλε νὰ τὴν πιάσουν, ἡ κουκουβάγια τὸ 'χε
 μάθει καὶ κρύφτηκε. Καὶ κρύβεται ἀκόμα καὶ θὰ κρύβεται γιὰ πάντα.
 Ποτὲ δὲν φανερώνεται τὴν ἡμέρα, τόσο ποὺ ξεσυνήθισε νὰ βλέπῃ
 στὸ φῶς καὶ ξανοίγει μόνο μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ μήτε λαλεῖ γιὰ νὰ
 μήν τὴν ἀκούσουν καὶ προδοθῇ τόσο ποὺ βουβάθηκε. Κι ἔτσι τρι-
 γυρίζει μισητή καὶ καταφρονεμένη τὶς νύχτες ὀλομόναχη μέσα στὰ
 σκοτάδια καὶ στὶς ἐρημιές ἀναζητῶντας λίγη τροφή, γιὰ νὰ μήν
 ψοφήσῃ.

Τόσες χιλιάδες χρόνια τώρα ἡ κουκουβάγια ζῇ ἔξω ἀπὸ τὸν
 κόσμο καὶ βασανίζεται γιὰ τὸ ψέμα, ποὺ εἶπε, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ
 ξαγοράσῃ τὸ κριμά της, γιατὶ μονάχα ἡ συκοφαντία εἶναι ἀσυχώ-
 ρετη.

«Εκλεκτὲς σελίδες», 1952, σ. 121 - 124.

Μαρίνος Σιγούρος

12. Η ΜΠΕΚΑΤΣΑ

Προσοχή, διότι ἔχετε ἀπέναντί σας τὴν « ἀγγλοπρεπεστάτην »
 κυρίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λόγγου. Πάντα τὰ κατ' αὐτὴν εἶναι μέθοδος,
 ρυθμός, τάξις, πρόγραμμα.

Θὰ πετάξῃ ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, ὅμα φανῇ τὸ πρῶτον ἀστρον.
 Τὸ δρομολόγιόν της εἶναι τόσο τυπικόν, ὥστε παλαιοὶ πρακτικοὶ
 κυνηγοὶ βεβαιοῦν, ὅτι τὸ γνωρίζουν μέχρι τελευταίας γραμμῆς καὶ
 τὸ παραθέτουν εἰς τὰ βιβλία των ὡς πρόγραμμα τελετῆς : Τὴν τάδε
 ὥραν βγαίνει ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, τὴν δεῖνα θὰ περάσῃ ἀπὸ ἑκεῖ,
 τώρα εἶναι εἰς τὸν λόφον, ὕστερα θὰ εἶναι εἰς τὸ ρεῦμα. "Αν εἶναι
 ὑγρασία, ίδετε ἀνατολικά· δὲν εἶναι ξηρὸς καιρός, κατεβῆτε τοὺς
 ὅχθους, κτυπήσατε ἑκείνην τὴν τούφαν κλπ.

Αφοῦ λοιπὸν τὸ πουλὶ αὐτὸ ἔχει τόσην τάξιν εἰς τὴν ζωήν του,
 ἀφοῦ τὸ πρόγραμμά του κατώρθωσε νὰ τὸ μάθουν οἱ κυνηγοί,

ἀφοῦ ἐπὶ πλέον ἔχει τὸ νοστιμώτερον κρέας ἀπὸ ὅσα τρέφει ὁ λόγγος, πῶς ζῇ ἀκόμη, πῶς, μολονότι αὐξάνονται καὶ πληθύνονται οἱ κυνηγοί του, αὐτὸ μ' ὅλα ταῦτα ἔρχεται κάθε χρόνον ἀφθονώτερον μὲ τὰ δροσόπαγα τοῦ Ὀκτωβρίου;

Εἶναι βεβαιωμένον, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔπλασε κανὲν πλάσμα μὲ τόσην στοργικήν πρόνοιαν. Πρῶτα - πρῶτα εἴναι διφής ὑπαρξις: χωριστὴ ζωὴ ἢ μύτη της, χωριστὴ ζωὴ ἢ μπεκάτσα.

Ἡ μύτη της ἀναμοχλεύει τὴν γῆν διὰ σκουλήκια καὶ τὰ μάτια της, ξένα ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐνασχόλησιν, ἀνιχνεύουν σκιάς, θορύβους, ἀνέμους, φύλα, κάθε πνοὴν τοῦ λόγγου. "Αν ἀντιληφθῇ τὸν κίνδυνον μακρινόν, σπεύδει νὰ πετάξῃ κατ' ἀρχὰς τρικλίζουσα εἰς τὸν ἀέρα, ώστὲν νὰ εἴναι μεθυσμένη, καὶ κατόπιν εύθυγραμμίζουσα τὸ πέταγμά της ὡς βέλος. Δι' αὐτὸ οἱ πολύπειροι κυνηγοὶ συνιστοῦν ἀναμονήν, μέχρις ὅτου « στρώσῃ », τουτέστι μέχρις ὅτου πάρη τὸ γραμμικὸν πέταγμα.

"Αμα ὅμως ὁ κίνδυνος εἴναι πολὺ πλησίον, ὥστε νὰ μὴν ἔχῃ καιρὸν νὰ πετάξῃ, τότε στρώνεται ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα καὶ γίνεται « ἔνα » μ' ἔκεινο. "Αν τυχὸν ὁ χρωματισμός της εἴναι ἀταίριαστος, τὸ πιθανώτερον εἴναι νὰ τὴν πάρετε ὡς ἔνα λίθον ἢ διὰ μίαν τούφαν ξηρῶν φύλλων ἢ διὰ μίαν ρίζαν, παρὰ νὰ νομίζετε, ὅτι ἔκεινο, ποὺ βλέπετε, εἴναι ζωντανὸν πρᾶγμα.

Κανεὶς δὲν τῆς ἡρνήθη τὴν σοφίαν διὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον ἐκλέγει τὰ βοσκοτόπια της. Δὲν πρέπει νὰ ἔχουν μόνον σκουλήκια καὶ ἔντομα, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ κάμνουν καμμίαν παραφωνίαν μὲ τὸν χρωματισμόν της.

"Ἐν μόνον λησμονεῖ κάποτε: "Οτι ἡ γῆ σφίγγει τὴν νύκτα ἀπὸ τὸν πάγο καὶ τὸ πρωὶ τὴν εύρισκουν οἱ χωρικοὶ ὧστὲν σπαθὶ σφιγμένην μὲ τὴν μύτην της εἰς τὸ χῶμα.

Τί τῆς εἶχεν ὅμως γράψει ἡ μοιρά της! Νὰ τὴν ἐνδύσῃ ὁ Θεὸς μὲ τόσην πρόνοιαν, νὰ τῆς χαρίσῃ τόσην νοημοσύνην, ὥστε νὰ χρησιμοποιῇ τὰ εἰς χρώματα, εἰς μύτην καὶ εἰς μάτια δῶρά της, καὶ νὰ τῆς παρουσιασθῇ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ τηλέγραφος.

Αὐτὸ τὸ πουλὶ στερεῖται τηλεγραφικοῦ αἰσθητηρίου. "Αν εἴναι ἐμπρός του τηλεγραφικὸν σύρμα, θὰ πέσῃ ἐπάνω του καὶ θὰ σκοτωθῇ. Πρὶν ἀνακαλυφθῇ ὁ τηλέγραφος, ἔχθροὺς μεγάλους εἶχε μόνον τοὺς φάρόύς. Οἱ φυσιοδίφαι ἀπελπισθέντες ν' ἀνακαλύψουν ἀπὸ ποῦ

έρχεται καὶ ποῦ πηγαίνει, ἐζήτησαν μὲν μελέτας ἐπὶ τῶν φάρων ν'
ἀνακαλύψουν τὴν προέλευσίν του καὶ τὴν διεύθυνσίν του.

’Αλλ’ ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἔχυθε τόση μελάνη, ὅση διὰ τὴν ἔξελιξιν
ἐνὸς πλανήτου, κατέληξαν εἰς τὴν βεβαίωσιν ὅτι ἔρχεται ἀπὸ παντοῦ
καὶ πηγαίνει παντοῦ.

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου » Στέφανος Γρανίτσας

13. Ο ΚΟΤΣΥΦΑΣ

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

’Αλήθεια, κάνει κρύο δυνατό, κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ
πάῃ νὰ φυλαχτῇ. Νὰ πάῃ πέρα μὲ τὰ χελιδόνια καὶ τ’ ἄλλα ταξι-
διάρικα πουλιά, δὲν τὸ θέλει. Τὸ ξέρει, πώς ἐκεῖ καὶ ζέστη θὰ βρῇ καὶ
ἄφθονα ἔντομα, γιὰ νὰ φάῃ. Μὰ τὸν τόπο, ποὺ γεννήθηκε, δὲν τὸν
ἀλλάζει.

— Κάλλιο νὰ πεθάνω, παρὰ νὰ ξενιτευτῶ, λέει μὲ πεῖσμα.

Καὶ χτυπᾷ δυνατὰ τὰ φτερὰ καὶ κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸν κισσό,
ποὺ σκαλώνει πυκνὸς στοὺς τοίχους ἐνὸς ἐρημοκκλησιοῦ. ’Εκεῖ οὔτε
ἄνεμος, οὔτε χιόνι μπορεῖ νὰ τὸν φτάσῃ. Τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ εἶναι
σκληρὰ σὰν πετσί καὶ οἱ πέντε γλῶσσες τοῦ ἐνὸς φύλλου μπαίνουν
στ’ ἀνοίγματα τοῦ ἄλλου καὶ σφαλίζουν τόσο καλά, σὰ νὰ κάνουν
ἔνα καταπράσινο σκέπασμα ἀπάνω στὸν τοῖχο. ”Αν πῆς γιὰ φαγί,
ὅς εἶναι καλά οἱ μικρὲς ρῶγες τους, ποὺ μοιάζουν μὲ χοντρὰ σκάρια.
Βέβαια, δὲν εἶναι γλυκεὶς σὰν τὶς ρῶγες τοῦ σταφυλιοῦ οὔτε ξινό-
γλυκες σὰν τὰ βατόμουρα. Μὰ ὠριμάζουν στὴν ὥρα ποὺ λείπουν
ἐκείνα, καὶ εἶναι πολὺ καλὲς καὶ θρεπτικές.

— ”Επειτα, λέει ὁ κότσυφας, δὲν εἶναι λίγο νὰ κάνης ἔτσι ἀπὸ τὴ
φωλιά σου καὶ νὰ βρίσκης ἔτοιμο τὸ φαγί σου.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

’Αλήθεια, κάνει κρύο κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάῃ νὰ
φυλαχτῇ. Καλὸς εἶναι ὁ κισσός, τὰ φύλλα του εἶναι σκληρὰ σὰν πε-

τοί κι ό καρπός του νόστιμος καὶ θρεπτικός. Μὰ τὸ κρύο κατάντησε ἀνυπόφορο! Ἀλήθεια, τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ γυρίζουν κατὰ τὸν ἥλιον νὰ πάρουν φῶς καὶ ζεστασιά. Ἀμα ζεσταθοῦν ἔκεινα, θὰ δανείσουν καὶ στὸν κότσυφα λίγη ζέστη. Ὁχι μόνο τὸν κότσυφα, μὰ καὶ τὸν τοῖχο θὰ πυρώσουν, καὶ τότε;

— Τότε θὰ είμαι σὰν ἄρχοντας κοντὰ στὴ θερμάστρα του, συλλογίζεται τὸ πουλί.

Μὰ ποῦ είναι ό ἥλιος; Μέρες τώρα χιονίζει ἀδιάκοπα καὶ ό βοριδᾶς σφυρίζει θυμωμένος. Ἡ παγωνιὰ ὅχι μόνο φτάνει στὸν τοῖχο, μὰ περνᾶ τὸν τοίχους καὶ μπαίνει μέσα στὰ σπίτια. Ἀδύνατο νὰ κρατηθῆ ό κότσυφας ἔκει.

— Πρέπει νὰ κατέβω στὶς ρεματιές, λέει. Ἐκεῖ καὶ νὰ πέστη τὸ χιόνι, σὲ λίγες δῷρες θὰ λειώσῃ. Τὰ χαμόκλαδα θὰ είναι ντυμένα καὶ μπορῶ νὰ φυλαχτῶ.

Τὸ εἴπε καὶ τὸ ἔκαμε. Πέταξε ἀπὸ τὸν κισσό καὶ κατέβηκε στὶς ρεματιές. Μὰ καὶ τὸ πέταγμά του είναι βαρύ. Τὰ φτερά του, ποὺ λάμπουν σὰ μαύρο μεταξωτό, δὲν είναι ἀνάλογα μὲ τὸ σῶμά του. Δὲ μποροῦν νὰ τὸ κρατήσουν πολλή ὥρα ψηλά, κι ό κακόμοιρος ό κότσυφας κάθεται σὲ δέντρο, σὲ πέτρα, ἢ καὶ σὲ χαμόκλαδα, νὰ ξεκουραστῇ. Μέσα στὸ ἄσπρο χιόνι, ποὺ τὸν τριγυρίζει, φαίνεται ἡ μαύρη του κορμοστασιά. Ὁλα του είναι μαύρα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μύτη του, ποὺ είναι κιτρινοκόκκινη σὰν παλιὸ κεχριμπάρι. Τὰ πόδια του λάμπουν σὰν κλωνιὰ ἀπὸ κοράλλι. Κι ἡ σπαθωτή ούρά του ἀνοίγει σὰ μαύρη δλοιμέταξη βεντάγια.

“Ετσι πότε πετῶντας καὶ πότε ἡσυχάζοντας σὲ δέντρο, σὲ πέτρα ἢ χαμόκλαδο, ἔφτασε ό κότσυφας στὶς χαμηλές ρεματιές:

Κάνει κρύο, κάνει τοίφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Τώρα ό κότσυφας τεντώνοντας τὸ ἔνα ποδαράκι του, λέει :

— Οὔτε κρύο οὔτε τοίφι ἔχει ἐδῶ κάτω. Ζεστάθηκα γιὰ καλά.

Στάθηκε ἐπάνω σ' ἔνα χαμόκλαδα καὶ κοίταξε γῦρό του τὴν κοιλάδα.

— Σωστὸς παράδεισος! εἴπε μὲ χαρά,

‘Αλήθεια, σωστὸς παράδεισος. Τὸ χιόνι εἶχε λειώσει καὶ πολλὰ ρυάκια κελάρυζαν ἐδῶ κι ἔκει, σὰ νὰ τραγουδοῦσαν τὴν ὅμορφη

ζωή. Κελάρυζαν και κυλούσαν τὰ νερά τους στὴ ρεματιὰ κι αὐτὴ ἀνοιγε τὴν ἀγκαλιά της και τὰ κατέβαζε κάτω στοὺς κάμπους μὲ δυνατὴ βοή. "Οπου ἦταν λάκκωμα, τὸ χιόνι σπιθοβοῦσε ἀκόμη κόκκινες, κίτρινες, γαλάζιες χρυσορρόδινες σπίθες, κι ἀπὸ μέσα του πετιόταν ἡ νιογέννητη χλόη. Κοντὰ στὴ ρεματιὰ φύτρωναν δάφνες και μυρτίες μὲ τὶς μαῆρες στρογγυλὲς ρῶγες τους, και στὶς πλαγιὲς ψήλωναν λυγερὲς ὅγριελιές και ἥρεμες ἐλιές μὲ τὸ γαλαζόμαυρο καρπό τους. 'Ο κότσυφας πεινοῦσε και δὲν ἤξερε τί νὰ πρωτοφάγῃ.

— Καλὰ τὸ λένε, ὅποιος ἔχει πολλὰ δὲν ἔχει τίποτα! εἴπε κοιτάζοντας δεξιὰ και ἀριστερά. Νά, ἔγώ τώρα ποὺ πεινῶ και δὲν ξέρω τί νὰ πρωτοφάω. Καλὸς ὁ καρπὸς τῆς δάφνης, μὰ και τῆς μυρτιᾶς εἶναι καλύτερος, μοσκοβολάει! Και τῆς ὅγριελιᾶς οἱ ἐλιές εἶναι γλυκείες, μὰ και τῆς ἥμερης γλυκύτερες και πιὸ θερεπτικές. Τί νὰ κάμω; 'Εκεῖ, ποὺ συλλογιζόταν ἔτσι ὁ κότσυφας, βλέπει λίγο μακριά του ἔνα χαμόκλαδο, ποὺ τοῦ ἄλλαξε ὀλωσδιόλου τὴ σκέψι. Εἶχε τὰ κλαδιά του ὀρθὰ και κόκκινα και τὰ φύλλα του μακρουλά, στενὰ και καταπράσινα. 'Απάγω του καθόταν τὸ χιόνι κι ἔδειχνε πιὸ λαμπρὰ τὰ φύλλα του και τὰ κλαδιά του. Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ χιόνι ἔβγαιναν κάτι βαθυκόκκινα στρογγυλὰ κουμπιά, ποὺ ἔλαμπαν σὸ μεγάλα ρουμπίνια δεμένα στὸ ἀσήμι.

— "Α, τὰ κούμαρα! . . . φώναξε ὁ κότσυφας. Τώρα ξέρω και παραξέρω τί νὰ πρωτοφάω.

Δὲν πρόφτασε ν' ἀγγίξῃ τὸ πρῶτο κούμαρο και στάθηκε ἀνήσυχος. Κάποιον κίνδυνο ἔνιωσε γῦρό του. Γύρισε δῶθε κεῖθε τὸ κεφάλι του και μὲ μιᾶς πέταξε χτυπῶντας δυνατά τὰ φτερά του.

Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἔζωσαν τὴν κοιλάδα. Τὰ σκυλιά ἔτρεχαν γαυγίζοντας και γύριζαν τοὺς θάμνους και τὰ βάτα. Μὰ ὁ κότσυφας δύσκολα χτυπιέται ἀπὸ τοὺς κυνηγούς. 'Αδύνατο νὰ πιαστῇ ζωτανὸς ἀπὸ σκυλί. Ξέρει νὰ στριφογυρίζῃ ἀνάμεσα στὰ κλαδιὰ τόσο γοργά, ποὺ νὰ θαμπώνῃ τοῦ κυνηγοῦ τὸ μάτι. Ξέρει νὰ κρύβεται ἔτσι μέσα στὰ χαμόκλαδα, ποὺ ἀδύνατο νὰ τὸν βρῇ λαγωνικό. "Ετοι γλύτωσε. Και ὅταν κατάλαβε πώς οἱ ἔχθροι του ἔφυγαν, γύρισε στὶς κουμαριές και ρίχτηκε μὲ ὄρεξι στὰ κούμαρα. "Ἐφαγε, ἔφαγε, ὅσσο ποὺ

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Τώρα όμως πάει τὸ κρύο. Ἡρθε ἡ ἄνοιξι καὶ ὁ κότσυφας ἀπόχτησε καὶ τὸ ταίρι του. Τὸ Μάρτη πέταξε μὲ τὴ συντρόφισσά του ἀπὸ τὴν κοιλάδα καὶ χώθηκε στὸ δάσος. Τώρα τὸ δάσος ἄρχισε πάλι νὰ φουντώνῃ καὶ νὰ μορφαίνῃ. Βιάζεται τὸ ζευγάρι νὰ χτίσῃ τὴ φωλιά του καὶ νὰ κάμη τὰ παιδιά του. Βρῆκε κάτι ὅμορφα χαμόκλαδα στὴν ρίζα ἐνὸς βράχου κι ἔκει μέσα κάθησε. Συνάζει ρίζες λεπτὲς καὶ ξερὰ χορτάρια, χτίζει ἔκει τὴ φωλιά του κι ἀπὸ μέσα τὴν ἀλείφει μὲ λάσπη. Ἡ κυρὰ κότσυφίνα κάθεται καὶ γεννᾶ πέντ' ἐξ αὐγὰ γαλαζοπράσινα μὲ κόκκινες βουλίτσες. Ἐκεῖ τὰ κλωσσᾶ, κι ὁ κότσυφας στὴν κορφὴ τοῦ βράχου κάθεται καὶ φυλάγει, νὰ μὴν τύχη καυνένας κίνδυνος. Φυλάγει καὶ δὲν παύει νὰ κελατηῇ τὴν εύτυχία του. Τὸ κελάτηδημά του μοιάζει μὲ σφύριγμα καὶ ἀντηχεῖ σὲ ὅλο τὸ δάσος. Ἀπὸ τὸν κότσυφα καὶ τ' ἀηδόνι κανένα ἄλλο πουλὶ δὲν κελατηῇ στὴν πατρίδα μας τόσο μελωδικά. Νομίζει κανεὶς πώς ἀκούει φλάσιτο. Καὶ τὸ νιώθει ὁ κότσυφας πώς εἶναι καλὸς τραγουδιστής, γιατὶ, ὅταν τραγουδῇ, ἀνεβαίνει ἥ σὲ ψηλὸ βράχο ἥ στὴν κορυφὴ δέντρου.

Ο κότσυφας ἀγαπᾷ τὶς δροσιές, ὅπως καὶ τ' ἀηδόνι.

"Οταν βγοῦν τὰ πουλάκια ἀπὸ τ' αὐγό, εἶναι ὀλόγυμνα. Ἀπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ πατέρας καὶ μητέρα δὲ βρίσκουν ἡσυχία. Κυνηγοῦν σκουλήκια κι ἄλλα ἔντομα καὶ τὰ φέρνουν νὰ θρέψουν τὰ παιδιά τους.

Κι ὅταν μεγαλώσῃ τὰ παιδιά του, ὁ κότσυφας δὲ μένει ἡσυχος. Βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνησι. Μόνο ἡ μεγάλη ζέστη τοῦ μεσημεριοῦ τὸν κρατεῖ λίγο. "Οταν εἶναι ἀπάνω στὸ χῶμα, πηδᾶ μὲ μεγάλα πηδήματα τριγύρο. "Οταν νιώσῃ κάτι ἀσυνήθιστο, σηκώνει ἀμέσως ἀπάνω τὴν ούρᾳ καὶ κατεβάζει πρὸς τὰ κάτω τὶς φτεροῦγες.

Κι ὅταν ἔρθη ὁ χειμῶνας, ἀρχίζει πάλι τὴν ἴδια ζωή :

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
οσότι δέσμοι δέσμοι
κατεβάνειν τὸν πόδην
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Ανδρέας Καρκαβίτσης

14. ΤΑ ΧΕΛΙΔΟΝΙΑ

Καλῶς μᾶς ἥλθαν! "Αν δὲν τὰ εἰδατε ἀκόμη, προσέξατε καὶ θὰ τὰ ἴδητε. Διότι ἥλθαν! "Ηλθαν μαζὶ μὲ τὰ γεράνια, ὅπως ἔρχονται πάντοτε. "Η, ἀκριβέστερα, πρῶτα ἥλθαν τὰ γεράνια καὶ κατόπιν των τὰ χελιδόνια. Καὶ μαζὶ των ἥλθεν ἡ "Ανοιξις. Ζήτω ἡ "Ανοιξις μὲ τὰ χελιδόνια!

Πολλοί, προγυμναστικῶς, ἔχουν τὴν ἴδεαν, ὅτι τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν ἐπάνω εἰς τὴν ράχιν τῶν γερανιῶν, ὅτι δηλαδὴ τὰ γεράνια εἶναι τρόπον τινὰ τὰ πτερωτὰ ἄλογά των, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουν καὶ ἐν κοίλωμα εἰς τὴν ράχιν, ὅπου, λέγουν, μαζεύεται καὶ διατηρεῖται νερόν, ἐπίτηδες διὰ τοὺς ἀναβάτας των! 'Αλλ' αὐτὸς εἶναι λαϊκὴ πρόληψις.

"Οπως ὅλα τὰ ἄλλα ἀποδημητικὰ πτηνά, καὶ τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν μὲ τὰ πόδια των, θέλων νὰ εἴπω μὲ τὰ πτερά των. Πτωχά πουλιά, πῶς θὰ ἡνείχοντο τὴν πολυτελείαν τῶν πτερωτῶν ἀλόγων; 'Αλλ' ἐπειδὴ συνήθως γεράνια καὶ χελιδόνια ἔρχονται μαζὶ κι ἐπειδὴ τὰ γεράνια εἶναι μεγάλα, ἐνῷ τὰ χελιδόνια εἶναι μικρά, ἡ σύμπτωσις αὐτὴ ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῇ ἡ πρόληψις καὶ νὰ πιστευθῇ, ὅπως πιστεύεται κάθε περίεργον.

'Εφέτος τὰ χελιδόνια ἄργησαν νὰ μᾶς ἔλθουν. 'Εκινδυνεύσαμεν νὰ ἑορτάσωμεν τὴν 25ην Μαρτίου χωρὶς χελιδόνια. Καὶ πῶς γίνεται 25η Μαρτίου, χωρὶς τὸ πουλὶ τῆς 'Ανοιξεως, τῆς χαρᾶς, τῆς ἐλευθερίας;

'Αλλὰ διατί ἄργησαν ἐφέτος τὰ χελιδόνια;

'Η ἐπικρατεστέρα γνώμη εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ ἐφέτος ὁ χειμὼν παρετάθη δριμύς, τὰ χελιδόνια ἐφοβήθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν 'Αφρικανικὴν ζεστασιάν των καὶ νὰ μᾶς ἔλθουν πρὶν λειώσουν ἀκόμη τὰ χιόνια.

Θὰ εἰπῆτε: Καὶ ποιός τοὺς ἐτηλεγράφησεν ἐκεῖ κάτω, εἰς τὴν 'Αφρικήν, ὅτι ὁ 'Υμηττὸς εἶναι ἀκόμη χιονισμένος; Αὔτὸς πλέον δὲν τὸ ἡξεύρει κανείς. 'Αλλὰ τὰ χελιδόνια εἶναι προικισμένα μὲ ἐν ἐνστικτον, ἀπὸ τὸ ὄποιον ὅλα τὰ θαύματα ἡμπορεῖ κανεῖς νὰ τὰ περιμένῃ.

Καὶ νά, μόλις ἔλειωσαν τὰ χιόνια, μόλις ἔγλυκανεν δλίγον ὁ καιρός, μόλις ἡ "Ανοιξις ἥρχισε νὰ χαμογελᾷ, τὰ χελιδόνια μᾶς ἥλθαν. Αἱ παλαιαι φωλεαὶ ἐπανεῦρον τοὺς πρώτους ἐνοίκους των καὶ ὁ ἀέρας ἐγέμισεν ἀπὸ χαρμόσυνα κελαηδήματα.

Τίτο καιρός! Τήν 25ην Μαρτίου τήν έωρτάσσαμεν μὲ λόγους, μὲ ποιήματα, μὲ φύσματα, μὲ στεφάνια, μὲ σημαίας, καὶ μὲ χειδίδόνας. "Ας εἶναι εὐλογημένα τὰ πουλάκια τὰ ἐλπιδοφόρα! "Ο ἔρχομός των μᾶς ἀναγγέλλει τήν ὡραιοτέραν ἐποχὴν καὶ γεμίζει τήν ψυχήν μας ἀπὸ ἀγαλλίασιν. "Η Ἀνοιξις εἶναι ἑδῶ!

Θὰ εἰπῆτε: 'Ο οὐρανὸς εἶναι συννεφιασμένος.' Άλλὰ τὰ σύννεφα περνοῦν, φεύγουν, διαλύονται. Καὶ δόπισω ἀπὸ τὰ σύννεφα ὁ ἀνοιξιάτικος, οὐρανὸς λάμπει καταγάλανος καὶ ὁ ἀνοιξιάτικος ἥλιος σκορπίζει ἀκτίνας θερμάς καὶ χρυσᾶς. "Υπὸ τὸ φίλημά των ἀναβλαστάνει ἡ χλόη καὶ φυλλοστολίζονται τὰ δένδρα καὶ ἀνθίζουν οἱ θάμνοι καὶ γίνεται ἡ γῆ ὡς παράδεισος. Εἶναι ἡ ζωὴ, ἡ νεότης, ἡ χαρά, ἡ εύτυχία.

"Ας ἀπολαύσωμεν λοιπὸν τήν ὡραίαν αὔτὴν ἐποχὴν, εὐλογοῦντες τὸν Οὐρανὸν Πατέρα, ὁ δόποιος μᾶς τήν στέλλει πάντοτε εἰς τήν ὡραν της.

Γρηγόριος Ξενόπουλος

15. ΑΙΓΑΓΡΟΣ

Αἱ αἰγαγροὶ εἶναι τὰ ἀφθονώτερον μὲ πολεμικὴν τέχνην προικισμένα ζῷα. "Εν σχέσει πρὸς ταύτας μόνον οἱ ἄγριοι ἵπποι ἔχουν τελειότερα τὰ συστήματα τῆς ἀμύνης των κατὰ τῶν λύκων. "Αμαλόγου χάριν ἡ ἀγέλη ἀντιληφθῇ τὴν ἐπιδρομήν των, ἀμέσως σχηματίζει κύκλον πέριξ τῶν πώλων, τῶν γερόντων καὶ ἀνικάνων ἵππων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀμύνεται θαυμασίως διὰ τῶν ὅπλῶν της. "Ολόκληρον φάλαγγα λύκων δύνανται οὕτω νὰ τρέψουν εἰς φυγὴν. "Η πολεμικὴ τέχνη τῶν αἰγάγρων εἶναι περισσότερον ἀρχέγονος. "Έχουν τὴν τακτικὴν ἀτάκτων σωμάτων, καὶ ἵσως ὁ Ἑλληνικὸς ἀρματολισμὸς εἰς αὔτὴν νὰ χρεωστῇ πολλὰς ἐκ τῶν μεθόδων του. Τὸ περίφημον «καραούλι», ἡ τοποθέτησις δηλαδὴ σκοπῶν εἰς ύψηλὰ σημεῖα, ἡ «βάρδια», ὅπως λέγεται στήμερον, εἶναι μέχρις ἀπιστεύτου βαθμοῦ ὡργανωμένη εἰς τὴν φυλήν τῶν αἰγάγρων. Καὶ τρεῖς ἀκόμη ἐκ τούτων ἀν ἀποτελοῦν τὴν ἀγέλην, ἡ μία θ' ἀναλάβῃ τὰ καθήκοντα τοῦ σκοποῦ, διὰ νὰ βόσκουν αἱ ἄλλαι μ' ἀσφάλειαν.

"Η βάρδια τῶν αἰγάγρων σφυρίζει, ὅπως καὶ τῶν κλεφτῶν. Καὶ ἔχει ὅλα τὰ εἰδη τῶν σφυριγμάτων, ὅπως τὸ κλέφτικο καραούλι.

"Άλλο είδος σφυρίγματος έκαν ἐπέρχεται λύκος, ἄλλο έκαν ἀντιληφθῆ κυνηγούς καὶ ἄλλο έκαν πλησιάζουν ὁμόφυλοι ἔχθροι. Διότι καὶ αἱ αἰγαγροὶ εύρισκονται μεταξὺ των εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν.

Τίποτε ἵσως δὲν ἀφθονεῖ περισσότερον εἰς τὴν Εύρυτανίαν, δύσον αἱ αἰγαγροὶ. Ἐλλὰ τὰ βουνὰ τῶν Ἀγράφων εἰναι τόσον δύσβατα, ὥστε δὲν συμβουλεύω κανένα κυνηγὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκδρομήν. Οἱ ἐντόπιοι κυνηγοί, μολονότι καλοὶ σκοπευταί, εἰναι μικροεπιχειρηματίαι· ἀρκοῦνται εἰς λαγούς, πέρδικας καὶ πότε - πότε συνεταιρίζονται διὰ μεγάλας ἐπιχειρήσεις. Κατὰ προτίμησιν ὅμως αὗται στρέφονται πρὸς τὰς δορκάδας καὶ τοὺς ἀγριοχοίρους, οἵτινες διαιτῶνται εἰς κλειστούς δασώδεις τόπους περιξ τῶν χωρίων.

Κρέας αἰγάγρους ἔχομεν ἐν ἔτος νὰ ἴδωμεν, διότι τὸ κυνήγιόν του ἀπαίτει μεγάλην τέχνην. Τὰ «σύρματα», ὅπως λέγονται τὰ δυσκολοπάτητα μονοπάτια τῶν κρημνῶν, εἰναι οἱ μόνοι δρόμοι, ἀπὸ τοὺς ὅποιους διέρχονται αἱ αἰγαγροὶ. Καὶ μόνον χάρις εἰς τὰ σύρματα αὐτὰ τρώγουν ἐνίστε ἐδῶ αἰγαγρόν τινα, ὅχι ἀπὸ συστηματικούς κυνηγούς, ἀλλὰ ἀπὸ ποιμένας. Οὕτοι καταλαμβάνουν τὰ σύρματα καὶ ἔνεδρεύουν τὰς διαβάσεις τῶν ἀγελῶν.

Πρὸ δλίγων ἐτῶν ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ἔφεραν αἰγάγρους φονευμένας· οἱ πωληταί των δὲ ἐπέμενον, ὅτι κατώρθωσαν νὰ τὰς φονεύσουν κατὰ τὸν ἔξῆς τρόπον: Ἐτοποθέτησαν εἰς τὰ σύρματα σανίδια ἐπαλειμμένα μὲ σάπωνα. Ἀφοῦ «ἐμπῆκαν παγάνα» εἰς τὸ δάσος, ἔξηνάγκασαν τὰς αἰγάγρους νὰ διέλθουν ἐπάνωθεν τῶν σανιδίων· ἐγλίστρησαν λοιπὸν κάτω εἰς τὸν κρημνόν, ὅπου καὶ ἔγιναν θρύμματα. Ὄλοι ὅμως ἦκουσαν ὑπόπτως τὰ παραμύθια αὐτά, πιστεύοντες μᾶλλον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ θυμάτων ἐμφυλίου σπαραγμοῦ. Ἐν τούτοις οἱ πωληταί ἐπέμεναν. Καὶ ἵσως μετεχειρίσθησαν τὸ ψεῦδος, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸ πῶς αἱ αἰγαγροὶ ἤσαν σχεδὸν θρυμματισμέναι. Οἱ πονηροὶ ὅμως χωρικοὶ τοὺς ἡρώτων:

— Ἀπὸ ποῦ εἴχετε ἀγοράσει τὸν σάπωνα;

Καὶ διαρκῶς φιλοσοφῶν καφετώλης τοῦ χωρίου ἀπήντησεν ὑπερασπιζόμενος δῆθεν τοὺς κυνηγούς:

— Βρὲ παιδιά, τί σᾶς μέλει γιὰ τὸ σαπούνι τί ποιότης εἶναι; Ἀγοράζετε τὸ κρέας διὰ νὰ τὸ φάτε ἢ γιὰ μπουγάδα;

«Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἱμερά τοῦ βουνοῦ οὐκεὶ τοῦ λόγγου»

Στέφανος Γρανίτσας

16. Η ΠΡΩΤΗ ΔΟΚΙΜΗ

Από τὴν καπνοδόχο, μπροστά στὸ γείσο τῆς στέγης, πρόβαλε ἔνα κεφαλάκι, ἔνα ράμφος. Καὶ δυὸ ματάκια, δυὸ ἐκστατικὲς χαντρίτσες, ἐπισκόπησαν προσεχτικὰ τὰ πέριξ.

Ήταν ἔνα πετειναράκι, ἔνα σπουργιτάκι τῆς τελευταίας ἐσόδείας, μὲ φρέσκη πτεροφούϊα, ἔνα τόσο δὰ πλασματάκι, δλοκαίνουργο, ποὺ εἶχε ξεκινήσει ἀπὸ τὴ μποέμικη κατοικία τῶν γονιῶν του, ἀπὸ κάποια πτυχὴ τῶν κεραμιδιῶν, κι εἶχε τολμήσει, γιὰ πρώτη φορά, νὰ φτάσῃ ὡς τὰ σύνορα τοῦ γνωστοῦ του κόσμου, γιὰ νὰ μείνῃ ἐμβρόντητο. "Οπως τὰ ρόδα ἐνὸς λαμπροῦ παραμυθιοῦ, ποὺ φαντάζονται, ἐπάνω στὸ κοτσάνι τους στὴν τριανταφυλλιά τους, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλο περιβόλι, ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ πούχαν φυτρώσει, ὅτι ὁ κόσμος ἥταν ἡ γωνιά τους καὶ κύριος τους αἰώνιος ὁ περβολάρης, ἔτσι καὶ αὐτὸ τὸ νέο σπουργιτάκι θὰ ἥταν βέβαιο, πώς τελειώνει τὸ σύμπαν στὴν καπνοδόχο.

Τί συγκλονιστικὴ ἔκπληξι! "Ενα γαλάζιο βάθος ἀπαλώτατο ἀπλώνεται ὡς τὸ σταχτὴν ἵσκιο τοῦ βουνοῦ, ἐκεῖ κάτω, μέγα, κολοσσιαῖο, ἀπίστευτο, εἰκόνα ποὺ ὑποβάλλει τὴν ἰδέα μιᾶς ἀπέραντης ἐλευθερίας. Πλήθος ἀκακίες ἀνεμίζουν ἀντίκρυ τὰ χιονᾶτα ἀνθοστάφυλά τους κι ἡ φυλλωσιά τους, φουντωτή, τρυφερή, δροσερή, προκαλεῖ τὸν ἄλλον νὰ παίξῃ μέσα τους τὸ κρυφτούλι.

Μὰ τὸ ἀμαξοστάσι, πιὸ - πέρα, σᾶς παρακαλῶ; Μιὰ μεγάλη αύλη, κισσὸς πελώριος, τὰ νέα βλαστάρια μιᾶς κλημασταριᾶς καὶ σωροὶ κοπριᾶς, πού, χωρὶς ἄλλο, στὰ μάτια τοῦ μικροῦ θὰ παρασταίνωνται τὰ χρυσωρυχεῖα τῆς Ἀλάσκας. Θεέ μου! Καὶ νὰ μὴν είναι κανένας βέβαιος, πώς τὸν βαστοῦν τὰ φτερά του!

Ἄπ' τὸ παράθυρο παρακολουθοῦσα αὐτὸ τὸ χαριτωμένο δίσταγμα τοῦ ἀρχάριου: Νὰ πετάξῃ, νὰ μὴν πετάξῃ; Καὶ ὃν πετάξῃ τί μπορεῖ νὰ συμβῇ; Αὔτὸ πάλι κάτω τί είναι; Πέτρες, χώματα, δρόμος, δγνωστα πράματα. Είναι μαλακά; Μπορεῖ νὰ πετάξῃ ἐπειτα κανεὶς ἀπὸ κεῖ; "Αν ἔρθῃ ὅμως ἡ γάτα; Ἐδῶ σὲ θέλω!

Σὲ μιὰ στιγμὴ ὁ μικρὸς ἀποφασίζει νὰ δοκιμάσῃ, τινάζει τὰ φτερά του, ποὺ ἀνοίγονται γιὰ πρώτη φορά, καὶ λάμπουν σὰ μετάλλινα στὸν ἥλιο. Μὰ τὰ ποδαράκια του δὲν ἀφήνουν τὸ κεραμίδι. ὁ φόβος τὰ κάνει ἀπὸ μολύβι, καὶ τὸ μόνο ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης

αύτῆς δοκιμῆς εἶναι νὰ καρφωθῇ τρομαγμένο στὰ χεῖλη τοῦ γείσου.
 ‘Ενας μεγάλος, ἔνας σπουργίτης μὲ πεῖρα, περνᾶ — τσάβ! τσάβ!
 τσάβ! — μὲ γοργὸν ἐλιγμὸν ἀπὸ πάνω καὶ φεύγει πρὸς τὸ ἀμαξο-
 στάσιο, ποὺ προσγειώνεται μὲ ἀσφάλεια, μ’ ἐλευθερία, μὲ μαστοριά.
 ‘Ο μικρὸς παίρνει ἔξαφνα θάρρος καὶ φρρρρρ! ρίχνεται μ’ ἀνοιχτὰ
 φτερὰ στὸ διάστημα.

Μὰ τὸ πέταγμά του εἶναι ἀστεῖο. Δὲν κατέχει τὴν χρῆσι τοῦ
 τιμονιοῦ — τῆς οὐρᾶς του — δὲν μπορεῖ νὰ πάῃ ὅπου θέλει, γράφει
μαίανδρο στὸν ἀέρα, ξαναγυρίζει στὰ χνάρια του, χάνει τὸ ἥθικό
 του, τὰ φτερά του παραλύουν, καὶ τέλος πέφτει μὲ « βόλ πλανὲ »
 καὶ φωνίτσες γεμάτες ἀπόγυνωσι στὴ βάσι τῆς μάντρας τοῦ γει-
 τονικοῦ οἰκοπέδου. Φυσικά ἡ ἀεροπορία δὲν εἶναι παιγνίδια. Εἰ-
 ναι δλάκερη ἐπιστήμη. ‘Η μάννα φτάνει λαχανιασμένη. Πετᾶ γῦρό
 του, τὸν μαλώνει γιὰ τὸ ξεθάρρεμά του κι ἀρχίζει νὰ τοῦ δίνῃ πρα-
 κτικὰ μαθήματα ἀεροπτητικῆς.

Ποίος εἶναι ὁ μεγαλύτερος παιδαγωγός; ‘Η πιὸ ἀσήμαντη
 μάννα! Κατέχει τὴν τέχνη νὰ κατεβαίνῃ ὡς τὸν νηπιώδη ἑγκέφαλο
 τοῦ παιδιοῦ της, γιὰ νὰ τὸν σηκώσῃ ὡς τὸ δικό της. ‘Η ἀγάπη,
 τὸ φίλτρο, ἡ στοργὴ τῆς δίνουν τὸ δύσκολο κλειδὶ τῆς μεθόδου,
 ποὺ κανεὶς σοφὸς δὲν κατάφερε ὡς τὰ σήμερα ν’ ἀνακαλύψῃ.

‘Ορίστε τώρα αὐτὴ ἡ σπουργιτομάννα. Γιὰ νὰ μάθῃ στὸ παιδί
 της τὰ μυστικὰ τῆς πτητικῆς, ἀρχίζει νὰ γίνεται μωρό. Προσγειώ-
 νεται. “Υστερα μ’ ἔνα ἀδέξιο, πρωτόγονο πέταγμα, σὰν τοῦ παι-
 διοῦ της, ὑψώνεται ἀπὸ τὸ ἔδαφος καὶ σκαρφαλώνει σὲ μιὰ προε-
 ξοχὴ τῆς μάντρας. Κάνει τέσσερες φορές αὐτὸ τὸ ἴδιο πρᾶμα, ὥσπου
 νὰ πείσῃ τὸ μικρό της νὰ τὴ μιμηθῇ. Κι ἔτσι, μὲ μικρὲς — μικρὲς πτή-
 σεις, ἀπὸ προεξοχὴ σὲ προεξοχὴ κι ἀπὸ στήριγμα σὲ στήριγμα,
 μακραίνουν δλοένα καὶ χάνονται στὸ δαίδαλο τῶν στεγῶν.

Στὸ καλό! Ιερὴ εὐλογημένη δυάδα μητέρας καὶ παιδιοῦ. Εἴ-
 σαστε τὸ σύμβολο τῆς ἀγνότερης ἀγάπης, κι ὁ πρῶτος κρίκος,
 τὸ θεμέλιο τῆς Δημιουργίας.

Ἐφημερὶς « Ἐμπρὸς » 1918

Σπύρος Μελάς

17. ΔΙΑΤΙ ΑΓΑΠΩ ΤΟΝ ΒΑΤΡΑΧΟΝ

“Εν ἀπὸ τὰ ἀθρόστερα ζῷα, τὰ δποῖα μανθάνομεν ἀπὸ τοὺς μεγάλους νὰ ἀντιπαθῶμεν δίχως κανένα λόγον, εἰναι διμολογουμένως ὁ πτωχὸς βάτραχος.

Ἐπειδὴ ἔβλεπον λοιπὸν καὶ ἐγώ, ὅταν ἦμην παιδίον, τοὺς μεγαλυτέρους μου νὰ δπισθοχωροῦν μὲ φρίκην, πολλάκις δὲ καὶ νὰ πηδοῦν, μόλις ἔβλεπον ἐνα ἀδῆρον βάτραχον, ἔμαθον νὰ πηδῶ καὶ ἐγὼ ἔντρομος, δσάκις ἔβλεπον βάτραχον.

Μίαν ἡμέραν ὅμως, ὅταν ἦμην πλέον γέρων, εἶδον ἐντὸς ἐνὸς παλαιοῦ ὑδραγωγείου ἐνα βάτραχον, ὁ δποῖος ἀπὸ τὴν ἡλικίαν, τὴν καλὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀδηφαγίαν του εἶχε λάβει πελωρίας διαστάσεις. Οὐδέποτε ἐφαντάσθην, ὅτι ἡτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ τοιοῦτος βάτραχος. Τὸν ἐπίεσα ἐλαφρῶς μὲ τὴν ράβδον μου καὶ κύψας παρετήρουν μὲ προσοχὴν καὶ περιέργειαν τὴν πολὺ ἀνθρωπίνην φυσιογνωμίαν του, τὰς παρειάς του, τὸ δέρμα του, τοὺς ὄνυχάς του. . . Τὸν ἀνέστρεψα μὲ τὴν ράβδον μου, ὅτε ἐθαύμασα τὴν στίλβουσαν λευκότητα καὶ ίδιως τὰς διαστάσεις τῆς κοιλίας του. ‘Ἄλλ’ ὁ πειρασμὸς δὲν μὲ ἀφησεν ἥ μᾶλλον δὲν τὸν ἀφησεν ἥσυχον.

— “Ἄσ τὸν ἴδω καὶ αἰωρούμενον, εἶπον.

Τὸν ἔλαβον διὰ χάρτου καὶ τὸν ἀνύψωσα. Φοβηθεὶς ὅμως, ἔκαμε βιαίας καὶ ἀπηλπισμένας κινήσεις καὶ μὲ τοὺς τέσσαρας πόδας του συγχρόνως, ἀποτέλεσμα τῶν δποίων ἡτο νὰ ἐκφύγῃ τῶν χειρῶν μου καὶ νὰ πέσῃ κατὰ γῆς.

Ἐνεθυμήθην τότε τὴν παλαιὰν ἀντιπάθειάν μου, τὸν ἀφησα καὶ ἔφυγον μὲ τρόμον.

Τὴν μύκτα βλέπω εἰς τὸν ὕπνον μου, τὴν αὔτὴν σκηνὴν τοῦ βατράχου, ἀλλὰ μὲ προσθήκας. Δηλαδή, ἐνῷ τὸν ὕψωνον καὶ τὸν περιεργαζόμην, τὸν ἡκουσα νὰ λέγη ρυθμικὰ μὲ φωνὴν λεπτοτάτην, θρηνώδη :

— Πώ . . . πώ . . . τί ἔπαθα . . . ὁ κακόμοιρος . . . πώ . . . πώ . . . τί ἔπαθα . . . ὁ κακόμοιρος!

Ἐξύπνησα πρὸ τῆς ἀνατολῆς μὲ λύπην εἰς τὴν ψυχήν μου. Δὲν ἔβράδυνον δὲ νὰ κάμω τὸν αὔτὸν πρὸς τὸ παλαιὸν ὑδραγωγεῖον περίπατον ὁδηγούμενος ὑπό τινος προσισθήματος.

Καὶ τί βλέπω! . . . Τὸν βάτραχον εἰς τὴν αὔτὴν θέσιν ὑπτιον,

νὰ ἀγωνίζεται ἀκόμη, διὰ νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν κανονικήν του στάσιν, καὶ νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ τὸ κατορθώσῃ.

Πρῶτόν μου ἔργον ἦτο νὰ τὸν γυρίσω. 'Η ἐλπὶς τῆς σωτηρίας του ἔδωσεν εἰς αὐτὸν δυνάμεις καὶ τότε ἥρχισε νὰ πηδᾷ κωμικώτατα, ἀφοῦ ἐστάθη πρῶτον ἐπί τινα χρόνον ἀκίνητος, η διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἢ διότι ἥργησε νὰ πεισθῇ ὅτι ἐσώθη.

'Η διπλῆ αὐτὴ σκηνὴ ἔφερεν ἐντός μου μεταβολήν τινα. 'Ηρχισα νὰ μὴ ἀποστρέψωμαι πλέον τὸν βάτραχον, νὰ τὸν θωπεύω καὶ νὰ τὸν συμπαθῶ. Καὶ τὸ παράδοξον μάλιστα εἶναι, ὅτι, ὁσάκις ἀρχίζει ν' ἀτονῇ ἢ συμπάθειά μου καὶ κλίνω πρὸς τὰς παλαιάς ἐντυπώσεις, τότε ἀκούω, ὡσὰν νὰ σφυρίζῃ τις εἰς τὰ ὕπτα μου, τὸ θρηνητικὸν τοῦ ὄνείρου μου :

— Πώ... πώ... τί ἔπαθα ὁ κακόμοιρος...

Καὶ τοῦτο μὲν ἐπαναφέρει εἰς τὴν συμπάθειάν μου.

Δημήτριος Καμπούρογλου

18. Ο ΛΥΚΟΣ

'Η παράδοσις λέγει : "Αμα ὁ Χριστὸς ἔπλασε τὰ πρόβατα καὶ βγῆκε στὰ βουνά νὰ τὰ βοσκήσῃ, τόσο χάρηκεν ἡ ψυχὴ του, ποὺ ἔκοψε ἔνα ξύλο, τὸ ἔφκιασε μιὰ μεγάλη φλογέρα κι ἥρχισε νὰ λαλῇ. 'Ακουσε ὁ Σατανᾶς τὰ λαλήματα καὶ τὰ βελάσματα, πῆγε κοντά, εἶδε τὰ πρόβατα καὶ μαύρισε ἡ ψυχὴ του.

Τί ὅμορφα πλάσματα εἶναι τοῦτα πούκαμε ὁ Χριστός! εἶπε.

Κι ὁ νοῦς του πῆγε, πῶς νὰ τοῦ τὰ χαλάσῃ. Παραμέρισε στὸ λόγγο, ἔκοψε μιὰ ἀγριαπιδιά κι ἥρχισε νὰ φκιάνη τὸ Λύκο. Γι' αὐτό, ποῦναι φκιασμένο ἀπ' ἀγριαπιδιά, δὲν λυγίζει καθόλου αὐτὸ τὸ πλάσμα τοῦ Σατανᾶ. Μὰ ἀμα τὸν ἀπόφκιασε τὸ Λύκο καὶ πῆγε νὰ τὸν στήσῃ, εἶδε πώς δὲν μποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια του τὸ ἔργο του. 'Αφοῦ εἶδε καὶ ἀποεῖδε πώς δὲν θὰ στυλώσῃ τὸν Λύκο, πῆγε στὸν Χριστό, γονάτισε μπροστά του καὶ εἶπε :

— 'Αφέντη, θέλησα κι ἔγὼ νὰ κάμω ἔνα πλάσμα σὰν τὰ δικά σου. Μὰ γιατί δὲν στέκει στὰ πόδια του; 'Αξίωσέ με νὰ τὸ δῶ ὅρθιο καὶ θὰ προσκυνῶ τ' ὄνομά σου.

‘Ο Χριστὸς τοῦ εἶπε :

3) πάγκη μεσαίων ε)

— Πήγασινε νὰ τοῦ φωνάξῃς : « Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε δ, τι προσταξε δ Χριστός ».

‘Ο Σατανᾶς γνοιάστηκε.

— Κι ἀν τὸ πρόσταξε δ Χριστὸς νὰ μὲ φάῃ ; εἶπε.

Πῆγε γρήγορα, ἔκανε ἔνα λάκκο κοντά στὸ λύκο, κρύφτηκε μέσα κι ἀφήνοντας ἔξω τὸ ἔνα ποδάρι του μόνο φώναξε :

— Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε δ, τι πρόσταξε δ Χριστός.

‘Ο Λύκος ἐπήδησεν ἐπάνω, ἄρπαξε τὸ ποδάρι τοῦ Σατανᾶ καὶ τὸ ἔφαγε. Γι’ αὐτὸ λένε ὅτι δ ἀρχιδαίμονας είναι κουτσὸς καὶ λυκοφαγωμένος.

‘Η πονηρία τοῦ λύκου : ‘Επειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ὁσμή του χτυπᾷ τὰ προβατόσκυλα, ἀμα πηγαίνει στὴ στάνη, βαδίζει ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ ἔχει ἀντίθετο τὸν ἀέρα. ‘Αν ἔχῃ ρεῦμα, χώνει τὸ ρύγχος του στὸ νερό. ‘Αν είναι μέρα, ποτὲ δὲν βαδίζει σὲ γυμνὸ τόπο. Προτιμᾶ πάντοτε τ’ ἀπόσκια, γιὰ νὰ μὴ διακρίνεται εὔκολα. ‘Αν είναι συμμορία λύκων, χωρίζονται εἰς δύο μπουλούκια. Οἱ μὲν πηγαίνουν ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ φυσῷ ὥστε νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν τὰ σκυλιὰ καὶ νὰ τοὺς πάρουν ἀπὸ κοντά. ‘Αμα κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπο ἀπομακρύνθοῦν τὰ σκυλιά, δρμοῦν οἱ ἄλλοι στὸ κοπάδι καὶ σφάζουν. Πόσα ; Πιστεύουν, ὅτι ἀμα μπῆ στὸ κοπάδι σφάζει κάθε λύκος ἔως 99. ‘Αμα φθάσῃ τὰ 100 λέγουν ὅτι σκάζει. ‘Η ἀλήθεια είναι ὅτι ἔνας λύκος σφάζει ὅσα προφθάσῃ. Νὰ χορτάσῃ δὲν ὑπάρχει φόβος. Μήπως τρώγει κρέας ; ‘Ανοιγει μιὰ φλέβα στὸ λαιμὸ καὶ πίνει τὸ αἷμα. Γι’ αὐτὸ λέγουν : « ‘Αμα ἔχει ἔνας λύκος, ἔχουν ἑκατὸ κοράκια. ‘Αμα ἔχουν ἑκατὸ κοράκια, δὲν ἔχει ἔνας λύκος ».

« Μπῆκε δ λύκος στὸ κοπάδι ; ‘Αλλοιά ποδ̄χει τὸ ἔνα ». Βεβαιωμένο πρᾶγμα είναι, ὅτι, ἀν σ’ ἔνα κοπάδι είναι πεταμένα ἔνα ἡ λίγα πρόβατα κανενός, ἑκεῖνα θὰ πρωτοπάρῃ δ Χάρος. ‘Ο λόγος είναι δ ἔξῆς :

Κάθε μπουλούκι είναι σὰν ἀπὸ ἴδιαίτερα πάντα φκιασμένο. ‘Αν σμίξετε πέντε μπουλούκια, θὰ ἔχετε μὲν ἔνα μεγάλο κοπάδι, ὀλλὰ μὲ τὴν πρώτη ταραχὴ σχίζονται κατὰ μπουλούκια, ὅπως, ὅταν ἡταν χωρισμένα. ‘Αν λοιπὸν στὸ κοπάδι είναι ἔνα μοναχὸ πρόβατο, θὰ ξεκόψῃ καὶ ἵσως γλυτώσουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ σκυλιά, τὰ ὅποια σκυλιὰ ὡς μυαλωμένα, θὰ τρέξουν νὰ γλυτώσουν τὰ περισσότερα. ‘Αλλὰ τὸ ἔνα σπάνιον νὰ σωθῇ.

Ἐπειδὴ μὲ τὸ αἷμα ἐνὸς προβάτου δὲν μπορεῖ βέβαια ὁ λύκος νὰ χορτάσῃ, οὔτε ἐπὶ τόπου εἶναι εὔκολον νὰ τὸ καταπιῇ, ἀναγκάζεται νὰ τὸ παίρνῃ μαζί του, καὶ ἴδού πᾶς : "Αν μὲν εἶναι μικρό, τὸ πετεφῆ στὴν πλάτη του καὶ φεύγει, σὰν νὰ ἔχῃ ἐπανωφόρι ριγμένο στοὺς ὕμους του. "Αν εἶναι μεγάλο, τὸ δαγκώνει ἀπὸ τὸ αὐτί, τὸ ζώνει μὲ τὴν οὐρά του στὴ μέση καὶ τοιουτοτρόπως πηγαίνουν ἀλαμπράτσο.

"Αν εἶναι ἄλογο, τὸ πιάνει ἀπὸ ἀδύνατα μέλη τοῦ σώματός του. "Αν εἶναι βόδι, πηδᾶσθε στὸ λαιμό του καὶ μὲ τὴν οὐρά του τὸ διευθύνει ὅπου θέλει, σὰν καβαλλάρης μὲ τὸ καμτσίκι του. "Αν εἶναι μουλάρι, πιάνει τὴ στράτα καὶ κάνει τὸν πεθαμένο. Τὸ μουλάρι, κατὰ τὴν περιέργειά του, πηγαίνει νὰ τὸν μυρίσῃ, καί, ἀμα πλησιάσῃ τὴν μύτη του, τ' ἀρπάζει ἀπ' αὐτή καὶ τὸ σκάζει. "Αν εἶναι δυνατὸ τὸ μουλάρι, τὸν σηκώνει ἐπάνω καὶ τὸν βροντᾶσθε κάτω σὰν χταπόδι. Οἱ μουλαροτρόφοι, γιὰ νὰ σώσουν τὴν ὑπόληψι τῆς ράτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώγει προηγουμένως ἄμμο γιὰ νὰ βαρύνη, καὶ γι' αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸν σηκώσουν τὰ μουλάρια.

«Ἀλλοίμονο, ἂν ἔκοβαν ὅλοι οἱ λύκοι », λέγει μιὰ παροιμία. Κόβει μόνον ὁ Μονιᾶς. Τί εἶναι ὁ Μονιᾶς; Τὸ μεγαλύτερο παιδί των. 'Ο λύκος καὶ ἡ λύκαινα τὸ χωρίζουν, ἀμα γεννηθῆ. Τὸ τρέφουν καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν ἴδιαιτέρως. Εἰς αὐτὸ ἐμπιστεύονται ὅλην τὴν τέχνην, τὴν ὅποιαν τοῦ διδάσκουν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀλεποῦς. Κουβαλοῦν πρόβατα καὶ γίδια ζωντανὰ στὴ φωλιὰ τοῦ Μονιᾶ χάριν τῆς ὑποδειγματικῆς του διδασκαλίας. Μεθ' ὁ ὀδηγεῖται στὰ κοπάδια πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

"Ορος ἀπαράβατος : 'Απὸ κοπάδια, ποὺ εἶναι γῦρο ἀπὸ τὴν φωλιά του, ποτὲ δὲν κλέβει ὁ λύκος. 'Επιθυμεῖ νὰ μὴν εύρισκεται εἰς παρεξηγήσεις μὲ τοὺς γειτόνους του, τούλαχιστον, ἐφ' ὅσον ἔχει τὰ μικρά του εἰς κατάστασιν ἀνηλικιότητος.

'Αφ' ὅτου ἔρχεται ὁ στόλος στὸν 'Αστακό, ἡ πεδινὴ 'Ακαρνανία ἥσυχασε. Αἱ προβολαὶ τῶν ἡλεκτρικῶν ἐφόβισαν τὸν λύκο πολύ, ὥστε νὰ φύγῃ. "Αλλοτε τὸν εἶχε τρομάξει ἡ λοκομοτίβα τοῦ σιδηροδρόμου Κρυονερίου — 'Αγρινίου τόσον, ὥστε ἔφυγαν ὅλοι καὶ ἐπέρασαν εἰς τοὺς δρεινοὺς δήμους τῆς 'Ακαρνανίας. 'Ο μακαρίτης ὁ Τρικούπης ἐμαυρίσθη τότε ἔξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ποιμένας, διότι

« τοῦ διαβόλου τὸ σιδερικό », ἵγουν τὸ τραίνο, ἔρριψε τοὺς λύκους μέσα στὴ στάνη τους.

‘Η ἐπικήρυξις τοῦ λύκου εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποιμενικὰ ἔθιμα. “Αν δὲν ἀπατῶμαι, μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἐπικεκρυγμένοι οἱ λύκοι. Εἰς δὲν τὰ ὅλλα κράτη ζῇ ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, τοῦ πρώτου ἐπικηρύξαντος τοὺς λύκους.

Ζῇ ἐπίσης ἡ πρόληψις, τὴν ὅποιαν ἀναφέρει ὁ Βιργίλιος, ὅτι, ἂν σὲ ἰδῇ ὁ λύκος, « χαβώνεσαι », τουτέστι μένεις ἄλαλος.

Αἱ καταστροφαὶ, πού κάνει στὴν ‘Ἑλλάδα, ὑπολογίζονται εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων. Γι’ αὐτὸν ὁ σκοτώνων ἢ ὁ συλλαμβάνων λύκουν ἀνεπικήρυκτον ἀκόμη τὸν περιφέρει στὰ χωριά καὶ παίρνει δῶρα. “Αν ὁ λύκος εἶναι ζωντανός, τοῦ γίνεται μεγάλη διαπόμπευσις. Τὸν γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲντέφια καὶ σφυρίγματα.

‘Ο Γύφτος δὲν ἔχει πρόβατα, κι ὅμως ἀπ’ αὐτὸν τὸ βρίσκει ὁ λύκος. Τὸ δέρμα του εἶναι σπουδαῖο γιὰ νταούλια καὶ γιὰ ντέλφια.

Κάποτε ἐδίκαζαν ἔνα λύκο, λέγει ὁ μῦθος. ‘Ο Γύφτος ἐφώναξε περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐναντίον του. Καὶ ὁ λύκος, πού δὲν μιλοῦσε, ἐφ’ ὅσον τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸν Γύφτο νὰ κόβεται ἐναντίον του ἐγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— Καλά, μωρὲ Γύφτε, ὅλου τοῦ κόσμου τοῦχω κάμει ζημιά, ἀλλ’ ἐσένα τὸ ἀμόρι σοῦ ἔφαγα, π’ ἀνάθεμά σε, παλιόγυφτε ; . . .

“Οταν ἄλλη μιὰ φορά τὸν κατηγόρησαν τὰ ζῶα, ὅτι τρώγει πρόβατα καὶ γίδια, ἀπήντησε :

— Εγώ, μωρέ, πειράζω τὰ γιδοπρόβατα ; “Αμ ḍν ἐγώ ἔτρωγα πρόβατα, θὰ γύριζα χειμῶνα καιρὸς γυμνός ; Δὲν θάκιανα καὶ ἐγώ μὲ τὰ μαλλιά τους μιὰ κάπα νὰ μὴ μὲ δέρνῃ ἡ βροχή ;

Κάποτε ἡ Ἀλεποῦ ἔστειλε καὶ τοῦ ἐζήτησε λίγα μαλλιά, γιατὶ δὲν τῆς ἔφθαναν τὰ δικά της, νὰ ἀποσώσῃ τὸν ὀργαλειό της. ‘Ο λύκος κατάλαβε τί τοῦ ζητοῦσε καὶ τῆς γύρισε ἔνα κομμάτι κρέας :

— Πέστε της, εἶπε, ἄμα τελειώσῃ τὰ δικά της ύφάσματα, νὰ βάλῃ κι ἔνα ζευγάρι καλτσοδέτες καὶ γιὰ μένα . . .

“Τὰ ἄγρια καὶ τὰ θηρεῖα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου »

Στέφανος Γρανίτσας

19. ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΓΑΤΑΚΙ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ

‘Ανάμεσα σὲ δυὸς περιόδους κρύου — ή « κύματα ψύχους », ὅπως λένε σήμερα, — είχαμε μιὰ μικρή παρένθεσι ἀπὸ μερικές ήμέρες γλυκειές, ἥλιόλουστες. Τὸ κλίμα μας παρουσιάζει αὐτὰ τὰ παράξενα.

Ἐνῷ βασιλεύει χειμῶνας δριμύς, ποὺ σὲ κάνει νὰ ρωτᾶς μὲ τρόμο « πότε θὰ τελειώσῃ ; », ἔχει μερώνει ἄξαφνα ἄνοιξι κι ἐνῷ ἐλπίζεις, πῶς δὲ χειμῶνας ξεθύμανε, πέρασε, ξαναγυρίζει δριμύτερος. 1)

Μιὰ λοιπὸν ἀπὸ τὶς γλυκειές ἐκεῖνες μέρες εἶδα ἔνα θέαμα ἔξοχο. Ἡταν σὲ μιὰ μικρή κάμαρα, ζεστή σὰ φωλιά. Ἀπὸ ἔνα μεγάλο παράθυρο τὴν πλημμύριζε δὲ ἥλιος, χαρὰ Θεοῦ. Τὰ τζάμια μὲ τ’ ἄσπρα μπερντεδάκια κλειστά. Μπροστά, ριγμένο ὡς κάτω, ἔνα διάφανο στόρο. Κι ἀνάμεσα στὸ στὸρ αὐτὸ καὶ στὰ τζάμια, πάνω στὸ πεζούλι τοῦ παραθύρου, ἔνα μικρὸ ἄσπρο γατάκι, ποὺ λιαζόταν καθισμένο στὰ πισινά του πόδια. Ἀπελάμβανε κι αὐτὸ τὴ λαμπρὴ χειμωνιάτικη μέρα, τὸ χρυσὸ φῶς, τὴ γλυκειά ζέστη. Καὶ φαινόταν τόσο εύτυχισμένο ποὺ ζοῦσε! Ἡταν, ἀλήθεια, ή εἰκόνα τῆς εύτυχίας τῆς ζωῆς.

Πόσος ὡραῖος θὰ τοῦ φαινόταν δὲ κόσμος καὶ πόσο καλὸς δὲ Θεές, ποὺ τὸν ἔκαμε! Οὔτε θὰ θυμόταν πιὰ καθόλου τὸν τούρτουρο, ποὺ τράβηξε τὶς προηγούμενες μέρες, ὅταν, ἀπὸ τὰ ἵδια ἐκεῖνα τζάμια, θὰ ἔβλεπε τὸ σταχτὴ οὐρανὸ καὶ τὸ ἄσπρο χιόνι, καὶ τοῦ κάκου θὰ ζητοῦσε μιὰ ζεστὴ γωνιὰ σ’ ὅλη τὴν κάμαρα, ἃν ἡ σόμπτα ἦταν σβησμένη. Καὶ θὰ νόμιζε χωρὶς ἄλλο, πώς, μιὰ ποὺ φάνηκε δὲ ἥλιος, δὲ θὰ χανόταν πιὰ ποτέ. Στὴν ψυχὴ του βασίλευε ή χαρὰ κι ἡ αἰσιοδοξία. Κι αὐτὸ φαινόταν σὲ κάθε του κίνησι. Κι ὅταν καθόταν ἀκίνητο, μακάριο κι ὅταν σήκωνε τὸ ποδαράκι του μὲ νωχέλεια, νὰ παίξῃ λίγο μὲ τὸ μπερντε ἢ νὰ πιάσῃ μυῖγα κι ὅταν ἄνοιγε τὰ μεγάλα του μάτια, γιὰ νὰ κοιτάξῃ ἐκστατικὸ τὸ ἥλιοφῶς· κι ὅταν τὰ μισόκλεινε σὰ θαμπωμένο, γουργουρίζοντας ἐλαφρὰ ἀπὸ εύχαριστησι. . .

Τὸ γατάκι αὐτὸ δὲν ἦταν πιὰ νήπιο. Εἶχε ἀρκετὸ καιρό, ποὺ ζοῦσε καὶ γνώριζε τὸν κόσμο. Ἡταν σὰν ἔνα παιδί μεγαλούτσικο — νά, σὰν ἔνα ἀγοράκι ή κοριτσάκι δώδεκα ὡς δεκατεσσάρων χρόνων. . . Καὶ συλλογίστηκα. . . Γιατί καὶ τὰ παιδιά νὰ μὴν είναι τὸ

ἴδιο εύτυχισμένα καὶ αἰσιόδοξα; Γιατί νὰ μὴν ὀπολαμβάνουν τὸ
ἴδιο τὴ χαρά, τὴν εύτυχία τῆς ζωῆς, παρὰ νὰ τὰ βλέπηται νὰ μελαγ-
χολοῦν, ἀκόμα καὶ σὲ τέτοιες ὡραῖες μέρες, νὰ παραπονιοῦνται, νὰ
γκρινιάζουν, νὰ κλαῖνε;

Θὰ πῆς: τὸ παιδὶ δὲν εἶναι γατάκι, ὁ ἀνθρωπος δὲν εἶναι ζῶο.
Μὰ αὐτὴ εἶναι ἵσα - ἵσα ἡ δυστυχία: ποὺ ὁ ἀνθρωπος δὲν εἶναι πιὰ
ζῶο σὲ τίποτα, ἐνῷ σὲ μερικὰ πράματα ἔπρεπε νὰ εἶναι. Καὶ πρῶτα-
πρῶτα σ' αὐτὴ τὴν δλόψυχη ὀπόλαυσι τῆς ζωῆς. Γιατὶ ἡ ἴδια ἡ
ζωὴ εἶναι μιὰ μεγάλη εύτυχία. Νὰ ζῆς, ν' ἀναπνέης, νὰ βλέπης τὸν
ἥλιο, νὰ χαίρεσαι τὸ φῶς καὶ τὸ θάλπος του, δίχως νὰ ἔχῃς πλεονε-
ξίες, δίχως νὰ μισής τους ἄλλους, ὅταν προοδεύουν. Πολλοὶ ἀνθρω-
ποι φαίνονται νὰ μὴν ἑκτιμοῦν ὅσο πρέπει, νὰ περιφρονοῦν σχεδὸν
αὐτὴ τὴν εύτυχία καὶ νὰ γυρεύουν ἄλλες, ἀνέφικτες ἢ μάταιες ἢ
λιγώτερο ἀγνὲς καὶ μεγάλες.

„Α, πῶς ἥθελα νὰ θυμοῦνται ὅλοι, πῶς ἡ εύτυχία τῆς ζωῆς εἶναι
ἡ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες! Καὶ πῶς ἥθελα νὰ ἔβλεπτα καὶ παιδιά, ποὺ
νὰ μοιάζουν... μὲ τὸ μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο!

“Η Διάπλασις τῶν Παιδῶν”

Γρηγόριος Ξενόπουλος

20. ΜΥΘΟΙ

I. ΠΟΝΤΙΚΟΣ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΣ

Ποντικός, μὴν ἀρκούμενος εἰς ὅσας ἔκλεπτε καθημέραν τροφάς,
ἔβασανίζετο μὲ τὴν ἐπιθυμίαν κομματίου κρέατος, τὸ ὅποιον δὲν
ἔχωρει τῆς φωλεᾶς του ἡ τρῦπα. Ἀφοῦ ἐσυμβουλεύθη μὲ τὴν γυ-
ναῖκα καὶ τὰ τέκνα του, ἀπεφάσισε νὰ πλατύνῃ τὴν τρῦπταν, διὰ νὰ
δύνανται εἰς τὸ ἔξης νὰ κλέπτη καὶ μεγάλα καὶ μικρά. Ἄλλὰ τὴν ἐπλά-
τυνε τόσον πολύ, ὡστε ὁ γάτος, ὁ ὅποιος εἶχεν ἔξωθεν ἀκούσει τὸ
συμβούλιον, ἐμβῆκε πάραυτα καὶ τὸν ἔξωλόθρευσε μὲ ὅλην του τὴν
οἰκογένειαν.

“Εφερε πολλοὺς πολλάκις εἰς ἀπώλειαν ἢ πλεονεξία.

II. ΑΛΩΠΗΞ ΚΑΙ ΛΥΚΟΣ

Πληγωμένος ἀπὸ κυνηγὸν λύκος ἔφθασεν εἰς δάσος βαθύ, ὅπου, νὰ ὑπάγῃ παρέκει μὴ δυνάμενος, ἐπεσεν δλιγοθυμισμένος. Τὸν εἶδε, διαβαίνουσα ἐκεῖθεν ἀλώπηξ καὶ, νομίσασα νεκρόν, ἔδραμε μετὰ χαρᾶς νὰ τὸν κατασχίσῃ. Μόλις ἐπλησίασε καὶ ὁ λύκος ἐσυνέφερεν ἀπὸ τὴν δλιγοθυμίαν καὶ ἐπροσπάθει νὰ σηκωθῇ, ἡ ἀλώπηξ, χωρὶς νὰ συγχισθῇ, τὸν εἶπε :

— Φίλε, σὲ εἶδα μακρόθεν πάσχοντα καὶ ἔτρεξα εἰς βοήθειάν σου· εἶπε με, εἰς τί δύναμαι νὰ σὲ ὠφελήσω ;

— Σὲ εὐχαριστῶ, τὴν ἀπεκρίθη χαμογελῶν ὁ λύκος. Κατὰ μὲν τὸ παρὸν δὲν ἔχω χρείαν βοηθείας, εἰς δὲ τὸ ἔξῆς σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ μὲ πλησιάζῃς ὅταν μὲ βλέπης καταγῆς.

“Υποκρίνεται τὸν φίλον ὁ πανοῦργος ἔχθρος, ὅταν χάσῃ τὴν ἐλπίδα νὰ σὲ βλάψῃ.

III. ΜΥΙΑ ΚΑΙ ΜΕΛΙΣΣΑ

Μυῖα καυχωμένη πρὸς μέλισσαν ἔλεγεν :

— Έγώ μὲν συγκατοικῶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐμβαίνω εἰς αὔτὰ τῶν βασιλέων τὰ παλάτια, παραστέκω εἰς τὰς βασιλικὰς τραπέζας ἀκάλεστος καὶ γεύομαι χωρὶς κόπουν, πολλάκις καὶ πρὶν αὐτοὶ ἀπλώσωσι τὰς χειρας, τὰ νοστιμώτερα βρώματα. Σὺ δὲ κοπιάζεις ὅλην τὴν ἡμέραν κλεισμένη εἰς κυψέλιον ἥ, ἀν ἐκβῆς πρὸς δλίγον, περιέρχεσαι τὰ δάση συναθροίζουσα τὴν ἀναγκαίαν ὕλην, διὰ νὰ κατασκευάσῃς τὸ μέλι, τὸ δόποιον τρέφει περισσότερον τὰς μυίας καὶ τοὺς ἀνθρώπους παρὰ σέ.

— Δικαίως, ἀπεκρίθη ἡ μέλισσα, ἥθελες καυχᾶσθαι, εἰς τὴν τόσην σου ἀργίαν καὶ τροφήν, ὡς μυῖα, ἐὰν ἀπ' αὐτὰς ἐκέρδαινες καμμίαν τιμῆν. ‘Αλλ’ οἱ ἀνθρωποι εἰναι τόσον βαρημένοι ἀπὸ τὴν ἀναισχυντίαν σου, ὡς μυῖα, ὡστε κατεσκεύασαν ἐπίτηδες ὅργανα, τὰ μυιαστήρια, διὰ νὰ σὲ διώκουν ἀπὸ τοὺς οἴκους των.

Εἰς ἐκεῖνον πρέπει ἡ τιμή, ὅστις ὠφελεῖ τοὺς ἄλλους μὲ τοὺς κόπους του, καὶ ὅχι ὅστις ἀργὸς αὐτὸς δαπανᾷ τὰ ἀπὸ ἄλλους ἀποκτώμενα.

‘Αδαμάντιος Κοραής

21. Η ΙΕΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΟΥ

“Ητο κότινος ἀρχικῶς ἡ ἐλαία τοῦ Ἐρεχθείου;” Ήτο ἡ πρώτη ἥμερη ἐλιά, τὴν δόποιαν ἐφύτευσεν ἡ Ἀθηνᾶ ὑπέρ τῆς πόλεως της; “Ηταν τὸ δόρυ της, τὸ δόπιον ἔμπτηξεν εἰς τὸ ἔδαφος θυμωμένη μὲ τὸν Ποσειδῶνα, κι ἐφύτρωσε θαλλούς;” Ήτο ἡ ἴδια ἡ Ἀθηνᾶ ἔμφανισθεῖσα ὑπὸ μορφὴν ἐλαίας; “Ητο τὸ πρῶτον της ἄγαλμα σχηματισθὲν μὲ τὸν κορμὸν τῆς ἐλαίας αὐτῆς;

“Ο, τι καὶ ἂν ἦτο, ἡ ἐλαία τοῦ Ἐρεχθείου ἐθεωρεῖτο ως δένδρον πανιέρον, τὸ δὲ λάδι της ἔχρησιμο ποιεῖτο διὰ τὴν ἀσβεστον λυχνίαν τῆς Ἀθηνᾶς.

“Ολβίος ἐκεῖνος, τοῦ δόπιον ἐστεφάνωναν τὴν κεφαλὴν μὲ κλάδον τῆς ἐλαίας αὐτῆς!

Μὲ τέτοιον κλάδον ἐστεφάνωσαν τὸν Ἀριστοφάνην μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν παράστασιν τῶν «Βατράχων» του.

“Ο λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, δὲ δόπιος ἐπλησίαζε τὴν ἐλαίαν τοῦ Ἐρεχθείου μὲ ἀπαράβλητον εὐλάβειαν, τῆς ἔδενε καὶ κορδελλάκια, τῆς ἐκρεμοῦσε καὶ στεφάνους καὶ καρποὺς καὶ ποικίλα ἀναθήματα.

Καὶ ὅταν κατὰ τὰ Περσικὰ κατέκαυσαν οἱ βάρβαροι καὶ τὴν ἐλαίαν αὐτήν, τὴν ἐπιοῦσαν, ὅταν διετάχθησαν ἀπὸ τὸν Βασιλέα νὰ ἀνέλθουν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ προσφέρουν θυσίας, εἰδαν, δπως λέγουν τὰ παλαιὰ Συναξάρια, μὲ ἀπορίαν των τὴν καῦμένην ἐλαίαν νὰ ἔχῃ πετάξει βλαστάρια ἵσα μὲ ἔνα πῆχυν. Ἀπὸ τὴν ἐλαίαν αὐτήν τὴν ἱεράν, κατὰ τοὺς θρύλους, ἐδημιουργήθησαν αἱ δώδεκα ἐλαίαι τῆς Ἀκαδημίας — δεῦτε λόγιε φῶς! — ἀντιστοιχοῦσαι, ως λέγεται, πρὸς τὰς δώδεκα πύλας της. Αὐταὶ δὲ μετελαμπαδεύθησαν κατόπιν καὶ τοιουτορόπτως ἐδημιουργήθη ὀλόκληρον τὸ ἱερὸν δάσος τῶν Ἀθηνῶν.

‘Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπάνω ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἐλαίαι — τὸ μόνον δένδρον, τὸ δόπιον ἐναρμονίζεται μὲ τὰς ἀρχαιότητας, — ὅλα δὲ τὰ ἱερὰ τῆς Ἀθηνᾶς περιείχον ἱεράς ἐλαίας (μορίας). πολλὰ δὲ ἔξ αὐτῶν περιεκυκλοῦντο ἀπὸ ἐλαιῶνας δλοκλήρους. Σηκὸς ἐθεωρεῖτο ὁ περίβολος τῶν ἐλαιῶνων αὐτῶν καὶ τὰ κοιλώματα κάθε ἐλαίας του ἥσαν κόγχαι ἀναθηματικαί.

‘Η γενίκευσις ὅμως τῆς ἐλαίας ως παραγγωγικοῦ δένδρου ὄφείλεται εἰς τὸν Πεισίστρατον. Οὕτως εἰς τὴν Ἀττικήν, «πρότερον ψι-

λὴν καὶ ἀδενδρὸν οὔσαν», τὴν κατεφύτευσαν μὲν ἐλαιόδενδρα, «Πει-
σιστράτου προστάξαντος».

Καὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους διετήρησε τὴν θέσιν της ἡ ἐλαία,
ἐκπροσωποῦσα τὴν ἀγιότητα εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν εύτυχίαν
εἰς τὸν οἶκον. Τὸ δὲ μυστήριον τοῦ Εὐχελασίου καταδεικνύει τὴν συνε-
χῆ καὶ ἀμείωτον τῆς ἐλαίας ἐκτίμησιν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Γένους.

Καὶ ποιός δὲν εἶδε τὴν καλὴν γριούλαν μὲν ἔνα κατακάθαρο βαμ-
βακάκι νὰ παίρνῃ δλίγον ἀγιασμένο λαδάκι ἀπὸ τὴν κανδήλα τῆς
Ἀειπαρθένου, διὰ νὰ ξαναδώσῃ τὴν νεανικήν δύναμιν εἰς τὰ μάτια τῆς
ἡ διὰ ν' ἀποσταυρώσῃ τὸ ἔγγονι της;

Ἡ ἐλαία δὲν γνωρίζει τί θὰ είπῃ φθινόπωρον. Δὲν ἔξευτελίζεται
πρὸ τοῦ καιροῦ, ὅπως οὔτε καὶ πρὸ τοῦ χρόνου. Καὶ τὴν θαλερότητά
της τὴν ἀρύεται ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ ἑαυτοῦ της. «Ολα τὰ δένδρα
ἀριθμοῦν τὴν ἡλικίαν των μὲν δεκαετηρίδας, μὲν αἰῶνας, ἔστω· ἡ ἐλιὰ
τὴν ἀριθμεῖ μὲν χιλιετηρίδας. Καὶ γνωρίζει νὰ κρύβῃ τὰ χρονάκια
της μὲν τὰς γούβας της, ὅπου χάνουν οἱ βοτανικοὶ τὰ σημάδια τῆς
ἡλικίας της.

Πολεμικά μηχανήματα τῶν ἀρχαίων, εἰς τὰ ὄποια ἔχρησιμοποί-
ησαν τὰ ξύλα τῆς ἐλιᾶς, ἐφύτρωσαν· σὰν νὰ εἴπαν: Διατί σκοτώ-
νεσθε, ἡλίθιοι ἀνθρωποι; Εἰρήνη ύμεν!

Καὶ στροφεῖς τῆς θύρας καὶ λαβαὶ ὅπλων καὶ ἀσπίδες καὶ ξύλα
τάφων καὶ αὐτὸ τὸ ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους, ὅταν, περατώσας τοὺς
ἀθλούς του τὸ κατέθεσεν, ἐφύτρωσαν θαλλούς.

Ἡ ἐλιὰ συμβολίζει τὴν σοφίαν, τὴν γαλήνην, τὴν εἰρήνην, τὴν
εἰρηνικήν νίκην ἀγώνων, τὸν πολιτισμόν. Ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκογενεια-
κήν εύτυχίαν.

«Ο 'Αναδρομάρης»

Δημήτριος Καμπούρογλου

22. ΤΑ ΑΝΩΗ ΚΑΙ ΤΑ ΔΑΣΗ

Ἄγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
κάθε ἀγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο!
Ποῦ καλύτερον ἄλλο θὲ νὰ βρῆτε στήν πλάσι
καὶ πιστότερο φίλο;

Μὲ δλίγο νεράκι, λίγο χῶμα κι ἀέρα,
ξεφυτρώνουν, βλαστάνουν καὶ τὸν κόσμο στολίζουν
καὶ σὲ μᾶς ὅ, τι ἔχουν καὶ σὲ μᾶς νύχτα μέρα
τὴν ζωήν τους χαρίζουν.

Ξεκουράζει τὰ μάτια τὸ γλυκό τους τὸ χρῶμα,
μέσ' στοῦ ἥλιου τὴ λαύρα μᾶς δροσίζ' ἡ σκιά τους,
οἱ καρποὶ τους μᾶς τρέφουν, δίνει σφρῆγος στὸ σῶμα
τὸ ἀγνὸ ἄρωμά τους.

“Οταν μέσσα στὰ δάση τὸ νερὸ μουρμουρίζῃ,
καὶ γλυκὰ ψιθυρίζῃ μέσ' στὰ φύλλα ἡ αὔρα,
ἡ θιλιμένη ψυχή μας ἀνασαίνει, ἐλπίζει,
δὲν τὰ βλέπει ὅλα μαῦρα.

Ναι! μειδίαμα εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸ λουλούδι,
π' ὅλο δρόσο καὶ χάρι μέσ' στὸν κάμπο προβάλλει.
“Ω! κανέν’ ἄλλο πλάσμα, ὡ! κανένα τραγούδι
δὲν τὸ φτάνει στὰ κάλλη.

Ἄγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
κάθε ἀγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο!
Ποῦ καλύτερον ἄλλο θὲ νὰ βρῆτε στήν πλάσι
καὶ πιστότερο φίλο;

« 'Η Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Νικόλαος Χατζῆδάκης

2) μεταχίστια. 3) ποικιλες κατηγοριες των ειδων.

23. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΟΚΚΟΥ ΣΙΤΟΥ

‘Η ιστορία ένός κόκκου σίτου διαιρεῖται εἰς τρία μεγάλα κεφάλαια: τὴν σποράν, τὸν θερισμὸν καὶ τὸ ἀλώνισμα. 1

— ‘Η σπορὰ ἔχει κάτι τὸ μελαγχολικὸν καὶ τὸ μυστηριῶδες. Οἱ βόες σύρουν μὲ κατήφειαν τὸ ἄροτρον ἐπὶ τοῦ φαλακροῦ ἀγροῦ· δι γεωργὸς προτρέπει αὐτοὺς μὲ φωνήν, ἡ ὅποια ἀντηχεῖ εἰς τὴν ἐρημίαν· αἱ μελανόπτεροι κορῶναι πετοῦν μὲ κρωγμούς καὶ ραμφίζουν τὸ σπαρὲν ἔδαφος· τὰ δένδρα εἶναι ἀφύλλα, ὁ οὐρανὸς βαρύς· ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν εἰκόνα τραγικῆν. Μετ’ ὀλίγον θὰ πνεύσῃ παγερὸς βορρᾶς ἀπ’ ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ ἡ χιών θὰ καλύψῃ ὡς ἐπιτάφιος πλάξ τὴν γῆν.

‘Αλλ’ ὁ γεωργὸς τότε, κλεισμένος εἰς τὸν ταπεινὸν οἰκίσκον του μετὰ τῆς οἰκογενείας του, προσατενίζει τὴν παρήγορον πυρὰν καὶ μειδιᾷ τὸ μειδίαμα τῆς προσδοκίας καὶ τῆς ἐλπίδος.

Εἰς τὰ σπλάχνα τῆς γῆς κατέθεσε τὴν τύχην του καὶ τὴν τύχην τῶν οἰκείων του. Οἱ θαμμένοι ἐκεῖνοι χρυσόχροοι κόκκοι διὰ τῶν δακρύων τοῦ ούρανοῦ θὰ ἀναστηθοῦν στάχυες ὑπερήφανοι, θαλεροί, μέχρις ὅτου τέλος κύψουν τὰς ξανθάς κεφαλὰς ὑπὸ τὰ κυρτὰ δρέπανα. Εἰναι φιλόστοργος μήτηρ ἡ γῆ. Ἀποδίδει πολλαπλάσια ὅσα ἐμπιστεύονται εἰς τὴν φύλαξιν της. ‘Ο ἀγρότης προσδοκᾷ, ὁ ἀγρότης ἐλπίζει. +

Καὶ ίδού ἡ χιών τήκεται ὑπὸ τοῦ ἥλιου. Λεπτὴ χλόη καλύπτει τὴν γῆν. ‘Η λευκὴ νύμφη τοῦ ἔαρος, ἡ ἀμυγδαλῆ, ὁρθοῦται ἀνθοστόλιστος. Αἱ χελιδόνες λαλοῦν εἰς τὸν δέρα.

Οἱ πρώην ξηροὶ καὶ γυμνοὶ ἀγροὶ ἀπλοῦνται τώρα σμαράγδινοι καὶ ἡ εὐώδης πνοὴ τῆς αὐγῆς, πνέουσα ἐπ’ αὐτούς, τοὺς παρουσιάζει ὡς κυματώδη θάλασσαν. ‘Ο ἀγρότης δὲν ἐλπίζει πλέον, δὲν προσδοκᾷ· πιστεύει καὶ ἀνυπομονεῖ. 3

‘Υπὸ τὴν ἐπίμονον θέρμην τοῦ ἥλιου ἡ γῆ χάνει κατὰ μικρὸν τὴν ἀμέριμνον αὐτῆς καλλονήν. Τὰ ἀνωφελῆ ἀνθη μαραίνονται κάτω, γίνονται καρποὶ ἐπὶ τῶν δένδρων, οἱ στάχυες λυγίζονται ξηροὶ καὶ μεστωμένοι.

Χαρμόσυνος ἐκτυλίσσεται ἀνὰ τοὺς ξανθοὺς ἀγροὺς ἡ δευτέρα φάσις, ἡ δευτέρα σκηνὴ τοῦ ἀγροτικοῦ δράματος, ὁ θερισμός. Λευκόπεπλοι παρθένοι κατὰ στοίχους ἔξερχονται εἰς τοὺς ἀγρούς. Αἱ

θερίστριαι γεμίζουν τὴν ἀγκάλην μὲ στάχυς, τοὺς δποίους, δρέπουν μὲ τὰ κοπτερὰ δρέπανα. Τὰ ζῆντα μεταφέρουν εἰς τὸ ἀλώνι τοὺς βαρεῖς θυσάνους καὶ ὁ ἀγρότης ὁδηγῶν αὐτὰ σφυρίζει ἢ τραγουδεῖ ἀπὸ χαράν.

5 Η τρίτη καὶ τελευταία σκηνὴ εἶναι θορυβώδης καὶ πανηγυρική. "Ιπποι μὲ καλπασμὸν τρέχουν κυκλοτερῶς ἐπάνω εἰς τοὺς στρωμένους στάχυς. Κραυγαὶ παιδίων, φωναὶ ζώων, ἥχοι όργανων, ἄσματα χορευτῶν τοὺς παροτρύνουν εἰς τὸ ἔργον τῶν.

6 Η ιστορία ἐνδεκάτη κόκκου σίτου δὲν εἶναι τόσον ἀπλῆ δσον νομίζουν οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων.

« 'Αγροτικαὶ 'Ἐπιστολαὶ »

Γεώργιος Δροσίνης

24. Η ΠΗΓΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Τὴν πηγὴν τοῦ χωριοῦ μου μὲ τὰ λούλουδα γῦρο, ποὺ σκορπούσανε πάντα τὸ λεπτό τους τὸ μῆρο, τὴν πηγὴν τοῦ χωριοῦ μου δὲν τὴν ἔχω ξεχάσει κι ἀς μ' ἀσπρίσαν τὰ τόσα χρόνια πούχουν περάσει.

Στὴν πηγὴν τοῦ χωριοῦ μου μενεξέδεις ἀνθοῦσαν καὶ στὰ δυό της πλατάνια τὰ πουλιά κελαηδοῦσαν. Στὰ καθάρια νερά της τρέχανε ὅλοι τὸ δεῖλι, ἀπ' τ' ἀλώνια γυρνῶντας μὲ φρυγμένα τὰ χεῖλη.

Ki δὲ παπᾶς τοῦ χωριοῦ μας μὲ τὴν ἀσπρη γενειάδα, ποὺ κρατοῦσε τῆς Πίστης τὴν ἀκοίμητη δᾶδα, χαιρετῶντας μας ὅλους, κάθε βράδυ περνοῦσε, κι τὴ καμπάνα σὲ λίγο τὸ Σπερνό μᾶς μηνοῦσε.

Βραδινὲς προσευχές μου τῶν παιδιάτικων χρόνων, ποὺ νικούσατε πάντα τὸν ἀνθρώπινο πόνο, σὰ γλυκεὶα νοσταλγία σᾶς γυρίζω στὸ νοῦ μου, καθὼς πάλι θυμᾶμαι τὴν πηγὴν τοῦ χωριοῦ μου...

Περιοδικὸν « Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ »

Γεώργιος Βερίτης

οίκη = εἰς τοὺς στίχους ήταν περιέσσετον των 11 συντάκτων γνωστοὶ ήταν οι τέσσερες τοῦ Ευκούνιού, οἱ οποίες ήταν η πηγή της οικίας. Τινετον δέροντας την περιφέρειαν της οικίας ήταν οι πατέρες των ανέρων ή οι σερανοί πατέρες των παιδιών της οικίας. Το έμφρακον ήταν ο εύκος εἰς την οικίαν της οικίας. Το έμφρακον ήταν η ημέρα της οικίας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

25. ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ

«Ενα καλοκαιριάτικο πρωί, όταν ήμουν παιδί στή Ζάκυνθο, βρέθηκα – δε θυμούμαι τώρα πῶς και γιατί – στὸ περιβολάκι τῆς γειτονικῆς μας ἐκκλησίας. Ο ἑφημέριος, ὁ σεβάσμιος παπᾶ – Σαράντης, καθόταν ἔκει σὲ μιὰ καρέκλα μ' ἕνα βιβλίο στὸ χέρι, και κάθε τόσο σήκωνε τὰ μάτια του και κοίταζε δλόγυφα τὸ περιβολάκι, σὰ νὰ καμάρωνε τὸ « ἔργο τῶν χειρῶν του ». Γιατί πραγματικῶς αὐτὸς τὸ εἶχε φτιάσει, αὐτὸς τὸ εἶχε δημιουργήσει, σχεδὸν « ἐκ τοῦ μηδενός ».

Και εἶχε δίκιο νὰ τὸ καμαρώνῃ. Τὸ περιβολάκι ἔκεινο, ἀφότου ἤρθε στὴν ἐκκλησίᾳ ἐφημέριος ὁ παπᾶ – Σαράντης, εἶχε γίνει ἀγνώριστο. Μόνο τὰ δρομάκια του ἔμεναν λευκά. « Όλο τὸ ἄλλο πρασίνιζε ἀπὸ πυκνὰ δέντρα και δεντράκια, ἀπὸ θάμνους και ἀπὸ χλόη. Και μέσα στὸ ἀδιάκοπο αὐτὸ πράσινο φάνταζαν ὅλα τὰ λουλούδια τοῦ κόσμου, κόκκινα, κίτρινα, ἀσπρα, γαλάζια, ποὺ τὴν ἐποχὴν ἔκεινη ἤταν στὶς δόξεις τους. » Ακόμα και οἱ τοῖχοι ἤταν σκεπασμένοι ως ἐπάνω μὲ κισσούς, γιασεμιά κι ἀγιοκλήματα. Μιὰ μεγάλη « περγουλιά » – δηλ. κρεβατίνα μὲ φουντωμένη κι ὅλανθιστη κληματαριά – ἔρριχνε τὸν ἵσκιο της σὲ κάποια ἔκτασι. Κάτω ἀπ' αὐτὴν καθόταν ὁ παπᾶς μὲ τὸ βιβλίο του. « Όλο τ' ἄλλο περιβόλι ἤταν μέσα στὸν ἥλιο, ποὺ ἔκανε τὶς φυλλωσίες νὰ λάμπουν χρυσοπράσινες, τὶς λεπτὲς πρὸ πάντων και τὶς διάφανες, σὰν τῆς κληματαριᾶς, ποὺ τὰ νέα της φύλλα ἔφαίνονταν πραγματικῶς χρυσαφένια.

«Εγώ τριγύριζα. Κυνηγῶντας μιὰ πεταλούδα ἔφτασα κοντά στὸν παπᾶ. Τὴ στιγμὴ ἔκεινη εἶχε τὰ μάτια του προσηλωμένα στὸν τοῖχο, ποὺ πρασίνιζε ἀντίκρυ του. Στάθηκα και κοίταζα και ἐγώ πρὸς τὸν τοῖχο, σὰ νἀθελα νὰ ἴδω τί εἶχε κινήσει ἔκει τὴν προσοχή του. » Άλλα δὲν είδα τίποτα ἔκτακτο. Μόνο τὴν πρασινάδα και κοντά λουλουδάκια, ποὺ τὴ στόλιζαν. Και τότε, σὰ νὰ κατάλαβε τὴν ἀπορία μου ὁ παπᾶς, μοῦ εἶπε :

– Ναι, βλέπω τὴν πρασινάδα. Τὶ ώραία ποὺ εἶναι!... Δές, δές... Τὸ πιὸ γλυκὸ χρῶμα, τὸ πιὸ εὐχάριστο, τὸ πιὸ ξεκουραστικὸ γιὰ τὰ μάτια εἶναι τὸ πράσινο. Γι' αὐτό, παιδί μου, ὁ πανάγιος Θεός τὸ σκόρπισε μὲ τόση ἀφθονία στὴν κτίσι. Αὐτὸ και τὸ γαλάζιο. Γιατὶ και τὸ γαλάζιο τὸ ἴδιο ξεκουράζει τὰ μάτια. Τὰ γυαλιά, ποὺ φοροῦμε τὸ καλοκαίρι γιὰ τὴν ἀντηλιά, εἶναι συνήθως πράσινα ἢ

γαλάζια. Κάποτε καὶ μαῦρα. Ἀλλὰ σπανίως κόκκινα, πορτοκαλιά, κίτρινα, μαβιά. Αὐτὰ τὰ χρώματα κουράζουν. Μόνο τὸ πράσινο καὶ τὸ γαλάζιο εἶναι γιὰ τὰ κουρασμένα μάτια. Καὶ ἐνῷ ὁ Θεός φροντισε νὰ μᾶς τὰ ἔχῃ ἀφθονα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο χρῶμα, — μὲ τὴ θάλασσα, μὲ τὸν οὐρανό, μὲ τὴ φυτεμένη γῆ, — ὁ ἀνόητος ὁ ἀνθρωπος ἔκανε ὅ, τι μπόρεσε γιὰ νὰ μὴν τὰ βλέπῃ σχεδὸν ποτέ. Κλείστηκε σὲ πόλεις, μακριὰ ἀπὸ τ' ἀκρογιάλια, ἔκαμε στενούς δρόμους καὶ πανύψηλα σπίτια· ὁ οὐρανὸς σ' αὐτὲς τὶς πόλεις δὲν εἶναι παρὰ λουρίδες, καὶ ἡ πράσινη ἔξοχή, ἡ γαλάζια θάλασσα, δὲ φαίνονται παρὰ ἀπὸ μακριὰ ἢ καθόλου. "Ετσι τὰ ὑγιεινὰ χρώματα ἔχουν ἔξοριστη καὶ ὁ ἀνόητος ἀνθρωπος, ὁ πολιτισμένος τῶν πόλεων, δὲν ἔχει μπροστὰ στὰ μάτια παρὰ τὰ χρώματα ποὺ τὸν βλάπτουν. Ἔγὼ τούλάχιστον ἔχω τὸ περιβολάκι μου. Ἐδῶ τὸ πράσινο μὲ τριγυρίζει. Κι ἀν θέλω καὶ γαλάζιο, δὲν ἔχω παρὰ νὰ σηκώσω τὰ μάτια μου ψηλά . . .

Αὐτὰ μοῦ εἶπε, τὸ καλοκαιριάτικο ἔκεινο πρωὶ στὸ περιβολάκι του ὁ σοφὸς παπᾶ - Σαράντης. Καὶ πόσες φορὲς δὲν τὰ θυμήθηκα ἀπὸ τότε! Τὰ θυμήθηκα καὶ σήμερα διαβάζοντας στὶς ἐφημερίδες γιὰ τὴν «Ἐβδομάδα τοῦ Πρασίνου». Θὰ γίνη τὸν ἐρχόμενο μῆνα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ εἶναι μιὰ μεγάλη προπαγάνδα γιὰ τὴν ἔξαπλωσι τοῦ εὐεργετικοῦ χρώματος στὶς πόλεις καὶ στὶς περιοχές, ποὺ τὸ στεροῦνται.

Αὐτὴ ἡ προπαγάνδα, ποὺ ἀρχισε ἀπὸ πολλὰ χρόνια, χρειάζεται πολύ. Πρωτύτερα ἡ Ἀθήνα, ὅπου δὲν ἦταν ἀσπρη, ἦταν κίτρινη ἢ σταχτιά. Γύμνια καὶ ξεραίλα στοὺς λόφους, ποὺ τὴν τριγύριζαν, καὶ στοὺς τόπους, ὅπου δὲν εἶχαν χτιστῇ ἀκόμα σπίτια. Σήμερα εἶναι πράσινα σχεδὸν ὅλα. "Εγιναν δασάκια καὶ περιβόλια παντοῦ. Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ γίνη καὶ στὶς ἐπαρχίες, ὅπου ὑπάρχουν ἀσπρες, κίτρινες ἢ σταχτιές πόλεις. Ἀλλὰ καὶ στὴν Ἀθήνα νὰ ἔξακολουθήσῃ τὸ ἔργο καὶ νὰ συμπληρωθῇ. Τὸ εὐεργετικὸ πράσινο ἀς ἀπλωθῇ παντοῦ, ὅπου ὑπάρχει γυμνὴ καὶ ξερὴ γῆ, κι ἡ «ἀναδάσσωσις» ἀς εἶναι τὸ σύνθημα. Δὲν ξεκουράζει μόνο τὰ μάτια τὸ πράσινο· ξεκουράζει καὶ τὴν ψυχή. "Εχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προορισμούς, — ἡ φυτεία! — ἀλλὰ καὶ σὰ διακοσμητικὸ μόνο νὰ τὸ πάρουμε, εἶναι μιὰ εύτυχία! Μιὰ εύτυχία μεγάλη καὶ ἀληθινή!

«Διάπλασις τῶν Παίδων»

Γρηγόριος Ξενόπουλος

26. Σ' ΕΝΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ανάμεσα στις πολλές έκδρομές, πού έκαμα στήν Κύπρο τὸν Ιούνιο τοῦ 1952, γιὰ νὰ γνωρίσω τὰ παμπάλαια βυζαντινά της μοναστήρια, στὸ πρόγραμμα ἦταν καὶ ἡ ἐπίσκεψί μου στὸ ρωμαντικὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, στὸ βουνὸ τοῦ Ἀώου. Ξεκινήσαμε ἀπὸ τὴν Λευκωσία μὲ μιὰ εὐχάριστη συντροφιὰ διασχίζοντας μὲ τ' αὐτοκίνητο, πρὸς τὰ νότια, κάμπους ὀλόχρυσους ἀπὸ τὰ μεστωμένα στάχυα, ποὺ τὰ θέριζε ἔνας κόσμος ἀπὸ στιβαροὺς * ἑργάτες τῆς γῆς, ἀντάμα μὲ ἡλιοψημένες γεροκάμωτες κοπελλοῦδες. Ἡ βαθυγάλαξη ὅροσειρὰ τοῦ Ὄλύμπου * στὸ βάθος πλαισίωνε τὴν ὀλοζώντανη τούτην εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπινου μόχθου μέσα σὲ μιὰ ὀργιαστικὴ ὥρα τῆς Μάννας Γῆς, ποὺ χάριζε ἄφθονα τὰ πλούτη τῆς στὸν τίμιο ἴδρωτα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

“Υστερ” ἀπὸ τοὺς μεγάλους κάμπους περνοῦμε ἀπὸ πράσινα περβόλια καὶ πευκόφυτους λόφους, χωνόμαστε μέσα σ' ἐλικοειδεῖς χαράδρες, ὅπου πολύπυκνες ροδοδάφνες ξεχύνουν τὸν τριανταφυλλένιο χειμαρρό τους μὲ τὸ γλυκόπικρό τους ἄρωμα, ὅσο ποὺ προβάλλει μπρός μας τὸ ψηλὸ βουνό. Σὲ μιὰ βαθύπτυχη πλαγιά του ζηλότυπα κρύβεται τὸ λευκὸ μοναστήρι τοῦ Μαχαιρᾶ.

Ἐτσι καθὼς περνοῦμε τῷρα τὶς ἀνηφορικὲς κορδέλλες τοῦ δρόμου ἀνεβαίνοντας πρὸς τὸ μοναστήρι, συναντοῦμε στὰ δεξιά μας ἔνα μικρὸ βυζαντινὸ ἐκκλησάκι, τὸν “Ἄγιο Όνούφριο.” Ἀν καὶ μικρὸ στὶς διαστάσεις του, παρουσιάζει στὴν ἀρχιτεκτονικὴ του σύνθεσι τὸν σταυροειδῆ τύπο μὲ τρούλλο στὴ γυήσια βυζαντινὴ γραμμή του. Κάνουμε ἔνα μικρὸ σταθμό. Ἀνοίγουμε τὴν ξεκλείδωτη ξύλινη πορτούλα του καὶ μπαίνουμε. Οὔτε τέμπλο, οὔτε εἰκόνα, οὔτε καμμιὰ πουθενὰ τοιχογραφία. “Ολοὶ οἱ ἐσωτερικοὶ του τοῖχοι ξεφτισμένοι καὶ τὰ θολωτὰ παραθυράκια τοῦ τρούλλου του ὀρθάνοιχτα στὸν ἀέρα, χωρὶς κανένα κλείσιμο. Ἐπ’ αὐτὰ τὰ παραθυράκια μπαίνοβγαίνουν συνεχῶς δυὸ χελιδόνια μὲ γοερά, ἀν μπορῇ κανεὶς νὰ τὰ πῇ, κελαδήματα. Φέρουν κυκλικὲς βόλτες μέσα στὸ θόλο, φεύγουν καὶ ξανάρχονται ἀρχίζοντας πάλι τὰ ἵδια.

Γιὰ μιὰ στιγμή, ποὺ ὑψώνουμε τὸ βλέμμα, βλέπουμε κάτι τὸ φρικιαστικὸ σ' ἔνα πλάγιο τοῖχο. “Ενα σταχτοπράσινο φίδι κου-

λουριασμένο μέσα σὲ μιὰ χελιδονοφωλιά. "Ετοι καθώς εἶναι φουσκωμένο, μὲ τεντωμένο καὶ γυαλιστερὸ τὸ δέρμα του, μᾶς προξενεῖ μιὰν ἀπρόσμενη ἀνατριχίλα. Τὸ ζευγάρι τὰ χελιδόνια ἔξακολουθεῖ μέσα στὸ θόλο τῆς ἐκκλησιᾶς τὸ ἀγωνιῶδες πάει κι ἔλα μὲ τὰ πτονεμένα ξεφωνητὰ πάνω ἀπὸ τὸ δαίμονα τῆς καταστροφῆς, ποὺ ἔχει θρονιαστῇ στὴν τρυφερή φωλίτσα τους καὶ τὴ σκεπάζει δλόκληρη μὲ τὸν ἀπαίσιο δύκο του. 'Εκεὶ μέσα στὸ εἰρηνικὸ ἐρημοκκλησάκι, μιὰ τέτοια γελαστὴ καλοκαιριάτικη μέρα, ἀνάμεσα σ' ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ μαγευτικὰ τοπία, παίζεται μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σπαραχτικὲς τραγῳδίες, ἄγνωστη καὶ ἀθώρητη, ὅπως ἄγνωστα κι ἀθώρητα ξετυλίγονται πολλὰ ἀπὸ τὰ δράματα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ τοῦ ζωικοῦ κόσμου.

"Ο δόδηγός τοῦ αὐτοκινήτου σκέφθηκε νὰ πετάξῃ μιὰ μεγάλη πέτρα νὰ σκοτώσῃ τὸ φίδι. Οἱ κυρίες τῆς παρέας ὅμως, φοβήθηκαν μήν πέσῃ τὸ ἑρπετό καὶ μᾶς δαγκώσῃ. Γι' αὐτὸ καὶ φύγαμε ἀνεβαίνοντας στὸ μοναστήρι, μὲ βαρείας καρδιὰ ἀπ' ὅσα εἴδαμε.

Μᾶς ὑποδέχθηκε μ' ἔξαιρετικὲς περιποιήσεις ὁ εὐγενικώτατος ἡγούμενος Εἰρηναῖος στὴν κατακάθαρη μονὴ μὲ τοὺς ὀλόλευκους νιπτῆρες καὶ τὸ λουτρό, τελευταία λέξι, τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς καθαριότητος. Προσκυνοῦμε τὴν ιστορικὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας καὶ τὶς ἄλλες παλιές εἰκόνες, ποὺ στολίζουν τὸ βαρύτιμο σκαλιστὸ τέμπλο τῆς ἐκκλησίας. Βλέπουμε ὑστερα μερικὰ ἀπὸ τὰ παλιὰ κειμήλια τῆς μονῆς, εὐαγγέλια, σταυρούς, ἄγια λείψανα, μιὰ μίτρα, ἔνα ιδρυτικὸ βιβλίο τῆς μονῆς ἀπὸ τὸ 1274, ἔνα παλιὸ χρυσόβουλλο *. Κι ἔπειτα ἀπὸ τὸ πλούσιο γεῦμα, ποὺ μᾶς παραθέτει ὁ νεαρὸς καὶ προοδευτικὸς ἡγούμενος, ὅπου ἐπακολουθοῦν ἀπαγγελίες ποιημάτων, μαθαίνομε τὸ ιστορικὸ τῆς μονῆς.

"Η Παναγία τοῦ Μαχαιρᾶ εἶναι μιὰ ἀπ' τὶς τρεῖς στὴν Κύπρο μονές, ποὺ μέχρι σήμερα ἀναγνωρίζονται ως σταυροπήγια *. Κτίσθηκε στὰ τελευταία χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς ἔξουσίας στὴν Κύπρο. Κι ἔχει τὸ δνομα Βασιλική, γιατὶ τὴν προστάτευσαν οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, οἱ Κομνηνοὶ καὶ οἱ "Αγγελοί.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ιστορίας της ἔχει νὰ δείξῃ τέσσαρας μάρτυρες τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Πατρίδος, ἀνάμεσα στοὺς δύοισι λάμπει σὰν διαμάντι ἡ μορφὴ τοῦ ἐθνομάρτυρα Κυπριανοῦ.

Κάποιος δισκητής Νεόφυτος, φεύγοντας τὴν ἐπιδρομή τῶν Ἀγαρηνῶν, ἔγκαττέλειψε τὴν Παλαιστίνη μαζὶ μὲ τὸ μαθητή του Ἰγνάτιο καὶ ἥλθαν κι ἔκτισαν τὶς πρῶτες καλύβες, στὸ ἄβατο * τότε, ἀλλὰ γεμάτο μουσική καὶ ποίησι βουνὸ τοῦ Ἀώου (1774).

Ἐδῶ ἡ παράδοσι δργιάζει γῦρο ἀπὸ τὴν εὔρεσι τῆς ἀγίας εἰκόνος. Διηγοῦνται οἱ γεροντότεροι τῶν μοναχῶν, ὅτι οἱ εὐσεβεῖς πρῶτοι μοναχοὶ ἔβλεπαν τὴν νύχτα, τὴν ὥρα ποὺ διάβαζαν τὰ ὑπαίθρια κατανυκτικὰ * ἀπόδειπνά των, μιὰ ἔξαιρετικὴ λάμψι, μέσα σὲ μιὰ σκοτεινὴ σπηλιά. Μὴ τάχα ἦταν κάποιο ἀστέρι σὰν ἐκεῖνο τῶν Μάγων; Ἡ ἦταν κανένα σημάδι παρουσίας Θεοῦ; Κάποτε ἀπέφασισαν καὶ κατέβηκαν στὴ σκοτεινὴ σπηλιά, ποὺ ἦταν τριγυρισμένη ἀπὸ βάτους. Ποιὸς νὰ ἔμπαινε μέσα νὰ ἐμβαθύνῃ στὸ θεῖο Μυστήριο; Καὶ ἔξαφνα παρουσιάζεται ἡ Παναγία, ἡ ὅποια ἔδωσε ἔνα μαχαίρι στοὺς μοναχούς, ποὺ μὲ τὴ βοήθειά του ἔκοψαν τὶς βατίες καὶ στὸ βάθος τῆς σπηλιᾶς βρίσκουν τὴν εἰκόνα. Κι είναι τοῦτο μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκδοχὲς γιατὶ ἡ Παναγία ὀνομάζεται « τοῦ Μαχαιρᾶ ». Παλαιὸς ὅμως ἴστοριογράφος τῆς Μονῆς λέγει ὅτι ὀνομάσθηκε « Μαχαιρᾶ » ἀπὸ τὸν ἔξουσιάσαντα τὸ ὅρος ἐκεῖνο. Τὸ βέβαιο είναι ὅτι ἡ εἰκόνα κρύφτηκε ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς εἰκονομαχίας καὶ είναι μιὰ ἀπὸ τὶς σωζόμενες εἰκόνες τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ.

Τὰ θαύματα τῆς εἰκόνος ἦταν τόσα πολλά, ποὺ ἡ φήμη τῆς ἀκούσθηκε ὅχι μόνο στὰ γῦρο χωριά, ἀλλὰ σ' ὅλόκληρη τὴν Κύπρο. Γι' αὐτὸ ἀφθονο ἔτρεχε τὸ χρῆμα καὶ τ' ἀφιερώματα στὴ μονή. Μὲ τὴ βοήθεια ἀκριβῶς αὐτὴ καὶ μὲ τὴν προστασία τῶν Βυζαντινῶν Αύτοκρατόρων οἱ φίλεργοι μοναχοὶ ἔκτισαν τὴ Μονή. Ἀκολουθεῖ ἀπὸ τότε μιὰ λαμπτρὰ περίοδο μέχρι τοῦ 1220, ὀπότε ἀρχίζει ἡ φραγκικὴ σκλαβιά. Τὴ φραγκικὴ σκλαβιά διαδέχεται ἡ τουρκική. Πραγματικὰ μαῦρα χρόνια γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Κύπρο. Στὴν περίοδο αὐτὴ ἡ παρουσία μιᾶς ἔξαιρετικῆς μορφῆς, ἐνὸς Ἡγουμένου, τοῦ Παρθενίου, γῦρο ἀπὸ τὸ 1750, ἐπαναφέρει τὴ μονὴ στὶς παλιές της δόξεις. Πρέπει νὰ σημειώσωμε ὅτι κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τῶν κελλιῶν, κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς καυνδήλας, λειτουργοῦσε κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ τὸ κρυφὸ σχολειό, ποὺ ἐσφυρηλαστοῦσε * τοὺς γενναίους ἄνδρες τοῦ 1821.

*Ἀκολουθεῖ ἡ Ἀγγλικὴ κατοχή, κατὰ τὴν ὅποια ἡ μονὴ ἔχασε μερικὰ προνόμια καὶ περιῆλθε σὲ οἰκονομικὲς δυσχέρειες. Παρ' ὅλα

αύτὰ παρουσίασε κατά τὴν τελευταία αύτὴ περίοδο μερικούς θεολόγους, οἱ δοποῖοι ἔξυπηρέτησαν τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν Κύπρο γενικά.

‘Η ζωὴ τῆς μονῆς εἶναι κοινοβιακή. Κοινὴ προσευχή, κοινὴ τράπεζα, κοινὰ ἰδεώδη. Οἱ φίλεργοι μοναχοί τῆς μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δραστήριο, ἀκούραστο καὶ μεγάλης μορφώσεως ἡγούμενό της Εἰρηναῖο, ἐργάζονται ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἔθνικῶν ἐπάλξεων, ὁνειρευόμενοι τὴ μονὴ τους ὥραία, μεγαλοπρεπῆ, πνευματικὸ καὶ ἔθνικό κέντρο.

Μαθαίνοντας τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα ἱστορία τοῦ παλιοῦ μναστηριοῦ τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, περάσαμε μιὰν ἀλησμόνητη ἡμέρα ἀνάμεσα στὶς δροσόπνοες αὔρες τῶν πεύκων καὶ τῶν ἐλατοκυπαρίσσων, δίπλα στὸν παφλαστὸ κρουνὸν ἐνὸς κεφαλόβρυσου, ποὺ ἔπειτάγεται κελαρύζοντας τὸ ἀσύλληπτο νερένιο του τραγούδι, ἀνάμεσ’ ἀπὸ χλόης βελούδινη καὶ ἀπὸ πυκνὰ πολυτρίχια*.

Τὸ δεῖλινὸ ἄρχισε νὰ χρυσίζῃ τὶς ψηλὲς κορφές, τὰ δέντρα κι ὅλο τὸ γῦρό μας μαγευτικὸ τοπίο. Τὸ μοναστήρι ἔμπαινε σιγὰ - σιγὰ μέσα σ’ ἔνα μυστικοπαθὲς κι. ἀπόκοσμο σκιόφωτο. Ὦταν καιρὸς νὰ φεύγωμε. Μ’ εὐχές, μὲ δῶρα καὶ λουλούδια μᾶς ἐγέμισε ὁ φιλόξενος ἡγούμενος, οἱ δέκα μοναχοὶ καὶ τὰ μικρὰ καλογεράκια, ὅταν τοὺς ἀποχαιρετούσαμε, τὴν ὥρα ποὺ μπαίναμε στὸ αὐτοκίνητο.

Περιοδικὸν «Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά», 1953, σ. 255 - 257. Ἀθηνᾶς Ταξιδιώτης

27. Ο ΕΥΡΩΤΑΣ

“Οπως στὴν ἐποχὴ τῆς θεογένητης Ἐλένης, κυλάει τὰ ρεύματά του ὁ Εύρώτας στοὺς ἔνδοξους κάμπους τῆς Σπάρτης. Καὶ στὸ τραγούδι τῶν νερῶν του, ποὺ ἀπόβαθα ζοῦν οἱ ἀρχαῖοι θρῦλοι, δοξάζει τὴν ὁμορφιὰ τῆς νέας ζωῆς.

Θεριεύουν στὶς ἀκροποταμίές του καὶ ὑψώνονται στὸν οὐρανὸ λαμπαδωτὲς καὶ λυγερόκορμες οἱ λεῦκες, νυφοῦλες τῶν νερῶν. Δάση ἀπὸ καλάμια πυκνὰ καὶ ἀροδάφνες* βαθυπράσινες φουντώνουν παντοῦ καὶ ἀκολουθοῦν τὸ δρόμο του ὡς τὴ θάλασσα κάτω.

Δεξιά καὶ ἀριστερὰ στὴν κοίτη του, ὅπως ἀκολουθεῖ τὴν κοιλάδα καὶ κατεβαίνει, κοπάδια χωριουδάκια ὅμορφα ἀπλώνονται, ποὺ πολλές φορὲς στὶς μεγάλες του πλημμύρες τὰ πελαγώνει.

Ἄπὸ τὶς πηγές του, ψηλὰ ἀπὸ τὸ Χελμὸν ἐπάνω καὶ τὰ Ἀρκαδικὰ βουνά, ὡς κάτω στὶς ἐκβολές του, ἀνάμεσα στὰ χωριὰ Δουραλῆ καὶ Λέιμονα — τὰ πιὸ τραγικὰ θύματά του — δυὸ μόνο μεγάλες σιδερογέφυρες ἀλυσοδένουν τὴν ἀκράτητη ὁρμή καὶ τὴν τρομαχτικὴ μανία τοῦ στοιχειωμένου Εύρωτα τὸ χειμῶνα.

“Ἄδοξο καὶ ταπεινὸ στὴν ἀρχὴ ποταμάκι, μέσα στὴν κατάστενη ἐπάνω στὴν λαγκαδιὰ κοίτη του, ὅσο ροβολάει * τὸν κατήφορο, τόσο περισσότερα ξεροπόταμα δέχεται βουρκωμένα καὶ αὐλάκια ἀπειρα ρουφάει ἀπὸ τὶς ἀτέλειωτες ρεματιές τοῦ Πάρνωνος καὶ τοῦ Ταΰγέτου.

“Οταν στῆς βαρυχειμωνιᾶς τὶς θολέες ἡμέρες ὁρμάῃ ἀνταριασμένος καὶ κατεβαίνη στοὺς κάμπους ἀγριεμένος ὁ Νεροδράκοντας, ἔνας τρόμος καὶ μιὰ φοβέρα ἀπλώνεται στὴν κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος, πέρα πρόσπερα.

Βαρὺ καὶ ἀδιάκοπο ἀντιλαλεῖ τὸ ρέκασμα * τοῦ ποταμοῦ. Τρομερὴ ἡ κατεβασιά του γιομίζει φουσκωμένη ὅλη τὴ διάπλατη κοίτη του. Μαυρόθολη κυματίζει ἄγρια ἡ πλημμύρα, δλοένα παραδέρνει κι ἔξογκωνται.

Χυμάει στὶς ἀκροποταμιές, ἀνεβαίνει στὰ γυροπόταμα, χτυπιέται στὰ βράχια, ξερριζώνει θεόρατα δέντρα, σέρνει λιθάρια ριζιμιά *, ξεχειλάει στὰ σπαρτά, πηδάει στ' ἀμπέλια. Τρυγάει καὶ θερίζει, νοικοκύρης ἀκάλεστος, χωρὶς νὰ ὀργώσῃ καὶ χωρὶς νὰ σπείρῃ ποτέ του ὁ Νεροδράκοντας.

Βογγάει καὶ τρικυμίζει ἀσώπαστα τῆς Σπάρτης ὁ νεροποντισμένος κάμπος. Δυναμώνει ὁ βοριᾶς καὶ βράζει ἀπειλητικὴ ἡ πλημμύρα γύρο ἀπὸ τὰ χωριά, ποὺ κατεβασμένα χαμηλὰ στοὺς κάμπους γειτονεύουν μὲ τὸν ἀγριεμένο τὸν Εύρωτα, καὶ καμμιὰ ἀνθρώπινη δύναμι δὲν εἰναι ἵκανὴ νὰ σταματήσῃ τὴν τρομερὴν ὁρμή του.

“Ἐτσι ἀνεμπόδιστος, ὅταν ξεχειλάῃ, χύνεται ἀκράτητος μέσα στὰ καμπήσια τὰ χωριά. Καταπατάει τὰ χωράφια τους καὶ τὰ λιβάδια τους, καταλεῖ τὰ μαντριά, συνεπαίρνει τὶς καλύβες, ἀνασκάφτει τὰ χαμόσπιτα.

Καὶ μέσα ἀπὸ τὸ κοσμογονικὸ γιγαντοπάλεμα ὑγρῶν καὶ στερεῶν στοιχείων, τὸ ἄγριο ρέκασμα τῆς πλημμύρας — δαιμονικὴ συμφωνία ἀπ’ ὅλους τοὺς γόους καὶ τοὺς βρόντους μιᾶς καταστροφῆς — σκορπάει τὸν τρόμο καὶ τὴ φρίκη σ’ ὅλη τὴν πανέμορφη κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος.

« Σπάρτη — Μυστρᾶς », σελ. 38 - 40.

Κώστας Πασαγιάνης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

Α

- ἀβατος — ἀπάτητος.
- ἀβελτηρία — ἀνοησία, μωρία.
- ἀβρός — λεπτός, ἀπαλός, εὐγενικός.
- Ἄγαρηνὸς — ως ὁν. Μωαμεθανός. Όις ἐπίθετον σκληρός, άσπλαχνος.
- ἀγλατίζομαι — λαμπρύνομαι, ἔξωφατίζομαι.
- ἀγρίλι — ἄγριελαία, κότινος.
- Ἄδαρχης — ὁ ἀρχῶν τοῦ "Άδου."
- ἀδημονῶ — καθ' ὑπερβολὴν στενοχωροῦμαι, ἀγωνιῶ, ἀναμένω
- ἀδηφαγία — ἀχορτασία, ἀπλησία
- ἀνενάως — παντοτινά, αἰωνίως.
- ἀέτωμα — τὸ τριγωνικὸν ἐπιστέγασμα τῶν στενῶν πλευρῶν τῶν ἀρχαίων ναῶν.
- Ἄιράτι — χωρίον πλησίον τοῦ Σιδηροκάστρου Μακεδονίας.
- αἴγειρος — εἰδος ὑψηλῆς λεύκης.
- αἴγλη — λάμψις, δόξα, φήμη.
- αἴμασιά (ἢ) — λιθινός τοῖχος ἀνευ πηλοῦ ἢ δοβέστου, κοινῶς ξερολιθιά.
- αἴπόλος — αἰγυθοσκός.
- ἀκουρμάζομαι — ἀκροῶμαι προσεκτικά,
- ἀλγεινός — ὀδυνηρός.
- ἀλγηδών (ἢ) — πόνος.
- ἀλικος — πορφυροῦς.
- ἀλκιμιος — δυνατός, εύρωστος.
- ἀλκυών (ἢ) — θαλασσινὸν πτηνὸν κοινῶς καλούμενον ψαροφάγος.
- Ἀμαζόνιος (δ) — ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς N. Ἀμερικῆς.
- ἀμοιβαδὸν — ἀμοιβαίως, κατ' ἐναλλαγήν, τὸ ἐν ἐπειτα ἀπὸ τὸ ξέλο.
- ἀμπαζούρ — ἀλεξίφωτον (λ. γαλλική).
- ἀμπάτες (δ) — ἀνδρικὸν ἔνδυμα ἀπὸ χονδρὸν μάλλινον. Όφασμα, εἶδος ἐπανωφορίου.
- ἀμυδρός — μόλις διακρινόμενος, θαμπός, ἀσαφής.
- ἀμφιλύκη (ἢ) — τὸ μεταξὺ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἀμυδρὸν φῶς, εἴτε πρόκειται διὰ λυκαυγὲς ἢ γλυκοχάραμα, εἴτε διὰ λυκόφως ἢ μούχρωμα.
- ἀνάβλεμμα (τὸ) — βλέμμα πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ δόπισω.
- Ἀναγνώστης Ιωάννης — Βυζαντινὸς ιστορικὸς τοῦ IE' αἰῶνος ἐκ Θεσσαλονίκης. Περιέγραψε τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1430 ἀλωσιν τῆς γενετεῖρας του πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.
- ἀναζωπυρώ — ἀνάπτω ἐκ νέου πυράν, ξανανάβω, ἀναζωογονῶ.

- ἀνάθημα — ἀφιέρωμα.
 ἀναμέλπομαι — ψάλλομαι ἐκ νέου.
 ἀναρριχῶμαι — σκαρφαλώνω.
 ἀνέλθωρεν — ἀδόρ. β' τοῦ ἀνθρώσκω ή ἀναθρώσκω, ἀναπηδῶ αἰφνιδίως.
 ἀνεξίτηλος — δο μή ἔξαλειφόμενος, δο μή ζεβάφων.
 ἀνέρπω — ἔρπων ἀνέρχομαι πρὸς τὰ ἄνω.
 ἀντιφωνῶ — ψάλλω κατὰ διαδοχὴν ἐκκλησιαστικὸν ἅσμα, ἀπαντῶ εἰς προσφώνησιν.
 ἀξεστος — ἀκατέργαστος, τραχύς, ἀμόρφωτος.
 ἀπαντέχω — ἀναμένω.
 ἀπαράβλητος — ἀσύγκριτος.
 ἀπαυδῶ — χάνω τὴν δύμιλίαν, κουρόζομαι, ἀποκάμνω.
 ἀπόγαιον — θαλάσσιος δύνεμος.
 ἀποτρέπω — ἐμποδίζω κάποιον διὰ λόγων νὰ πράξῃ κάτι.
 ἀπτομαται — ἐγγίζω.
 ἀπωθῶ — ἀπομακρύνω, σπρώχνω μακράν.
 ἀπώλεια — χάσμιον.
 ἀρά (ἡ) — κατάρα, ἀνάθεμα.
 ἀφαυπᾶς (ὁ) — φορτηγός ἀμαξῖα, κάρρο.
 ἀρφατε — ἐγείρατε, σηκώσατε.
 ἀργολικνίζομαι — κουνιέμαι ἀργά καὶ νωχελῶς.
 'Αρδένναι (αἱ) — δάσος καὶ δροπέδιον μεταξὺ Β.Α. Γαλλίας καὶ Ν.Δ. Βελγίου.
 ἀροδάφνη — ροδοδάφνη.
 ἀρύομαι — ἀντλῶ, εύρίσκω.
 ἀρχέγονος — δο ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν μορφὴν του ἐμφανιζόμενος, παλαιός.
 ἀρωγὸς — βοηθός.
 ἀσθμαίνω — λαχανιάζω.
 ἀσίκης — λεβέντης, ώραῖος (λ. Τουρκ.).
 ἀτενῶς — (κοιτάζω) μὲ βλέμμα προσηλωμένον.
 αὐθεντικὸς — γνήσιος, ἀσφαλής, ἀναμφισβήτητος.
 αὐθύπαρκτος — δο ὑπάρχων ἀφ' ἐαυτοῦ.
 αὐλαία — παραπέτασμα χωρίζον τὴν σκηνὴν ἀπὸ τῆς αιθούσης τῶν θεατῶν. Τὸ πάλαι, πρὶν ἀρχίσῃ ἡ παράστασις, ἡ αὐλαία ἐπιπτεν.
 αὔτανδρος — ἐπὶ βυθίζομένου πλοίου, τοῦ ὅποίου χάνεται δόλον τὸ πλήρωμα.
 αὐτοσχέδιος — δο προχείρως ἐκτελεσθείες.
 ἀφατος — ἀνέκφραστος, ἀπερίγραπτος.
 ἀφραστος — ἀνέκφραστος, ἀπερίγραπτος.
 ἀφρονῶ — είμαι ἀφρων, ἀνόητος.
 ἀψιμαχία — ἐλαφρά σύγκρουσις μικρῶν στρατιωτικῶν μονάδων.

Β οικονομία

- Βαλανός (ḥ)** — μικρόν, ἄδενδρον καὶ βραχῶδες βουνόν.
βαρυγγωμά — βαρυγγωμᾶ, δυσανασχετῶ ἐναντίον τινός.
βαρυθρός — θροῖς· βαριά.
βατσέλον — φορτηγὸν ἴστιοφόρον τοῦ παρελθόντος αἰώνος διὰ μεταφορὰν σίτου αἱτί.
βεβήλωσις — μόλυνσις διὰ πράξεων ἡ λόγων.
βερνέα — εἶδος ἵππου λευκοῦ οἴνου.
βηγαόθυρος — ἡ μεσαίας τῶν τριῶν θυρῶν τοῦ εἰκονοστασίου.
βοράς — τροφὴ σαρκοφάγων ζῷων.
βουβών (δ) — τὸ ἄνω ἐσωτερικὸν μέρος τοῦ μηροῦ.
βουρκάνω — θολώνω, σκοτεινίζω.
βρατσέρα (ḥ) — εἶδος ἴστιοφόρου καραβιοῦ μὲν μυτερὴν πρύμναν καὶ μὲ δύο κατάρτια, ποὺ ἔχουν ἀπὸ ἐν ἴστιον σχήματος τραπεζοειδοῦς. Λέγεται καὶ μπρατσέρα.
βραχνᾶς (ὁ) — βαρὺ καὶ ἐνοχλητικὸν ὄνειρον, ἐφιάλτης. Εἰς τὸ ποίημα « τὸ χρυφὸ σχολεῖο » ἔχει τὴν σημασίαν τῆς ἀκούμητου ἐλπίδος τῶν σκλάβων πρὸς ἐπανάστασιν καὶ ἐλευθερίαν.
βρέκα (ḥ) — ἡ ἄλλως πασίγνωστη σίκαλι.
βρυασμός — συμφυρός, συνωστισμός.
βρύμα — φαγητόν, τροφή.

Γ

- Γαλάτης** — οἱ Γαλάται, οἱ κατὰ τῶν Δελφῶν ἐπιτεθέντες κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.
γαυριῶ — καμψώνω.
γείσον (τὸ) — τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς στέγης, ποὺ ἔχει τῶν καθέτων τοίχων τῆς οἰκίας.
γιασμάκι — καλύπτρα τοῦ προσώπου (λ. τουρκική).
γολέττα (ḥ) — εἶδος ἴστιοφόρου, λεγόμενον ὑπὸ τῶν λογίων « ἡμιλία ».
γρέκι — ἡ γρέκι. Χῶρος Θερμός, ὅπου σταθλίζονται τὰ νεογέννητα πρόβατα.

Δ

- δάκνω** — δαγκώνω.
δαχμασκήνων — ὡς ἐπίθετον τῆς λέξεως ξίφος σημαίνει ξίφος σπουδαῖον καὶ ἀκάτανθητον. Εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια λέγεται « τὸ δαμασκὶ σπαθὶ ». Ὄνομάσθη ἔτσι ἀπὸ τὴν Δαμασκόν, πρωτεύουσαν τῆς Συρίας, ὅπου κατὰ τοὺς βυ-

	ζαντινούς χρόνους ύπηρχον περίφημα έργαστρια πολε- μικῶν ὅπλων, κατασκευαζομένων διὰ τοὺς Ἀκρίτας.
δαμασκή	— δόπλον κυρίως σπάθι κατασκευασμένον διὰ δαμασκηνοῦ χάλυβος.
δαψιλής	— ἄρθρονος, πλουσιοπάροχος.
δεῖγμα	— ἀπόδειξις.
δεκατίζομαι	— ὑφίσταμαι ἀποδεκατισμόν, καταστρέφομαι.
δέρρις	— δέρμα.
διαιρείθομαι	— στέλλομαι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέρους εἰς τὸ ἄλλο.
διασπῶ	— χωρίζω, διαλύω.
διάφορο (τὸ)	— ὁ τόκος (διάφορο - κεφάλι — τὸ διάφορο προστιθέμενον εἰς τὸ κεφάλαιον, ἢτοι ἀνατοχισμός).
διέπομαι	— κανονίζομαι.
διφρηγλατῶν	— ὁδηγῶ ἄρμα, ὅχημα.
δραγμῆς	— πρέζα πράγματός τινος, μάτσος, δεσμίς.
δράνα (ἡ)	— ἀναδενδράς, φυτὸν ἀναρριχητικόν.
δρυμὸς	— δάσος πυκνὸν ἐκ μεγάλων δένδρων.
δυσθυμῶ	— στενοχωροῦμαι, ἔχω κακὴν διάθεσιν.

E

ἔγγυς	— πλησίον.
ἔγκατα	— τὰ ἐντόσθια, τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τῆς γῆς.
ἔγκοσμῶ	— βάλλω εἰς τάξιν μέσα εἰς τι, τακτοποιῶ, συγγρίζω.
εἰκασία	— συμπέρασμα.
εἰσελεύσομαι	— θά εἰσέλθω.
εἴτα	— ἔπειτα.
ἔκθυμως	— μὲ δλην τὴν καρδιά.
ἔκλιπτορησις	— ἐπίμονος παράλησις.
ἔκμυζῶ	— βυζαίνω, ἀπορροφῶ.
ἔκτοτε	— ἀπὸ τότε.
ἔκφρων (δ, ἡ)	— ἔξω φρενῶν.
ἔλεφας	— τὸ διὰ τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα χρησιμοποιούμενον ἔλεφαν- τοστοῦν.
ἔλεος	— εὐσπλαχνία.
ἔμπλεως - ος	— γεμᾶτος.
ἔμφυτος	— ὁ ἐκ φύσεως ὑπάρχων.
ἔνδεικ	— μεγάλη ἔλλειψις, φτώχεια.
ἔνδιδω	— ὑποχωρῶ, παραδέχομαι.
ἔνθεις	— ἀφοῖ ἔθεσε.
ἔνθεν καὶ ἔνθεν	— ἀπὸ ἔδω καὶ ἀπὸ ἔκει, ἔδω καὶ ἔκει.
ἔνθρωποι	— ἀναπηδῶ εἰς τὸ μέσον, ἐμφανίζομαι αἰφνῆς.
ἔνωμοτία	— δραγανική ὥμας ἐκ 10 ἕως 12 στρατιωτῶν ἢ χωροφυλά- κων.

- ένωτίζομαι
ξέλλοις
- έξανδραποδισμός
- έξισταμαι
έπαγγέλομαι
έπάρθητε
έπενδύτης
έπικοδς
- έπιοῦσα
έπισαξις (ἡ)
- ἔπος
έποποιά
έρατεινός
έρεισμα
ἔρμαριον (τὸ)
ἔρυτιδωμένος
Ἐταιρεία (ἡ)
- ἔτισε
εὐάγγωγος
- εῦδιος
εὐδοκῶ
ἔωθινόν (τὸ)
- άκούω προσεκτικά.
— δέ εκτὸς έκατον, δέ μή έχων κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ έκατον του.
— ή πώλησις ἀνθρώπων (κυρίως αἰχμαλώτων) ώς δούλων.
— ή τελεία ύποδούλωσις.
— ἀπορᾶ πολύ, παραξενεύομαι, μένω κατάπληκτος
— έχω ώς ἐπάγγελμα.
— σηκωθῆτε, ἀνοίξατε.
— ἐπανωφόρι κηρωτὸς ἐπενδύτης = ἀδιάβροχον.
— δέ ἀναφερόμενος εἰς ἔπος, δέ ἔξιος νὰ ὑμνηθῇ μὲ ἔπος (ἔπος = ἡρωικὸν ποίημα).
— ή ἐπομένη.
— ή πρᾶξις τοῦ ἐπισάττω, τοποθετῶ τὸ ἐπίσαγμα κοινῶς τῷ σαμάρωμα.
— λόγος, μακρὸν ἀφηγηματικὸν ποίημα, κυρίως ἡρωικόν.
— μέγα πολεμικὸν κατόρθωμα.
— ἀξιαγάπητος.
— στήριγμα, ὑποστήριγμα.
— τὸ ντουλάπι.
— ζαρωμένος, γεμάτος ἀπὸ ρυτίδας - ζαρωματίες.
— ή Φύλική Ἐταιρεία.
— ἐπλήρωσε.
— πειθήνιος, πρᾶος, ἀνατρεφόμενος μὲ εὔκολίαν καὶ καλούς τρόπους.
— (ἐπὶ καιροῦ) αἰθριας, καλοκαιρινός.
— δέχομαι εὐμενῶς.
— ὕμνος ἐκκλησιαστικός, ψαλλόμενος τὴν αὐγήν, κατὰ τὸ τέλος τοῦ "Ορθρου καὶ πρὸ τῆς μεγάλης δοξολογίας.

Z

- ζευγᾶς
ζερβάτα
ζέφυρος
ζέω
ζόφος
- γεωργός, ζευγολάτης.
— δροσερά, μέρη πού δὲν βλέπει δέ ήλιος.
— δυτικὸς ἄνεμος (x. πονέντες).
— βράζω.
— σκότος βαθύ.

H

- ἡδονικῶς
ἡδύλαλος
ἡδύμελον
ἡμίκιλιντος
ἡμιφάτνωτος
ἡώς
- μὲ πολλὴν εὐχαριστησιν, ἀπόλαυσιν.
— δὲ λαλῶν, δὲ φάλλων μὲ πολλὴν γλυκύτητα.
— τροπάριον ἔχον γλυκεῖαν μελῳδίαν.
— χωρὶς νὰ έχῃ ἐντελῶς κατακλιθῆ, μισόγερτος.
— ὅμοιάζων κατὰ τὸ ἡμισυ μὲ φάτνην.
— τὸ πρῶτον φῶς τῆς ἡμέρας, δροχή.

Θ

- Θαλασσόπληκτος — δύπο τῶν κυμάτων κτυπούμενος.
 Θαλλὸς — τρυφερὸς βλαστός.
 Θάλπος — ζεστασιά, περίθαλψις.
 Θεοφύλακτος (πόλις) — ἔτσι ώνομάζετο ἡ Κωνσταντινούπολις κατά τοὺς Βυζαντινούς χρόνους.
 Θυγατέρες (Διός) — αἱ Μοῦσαι.
 Θυμέλη — βωμὸς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁρχήστρας τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

I

- Ιαμβός — μετρικὸς ποίης ἀποτελούμενος ἐκ δύο συλλαβῶν, μιᾶς βραχείας καὶ μιᾶς μακρᾶς παρ' ἀρχαῖοις, ἢ μιᾶς ἀτόνου καὶ μιᾶς τονισμένης, παρὰ νεωτέροις.
 Ιαμβικοὶ στίχοι — οἱ ἑξ ιαμβών ἀποτελούμενοι στίχοι.
 Ιεραρχία — κλημαξίδια φόρων βαθμῶν εἰς δημοσίας καὶ λοιπᾶς θέσεις.
 Ιεροπρακτῶν — Ιερουργῶν, τελῶν τὰ τῆς θείας λατρείας.
 Ιλαρύνω — φαιδρύνω, καθιστῶ τι χαρωπόν.
 Ιόχρους (δ, ἡ) — δέχων τὸ χρῶμα τοῦ έου (τοῦ μενεζέ), δὲ βαθυκύανος.

Κ

- Καβαλλάρης (τῆς στέγης) — ἡ ὄριζοντία δοκὸς ἡ ἀποτελοῦσα τὴν κορυφαίαν ράχιν τῆς στέγης.
 καλαμος — καλαμένια γραφίς.
 καλαυνζέρης — κειριστής ἀεραντλίας σπογγαλιευτικοῦ πλοιαρίου.
 καλλίρρειθρος (πηγὴ) — ἡ ἔχουσα καλὸν ρεῦμα ὕδατος.
 καλλωπίζω — εὐπρεπίζω, περιποιοῦμαι.
 κάμνοντες — (τοῦ ρήμα. κάμνω), οἱ κοπιασμένοι, οἱ ἀρρωστοί.
 Κανανὸς Ἰωάννης — Βυζαντινὸς ἴστορικὸς τοῦ ΙΕ' αἰώνος. Περιέγραψεν ἀφελῶς καὶ εἰς δημῶδες γλωσσικὸν ίδιωμα τὴν κατὰ τὸ έτος 1422 πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἣν οἱ Τούρκοι ἀπεκρούσθησαν.
 καρβανάρης — δὲ ἀρχηγὸς τοῦ καρβανιοῦ.
 καριοφίλε — τυφέκιον ἐμπροσθογεμές, πυροδοτούμενον διὰ πυρίτου λίθου.
 καταιονισμὸς — ρίψις πολλοῦ ὕδατος ἀναθεν.
 κατανυκτικὸς — δὲ προκαλῶν κατάνυξιν, ὁ συγκινῶν καὶ προκαλῶν εὐλάβειαν.
 καταπακτὴ — ἄνοιγμα ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ὁ δόργονον εἰς ὑπόγειον.
 καταπονηθεῖς — πολὺ κουρασθείς, ταλαιπωρηθείς.

- κατάπτωσις — πτῶσις, πέσιμον.
 κατασκήπτω — ἐφορμῶ, ἐπιπίπτω.
 καταυγένιον — τὸ ἐπὶ τοῦ αὐχένος τιθέμενον ὅφασμα.
 κατέχω — γνωρίζω.
 κατήφεια — τὸ νὰ είναι κανεὶς σκυθρωπός, κατσούφης.
 κάτος — γάτος.
 κατράμι — ρευστὴ πίσσα.
 κέιρω — κόπτω τινὸς τὴν κόμην.
 κεκυφώς — σκυμμένος, καμπούρης
 κελεύω — διατάσσω.
 κενταυρικός — ὁ ἔχων σχέσιν ἡ ὁμοιότητα πρὸς κένταυρον. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν οἱ Κένταυροι ήσαν κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἄνδρες καὶ κατὰ τὸ κάτω μέρες ἔπποι.
 κεχαγιᾶς (δ) — λέξις τουρκική, ὁ φροντιστής μεγάλης οἰκογενείας, ὁ τοποτηρητής, ἐπίτροπος.
 κιβούριον — τάφος, φέρετρον.
 κιλίμιον — τάπης ἀπλῆς κατασκευῆς.
 Κίρκη — μάγισσα, θυγάτηρ τοῦ Ἡλίου. Προσείλκυε διὰ τῆς γονητείας της τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς μετεμόρφωνεν εἰς ζῷα.
 κλαβανή — καταπακτὴ (βλ. λ.).
 κλαγγή — ἥχος συγκρυούμενων ὅπλων.
 κλάρες — μικροὶ ἔρηροι κλάδοι, τοὺς ὅποιους ἀποθήκευσον οἱ χωρικοί, διὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦν ὡς προσανάματα.
 κλασσική γῆ — ἡ Ἑλλάς, ἡ χώρα τοῦ πολιτισμοῦ.
 κνικάτο — ἡ κνηχᾶτο· μὲν χρόμα ἐρυθρὸν ἡ κροκοβαφές.
 κογχύλη — ἡ κόργη τῶν μαλακίων, τὸ βούκινο τῶν ναυτικῶν.
 κοινῇ — κοινῶς.
 κολοβός — ὁ ἔχων ἀποκεκομμένην τὴν οὐράν, ἐλλιπής.
 κομμὸς — ἴματιοθήκη μὲ πολλὰ συρτάρια (λ. γαλλ.).
 κοπάζω — καταπίπτω, ξεθυμαίνω.
 κοπάνα (ἡ) — ξύλινον ἐργαλεῖον, διὰ τοῦ ὅποιου κτυποῦν τὰς ἐλαῖς
 κοπετός — μέγας θρῆνος.
 κόρκωμα — βάθρον.
 κοσμογονικός — ὁ ἐνθυμίζων τὰς μεγάλας ἀναστατώσεις τῆς κοσμογονίας· συνταρακτικός.
 κότινος — κλάδος ἀγριελαῖας, βραβεῖον, ἔπαινος.
 κουβέλλα (ἡ) — ξύλινον μεγάλον κιβώτιον, πρὸς ἀποθήκευσιν πολλῶν «κουβελλιῶν» σίτου. Κουβέλλι δὲ δονομάζεται μέτρον χωρητικότητος δημητριακῶν.
 κουρνιάζω (ἐπὶ πτηνῶν) = ἀναπαύομαι κατὰ τὴν νύκτα, συμμαζεύομαι.

- κουρούπι
κουρταλῶ
κοῦφος
κόφη
κραίνω
κράσπεδον
κρηπίς
κρινί^ν
κύλιξ
κώνειον
κωνσταντινᾶτο
- πτήλινον δοχεῖον, ἀγγεῖον ἐξ ὑδρίας θραυσθείσης.
 — κροταλῶ, κροταλίζω, κτυπῶ.
 — κούφιος, ἐλαχρός, ἀνόητος.
 — θαράκιον πλοίων.
 — κρένω, διμιλῶ.
 — γῦρος, ἐνδύματος ἄκρον ἀγροῦ κλπ.
 — βάσις, θεμέλιον.
 — σημῆνος περιπλανωμένων μελισσῶν. 'Απλῶς ὅμας, σημῆνος, μελισσοκόφινο.
 — κύπελλον εὐρὺ καὶ χαμηλὸν μὲ δύο λαβάρες.
 — φυτὸν δηλητηριώδες, κοινῶς βρωμόχορτο. 'Οπον τούτου ἔπινον οἱ εἰς θάνατον καταδικασθέντες τὸ πάλαι.
 — γρυποῦν βυζαντινὸν νόμισμα, παριστῶν τοὺς ἀγίους Κωνσταντίνον καὶ Ἐλένην.

Λ

- λα(γ)οῦτο
λαὸς
λειψίφωτος
λήθαργος
ληρῶ
λιγώνομαι
λουμπάρδος (ἡ)
λυγερὸς
λυγμὸς
λυκόφως
- ἔγχορδον μουσικὸν δργχνον, ὄμοιάζον πρὸς μανδολῖνον, μεγάλυτέρων διαστάσεων ὅμως καὶ μὲ μακροτέρων τὴν οὐράν.
 — πλήθος, μέγχ πλῆθος.
 — μὲ λίγο φῶς.
 — ὕπνος βρεθύτατος καὶ συνεχής.
 — μωρολογῶ, ἀνοηταίω, παραμιλῶ.
 — αἰσθάνομαι κέρον, λιγούραν. "Εχω τάσιν πρὸς λιποθυμίαν.
 — ἡ βομβάρδα, μέγχ πυροβόλον, κατάλληλον πρὸς βομβαρδισμόν.
 — εὐλύγιστος, κομψός, λεπτός.
 — ἀναφυλλητό.
 — τὸ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἥλιου ἀμυδρὸν φῶς.

Μ

- μακραίων
μαρμαΐρω
μαρμαρυγή
μαστίζω
μάταιος
μεγαλωστὶ^ν
μειδιῶ
μέλιος
μεταλαμπαδεύω
μετερίζει
μνησικακῶ
- δ ζῶν ἐπὶ μακρούς αἰῶνας, μακρόβιος.
 — λάμπω, ἀκτινοβολῶ.
 — λάμψις, πλαυμὴ ἀκτινοβολία.
 — κτυπῶ μὲ μαστίγιον, βασανίζω, καταστρέφω, ἐρημώνω.
 — ἀσήμαντος, τιποτένιος.
 — εἰς μεγάλην ἔκτασιν.
 — χαμογελῶ
 — ποίημα τονισμένον μουσικῶς, μελωδία.
 — μεταδίδω φῶς, γνώσεις, φῶτα πολιτισμοῦ.
 — πρόχωμα, δύναρωμα.
 — διατηρῶ κακίαν κατά τινος.

- μνήσκω
Μουεῖνης (δ)
- μούσκλι (τὸ)
- Μουφῆς (δ)
μπόμπιρας
μπουρλότο
μπρίκι
- Μύρα
μύριος
- ἀπομένω.
  - μουσουλμάνος θρησκευτικός λειτουργός, τοῦ δποίου κύριον ἔργον ήτο νὰ καλῇ ἀπὸ τὸν μιναρὲν τοὺς πιστοὺς πρὸς προσευχὴν.
  - δινομάζονται οὕτω διάφορα εἰδὴ βρύων καὶ φυτῶν, ποὺ φύονται εἰς τοίχους καὶ μέρη ὑγρά.
  - μουσουλμάνος λερωμένος ἐρμηνευτὴς τῶν νόμων.
  - σφήκα, παιδίον μικροῦ ἀναστήματος.
  - πυρπολικὸν σκάφος.
  - ναυτικὸν βρίκιον, πάρων, ιστιοφόρον μὲ δύο ιστούς, φέροντας τετράγωνα ιστία.
  - ἀκμάζουσα μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.
  - δ εἰς τὰ βάθη πράγματος τίνος εὑρισκόμενος.

Ν

- νᾶμα
- ναργιλὲς
- ναυτίλος (δ)
- νεύω
- Νιόκαστρο
- νιφετὸς
- νωδὸς
- νωθρότης (ḥ)
- νωχελῆς
- πηγὴ ρέοντος ὄδατος (ἔκκλ.). 'Ο οἶνος τῆς θείας Εὐχαριστίας, κοινῶς ἀνάμα.
  - καπνοσύριγξ ἀσιατικὴ μὲ μακρὸν εὐλύγιστον σωλῆνα, εἰς τὸν δποῖον δ καπνὸς φθάνει, ἀφοῦ διέλθῃ ἀπὸ φιάλην ὄδατος.
  - θαλασσοπόρος, ναυτικὸς τὸ ἐπάγγελμα.
  - κάνω νόημα εἰς κάποιον.
  - τὸ Ναυαρίνον.
  - πτῶσις χιόνος, χιονιά.
  - δ ἀνεύ δδόντων, φαρούτης.
  - δκνηρία, βραδύτης, ραθυμία.
  - ἀδιάφορος, βαρετός, νωθρός.

Ξ

- ξαμώνω
ξωτάρης (δ)
- τολμῶ καὶ ἀπλώνω τὸ χέρι κάποιου, τολμῶ.
  - ἀνθρωπὸς ποὺ ἔχει τὴν κατοικίαν του ἀπομονωμένην εἰς τοὺς ἄγρούς, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν.

Ο

- οἴδα
- οἰκτίρω
- οἰκτιρμόνως
- ὅλβιος
- ὅλοιλύζω
- *Ολυμπος (Κύπρου)
- ὅμοσε
- ὅνειδίζομαι
- γνωρίζω.
  - εὐσπλαχνίζομαι κάποιον, περιφρονῶ κάποιον.
  - μὲ οἰκτόν, μὲ εὐσπλαχνίαν.
  - ὑπερευτυχής, δ οὐδὲν στερούμενος.
  - ἐκβάλλω θρηνητικὰς κραυγάς, σκούζω.
  - τὸ ὑψηλότερον δρός τῆς νήσου (ὅψ. 2140 μ.).
  - δρκίσου.
  - κατηγοροῦμαι γλευάζομαι, περιπατίζομαι.

- οίκωγοι
δηπτασία
δρθοπλωρίζω
δρμάνια
δρσος
ούτως είπεν
- δδυρμός, κλαυθμός μετά στεναγμῶν.
— όψις, θέα, όραμα.
— πηγανία κατά τὴν φοράν του ἀνέμου.
— βουμάνια, δασωμένα χαραδρώματα.
— σύνορον.
— γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι οπως λέγομε.

II

- παξάρι
πάλιουρας (ό)
παννυχίς
παρακατιών
παραμυθία
παράπηγμα
πάρεδρος
παρεπιδημῶ
πεζούρα
πειθήνος
πελαγών
πενιχρὸς
περγολιά
περιαλγής
περιδεής
περιδινῶ
περιστύλιον
περισυλλογή
περίτεχνος
περιχαρής
Πίνδαρος
πίτυς
πίφερο (τὸ)
πλατάγισμα
πλάτωμα
ποικίλος
ποικιλτική
πολιτάρχης
πολιτεία
- ἀγροὶ (λ. τουρ.).
— θάμνος ἀκανθωτός, που χρησιμοποιεῖται διὰ περιφραξῆν κήπων. Λέγεται κοινῶς παλιούρι, εἰς τὴν ἀρχαίν δὲ παλίουρος.
— διασκέδασις ὀλονύκτιος.
— ὁ ἀκολουθῶν, ὁ κατόπιν.
— παρηγορία.
— πρόχειρον οἰκοδόμημα ἐκ σανίδων, παράγκα.
— ἀναπληρωτής δημοσίου λειτουργοῦ, δημάρχου κλπ..
— μένω προσωρινῶς εἰς ἔνα μέρος.
— πεζὸς στρατός, πεζικόν.
— εὐπειθής, ἀπολύτως πειθαρχικός.
— ὄδηγῷ πρὸς τὸ πέλαγος « ὁ γερανὸς πελαγώνει τὰ πουλὶα » — ὄδηγει τὰ ἀποδημητικὰ πτηνὰ πρὸς ἄλλας θερμὰς χώρας ἀντιπέραν του πελάγους.
— πολὺ πτωχικός, ἀνεπαρκής.
— κληματαρία, κρεβατίνα.
— περίλυπος, βαρυαλγής.
— πλήρης δέους, περιφοβος.
— στροβιλίζω, στριφογυρίζω.
— σειρὰ κιόνων πέριξ οἰκοδομήματος ἢ κατὰ μῆκος αὐλῆς, σχηματίζουσα στοάν.
— βαθεῖα συγκέντρωσις εἰς ἑαυτόν, βαθεῖα σκέψις.
— με πολλὴν τέχνην κατεσκευασμένος.
— ὄλογχρος, πολὺ χαρούμενος.
— ὁ μέγιστος λυρικὸς ποιητῆς τῆς ἀρχαιότητος, ἐκ Θηβῶν.
— πεύκη.
— ξύλινον πνευστὸν μουσικὸν ὅργανον.
— ἡχος παραγόμενος ἐκ συγκρουομένων ἀντικειμένων, κυρίως ἐντὸς του ὕδατος.
— τόπος ἐκτεταμένος, δροπέδιον.
— διαφόρων εἰδῶν.
— ἡ τέχνη τῆς διακοσμήσεως.
— ἀξιωμα ἀντίστοιχον πρὸς τὸ του ἀστυνόμου, ἐπὶ Καποδιστρίου.
— Κράτος

- πολυτείχι (τὸ) — φυτόν, φυσόμενον εἰς ύγρὰ μέρη, φέρει πολλάς τριχοειδεῖς ἐκβλαστήσεις καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν του ὄνομα εἶναι « ἵππουρις ». — διπλάσιος δύνας προκαλῶν.
- πολυωδύνος — διπλάσιος λάχκος τῶν ἑλαιοτριβέων.
- πορθμεύς (δ) — βαθυχάκινος.
- ποτόκια — μικρὸς λάχκος τῶν ἑλαιοτριβέων.
- πούντς — εὐδος ποτοῦ.
- προσαγορεύω — προσφωνῶ, ἀπευθύνω πρός τινα χαιρετισμόν.
- προσατενίζω — κοιτάζω μὲ προσοχήν.
- προσενεγχθεὶς — προσφερθεὶς.
- πρωρεὺς (δ) — διπλάσιος λάχκος, διπλάσιος τῆς πρώρας παρατηρητὴς ναύτης.
- πρωτόλειον (τὸ) — οἱ πρῶτοι καρποὶ τῆς γῆς, ἡ ἀπαρχὴ τῆς συγκομιδῆς. Διὰ πνευματικὰ ἔργα νεαρῶν συγγραφέων πρωτόλειον σημαίνει ἔργον νεανικόν, χωρὶς ὀριμότητα.
- πυρακτώνω — πυρώνω, καίω μέχρι πυρακτώσεως.

P

- ραγάς — ραγισμός.
- ράστωνη — ραθυμία, νωθρότητα.
- ραψῳδὸς — διπλάσιος λάχκος τῶν διπλάσιων φύλλων ποιήματα ἐπικῶν ποιητῶν.
- ρέκασμα (τὸ) — διπλάσιος λάχκος τῶν διπλάσιων.
- ρήγνυμαν — διαρρηγνύματι, σχίζομαι.
- ριζιμὸς (λίθος) — διγκάδης λίθος ἔρριζωμένος εἰς τὴν γῆν.
- ροβιολῶ — κατέρχομαι ἀπὸ πλαγιὰν βουνοῦ.
- ροκάνα — ξύλινον ἢ μεταλλικὸν ὅργανον παράγον ξηρὸν καὶ ισχυρὸν κρότον.
- ρουπάκι — εἰδος μικρᾶς βαλανιδιᾶς, μικρᾶς δρυῆς.

Σ

- σάλαγος — θύρωβος ἀνθρώπων ἢ ζέφων.
- σαλβάρι — πλατεῖα περισκελῆς (λ. περ.).
- σελαγίσμος — λάμψις ἀστραπῆς, φεγγιοθόλημα.
- σέμπρος — διπλάσιος λάχκος τῶν διπλάσιων φύλλων ἐπὶ συμβάσει.
- σιάδι (Ισιάδι) — ἐπίπεδος, ὁμαλὸς τόπος.
- σίκλος — κάδος πρὸς διπλήσιν ὕδατος, κοινῶς κοινβάσις.
- σιλουέττα — ἀπεικόνισις προσώπων ἢ πράγματος μόνον διὰ τοῦ περιγράμματός του.
- Σίπουλον — ὅρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σιμόνης.
- σκαμπαβία — λέμβος πλοίου.
- σκιάδι (τὸ) — πλατύγυρος ἀγύρινος πῖλος, χρησιμοποιούμενος τὸ θέρος ἀπὸ τοὺς ἀγύρτας, διὰ νὰ σκιάζῃ τὸ πρόσωπον.
- σκιρτῶ — ἀναπηγῶ, τινάσσομαι.

- σκολιός** (δρόμος) — μή εύθιζε, άνωμαλος.
σκότα (ἡ) — τὸ σχοινίον μὲ τὸ δόποιον σύρουν καὶ τεντώνουν τὰ πανιά μικροῦ πλοίου.
σκούνα (ἡ) — εἰδος πλοίου, ίστιοφόρον, λεγόμενον ἄλλως καὶ « γολετ-τέβρικο ».
σκυθρωπάξω — κατσουφιάξω.
σκῶμμα — πειραγμα δηρτικόν, χοροῖδια.
σμαλτώνω — ἐπιχρίω μὲ σμάλτον, ἥτοι μὲ ὑαλῶδες ἐπίχρισμα.
σουρτούκης — ἀνθρωπος ἀκατάστατος, χασιομέρης, δικηρός.
σουσουράδα — εἰδος μικροῦ πτηνοῦ, ἀρχ. σεισοπυγίς (νεοελλ. σεισουράδα = ἡ σείσουσα τὴν οὐράν).
σοφᾶς (ὁ) — γαμηλὸς καναπές.
σοφιστής — διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς παρ' ἀρχαῖοις, μεταχειριζόμενος πολλάκις ἐπίτηδες ἐσφαλμένους συλλογισμούς.
σπιτάλι — νοσοκομεῖον.
σταλαγμός — στάλαγμα, λαγάρισμα, σταγών.
σταυροπήγιον — μοναστήριον ὑπαγόμενον ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Πατριάρχην.
στέμφυλον — τὸ στερεόν ὑπόλευμα ποὺ μένει μετὰ τὸ πάτημα τῶν σταφυλιῶν, κοινῶς τοπίουρον.
στιβαρός — ισχυρός, φωμαλέος.
στιλπνός — γυαλιστερός, λουστραρισμένος.
στοῖχος — σειρά.
στουππίο (ν) καὶ στυπ- πίον — εὐτελές νῆμα, τολύπη ἢ εὐτελῶν νημάτων.
στυλοβάτης — βάσις στύλου, ύπόβαθρον, μεταφορικῶς ὑποστηρικτής.
σύθαιμπα — μὲ τὸ σούρουπον.
συμμερίζομαι — συμφωνῶ μὲ τὴν γνώμην τινός.
σύμπλους — σύντροφος τοῦ πλοῦ, θαλάσσιον ταξίδιον.
συμπλωτήρ (ὁ) — ἐκεῖνος μετὰ τοῦ δόποιον συμπλέομεν, συνταξιδεύομεν.
συνωστίζομαι — στρυμώγνυμαι.
σφυρηλατῶ — κυρ. κτυπῶ μὲ σφύραν· μεταφ. χαλυβδώνω τὰς ψυχάς, ἐνθερρύνω.

T

- ταβλᾶς** — ξύλινος μέγας δίσκος, ὅπου τοποθετοῦν ποτήρια, σκεύη, ἢ κουλούρια, στραγάλια κλπ.
τακτούρας — πνευστὸν ποιμενικὸν μουσικὸν δργανον.
τάπιες — θέσις προχωμάτων ὅποθεν μάχονται.
τεπόζιτον — εἰδικὸν ίστιοφόρον διὰ τὴν σποιγαλισίαν.
τζιβιέρα — πλαίσιον ἐκ σανίδων, ὅπου ἀποξηραίνεται ἡ σταφίς.
τήκομαι — λειώνομαι (ἐπὶ μετάλλων).
Τμῶλος — δρος τῆς Μικρᾶς Ασίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
τολύπη — τουλούπα.

- τορβᾶς
τρικαντὸν
τρίπους
τρισκέλιον
τρόμπα - μαρίνα
τρόπις (ἡ)
τροχαῖος
τρυφὴ
τσαπράζι (τὸ)
τσαρδάκι
τσάρκο
τύρβη
- ή ντορβᾶς σάκκος, πήρα (λ. τουρκ.).
— ἐπίσημος πῦλος τῶν ἄξιωματικῶν τοῦ ναυτικοῦ.
— παρ' ἀρχαὶ οἱ σιδηροῦντις πόδες, διδό-
μενον ὡς ἑπαθλον εἰς μάχας η ἀγώνας.
— ξύλινον κατασκευάσμα ἐκ τριῶν σκελῶν διὰ τὴν τοπο-
θέτησιν εἰκόνων ἀγίων.
— τηλεβόας, βούκινο τῶν ναυτικῶν.
— τὸ κατώτατον μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν πλοίων, ποὺ ἀρ-
χίζει ἀπὸ τὴν πρῷσπον καὶ φθάνει ἔως τὴν πρύμνην, ἡ
κοινῶς λεγομένη καρίνα.
— μετρικὸς ποὺς ἀποτελούμενος ἀπὸ δύο συλλαβάς, μίαν
μακρὰν καὶ μίαν βραχεῖαν.
— μαλθακὸς βίος, καλοπέρασι.
— ἀσημένιον κόσμημα τῶν φουστανελλοφόρων Ἑλλήνων,
ἴδιως τῶν πολεμιστῶν. Τὰ τσαπράζια ἐφέροντο ἐπὶ τοῦ
στήθους σταυροειδῶς.
— πρόχειρον στέγαστρον, συνήθως ἐπιπεδόστεγον σκιάδιον
— περίφραγμα, ὃπου κλείονται τὰ μικρὰ ἀρνιά.
— θύρυβος, ταραχή, βοή.

Γ

- ὑπέροφρος
ὑπηχῶ
ὑποικοισμὸς
ὑποκρίνομαι
ὑπολευκάζω
ὑποστάθμη (ἡ)
ὑστερικὸς
- ἀλαζών, ὑπερόπτης.
— συνοδεύω φόδοντα, ἀκομπανιάρω.
— τὸ νὰ καλῇ τίς τινα μὲ θωπευτικὸν ὄνομα.
— ὑποδύομαι πρύσωπον, παίζω τὸ μέρος μου.
— ἀσπρίζω ὀλύγον.
— ἀδιάλυτα συστατικὰ τῶν ὑγρῶν, ἐλαίου, οἴνου κλπ., ποὺ
κατακάθηνται εἰς τὸν πυθμένα τοῦ περιέχοντος τὸ ὑγρὸν
δοχείου, κοινῶς κατακάθια. Μεταφορικῶς λέγεται « ἀν-
θρωπος τῆς τελευταίας ὑποστάθμης » = ἀνθρωπος κα-
τωτέρου ἡθικοῦ ποιοῦ.
— νευροπαθής.

Φ

- φενακίζω
φθόγγυς
φθονητὸς
φίλοπατέγμων
φίλοσκώμμων
φλάμπουρο
φλάσουτο (τὸ)
φλάσκα
- ἀπατῶ διὰ κολακειῶν η ὑποσχέσεων.
— ἔναρθρος ἕχος.
— ἄξιος φθόνου, ἐπίφθιμος.
— δ ἀγαπῶν τ' ἀστεῖα, δ διαρκῶς ἀστεῖζόμενος.
— δ ἀγαπῶν νὰ πειρᾶζῃ τοὺς ἀλλους.
— λάβαρον ἐκ μανδηλίου φερόμενον ἐπὶ κοντοῦ κατὰ τοὺς
γάμους· πολεμικὴ σημαία, λάβαρον.
— πνευστὸν μουσικὸν δργανον, πλαγίαυλος.
— ξύλινον δοχεῖον ὄδατος η οἴνου, φλασκί, τσότρα.

- φλασκίον (τὸ) — δοξεῖον νεροῦ ἢ οἶνου κατασκευαζόμενον ἀπὸ ξηρὸν καρπὸν τῆς κοιλοκύνθης τῆς δινομαζομένης λαγηνοφόρου.
- φλοίσβος — ἔχος θραυσιμένων μικρῶν κυμάτων.
- Φοίβη — ἡ Σελήνη.
- φρίσσω — ἀνατριχιαζώ.
- φύλαξ (δ) — χαρτοφύλαξ, μαθητικὴ σάκκα, τσάντα τοῦ μικροῦ μαθητοῦ.
- φυτεία (ἥ) — τὸ νέον φυτώριον. Ἐπὶ μικρῶν παιδιῶν, ἡ νέα γενεά.

X

- γαλάλι — ὅ,τι ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπαξίως κατεχόμενον ἢ ληφθὲν παρὰ τινος (λ. τουρκ.).
- χειροπάλαμο — ἄκρα χειρός. Τὸ ἐπίρ. χειροπάλαμα (ἢ χειροπάλαμα) σημαίνει μὲ τὶς φούχτες.
- χειρῶναξ (δ) — ὁ ἐργαζόμενος χειρωνακτικῶς.
- χιμαιρικὸς — φανταστικός, ἀπραγματοποίητος.
- χλαμύς — κοντὸς μανδύας τῶν ἱππέων.
- χλευάζω — πειράζω ὑβριστικῶς ἢ περιφρονητικῶς κάποιον.
- χοσι — παρ' ἀρχαίοις σπονδαὶ ἐπὶ νεκρῶν ἢ ἐπὶ τάφων.
- χορηγός — παρ' ἀρχαίοις Ἀθηναῖοις ὁ καταβάλλων τὴν δαπάνην διὰ τὴν παράστασιν δραματικῶν ἔργων.
- χουχούλιζω — φυσῶ διὰ νὰ ζεστάνω τὰς χεῖρας, τὸ πρόσωπον.
- χράμιον — μάλλινον χονδρὸν συνδόνιον, κλινοσκέπασμα.
- χρυσαυγάζω — χρυσίζω, ἀποδίδω χρυσῆν ἀνταύγειαν.
- χρυσόφατής — ἐπίσημον ἔγγραφον τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος.
- χρυσόβουλλος — Ἐγράφετο ἐπὶ περγαμηνῆς, εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ὑπῆρχεν ἡ χρυσῆ βούλλα (== σφραγίς).
- χρυσοφατής — φωτεινός, λάμπων ὡς χρυσός.
- χρυσόχροος — ὁ ἔχων χρῶμα χρυσοῦ.

Ψ

- ψαρής — ἡ ψαρός· ὁ διαστιζόμενος ὑπὸ λευκῶν τριχῶν, λευκόστικτός, πολιός.
- ψίκι — πομπή, συνοδεία νυμφική.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. — «Εγεννήθη εις τὴν Λευκάδα τὸ 1824, εἰς τὴν νησίδα Μαδουρήν. Ἐσπούδασε νομικά εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ δὲν ἤσκησε τὸ νομικὸν ἐπάγγελμα. Ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα καὶ ὑμησες μέ τὴν ποίησίν του τοὺς ἄγνωνας καὶ τοὺς ἡρωισμοὺς τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἰονίων νήσων, ἀντεπροσώπευσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν πατρίδα του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν βουλὴν. Ἐργα του ποιητικά είναι τὰ «Στιχουργήματα», τὰ «Μνημόσυνα», ἡ «Κυρά Φροσύνη», ὁ «Ἀθαν. Διάκος» καὶ ὁ «Ἀστραπτίγιαννος». Ἄφηκεν ἡμιτελῆ τὸν «Φωτεινόν». Ἐνεπνεύσθη δόλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ἄγνωνας τῶν κλεψτῶν καὶ ὀρματολῶν καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ο βίος καὶ τὰ ἔργα του ἔξεδόθησαν τὸ 1908 εἰς 3 μεγάλους τόμους. Ἀπέθανε τὸ 1879.

ΒΕΡΙΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γκιάλα 'Αλεξάνδρου.
'Εγενήθη ἐν Χίῳ τὸ 1915 καὶ ἀπέθανε ἐν Ἀθήναις τὸ 1948. 'Ησχολήθη μὲ
τὴν ποίησιν, ίδιως τὴν θρησκευτικήν. 'Υπῆρξε συνεργάτης τῶν « 'Ακτίνων »
καὶ ἔλλων περιοδικῶν.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Έγενηθή εις τήν 'Ερμούπολιν Σύρου τό 1835 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τό 1908. Ἐζησε πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἔξωτερικὸν ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐμπόριον. Διετέλεσεν εἰς τῶν πρώτων ύποκινητῶν τῆς ἀνασυστάσεως τῶν 'Ολυμπιακῶν ἀγώνων. Ἐγραψε διηγήματα, ιστορικά καὶ φιλολογικά μελετήματα, ἀπομνημονεύματα καὶ πολλὰ ἔργα κατάλληλα διὰ παιδιά. Ἰδρυσε τὸν « Σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὡφελίμων βιβλίων », διὰ τὴν προσαγωγὴν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἡ-θικοῦ ἔπιπλεου τοῦ 'Ελληνικοῦ λαοῦ.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. — 'Εγεννήθη εις Γρανίτσαν τῆς Εύρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Λογογράφος καὶ δημοσιογράφος, ἔχρημάτισε καὶ βουλευτής. 'Ησοχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις. Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του είναι « Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου ». Τὸ ἔργον τοῦτο είναι ζωολογία μαζὶ καὶ λαογραφία, ἀναγνωσθὲν ἀπλήστως. "Εγραψεν ἐπίστης καὶ διάφορα ἀξιόλογα ποιήματα εἰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικά.

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — 'Εγεννήθη εις τὴν Κρήτην τὸ 1860 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. 'Εκ τῶν ἔργων του τὸ σημαντικώτερον είναι ἡ συλλογὴ τῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Οἱ Κρῆτες μου ».

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — 'Εγεννήθη τὸ 1874 ἐν 'Αλεξανδρείᾳ καὶ ἀπέθανε τὸ 1941. 'Ησοχολήθη κυρίως μὲ τὴν πατιδικὴν λογοτεχνίαν, τὴν ὅποιαν ἐπλούτισε μὲ πρωτότυπα παραμύθια καὶ ιστορικά μυθιστορήματα.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — 'Εγεννήθη τὸ 1859 εις τὰς 'Αθήνας ἀπὸ γονεῖς Μεσολογγίτας καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. 'Εσπούδασεν εις τὰς 'Αθήνας καὶ τὴν Γερμανίαν. 'Απὸ τοῦ 1926 διετέλεσε μέλος τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν. Ποιητής καὶ πεζογράφος. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ζωῆς τοῦ δινθρώπου τῆς ὑπαίθρου καὶ διὰ τὴν λιτότητα τοῦ ψόφου του.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — 'Εγεννήθη εις τὸ Συρράκον τῆς 'Ηπείρου τὸ 1805 καὶ ἀπέθανεν εις 'Αθήνας τὸ 1858. 'Εσπούδασεν εις τὴν Ἰταλίαν. 'Επολέμησε κατά τὴν Ἐπανάστασιν εις τὸ Μεσολόγγι καὶ ἔλαβε μέρος εις τὴν ἡρωικὴν ἔξοδον. "Εγραψε ποιήματα ἔχων ὡς πρότυπα τὰ δημοτικά τραγούδια. 'Απὸ τὰ ποιήματά του πασίγνωστα είναι « τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς », τὸ « δὲ Βοριᾶς ποὺ τ' ἀρνάκια παγάωνε », « ἡ Πέρδικα », κ.ἄ. 'Ως πατήρ τοῦ ὑπῆρχε πολὺ ἀτυχος, διότι ὁ δάνατος ἀφήρητασεν ἐνωρίς τὸ ἐν μετά τὸ ἄλλο καὶ τὰ ἐπτά τέκνα του. Πολλὰ ποιήματά του ἔχει γράψει ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὰ δύσυνηρά αὐτά πλήγματα. "Επίστης ἔγραψε πολλὰ πατριωτικά ποιήματα.

ΗΛΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. — Δημοσιογράφος καὶ θεατρικός συγγραφεύς. 'Εγεννήθη εις Ταταῦλα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1892. Ειργάσθη εις ἑφημερίδας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. "Επειτα ἦλθεν εις 'Αθήνας καὶ ἐσπούδασε νομικά, δημοσιογραφῶν συγχρόνων. "Εγραψε τὰ διηγήματα « Σπίθες » καὶ « Ὁταν χτυποῦσαν οἱ καμπάνες » καὶ 15 θεατρικά ἔργα, ἐκ τῶν ὅποιων « Ἡ σιβησμένη καντήλα », ἐδιδάχθη γαλλιστὶ εἰς Παρισίους.

ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ ΚΩΣΤΑΣ. — 'Εγεννήθη εις τὴν Ζάκυνθον τὸ 1878. 'Εσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικά ἐν 'Αθήναις. "Επειτα ἐπεδόθη εις τὴν δημοσιογραφίαν ἐν Ρώμῃ, Παρισίοις, Λονδίνῳ καὶ Νέα 'Υόρκη ἐπὶ δλόκληρον είκοσιπενταετίαν. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ αὐτὸ κατέγινεν εἰς ἐρεύνας εἰς βιβλιοθήκας καὶ ἀρχαῖα, συλλέγων

ολικὸν διὰ τὴν ιστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Φραγκοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας.
Ἐξέδωκε πλείστας δύσας ιστορικάς μελέτας ἐλληνιστικής, Ιταλιστικής καὶ γαλλιστικής.
Θανεῖ τὸ 1961.

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1852, καταγόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ιστοριοδίφης, λαογράφος, λογοτέχνης, διατελέσας υπόλληλος Πρωτοδικείου, "Υπουργείου καὶ διευθυντής τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Τὸ 1927 ἔγινε μέλος τῆς "Ακαδημίας Ἀθηνῶν. "Εχει ἑκδώσει « 'Ιστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας », « Μνημεῖα τῆς ιστορίας τῶν Ἀθηνῶν », μελέτην « 'Αρματωλοὶ καὶ Κλέφτες », τὰ « 'Απομνημονεύματα τοῦ πρίγκηπος 'Υψηλάντου » γαλλιστί, « Τοπωνυμικά παράδοξα », τὸν « 'Αναδρομάρην », τοὺς « Χαλκοκονδύλας » (βραβευθέντας) κ.ἄ. "Επίσης διηγήματα, θεατρικά ἔργα, μύθους καὶ θρύλους, γνώμας, ποιήματα καὶ φιλολογικά διπομνημονεύματα. "Υπῆρξεν Ιδρυτής καὶ τοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ « 'Εβδομάς ». Είναι πολύγραφώτατος καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ σπουδαιότερος ιστορικός τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἔπειτα. Διὰ τοῦτο τοῦ ἀπενεμήθη ἡ προσωνυμία « 'Αθηναιογράφος ». Τὰ λογοτεχνικά ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν σπινθηροβόλον πνεῦμά του καὶ διὰ τὸν πλούτον τῶν λαογραφικῶν στοιχείων.

ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἰθάκην τὸ 1880. Δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης. Μετέσχε τῶν πολέμων 1912 - 1913 ὡς καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἑκστρατείας καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας λυρικωτάτας τούτων περιγραφές. "Απέθανε τὸ 1947.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Λεχαινά τῆς Ἡλείας καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀμαρούσιον τὸ 1922. "Εσπούδασε τὴν ιατρικήν καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν εἰς τὸ 'Εμπορικὸ πλοιοῖς ὡς ιατρὸς καὶ ἔπειτα εἰς τὸν στρατὸν προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀρχιάτρου. "Εδημοσίευσε μόνον διηγήματα καὶ ἐλάχιστα ποιήματα. "Εφιλοδόξησε νὰ συνθέσῃ διὰ τοῦ ἔργου του ἐναν πίνακα τῆς Νεοελληνικῆς ζωῆς εἰς δλας τῆς τάξης ἑκδηλώσεις. "Έγνωρισε δύον οὐδεὶς δῆλος πεζογράφος μας τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐμελέτησε μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὴν γλώσσαν, τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμά του. Τὸ καλύτερον τῶν ἔργων του είναι ἡ συλλογὴ ἐννέα θαλασσινῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « 'Λόγια τῆς Πλάωρτης ».

ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Βιάνῳ τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1920. "Εσπούδασε νομικά. Ειργάσθη ὡς συντάκτης καὶ χρονογράφος εἰς διαφόρους 'Αθηναικάς ἐφημερίδας. "Επὶ εικοσαετίαν διετήρησε τὴν χρονογραφικήν στήλην τῆς 'Εφημερίδος « 'Εμπρός » ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον « Διαβάτης ». "Εργα του: « 'Οταν ήμουν δάσκαλος » καὶ « δ Πατούχας ».

ΚΟΡΑΗΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἐκ γονέων Χίων τὸ 1748 καὶ ἀπέθανε τὸ 1833 εἰς Παρισίους. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν εἰς τὴν Εὐργεγελικήν Σχολήν Σμύρνης. "Εσπούδασεν ιατρικήν εἰς Μομπελιέ τῆς Γαλλίας, ὅλα

τὴν ἐγκατέλειψε χάριν τῆς φιλολογίας, διακριθεὶς ως εἰς τῶν μεγαλυτέρων φιλολόγων τῆς ἐποχῆς του. Απὸ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ ἔργασίας περὶ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ὁμοεθύνων του, γενόμενος εἰς τῶν προδρόμων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐξέδωκε 66 τόμους ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, εἰς τὰ « Προλεγόμενα » τῶν ὅποιων ἔγραψε σοφωτάτας πατριωτικὰς συμβουλὰς πρὸς τοὺς νέους καὶ πρὸς δλόκληρον τὸ Ἔθνος. Είναι δὲ μεγαλύτερος διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ δὲ μεγαλύτερος φιλόλογος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος μὲ παγκόσμιον φήμην συντελέσας ὃσον δλίγοι εἰς τὴν Ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν. Οἱ Κοραῆς είναι δὲ εἰσιγητής τῆς μέσης γλωσσικῆς δόδοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα μεταξὺ ἀρχαῖστῶν καὶ δημοτικιστῶν, γενόμενος οὕτω δὲ πατήρ τῆς καθαρευούστης.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συρράκον τῆς Ἕπειρου τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀρταν τὸ 1894. Μαθητής ἀκόμη εἰς Ἰωάννινα, ἐδημοσίευσε τὸ πατριωτικὸν ποίημα « Σκιαὶ τοῦ Ἄδου » (1887), διὰ τὸ ὅποιον καὶ ἔξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, καταφυγὼν εἰς Ἀθήνας. Ἐνταῦθα ἔζησε σκληρὰν ζωὴν, ἔργαζόμενος ὡς τυπογράφος, ἐπειτα ὡς γραμματεὺς τοῦ περιοδικοῦ « Ἐβδομάδας » καὶ ὡς ὑπάλληλος εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς ἐταιρείας σιδηροδρόμων. Αἱ στερήσεις δύως ὑπέσκαψαν τὴν ὑγείαν του καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐδημοσίευσε ποιητικὰ τὸν « Καλόγηρον τῆς Κλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου » (1890), τὰ « Ἀγροτικά » (1891), καὶ τὸν « Τραγουδιστὴν τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης » (1893). Ἐπίσης τὰ « Πεζογραφήματα » (1894), διηγήματα καὶ περιγραφάς. Τὰ ἔργα του ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν ζωὴν τῆς ιδιαίτερας πατρίδος του, τὰ ὅποια διακρίνονται διὰ τὴν εὔηχον καὶ παραστατικὴν δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ διὰ τὴν εἰδυλλιακὴν των χάριν.

ΜΑΒΙΛΗΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1858 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἐπεσε τὸ 1912 εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἕπειρου ὑπὲρ πατρίδος. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ Γερμανίαν καὶ ἔγραψε ποιήματα. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ ποιήματά του ὡς καὶ αἱ μεταφράσεις του ἐκ τῆς ξένης λογοτεχνίας ἔξεδόθησαν εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον : « Ἔργα ». Οἱ Μαβίλης ὑπῆρχε φλογερὸς πατριώτης εἰς τὴν ποίησιν, δύως καὶ εἰς τὴν ζωὴν.

ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Μεσολόγγιον τὸ 1870 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1942. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν, συνεργαζόμενος εἰς διάφορα περιοδικά καὶ ἐφημερίδας. Ἐξέδωκε συλλογὰς ποιημάτων : « Συντρίματα », « Ὡρες », « Πεπτρωμένα », « Ἀσφόδελοι », « Μπαταριᾶς - Τάκης Πλούμας », « Ἀντίφωνα ». Μετέφρασε καὶ τὸ δραματικὸν ποίημα « Ἡ Κυρὰ τοῦ Πύργου ». Ἐβραεύθη μὲ τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστείον Γραμμάτων. Οἱ Μαλακάσης είναι γνήσιος λυρικός ποιητής, ἔχει τὴν αἰσθησιν τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς μελωδίας καὶ πηγαίαν τὴν ἔμπνευσιν.

ΜΑΡΚΟΡΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ. — 'Εγεννήθη εις τήν Κεφαλληνίαν τὸ 1826 ἀπὸ Κερκυραϊκήν οἰκογένειαν. 'Εξεπαιδεύθη εις Κέρκυραν καὶ ἐπειτα ἐσπούδασε νομικά εἰς τήν Ἰταλίαν. Δὲν ἥσκησεν δόμως τήν ἐπιστήμην του, ἀφοσιωθεὶς εἰς τήν ποίησιν. 'Υπῆρχε μαθητής καὶ φίλος τοῦ Σολωμοῦ καὶ διετέλεσε μετὰ τήν ἔνωσιν τῆς 'Ἐπτανήσου βουλευτής Κερκύρας. 'Εδημοσίευσε τὸν ἀριστουργηματικὸν « "Ορκον » του, τὰ « Ποιητικά ἔργα » καὶ τὰ « Μικρὰ ταξίδια ». 'Απέθανεν εις Κέρκυραν τὸ 1911.

ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — 'Εγεννήθη εις Ζάκυνθον τὸ 1849 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1922. Είναι ἐπτερεασμένος ἀπὸ τήν Σολωμικήν παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τήν Ἰταλικήν ποίησιν. 'Εξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογὰς « Νυκτολούσουδα », « Φλοίσβοι » καὶ τὸ ἡθιογραφικὸν ἐπικοδραματικὸν ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον « Ο γούμενος τῆς 'Αναφωνήτρας ».

ΜΕΛΑΣ ΛΕΩΝ. — 'Εγεννήθη εις Κωνσταντινούπολιν τὸ 1812 ἀπὸ παλαιὰν ἡπειρωτικὴν οἰκογένειαν. 'Εσπούδασε νομικά εἰς Ἰταλίαν. Διετέλεσεν καθηγητής τῆς νομικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ὑπουργός τῆς Δικαιοσύνης. 'Απὸ τοῦ 1866, ἀφοσιωθεὶς εἰς τὰ ἐκπαιδευτικά, συνέγραψε τὸ πασίγνωστον ἀναγνωσματάριον « Γεροστάθης » εἰς τρεῖς τόμους, προσφιλές ἀνάγνωσμα πολλῶν γενεῶν Ἑλληνοπαίδων. "Εγραψεν ἐπίσης τὸν « Χριστόφορον », « Προσευχάς καὶ ἡθικὰς δύμιλιας ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων », τήν πατριωτικήν τραγῳδίαν « Διάκος » καὶ τὸν « Μικρὸν Πλούταρχον » τὸν ὅποιον ἔξεδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του δ « Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων » εἰς τρία τομίδια. 'Απέθανε τὸ 1879.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. — 'Εγεννήθη εις Ναύπακτον τὸ 1883. Λογοτέχνης, δημοσιογράφος καὶ ἀκαδημαϊκός ἀπὸ τοῦ 1935. Θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν ἀρίστων θεατρικῶν συγγραφέων, χρονογράφων, βιογράφων καὶ κριτικῶν τῆς ἐποχῆς μαζ. Θεατρικά του ἔργα είναι : « 'Ο γυιός τοῦ ἴσκιου », « Τὸ κόκκινο πουκάμισο », « Τὸ χαλασμένο σπίτι », « Τὸ δσπρο καὶ τὸ μαύρο », « Μιὰ νύχτα μιὰ ζωή », « 'Ιούδας », « 'Ο μπαμπᾶς ἐκπαιδεύεται », « Παπαφλέσσας », « 'Ο Βασιλίας καὶ δὲ Σκύλος » κλπ. "Εγραψεν ἐπίσης τὸν « Πολεμικὸς σελίδας », « Τὰ ταξίδια μου », τὰ βιογραφικά, « 'Ο γέρος τοῦ Μωριᾶ » (βραβείον 'Ακαδημίας), « Μιασούλης », « Ματωμένα ράσσα » κ.ἄ. "Ιδρυσε τὸ « Θέατρον Τέχνης » καὶ μετὰ τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη τήν τὸν « Ελευθέρων Σκηνήν ». Συνειργάσθη εἰς πολλὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, ἐκδόσας καὶ δύο βιβλία χρονογραφήμάτων μὲ τοὺς τίτλους « Σφυρίγματα » καὶ « Κουβέντες τοῦ Φουρτούνιο ». Διηγήθηνε τὰ περιοδικά « 'Ιδέα » καὶ « 'Ελληνικὴ Δημιουργία ».

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. — 'Εγεννήθη εις Μέγαρα τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1916. Πολὺ νέος ἤρχισε νὰ δημοσιογραφῇ ὡς συντάκτης διαφόρων ἐφημερίδων καὶ σατιρικῶν φύλλων. 'Ανεμίχθη εἰς ὅλα τὰ πολιτικὰ καὶ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῆς ἐποχῆς του. "Επειτα διετέλεσεν ἐπιθεωρητής τῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν. 'Απὸ τοῦ 1896 ἔπαινε νὰ ἐργάζεται, διότι ἐπαθεὶς διατόραξιν τῶν φρεσσών. 'Εδημοσίευσε διηγήματα, ἡθιογραφίας, εἰκόνας, περιγραφάς καὶ μελέτας. 'Απὸ τὰ διηγήματά του τὸ « Φίλημα » μετεφράσθη εἰς τήν Γερμανικήν. Τὸ ὑφος

του, γοργὸν καὶ χειμαρρῶδες, δίδει εἰς τὰ διηγήματά του μεγάλην δύναμιν καὶ παραστατικότητα. "Ολα τὰ ἔργα του ἔχουν ἐκδοθῆ μετά τὸν θάνατόν του εἰς δύο τόμους.

ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. — 'Εγεννήθη εἰς Συκαμνιάν Λέσβου τὸ 1892. 'Από νεαρᾶς ἡλικίας κατέγινεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. 'Εξέδωκε εἰς Μυτιλήνην τὰ περιοδικά «Σκρίπ» καὶ «Καμπάνα» καὶ τὴν ἐφημερίδα «Ταχυδρόμος». 'Εδημοσίευσεν εἰς περιοδικά καὶ ἐφημερίδας διηγήματα, χρονογραφήματα καὶ διαφόρους μελέτας. Εἰς Ιδιαιτέρους τόμους ἔξεδόθησαν «Κόκκινες ιστορίες», «Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ» μὲν ὑπόθεσιν ἀπὸ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, «Τὸ πράσινο βιβλίο», «Τὸ πραγούδι τῆς γῆς», «Ἡ δασκάλα μὲ τὰ χρυσᾶ μάτια», «Τὸ γαλάζιο βιβλίο» κ.ἄ. "Εγραψε καὶ λυρικά ποιήματα «Οἱ μικρὲς φωτιές».

ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — 'Εγεννήθη ἐν Σκιάθῳ τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἑκεῖ μοναχὸς τὸ 1929. 'Εσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Αθηνῶν καὶ ἔδιδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς καθηγητής εἰς Γυμνάσια. Συμπολίτης, σύγχρονος καὶ συγγενής τοῦ Παπαδιαμάντη κατέχεται καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν νοσταλγίαν τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἀπλοικῆς ζωῆς. Εἰς τὰ διηγήματά του, ζωγραφίζει καὶ αὐτὸς τὴν ναυτικήν ζωήν, κυρίως τῆς Σκιάθου. 'Εκτὸς τῶν διηγημάτων ἔγραψε καὶ θεατρικά ἔργα καὶ ταξιδιωτικές ἐντυπώσεις. Τὰ διηγήματά του ἔξεδόθησαν εἰς 6 τόμους ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Μὲ τοῦ βοριδὸς κύματα». Τὰ δράματά του φέρουν τοὺς τίτλους: «Καταστροφὴ τῶν ψαριῶν», «Βάρδας Καλλέργης». Τὸ 1928 ἐγένετο μέλος τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν, μετ' ὀλίγον δὲ περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου καὶ ἀπέθανεν τὸ 1929.

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΜΕΛΗΣ. — 'Εγεννήθη εἰς τὴν Κύπρον τὸ 1898. Διηγηματογράφος καὶ δημοσιογράφος. "Εγραψε πολλὰ διηγήματα ἀπὸ τὰ διποῖα τὸ δινώτερό του είναι τὸ ιστορικόθρησκευτικὸ «δ Πρωτομάρτυρας» μὲν ὑπόθεσιν τὴν θυσίαν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου.

ΝΙΡΒΑΝΑΣ ΠΑΥΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Πέτρου 'Αποστολίδου. 'Εγεννήθη τὸ 1866 εἰς Μαριανούπολιν τῆς Ρωσίας καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς 'Αθήνας τὸ 1937. 'Εδημοσίευσε παντὸς εἰδους λογοτεχνήματα εἰς περιοδικά καὶ ἐφημερίδας, ίδιως χρονογραφήματα εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἐστίαν». Πολυγραφώτατος διηγηματογράφος, μυθιστοριογράφος, ποιητής, θεατρικὸς συγγραφεύς, κριτικὸς καὶ κυρίως χρονογράφος. Διετέλεσε μέλος τῆς 'Ακαδημίας. Διεκρίθη κυρίως διὰ τὴν εύγένειαν τοῦ γλωσσικοῦ ὑφους του.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. — 'Εγεννήθη τὸ 1867 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ πατέρα Ζακύνθιον καὶ μητέρα Φαναριώτισσαν καὶ ἀπέθανεν εἰς 'Αθήνας τὸ 1951. 'Εσπούδασε Μαθηματικά καὶ Φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον 'Αθηνῶν. "Εγραψε πολλὰ διηγήματα, μυθιστορήματα, ἐπιστολάς, χρονογραφήματα καὶ δράματα. "Εγραψεν ἐπίσης «παιδικὸν θέατρον» διὰ μαθητάς. 'Επι πολλὰ ἔτη

ξέημοσίευσεν εἰς τὴν « Διάπλασιν τῶν Παιδῶν » ἐπιστολάς μὲ τὸ ψευδώνυμον « Φαίδων », πολλὰς τῶν ὅποιων ἔξεδωκε εἰς βιβλίον μὲ τὸν τίτλον « Σᾶς ἀσπάζομαι, Φαίδων ». Διετέλεσε μέλος τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν. Είναι ἑνας ἐκ τῶν καλύτερων πεζογράφων μας.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. — 'Εγεννήθη εἰς Πάτρας τὸ 1859, ἐκ γονέων Μεσολογγίτων καὶ ἀπέθανεν εἰς 'Αθήνας τὸ 1943. 'Ενεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολήν, ἀλλὰ δὲν ἐπεράτωσε τὰς σπουδάς του, ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐν γένει τὰ γράμματα. Ἐπὶ τριάντα ἔτη διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν. Διს ἐβραβεύθη εἰς τὸν Φιλαδέλφειον διαγωνισμόν. Θεωρεῖται ὡς ὁ κορυφαῖος τῶν συγχρόνων ποιητῶν μετά τὸν Σολωμόν. Τὸ ἔργον του είναι πολυσχιδές καὶ σημαντικόν. Τὸ 1926 ἔγινεν ἀκαδημαϊκός. Ποιητικά του ἔργα ἐκδοθέντα είναι : « Τραγούδια τῆς πατρίδος μου », « Ύμνος εἰς τὴν 'Αθηνᾶν », « Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου », « Ιαμβοὶ καὶ ἀνάπταιστοι », « Ο τάφος », « Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς 'Ηλιογέννητης », « Η ἀσάλευτη ζωή », « Ο δωδεκάλογος τοῦ γύφτου », « Η φλογέρα τοῦ βασιλιά », « Η πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά », « Οἱ καποὶ τῆς λιμνοθάλασσας », « Τὰ παράκαιρα », « Δεκατετράστιχα », « Πεντασύλλαβα καὶ Παθητικά κρυφομιλήματα » « Δειλοὶ καὶ σκληροὶ στίχοι », « Ο κύκλος τῶν τετραστίχων », « Περάσματα καὶ χαιρετισμοὶ », « Οἱ νύχτες τοῦ Φῆμιου ». Πεζά του δὲ ἔργα είναι : « Ο θάνατος τοῦ παλληκαριοῦ », τὰ « Διηγήματα », πλείσται κριτικαὶ μελέται καὶ τὸ δράμα « Τρισέγγενη ». Μετέφρασε πολλὰ καὶ ἐκ τῆς ἑνής φιλολογίας. Είναι ὁ καθολικώτερος ποιητής μας, διότι ἐνεπεύσθη τὰ ἔργα του ἀπὸ τὴν τρισχιλετῆ 'Εθνικήν 'Ιστορίαν, ἀπὸ τὴν σύγχρονον Εὐρωπαϊκήν διανόησιν καὶ ἀπὸ τὸν συναισθηματικὸν βίον τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — 'Εγεννήθη τὸ 1851 εἰς τὴν Σκίαθον ἐκ πατρός ιερέως. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν ίδιαιτέραν του πατρίδα, ἥθεν εἰς 'Αθήνας, ὅπου ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιον. 'Ενεγράφη εἰς τὴν φιλολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν, καὶ ἤκουσεν ὅλιγα μαθήματα φιλολογικά, ίδιαιτέρως δὲ ἡσχολεῖτο εἰς τὰς ἑνας γλώσσας. Ειργάσθη ἐπ' ἀρκετὸν ὡς μεταφραστής ἐφημερίδων. « Εἶζεν πτωχός, ἀλλὰ μὲ ἐγκαρτέρησιν. Φημίζεται διά τὴν εὐσέβειαν, πραότητα καὶ τὴν ειρηνικότητα τοῦ χαρακτῆρός του, ὁ ὅποιος φαίνεται εἰς τὰ διηγήματά του. Ἀπέθανεν εἰς τὴν ίδιαιτέραν του πατρίδα τὸ 1911. Τελευταίως ἐγένετο πλήρης ἐκδοσίς τῶν « Απάντων » του εἰς πέντε ὄγκωδεις τόμους. 'Ο Παπαδιαμάντης ἀνεδείχθη εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων διηγηματογράφων μας καὶ ἴσως ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΡΣΙΝΟΗ. — 'Εγεννήθη τὸ 1853 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Διηγηματογράφος. 'Εσπούδασεν ἐν 'Αθήναις, Μασσαλίᾳ καὶ Λονδίνῳ, μεθ' ὁ ἐδίδαξεν ἐπὶ πενταετίαν ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ Θεσσαλονίκης. 'Εγραψε μεταξύ τῶν ἀλλων καὶ παιδικά διηγήματα.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. — 'Εγεννήθη εἰς Καρπενήσιον τὸ 1877 καὶ ἀπέ-

θανεν εις 'Αθήνας τὸ 1940. Διετέλεσε Νομάρχης, καθηγητής τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, διευθυντής τῆς 'Εθνικῆς Πινακοθήκης καὶ ἀκαδημαϊκός. Συνειργάσθη εἰς ἐφημερίδας ως πολιτικὸς ἀρθρογράφος, χρονογράφος καὶ τεχνοκρίτης. 'Εξέδωκε «Πολεμικὰ Τραγούδια» (1897), τὸν «Λυτρωτήν», τὰ «Διηγήματα», τοὺς «Πεζούς Ρυθμούς», τὰ «Θεῖα δῶρα», τὸν ἄντομον «Οθωνα», τὸ «Ἀγιον Ὀρος», τὸν «Βυζαντινὸν ὅρθρον», τὴν «Θυσίαν». Συνέγραψεν ἐπίσης τὸ ἀναγνωστικὸν «Ψηλὰ βουνὰ» καὶ ἔξεδωκε καὶ τὰ «Χελιδόνια», παιδικὰ ποιήματα μελοποιηθέντα ἀπὸ τὸν μουσουργὸν Γ. Λαμπελέτ. Ἐγραψεν καὶ θεατρικὸν ἔργον τὸν «Ορκον τοῦ πεθαμένου». Διακρίνεται διὰ τὴν κομψότητα τοῦ ὑφους καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως.

ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — 'Εγεννήθη τὸ 1872 εις 'Ανδρούσαν Μεσσηνίας, καταγόμενος ἐκ Μάνης καὶ ἀπέθανε τὸ 1933. Λογογράφος. 'Εξέδωκε τὰ ἔργα «Τὰ πρῶτα παραμύθια», «Μοσκιές», ήθογραφικὰ Μανιάτικα διηγήματα, «'Αττικοὶ περίπατοι», «Σπάρτη Μυστρᾶς», «Μανιάτικα μοιρολόγια».

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — 'Εγεννήθη εις 'Αθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Καταγέται ἀπὸ τὴν "Ανδρον". 'Εσπούδασε νομικὰ καὶ ἐπειτα εἰς Παρισίους αἰσθητικήν. Διετέλεσεν ὑπάλληλος εἰς τὸ 'Υπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ γραμματεὺς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Ἐνωρὶς ἔγινε γνωστὸς ως ποιητής, ἐμφανισθεὶς συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὸν Παλαμᾶν καὶ τὸν Δροσίνην. Τὰ δέματά του ἐλαβεν ἀπὸ τὴν ζωήν, τὰς πάραδοσεις καὶ τὴν ιστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Πολυγραφώτατος, ἐδημοσίευσε τὰς πειθαρικά συλλογὰς «Ποιήματα», «Χειμώνανθοι», «Ἀλάβαστρα», «Τὸ παλιό βιολί», «Κειμήλια», «Ἐξωτικά», «Σπασμένα μάρμαρα», «Ἐσπερινός», «Ἐιρηνικά». Δράματα ἐμμετρα ἔγραψε τὸν «Τραγούδιστήν», τὸ «Ὀνειρο», τὸν «Βελισσάριον», τὸν «Βασιλιάς Ἀνήλιαγον», τὸ «Εἰκόνισμα» τὴν «Γυναῖκα», «Μιὰ φορὰ κ' ἔναν καιρὸν» κ.λ.π. Μετέφρασεν ἐπίσης ἐμμέτρως τὰ «Ειδύλλια» τοῦ Θεοκρίτου καὶ τὴν «Ἡλέκτρων» τοῦ Εύριπίδου. Διακρίνεται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ποιητικοῦ ὑφους του.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — 'Εγεννήθη εις Καλάμας τὸ 1852. 'Εσπούδασε φιλολογίαν εις τὸ Πανεπιστήμιον 'Αθηνῶν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν. Τὸ 1890 ἔξελέγη καθηγητής τῆς 'Αρχαιολογίας εις τὸ Πανεπιστήμιον 'Αθηνῶν καὶ ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος δημιουργὸς τῆς Ἑλληνικῆς λαογραφίας. Ἐργα του είναι : «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ 'Ἑλληνικοῦ Λαοῦ», «Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων 'Ἑλλήνων», «Νεοελληνικὴ Μυθολογία», «Παροιμίαι καὶ Παραδόσεις» κλπ. Ἀπέθανε εἰς τὰς 'Αθήνας τὸ 1921. Εἶχε διεθνῆ φήμην μεγάλου ἐπιστήμονος.

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ. — 'Εγεννήθη εις 'Αθήνας τὸ 1888. 'Εχρημάτισεν ἀξιωματικὸς τοῦ οἰκονομικοῦ εις τὸ Βασιλικὸν Ναυτικόν. Ἐγραψε μὲ πολλὴν χάριν διὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ζωὴν καὶ ἔξεδωκεν εἰς τόμους «Θαλασσινές σελίδες», «Τ' ἀκρογιάλια μας», «Σιλουέττες τῶν βυθῶν», «Ιστορίες ἀνοι-

χτής θαλάσσης» κ.λ.π. Εις τὰ θέματά του προτιμῷ τὸν θαλάσσιον κόσμον καὶ παρουσιάζει μὲ χάριν καὶ γλαφυρότητα τὴν ζωήν του.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφνον τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ τὸ 1935. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς Γερμανίαν. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ βουλευτής. Ἐλαβε τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων καὶ ὑπῆρξε καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1926. Χωρὶς ν' ἀσκήσῃ τὴν ἐπιστήμην, ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ποίησιν. Ἡ ποίησίς του είναι δροσερά, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Ἐγραψε τὰ «Ποιήματα παλαιά καὶ νέα», «Ἐμπρὸς στὸ ἄπειρον», «Ἐπίσης ἔγραψε τὰ δράματα «Κόρη τῆς Λήμου», «Ρήγας», «Ἐπιστροφὴ τοῦ ἀσώτου», «Νικηφ. Φωκᾶς», «Μῆλον τῆς ἔριδος», «Θησεύς» κ.ἄ. Καὶ μετέφρασεν ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν τὸν «Φάσουστ» τοῦ Γκαΐτε καὶ τὸν «Λασοκόοντα» τοῦ Λέσσιγκ.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1809 εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπέθανε τὸ 1892. Διετέλεσε πολιτικός, ὑπουργός, πρεσβευτής καὶ καθηγητής τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. Ἡτο πολυμαθέστατος. Τὰ λογοτεχνικὰ του «Ἄπαντα» ἔξεδόθησαν εἰς 20 Τόμους.

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΠΛΑΤΩΝ. — Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1883 καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης. Ἐτράπη πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν Βυζαντινὴν ἴστορίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε «Βυζαντινὰ πολύπτυχα», «Ἡ Βασιλίσσα καὶ αἱ Βυζαντιναὶ ἀρχόντισσαι», τὸ «Βυσινὶ Τριαντάφυλλο», τὸ «Φλογισμένο ράσο», τὰ θεατρικά : «Θεατρίνα» καὶ «Ἄγιος Δημήτριος» κ.ἄ. ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1920.

ΣΙΓΟΥΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1885. Ὑπηρέτησεν ὡς διπλωματικὸς ὑπάλληλος. Ἁσχολήθη εἰς ιστορικάς μελέτας καὶ ἐδημοσίευσε διάφορα ποιήματα πρωτότυπα καὶ μεταφράσεις, ὡς καὶ κριτικάς μελέτας περὶ τοῦ «Ἡλία Μηνιάτη», «Ι. Πολυλάκι» καὶ «Α. Λασκαράτου». Ἀπέθανε εἰς Ἀθήνας τὸ 1961.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1881. Ὑπῆρξε πολυγραφώτας. Εις τὴν ποίησίν του ὑπάρχουν ἐπιδράσεις Γαλλικῶν τεχνοτροπιῶν, δὲν ἀπεμακρύνθη ὅμως ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ γενικῶς τὴν Ἑλληνικὴν ζωήν. Ἐξελέγη ἀκαδημαϊκὸς τὸ 1945 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Τὴν ἀπουσίαν τολμηρᾶς φαντασίας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σκίπη ἀντικαθιστᾷ τὸ αἰσθημα καὶ ἡ μουσικότης τῶν στίχων.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798. ὅπου καὶ ἐσπούδασε τὰ πρῶτα γράμματα. Τὸ 1808 μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐσπούδασε νομικά, ἔγραψε δὲ τότε καὶ ποιήματα εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλώσσαν μεγάλως ἐκτιμηθέντα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν λογίων τῆς ἐποχῆς. Μετὰ δεκαετίαν ἐπανήλθεν εἰς Ζάκυνθον καὶ τὸ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1857. Ὁμολογεῖται

ώς δι μεγαλύτερος τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, γνωστός εἰς τὸ πανελλήνιον δι θέντικός ποιητής. Τὰ πρῶτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ποιήματά του ἡσαν σατιρικά καὶ λυρικά. Ἔγραψεν ἐπειτα τὸν «Ὑμνον πρὸς τὴν ἑλευθερίαν» τὸ λαμπρὸν καὶ ἀντάξιον τοῦ ἀγῶνος ποίημα, τὸ ὅποιον ἔγινε καὶ ἑθνικός μας ὄμινος. Τὰ «Ἀπαντά» του ἔξεδόθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1859 ὑπὸ τοῦ φίλου του Ἡ. Πολυλᾶ, μὲ κριτικὰ καὶ βιογραφικὰ στημείωματα. Ἐξεδόθησαν κατόπιν καὶ εἰς ὅλας ἑκδόσεις δις καὶ ὑπὸ τῆς Βιβλιοθήκης Μαρασλῆ μὲ κριτικήν μελέτην τοῦ Κ. Παλαμᾶ. Ἡ ἐμπνευσις τοῦ Σολωμοῦ εἶναι πλουσία καὶ παραστατική. Ἡ ἔκφρασίς του ἀπλῆ καὶ δι στίχος του μελῳδικός εἰς γνησίαν σχεδόν δημοτικήν γλῶσσαν. Ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ποιήμάτων του, ἔκτος τοῦ «Ὑμνοῦ», εἶναι οἱ «Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι», δι «Κρητικός» καὶ δι «Λάμπρος». Διὰ τὴν μεγάλην ποιητικήν δύναμιν καὶ τὴν πρωτοτυπίαν του δικαίως ἀνεγνωρίσθη δι πατήρ τῆς νεωτέρας ποιήσεως μας.

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ ΣΤΕΛΙΟΣ. — Ἔγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1888, καταγόμενος ἐκ Σίφνου. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ ἐπειτα εἰς Ἀθήνας καὶ Παρισίους ἰστρικήν καὶ δόδουτιατρικήν. Ὅπηρέτησεν δικτινολόγος εἰς τὰ ἀντιφυματικὰ ἰστρεῖς τοῦ Κράτους καὶ τὸ 1933 διωρίσθη καθηγητής τῆς ἐν Ἀθήναις Ὁδοντιατρικῆς Σχολῆς. Ἐδημοσίευσε πολλάς ποιητικάς καὶ πολλάς ἐπιστημονικάς καὶ φιλολογικάς μελέτας. Διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν παιδικήν λογοτεχνίαν, ἐκδώσας σειράν παιδικῶν θεατρικῶν ἔργων. Εἰς διαγωνισμούς ἔλαβε 12 ποιητικά βραβεῖα, ἐν οἷς καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀγγέλου Ἀποστολίδη. Ἔγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1877. Ἅσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν. Συνέγραψε λογοτεχνικά ἔργα: «Σπογγαλεῖς τοῦ Αἰγαίου» κ.ἄ

ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ. — Ἔγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1818. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης καὶ τὸ 1840 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν φιλολογίαν. Διετέλεσε καθηγητής εἰς τὴν θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ὅπου τυφλός ἐπὸ τοῦ 1845 ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του τὸ 1876. Ἐξέδωκε ποιητικάς τὰ «Παίγνια» καὶ τὰ «Ιδιωτικά Στιχουργήματα» καθὼς καὶ τινά τρέζά.

ΤΑΡΣΟΥΛΗ ΑΘΗΝΑ. — Ἔγεννήθη τὸ 1887 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασε ζωγραφικὴν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς Παρισίους. Ἔγραψε καὶ λογοτεχνικά ἔργα, τὰ διποτα διακρίνοντα διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ὑπαίθρον, πρὸς τὴν Ἑληνικὴν ἴστορίαν καὶ πρὸς τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ βίου.

ΤΕΡΤΣΕΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Ἔγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1800 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1874. Διετέλεσε δικαστής, διακριθεὶς διὰ τὸν τίμιον χαρακτῆρά του. Μαζὶ μὲ τὸν Πολυζωίδη ἥσαν οἱ δύο δικασταὶ, οἵτινες ἐδωσαν ἀθωωτικήν ψῆφον εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, δταν κατεδικάσθη εἰς θάνατον τὴν ἐποχὴν τῆς Βαυ-

ρικής 'Αντιβασιλείας. "Εγραψε ποιήματα, άπό τά δύποια τά καλύτερα είναι: « Τὸ φίλημα », έθνικό ποίημα, ἀφιερωμένο εἰς τὸν 'Οθωνα, « Κόριννα καὶ Πίνδαρος » καὶ « Οἱ γάμοι τοῦ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου ». "Εχει ως πρότυπά του τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. — 'Εγεννήθη εἰς τὸ Μεσολόγγιο τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. 'Εσπούδασε φιλολογίαν καὶ ὑπέρετησεν ως καθηγητής, γυμνασιάρχης, ἐπιθεωρητής καὶ ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος. "Εγραψε διηγήματα καὶ δναυμήσεις καὶ ἐντυπώσεις. 'Εκ τῶν διηγημάτων του ἡ « 'Απολογία μισανθρώπου » ἔβραβεύθη ὑπὸ τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ὑφους, τὸ εὐθύμιον πνεῦμα καὶ τὸ ήθικὸν αὔτῶν ὑφος.

ΦΕΡΑΙΟΣ ΡΗΓΑΣ. — 'Εγεννήθη εἰς τὸ χωρίον τῆς Θεσσαλίας Βελεστίνον (τὰς ἀρχαίας Φεράς τὸ 1757 καὶ ἐδοιφονήθη ὑπὸ τῶν σουλτανικῶν ὀρχῶν εἰς Βελιγράδιον. Τὸ 1798 διὰ τῆς « Μεγάλης Χάρτας » του, τῶν « Δικαίων τοῦ ἀνθρώπου » καὶ τῶν φλογερῶν πατριωτικῶν ποιημάτων του συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν 'Εθνικήν ἀφύπνισιν τῶν ὑποδούλων προγόνων μας. Διὰ τοῦτο δικαίως ἀνεκπρύχθη πρόδρομος καὶ πρωτομάρτυς τῆς 'Εθνικῆς Παλιγγενεσίας.

ΦΩΣΤΙΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ. — 'Εγεννήθη εἰς τὸ Κρανίσιον τὸ 1888. 'Εσπούδασεν θεολογίαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον. "Ηδη εἶναι Μητροπολίτης. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλήν καὶ γλυκεῖον ἔκφρασιν καὶ τὸ λεπτὸν συναίσθημα.

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — 'Εγεννήθη τὸ 1872 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητής τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν 'Αθηνῶν. Παραλλήλως ἔγραψε λογοτεχνικά ἔργα, ιδίως ποιήματα.

ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΙΣΤΟΣ. — 'Εγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὸ Σούλι τῆς 'Ηπείρου ἐκ γονέων Σουλιωτῶν καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Νέος ἥλθεν εἰς τὰς 'Αθήνας καὶ ἤσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν πολιτικήν. Εἰς τὰ ἔργα του παρουσιάζεται ἡ παλαιοτέρα ἡπειρωτική ζωὴ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

A'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Σ. Σπεράντσα - Σ. Δουφεξῆ.

	Σελίς
1. Ἡ προσευχὴ τοῦ ταπεινοῦ, (ποίημα) Ζαχ. Παπαντωνίου.	7
2. Πρὸς τὸν Θεόν, (ποίημα), Ηλ. Τανταλίδου.	9
3. Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας, (ποίημα) Δημῶδες.	13
4. Ὁ παπᾶ - Διανέλλος, 'Αλεξ. Παπαδιαμάντη.	22
5. Ἡ Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, Η. Φωστίνη.	43
6. Κολοκοτρωναῖκο Πάσχα, Κ. Καιροφύλα.	46
7. Ὁ Ἀριστείδης, Λ. Μελᾶ.	57
8. Ἡ Ἀργεία Τελέσιλλα, Λ. Μελᾶ.	60
9. Ὁ ναὸς τοῦ Ὄλυμπίου Διός, Γρ. Ξενοπούλου.	61
10. Ὁ χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἐπτὰ σοφοί, Λ. Μελᾶ.	66
11. Πᾶς ἐσώθη δὲ Παρθενών, Ἀριστ. Βαλαωρίτη.	67
12. Οἱ Κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου.	68
13. Ἡ ἑγκράτεια τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, Λ. Μελᾶ.	68
14. Ζῆ δὲ βατιλεὺς Ἀλεξανδρος, (ποίημα) Γ. Δροσίνη.	69
15. Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης, (ποίημα), 'Αλεξ. Βυζαντίου.	71
16. Καλλιπάτειρα, (ποίημα) Λ. Μαζίλη.	80
17. Κλέφτικο, (ποίημα) Δημῶδες.	87
18. Αἱ παραμοναὶ τῆς Ἐλλην. Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη.	88
19. Ὁ Βύρων στὴ κλαβωμένῃ Ἀθήνᾳ, Δ. Καμπούρογλου.	94
20. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη.	105
21. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἀντ. Τραυλαντώνη.	106
22. Ἀνασύστατις ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, Σ. Σπεράντσα.	110
23. Θούριον, (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου.	133
24. Νίκη (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ.	134
25. Πίνδος (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.	134
26. Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν ἔθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδη.	136
27. Ὁ Γάμος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη.	141
28. Τὸ νανούρισμα (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.	142
29. Τὸ Δωρητήριον, Δ. Καμπούρογλου.	145
30. Οἰκούριος καὶ κλέπτης, 'Αδ. Κοραῆ.	146
31. Ἡ ἐλεημοσύνη (ποίημα), 'Αριστομ. Προβελεγγίου.	154
32. Μή τὸ ξυπνᾶτε, Π. Νιρβάνα.	155
33. Τὸ δρᾶμα τοῦ μικρούλη, Σ. Μελᾶ.	156
34. Ὁ Βοριᾶς ποὺ τ' ἀρνάκια παγώνει (ποίημα), Γ. Ζαλοκώστα.	158
35. Ἡ ἐργασία (ποίημα), Γερασ. Μαρκορᾶ.	177
36. Βοσκοῦ παιδίζοιν, 'Αδ. Κοραῆ.	196

Σελίς
226
230
233
234
239
246
250
256
257
257

37. Φθινόπωρο, Σ. Μυριβήλη	226
38. Τὴν ἔνοιξι στὸ Σούλι, Β. Ἡπαύδου	230
39. Πρεωτομαργά (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	233
40. Καλογιάννος, Ἀρ. Βαλαωρίτη	234
41. Ἡ Μπεκάτσα, Σ. Γρανίτσα	239
42. Ἡ αἴγαχρος, Στεφ. Γρανίτσα	246
43. Διατὶ ἁγαπῶ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου	250
44. Ποντικὸς πλεονέκτης, Ἀδ. Κοραῆ	256
45. Ἀλώπηξ καὶ λύκος, Ἀδ. Κοραῆ	257
46. Μυῖα καὶ μέλισσα, Ἀδ. Κοραῆ	257

B'. 'Εκ τῆς Συλλογῆς Θ. Μακροπούλου.

1. Χαῖρε, Μαρία, Ἀγγ., Τανάγρα	10
2. Στὴν Παναγία (ποίημα), Ἀ. Μαρτζώκη	12
3. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἀγιος, Ἀλεξ. Μωραΐτίδου	15
4. Χριστούγεννα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	20
5. Τὸ Σαββατόβραχο (ποίημα), Δ. Βικέλα	39
6. Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη	40
7. Ἡ γωνιὰ τοῦ Παραδείσου, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	50
8. Ἡ δόξα (ποίημα), Ἀριστομ. Προβελεγγίου	56
9. Ἡ Ὄλυμπία, Π. Νιερβάνα	60
10. Τὸ Στάδιον (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	65
11. Δῆλος, Π. Νιερβάνα	77
12. Δελφικὸς ύμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	80
13. Θουριος ύμνος (ποίημα), Ρ. Φεραίου	86
14. Ὁ Ὄλυμπος κι δὲ Κίσσαβος (ποίημα), Δημᾶδες	87
15. Μεσολόγγη (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	97
16. Ὁ Κολοκοτρώνης ὀμιλεῖ εἰς τὰ ἐλληνόπουλα (Ἀπομν. Γ. Τερτσέτη)	97
17. Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σπ. Μελᾶ	101
18. Ὁ Κερκέζος, Ἰ. Κονδυλάκη	112
19. Οἱ Ἑλληνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη	121
20. Ὦχι ποτὲ σκλάβα ζωὴ (ποίημα), Μιλ. Μαλακάση	133
21. Τὸ ἔθνικὸν ἐλάττωμα, Γρ. Ξενοπούλου	135
22. Τὸ σπίτι ποὺ γεννήθηκα (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	142
23. Ὁ μικρὸς κριτής, Χ. Χριστοβασίλη	160
24. Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη	165
25. Τὸ τραγούδι τοῦ ξενιτεμένου (ποίημα), Ν. Χατζιδάκη	170
26. Ὁ τρύγος στὸ Μωριᾶ, Σπ. Μελᾶ	189
27. Ὁ τρύγος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	190
28. Ζωὴ στὸ βουνό (ποίημα), Σ. Σπεράντσα	193
29. Οἱ πτερωτοὶ Νομάδες, Ν. Καρβούνη	196

	Σελίς
30. Τὸ ναυτόπουλο, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα.....	198
31. Μὲ τὰ πανιά, Ἀλ. Μωραΐτιδου	207
32. Τὸ δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου.....	210
33. Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	212
34. Οἱ σπογγαλιεῖς, Ἀγγελ. Τανάγρα	212
35. Ἡ ἔξοχή, Γρηγ. Ξενοπούλου	223
36. Ἡ ἐσπέρα (ποίημα), Ἀλ. Ραγκαβῆ	225
37. Ὁ ἑρχομός τοῦ Μάρτη (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	229
38. Τὸ καλοκαίρι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	233
39. Ἡ λερότης τοῦ ἔλαιοδένδρου, Δ. Καμπούρογλου	258
40. Τὰ ἄνθη καὶ τὰ δάση (ποίημα), Ν. Χατζήδάκη	260
41. Ἡ λιστορία ἐνδὸς κάκου οἴτου, Γ. Δροσίνη	261
42. Ἡ πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου (ποίημα), Γ. Βερίτη	262

Γ'. 'Εκ τῆς Συλλογῆς Λ. Βρανούση - Β. Σφυρόδερα.

1. Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη	17
2. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰ. Δαμβέργη	27
3. Ἐθνικὸς ὕμνος (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	55
4. Σαλαμῖνα (ποίημα) Σ. Σκίπτη	59
5. Ὁρκος Ἀθηναίων ἐφῆβων (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	66
6. Γυναικεῖοι ἡρωισμοὶ στὸ Βυζάντιον, Πλ. Ρεδοκανάκη	81
7. Ὁ "Αγγελος τῆς Ἀγίας Σοφίας, Ἄρσ. Παπαδόπολου.....	84
8. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη (ποίημα), Γ. Δροσίνη.....	104
9. Τὸ σπιτάκι στὸ λιβάδι, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	201
10. Ἡ δρυΐθα κι ἡ κουκουβάγια, Μαρ. Σιγούρου	236
11. Σ' ἔνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, Ἀθ. Ταρσούλη	265
12. Ὁ Εὔρωτας, Κ. Πασαγιάνη	268

Δ'. 'Εκ τῆς Συλλογῆς Κ. Ρωμαίου.

1. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα	7
2. Ὁ ἐσπερινὸς (ποίημα), Γ. Δροσίνη	31
3. Τὸ ξωκυλήσι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	32
4. Ὁ Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου	32
5. Σίμων Πέτρος (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	39
6. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	49
7. Ὁ λυμπιακὸς ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	64
8. Τὸ κρυφὸ σχολεῖο (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	86
9. Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ (ποίημα), Ἀρ. Βαλαωρίτη	93
10. Τῆς Δέσποινς (ποίημα), Δημῶδες	94

Σελίς

11. 'Απάντησι τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν 'Ιμπραήμ, 'Απομν. Γ. Τερτσέτη..	109
12. Τῶν Κολοκοτρωναίων (ποίημα), Δημώδες	109
13. 'Ηρωισμὸς μιᾶς γυναικός, 'Ι. Δαμβέργη	117
14. 'Ο Γυρφοδάσκαλος, 'Αντ. Τραυλαντώνη	124
15. Πῶς γεννῶνται αἱ παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	143
16. 'Η Σταχομαζώχτρα, 'Αλ. Παπαδιαμάντη	147
17. 'Ο ξενιτεμένος (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου.....	170
18. 'Η φίλοξενία, Χ. Χριστοβασίλη.....	171
19. 'Η ύπηρέτρα, 'Αλ. Παπαδιαμάντη	179
20. 'Ο Θερισμός, 'Αλ. Μωραΐτιδου	184
21. Σ' ἀλώνια (ποίημα), Γ. Δροσίνη	187
22. Τὸ ψωμὶ (ποίημα), Γ. Δροσίνη	188
23. 'Ενας λαός, ἔνας βασιλιάς, Π. Νιρβάνα	192
24. 'Ο Γεροβοσκός (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	194
25. 'Ηθελα νάμουν ταέιγγας (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	195
26. Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	212
27. Εἰς τὴν ἰχθυαγορὰν τῶν 'Αθηνῶν, Σπ. Μελᾶ	215
28. 'Η ἑλληνικὴ φύσις, Γρ. Ξενοπούλου.	221
29. Καλογιάννος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	235
30. 'Ο κότσυφας, 'Ανδρ. Καρκαβίτσα	241
31. Τὰ χελιδόνια, Γρ. Ξενοπούλου	245
32. 'Η πρώτη δοκιμή, Σπ. Μελᾶ	248
33. 'Ο λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	251
34. 'Ενα μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο, Γρ. Ξενοπούλου.	255
35. Τὸ πράσινο, Γρ. Ξενοπούλου	263

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. 'Η προσευχή τοῦ ταπεινοῦ, Ζαχ. Παπαντωνίου.	7
2. 'Ο 'Ιησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πηγ. Δέλτα	7
3. Πρὸς τὸν Θεόν, 'Ηλ. Τανταλίδου	9
4. Χαῖρε, Μαρία, 'Αγγέλ. Τανάγρα	10
5. Στὴν Παναγία, 'Α. Μαρτζώκη	12
6. Τὸ μοιφολόγι τῆς Παναγίας, Δημηδες	13
(7) Τῶν θαλασσῶν δ 'Αγιος, 'Αλεξ. Μωραϊτίδου	15
8. Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη	17
9. Χριστούγεννα, Κ. Κρυστάλλη	20
10. 'Ο Παπᾶ - Διανέλλος, 'Αλεξ. Παπαδιαμάντη	22
11. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, 'Ιωαν. Δαμβέργη	27
12. 'Εσπερινὸς, Γ. Δροσίνη	31
13. Τὸ ξωκλήσι, Γ. Δροσίνη	32
14. 'Ο Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου	32
15. Τὸ Σαββατόβραδο, Δ. Βικέλα	39
16. Σίμων Πέτρος, 'Ι. Πολέμη	39
17. Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη	40
18. 'Η 'Ανάστασι τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη	43
19. Κολοκοτρωναίκο Πάσχα, Κ. Καιροφύλα	46
20. 'Η ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς, Δ. Σολωμοῦ	49
21. 'Η γωνιὰ τοῦ Παραδείσου, 'Αλ. Παπαδιαμάντη	50

Β'. ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

1. 'Εθνικὸς "Τύμνος, Δ. Σολωμοῦ.	55
2. 'Η δόξα, 'Αριστομ. Προβελεγγίου.	56
3. 'Ο 'Αριστείδης, Λ. Μελᾶ	57
4. Σαλαμίνα, Σ. Σκίπη	59
5. 'Η 'Αργεία Τελέσιλλα, Λ. Μελᾶ	60
6. 'Η 'Ολυμπία, Π. Νιρβάνα	60
7. 'Ο ναὸς τοῦ 'Ολυμπίου Διός, Γρηγ. Ξενοπούλου	61
8. 'Ολυμπιακὸς "Τύμνος, Κ. Παλαμᾶ	64

	Σελίς
9. Τὸ Στάδιον, Ἰ. Πολέμη	65
10. Ὁ χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοί, Λ. Μελᾶ	66
11. Ὁ ὄρκος τῶν Ἀθηναίων ἐφῆβων, Κ. Παλαμᾶ	66
12. Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἀρ. Βαλαωρίτου	67
13. Οἱ κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου	68
14. Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Λ. Μελᾶ	68
15. Ζῆ ὁ βασιλιᾶς Ἀλέξανδρος; Γ. Δροσίνη	69
16. Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης, Ἀλ. Βυζαντίου	71
17. Δῆλος, Π. Νιφάνα	77
18. Καλλιπάτειρα, Λ. Μαβίλη	80
19. Δελφικὸς ὅμνος, Κ. Παλαμᾶ	80
20. Γυναικεῖον ἡρωισμοὶ εἰς τὸ Βυζαντιον, Π. Ροδοκανάκη	81
21. Ὁ "Αγγελος τῆς Ἅγιας Σοφίας, Ἀρσιν. Παπαδοπούλου	84
22. Θούριος ὅμνος, Ρ. Φεραίου	86
23. Τὸ κρυφὸ σχολεῖο, Ἰ. Πολέμη	86
24. Κλέφτικο, Δημᾶδες	87
25. Ὁ "Ολυμπος καὶ δὲ Κίσσαβος, Δημᾶδες	87
26. Αἱ παραμοναὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη	88
27. Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, Ἀρ. Βαλαωρίτου	93
28. Τῆς Δέσποινς, Δημᾶδες	94
29. Ὁ Βύρων στὴ σκλαβωμένη Ἀθήνα, Δ. Καμπούρογλου	94
30. Μεσολόγγι, Κ. Παλαμᾶ	97
31. Ὁ Κολοκοτρώνης διμιεῖ εἰς τὰ Ἑλληνόπουλα, Γ. Τερτσέτη	97
32. Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σ. Μελᾶ	101
33. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη, Γ. Δροσίνη	104
34. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη	105
35. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἀντ. Τραυλαντώνη	106
36. Ἀπάντησις τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἰμπραήμ, Γ. Τερτσέτη	109
37. Τῶν Κολοκοτρωναίων, Δημᾶδες	109
38. Ἀναστάσις Ὁλυμπιακῶν ἀγώνων, Σ. Σπεράντσα	110
39. Ὁ Κερκέζος, Ἰ. Κονδυλάκη	112
40. Ἡ ὥσιασμὸς μιᾶς γυναικάς, Ἰ. Δαμβέργη	117
41. Οἱ "Ἑλληνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη	121
42. Ὁ Γυφτοδάσκαλος, Ἀντ. Τραυλαντώνη	124
43. Θούριον, Ζαχ. Παπαντωνίου	133
44. Ὁχι, ποτὲ σκλάβος ζωή, Μ. Μαλακάση	133
45. Νίκη, Κ. Παλαμᾶ	134
46. Πίνδος, Σ. Σπεράντσα	134
47. Τὸ ἔθνικὸν ἐλάττωμα, Γ. Εενοπούλου	135
48. Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν Ἐθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδου	137

Γ'. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

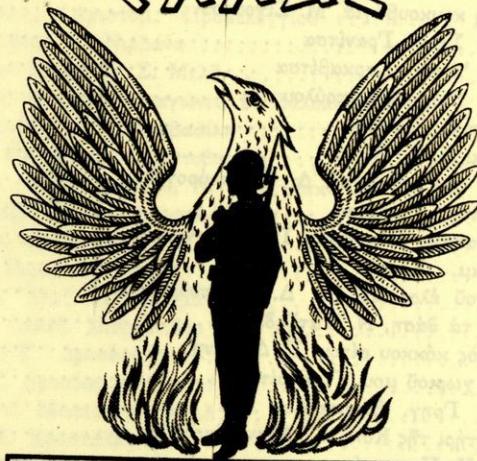
1. 'Ο Γάμος, Κ. Κρυστάλλη	Σελίς 141
2. Τὸ σπίτι ποὺ γεννήθηκα, Κ. Παλαμᾶ	142
3. Τὸ νανούρισμα, Σ. Σπεράντσα	142
4. Ήδης γεννώνται αἱ παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	143
5. Τὸ δωρητήριον, Δ. Καμπούρογλου	145
6. Ολοκύριος καὶ κλέπτης, 'Αδ. Κοραῆ	146
7. 'Η σταχομαζώχτρα, 'Αλ. Παπαδιαμάντη	147
8. 'Η ἐλεημοσύνη, 'Αριστομ. Προβελεγγίου	154
9. Μή τὸ ξυπνᾶτε, Π. Νιρβάνα	155
10. Τὸ δράμα τοῦ μικρούλη, Σ. Μελᾶ	156
11. 'Ο βοριᾶς ποὺ τ' ἀράκια παγώνει, Γ. Ζαλοκώστα	158
12. 'Ο μικρὸς κριτής, Χ. Χριστοβασίλη	160
13. 'Η ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη	165
14. Τὸ τραγούδι τοῦ ξενιτεμένου, Ν. Χατζηδάκη	170
15. 'Ο ξενιτεμένος, Ζαχ. Παπαντωνίου	170
16. 'Η φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίλη	171
17. 'Η ἔργασία, Γερασ. Μαρκορᾶ	177
18. 'Η ὑπηρέτρα, 'Αλεξ. Παπαδιαμάντη	179
19. 'Ο θερισμός, 'Αλεξ. Μωραΐτιδου	184
20. Στὸ ἀλώνια, Γ. Δροσίνη	187
21. Τὸ ψωμί, Γ. Δροσίνη	188
22. 'Ο τρύγος στὸ Μωριᾶ, Σ. Μελᾶ	189
23. 'Ο τρύγος, Κ. Κρυστάλλη	190
✗ "Ἐνας λαδός, ἔνας βασιλιάς, Π. Νιρβάνα	192
25. Ζωὴ στὸ βουνό, Σ. Σπεράντσα	193
26. 'Ο γεροβοσκός, Ζαχ. Παπαντωνίου	194
27. "Ηθελα νάμουν ταέλιγγας, Κ. Κρυστάλλη	195
28. Βοσκοῦ παιδάριον, 'Άδαμ. Κοραῆ	196
29. Πτερωτοὶ νομάδες, Ν. Καρβούνη	196
30. Τὸ ναυτόπουλο, 'Ανδρ. Καρκαβίτσα	198
31. Τὸ σπιτάκι στὸ λιβάδι, 'Αλεξ. Παπαδιαμάντη	201
32. Μὲ τὰ πανιά, 'Αλεξ. Μωραΐτιδου	207
33. Τὸ δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου	210
34. Τὸ πυροφάνι, Γ. Δροσίνη	212
35. Οἱ σπογγαλιεῖς τοῦ Αλγαίου, 'Αγγέλ. Τανάγρα	212
✗ Εἰς τὴν Ιχθυαγοράν τῶν 'Αθηνῶν, Σ. Μελᾶ	215

Δ'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

✗ 1. 'Η ἐλληνικὴ φύσις, Γρηγ. Ξενοπούλου	221
2. 'Η ἔξοχὴ, Γρηγ. Ξενοπούλου	223

	Σελίς
3. 'Η έσπέρα, 'Αλεξ. Ραγκαβή	225
4. Φθινόπωρον, Σ. Μυριβήλη	226
5. 'Ο έρχομός του Μάρτη, 'Ι. Πολέμη	229
6. Την δάνοιξη στὸ Σούλι, Β. 'Ηλιάδου.....	230
7. Πρωτομαγιά, Δ. Σολωμοῦ	233
8. Τὸ καλοκαίρι, Κ. Παλαμᾶ	233
9. 'Ο Καλογιάννος, 'Αρ. Βαλαωρίτου	234
10. 'Ο Καλογιάννος, ποίημα, Γ. Δροσίνη.....	235
11. 'Η δρυΐθα κι ἡ κουκουβάγια, Μ. Σιγούρου.....	236
12. 'Η μπεκάτσα, Στεφ. Γρανίτσα	239
13. 'Ο κότσουφας, 'Ανδρ. Καρκαβίτσα	241
14. Τὰ γειδόνια, Γρηγ. Ξενοπούλου	245
15. Αἴγαγρος, Στεφ. Γρανίτσα	246
16. 'Η πρώτη δοκιμή, Σ. Μελᾶ	248
17. Διατὶ ἀγαπῶ τὸν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου.....	250
18. 'Ο λόκος, Στεφ. Γρανίτσα	251
~~19.~~ "Ενα μικρὸ γατάκι στὸν ήλιο, Γρηγ. Ξενοπούλου.....	255
20. Μῆθοι, 'Άδαμ. Κοραῆ.....	256
21. 'Η λερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Καμπούρογλου	258
22. Τὰ δάνθη καὶ τὰ δάση, Ν. Χατζηδάκη	260
23. 'Η ιστορία ἐνδὲ κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη.....	261
24. 'Η πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου, Γ. Βερίτη	262
25. Τὸ πράσινο, Γρηγ. Ξενοπούλου	263
26. 'Σ' ἔνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, 'Αθην. Ταρσούλη	265
27. 'Ο Εδρώτας, Κ. Πασαγιάννη	268
Λεξιλόγιον	271
Βιογραφικαὶ σημειώσεις	285
Περιεχόμενα κατὰ συλλογὰς	297
Πίναξ περιεχομένων	301

ΕΛΛΑΣ

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΑ', 1972 (VI) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 102.000 — ΣΥΜΒ.: 2207/31-3-72
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ : Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ - Α. Ε.

